74

B-LVIII-3

1-a-6-1

7-36

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL
GRANADA
Sala: A
Estante: 40
Numero: 5

Biblioteca Universitaria
GRANADA
Sala A
Estante 40
Numero 258

R/ 8788

DES. ERASMI auctoris iamnati ROTER. OPERVM

SEXTVS TOMVS

NOVVM TESTAMENTVM COMPLECTENS IAM QVINTVM AC POSTREMVM ACCVratissima cura recognitum ab autore, cum Annotationibus eiusdem ita locupletatis, ut propemodum nouum opus uideri possit.

opus tamen cum expurgatione permissum

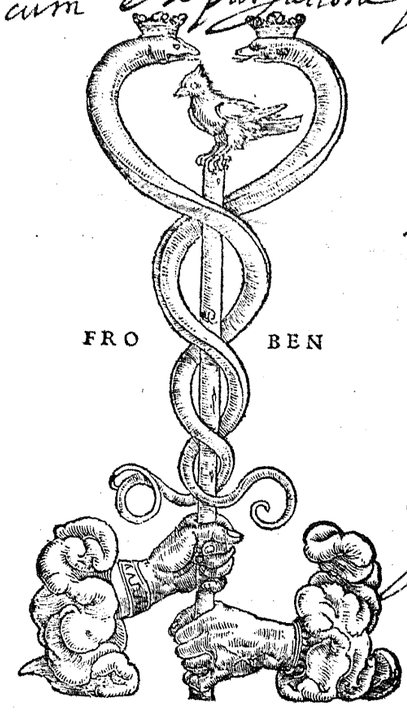

corregi este libro por comission de los señores inquisidores, y esta conforme al expurgatorio de el año de 1613.

+ Augustin de Quiros

no tiene de nuevo que expurgar por el expurgatorio de el 690

Opera omnia Erasmi cauté legenda, tam multa enim insunt correctione digna, ut vix omnia expurgari possint

BASILEÆ ANNO M D XLI

DILECTO FILIO

ERASMO ROTEROD. SACRÆ THEO/
LOGIÆ PROFESSORI.

dulcibus encomiis pius Pater
nutantes ovem allicere conat

A S
LEO, PP X

DILECTE fili ſalutem, & apoſtolicam beñ. Val/
de nos delectarũt lucubrationes tuæ in Teſtamen
tum Nouum iam pridem ęditæ, non tam quia no/
ſtro nomini dicatæ fuerant, quàm quod nõ uulga/
ri, ſed noua & inſigni quadam eruditione præſta/
bant, omniumq́ꝫ doctorum calculo plurimum lau
dabantur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus
additis annotationibus locupletatas, illuſtratasq́ꝫ fuiſſe, certiores facti
non mediocriter gauiſi fuimus, ex prima illa æditione, quæ abſolutiſſi
ma uidebatur, coniecturam facientes, qualis hæc futura, quantum ue
boni, ſacræ theologiæ ſtudioſis, ac orthodoxæ fidei noſtræ ſit allatu/
ra. Macte igitur iſtius animi tui eſto, ac publicæ utilitati ſtudens, operi
tam ſancto, ut in lucem exeat, ſedulo inuigila, dignam quidem tot la/
borum mercedem ab ipſo deo relaturus: à nobis uero meritam com
mendationem & cunctis Chriſti fidelibus perpetuam laudem conſe
quuturus. Datũ Romæ apud ſanctum Petrũ, Sub annulo piſcatoris.
Die x. Septemb. M. D. XVIII. Pontificatus noſtri Anno Sexto.

Euangeliſta.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO,
Des. Eraſmus Roterod. Theologorum
infimus S. D.

INTER TOT EGREGIA DECORA LEO
Decime Pontifex Maxime, quibus undique clarus & ſu/
ſpiciendus, ad pontificiæ dignitatis culmen adiſti, hinc in/
finitis Mediceæ domus ornamentis, non minus erudito/
rum hominum monumentis, quàm maiorum tuorum
imaginibus & honoribus inclytæ, hinc innumeris corpo/
ris animiq́ꝫ dotibus, quas partim diuini numinis indulſit
benignitas, partim eadem aſpirãte, tua parauit induſtria,
non alia res te uerius aut magnificentius illuſtrauit, quàm quod ad iſtum hono/
rem, quo maior inter homines homini non poteſt contingere, parem morum at/
tuleris innocentiam: neque enim uitam modo ab omni dedecore longe lateq́ꝫ ſe/
motam, uerum etiam famam, nulla unquã ſiniſtri rumoris labe aſperſam ad pon/
tificiam ſublimitatem pertuliſti. Id quod quum ubique difficillimum eſt, tum præ/
cipue Romæ, cuius urbis tanta eſt libertas, ne dicam petulantia, ut illic à conuicijs
parum tuta ſit & integritas, ac ne ij quidem abſint à crimine, qui plurimum abſunt
à uitijs. Quibus rebus factum eſt, ut Leoni nõ paulo plus ueræ laudis pepererit,
quod ſummum pontificium promeruiſſet, quàm quod accepiſſet. Iam in ipſa pul/
cherrimi ſimul & ſanctiſſimi muneris functione, quum tot præclaris factis, tot exi/
mijs uirtutibus ſuſceptum honorem uiciſſim cohoneſtes, nihil tamen eſt quod te
ſuperis pariter & mortalibus commendet efficacius, quàm quod ſummo ſtudio
pariq́ꝫ ſapientia illud potiſſimum agis ac moliris, ut indies in melius prouehatur
Chriſtiana pietas, hactenus temporum maximeq́ꝫ bellorum uitio, nonnihil labe/
facta collapſaq́ꝫ, ut eſt cæterarum item omnium rerum humanarũ natura, ni ma/
nibus pedibusq́ꝫ obnitamur, paulatim in deterius relabi, uelutiq́ꝫ degenerare. At
res egregias aliquoties ut difficilius, ita & pulchrius eſt reſtituiſſe, quàm condidiſſe.
proinde quãdo tu nobis uelut alterum præſtas Eſdram, & ſedatis, quod in te fuit,
bellorum procellis, ſartiendæ religionis prouinciam ſtrenue capeſſis, par eſt nimi/
rum, ut omnes ubique gentium ac terrarum Chriſtiani, rem omnium pulcherri/
mam ac ſaluberrimam conantem, pro ſua quiſque facultate adiuuent. Iam uideo
paſſim excellentes ingenio uiros, ceu magnos & opulentos reges, Solomoni no/
ſtro in templi ſtructuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues
reguli, ſeu potius homunculi, qualeſcunq́ꝫ materias, aut certe caprarum pelles, ne
nihil conferamus, mittere ſtudemus: uile quidem munuſculum, quod ad noſtram
attinet operam, ſed unde (niſi me fallit animus) Chriſti templo, ſi non multum
ſplendoris, certe non parum utilitatis ſit acceſſurum, præſertim ſi eius calculo com/
probetur, de cuius unius nutu ac renutu ſumma rerum humanarum pendet uni/
uerſa. Etenim quum illud haberem perſpectiſſimum, pręcipuam ſpem planeq́ꝫ ſa/

cram,ut aiunt,ancoram, reſtituẽdæ farciendæq; Chriſtianæ religionis in hoc eſſe ſitam,ſi quotquot ubiq; terrarum Chriſtianam philoſophiam profitentur, in primis autoris ſui decreta,ex euãgelicis apoſtolicisq; literis imbibãt, in quibus ſermo ille cœleſtis,quondã è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis uiuit, adhuc ſpirat, adhuc agit & loquitur, ſic ut mea quidẽ ſententia nuſquam aliâs efficacius aut præſentius: ad hæc,quũ uiderem ſalutarẽ illam doctrinã longe purius ac uiuidius ex ipſis petiuenis, ex ipſis hauriri fontibus,quàm ex lacunis aut riuulis,nouum (ut uocãt) teſtamentũ, uniuerſum ad Græcæ originis fidem recognouimus, idq; non temere neq; leui opera, ſed adhibitis in conſiliũ cõpluribus utriuſq; linguæ codicibus,nec ijs ſanè quibuslibet,ſed uetuſtiſſimis ſimul & emẽdatiſſimis. Et quoniam nouimus in rebus ſacris, religioſe quoq; uerſandum eſſe, nec hac contenti diligentia,per omnia ueterum theologorum ſcripta circumuolantes, ex horum citationibus aut expoſitionibus ſubodorati ſumus,quid quiſq; legiſſet aut mutaſſet. Adiecimus Annotationes noſtras,quæ primũ lectorem doceant, quid qua ratione fuerit immutatum: deinde ſi quid alioqui perplexum, ambiguum aut obſcurũ, id explicent atq; enodẽt.Poſtremo quæ obſiſtant, quo minus prodiue ſit in poſterum deprauare,quod nos uix credendis uigilijs reſtituiſſemus. Quanquam,ut ingenue dicam,quicquid hoc eſt operis uideri poterat humilius quàm ut ei dicandum eſſet, quo nihil maius habet hic orbis:niſi conueniret,ut quicquid ad religionem inſtaurandam pertinet,haud alij conſecretur,quàm ſummo religionis principi,& eidem aſſertori. Neq; metus eſt,ne munus hoc noſtrum qualecunque, ſis aſpernaturus, qui non loco tantum referas illum, qui donaria non precijs ſed animis ſolitus eſt æſtimare,qui duo minutula pauperculæ uiduæ, ſplendidis & opimis diuitum donarijs prætulit. Iam an non quotidie uidemus inter auro gemmisq; radiantia regum donaria pratenſibus floſculis,aut hortenſibus herbulis concinnatas corollas ſuſpendi diuis, quas re tenuis, pietate diues offert plebecula? Alioqui quicquid illud eſt,ſeu magnum,ſeu puſillum,ſeu ludicrum,ſeu ſerium,quod huius ingenioli fundus produxerit: id omne,ut nullus dedicem, ſuopte iure ſibi poteſt uindicare, ſummus ille apud ſuos,uirtutũ ac literarum omnium Mœcenâs & antiſtes Guliel/mus Varamus archiepiſcopus Cantuarienſis, totius Angliæ non tituli tantũ honore primas,ac tuæ ſanctitatis legatus,ut uocant, natus:cui meipſum quoq; quantus quantus ſum debeo,nõ modo uniuerſum ſtudij mei prouentũ.Siquidem is(ut ne dicam interim,cuiuſmodi tum publice tum priuatim in me fuerit)id præſtat ſuæ Britanniæ,quod Leo præſtat orbi terrarũ: quodq; Medicea domus iam olim eſt Italiæ,uel hoc nomine terrarum omnium feliciſſimæ, hoc is ſuis eſt Anglis, ceu ſalutare quoddam ſydus,ab ipſis fatis in hoc datus,ut eo præſide,quicquid eſt bonarum rerũ repullulet ac ſuboleſcat. Nam perinde quaſi uno in homine plures ſint heroes,& in unico pectore non ſimplex inhabitet numen:ita miris modis Archiepiſcopum gerit eccleſiæ, legatum ſedi Romanæ, conſiliarium regiæ, cancellarium iuſtitiæ, Mœcenatem ſtudijs, cuius opera potiſſimum factum eſt, ut inſula iam olim uiris,armis,opibusq; pollens,nunc optimis item legibus,religione,moribus, ad extremum ingenijs omni literarum genere perpolitis, adeo floreat, ut cum quauis cæterarum regionum poſſit ex æquo contendere. Verum quo latius huius laboris

laboris noſtri manaret utilitas,uiſum eſt,tui nominis apud omnes ſacroſancti,ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem,preſertim quum huc uocet ipſa quoque rei ratio,quod pulchre congruebat,ut illius auſpicijs hæc Chriſtiana philoſophia deriuaretur ad omneis mortales, qui Chriſtianæ religionis teneret arcẽ, ac per eum proficiſceretur doctrina cœleſtis ad uniuerſos homines, per quem Chriſtus nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlũ. Quanquam adeo quid tandem uetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus,hoc etiam felicius & auſpicatius exeat in manus hominum, ſi duobus totius orbis ſummatibus uiris communiter fuerit conſecratus? Quandoquidem aris templiſq; uidemus hoc plus accedere maieſtatis ac uenerationis,quod pluribus ſimul diuis ſint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum uideatur, modo publicæ conducat utilitati. Et ea eſt Leonis modeſtia facilitaſq;, ut hac parte non minus ſit maximus, quàm ea qua maximos omnes longo ſuperat interuallo. Et ea eſt Archiepiſcopi in omni decorum genere præſtantia, ut Leonem omnibus numeris ſummum,non alius magis deceat collega. Poſtremo ſi fas eſt apud tantum principem nonnihil Thraſonis è comœdia referre,quãtumuis in ſpeciem humilis uideatur hic meus labor, tamen confido futurum,ut attentus lector aliquãto plus deprehendat in receſſu,quàm prima ſtatim frõte præ ſe ferat opus. Sed ne celſitudinem tuam iugi ſolicitudine terrarũ orbi conſulentem,longiori ſermone remorans,in publica peccem cõmoda:quod reliquum eſt,cum plebeio lectore tranſigam:ſed prius illud apprecatus, ut cuius prouidentia Leo decimus contigit ſubleuandis rebus mortalium, idem eum nobis & quàm maxime longæuum eſſe uelit & feliciſſimũ. Baſileæ,anno reſtitutæ ſalutis milleſimo quingẽteſimo decimoſexto,calendis Februarijs.

DES. ERASMI ROTERODAMI APOLOGIA

IAM VT PAVCIS occurram Apologia, reclamaturis, Paulus apostolus, referente Luca, fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis consuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæq; essent. Atq; utinam eodem nomine mihi quoq; gratulari possim, cui planè diuersum quiddam usu uenit atq; Paulo. Nam ne opus quidē est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totum hoc negocium de quo controuersia est, non intelligunt: nec prorsus aliam ob causam calumniantur, nisi quod non intelligunt. Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas & Hebraicas literas uel ad mediocritatem degustarunt, qui serio in uestigandis diuinæ scripturæ mysteriis, qui feliciter ac diligenter in uetustis illis, ac non minus ueris quàm uetustis theologis uersati sunt, nihil addubito quin magnam initurus sim gratiā, etiam si quod conatus sum, parum assequutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera nostra nō magnopere est opus, quiq; soli damnare quædam possent, quod ob bonarum peritiam literarū ualeant iudicare, ij non solum cōprobent suo suffragio nostram industriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Contrà qui hisce de rebus nullo modo possunt ferre sententiā, & hoc magis egent huius laboris subsidio, quo longius absunt à bonis literis, ij nō solū non amplectentur opus ipsorū paratum usui, uerum etiam obstrepent, calumniabuntur, damnabunt: quorū alterum extremæ cuiusdam ingratitudinis esse uidetur, alterū insignis impudentiæ. Quid enim fingi potest impudentius quàm damnare librū quem ne legeris quidem: tum eiusmodi, ut si maxime legas, tamen absq; linguarum peritia pronunciare de eo non possis? Quid aūt ingratius, quàm pro tam immensis sudoribus uigiliisq;, quas tantum iuuandi animo susceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potissimum ab ijs, ad quos potissimum operis utilitas sit redituraq;? Quum ubiq; fœda est ingratitudo, tum in nullos æque par est gratos esse, atq; in eos qui dispendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatum, nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ suæ detrimento, in hoc totis uiribus incumbunt, ut ingenij sui monumentis orbi consulant. Verum haud scio, an nusquā ingratius reperias mortaliū ingenium, nec aliâs esse uerius arbitror, quod non minus eleganter quàm grauiter dictum est à Seneca: Tutius esse, quosdam offendisse quàm demeruisse. Nihil æque perit, ait ille, atq; id quod cōfertur in ingratos. At magis perit officium, mea quidem sententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officiū: & minus gratiæ redit ab ijs qui non cognoscunt meritum, quàm qui nō agnoscunt. Nam ij tametsi dissimulāt, tamen apud se sunt obnoxij, nonnunquā pudore coguntur agnoscere. Denicq; spes est fore, ut aliquādo resipiscant. Illi quod est beneficium, iniuriam interpretantur, & officio adiuti in ius uocant benemerentem. Theologorum in primis est, nō solum gratitudinem præstare

stare uerumetiam cándorem & mansuetudiuē. Et theologis potissimùm hic meus desudauit labor, atque his theologis, quibus aut non uacauit aut non contigit, eas discere literas, sine quibus diuina scriptura non potest ad plenum intelligi, aut officioſe tractari. Horum adiuuandis studijs nostrum impendimus studium, ut quod illis sua fortuna negauit, id nostra suppeditaret industria. Et tamen si qui reclamaturi sunt, ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici, non aspernantur iureconsulti, recipiunt philosophi, si quid ad illorum professionem instaurandam conducit. Absit ut soli Theologi pertinaciter reclamemus, & ipsi nostris inuideamus bonis. Sanè permolestum est, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Molestius ab ijs de quibus benemereri studeas, calumniam præmij loco reportare, & à quibus tuo iure poteras exigere debitam gratiam, his actoribus iniuriæ causam dicere. Seneca, summum liberalitatis genus esse putat, ac diuinæ beneficentiæ proximum, si quis non tantum gratuito prosit, uerum etiam sciens perdat beneficium. At mihi uideor hoc quoque superaturus, si de his quoque pergam benemereri, qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis, tamen pergunt subuenire: ita nos hoc quoque uelut auctario beneficium nostrum cumulabimus, ut beneficium quod accipiunt, intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos, ut quibus per ætatem aut occupationes uacat, Græcas degustent literas, & item Hebræas, si liceat. In ipsis arcanæ scripturæ fontibus diligenter philosophentur: ueteres Theologos, quos & eruditio commendat & uitæ sanctimonia, diligenter euoluant. Deinde nostra, si uolent, conferant & expendant, atque ita demum probent, si quid recte monuimus: emendēt amice, si quid ut homines aberrauimus à uero, & minus assequuti sumus, quod sedulo sumus sequuti. Quod si impetro, causam uici, pro accusatoribus habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc nō impetro, saltem illud mihi uel precario donent, ut credāt, me simplici pioq; iuuandi studio quicquid hoc laboris est suscepisse. Quod si parum alicubi successit, error est, non scelus: & corrigi mereor, incessi non mereor. Nihil enim magis agnosco, quàm me nihil scire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia, ego pro mea tenuitate nihil profitens, præsto tamen quod licet, paratissimus ad palinodiam, si cubi more hominum lapsus sim, ipse quoque mihi censor futurus, simul atque deprehendero. Cæterum diuus Hieronymus non fert reprehensorem, qui damnare possit, docere non possit. Quorum illud tyrannicū est, hoc amicum & eruditum. Iam illud quemadmodū extra cōtrouersiam est apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris persuasum esse reor, hanc Noui testamenti æditionem Hieronymi non esse, quemadmodum ab ipso fuit emendatum. Tametsi nos, nec hanc quaquiscunque est aut cuiuscunq; est, necq; conuellimus ullo modo, necq; calumniamur. Tantum restituimus quæ temporum ac librariorum uitio fuerant deprauata, obiter indicatis & his quæ uel ambigue uel parū attente reddidit interpres: nam non recte, mihi religio est dicere, etiamsi id non ueritus est aliquot locis Hieronymus: idq; fecimus, necq; leui, quod dici solet, brachio, necq; temere, sed primum ex canonum consilio, ad Græcæ originis fidem, examinatis exemplaribus Latinis, necq; tamen fidentes paucis, aut quibuslibet. Laurētius Valla septē bonę fidei codices se se

quutum fuiſſe teſtatur. Nos in prima recognitione,quatuor Græcis adiuti ſumus: in ſecunda,quinque:in tertia,præter alia acceſsit æditio Aſulana: in quarta,præſto fuit & Hiſpanienſis.Deinde conſultis tum peruetuſtis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus:nec hoc cõtenti, diſcuſſis & exploratis probatiſsimis autoribus,non oſcitãter obſeruauimus quid citarint,quid legerint,quid emendarint, quid interpretentur. Atque hiſce rebus omnibus qua licuit uigilãtia, certe ſumma fide collatis ac pẽſitatis, quod optimum iudicauimus ſequuti ſumus: & hac lege in medium contulimus, ut nihilo ſecius ſuo quiſque iudicio frueretur. Iam uero ſi qui uerentur, ne ſacrarũ literarum autoritas uocetur in dubium, ſi quid uſquam uariauerit: hi ſciant oportet,iam annos plus mille neq; Latinorũ neq; Græcorũ exemplaria per omnia conſenſiſſe.Id quod ne fieri quidem poſſit,nimirum in tãta librariorum nõ ſolum turba,uerum etiam inſcitia,oſcitantia,temeritate. Vt ne cõmemorem q̃ multa mutata ſint ab eruditulis,aut certe à parum attentis. Comperio quædam eraſa aut inducta à factionibus, quarũ tumultu quondã ſurſum ac deorſum miſcebantur omnia,præſertim Orientis eccleſiç,dum quiſq; pro ſuarum partium patrocinio ſcripturam uariat.Id certe factum non obſcure compluribus in locis declarat Hieronymus. Leuius deprauandi genus eſt, quoties lector aliunde quod cõgruebat adſcribit:grauius,quũ quod ſcholiaſtes annotarat in ſpatio,lector trãſfert in cõtextum. Quid aũt accidit religioni Chriſtianæ,quod tot iam ſeculis aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus,aliud Hilarius, aliud Ambroſius, aliud Auguſtinus? Apud hos alicubi nõ modo diuerſa comperies,ſed & pugnantia,quum in ſumma Chriſtianæ fidei conſentiant.Quid accidit Gręcis orthodoxis,qui ſic ſe quuti ſunt translationem Septuaginta,ut ſubinde meminerint,Symmachi Theodotionis & Aquilæ? Quid facias,poſtea quàm nec ipſa horum temporum æditio per omnia ſibi conſentit? Qua de re ſi quis dubitet,huic fidem fecerint codices typis etiam excuſi, cum annotamentis marginalibus quæ declarãt uarietatem lectionis:& ſi id parum eſt,ex commentarijs Bedæ,Rabani, Thomæ,ex commentarijs Lyrani,ex commentarijs Hugonis Carrenſis idem intelliget. Origenes iam tum querebatur inexplicabilem in euangelicis libris uarietatem.Et publicitus aliud legit Græcia, aliud Occidentis eccleſia.Et circa ætatem Hieronymi, quædã eccleſiæ ſequebantur interpretationẽ Septuaginta, quædã nouam amplectebãtur ex Hebræorum fontibus traditam. Atq; etiam poſt hanc ætatem,aliud legebant Gallicanæ eccleſię,aliud Romana.Denicq; ſi excutias uetuſtos codices manu deſcriptos quibus in publico cultu,tum utebãtur,duos uix reperies inter ſe cõſentientes. Certe conſtat Auguſtinũ codicibus uſum, qui non uacabant mendis. Et tamẽ tot iam ſeculis cõſtitit ſua ſcripturis autoritas.Si codicum uarietas in totum abrogat fidem ſcripturis,& apud Hebræos & apud Græcos & apud Latinos uariãt.Quęſo quid periculi conſequtũ eſt,quod ſanctus Hieronymus uetus & nouum Teſtamẽtum mundo iam ſeneſcenti, ad Hebræam & Græcam ueritatem inſtaurauit? Reclamatum eſt tum à nõnullis,quibus ipſe ſuis libris abũde ſatisfacit: nec ob aliud,opinor,reclamatum,niſi quod neſcirent eas literas. At num hinc uel tãtulum incõmodi natũ eſt Chriſtianæ religioni? Auguſtinus fatetur ipſa codicũ diſcordia, ſe non mediocriter adiutũ fuiſſe,dum quod hic parum apte dixerat,alter clarius ac rectius

efferret

efferret,id quod uel fortuito fieri neceſſe eſt. Quid deceſſit euãgeliorum maieſtati, quod ea Iuuencus heroicis uerſibus incluſerit? Quod Arator idẽ auſus ſit in Actis apoſtolorũ? Nos locos aliquot innouauimus,non tam ut elegantius redderemus, quàm ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi, ſi paraphraſi totã orationem nouaſſemus? Id quod propemodum fecit Hieronymus in ueteri teſtamẽto. Quibus hæc placet æditio,quam ego nec damno,nec muto,his ſua manet æditio. Siquidem ea noſtra caſtigatione non læditur,ſed redditur illuſtrior,purior, emendatior.Illa legatur in ſcholis,canatur in templis,citetur in concionibus. Nullus obſtat. Illud auſim polliceri,quiſquis hanc noſtram domi legerit,ſuam rectius intelecturus eſt.Proinde ſi nihil offendit niſi nouitas, & illa iam uetus olim noua fuit, & hæc noua,ſi patiamur,olim uetus fuerit. Nimis imperiti eſt hominis, libros annorum æſtimare numero,ac nõ potius ipſarum rerum iudicio. Optarim & ipſe,in ſacris literis nihil eſſe deprauatum,nihil diſſidere. Atq; id ut optare eſt in procliui,ita nec fuit unquam,nec opinor futurum eſt unquam. Qui prædicant inuiolabilem diuinarum ſcripturarum autoritatem,his utroq; fauemus pollice. Qui has ſciens deprauat,cõtumeliam facit ſpiritui ſancto.Fatemur. Verum hæc maieſtas in ipſis eſt fontibus. Non erauit Eſaias,neq; quiſquam mutare nititur,quod ille ſcripſit. Nõ lapſus eſt Matthæus,nemo corrigit quod ille tradidit. Cum interpretibus,cũ ſcribis,cũ deprauatoribus nobis res eſt. Quod ſi tota labaſcit autoritas, ob aliquot loca corrupta, oportuit ſpiritum ſanctum non minus aſſidere bibliographis q̃ prophetis & euangeliſtis. Nuſquã non adeſt ſpiritus ſanctus,ſed ita uim exerit ſuam, ut nobis portionem laboris relinquat. Autoritas illa inuiolabilis intra prophetas & apoſtolos aut euãgeliſtas ſtetit. Imo hæc eſt ſumma ſcripturarum laus,quod in tot linguas toties transfuſæ,toties ab hæreticis uel mutilatæ uel deprauatæ,tot modis incuria ſcribarum contaminatæ,tamen æternæ ueritatis uigorem obtinent.Sic omnibus malorum procellis ſollicitata,cõſtat eccleſia. Is uero ſubſeruit ſpiritui ſancto,qui quod per homines deprauatum eſt,pro uiribus priſtinæ reſtituit integritati.Nunquam defuturi ſunt qui deprauent, proinde nunquam ceſſandum eſt à ſtudio caſtigandi [illegible] ſcripturam,aliud quod in nõ modo uerterunt interpretes,aut ſcribæ imperiti. Ruſus aliud eſt mutare publicam lectionẽ,aliud priuata publica [illegible] illuſtrare. At qui hæc nõ intelligunt quidam qui ſibi nimium [illegible] dialectici. Neq; refello quod aiunt quidam [illegible] locis ſtatuendum myſterium [illegible] hyperbolen. Aliquin oportebat ferri paratam haurire [illegible] linguam, à literis ſcripturam,à literis capitibus [illegible] De nominibus præſertim dominicis tragrammato mira iactant Iudæi,de nomine Ieſu nõnulla Chriſtiani,uerum hæc myſteria pereunt in trãslatione. Quin illud ipſum nomen Ieſu longe [illegible] mentis ſcribitur apud Hebræos, aliſs apud euangeliſtas ac Paulum. Si tam ſeria res latet in punctis & apicibus,cur apoſtoli qui norant Hebraice, nomen illud ſacroſanctum non iiſdem elementis nobis tradiderunt, quibus ſcribitur apud Hebræos, quum toties in ſcriptis ſuis inculcent? Hoc argumento quum urgerem quendam, reſpondit, nomen Ieſu in omnibus noui teſtamenti libris deprauate ſcribi legiq;. Quod ſi uerum eſſet, in tam inſigni errore tot iam ſeculis caligaſſet eccleſia

catholica

catholica. Imo probabilius est sic Græcos ac Latinos uulgo sonuisse nomen illud, & apostolos usurpasse receptam uocem, non sollicitos de elementis & apicibus. Quin ijdem euangelistæ & apostoli nō fuere tam superstitiosi, in citandis scripturarum testimonijs, interdum sequentes æditionem Septuaginta, nōnunquam ex Hebræorum fontibus adducentes, aliâs suo arbitrio reddentes sententiā, nec cum his nec cum illis per omnia cōgruentes. Iam quid attinet istos refellere, qui non minus indocte quàm impudenter solent uociferari, facinus esse non ferendū, ut quisquam corrigat euangelia, castiget canticum, magnificat, mutet precationem dominicam? O uocē uix auriga dignam, nedū theologo. Ne mihi succenseat ordo theologicus, quod theologū nomino: illis indignetur potius, qui quum essent primi nominis theologi, hæc seditiosissime uociferabātur, & adhuc uociferantur in ordinarijs professionibus sacrisq; concionibus. Sed ad rem. Fas est nebuloni cuiuis, euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatū est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligēti, nec inexercitato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in consiliū ascitis? Mihi plurimis argumentis uehemēter probabile est, uniuersum testamentum nouum Græce scriptum fuisse, non Latine. Certe si quis excipiat euangelium iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptū fuit ab apostolis & euāgelistis, in hunc iure clamitent, quod corrigat euangelia: non in eum qui iuxta pontificū decreta ex Græcorum fontibus, ex sacrorū interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditum in Latinis codicibus, quum Græce scripserint apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? quū diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causę patronum agat: qui nec ipse, quum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut non fuisset nobis hoc laboris capiundum, aut fuisset quod sequeremur. Itaq; te quæso lector optime, quum occurret nouatū aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectionis gustum ac saliuam reijcias ac damnes, quasi necesse sit malum esse quicquid diuersum est, [redacted]

Quod si licet alicubi à literis ac syllabis recedere, ut certe licet, si me cōperies sententias [redacted] reddidisse [redacted] ne damna quod nouum est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies: Consule nostras Annotationes, quę fortasse tibi uel autoritate testium uel rationibus adductis, satisfacient. Fit interim ut diuersa sit lectio, fit ut ijsdē ex uerbis complures sensus accipi possint. Nos primū unicam dūtaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Cęterum in Annotamentis uarias referimus, aut indicantes quid nobis optimum uideatur, aut lectoris relinquētes arbitrio, quid sequi malit

malit. Sunt in quibus nostra uulgata magis probatur [redacted] lectio, cū Græci codices. Et tamen consentientibus omnibus Græcis exemplaribus, quoniā illa mutare non licuit, Latina accōmodauimus, ne non respōderent, quum in hoc ipsum adderentur. Cæterū id in scholijs discutimus. Cōperio quædā apud illos addita ex more solenni, ueluti coronidem illam sic additā precationi dominicæ, quemadmodū apud nos in calce psalmorū adijcitur Gloria patri. Ea non refe cuimus à contextu, sed tamen in commentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, quum quod frequenter cōperio factum, ex alijs locis adscribit lector, quod in simili sentētia deerat alibi. Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde nō ita tradimus hanc lectionē, quasi certa indubitataq; sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamētis, nō mediocriter adiuuandus sit lector uigilans & attentus. Inerūt permulta quæ ceu minuta friuolaq; cōtemnenda uidebuntur alicui. Verūm qui cōferet, qui expēdet, qui tractabit & interpretabitur sacras literas, is ipse comperiet, in his minutulis nō minimū esse utilitatis. Ad hæc, facile mihi ueniam dabit, huiusmodi minuta persequuto, qui cogitarit ad huiusmodi scrupos primi nominis autores impegisse, nōnunquā & pu[redacted]

dendo errore lapsos esse.

[redacted]

[redacted] Quid minutius hy/
postigma? At tantula res hæ[redacted]m gignit sensu m, quemadmodum docet Aure
lius Augustinus libro de doctrina Christiana tertio, exempli causa citans illud Io
annis: In principio erat uerbū apud deum, & deus erat. Et interposita diastola, se/
quitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionem hæreticam ap
pellat, uidelicet eorum, qui negabant uerbum dei, deum esse. Item illud quod est a/
pud Paulum in epistola ad Romanos: Quis accusabit aduersus electos dei? Ab
hoc loco quæ sequuntur, nisi per interrogationē legantur, sensum non hæreticum
modo, sed & prorsus blasphemū efficiunt. Quasi respondeas ad superiora: Deus
qui iustificat. Deinde, quis est qui cōdemnet? Ad id rursum respondeas: Christus
Iesus, qui mortuus est. Idem offensus amphibologia Paulini sermonis, quum ait:
Quod stultum est dei, sapientius est hominibus: mauult ita reddi, Quod stultum
est dei, sapientius est q̄z homines, quod alioqui uideri potuerit incertum, dandi ne
casu dictum esset hominibus, an auferendi. Atq; hæc & alia his fermè consimilia
multis uerbis illic annotauit uir tantus, quæ nihil negocij sit animaduertere, etiam
si nullus moneat. Quid si is legisset tot portenta mendarum à nobis prodita subla
[redacted] tot crassissimus diffu[redacted] sensus præposterè nō solum ambigue
redditos, suæ restitutos integritati? an non hunc laborem nostrum utrisq; mani/
bus complexus fuisset? Quædam aūt tanta breuitate sunt annotata, ut ni nostram
annotatiunculam ad locum ipsum conferas, non[redacted]is animaduersurus quid uolue/
rim. Nam quod compluscul[redacted]is locis occurrēt eadem, id data opera factum est, quo
consuleremus lectori uel parum memori, uel [redacted]nquirēdi laborem fugitanti. Et sanè
nonnihil uereor, ne quemadmodū multo[redacted] est offensura nouitas, ita è diuerso exi/
stant quibus hoc ipsum displiceat, quicq[redacted] esse quod conueniat cum ueteri interpre
te. Alijs nihil probatur, quod sit diuersum: alijs ineruditum uidetur, quod non to/
ta ratione pugnet ac dissideat. Rursus alios offendit sermo paulo purior ac Lati/
nior, nempe hos qui nihil acutū [redacted]dicant, nisi quod prodigiosis scateat solœcismis.
Alij contrà fastidiunt, quicquid non refert Ciceronianum illum nitorem. Nos in
hoc opere ut non affectauimus eloquentiā, ita mundiciem, si qua in promptu fuit,
non respuimus. Non offendatur deus solœcismis, at idem non delectatur. Odit su
perbam eloquentiam, fateor: at multo magis superciliosam & arrogantem infan/
tiam. Nos toleramus istorum balbutiem, ferant ipsi uicissim nostram qualemcun
que dicendi mediocritatem. Verum ut aliquando finiam, quemadmodū ingenue
fateor esse permulta quę doctius tractari potuissent: ut nō inficias eo, locis aliquot
me dormitasse lassum: ita res ipsa, ni fallor, indicabit, me post Laurētium Vallam,
cui non hac tantum in parte debent bonæ literæ, post Iacobum Fabrum, uirtutis
omnis & literarum antistitem: nec sine causa uersatum in hoc nego/
cio, nec sine fructu. Bene ualeto Lector amice: & si quid
adhuc desideras, à Præfatione quam Anno/
tationibus præfixi, petito.

DE DVABVS POSTRE
MIS AEDITIONIBVS QVARTA ET QVINTA.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS
PIO LECTORI S. D.

MNIBVS omniū cauillationibus respōdere, Lector opti
me, pręter quàm quòd infiniti sit negocij, nec admodū ex hu
ius operis dignitate fore uideo, nec operępretiū ullum intel/
ligo: propterea quòd qui studiū hoc nostrū sugillant ac tra/
ducunt, ferè nō legunt, aut certe nō intelligūt nostras apolo/
gias. Et iā satis illis respōsum est duabus apologijs, quas prí/
mæ quoq; ęditioni, ceu clypeos, aduersus istorū tela præfixi
mus: præterea in epistola qua Martino Dorpio respondē/
mus: ad hęc, in epistola ad insignē theologū Hēricū Bolocū.
Rursus in epistola contra quendā cuius nomen studio sup/
pressi: postremo in apologia, qua pridem respōdi Petro Su
torī: nuper etiam rixatori glorioso responsum est hominum cauillis. Proinde hic capita
duntaxat argumentorum annotabimus lectori uel occupato uel crassiori.

Primum illud testamur, & ubique testatum esse uolumus, nos nusquam à iudicio eccle
siæ catholicæ uel unguem aut digitum latum uelle discedere. Quòd si quid usquā eiusmo/
di deprehendatur, non data opera dictū, sed elapsum, ut sumus homines, id iam nunc pro
recantato uolumus haberi.

Nec præimus eruditorū iudicio, nec publicarum scholarum autoritati præiudicamus.
Manet incolume suum cuiq; iudicium. Annotationes scribimus, non leges: & expenden/
da proponimus, non protinus habenda pro compertis.

Nec ideo posteriores ædītiones immensis sudoribus parauimus, quod prioribus om/
nino diffideremus: sed opus quod tum pro utrili proq; temporis spatio q̄ fieri potuit opti
mum dedimus, nunc emendatius multo multoq; locupletius damus. Atq; id sanè factu/
ros nos, prima statim ęditione sumus pollicīti. Quod quidem quo fiet sępius, hoc plus erit
lucri lectori.

Quod in ædītione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantam nouitatem non ferrent qui
dam: post hortantibus amicis magnis & eruditis, animumq; addentibus, uberius præstiti
mus, ut totus Noui Testamenti sermo simplex quidem, sed tamen Latinus esset, exceptis
uerbis aliquot & idiomatibus quæ receptiora uidebā quàm ut mutari possent, sicut fides
pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudādus, in nomine Iesu, pro
autore Iesu, siue fiducia Iesu, gratia pro beneficio gratuito. Nam mihi quidam nimis mo/
rosi uidentur, qui quum dialecticis, philosophis, rhetoribus, grammaticis, medicis ac ma/
thematicis concedant peculiares uoces, quæ extra tractationem artis aut nihil omnino si/
gnificant aut longe aliud significant, nihil eiusmodi permittunt in diuinis literis.

Neque parum multa adiecimus prioribus Annotationibus, & priores illas autorū no
menclatura cōmuniuimus ob quosdam auidiores calumniandi quàm discendi.

Sed offenduntur qui Latine nesciunt, & ueteres solœcismos quibus assueuerūt, requi
runt. Habent isti ueterem ædītionem, per me quidem integram & intactam. Sciebā pluri
mos ob sermonis imperitiam [redacted] à sacris uoluminibus abhorrere. Boni
consulent isti, si his quoq; consultū esse uoluimus, præsertim quum ipsi nihil perdant.

Sed indigni sunt, inquiunt, qui sacras literas ob sermonis simplicitatem fastidiunt. In sa
cris literis nec apicem mutamus, cum trāslatoribus ac deprauatoribus nobis res est. Nec
simplicitatem tollimus, sed restituimus. Denique pium est & humanum imbecilles illece
bra quadam primum allicere.

Non offenditur, inquiunt, deus solœcismis. Verum id quidē fortassis, at idem non de/
lectatur. Excusat Augustinus sermonis uitium, non præfert. Et excusat in idiotis, non in

theologis, poſtremo tolerat inuitus. Nam in totum mutari malit, ſi liceat. Quod ſi ſolœciſmus ſenſum reddit ambiguũ, aut etiam peruerſum, id quod locis aliquot indicauimus factum, deteſtatur Auguſtinus ſolœciſmum. Quin & deus odit ſuperbos ſolœciſtas, qui recte loquentes inſectantur, nec ipſi uolunt meliora diſcere, nec alios ſinunt, ceu canes in præſepi, iuxta prouerbium.

Alioquin illud ab iſtis requiram, utrum omnes ſolœciſmos amplectantur, an eos tantum quibus aſſueuerunt. Si quoſuis amplectunt, cur ab iſtis quoq; uapulant pueri, quum dicunt, Fuit in domo tuo, aut Friget corpus meus. Imò uel in templis exibilarent omnes, ſi diaconus pro Filio, legat Pilio: aut pro Philippo, Pilippum. Et tamen abſurdiora ſunt ſæpenumero quæ cõmittunt ipſi. Quod ſi nulli placẽt ſolœciſmi, niſi quibus aſſueuerint, iam palàm eſt eos non duci iudicio recto, ſed ſuis blandiri neuis, & eos imitari qui quum ab aliorũ hulceribus abhorreant, ſua tamen familiari ſcabie non offenduntur. Porrò quid interea fiet ijs qui ſolœciſmis non aſſueuerunt?

Auguſtinus patitur barbare dici: Iuſtus ut palma floriet: pro florebit. ſed patitur in plebe imperita: quod tamen ipſum ab ea mallet corrigi. Patitur ut eruditi pro Os, cuius paternus caſus ſit Oſſis, oſſum dicant: ſed quoties imperitis loquuntur, aliter non intellecturis. Nunc uero quum uulgo nemo Latine loquatur, quod Auguſtinus ſcribit de ſolœciſmis non magis ad nos pertinet, quàm ſi moneret ut apud Gallos Gallice loquens concionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Auguſtinus ipſe in ſuis libris nõ ſolœciſſat, quum ſæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

Auguſtinus non admittit ſolœciſmos, niſi apud imperitos, ut dictum eſt, & in hoc dum taxat ut ſentẽtiam reddant dilucidam. At docuimus, locis aliquot interpretis ſolœciſmis totam ſubuerti ſententiam, & hac occaſione magni nominis interpretes fuiſſe lapſos.

Porrò quod obijciunt, indignum eſſe diuinam ſcripturam ſubijci regulis Donati: ut à uiro ſancto dictũ eſt, ita non perinde circumſpecte: quod equidem pace illius dixerim. Primum enim, interpretis ſermo non eſt ſcriptura ſancta, ſed quod Moſes, prophetæ aut apoſtoli ſcripſerũt. Nos interpretis ſermonem emendamus, & ſanctæ ſcripturæ ſuam lucem reſtituimus. Deinde ſi contumelioſum eſt de rebus diuinis emendate loqui, in ius uocandi ſunt ueteres penè omnes, Græci pariter ac Latini, qui nõ eleganter modo, uerum etiam eloquenter tractarunt res myſticas, & hoc nomine ſummam per uniuerſam eccleſiam laudem ſunt conſequuti.

Mihi uidetur ad propagandum Chriſti euangelium pertinere, ut caſto puroq; ſermone tradatur quatenus licet. Recte loquendi ratio, omnium eſt communis: at uaria res eſt barbaries, & intellectu difficilis, quippe recedens à ſermone naturali. Vt nihil eſt diluciduis ſermone recto, ita nihil facilius.

Quod ſi quis neget in hac interpretatione ineſſe ſolœciſmos, nõ illos quidem hauſtos ex apoſtolico ſermone, ſed ex uulgi fece, conſulat indicem meum, & mox, opinor, mutabit ſententiam.

Ibidem uidebit quot locis hallucinati ſint interpretes etiam magni nominis, tãtum ob ſermonis uitium. Ne quis putet nullum aliud eſſe incommodum, niſi quod parum munda ſit oratio.

Porrò quanquam haud inficiamur, in apoſtolorum & euangeliſtarum Græco ſermone nonnulla eſſe præter rationem grammaticam, tamen non erat cauſa, cur nos tãtum ſolœciſmorum prodigioſorum adderemus.

Et fortaſſis quod illis temporibus conducebat, ut apoſtolorum oratio eſſet incondi-tior, nunc expediat mutari: quando nec apoſtolico cultu nunc utuntur epiſcopi, ſed in omnibus ſplendor acceſſit eccleſiæ. Olim [illegible] apoſtolos eo ſermone uti, qui latiſſime patebat, & à literatis pariter ac illiteratis intelligebatur, quandoquidem & Chriſtum Syriace loquutũ apparet: nunc ea ratio adeo locum non habet, ut ijs qui Latine didicerũt, noua balbutiendi ratio ſit diſcenda ob interpretis non apoſtolorũ ſolœciſmos. Proinde ut olim abuſi ſunt apoſtoli ea lingua quam repererunt uulgo maxime cõmunem: ita nunc conducibile fuerit, ſacras literas eo ſermone tradi, qui ſit omnibus Latine doctis communis. Conuenit enim id eſſe cõmuniſſimum, quod eſt rectiſſimum. Quod dictum eſt de ſermone

mone apoſtolico, idem ualet in oratione ueterum interpretũ, quum ſermo Romanus adhuc eſſet promiſcuæ multitudini communis.

Si ob eam cauſam diuinos libros expedit inerudite uerti, quo poſſint à pluribus intelligi, potiſſimum uertendi eſſent in linguam gallicam aut Germanicam. Nunc ita uerſi ſunt quidam, ut aliquoties nec ab eruditis nec ab imperitis intelligantur.

Si non licet Chriſtianis recte loqui, cur Auguſtinus in libris De doctrina Chriſtiana, grammaticam recte loquendi magiſtram, ponit inter artes neceſſarias ad ſacrorum uoluminum intelligentiam? cur tot grammaticorum ſcholis plena ſunt omnia? cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis, an ut diſcat mendoſe loqui?

Vt nihil aliud ſit commodi, certe hoc boni habet ſermonis elegantia, quod ſimplex ſit & naturalis: quum inemendate loquendi ſexcentæ ſint ſpecies.

Tametſi nos in ſermone apoſtolorũ, quod crebro iam diximus, ne ſyllabam quidẽ mutamus, imò ſermonẽ illorum, uitio librariorum aut alioqui deprauatũ, reſtituimus. Proinde ne quis clamet, hic corrigit euangeliũ, hic emendat precationem dominicam: ſed, hic codices euangeliorum à mendis repurgat. Nec magis obiurgãdus ſum, q̃ qui ſcopis euerrit ſordes è templo. Non enim quicquid in templo eſt, cõtinuo ſanctum eſt.

Iam ſi quicquid hic uertit interpres, ſpiritui ſancto libet adſcribere, & ob id nefas eſſe quicq̃ hinc demutare, cur audet reprehendere Hieronymus quod apud hunc legitur, nũc uerba taxans, nunc ſententiã, nunc ſubmouens quod adiectum affirmat? id aũt non raro facit, etiam in his libris quos ædidit multo poſt æditam utriuſq; teſtamenti uerſionẽ. Cur audent diuerſum legere Cyprianus, Ambroſius & Auguſtinus? Cur aliud in ſolẽni cultu legunt, aliud canunt per orbem terrarum eccleſiæ, præſertim in Pſalmis?

Hieronymus in prefatione ad Deſiderium, plurimum intereſſe putat inter uatem & interpretem: Ibi, inquit, ſpiritus uentura prædicit, hic eruditio & uerborum copia, ea quę intelligit, transfert: & tamen hic Hieronymus agit de Septuaginta, quorum autoritas penè fuit ſacroſancta, & quos ipſe Hieronymus fatetur fuiſſe plenos ſpiritu ſancto. At nemo nouit quis hic fuerit interpres: nam innumeros fuiſſe teſtatur Auguſtinus, atq; eos admodum tenuiter eruditos.

Arbitror nihilo plus honoris huic interpreti deberi quàm Septuaginta, quorum ęditionem non raro ſequuntur & apoſtoli, ſed horum translationem mutauit eccleſia, ſimul atque nacta eſt meliorem.

Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi, an interpretibus omnibus? ſi huic uni, cauſam adferant cur huic potius quàm cæteris: ſi debetur omnibus, cæteris nimirum antiquatis facta eſt iniuria.

Non idem honoris debetur interpreti & euangeliſtæ, alioqui quiſquis concinnat aut deſcribit codicem euangelicum, hoc honoris ſibi poſtulabit. Verſantur omnes in re euangelica, ſed diſpari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam, qua nobis ſacros libros in aliam linguam transfuderunt, confert cum ſtudio M. Tullij, quo quædam Xenophontis, Platonis ac Demoſthenis opuſcula Latinis dedit.

Si deus per Caiapham uirum malum ædidit prophetiam ueriſſimam, quid uetat quominus per hominem linguis inſtructum, etiamſi non adſit peculiaris afflatus ſpiritus, recte uertantur libri ſacri.

Quoties Hieronymus Græcos orthodoxos ſequutus, adducit autoritatem Symmachi, Theodotionis & Aquilæ, hæreticorũ Iudaiſantium? & nobis inuidemus ſi quis quid commonſtret. In Daniele, Theodotionis æditio prælata eſt translationi Septuaginta: indicat hoc Hieronymus enarratis capitibus huius prophetæ quartum.

Quod ſi iuxta Hieronymum optimus interpres eſt qui linguas & rem optime teneat, opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem: ne nihil de meipſo dicã glorioſe. Tametſi uidetur hic interpres magis incogitantia peccaſſe, q̃ imperitia, multaq; tribuiſſe uulgo idiotarũ quibus iſta tum ſcribebantur.

Porrò ſi prorſus in interprete requirunt afflatum ſpiritus ſancti, quid obſiſtat quo minus & nobis adſit cõmunis omnium Chriſtianorum ſpiritus, qui ſolet uberius opitulari ijs qui ſuam quoq; induſtriam adiunxerint.

Sunt qui miris modis attollunt huius interpretis sanctimoniã, pietatem & eruditionẽ, eumq; tantum non supra seraphicos spiritus collocant, quum interim si quis percontetur, Gallus fuerit an Sarmata, Iudæus an Christianus, uir an mulier, nihil habituri sint quod expedite respondeant, quando ne nomen quidem hominis quisquam nouit. Verum hęc exaggerant, quo mihi moueant inuidiam.

Donemus illi uertenti adfuisse sanctum spiritum, aut Hieronymo huius uersionem emendanti. Credimus eundem spiritum adfuisse omnibus ecclesiæ doctoribus, & tamen fas est ab illorum sententia recedere, si quis melius aliquid repererit.

At peculiarem illum spiritum afflatum in solis canonicis libris credendum esse est, in quibus nihil est quod à [illegible] etiam si scripsit humano interdum secus uideatur. Verum hic distinguendum est quod scripsit propheta aut apostolus, ab eo quod uertit interpres aut deprauauit scriba. Rursus distinguendũ est inter uitium sermonis, & uitium sententiæ. Aliquod uitium sermonis esse in scriptis Pauli, nihilo contumeliosius est in apostolum, quam si dicatur gestasse pertusam tunicam.

Rursus hoc honoris & autoritatis non debetur prophetis & apostolis nisi in his uoluminibus quæ in Canonem recepit ecclesia. Verisimile est enim Paulũ uarijs de rebus scripsisse epistolas, quæ tamen si prodirent, non statim illas cogeremur amplecti tanquã oracula sancti spiritus. Quanto minus hæc autoritas quæ solis Canonicis libris debetur, tribuenda est huic ignoto interpreti, & uni de numero multorum quos Augustinus fatetur fuisse parum eruditos.

Sed hanc recepit ecclesia Romana. Ne id quidem simpliciter uerũ est. Obseruet qui uolet quid legat ecclesia Romana: comperiet multa dissonare. Hęc uidetur fuisse Gallorum, quæ quum iam tederet infinitæ uarietatis, locum obtinuit. Nec ita recepta est, ut nefas sit in ea commonstrare quod melius reddi poterat.

Sunt æquiores qui studium hoc meum non damnent quidem, sed indignãtur interpretem quem tot annis honorauit ecclesia, alicubi parum ciuiliter fuisse tractatũ. Hac in parte nõnullam agnosco culpam, uel hoc argumento quod posterioribus æditionibus multa sum moderatus, utiq; facturus idem, si in prima statim æditione fuissem admonitus. Sed quid facias istis, qui petulantiam non ferendam arbitrantur, si cubi excidit mihi interpretem lasciuire copia? Humanũ est quod illi impingo, non impingo falsi aut impietatis crimen, & arbitror fuisse uirum bonum.

Damnant quod elenchis uarijs & annotationibus commonstrãs solœcismos ac locos incommode redditos, conatus sim illum in contemptum adducere. Ea mens mihi nunq; fuit, sed huc stolidis & improbis clamoribus plurimorum adactus sum. Si quis requirit argumentum, in prima æditione nullus est additus index huiusmodi. Negligi poterant istorum latratus, si se intra domesticos parietes continuissent, sed eruperũt in frequentes scholasticorum conuentus, in sacras ac publicas conciones, in aulas ac mensas summorũ principum. Et quo non? Nec erat modus neque finis. Nec erant plebei qui fabulam hanc agebant, sed plane tragica persona reuerendi, Dominicani, Franciscani, Carmelitæ, Cartusiani: præter religionis maiestatem etiam doctoris titulo multitudini imperitæ uenerabiles: quidam etiam mitra conspicui. Itaq; si quid mihi excidit in Indicibus dictum liberius, horum improbissimæ petulantiæ magis erat imputandum q̃ mihi.

Alicubi dixi quosdam turpiter aut pudendo errore lapsos. Dicere poteram insigniter aut manifesto errore lapsos. Sed isti putant turpiter & scelerate semper idem ualere. Ego turpiter dixi, pro Indecenter. ac mihi uideor omnis in scripturis error esse pudendus. Alio qui cur beatus Hieronymus alijs laudantibus priores in Abdiam commentarios, scribit se erubuisse. Si non est pudendus error, qui per imprudentiam cõmittitur, Hieronymus & illos commentarios sedulo bonoq; animo scripserat.

Videbant & prisci doctores solœcismos in hoc interprete, cuius uersionẽ si castigauit Hieronymus, non emendauit nisi sensus, orationis uitia negligẽs. Si piaculum est indicare solœcismum aut sensum incommode redditũ, quanto grauius crimen erit idem facere in ueteri testamento, quod ut ipsi asseuerant, totũ, aut penè totum ex Hebræorũ & Chaldæorum fontibus nobis tradidit Hieronymus. Atqui cõplures extiterunt qui hic nõ uerba tan-

ba tantum reprehendunt, uerum etiam sensus ex diametro pugnãtes. Nec hos quisquam uocat in ius. Vt enim de Capnione fileam, tale quiddam ausus est Lyranus & Burgensis. Et ut ad uiuos ueniam, Paulus episcopus Sempronianẽsis, R. D. Thomas cardinalis Caietanus in utrunq; Testamentum, Felix in Psalterium, Augustinus Eugubinus in Pentateuchum. Ab his innumera loca proferuntur, in quibus libere dissentiunt ab interpretatione Hieronymi. Et horum labores cum plausu, ut æquum est, excipiũtur. In me leuiora molientem totus insurrexit orbis. Sed hoc ferè usu uenit omnibus ad res præclaras uiam aperientibus. Terrifica sunt prima excetræ sibila.

[redacted]

Audio quosdã adeo superstitiosos, ut nihil patiãtur immutari à uerbis euangelistarum in uertendo. Quasi uero isthuc uertere sit, ac non potius peruertere. Duabus rebus cõstat oratio, uerbis ceu corpore, & sententia uelut anima. Si utrũq; reddi potest, non obsto quominus fiat: si nõ potest, præposterũ fuerit, interpretẽ uerborũ tenacẽ à sententia recedere.

Si prorsus cõtendunt uerbum esse uerbo reddendum, cur toties à uerbis recedit hic interpres, aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet, utiq; semper hoc spectãdum erit interpreti, ut sententiam bona fide uerbis quàm aptissimis efferat.

Nec constat, nec probabile est, hanc, qua uulgo utimur, æditionẽ, ullius synodi autoritate fuisse comprobatam. Neq; probabile est, in synodis hac sola patres usos fuisse, quę ex Græcis, Latinis ac Barbaris constabant: quorum alius Græce citabat, alius Ambrosium sequebatur, alius Cyprianum aut alium quempiam, sed tantum usu publico receptam.

De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus, illos uertisse uerbis ambiguis quod non intelligebant: & alicubi conuersionem illorum mendacium appellat. Nec paucis locis nominatim indicat manifeste lapsos in reddenda scripturæ sententia. Cur igitur putemus sacrilegium esse, si quis ab hoc ignoto dissentiat?

Vtitur hac iam, ut dictũ est, annis aliquot ecclesia Romana: ut isthuc largiamur, at non utitur sola: nam & Hieronymũ legit, & Ambrosium: & cãtus ecclesiasticus sæpenumero discrepat ab hac æditione. Nec sic utit, ut decernat, nihil illic esse, quod possit reddi melius.

Diu usa est ecclesia ueteri conuersione ueteris testamenti, quæ quod Septuaginta Græce uerterant, ad uerbum reddit sermone prorsus absurdo: quod palàm fuerit, si quis legat Augustinum De loquutionibus. Nec ideo respuit commodiorem interpretationem, quę priori substituta est per Hieronymum, ut arbitrantur, & ex parte uerum est.

Quod si quis omnino contendat, nusquam ab interprete dissentiendum esse, Primum excuset ea loca, in quibus ostendimus illum palàm uel dormitasse uel lapsum esse, uel ita inscite reddidisse Græca, ut ob illius incommodam interpretationem summates theologi qui tantũ Latine sciebant, aut non consuluerunt Græcos codices, insigniter lapsi sint: iam enim non ausim dicere, turpiter. Hæc si notiora sunt quàm ut negari possint, fateamur interpretem hominem fuisse, ne quid dicam acerbius.

Etiamsi pleraq; sunt huiusmodi, ut probabile sit, uitio librariorum inducta fuisse: proinde ut interpretationem approbet ecclesia, certe deprauationem non approbat.

Neq; quicquid receptum est in usum ecclesiasticũ, cõtinuo receptum est iudicio. Quædam casu irrepunt, ad quæ conniuet ecclesia, præsertim si non uideãtur ad fidei morumq; periculũ pertinere. Imò fieri potest, ut in hoc genere quædam ad tempus ignoret ecclesia.

Quum Damasus hoc negocij daret Hieronymo, ut nouum testamentũ ex Græcorum fontibus emendaret, habebat nimirũ iam tum ecclesia quod legebat, & fortassis seculis aliquot legerat. Id si syncerũ erat, quid opus erat emẽdatione Hieronymi? Sin corruptũ, palam est ecclesiã ad tẽpus uti, quod sit in melius uertendũ. Idem dico de uetere testamento.

Non ideo uacillat autoritas scripturæ sacræ, si mendæ tollãtur è codicibus: imò potius uacillaret, si constet nos uti deprauatis exẽplaribus: atq; id certe negari nõ potest. Cui incommodo si nullus admoueret remedium, ut est rerum humanarũ natura, semper in deterius prolabi, tum uere confusis exemplaribus uacillaret scripturarum autoritas.

Optandum ut nullum mendum insit sacris libris, & ad id, quantum fieri potest, enitendum est. Verum id non cõtingit post annos mille trecentos, nec fortassis unquam continget ad plenum. Bene nobiscum agetur, si quàm minimum insit mendarum.

Proinde ne nos quidẽ profitemur omnes mendas à nobis sublatas, plurimas certe sublatas audebimus profiteri: & nos rem eò deduxisse, ut posthac codicib. q̃ minime mẽdosis uti liceat, si quis hoc filum sequutus, emendare uelit, cum autoritate pont. Romani.

Nos enim nõ sic proponimus hanc æditionẽ, ut uelimus per omnia haberi emendatã: sed quod apud Græcos frequentissimũ habetur maximeq; cõstans, id uertimus, indicates ubi nostra cum Græcis cõferenda aut discutienda, & quid nobis cõferendum esse uideatur. Hic obiter illud admonendum, esse [illegible] quosdam noui testamẽti codices ad Latinorũ exemplaria emendatos. Id factũ est in fœdere Græ[illegible]Romana ecclesia: quod fœdus testatur Bulla quæ dicitur aurea. Visum est enim & h[illegible]mandã concordiam pertinere. Et nos olim in huiusmodi codicẽ incidimus, & talis adhuc dicitur adseruari in bibliotheca põtificia. Verũ ex his corrigere nostros, est Lesbiã, ut aiũt, admouere regulam. Illud potius spectandũ quid legerint ueteres Græci, Origenes, Athanasius, Basilius, Gregorius Naziãzenus, Chrysostomus, Cyrillus ac Theophylactus. Hoc eò uisum est admonere, quod iam nunc quidã iactãt se trecenta loca notasse ex codice pontificiæ bibliothecæ, in quibus ille cõsonat cum nostra uulgata æditione Latina, cum mea dissonat. Quòd si nos urgẽt autoritate Vaticanæ bibliothecæ, codex quẽ secutus est in nouo testamento Frãciscus cardinalis quondã Toletanus, nõ modo fuit eiusdẽ bibliothecæ, uerum etiã à Leone x missus est, ut hoc ueluti bonæ fidei exẽplar imitaretur. Atqui is penè p omnia cõsentit cum mea æditione, dissentiens ab eo quẽ nunc quidã nobis obijciunt maiusculis descriptũ literis. Ab illo enim dissentiat oportet, si cõsentit cũ uulgata Latinorũ æditione.

Scio res sacras reuerenter ac religiose tractãdas, & idcirco licet in infima functione uersantes, tamen omni qua licuit circũspectione sumus usi. Contulimus utriusq; linguæ uetustissimos ac probatissimos codices, nec eos sanè paucos. Excussimus ueterũ ac recentiorum cõmentarios tum Græcos tum Latinos. Obseruauimus quid diuersi legant. Pensitauimus ipsius loci sententiã, atq; ita demum pronũciauimus quid sentiremus. Imò ne pronunciauimus quidẽ, sed lectorẽ admonuimus, suum cuiq; iudiciũ liberum relinquentes.

Beda, Rabanus, Thomas, Lyrensis & Carrensis, alijq; his obscuriores, satis habent annotasse, Alia litera sic habet, quod sic in codice quopiã scriptum, aut fortasse deprauatum offenderint: & uidentur rem utilem præstare. Et nobis obstrepitur, qui tot argumentis ac summorum uirorum autoritate ueram lectionem restituimus?

Si uarietas abrogat fidem libris, iam olim uariabant codices ætate Origenis, ætate Hieronymi, ætate Bedæ, ætate Thomæ, deniq; nostris etiam temporibus hodieq; uariant, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

Si loca quædã deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus, iam olim id usu uenisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthæũ octaua, queritur hac de re his uerbis: Multam enim differentiã inter exemplaria inuenimus, siue per negligẽtiam scribentium, siue ex temeritate quorundã, siue propter eos qui negligunt emendare scripturas, uel propter eos, qui, quod ipsis uidetur, in emendationib. uel adijciunt uel subducũt. Audis lector, iam tum uariasse libros? audis fuisse deprauatos? audis quædam adiecta aut subtracta?

Atq; ut ille nõ est ausus, in nouo præsertim testamẽto, pronunciare per obelos & asteriscos, sed tantum admonere lectorem: ita nos, quid nobis uideretur, & quamobrem uideretur, separatim ostendimus, nequaq; admouentes manũ receptæ uersioni, nec aliud profitentes q̃ Latine reddere nos quod in Græcorũ libris habetur, quibus usi sunt orthodoxi Basilius, Chrysostomus, Cyrillus, Athanasius.

Hoc fortasse uincimus Origenẽ, quod illi nihil erat quod sequeretur in nouo testamento, præter codices Græcos. Nos Græcos cõtulimus cũ Latinis, & ab utriusq; linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus: quum is penè primus scripserit in libros diuinos.

Si quis contendit nullum omnino mendum esse in libris sacris, quid fiet ijs locis, quæ tam palàm deprauata sunt, ut nulla sit tergiuersatio? Si fatẽtur aliquot locos uitiatos, cur non sinunt corrigi, quicquid corrigendum esse uidetur?

Sed

Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, sed offendiculum datur multitudini, si senserit in libris quos hactenus sequuti sumus, inesse quicquã uel uitiatum uel nõ intellectum. Primum non ista scribuntur multitudini, sed eruditis, & præcipue theologiæ candidatis. Hos offendi nõ oportet. Neq; nos correctionem appellamus laborem nostrum, sed annotationes. Neq; cuiquã molesti sumus, aliter citanti, & ueterem aut etiam deprauatam æditionem sequenti. Ab ipsis potius nascitur offendiculũ, qui in publicis cõcionibus, qui in compotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferãtur, esse qui sacros libros & precationem dominicam emendat.

Misera uero conditio sacrorum uoluminum, si horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè sunt, librarijs, aut temulentis typographis.

Nõ uociferant in eos, à quibus palã est sacros codices uitiari quotidie, quũ sint illiteratissimi q̃ hoc audẽt. In me clamitãt, hominẽ in hoc certe genere studij, quod à linguarũ peritia pẽdet, nec oĩno indoctũ, opinor, nec inexercitatũ. Illis temere licet pro suo arbitratu deprauare, mihi nõ licebit ex fide ueterũ codicum, ex probatiss. interpretũ autoritate restituere?

In illis nõ requirũt autoritatẽ, satis est illitum esse chartis, in me requirũt penè miracula. Cur, inquiũt, credamus Erasmo? Imò si Erasmo diffidũt, fidãt qualicũq; theologo. Nam si mihi tradita est autoritas interpretãdi sacras literas, mirant si ausim de lectiõe q̃q̃ hisce?

Quanquam non postulo, ut mihi credant. Credant uetustis & emendatis exẽplaribus, credant Græcæ ueritati, præsertim ubi horum lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Postremo nec his credant, sed rem secum expendãt, & si quid habent rectius, in medium conferãt, non mordeant admonitorem. A nobis enim nulli præclusa est uia, melliora quærendi, imò potius aperta est.

Hieronymo, inquiũt, mãdauit Damasus. Mandauit, sed ut amicus, nõ ut summus pontifex. Mandasse legimus, approbasse nõ legimus. Postremo extra controuersiam est, non extare castigationem Hieronymi saltẽ integram. Id quod à me dilucide probatum est alibi. Et cõstat, hanc rursus uitiatam, ut maxime demus fuisse Hieronymo castigatam, quod tamen certissimis argumentis promptum est refellere.

Nihil, inquiunt, tentandum absq; synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit? Vt mihi liceat admonere, quid uel à scriba uideatur corruptum, uel ab interprete melius reddi potuerit, præsertim ex ueterum sententia, tota synodus erit conuocanda? Quotidie noui scribuntur cõmentarij in sacras literas, proponũtur oracula de rebus grauissimis, totæ conduntur articuli, nec ulla synodus requiritur.

Quid si nouũ testamentũ uertissem carmine, quod fecit Iuuẽcus, aut paraphrasi dilucidius explicuissem, an ob eam rem putãt indicendã fuisse synodũ? Nunc tantũ quod est in Græcis uerto, aliquoties nõ probãs quod apud illos legitur, & nostra præferẽs, quanq̃ in Græcis codicibus præter deprauata nihil extat, unde periclitetur Christiana doctrina.

Quod si nefas iudicant quicq̃ extare diuersum ab hac æditione, abolendi essent Ambrosiani commentarij, supprimẽdus Cyprianus, Hieronymus & Augustinus, nihil attingendum Græcorum interpretum, quos uersos legũt & scholæ & ecclesiæ Christianorũ. Atq; eadem ratione nefas habebitur, nouum ac uetus testamentum ędidisse Græce, quod nuper ex Aldi mei prodijt officina, ac mox idem præstitit Franciscus archiepiscopus Toletanus, approbante Romano pontifice, qui suppeditauit exemplar in nouo testamento, cum quo nostra æditio ferè consentit in omnibus.

Nos opus hoc dedimus, nõ, unde non liceat dissentire, sed quod ad emendãdos pariter & intelligendos sacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus, ita probat suo scripto Leo x pontifex uere maximus, hac quoq; parte consultum esse cupiens religioni Christianę. Scio hic leuis est Romani pontificis autoritas, quam plus quàm sacrosanctam uideri uolunt, quoties illius diplomatis datur ius absoluẽdi inuitis pastoribus, aut alia functio unde messis est aliqua nõ pœnitenda, aut ius occupandi plura sacerdotia. Verum hic potius ualere oportuit, quod in illis emitur nõnunquam & extorquetur pontificis indulgentia. Hic gratuito fauor impensus est, nec tam homini quàm rei.

Tot mẽdas sustulimus, tot loca [illegible] explicuimus, tot prodigiosos soloecismos amouimus, tot nodos, in quibus hæserũt & ueteres, extricauimus: tot insignes lapsus au-

torũ indicauimus, tot amphibologias resecuimus, tot hyperbata digessimus: ut finiam, tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus, tãtam utilitatẽ gratis detulimus, & uociferantur quidã aduersus benemerentem. Si uel leuis error occurrit, concitant, ut dici solet, Tyria maria: pro bene gestis, nulla est gratia.

Iam non me clàm est, hoc male habet quosdam quòd à magni nominis scriptoribus dissentiam. Qui fauent Augustino, fremunt, me non per omnia cum illo sentire. Qui Thomæ addicti sunt, dolent illum attingi. Franciscani nollent refelli Lyranum aut Scotum. At qui si hanc accipimus legem, à nemine prorsus licebit dissentire, quum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere, ueritatis maior quàm autoritatis erat habenda ratio.

Non est contumelioſum à quamlibet probatis autoribus dissentire, si rationibus adductis id facias. Hoc interest: sunt à quibus par est reuerenter dissentire, uelut ab Hieronymo, ab Ambrosio, ab Augustino: sunt quibus hoc reuerentiæ nõ debetur, Thomæ fortasse debetur, Lyrensi aut Carrensi nõ debetur, neq; doctrinæ neq; sanctimonię nomine. Et referebat, hos aliquot locis taxari, quod uiderẽ solos mira fiducia, sed nullo iudicio passim legi.

Sed cauillor in hos fortasis uno aut altero loco. Primũ ipsis imputetur qui tam ridicula scripserint, non mihi. Deinde si stomachantur quòd hos aliquoties attingo, cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam, quum ad tam multa conniueo? quæ nequaquam præteriturus eram, si animi causa taxassem illos. Quod aliquoties attigi, coegit studiorum utilitas: quod rarius id facio, datum est Christianæ modestiæ.

Quanquã & hoc libuisset dissimulare, si per istos licuisset qui uociferabantur hunc laborem prorsus infrugiferum fore, utpote puerilem & grammaticũ. Nunc ut puerilis omnino contemni non potest, qui commonstrat in quibus summi doctores lapsi sunt.

Verum hoc ipsum, ni fallor, offendit plerosq;, quod admonent quasi hactenus aliquid ignorarint in his literis, quarum scientiam profitentur: & pudet quæ imberbes didicere, senes perdenda fateri. Primum nimium arrogans sit, qui profiteatur se nihil nescire: deinde taciti hæc quoq; discant, & desinent ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint. Nunc istiusmodi uociferationibus magis etiã traducunt suam inscitiam.

Quòd si usq; adeo inuisa est nouitas, ut ferri non possit, fuit & hæc æditio qua nunc utimur, olim noua. Et stultissimum est, rerum æstimationem ab annis sumere. Hac estimatione res præclara fuerit ebrietas, quæ est uetustissima, & ex priscis usq; seculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipsam potius quàm annales expendimus?

Si nouitas offendit, nos uetera instauramus, & nouitatẽ excludimus. Nã posterior est æditione, deprauatio. Si qui sunt qui nõ possunt mutare saliuã quam à pueris imbiberunt, manet istis sua uetus æditio, si uolũt, tum dilucidior tum emẽdatior: si nolunt, eadẽ & sui similis. Si glãdes istorũ palatũ obstinate delectãt, saltẽ ne inuideãt ijs qui tritico uesci malũt.

Vtrum quæso fas est, post ueteres aliquid inquirere, an nõ? Si fas non est, cur ausi sunt Alexander ac Thomas, & post hos alij cõplures, totam theologiæ faciem immutare? Si fas, cur nostris obstrepũt studijs, præsertim quũ & nullius iudicio præscribãt, & ueterum autoritate nitantur? Etenim si fas est inducere noua, multo magis fas est reuocare uetera.

Si nihil aliud quàm codices nostros emendassem ex Græcis exemplaribus, comprobanda erat industria, qui id conatus essem quod Augustinus non in uno loco fieri iubet. Nũc non hoc contentus, ex orthodoxorum commentarijs rem peto.

Vt donemus nihil esse mẽdi in libris nostris, tamẽ multis de causis oportebat ad fontes cõfugere, ob amphibologias, ob quędã obscure addita, ob tropos & ẽphasim Græcanicę phraseos, quę sæpenumero reddi nõ põt, ob gratiã idiomatis, quę in uertẽdo nõ respõdet.

Vt donemus Græcorũ libros æque deprauatos esse ac Latinos, tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis sæpe deprehenditur uera lectio: propterea quod sæpenumero fit, ut quod hic casu deprauatũ est, in alio codice reperiatur integrum: aut saltem uestigijs quibusdam datur ueræ lectionis coniectura.

Augustinus in Epistola quinquagesima nona, non audet respondere, rogatus de sententia uersiculi cuiusdam ex Psalmis, nisi cõsultis libris Græcis. Idem ueteris Testamenti nouię libros cum Græcis cõtulit, nimirum [illegible] interpretationi. Id quantum habeat utilitatis in ueteri Testamẽto uiderint alij, certe in nouo necessarium est. Et quidem non

non dubitant de omnibus pronunciare, freti uulgatis codicibus? Idem multis locis docet lectionis synceritatẽ ex antiquiore lingua petendã esse: hoc est, ab ea in quam primũ translatus est liber. Veluti quum hæretur in ueteri testamento, iubet consuli Græcos codices, si quis Hebraice nesciat: quod in hãc linguã prius uersum sit uetus testamentũ, q̃ in Latinã.

Hieronymus laudat studium mulierum Germanarum, quæ Latinum psalterium cum Græco contulerint, quũ id ab Hebræorũ fontibus manarit: & isti putant absurdum idem fieri in nouo Testamento, quod totum, aut penè totum fluxit à Græcis?

Sed audio quosdam in totum abrogare fidem Græcorum libris, posteaquã se semouerunt ab ecclesia Romana. At qui eadem de causa nõ est fidendũ Hebræorum libris, quod illi sint infensissimi non solum Romano pontifici, sed Christo & Christianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fisus est, id temporis quum maxime fuisset tempestiuũ depraua re, si quid deprauare uoluissent.

Si Græcis in animo fuisset deprauare codices suos, his potissimum locis deprauassent, in quibus à nobis dissentiunt, ueluti de processione spiritus, de æqualitate trium personarum, de primatu Romani pontificis, de ritu cõsecrandi ac tradendi baptismũ & eucharistiam, de coniugio sacerdotum, aut si quid aliud est eiusmodi: at in his nobis consentiunt. Nec ullus locus proferri ualet, qui hoc nomine suspectus haberi possit.

Aristoteles apud nos habet autoritatẽ suam, quum plus sit quàm schismaticus, uidelicet à Christo alieniſſimus. Auerroes habet pondus etiã in theologorum scholis, homo blasphemus in Christũ. Et Græcorũ uoluminibus nulla erit apud nos fides? quod quidam illorum desciuerunt à pontifice Romano: neq; enim defecerunt omnes. Et qui desciuerunt & qui non desciuerunt, in lectione consentiunt.

Si olim deprauati sunt Græcorũ codices, iam adhuc erãt orthodoxi. Sin nuper à schismate, qui fit ut horum codices cum ueterum libris consentiant? Nisi fortè tam impudens erit aliquis, ut dicat uniuersos codices & interpretum commentarios simul esse uitiatos à schismaticis.

Ego magis suspicor, si quid mutatum est in Græcorum libris, id à Latinis exẽplaribus fuisse profectum, posteaquam Romana ecclesia cœpit absorbere Græciam.

Nec tota diuulsa est à nobis Græcia: Rhodus & Creta Christum agnoscit, agnoscit Romanum pontificẽ. cur horũ libris diffidimus? Et ab his potissimũ nobis ueniunt exẽplaria.

Risit olim Heluidium Hieronymus, qui sibi stultissime persuaserit, Græcos codices esse corruptos: ac dictũ hominis stultius esse putat, quàm ut sit argumentis refellendum. Et tamen iam tum Orientis fermè omnis hæresibus feruebat Arianorum & Origenistarũ. Ab ijs magis timendum erat exemplaribus, quàm à schismaticis.

Damnauit ecclesia quasdã Græcorum opiniones, codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus quod non damnauit ecclesia? Imò cur non habemus fidẽ his quibus fidem haberi uoluit ecclesia?

Sunt qui post receptam Hieronymi translationem, negant quicquam esse tribuendum uel Hebræis uel Græcis uoluminibus. Iamq; cessare quod scribit Augustinus, noui testamẽti ueritatẽ ex Græcis, ueteris ex Hebræis esse petẽdã. Si ijdẽ sunt Græcorũ libri, cur hodie reijciantur, quibus olim fuerit autoritas, & consentire in pleriſq; docuimus. Deinde si quod scripsit Augustinus non ualebat post receptam Hieronymi trãslationem, cur tot seculis post Augustinũ, eandẽ regulam in pontificum decretis recepit ecclesia? Si dicti pondus æstimamus ab ætate Gratiani, iam erat hæc Hieronymi translatio receptissima.

Omitto interim quòd docti multis cõiecturis colligunt, neq; uetus neq; nouum Testamentum hodie purũ haberi, uel ex uersione uel ex emendatione Hieronymi. Primũ Psalterium ex Hebræo uersum, nunquã recepit ecclesia. Ecclesiastẽ non esse Hieronymianæ uersionis, declarat ipsa præfatio quã suis præfixit cõmentarijs. Deniq; codices qui ferũtur iuxta translationẽ Septuaginta & iuxta ueritatẽ Hebraicã, uehemẽter inter se dissentiunt.

Quidam hic nobis tradunt Lesbiam regulã, ut id habeatur pro recto, quod uulgo receptissimũ est. Verum nunquã tam bene fuit actum cum rebus humanis, ut quod optimum esset à uulgo peteretur. Certissima regula est, linguarũ, translationum, expositorum, exemplariorum inter ipsa collatio, adhibito sobrio iudicio, excluſa contentione.

Iam

Iam quod à quibuſdam ſtudium hoc noſtrũ contemnitur ut humile ac puerile, qui circa ſyllabas ac uoculas laborem, non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror quicquid ad rem theologicam pertinet. Et quum non ignorarẽ quantum reuerentiæ ſacris libris debeatur, mihi conſcius ſumpſi quod in eo munere uideretur infimum.

Sit hoc grammaticum, ſit puerile, ſit triuiale, modo fateantur eſſe neceſſarium, Vt nihil aliud doceam quàm rectam lectionem, nimirum turpe eſt hoc ipſum neſcire magnos doctores. Et tamen hoc manifeſtius eſt quàm ut negari poſſit, poſteaquam hic lapſus deprehenditur Auguſtinus, lapſus Beda, lapſus Thomas, lapſus Lyrenſis & Carrenſis: poſteaquam frequenter audimus hos qui concionantur in templis etiam thema quod proponũt perperam intellectum adducere.

Scrupi ſunt quamlibet minuti, ſed ad hos impingunt frequenter οἱ πολλοὶ ὑποφρονοῦντες. Si iuxta Chryſoſtomum & Auguſtinum articulus ὁ, hoc eſt minutiſſimum elementum, additum aut omiſſum, ſenſum facit orthodoxum aut hæreticum: ſi idem efficit hypoſtigme non ſuo poſita loco, quid eſt cur hæc ut minuta negligamus quæ tantum habent momenti?

Quoniam alicubi commonſtramus ordinem, & anfractus hyperbatorum explicamus, uociferantur grammatiſtam. Quidam etiam in frequentiſſima concione dixit, Docet cõſtruere: hoc didici ante annos quadraginta. Quaſi non Origenes in ſcripturarum expoſitione, mea ſententia uix cuiquam ſecundus, quaſi non Hieronymus frequenter conſtructionem commonſtret, ordinem uocans. Et tamen is qui hęc uociferabatur, maxime opus habet qui commonſtret conſtructionem.

Sint illi multo doctiores, *nihil obſto*. Non tamen arbitror omnino cum Megarenſibus nullo *in numero* ponendũ eum, qui tot locis docet doctiores quod ſcire referebat, neſcire tum indecorum erat tum inutile.

Auguſtinus quem iſti quoq; pro ſummo eccleſiæ doctore habẽt, nónne diſtinguit percontationem ab interrogatione, commonſtrat hypoſtigmas, digerit cola, commata ac periodos, indicat tropos grammatiſtarum?

Nónne rídentur μετέωροι, qui ſublatis in cœlum oculis ſic contemplantur aſtra, ut tibias impingant in ſaxum?

Apelles non cõtemnebat rationẽ terendi miſcendi ue cõlores, nec ductum ſimplicium linearum, quæ in arte qua præcelluit infima ſunt.

Nec peritus architectus circa tectũ & colophonẽ occupatus, negligit in fundamẽtum comportare rudera. Hæc qui neſcit, architectus nõ eſt: qui negligit, opus collapſurũ erigit.

Verum turpe eſt, inquiunt, hæc diſcere doctores. Fateor: didiciſſe oportuit, nõ diſcere. Verum quid facies iis quibus hoc non contigit, uel quia defuit animus, uel quia non cõtigit diſcendi facultas? An præſtat neſcire quod cognitu neceſſariũ eſt, quàm ſerius diſcere?

Nec tamen quiſquam cogitur iſta diſcere, tametſi nemini non licet, certe iuuenibus potiſſimum hic deſudat labor.

Nec dubito quin uentura ſit ætas, & iam fortaſſis exoritur, qua uidebũtur hæc magna ex parte ſuperuacanea. Verũ qui iam in grandes robuſtosq; uiros adoleuerũt, non aſpernantur nutricem, quæ prima mammam dedit, quæ cibum præmanſum in os inſeruit. Nec illi Græciæ lumina ſapientes, in omni diſciplinarũ genere abſoluti, nullã habebant gratiã iis à quibus agnoſcère, pingere, ſonareq; literarũ elementa didicerant. Hæc ita puſilla ſunt, ut ſine his nemo ſit maximus. Suæ cuiq; dotes ſunt. Nos quod datum eſt impartimus.

Quanquam hæc minus negligenda uidebuntur, ſi quis periculũ fecerit quantis hæc minuta cõſtent ſudoribus. Aut ſi quis aggrediatur tractare ſcripturã diuinam, & in ea, ſicut oportet, rimari curioſe ſingula. Vſu ſentitur utilitas, non tumultuaria lectione. Poſtremo deſinet contemnere, qui non unam aut alteram annotationẽ, ſed uniuerſum opus expenderit. Tu mihi ocioſus ac ſupinus hũc aut illum locum expendis, & uideris tibi copioſius ac doctius tractare potuiſſe. Poterã & ipſe, ſi decem modo fuiſſent excutiendi. In tot milibus hanc præſtare diligentiam difficillimũ eſt, mihi ſanè fuit, feliciori non inuidebimus.

Auguſtinum nõ pœnitebat operæ ſuæ, quum huiuſmodi quædam annotaret in libros Pentateuchi, nõ ex fontibus Hebræorũ, ſed ex Græcis uoluminibus. Is rem annotatu dignam

gnam duxit, quod in ſacris literis reperiatur uerbum multitudinis numero additum nomini rem ſignificanti, quæ conſtet ex multis. Quod genus eſt: Dimitte populũ meum ut ſeruiant mihi. Item, Omnis terra adorent te. Præterea quod in hac oratione: Si interrogauerit te Eſau, dicens, Cuius es tu, & quò uadis, & cuius hæc quæ antecedunt te? Et dices, Pueri tui Iacob. poſtremo loco redundet cõiunctio Et. Rurſus quod in hoc ſermone, Tu autem teſtamentum meum conſeruabis. conſeruabis, poſitum ſit pro Conſeruabis. Rurſum quod hæc uerba quæ ſunt in Leuitico: ἀκάθαρτος ὤν, ἀκάθαρτος ἔσαι. putat ad hunc modum uerti poſſe, Immundus exiſtens, immundus erit. Et tamen participium Exiſtens, non eſſe ab Exiſtere, ſed ab Eſſe: quum Græce ſit ὤν, quaſi dicas Eſſens. Præterea quod docet, mulierem dici quæ uirgo ſit: quũ Hebræam uocem neſciat, unde pendebat quæſtio. Item quod ὄψιμον Græcum, parum Latine dicatur, ſerotinum. Ad hæc tam puerilia non grauatus eſt deſcendere tantus epiſcopus. Quid ipſe Hieronymus, nónne quædam annotauit quæ friuola uideri poſſent, ſi quicquã omnino friuolum eſſet in ſacris libris? In epiſtolam ad Epheſios capite quinto, in Pauli uerbis: Propter hoc relinquet patrem & matrem: & cætera, annotauit ἀντὶ τούτου dictum, pro ἕνεκεν τούτου. quum utraq; dictio probe quadret, & eundem efficiat ſenſum. Vice uxoris relinques patrem & matrem: & Cauſa uxoris relinques patrem ac matrem. Item in epiſtolam ad Philemonem indicauit, ἀγαπητὸν magis ſonare Diligibilem, quàm dilectum, qui Græce dicatur ἠγαπημένος. Iterum in epiſtolam ad Romanos: πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ omni, dictum eſſe pro Omnibus: quum utroq; modo dicatur idem, Quiſquis eſt inter uos: et Omnibus qui ſunt inter uos. Iam uero quid cõmemorem, qualia ſint pleraq; quæ Hieronymus annotauit in libello quem de caſtigatione pſalterij ſcripſit ad Suniam & Fretelam. Quàm multa ſunt illic minutiſſima, quæ ego non dignarer meis Annotatiunculis quamlibet grammaticis.

Nullus igitur reprehendat, ſi argumento ſuſcepto reſpondeo. Mihi abunde ſatis eſt, ſi nullus ante me plus præſtitit in hoc ſcripti genere. Quid alij poſſint, aut præſtaturi ſint, neſcio. Certe optarim exiſtere permultos, qui me prorſus obſcurarent. Imò uel reprehendi gaudebo, ſi quis induſtria ſua rem tam ſacram nobis utcunq; tentatã, adiuuerit. Abſit modo procacitas, quam fœdam & indecorum ſibi ducunt & ethnici uerſantes in re literaria.

Meminerit is qui reprehenſionem parat, ſe quoq; hominem eſſe, neq; minus labi poſſe reprehendendo, quàm potuerit auctor operis ſcribendo. Quanquam longe plus uenię debetur ei qui prodeſſe ſtudens in ingẽti opere dormitauit alicubi, nec aſſequutus quod uoluit: quàm ei qui in alieno libro cupiens ingenioſus uideri, uenatur quod carpat, & tamen hoc ipſum perperam facit: dumq; falſos aliorũ errores exagitat, ipſe ſuos ueros prodit. Porrò nullus eſt error fœdior, q̃ animus ſpirans inuidiam & uel rectiſſima carpẽdi libidinem.

Sic oportet ad librum legendum accedere lectorem, ut ſolet ad conuiuium conuiua ciuilis. Conuiuator annititur omnibus ſatisfacere: & tamen ſi quid apponitur quod huius aut illius palato non reſpondeat, urbane uel diſſimulant, cõuiuæ uel probant etiã, ne quid contriſtent conuiuatorem. Quis enim eum conuiuam ferat, qui tantum hoc animo ueniat ad menſam, ut carpens quæ apponuntur nec ueſcatur ipſe nec alios ueſci ſinat?

Et tamen his quoq; reperias inciuiliores, qui palã, qui ſine fine damnent ac lacerẽt opus quod nunquam legerint. Atq; hoc ſanè faciũt quidam qui ſe Chriſtianæ pietatis doctores profitentur, & religionis antiſtites: quũ ſit plus q̃ ſycophanticum damnare quod neſcias.

Nec intelligunt quantum abeſſe oporteat linguam prophetici canis, quæ lingendo medetur hulceribus: à lingua uiperæ aut aſpidis, cuius uenenum immedicabile. Nec cogitãt quantum diſcriminis ſit inter hierophantam & ſycophantam.

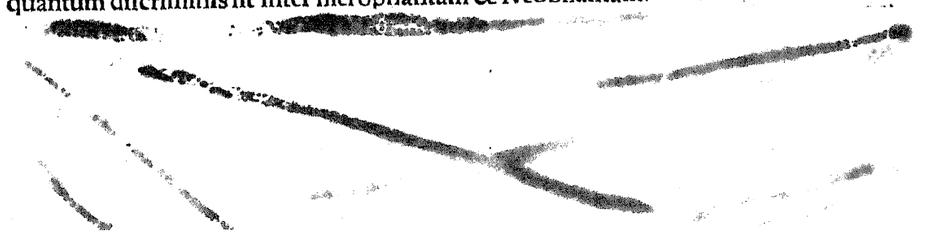

Iam sentio quosdam esse qui carpendis aliorum scriptis famam aucupantur, cõpendia ria quidem sed sceleratissima uia. Olim tibicen ille meliorem parãdi subito nominis uiam monstrauit, ut doctis ac uulgo celebribus se probaret: quod horum suffragijs futurũ esset ut à populo quoq; probaretur. Quis autem genius malus hanc rationem commõstrauit? Ingerunt se transuersim in opus alienum, & unum aut alterum locum uellicant, moxq; famam quam alius complurium annorum uigilijs sibi parauit, uno æquant die, nec æquant modo, uerum etiam superant: nam doctior habetur, qui reprehensor ac censor est.

Quod hoc est ingratitudinis genus, totius operis laudem sibi uindicare ob unũ aut alterum locum castigatum, quum dissimulet interim se tot locis [illegible] inde quasi si quis donatus sexcentis aureis, unum alterumue ex ijs χοῦχαλκοῦνοῦ λιθόπλακα fuisse clamitet. Aut si quis damnet totum apparatum, quod unum aliquod ius appositũ sit æquo salsius.

Si detestandæ ingratitudinis est, beneficiũ acceptum inficiari: quale uidebitur, pro gratis collato officio, contumeliam reponere? Et si inciuilis habetur, qui donatitij equi dentes inspicit: qualis habebitur, qui in opere necessario nihil aliud quærit nisi quod arrodat?

Si quis exsitat prorsus ἀναλφάβητος & indoctus, qui pio quodam animi studio gratis

tis concinnet aut farciat codices euangelicos: nónne futurum esset, ut omnes huius pietatem exoscularentur? Nónne huius hominis memoriam suis fastis inscriberent? Et in hoc officio, quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris constat; tam sunt ingrati quidam.

Si quis donet istos nouo pallio, si quis accipiat cœna lautiore, si quis nũmos aliquot largiatur: tantũ non adorant, pietatem hominis ubiq; prædicant: sua merita, quibus abũdant licet, illi impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant, & oblatrant bene meẽti.

Porrò quod obiter admonuimus quædam, quæ uidẽtur dissonare cum ijs, quæ publicitus recepta sunt in scholis, nec sine causa fecimus, nec odiose tamẽ. Fortassis expediret rei publicæ Christianæ plura conuelli, quæ nunc uelut oracula publice docentur, quũ priuatim fateantur se diuersum sentire.

Alius hoc agit, ut orbis sit Thomista, alius ut Scotista, alius ut Occanista, alius ut Realis, alius ut Nominalis. Quin illud potius agimus omnes, ut orbis sit Christianus?

Iam audio iactare quosdam, à me permulta præterita, quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo, me nõ persequutum esse quicquid in nouo testamento uideretur annotandũ, sed ea duntaxat quæ ad lectionis syncéritatem pertinent. Etiamsi hic quoq; multa prudẽtes omisimus, ne lectorem oneraremus. Quòd si quis quid adijciet nostris, gratulabor etiã utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet, modo id agat argumentis non conuicijs, ut erudito dignum est, nequaquam offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis: conuicia conuicijs retaliare, turpe est: quũ interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit, simplex negociũ & sibi sumit & exhibet responsuro. At qui contumeliose dissentit, duplex sumit ac facessit negocium, geminumq; malum accersit, dum & famam lædit alienam, & ipse sibi maledicentiæ suspicionem conciliat.

Prodesse ut pulcherrimum est, ita difficillimum. Lædere ut facillimum est, ita fœdissimum. Cur hæc posterior pars plerisq; magis placet? In altera se magnos declarent, qui famam affectant apud posteros, homine Christiano dignam.

Si qua mihi foret incantatio, qua possem nouum hoc aspidum genus sopire, non grauarer uti. Nunc quando id non datur: aduersus istorum uenenata sibila, bonorum fauore, uelut antidoto, me consolor. Oblatrãt, sed inter uere eruditos ferè nulli: si qui sunt, ex eo sunt hominum genere, qui se deuouisse uidentur dijs manibus, si queant bonas literas, hoc est omneis quas ipsi non didicerũt, funditus extinguere. Nam negligendos opinor idiotas ex media uulgi fece, una cum superstitiosis mulierculis, quos isti uel redemerũt ad uociferandum uel subornarunt. Aduersus horum maliciam, primum omnium me consolatur recta conscientia, & Christus agonotheta noster: deinde tot hominum iudicia, quorum alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splẽdor, alios ecclesiastici muneris dignitas, quosdam hæc omnia simul à contemptu uindicant. Quorum suffragium hoc poteris plus habere debet, quod horum nemo sit, cuius fauorem aut emeruerim officio, aut precibus sim eblanditus. Literis ex omni terrarũ plaga missis, mihi quotidie gratias agũt, quod meis lucubrationibus, qualibuscunq;, inflammati sint ad bonæ mentis, ad sacrarum literarum studium. & qui nunquam Erasmum uiderunt, tamen ex libris cognitũ amant. Nullus est in his à me prouocatus, ut modo dixi, nec est cur mihi blãdiantẽ. Nihil est quod metuant à me, aut uenẽtur ex me. Experta utilitas, & gratus animus hæc mihi parauit suffragia. Vt omnibus in commune laboraui, ita gratias agunt omnes, cuiuscunq; gentis, cuiuscunq; ordinis candidi & integri. Hoc ego præmium pulchrius esse duco, quàm si cõtigisset episcopi dignitas. Agnoscit officium meum Italia, cogor enim esse glorioſior, præcipue Roma & Venetia. Tot cardinales fauent nostris laboribus, sed præcipue uir in literis grauioribus absolutissimus, cardinalis Dominicus Grymanus titulo diui Marci, & omni ornamentorum genere cumulatissimus cardinalis titulo Sanctorum quatuor, Matthæus cardinalis Sedunensis, cardinalis Laurẽtius Campegius, & ante hos Raphael cardinalis sancti Georgij, Frãciscus cardinalis Vulteranus. Quin ipse totius rei publicæ Christianæ princeps Leo Decimus, ut ad priorem æditionem literis humanissime scriptis adhortabatur, ita pòst ad posteriorem rursus adhortatus est: ut interim nõ commemorem episcopos & eruditorum hominum cẽturias. Post Leonem Adrianus Sextus uir præter uitæ sanctimoniam

moniam,eruditione ſingulari,iudicioq; prædítus acerrimo. Rurſus Clemens Septimus quid fauoris non præſtat ſtudijs noſtris,idq; nec ambiente me,nec optante. Nimirum uir ab ipſa maiorum ſtirpe natus iuuandis optimis diſciplinis,hunc fauorem ſtudijs religio/niq; præſtat non mihi.Nec horum quos recenſui fauor,intra uerba literas & uulgaria con ſtitit officia.Certioribus argumentis declaratus eſt. Agnouit Hiſpania uel hoc argumen/to quod Franciſcus cardinalis Toletanus,ſemel atq; iterum me ſollicitauit præmijs haud quaquam aſpernandis,ut adirem Hiſpanias.Porrò Guilelmus à Croya cardinalis & ar/chiepiſcopus Toletanus, in cuius dignitatem ac ſtudium erga me ſucceſſit Hiſpaniarum eximiũ lumen Alphonſus Fonſeca,quo me animo ſemper fuerit proſequutus, notius eſt plurimis quàm ut hic ſit cõmemorandum.Agnoſcit Germania omnis,ſummorum præſu lum ac príncipum literis me prouocans ad ampliſſima præmia, doniſq; non uulgaribus ornans ſimul & excitans noſtram induſtriam.Agnoſcit Hungaria, agnoſcit Morauia & Polonia epiſcoporum ac ſummatium uirorum literis mihi gratias agens, nec id ſine præ/claris muneribus:quorum è numero præcipui ſunt duo fratres, Ioãnes Turzo quondam epiſcopus Vratiſlauienſis,& Staniſlaus epiſcopus Olmucenſis. Apud Sarmatas Petrus epiſcopus Cracouienſis & regni cancellarius,cũ hoc Andreas Critius epiſcopus Plocen ſis, & tam literis quàm mitra clarus Ioannes epiſcopus Culmenſis. Quid enim dicam de Britannia,ubi tot mihi ſunt Mœcenates, inter quos primus clariſſimus baro Guilelmus Monteiouius,proximus Guilelmus archiepiſcopus Cantuariẽſis totius Angliæ primas, tertius Thomas cardinalis Eboracenſis uir acerrimi iudicij: ſummus rex ipſe non minus animi quàm fortunæ bonis florentiſſimus,quorum uterque et benignitate ſua ultro fouet ocium noſtrum,& ſi libeat,inuitat ad ampliora. Ioannẽ Fiſcerum epiſcopum Roffenſem in hoc catalogo,in quo magis expenduntur ſuffragia quàm numerãtur, unum pro multis numerare poteram.Deinde Cutbertum Tunſtallum epiſcopum quondã Londonienſem nunc Dunelmenſem. In Guilelmi Varami munus ſucceſſit Thomas Cronmerus,uir nõ profeſſione tantum theologus ſed & animo moribusq; uere theologicis, qui in fauore er/ga me nequaquam cedit ei cui ſucceſſit. Adde his Ioannnem Longloldum epiſcopum Lin colnienſem libris etiam æditis clarum. A Gallis,præcipue ab incomparabili uiro Stepha/no Poncherio epiſcopo Pariſienſi, & à rege chriſtianiſſimo Franciſco iam toties inuitor non uulgaribus promiſſis. Poſtremo quanquã nuſquam gentium plus ualeant ſycophan tæ,quàm apud noſtros,nec uſquam minor ſit honos bonis literis:tamen ſunt hic quoque, qui faueant pro commodo publico laboranti:quorum precipui ſunt,uir cordatiſſimus ſi/mul & oculatiſſimus Erardus à Marca,epiſcopus ac princeps Leodienſis, nunc cardina/lis,primus aulæ Cæſareæ conſiliarius:& clariſſimus Philippus à Burgundia,epiſcopus ac princeps Traiectenſis:quorum uterque ultro defert amplam fortunam,ſi quid expeterem huiuſmodi.Ne commemorem interim Carolum Cæſarem, & Ferdinandum huius ger/manum.E ſummis præcipuos duntaxat attigi,quum quotidie literis obruar, quibus mi/hi celebres Academiæ, quibus uiri doctrina præſtantes, quibus religione commendabi/les & gratulantur & gratias agunt. Retuli quiddam glorioſi militis è Comœdia, huc me perpulit quorundam improbitas.Et tamen adeo nihil mentitus ſum,ut complures ſci ens reticuerim:ſunt enim qui malunt fauere clàm, quem admodum Nicodemus fauit Ie/ſu:nec ambitioſe laudes illorum, quod ueriſſime poterã prædicaui: nec ob oculos poſui, quantum ſit diſcriminis inter hos qui probant,fauent atque adiuuãt,& inter iſtos qui ob/ſtrepunt,calumniantur ac damnant.Merebantur utrique depingi,uerum oportuit memi niſſe Chriſtiani pudoris. Nec refert illos maiore grauare inuidia,quum ipſi ſe ſuis clamo/ribus ac moribus adeo reddiderint inuiſos,ut iam dudum mundus conetur eos excutere. Tot igitur ac talium uirorum animis ſuffragijſq; fretus,moderatius fero ſycophantarum ingratiſſimorum grunnitus.

Feliciſſimum quidem eſt placuiſſe omnibus. Verum id quoniam nulli adhuc contigit, proximum eſt,placuiſſe optimis.

Vt igitur cauſam omnem in pauca contraham, aduerſus eos qui totũ hoc inſtitutum damnant,docui pium eſſe, ſemperq; futurum, ſacris codicibus uel adimere mendas,uel aliquid lucis addere, & ſpiritui ſancto gratum eſſe, quicquid huc pro ſuo quiſq; modulo attulerit

attulerit.Si quis animo meo calumniam ſtruit,nihil aliud poſſum quàm Chriſtum teſtem facere,me nihil aliud ſpectaſſe quàm ipſius gloriam & Chriſtiani populi fructum. Si quis cauſatur periclitari ſcripturarum autoritatem, demonſtraui hac induſtria eam ſeruari,nõ deſtrui.Si quis fingit tumultum ex nouitate, nos publicam lectionem autoritate priuata non mutamus,imò nec id fiat toties admonemus:ſi quid tumultus fuit, non iſthuc peperit nouitas,ſed quorundam intempeſtiui clamores apud imperitam multitudinem:qui ſi de uulgi fece eſſent,impingi poterat,quod imprudẽter anſam hanc præbuiſſem idiotis:nunc quoniam id factum eſt à ſapientiæ columinibus,accuſari non debeo, ſi à talibus uiris,tale nihil oriturum ſuſpicatus ſum.Aduerſus eos qui requirunt autoritatem publicam, docui nihil eſſe neceſſe,in opere priuatæ lectioni parato.Satis eſt eccleſiæ iudicio ſubmiſſum eſſe quod profero.Si quis in me deſiderat iuſtam eruditionẽ,arbitror me ſuperaſſe, quotquot hactenus in hoc argumento uerſati ſunt.Si curã,ſi quid defuit,poſterioribus,ut habet pro/uerbium,melioribus ſarſimus.Si quis hoc quoq; culpat,dicam,Homo ſum, & probatiſſi morum uirorum ſequor exemplum.Si quis me negat eſſe theologum,grammatici partes egi.Si grammaticum aſpernantur,non aſpernatur Cæſar tonſoris, aut nomenclatoris offi cium.Si clamant hoc non niſi à theologo præſtari potuiſſe, Theologus infimus,infimam theologiæ functionem mihi ſumpſi. Si theologus non eſt quo alius ſit doctior,non habe/bit orbis niſi unum theologum. Quanquam ſuæ cuique dotes ſunt.Si nullus adferet me/liora,res ipſa loquetur me non omnino luſiſſe operam.Si quis adferet, gemina mihi debe/bitur gratia.primũ quod extimularim exemplo, deinde quod iuuerim præſtructa uia. Si quis clamitat hæc eſſe leuiora,quàm ut operæ precium ſit theologũ huc flectere oculos,re clamãt tot inſignes lapſus magnorũ alioquí theologorum. Si quos pudet hęc neſcire,diſ/cant,& abierit pudor:ſi pudet piget ue diſcere,uenia dabitur pudori, dabitur & deſidiæ,li uori non dabitur, ſi iunioribus hæc diſcere cupientibus obſtrepant. Si quem illud habet male,quòd theologos quoſdam liberius attigi,ita tum mihi uiſa eſt exigere cauſa,quanq; hoc quoq; moderatus ſum poſterioribus æditionibus.Nullum ordinẽ uſquam inceſſo:in neminem ſtrinxi calamum,niſi uirulentiſſime laceſſitus, ſemper tamen ciuilitate ſuperior prouocatore.Neq; quiſquã adhuc theologus aut monachus in me debacchatus eſt,etiam ſi id fecere Rabini nõnulli,palliati complures.Sed obſecro per Chriſtum, ſi pergemus ad iſtum modum nos uiciſſim dentibus impetere,quid ſupereſt,niſi ut mutuis morſibus tan/dem conficiamur? Quanto conſultius fuerit,ut ſi quis quid in meis ſcriptis deſiderat, aut moneat priuatim,quo medear ipſe,aut publice coarguat,ſed argumentis,non ſcurrilibus conuicijs:ita nec inficietur lector amarulẽtiæ ueneno,& à me nõ uulgaris inibitur gratia. Seniores iuniorum profectui comiter faueant,iuniores contra ſenioribus ne inſultent: ita maiorum æquitas candorq;,ac minorum modeſtia uerecundiaq; cõcordiam alet, tumul/tum excludet,inuidiam minuet, profeſſorum autoritatem nõ lædet, profeſſionis dignita/tem tuebitur,utilitatẽ augebit. Agite quotquot uere Theologi, quotquot uere monachi, imò quotquot uere Chriſtiani eſſe uolumus,hoc cõſiliũ amplectamur,nec pœnitebit ob/temperaſſe. Ex hiſce rabioſis cõtentionibus quid expectari poteſt,niſi talis exitus qualia iamdudum uidemus procœmia.Hæc,opinor,abunde ſatisfaciẽt,qui ſibi fieri ſatis ullo mo do patietur.Cæterum qui ſibi obturant aures ne cognoſcant,qui occludunt oculos ne cer nant,fruſtra canitur hæc fabula.Proinde ſit hactenus huic negocio datum ſatis.

FINIS

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟ-

ΝΩΝ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ.

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ

ΑΓΑΠΗΤΩ ΑΔΕΛΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ

ΜΜΩΝΙΟΣ μὲν ὁ ἀλεξανδρεὺς, πολλὴν ὡς ἐικὸς φιλοπονίαν καὶ σπου-
δὴν εἰσαγηοχὼς, τὸ δὴ τετράρθρον ἡμῖν καταλέλοιπτῶν ἁγιογελίων, τοῦ κυ-
ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν ἁγιαγελιστῶν παραθεὶς,
ὡς ἂν ἀνάγλυπς συμβαίνοι τὴν ἀκολουθίας εἰρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆ-
ναι, ὅθεν ὠδὶ τοῦ ὕφους τὴν ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένης καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν
δὴ ὅλου σώματός τε καὶ εἰρμοῦ, εὐδήλους ἔχοις σοὶ οἰκείους ἑκάστου ἁγιαγελι-
στὰ τόπους ἐν οἷς κατὰ τὸν αὐτὸν ἀνέχθησαν Φιλαλήθως ἐπεῖν, ἐκτὸς πο-
νήματος τὴν προφερομένης ἀνδρὸς εὐλυφῶς ἀφορμὰς, μαθ' ἑτοίμου μεθοδην,
κανόνας, δέκα τὸν ἀριθμὸν διεχείραξά σοι οὓς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ
μὲν πρῶτος πολλαχοῦ ἀριθμὸς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εὑρήκασιν οἱ τέσσα-
ρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς.
ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρ-
κος, ἰωάννης. ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος,
μάρκος. ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. ὁ ὄγδοος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος.
ὁ ἔνατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκας ἀὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν.

αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις. ἡ δὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἐστιν ἥδε. ἐφ'
ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων ἁγιαγελίων ἀριθμὸς τις πρόκειται ἀπὸ μέρους ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δεύτερος,
εἶτα τρίτος καὶ ἑξῆς πρὸ τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμὸν, ὑποσημεί-
σεις εἰσὶ τὸ μέλαν ἐγκείμεναι, δηλοῦσαι ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει. οἷον εἰ τὸ
ἄλφα, δηλοῖ ὡς ἐν τῷ πρώτῳ. εἰ δὲ βῆτα, ἐν τῷ δευτέρῳ. εἰ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. εἰ οὖν ἀναπτύξας ἐν
τι τῶν τεσσάρων ἁγιαγελίων ὁποῖον δή ποτε βουληθείης τῶν δέκα κανόνων εἰπεῖν καὶ ἐμοὶ βούλει φαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνος
τὰ παραπλήσια εἰρήκασι, καὶ οὗ οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς ἡμῖν τὸ αὐτὸ ἀνέχθησαν, ἧς ἐπέχεις
πρόνοιαν ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμὸν ζήτησας τε αὐτὸν ἐν τῷδε τῷ κανόνι, ὃν ἡ δὴ τοῦ μέλα-
νος ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν, ἴσθι μὲν οὖν οὕτως ἐκ τῶν ὧδε μετόπιν τοῦ κανόνος προγραφῶν, ὁπόσοι
καὶ τίνες, τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν. ὡσήσας δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν ἁγιαγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τῷδε
κανόνι ᾧ ἐπέχεις, ἀριθμὸς πρακείμενος, ἐπιζητήσας δὲ αὐτὸν ἐν τῷδε τῷ κανόνι, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου ἁγιαγελίου
τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Κανὼν πρῶτος ἐν ᾧ οἱ τέσσαρες.

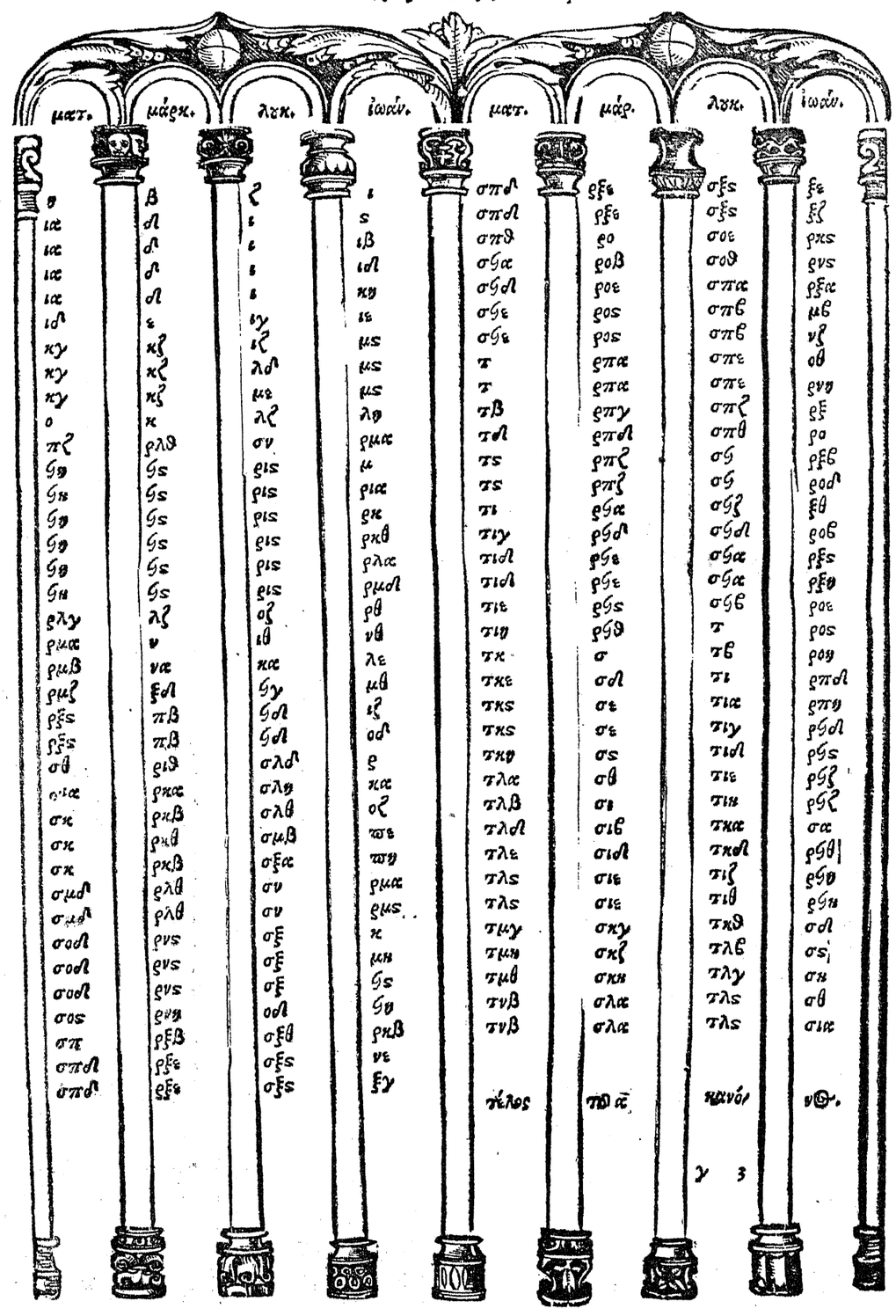

κανὼν δεύτερος ἐν ᾧ οἱ τρεῖς.

ματ.	μάρκ.	λουκ.	ματ.	μάρ.	λουκ.	ματ.	μάρ.	λουκ.
ιε	ϛ	ιε	ρκγ	λδ	ρμζ	σκε	ρλδ	σμε
κα	ι	λβ	ρλ	λε	πβ	σκϛ	ρλγ	σμδ
λα	ρβ	ρπε	ρλα	λϛ	οϛ	σκθ	ρλε	σλζ
λβ	λθ	ρλγ	ρλε	λη	οη	σκθ	ρλε	σμϛ
λβ	λθ	οθ	ρλζ	μδ	ρξζ	σμβ	ρλζ	σλζ
ν	μα	νϛ	ρμγ	νξ	ϟ	σμβ	ρλζ	σμη
ξβ	ιγ	δ	ρμδ	νθ	ιβ	σμγ	ρλη	σμθ
ξβ	ιγ	κδ	ρμθ	ξϛ	λε	σμη	ρμγ	σθ
ξγ	ιη	λγ	ρμθ	ξϛ	μγ	σμη	ρμγ	σνγ
ξζ	ιε	κϛ	ρνγ	ξθ	λϛ	σμθ	ρμδ	σνδ
ξθ	μζ	πγ	ρξδ	οθ	ρμδ	σνα	ρμϛ	σνε
οα	κα	λη	ρξη	πγ	ϟε	σνγ	ρμη	σδ
οβ	κβ	λθ	ρξη	πγ	σϛ	σνη	ρν	σνζ
οβ	κβ	ρπϛ	ρο	πε	ϟϛ	σνθ	ρνα	σνη
ογ	κγ	μ	ροβ	πζ	ϟη	σξδ	ρνε	ρνϛ
οδ	μθ	πε	ροδ	ϟα	ϟθ	σξθ	ρνδ	σκη
οϛ	νβ	ξρθ	ροϛ	ϟγ	ρα	σοα	μβ	σλ
οθ	κθ	πϛ	ροη	ϟε	ρβ	σοη	ρξ	σξγ
π	λ	μδ	ροη	ϟε	σιζ	σπα	ρξγ	σξη
πβ	νγ	πζ	ροθ	ϟθ	ρϟζ	σπε	ρξϛ	σξε
πβ	νγ	ρι	ρϟ	ρε	ρϟε	σπε	ρξϛ	σξζ
πγ	νδ	πη	ρϟβ	ρϛ	σιϛ	σϟϛ	ροζ	σπ
πγ	νδ	ριβ	ρϟγ	ρζ	ρκα	σϟϛ	ροζ	σπδ
πε	νε	πη	ρϟγ	ρζ	σιη	τα	ρπβ	σπϛ
πε	νε	ριδ	ρϟδ	ρη	ρνβ	τη	ρπθ	τε
πη	ρμα	ρμη	ρϟδ	ρη	σιθ	τιβ	ρϟγ	σϟθ
πη	ρμα	σνα	ρϟε	ρθ	σκ	τιϛ	ρϟζ	οϟγ
ϟβ	μ	π	ρϟη	ρι	σκα	τιζ	ρϟη	σϟε
ϟδ	πϛ	ϟζ	ρϟθ	ρια	ρογ	τκβ	σβ	τθ
ϟδ	πϛ	ρμϛ	σα	ριβ	σκβ	τλη	σιη	τκβ
ργ	α	ο	σγ	ριδ	σο	τλθ	σιθ	τκε
ριδ	κδ	μα	σε	ριϛ	σκδ	τμ	σκ	τκζ
ριϛ	κε	μβ	σϛ	ριζ	σλβ	τμβ	σκβ	τκγ
ριϛ	κε	ρξε	ση	ριη	σλγ	τμδ	σκδ	τκη
ριϛ	λβ	ροζ	σιζ	ρκζ	σμ	τμϛ	σκε	τλ
ρκα	λγ	ρκζ	σιθ	ρκη	σμα	τνγ	σλβ	τλζ
ρκβ		ρκθ	σκγ	ρλ	σμγ	τνδ	σλγ	τλη

τέλος τοῦ β κανόνος

κανὼν τρίτος ἐν ᾧ οἱ τρεῖς

ματ.	λουκ.	ἰωάν.
α	ιδ	α
α	ιδ	γ
α	ιδ	ε
ζ	ϛ	β
ζ	ϛ	κε
νδ	ξγ	ριϛ
ξδ	ξε	λζ
ϟ	νη	ριη
ϟ	νη	ρλθ
ϟζ	σια	ρε
ρια	ριθ	λ
ρια	ριθ	ριδ
ρια	ριθ	ρμη
ριβ	ριθ	η.
ριβ	ριθ	μδ
ριβ	ριθ	ξα
ριβ	ριθ	οϛ
ριβ	ριθ	πζ
ριβ	ριθ	ϟ
ριβ	ριθ	ρμβ
ριβ	ριθ	ρνδ
ρμϛ	μζ	ϟζ

τέλος τοῦ γ κανόνος

κανὼν τέταρτος ἐν ᾧ οἱ τρεῖς

ματθαῖος	μάρκος	ἰωάννης
ιη	η	κϛ
ριζ	κϛ	ϟγ
ριζ	κϛ	ϟε
ρν	ξζ	να
ρξα	οζ	κγ
ρξα	οζ	νγ
σδ	ριε	ϟα
σδ	ριε	ρλε
σιϛ	ριε	ρκη
σιϛ	ρκε	ρλγ
σιϛ	ρκε	ρλζ
σιϛ	ρκε	ρν
σοζ	ρνθ	ϟη
σοθ	ρξα	οβ
σοθ	ρξα	ρκα
σπζ	ρξη	ρνβ
σϟγ	ροδ	ρζ
σϟζ	ροη	ο
σϟθ	ρπ	ργ
τζ	ρπη	ρξδ
τκ	σα	ρπ
τκα	σα	ρϟβ
τκγ	σγ	ρπγ
τκθ	σζ	ρπε
τκθ	σζ	ρπζ
τλγ	σια	σγ

τέλος τοῦ δ κανόνος

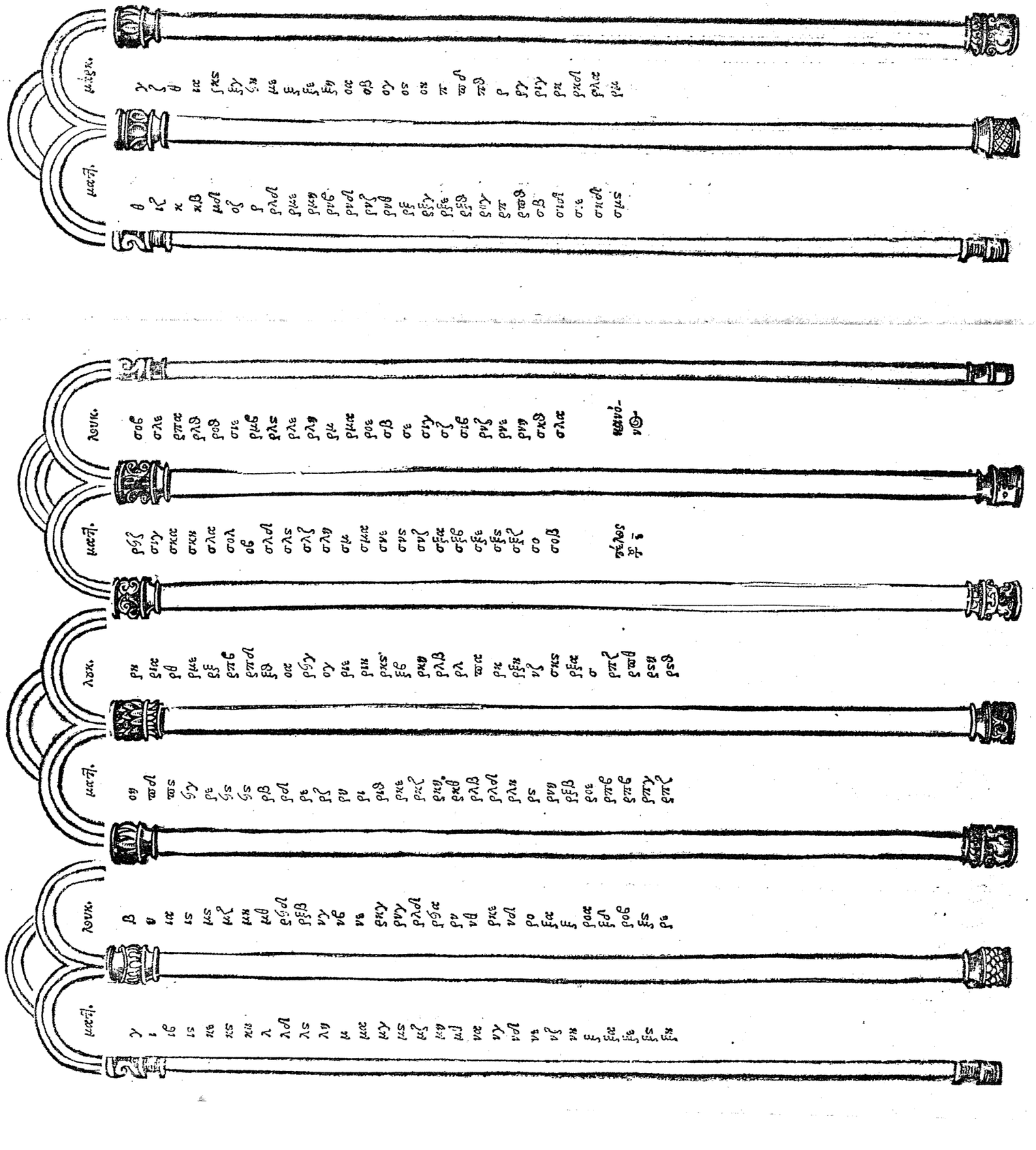

κανὼν ἕβδομος ἐν ᾧ οἱ δύο.

ματθ.	ἰωάν.
ε	πγ
ιθ	ιθ
ιθ	λβ
ιθ	λδ
ρκ	πϐ
ρπε	σιε
σζ	ρα
τέλος κανόνος	τοῦ ζ.

κανὼν ὄγδοος ἐν ᾧ οἱ δύο.

λουκ.	μάρκ.
κγ	ιβ
κε	ιδ
κζ	ιε
κζ	κθ
κθ	ιζ
πδ	μθ
πθ	νε
ϛα	ξα
ρ	ὀε
ργ	ϛζ
σμζ	ρλε
σοζ	σιε
τλε	σλ
τμ	σλδ
τέλος κανόνος	τοῦ η.

κανὼν ἔννατος ἐν ᾧ οἱ δύο

λουκ.	ἰωάν.
λ	σιθ
λ	σκϐ
σξϐ	ριγ
σξβ	ρκδ
σοδ	σκζ
σοδ	σκθ
σοδ	σλα
τγ	ρπϐ
τγ	ρπξ
τγ	ρϛ
τζ	ρπϐ
τζ	ρπξ
τζ	ρϛ

λουκ.	ἰωάν.
τ.ϐ	ρπβ
τιϐ	ρπξ
τιϐ	ρϛ
τ.ι	σιγ
τμα	σιζ
τμα	σκα
τ.μϐ	σκγ
τμϐ	σκε
τέλος κανό-	τοῦ θ νος.

Μανὼν δὲ ἑκατὸς ἐν ᾧ ἰδίως ἕκαστος περὶ τίνων εἰρήκασιν.

ματ.	ματ.	μάρκ.	λυκ.	λυκ.	ἰωάν.	ἰωάν.	ἰωάν.
β	ροα	ιθ	α	ρϟ	δ	ϟβ	ροζ
δ	ροζ	λα	γ	ρϟβ	ζ	ϟδ	ροθ
ς	ρπα	μγ	ε	ρϟς	θ	ϟζ	ρπα
ιγ	ρπδ	μς	θ	σα	ια	ϟθ	ρπθ
κδ	ρπς	νη	ιη	σγ	ιγ	ρβ	ρϟα
κζ	ρπη	ξβ	κ	ση	ις	ρδ	ρϟγ
κθ	ρϟγ	ο	κβ	σι	ιη	ρς	ρϟε
λγ	ρϟς	οδ	κθ	σιδ	κβ	ρη	σ
λε	σ	πα	λα	σκγ	κδ	ρι	σβ
λζ	σι	πη	ν	σκε	κζ	ριβ	σε
λθ	σιβ	ϟ	να	σκζ	κθ	ριε	σζ
μβ	σιη	ϟβ	ξζ	σλς	λα	ριζ	σι
με	σκβ	ϟδ	ξη	σνβ	λγ	ριθ	σιβ
νβ	σκζ	ρα	οβ	σνς	λς	ρκγ	σιδ
νς	σλ	ρδ	οε	σνθ	λθ	ρκε	σις
οε	σλγ	ρκγ	ρδ	σξδ	μα	ρκζ	σιη
πα	σλε	ρλβ	ρς	σοα	μγ	ρλ	σκ
πθ	σλθ	ρπς	ρζ	σογ	με	ρλβ	σκδ
ϟα	σμε	σιγ	ριγ	σογ	ν	ρλδ	σκς
ϟ	σξη	σλε	ριζ	σος	νβ	ρλς	σκη
ρς	σογ		ρκβ	σοη	νδ	ρλη	σλ
ρθ	σπγ		ρκδ	σπγ	νς	ρμ	σλβ
ρ	τγ	τέλος	ρλα	σπη	νη	ρμγ	
ριγ	τιθ	τῆ μάρ	ρμγ	σϟς	ξ	ρμε	
ριε	τκδ	κου	ρμθ	σϟη	ξβ	ρμζ	τέλος
ριη	τκζ		ρνα	τα	ξδ	ρμθ	τοῦ ἰω/
ρκδ	τμε		ρνδ	τδ	ξς	ρνα	άννου
ρκς	τνα		ρνθ	τς	ξη	ρνγ	ἰδίως.
ρλς	τνε		ρξγ	τη	οα	ρνε	
ρμ			ρξδ	τις	ογ	ρνζ	
ρνα	τέλος		ρξς	τκ	οε	ρνθ	
ρνε	τῆ ματ		ροδ	τκς	οη	ρξγ	
ρξζ	θαίου		ρος	τλα	ϖ	ρξε	
			ροη	τλδ	ϖα	ρξζ	
			ρϖ	τλθ	ϖδ	ρξθ	
			ρπγ	τμγ	ϖς	ροα	
			ρπη		ϖθ	ρογ	
				τέλος			
				τῆ λου/			
				κᾶ			

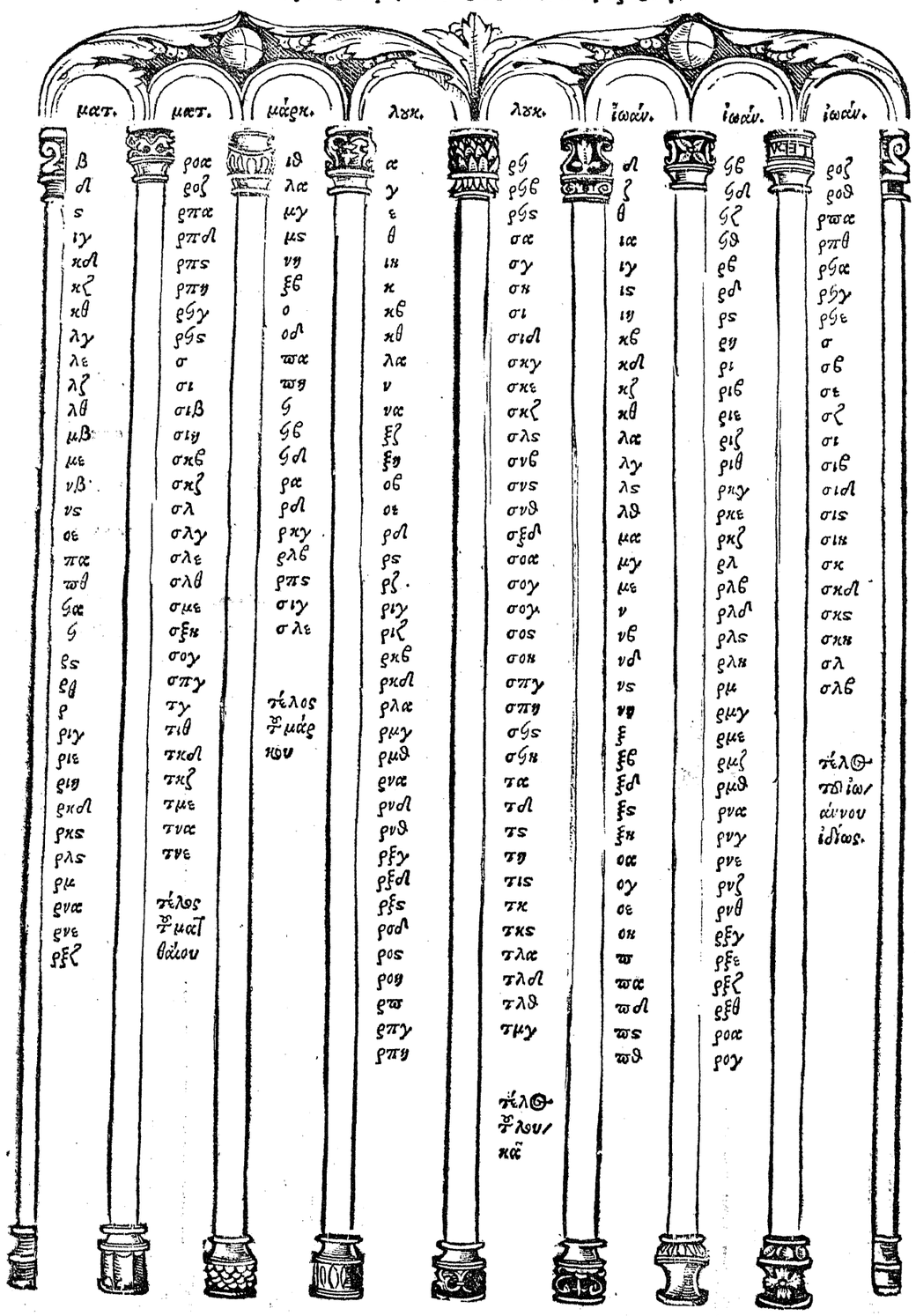

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΒΙ-
ΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΚΑΛΟΥΜΕ/
ΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

εὐαγγέλιον κατὰ { Ματθαῖον / Μάρκον / Λουκᾶν / Ιωάννην }

πράξεις τῶν ἀπρστόλων

ἀπαραὶ πῶλς τολαὶ τοῦ Παύλου πρὸς { ῥωμαίους / κορινθίους / γαλάτας / ἐφεσίους / φιλιππησίους / κολοσσαεῖς / θεσσαλονικεῖς / τιμόθεον / τῖτον / φιλήμονα / ἑβραίους }

πῶλς τολὴ διδασκαλικὴ τοῦ ἰακώβου

πῶλς τολαὶ τοῦ πέτρου

πῶλς τολαὶ ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ θεολόγου

ὠδὴ τολὴ ἰουδᾶ τοῦ ἀπρστόλου

ἀπρκάλυψις ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ θεολόγου

VITA SANCTI MATTHAEI
PER DIVVM HIERONYMVM

ATTHAEVS qui & Leui, ex publicano apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circumcisione crediderant, euangeliũ Christi Hebraicis literis uerbisq; composuit. Quod quis postea in Græcum trãstulerit, non satis certum est. Porrò ipsum Hebraicum habetur usque hodie in Cęsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime cõfecit. Mihi quoque à Nazaræis, qui in Beroea urbe Syriæ hoc uolumine utuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum quòd ubicunque Euãgelista siue ex persona sua, siue ex persona domini saluatoris, ueteris scripturæ testimonijs utitur, nõ sequatur Septuaginta trãslatorum autoritatem, sed Hebraicam: è quibus illa duo sunt, Ex Aegypto uocaui filium meum. &, Quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM

α	Περὶ τῶν μάγων	2	De Magis	Caput I
β	περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων	3	De pueris interfectis	II
γ	πρῶτος Ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανῶν	4	Primus Ioannes prædicauit regnum cœlorum	III
δ	περὶ τοῦ διδασκαλίας τοῦ χριστοῦ	5	De doctrina Christi	IIII
ε	περὶ τῶν μακαρισμῶν	5	De beatitudinibus	V
ς	περὶ τοῦ λεπροῦ	10	De leproso	VI
ζ	περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου	10	De centurione	VII
η	περὶ τοῦ πενθερᾶς πέτρου	11	De socru Petri	VIII
θ	περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων	11	De ijs qui curati sunt à uarijs morbis	IX
ι	περὶ τοῦ μὴ ἐᾶν τοὺς ἀκολουθεῖν	11	De eo cui non permisit ut sequeretur	X
ια	περὶ τοῦ ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων	11	De increpatione aquarum	XI
ιβ	περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων	11	De duobus dæmoniacis	XII
ιγ	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ	12	De paralytico	XIII
ιδ	περὶ ματθαίου	12	De Matthæo	XIIII
ιε	περὶ τοῦ θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου	12	De filia archisynagogi	XV
ις	περὶ τῆς αἱμορροούσης	12	De sanguinis profluuio laborante	XVI
ιθ	περὶ τῶν δύο τυφλῶν	13	De duobus cæcis	XVII
ιη	περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ	13	De dæmoniaco muto	XVIII
ιθ	περὶ τῶν ἀποστόλων διατάξεως	13	De apostolorum ordinatione	XIX
κ	περὶ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν πρὸς ἰωάννην	15	De discipulis à Ioanne missis	XX
κα	περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα	17	De eo qui manum habet aridam	XXI
κβ	περὶ τοῦ δαιμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ	17	De dæmoniaco cæco & muto	XXII
κγ	περὶ τῶν ἀνδώτων σημείου	18	De requirentibus signum	XXIII
κδ	περὶ τῶν παραβολῶν	19	De parabolis	XXIIII
κε	περὶ ἰωάννου καὶ ἡρῴδου	22	De Ioanne & Herode	XXV
κς	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	22	De quinque panibus & duobus piscibus	XXVI
κζ	περὶ τοῦ περιπατεῖν τὸν θάλασσαν	23	De ambulatione Christi super mare	XXVII
κη	περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ	23	De transgressione præcepti dei	XXVIII

περὶ

κθ	περὶ τῆς χαναναίας	24	De Chananæa	XXIX
λ	περὶ τοῦ θεραπευθέντων ὄχλων	24	De turbis sanatis	XXX
λα	περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων	25	De septem panibus	XXXI
λβ	περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων	25	De fermento pharisæorum	XXXII
λγ	περὶ τοῦ λίαν Καισαρείας ἐπερωτήσεως	25	De interrogatiõe apd Cæsareã	XXXIII
λδ	περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ χριστοῦ	26	De transformatione Christi	XXXIIII
λε	περὶ τοῦ σεληνιαζομένου	27	De lunatico	XXXV
λς	περὶ τῶν ἀνδώτων τὰ δίδραχμα	27	De exigentibus didrachma	XXXVI
λζ	περὶ τοῦ λεγόντων, τίς μείζων	28	De dicentibus, quis maior	XXXVII
λη	περὶ τοῦ ἑκατὸν προβάτων παραβολή	28	De centum ouibus parabola	XXXVIII
λθ	περὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τάλαντα	29	De eo qui debebat decem milia talenta	XXXIX
μ	περὶ τοῦ ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα	30	De interrogantibus an liceret diuortiũ facere cum uxore	XL
μα	περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τοῦ ἰησοῦ	30	De diuite interrogante Iesum	XLI
μβ	περὶ τῶν μισθουμένων ἐργατῶν	31	De mercede conductis operarijs	XLII
μγ	περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου	32	De filijs Zebedæi	XLIII
μδ	περὶ τῶν δύο τυφλῶν	32	De duobus cæcis	XLIIII
με	περὶ τοῦ ὄνου καὶ τοῦ πώλου	32	De asina & pullo	XLV
μς	περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χωλῶν	33	De cæcis & claudis	XLVI
μζ	περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς	33	De ficu quæ exaruit	XLVII
μη	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν λύειον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων	33	De principibus sacerdotum & senioribus dominum interrogantibus	XLVIII
μθ	περὶ τῶν δύο υἱῶν παραβολή	34	De duobus filijs parabola	XLIX
ν	περὶ τοῦ ἀμπελῶνος	34	De uinea	L
να	περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γάμον	35	De ijs qui uocati fuerunt ad nuptias	LI
νβ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὴν λῆνον	35	De quærentibus occasione census	LII
νγ	περὶ τῶν Σαδδουκαίων	35	De Sadducæis	LIII
νδ	περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ	36	De legis doctore Christum interrogante	LIIII
νε	περὶ τοῦ λυείου ἐπερωτήσεως	36	De quæstione domini	LV
νς	περὶ τοῦ παλαισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων	36	De deploratione scribarum & pharisæorum	LVI
νζ	περὶ τῶν συμπελείας	38	De consummatione	LVII
νη	περὶ τῶν ἡμέρας καὶ ὥρας	40	De die & hora	LVIII
νθ	περὶ τοῦ δέκα παρθένων	40	De decem uirginibus	LIX
ξ	περὶ τοῦ τὰ τάλαντα λαβόντων	41	De his qui talenta acceperunt	LX
ξα	περὶ τῶν ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ	41	De aduentu Christi	LXI
ξβ	περὶ τῶν ἀλειψάσης τὸν λύειον μύρῳ	42	De ea quæ unxit dominum unguento	LXII
ξγ	περὶ τοῦ πάσχα	43	De paschate	LXIII
ξδ	περὶ τύπου μυστικοῦ	43	De typo mystico	LXIIII
ξε	περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἰούδα	44	De proditione Iudæ	LXV
ξς	ἀρνησις πέτρου	45	Negatio Petri	LXVI
ξζ	περὶ τοῦ τοῦ ἰούδα μεταμελείας	46	De pœnitentia Iudæ	LXVII
ξη	περὶ τῆς ἀιτήσεως τοῦ σώματος τοῦ λυείου	48	De petitione corporis domini	LXVIII

VITA SANCTI MARCI
PER DIVVM HIERONYMVM

MARCVS discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit euãgelium. Quod quum Petrus audisset, probauit, & ecclesię legendum sua auctoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierapolitanus episcopus meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Romam significans: Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum: & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam tantæ doctrinæ & uitæ continentiæ, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primam ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum cõuersatione scripsit. & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse cõmunia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autẽ octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MARCVM

α	περὶ τοῦ δαιμονιζομένου	52	De dæmoniaco — Caput I
β	περὶ πενθερᾶς πέτρου	52	De socru Petri — II
γ	περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων	52	De curatis à uarijs morbis — III
δ	περὶ τοῦ λεπροῦ	52	De leproso — IIII
ε	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ	53	De paralytico — V
ς	περὶ τελώνου	53	De publicano — VI
ζ	περὶ ξηρὰν ἐχοντος τὴν χεῖρα	54	De habente manũ aridam — VII
η	περὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς	55	De apostolorum electione — VIII
θ	περὶ τοῦ ῥάκους παραβολή	56	De semine parabola — IX
ι	περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων	57	De increpatione aquarum — X
ια	περὶ τοῦ λεγιῶνος	57	De legione — XI
ιβ	περὶ θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου	58	De filia archisynagogi — XII
ιγ	περὶ τῆς αἱμορροούσης	58	De sanguinis profluuio laborante — XIII
ιδ	περὶ τῶν ἀποστόλων διαταγῆς	60	De apostolorum ordinatione — XIIII
ιε	περὶ ἰωάννου καὶ ἡρῴδου	60	De Ioanne & Herode — XV
ις	περὶ τῶν πάντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	61	De quinque panibus & duobus piscibus — XVI
ιζ	περὶ τοῦ περιπάτου	61	De ambulatione in mari — XVII
ιη	περὶ παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ	62	De transgressione præcepti dei — XVIII
ιθ	περὶ τῆς συροφοινίσσης	63	De syrophœnissa — XIX
κ	περὶ τοῦ μογιλάλου	63	De balbo — XX
κα	περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων	64	De septem panibus — XXI
κβ	περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων	64	De fermento pharisæorum — XXII
κγ	περὶ τοῦ τυφλοῦ	64	De cæco — XXIII
κδ	περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως	65	De interrogatione in Cæsarea — XXIIII
κε	περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου	65	De transformatione domini — XXV
κς	περὶ τοῦ σεληνιαζομένου	66	De lunatico — XXVI
κζ	περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων	67	De disputantibus quis esset maior — XXVII
κη	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα	68	De his qui interrogabant dominum, an liceret cum uxore diuortium facere — XXVIII
κθ	περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν κύριον	68	De diuite qui dominum interrogabat — XXIX
λ	περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου	69	De filijs Zebedæi — XXX
λα	περὶ βαρτιμαίου	70	De Bartimæo — XXXI
λβ	περὶ τοῦ πώλου	70	De pullo — XXXII
λγ	περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς	71	De ficu quæ exaruit — XXXIII
λδ	περὶ ἀμνησικακίας	71	De obliuione iniuriarum — XXXIIII
λε	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων	71	De principibus sacerdotum & senioribus qui dominum interrogabant — XXXV
λς	περὶ τοῦ ἀμπελῶνος	72	De uinea — XXXVI
λζ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸν κύριον	72	De his qui interrogabant occasione census — XXXVII
λη	περὶ τῶν σαδδουκαίων	72	De Sadducæis — XXXVIII
λθ	περὶ τοῦ γραμματέως	73	De scriba — XXXIX
μ	περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως	73	De interrogatione domini — XL
μα	περὶ τῶν δύο λεπτῶν.	74	De uidua quæ duo minuta obtulit — XLI
μβ	περὶ συντελείας	74	De consummatione — XLII
μγ	περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας	75	De die & hora — XLIII
μδ	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ	76	De ea quæ unxit dominum unguento — XLIIII
με	περὶ τοῦ πάσχα	76	De paschate — XLV
μς	περὶ παραδόσεως προφητείας	76	De proditione prophetia — XLVI
μζ	ἀρνησις πέτρου	78	Negatio Petri — XLVII
μη	περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου	80	De petitione corporis dominici — XLVIII

VITA SANCTI LVCAE
PER DIVVM HIERONYMVM

VCAS medicus Antiochenſis,ut eius ſcripta indicant, Græci ſermonis non ignarus fuit,ſectator apoſtoli Pauli,& omnis peregrinationis eius comes: ſcripſit euãgeliũ,de quo idem Paulus:Miſimus, inquit,cum illo fratrem,cuius laus eſt in euangelio per omnes eccleſias.Et ad Coloſſenſes : Salutat uos Lucas medicus chariſſimus.Et ad Timotheum : Lucas eſt mecum ſolus.Aliud quoq; ædidit uolumen egregium,quod titulo πραξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius hiſtoria uſque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id eſt,uſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum eſſe compoſitum.Igitur πολιτείαν Pauli & Theclę,& totam baptizati Leonis fabulam,inter apocryphas ſcripturas cõputamus. Quale enim eſt, ut indiuiduus comes apoſtoli inter cæteras eius res, hoc ſolum ignorauerit? Sed & Tertullianus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Aſia κατασκαψαι apoſtoli Pauli, conuictum apud Ioannem,quod autor eſſet libri,& confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe:& ob id excidiſſe. quidam ſuſpicantur, quotieſcunque in epiſtolis ſuis Paulus dicit, Iuxta euangelium meum : de Lucæ ſignificare uolumine. Et Lucam non ſolum ab apoſtolo Paulo didiciſſe euangelium, qui cum domino in carne non fuerat,ſed à cæteris apoſtolis : quod ipſe quoque in principio ſui uoluminis declarat, dicens, Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipſi uiderunt,& miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur euãgelium,ſicut audierat,ſcripſit. Acta uero apoſtolorũ,ſicut uiderat,compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos,uxorẽ non habens Sepultus eſt Conſtantinopoli,ad quãurbem uiceſimo Conſtantij anno,oſſa eius cum reliquijs Andreæ apoſtoli translata ſunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

α	περὶ τῆς ἀπογραφῆς	86
β	περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων	86
γ	περὶ συμεών	87
δ	περὶ ἄννης προφητίδος	87
ε	περὶ τοῦ γεγομένου ῥήματος πρὸς ἰωάννην	88
ϛ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην	89
ζ	περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ	90
η	περὶ τοῦ ἐχόντος πνεῦμα δαιμονίου	91
θ	περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου	91
ι	περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων	91
ια	περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων	92
ιβ	περὶ τοῦ λεπροῦ	92
ιγ	περὶ τοῦ παραλυτικοῦ	93
ιδ	περὶ λευὶ τοῦ τελώνου	93
ιε	περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα	94
ις	περὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς	94
ιζ	περὶ τῶν μακαρισμῶν	95
ιη	περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου	96
ιθ	περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας	97
	περὶ τῶν	

CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM

De cenſu	Caput	I
De paſtoribus in agro agentibus		II
De Simeone		III
De Anna prophetiſſa		IIII
De uerbo quod factum eſt ad Ioannem		V
De his qui Ioannem interrogabant		VI
De tentatione Chriſti		VII
De eo qui habebat ſpiritũ dæmonis		VIII
De ſocru Petri		IX
De curatis à uarijs morbis		X
De captura piſcium		XI
De leproſo		XII
De paralytico		XIII
De Leui publicano		XIIII
De habente manum aridam		XV
De apoſtolorum electione		XVI
De beatitudinibus		XVII
De centurione		XVIII
De filio uiduæ		XIX
De diſci		

κ	περὶ τῶν ἀπεσταλμένων παρὰ ἰωάννου	97	De diſcipulis miſſis à Ioanne XX
κα	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ	98	De ea quæ unxit dominum unguento XXI
κβ	περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος	99	De eo qui ſementem faciebat parabola XXII
κγ	περὶ τῶν τιμήσεως τῶν ὑδάτων	100	De increpatione aquarum XXIII
κδ	περὶ τῶν λεγεώνος	100	De legione XXIIII
κε	περὶ τοῦ θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου	101	De filia archiſynagogi XXV
κϛ	περὶ τῆς αἱμορῥοούσης	101	De ſanguinis profluuio laborãte XXVI
κζ	περὶ τῶν ἀποστόλων τῶν δώδεκα	101	De duodecim apoſtolis XXVII
κη	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	102	De quinque panibus & duobus piſcibus XXVIII
κθ	περὶ τοῦ λευείτου ἐπερωτήσεως	102	De interrogatione domini XXIX
λ	περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ λευείτου	103	De transformatione XXX
λα	περὶ τοῦ σεληνιαζομένου	103	De lunatico XXXI
λβ	περὶ τῶν διαλογιζομένων τίς μείζων	104	De diſputãtibus quis eſſet maior XXXII
λγ	περὶ τοῦ μὴ ὠφελοῦντος ἀκολουθεῖν	104	De eo cui non permiſit ut ſequeretur XXXIII
λδ	περὶ τῶν ἀναπεμφθέντων ἑβδομήκοντα	104	De deſignatis ſeptuaginta XXXIIII
λε	περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ	106	De quæſtione legiſperiti XXXV
λϛ	περὶ τοῦ εἰσπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς	106	De eo qui inciderat in latrones XXXVI
λζ	περὶ μάρθας καὶ μαρίας	106	De Martha & Maria XXXVII
λη	περὶ προσευχῆς	106	De oratione XXXVIII
λθ	περὶ τοῦ ἔχοντος δαιμόνιον ἄλαλον	107	De habente dæmoniũ mutum XXXIX
μ	περὶ τῆς ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπαρθείσης φωνῆς	108	De muliere quæ de turba uocem extulit XL
μα	περὶ τῶν αὐτόν σημεῖον	108	De his qui ſignum petebant XLI
μβ	περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντος τὸν κύριον	108	De phariſæo qui dominum inuitauerat XLII
μγ	περὶ τῶν παλαισμῶν τῶν νομικῶν	109	De deploratione ſcribarum XLIII
μδ	περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων	109	De fermento phariſæorum XLIIII
με	περὶ τοῦ θέλοντος μερίσασθαι τὴν κληρονομίαν	110	De eo qui uolebat diuidere hæreditatem XLV
μϛ	περὶ οὗ θυφόρησεν ἡ χώρα	110	De eo cuius ager ferax fuit XLVI
μζ	περὶ τῶν γαλιλαίων καὶ τῶν ἐν τῷ σιλωάμ	112	De Galilæis & ijs qui in Siloe; & cætera XLVII
μη	περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενείας	112	De muliere quæ habebat ſpiritum infirmitatis XLVIII
μθ	περὶ τῶν παραβολῶν	113	De parabolis XLIX
ν	περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι	113	De eo qui quærebat, an pauci eſſent qui ſalutem conſequerentur L
να	περὶ τοῦ εἰπόντος τῷ ἰησοῦ ὅτι ἡρώδιλω	113	De eo qui dicebat Ieſu de inſidijs Herodis LI
νϛ	περὶ τοῦ ὑδροπικοῦ	113	De hydropico LII
νγ	περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισίας	114	Non amandos primos accubitus LIII
νδ	περὶ τῶν λαλουμένων ἐν τῷ λέπνῳ	114	De inuitatis ad cœnam LIIII
νε	παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου	115	De ædificatione turris parabola LV
νϛ	παραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων	115	De centum ouibus parabola LVI
νζ	περὶ τοῦ ἀποδημήσαντος εἰς χώραν μακράν	115	De eo qui peregre profectus eſt in regionem longinquam LVII
νη	περὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας	116	De diſpenſatore iniquo LVIII
	περὶ τοῦ		

CAPITA EVANGELII

ρθ	περὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ λαζάρου	117	De diuite & Lazaro LIX
ρ	περὶ τῶν δέκα λεπρῶν	118	De decem leprosis LX
ρα	περὶ τοῦ κριτοῦ τοῦ ἀδίκου	119	De iudice iniquo LXI
ρβ	περὶ τοῦ φαρισαίου καὶ τοῦ τελώνου	120	De pharisæo & publicano LXII
ργ	ὡτινι πού ἐπηρώτησαν τὸν πλούσιον τὸν ἰησοῦν	120	De diuite qui interrogauit Iesum LXIII
ρδ	περὶ τοῦ τυφλοῦ	121	De cæco LXIIII
ρε	περὶ ζακχαίου	121	De Zachæo LXV
ρς	περὶ τοῦ πορευθέντος λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν	122	De homine qui in regionem longinquam profectus est, ut acciperet sibi regnum LXVI
ρζ	περὶ τῶν λαβόντων τὰς μνᾶς	122	De his qui minas acceperunt LXVII
ρη	περὶ τοῦ πώλου	122	De pullo LXVIII
ρθ	περὶ τῶν ἐπηρωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων	123	De principibus sacerdotum & senioribus qui dominum interrogabant LXIX
σ	περὶ τοῦ ἀμπελῶνος	124	De uinea LXX
σα	περὶ τῶν ὑγιαθέντων διὰ τὸν λαὸν	124	De his qui Christo insidiabantur occasione census LXXI
σβ	περὶ τῶν ζαδδουκαίων	124	De Sadducæis LXXII
σγ	περὶ τοῦ κυρίου ἐπηρωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους	125	De interrogatione domini aduersus pharisæos LXXIII
σδ	περὶ τῆς τὰ δύο λεπτὰ βαλούσης	125	De uidua quæ duo minuta obtulit LXXIIII
σε	περὶ τοῦ σωτηλέας	126	De consummatione LXXV
σς	περὶ τοῦ πάσχα	127	De paschate LXXVI
σζ	περὶ τῶν φιλονεικησάντων, τίς μείζων	128	De contendentibus quis maior esset LXXVII
ση	περὶ τοῦ ἀγαπήσεως τοῦ σατανᾶ	128	De expetitione satanæ LXXVIII
σθ	ἀγαθόγησις ἡρώδου	130	Contemptus Herodis LXXIX
τ	ὡτινι τῶν κοπτομένων γυναικῶν	131	De mulieribus dominum plangentibus LXXX
τα	περὶ τοῦ μετανοήσαντος λῃστοῦ	131	De latrone qui resipuit LXXXI
τβ	περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου	132	De petitione corporis domini LXXXII
τγ	περὶ κλεόπα	132	De Cleopa LXXXIII

VITA SANCTI IOANNIS
PER DIVVM HIERONYMVM

IOANNES apostolus, quem Iesus amauit plurimũ, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quẽ Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omniũ scripsit euangeliũ, rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthũ, aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgẽs, qui asserunt Christũ ante Mariã non fuisse. Vnde & cõpulsus est diuinã eius natiuitatẽ edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferũt, quòd quũ legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidẽ textum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantũ anni, in quo et passus est, post carcerẽ Ioannis historiã texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris tẽporis antequam Ioannes clauderetur in carcerẽ, gesta narrauit, sicut manifestũ esse poterit his qui diligenter quatuor euangeliorũ uolumina legerint. Quæ res etiã ὁμοφωνίαν quæ uidetur Ioannis esse cum cæteris, tollit. Scripsit aũt & unam epistolã, cuius exordiũ est, Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis nostris, quod perspeximus & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ. quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris probatur. Reliquæ aũt duæ, quarum principiũ est, Senior electæ dominæ & natis eius. & sequentis, Senior Caio charissimo, quẽ ego diligo in ueritate. Ioannis presbyteri asserũtur, cuius & hodie alterum sepulchrũ apud Ephesum ostenditur: & nõnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euangelistę esse, super qua re quum per ordinẽ ad Papiam auditorẽ eius uentum fuerit, differemus. Quartodecimo igitur anno, secundã post Neronem persequutionem mouente Domitiano, in Patmos insulam relegatus scripsit Apocalypsim, quam interpretantur Iustinus martyr & Irenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatẽ à senatu rescissis, sub Nerua principe rediit Ephesum, ibiq; usq; ad Traianum principẽ perseuerans, totas Asiæ fundauit rexitq; ecclesias: & cõfectus senio, sexagesimo octauo post passionẽ domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΟΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

CAPITA EVANGELII SECVNDVM IOANNEM

α	περὶ τοῦ ἐν κανᾷ γάμου	139	De nuptijs in Cana Caput I
β	περὶ ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ	139	De eiectis è templo II
γ	περὶ νικοδήμου	140	De Nicodemo III
δ	ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ	141	Quæstio de purificatione IIII
ε	περὶ τῆς σαμαρείτιδος	142	De muliere Samaritana V
ς	περὶ τοῦ βασιλικοῦ	143	De regulo VI
ζ	περὶ τοῦ τριακοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχοντος ἐν τῇ ἀσθενείᾳ	144	De eo qui triginta & octo annos tenebatur morbo VII
η	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων	146	De quinq; panibus & duobus piscib. VIII
θ	περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου	147	De ambulatione in mari IX
ι	περὶ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ	154	De cœco à natiuitate X
ια	περὶ λαζάρου	157	De Lazaro XI
ιβ	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ	159	De muliere qui unxit dñm unguẽto XII
ιγ	περὶ ὧν εἶπεν ἰούδας	160	De uerbis Iudæ XIII
ιδ	περὶ τοῦ ὄνου	160	De asina XIIII
ιε	περὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων	160	De Græcorum aduentu XV
ις	περὶ τοῦ νιπτῆρος	162	De lauatione XVI
ιζ	περὶ τοῦ παρακλήτου	166	De paracleto XVII
ιη	περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυριακοῦ σώματος.	172	De petitione corporis dominici XVIII

ΤΕΛΟΣ

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΚΑΤΑ
ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ

ΑΤΘΑΙΟΣ ὁ καὶ λευΐς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτος διὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοουμένου τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντος. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ἐστιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καισαρείας τῇ πρὸ παμφίλου μάρτυρος πρίσπου διάστως κατασκευασθείσῃ. ἐμοὶ δὲ πρὸ τῶν ναζωραίων τῶν ἐν βεῤῥοίᾳ τῇ συρίας τούτῳ κεχρημένων, ἄδεια πρεσχέθη τῆς τούτου μεταγραφῆς. διὸ οὗ ἐστιν ἀκριβῶς πεισθῆναι, ὡς ἔνθα ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς εἴτε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴτε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ σωτῆρος ταῖς μαρτυρίαις κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ. ἀφ' ὧν τὰ δύο ἐστὶν ἐκεῖνα, ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. καὶ ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕ-
ΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ
προοίμιον εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον.

ΙΜΕΝ οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες οὐ διὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, τῇ τοῦ πνεύματος ἐλλάμψει ἐφωτίζοντο. καὶ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτοῦ ἐκείνου ὁμιλοῦντος αὐτοῖς στόμα κατὰ στόμα. τοιοῦτος ἦν ὁ νῶε, ὁ ἀβραὰμ, ὁ ἰὼβ, ὁ μωσῆς. ἐπεὶ δὲ ἠσθένησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος, δέδωκεν ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς, ἵνα καὶ διὰ τούτων ὑπομιμνήσκωνται, τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τοῖς μὲν ἀπεστόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἔπεμψεν. ἐπεὶ δὲ μετὰ ταῦτ' ἔμελλον αἱρέσεις ἀναβλαστῆσαι, καὶ τὰ ἤθη ἡμῶν διαφθαρῆναι, εὐδόκησε γραφῆναι τὰ εὐαγγέλια, ἵνα ἐκ τούτων διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, μὴ πρασυρώμεν ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῶν αἱρέσεων, μηδὲ παντελῶς διαφθαρῶσι τὰ ἤθη ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέδωκεν ἡμῖν εὐαγγέλια, τυχὸν διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρείαν, τῆς φρόνησιν, τῆς δικαιοσύνην, τῆς σωφροσύνην. τῆς μὲν ἀνδρείαν, ὅτ' ἂν λέγῃ ὁ κύριος, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τῆς δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τῆς δὲ φρόνησιν, ὅτ' ἂν πραινῇ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. τῆς δὲ δικαιοσύνην, ὅτ' ἂν διδάσκῃ, καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. τῆς δὲ σωφροσύνην, ὅτ' ἂν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρα εἰσιν τὰ εὐαγγέλια. εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα εὖ καὶ καλῶς ἔχοντα, τουτέστιν ἀγαθὰ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς οὐρανοὺς, καὶ υἱοθεσίαν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι εὐκόλως ταῦτα ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ὑπὲρ τῇ κτήσει τούτων τῶν ἀγαθῶν, ἢ δὲ ἰδίων κατορθωμάτων ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ θεοῦ τηλικούτων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. Τέσσαρές εἰσι οἱ εὐαγγελισταί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν δώδεκα, οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα. ὧν δὲ ὁ μὲν μάρκος ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλου. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς τοὺς ἐξ ἑβραίων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως, μετέφρασε δὲ τοῦτο ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἑβραΐδος γλώττης εἰς τὴν ἑλληνίδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τοῦ πέτρου διδαχθείς. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολογικώτατος, μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγουσι γὰρ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνων ἐπιζήσαντι αὐτῷ προσηνέχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς συνεγράφησαν. ὁ δὲ ἰδὼν ταῦτα καὶ τῆς ἀληθείας χάριν ὑπεραποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι παρέλειψαν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσεν. ὅσα συντόμως εἶπον, αὐτὸς ἐπλάτυνεν ἐν τῷ οἰκείῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπὸ θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸς ἐθεολόγησε περὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομισθείη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ψιλὸς ἄνθρωπος εἶναι, τουτέστι δίχα θεότητος. ματθαῖος γὰρ περὶ τῆς κατὰ σάρκα μόνης ὑπάρξεως τοῦ χριστοῦ διαλέγεται. πρὸς γὰρ τοὺς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκετὸν ἦν τὸ μαθεῖν, ὅτι ἀπὸ ἀβραὰμ καὶ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χριστός. ἀναπάνεται γὰρ ὁ δὲ ἑβραίων πιστεύσας, ὅτ' ἂν πληροφορηθῇ, ὅτι ἀπὸ δαβὶδ ἐστιν ὁ χριστός. ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι οὐκ ἤρκει εἷς εὐαγγελιστής; ἄκουε τοίνυν ὅτι ἤρκει μὲν, ἀλλ' ἵνα δειχθῇ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια, διὰ τοῦτο τέσσαρες συνεχωρήθησαν γράψαι. ὅτ' ἂν γὰρ ἴδῃς τούτους τοὺς τέσσαρας μὴ συνελθόντας, μηδὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ὄντας, εἶτα γράψαντας περὶ τῶν αὐτῶν, ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς στόματος, οὐκ ἂν θαυμάσαις τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν, καὶ εἴποις ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσιν. ἰδὲ γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἆρα ὁ μὲν εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χριστὸς, ὁ δὲ, οὔ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὔ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις καὶ κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διηνέχθησαν, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς ἐλαχίστοις δοκῶσι διαλλάττειν. διὰ αὐτὸ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἀληθεύουσιν, ὅτι μὴ κατὰ πάντα ὡμοφώνησαν. ἐνομίσθησαν γὰρ ἄν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβουλευσάμενοι, ἔγραψαν. νῦν δὲ ὁ πρέλειψεν οὗτος, ἔγραψεν ἐκεῖνος. καὶ διὰ τοῦτο δοκοῦσιν ἐν τισι διαλλάττειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

NOVVM TESTAMEN-

TVM IVXTA GRAECORVM LECTIONEM EX EMENDA-
tioribus exemplaribus & ueterum orthodoxorũ lectione, cum uer-
sione DES. ERASMI ROT. theologiæ professoris.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ δαβὶδ, υἱοῦ ἀβραάμ. ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ. φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν ἑσρώμ. ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀράμ. ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ. ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν ναασσών. ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών. σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ. βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν ὠβὴδ ἐκ τῆς ῥούθ. ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί. ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν δαβὶδ τὸν βασιλέα. δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου. σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιά. ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀσά. ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν. ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωαθάμ. ἰωαθὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἄχαζ. ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐζεκίαν. ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν μανασσῆ. μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών. ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος. μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ. σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακείμ. ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ. ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν ματθάν. ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ τὸν β *ἄνδρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος ι χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ, ἀπὸ ἀβραὰμ ἕως δαβὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ, γ γενεαὶ δεκατέσσαρες. * τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέ ι νεσις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.

ἰωσὴφ

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM

LIBER generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahã. Abraham genuit Isaac. Isaac autẽ genuit Iacob. Iacob aũt genuit Iudam et fratres eius. Iudas autẽ genuit Phares & Zarã è Thamar. Phares aũt genuit Esrom. Esrom aũt genuit Arã. Arã aũt genuit Aminadab. Aminadab aũt genuit Naasson. Naasson aũt genuit Salmon. Salmon aũt genuit Booz è Rachab. Booz aũt genuit Obed è Ruth. Obed aũt genuit Iesse. Iesse aũt genuit Dauid regẽ. Dauid aũt rex genuit Solomonẽ ex ea quæ fuerat uxor Uriæ. Solomon aũt genuit Roboam. Roboam autẽ genuit Abia. Abia aũt genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat aũt genuit Ioram. Ioram aũt genuit Hoziam. Hozias autẽ genuit Ioathã. Ioathã aũt genuit Achaz. Achaz aũt genuit Ezeciam. Ezecias autẽ genuit Manasse. Manasses aũt genuit Amon. Amon aũt genuit Iosiã. Iosias autẽ genuit Iechoniã & fratres eius in exilio Babylonico. Porrò post exiliũ Babylonicũ, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autẽ genuit Abiud. Abiud aũt genuit Eliacim. Eliacim autẽ genuit Azor. Azor aũt genuit Sadoc. Sadoc aũt genuit Achim. Achim autẽ genuit Eliud. Eliud aũt genuit Eleazar. Eleazar aũt genuit Matthan. Matthan aũt genuit Iacob. Iacob aũt genuit Ioseph, maritũ Mariæ, ex qua genitus fuit Iesus, ille qui dicitur Christus. Vniuersæ itaq; generationes ab Abrahã usq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid usq; ad demigrationẽ Babylonicã, generatiões quatuordecim, et à demigratione Babylonica usq; ad Christũ generationes quatuordecim. Iesu uero Christi natiuitas sic habet. Quũ mater enim eius Maria desponsa esset Ioseph, prius q̃ congressi fuissent, deprehensa est grauida è spiritu sancto.

a Porrò

ὁ * ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων
ι αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπο-
λύσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων. ἰω-
σὴφ υἱὸς Δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ
τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύ-
ματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις
τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὅλον γέγο-
νεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ
προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ
ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἐμμανουήλ. ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ
θεός. διεγερθεὶς δὲ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν
ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρέ-
λαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐ ἐγίνωσκεν αὐτὴν,
ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκά-
λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννη- α
θέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρῴ-
δου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρε-
γένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες, ποῦ ἐστὶν ὁ τε-
χθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ
τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυ-
σαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς ἐτα-
χθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, καὶ συνα-
γαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ
λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεν- ε
νᾶται. * οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαί-
ας. οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ
σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς
ἡγεμόσιν Ἰούδα, ἐκ σοῦ γὰρ μοι ἐξελεύσεται ἡγού-
μενος, ὃς ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.
ε * τότε Ἡρῴδης λαθρᾳ καλέσας τοὺς μάγους, ἀκρι- ι
βῶσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος,
καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ, εἶπεν. πορευθέν-
τες, ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν
δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν
προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως,
ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνα-
τολῇ προῆγεν αὐτούς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν
τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χα-
ρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰ-
κίαν εὗρον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐ-
τοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοί-
ξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐ-
τῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.
καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι
πρὸς Ἡρῴδην, διὰ ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν
χώραν αὐτῶν. ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ
λέγων. ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ
τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ
ἴσθι

Porrò Ioseph maritus eius, quoniam erat iu
stus et nolebat illã infamare, uoluit clanculũ
ab ea diuertere. Hæc aũt quũ is in animo uer
saret, ecce angelus domini in somnis uisus
est illi dicẽs, Ioseph fili Dauid, ne metuas ad
iungere tibi Mariã uxorẽ tuã. nã quod in il
la conceptũ est, à spiritu sancto profectũ est.
Pariet aũt filium, & uocabis nomen eius Ie
sum. Is enim saluũ faciet populũ suũ à pecca
tis suis. Porrò totũ hoc factũ est, ut perfice
retur id quod dictũ fuerat à domino per pro
phetã ita loquentẽ, Ecce uirgo erit prægnãs,
& pariet filiũ, & uocabũt nomen eius Em
manuel; quod si quis interpretetur sonat, no
biscum deus. Excitatus aũt Ioseph à somno,
fecit ut iniunxerat sibi angelus domini: et ad
iunxit sibi uxorẽ suã, & nõ cognouit eã, do
nec peperisset filiũ suũ primogenitũ, & ap
pellauit nomen eius Iesum. Quũ aũt na 11
tus esset Iesus in Bethleem ciuitate Iudææ,
tẽporibus Herodis regis, ecce magi ab oriẽ
te accesserunt Hierosolyma dicẽtes, Vbi est
ille qui natus est rex Iudęorũ? uidimus enim
illius stellã in oriente, & accessimus ut adore
mus eum. Auditis aũt his Herodes rex, tur
batus est, & tota Hierosolymorũ urbs cum
illo, & cõuocatis omnibus põtificibus et scri
bis populi percontatus est eos ubi Christus
nasceretur. At illi dixerunt ei, In Bethleẽ Iu
dææ. sic enim scriptũ est per prophetã, Et tu
Bethleẽ terra Iuda, nequaq̃ minima es inter
principes Iuda: ex te enim mihi proditurus
est dux, qui gubernaturus est populũ meum
Israel. Tũ Herodes clam accersitis Magis,
accurate p quisiuit ab illis, quo tẽpore stella
apparuisset. Et iussis ire in Bethleẽ dixit, Pro
fecti illuc, accurate inquirite de puero: ubi
uero inueneritis, renunciate mihi, ut & ego
ueniã & adorẽ illũ. At illi audito rege profe
cti sunt, & ecce stella quã uiderãt in oriente
præcedebat illos, donec progressa staret su
pra locũ in quo erat puer. Quũ aũt uidissent
stellã, gauisi sunt gaudio magno ualde. Et in
gressi domũ, inuenerunt puerũ cum Maria
matre eius, & prostrati adorauerunt illũ, &
apertis thesauris suis obtulerũt illi munera,
aurũ & thus & myrrhã: et oraculo admoniti
in somnis ne reuerterẽtur ad Herodem, per
aliam uiam reuersi sunt in regionẽ suam. Di
gressis aũt illis ecce angelus domini apparet
in somnis Ioseph dicẽs, Surge & assume pue
rum ac matrem illius & fuge in Aegyptũ, &
esto

ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν
τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρ-
έλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς,
καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ, ἕως τῆς
τελευτῆς Ἡρῴδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ
κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἐξ Αἰγύπτου
ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε Ἡρῴδης ἰδὼν, ὅτι β
ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀπο-
στείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθ-
λεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς,
καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε πα-
ρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερε-
μίου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκού-
σθη, θρήνου καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολύς. Ῥα-
χὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε πα-
ρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. τελευτήσαντος δὲ τοῦ
Ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται
τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων. ἐγερθεὶς, παραλα-
βε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου
εἰς γῆν Ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν
ψυχὴν τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς, παρέλαβε τὸ
παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν
Ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἀντὶ
τοῦ Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρῴδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφο-
βήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀ-
νεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν,
κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέθ. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζω-
ραῖος κληθήσεται. * ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκεί- γ
ναις, παραγίνεται ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων
ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας καὶ λέγων. μετανοεῖτε.
ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * οὗτος γάρ δ
ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγον-
τος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε
τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐ-
τοῦ. * αὐτὸς δὲ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ ε
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν
ὀσφῦν αὐτοῦ. ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ
μέλι ἄγριον. τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱερο-
σόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περί-
χωρος τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ
Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρ- ι
τίας αὐτῶν. * ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρισαίων ε
καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς
ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀρ-
γῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοί-
ας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔ-
χομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύνα-
ται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα
τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥί-
ζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ
ποιοῦν

esto illic donec dixero tibi: futurũ est enim uẽ
Herodes quęrat puerũ ad perdendũ eũ: Ille
uero excitatus assumpsit puerũ et matrẽ eius
noctu, & secessit in Aegyptũ, et fuit illic usq;
ad obitum Herodis: ut perficeretur quod dic
tum fuerat à dño per prophetã dicentẽ, Ex
Aegypto uocaui filiũ meũ. Tũ Herodes ubi β
uidit sibi illusum fuisse à Magis, indignatus
est uehemẽter, ac missis satellitibus interfecit
omnes pueros qui erãt Bethleẽ & in omni
bus finibus Bethleemiticis, quotquot essent
bimuli et minores, iuxta tẽpus quod exacte
cognouerat ex Magis. Tunc perfectũ est q̃d
dictũ fuerat ab Hieremia propheta, quũ ait,
Vox in Rhama audita est, lamentatio, plo
ratus & fletus multus, Rachel plorans filios
suos, & noluit consolationẽ admittere, pro
pterea quod nõ sint. Cæterũ defuncto Hero
de, ecce angelus dñi in somnis apparet Io
seph in Aegypto, dicẽs, Surge et assume pue
rum & matrẽ eius, & uade in terrã Israel: de
functi sunt enim qui quęrebãt animã pueri.
At ille surgens assumpsit puerũ & matrẽ il
lius, & uenit in terrã Israel. Verũ quũ audis
set Archelaũ regnare in Iudęa, loco Herodis
patris sui, timuit illuc abire: sed oraculo ad
monitus in somnis, secessit in partes Galilęę,
ac profectus habitauit in ciuitate quæ uoca
tur Nazareth: ut impleretur quod dictũ fue
rat per ꝓphetas, Nazaræus uocabitur. In III
diebus illis accedit Ioãnes Baptista, prędicãs
in deserto Iudęæ, dicẽsq̃, Pœnitẽtiã agite ui
tæ prioris, in propinquo est enim regnũ cœ
lorũ. Nã hic est ille de quo dixit Hesaias pro
pheta, qui ait, Vox clamãtis in deserto, para
te uiã domini, rectas facite semitas eius. Ipse
uero Ioãnes habebat indumentũ suũ è pilis
camelorũ, et zonã pelliceã circũ lũbos suos.
Porrò cibus illius erãt locustæ & mel syluę
stre. Tũc egressa est ad illũ Hierosolyma &
tota Iudæa, totaq̃ regio undiq; finitima Ior
dani, & baptizabãtur in Iordane ab illo, cõfi
tentes peccata sua. Quũ uidisset aũt multos
ex pharisęis & sadducęis uenientes ad baptis
mũ suũ, dixit illis, Progenies uiperarũ quis
uobis submõstrauit ut fugeretis à uẽtura ira?
facite igitur fructus qui deceãt pœnitẽtiã, &
ne sitis hac mẽte ut dicatis intra uos ipsos, pa
trẽ habemus Abrahã. dico enim uobis quod
possit deus facere ut ex lapidibus his filij sur
gãt Abrahamo. Iã uero & securis ad radicẽ
arborũ posita est. Omnis igit̃ arbor quę non

ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ
ιᾱ βάλλεται. * ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς
α μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυροτερός
μου ἐστίν. οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βασά
σαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ
ιβ πυρί. * οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα
ε θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐ
τοῦ εἰς τὴν ἀρθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυ
ιγ ρὶ ἀσβέστῳ. * τότε παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γα
α λιλαίας ἐπὶ τὸν ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην τοῦ
βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰωάννης, διεκώλυεν
αὐτὸν, λέγων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆ
ναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶ
πε πρὸς αὐτὸν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν
ιδ ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. * τότε ἀ
α φίησιν αὐτὸν, καὶ βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη εὐ
θὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ
οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ κατα
βαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν.
καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα. οὗτός ἐστιν
ιε ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * τότε ὁ ἰη
β σοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος,
πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας ἡμέ
ρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,
ιϛ ὕστερον ἐπείνασεν. * καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πει
ε ράζων, εἶπεν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι
οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέ
γραπται. οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
ἀλλ' ὑπὲρ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόμα
τος θεοῦ. τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος
εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύ
γιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλ
λε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις
αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ. καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε,
μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπειράσεις
κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ
διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐ
τῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δό
ξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω,
ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰη
σοῦς, ὕπαγε σατανᾶ. γέγραπται γὰρ. κύριον τὸν θεόν
ιζ σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. * τότε
ς ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλ
ιη θον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ. * ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ὅτι
δ ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλιλαίαν,
ιθ * καὶ καταλιπὼν τὴν ναζαρὲθ, ἐλθὼν κατῴκησεν
ζ εἰς καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζα
βουλὼν καὶ νεφθαλὶμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡ
σαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. γῆ ζαβουλὼν καὶ νεφθα
λὶμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορδάνου, γαλιλαία
τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα,
καὶ τοῖς

facit fructū bonū, exciditur, & in ignē mitti/
tur. Ego quidē baptizo uos aqua ad pœni/
tentiā. At ille qui post me uēturus est, fortior
me est: cuius nō sum idoneus ut calciamēta
portē. Ipse uos baptizabit spiritu sancto &
igni, cuius uentilabrū in manu ipsius, & re/
purgabit areā suā & congregabit triticū suū
in horreū, paleā aūt exuret igni inextinguibi
li. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanē,
ad Ioannē, ut baptizaretur ab illo. At Ioan/
nes prohibebat illū, dicēs, Mihi opus est ut
abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respon/
dens aūt Iesus dixit ad illū, Omitte nunc, Sic
enim decet nos ut cōpleamus omnē iustitiā.
Tunc omittit illū. Et baptizatus Iesus ascen
dit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi
cœli, & uidit spiritū dei descendentē tanquā
columbā, & uenientem super ipsum. & ecce
uox de cœlis dicens, Hic est filius meus dile/
ctus, in quo mihi bene cōplacitū est. Tunc IIII
Iesus subductus fuit in desertum à spiritu, ut
tentaretur à diabolo. Et quū ieiunasset dies
quadraginta, ac noctes quadraginta, tādem
esurijt. Et quū accessisset ad eū ille qui tentat,
dixit, Si filius es dei, iube ut lapides hi panes
fiant. At ille respondēs dixit, Scriptū est, Nō
solo pane uicturus est homo, sed omni uer/
bo quod egreditur per os dei. Tunc assumit
illum diabolus in sanctā ciuitatē, & statuit
eum super pinnaculū templi, dicitq; illi, Si fi
lius es dei, pręcipita te deorsum. nam scriptū
est, Angelis suis mandaturus est de te, ac ma
nibus tollent te, ne quādo impingas in lapi/
dem pedē tuū. Dixit illi Iesus, Rursum scri/
ptū est, Nō tentabis dominū deum tuū. Rur
sum assumit illum diabolus in montem ex/
celsum ualde, & cōmonstrat ei omnia regna
mundi, & gloriā illorū, & dicit illi, Hæc om/
nia tibi dabo, si prostratus adoraueris me.
Tunc dicit illi Iesus, Abi satana. scriptum est
enim, Dominū deum tuū adorabis, & illum
solū coles. Tunc omittit illum diabolus. &
ecce angeli accedebant ac ministrabant ei.
Quū audisset aūt Iesus quod Ioannes tradi/
tus esset, secessit in Galilæā, & relicta Naza
reth profectus habitauit in Capernaū, quæ
est ciuitas maritima, in finibus Zabulon &
Neptalim, ut impleretur quod dictū fuerat
per Hesaiā prophetā dicentē, Terra Zabu/
lon & Neptalim iuxta uiā maris, ultra Iorda
nem, Galilęa gentiū, populus qui sedebat in
tenebris & umbra mortis uidit lucē magnā,
& qui

καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀ
κ νέτειλεν αὐτοῖς. * ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς κηρύσ δι
σειν, καὶ λέγειν. μετανοεῖτε. ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασ
σαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελφοὺς, σίμωνα τὸν
λεγόμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν
γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς. * δεῦτε ὀπίσω μου καὶ
κα ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐ
β θέως τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ προβὰς
κβ ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφοὺς, ἰάκωβον τὸν τοῦ
ς ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ
πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτί
ζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτοῦς. οἱ δὲ
εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠ
κγ κολούθησαν αὐτῷ. * καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλι
α λαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐ
τῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ
θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν
τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συ
ρίαν. καὶ προσηνέγκαν αὐτῷ, πάντας τοὺς κακῶς
ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομέ
νους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σελήνιαζομένους,
καὶ παραλυτικοὺς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαί
ας καὶ δεκαπόλεως καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαί
κδ ας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου. * ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ε
ι ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος. καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλ
κε θον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, * καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα
ε αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοῦς, λέγων. * μακάριοι οἱ πτω
κϛ χοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐ
ε ρανῶν. μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρα
κζ κληθήσονται * μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κλη
ε ρονομήσουσι τὴν γῆν. * μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ
κη διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθή
ε σονται. * μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθή
κθ σονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ
ε τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐ
τοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. μακάριοι οἱ δεδιωγμέ
νοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία
λ τῶν οὐρανῶν. * μακάριοι ἐστὲ, ὅτ' ἂν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς
ι καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ'
ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλ
λιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς πρὸ ὑμῶν.
λα * ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωραν
ε θῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ
βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ
λβ πων. * ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πό
β λις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρεως κειμένη, οὐδὲ καίουσι
λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ'
ὑπὲρ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
οὕτως

& q sedebāt in regione et umbra mortis, lux
orta est eis. Ex eo tēpore cœpit Iesus prædi/
care & dicere, Resipiscite, instat enim regnū
cœlorū. Ambulans aūt Iesus iuxta mare Ga
lilææ uidit duos fratres, Simonē qui uocaba
tur Petrus, & Andreā fratrem eius, iaciētes
rete in mare (nam erāt piscatores) & dicit il/
lis, Sequamini me, & faciam uos piscatores
hominū. At illi relictis ilico retibus, sequuti
sunt illū. Et progressus illinc, uidit alios duos
fratres, Iacobū filiū Zebedæi, & Ioannē fra
trem eius in naui cum Zebedæo patre suo,
sarciētes retia sua, & uocauit eos. At illi pro/
tinus relicta naui & patre suo, sequuti sunt
eum. Et circūibat totā Galilæā Iesus, docens
in synagogis illorū, ac prædicans euāgelium
regni, & sanans omnē morbum & omnem
languorem in populo. Et dimanauit fama il/
lius in totā Syriam. Et adduxerunt ad illum
omnes male affectos, uarijs morbis ac tormi
nibus constrictos & dęmoniacos & lunati/
cos & paralyticos, sanauitq; illos. Et sequutę
sunt eum turbę multæ, à Galilęa ac Decapo
li & Hierosolymis & Iudæa & à regionibus
trans Iordanē sitis. Quum uidisset aūt tur/ V
bas ascendit in montē, & quum consedisset,
accesserunt ad illū discipuli eius: & postquā
aperuisset os suū, docebat illos dicens, Beati
pauperes spiritu, quoniā illorū est regnū cœ
lorum. Beati qui lugent, quoniā ipsi consola
tionem accipiēt. Beati mites, quoniā ipsi hæ/
reditatē accipient terræ. Beati qui esuriūt &
sitiunt iustitiā, quoniā ipsi saturabuntur. Bea
ti misericordes, quoniā ipsi misericordiam
consequētur. Beati mundo corde, quoniam
ipsi deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam
ij filij dei uocabuntur. Beati qui persequutio
nem patiuntur propter iustitiam, quoniam
illorum est regnum cœlorū. Beati estis, quū
probra iecerint in uos & insectati fuerint, &
dixerint omne malum uerbū aduersus uos
mentientes, propter me. Gaudete & exulta/
te, quoniam merces uestra multa est in cœ/
lis. Sic enim persequuti fuerunt prophetas,
qui fuerūt ante uos. Vos estis sal terrę, quod
si sal infatuatus fuerit, quo salietur? Ad nihil
ualet ultra, nisi ut proijciatur foras, & con/
culcetur ab hominibus. Vos estis lux mun/
di. Non potest oppidū abscondi supra mon
tem situm: neq; accendunt lucernam, & po/
nunt illam subter modium, sed super cande/
labrum, & lucet omnibus qui sunt in domo.

οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
θρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δο-
ξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
λγ * Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ
τοὺς προφήτας. οὐκ ἦλθον καταλύσαι, ἀλλὰ πλη-
λσ ρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, * ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐ-
ρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλ-
λε θῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. * ὃς ἐὰν
ι οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχί-
στων, καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλαχιστο-
κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ' ἂν
ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ἐὰν μὴ
περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν γραμ-
ματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς
ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος
ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζό-
μενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρί-
σει. ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος
ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσφέ-
ρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνη-
σθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τί κατά σοῦ, ἄφες ἐκεῖ
τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπα-
γε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε
λδ ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. * ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀν-
ι τιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ
ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλα-
κὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖ-
θεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.
λζ * Ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύ-
ι σεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖ-
κα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν
αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν
τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ
εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλί-
ζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμ-
φέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου,
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. ἐρ-
ρέθη δέ, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δο-
τω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς
ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λό-
γου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ ὃς ἐὰν
ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. πάλιν ἠκού-
σατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις,
ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ
δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρα-
νῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑπο-
πόδιόν

Sic luceat lux uestra corã hominibus, ut uideant uestra bona opera, glorificentq; patrẽ uestrũ qui est in cœlis. Ne existimetis quod uenerim ad destruendã legẽ aut prophetas, imò nõ ueni ut destruã, sed ut cõpleã. Amen quippe dico uobis, donec prętereat cœlũ & terra, iota unũ aut unus apex nõ prætererit ex lege, quoad omnia facta fuerint. Quisq; igitur soluerit unum ex mãdatis hisce minimis, & docuerit sic hoïes, minimus uocabitur in regno cœlorũ. Quisquis aũt fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum. Dico enim uobis, nisi abũdauerit uestra iustitia plus q̃ scribarũ & pharisæorũ, nõ possitis ingredi in regnũ cœlorum. Audistis quod dictũ sit ueterib. Nõ occides: quisquis aũt occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis q̃ quisquis irascitur fratri suo *temere*, obnoxius erit iudicio. Quicunq; uero dixerit fratri suo rhaca, obnoxius erit concilio. Quisq; aũt dixerit fatue, obnoxius erit gehẽnę incẽdio. Itaq; si obtuleris munus tuũ ad arã, et illic recordatus fueris q̃ frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque illic munus tuũ corã altari, & abi prius reconciliẽris fratri tuo, & tũ ueniẽs offer munus tuũ. Habeto beneuolẽtiã cũ aduersario tuo cito, dũ es in uia cũ illo: ne quãdo te tradat aduersarius iudici, et iudex te tradat ministro, et in carcerẽ cõiciaris. Amen dico tibi, nõ exibis illinc, donec p̃ soluerís extremũ quadrãtẽ. Audistis q̃ dictũ fuerit antiquis, Non cõmittes adulteriũ. At ego dico uobis q̃ quicunq; aspexerit uxorẽ alterius ad cõcupiscendũ eã, iam adulteriũ cum ea cõmisit in corde suo. Quod si oculus tuus dexter obstaculo tibi fuerit, erue illũ & abijce abs te. Expedit eñ tibi, ut pereat unũ membrorũ tuorũ, ac non totũ corpus tuũ cõiciatur in gehennã. Et si dextera tua manus obstiterit tibi, amputa eam, & proijce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unũ membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus tuũ cõiciatur in gehennã. Dictũ est aũt: quicunq; repudiauerit uxorẽ suã, det illi libellũ diuortij. At ego dico uobis quod quisquis repudiauerit uxorẽ suam, nisi causa stupri, efficit ut illa sit adultera: & quicũq; repudiatam duxerit, adulteriũ cõmittit. Rursum audistis quod dictũ fuerit antiquis, Nõ peierabis, sed persolues dño ea quę iuraueris. At ego dico uobis, ne iuretis omino, neq; p̃ cœlũ, quia thronus dei est, neq; per terrã, quia sub

ποδίον ἐστὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα,
ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε ἐν τῇ
κεφαλῇ σου �μόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα
λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν,
ναὶ ναί, οὒ οὔ. τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονη-
ροῦ ἐστιν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφ-
θαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑ-
λη μῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. * ἀλλ' ὅστις σε ῥα-
ε πίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ
τὴν ἄλλην, καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χι-
λθ τῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. * καὶ
ι ὅστις σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ
δύο. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ
σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέ-
θη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν
μ ἐχθρόν σου. * ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχ-
ε θροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς,
καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχε-
σθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων
ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐ-
ρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς
καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
μα * ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τί
ε να μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦ-
σιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕ-
τως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ
πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστιν.
μβ * προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν
ι ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐ-
τοῖς. εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πα-
τρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς. ὅτ' οὖν ποιῇς ἐλεη-
μοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ
ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐ-
τῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώ-
τω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως
ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πα-
τήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀπο-
δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ,
οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν
ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλα-
τειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι
τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι
τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅτ' ἂν προσεύχῃ, εἴ-
σελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν
σου, προσεύξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυ-
πτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυ-
τῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. * προσευχό-
μγ μενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνι-
ι κοί. δοκοῦσι γάρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν
εἰσακου-

sellium est pedum illius: neq; per Hierosolyma, quoniam ciuitas est magni regis: neque per caput tuum iurabis, propterea quod nõ potes unum pilũ albũ aut nigrũ facere. Sed erit sermo uester, Est est, nõ nõ. Porrò quod ultra hæc adiungitur, ex malo proficiscitur. Audistis q̃ dictũ fuerit, Oculũ pro oculo, & dentẽ pro dẽte. At ego dico uobis, Ne resistatis malo: sed quisq; impegerit alapã in dexterã tuam maxillam, obuerte illi & alteram, & ei qui te uelit in ius trahere, ac tunicã tuam tollere, permitte illi & palliũ: & qui te adegerit ad miliarium unum, abito cum illo duo. Petenti abs te dato, & cupientẽ mutuũ accipere, ne auerseris. Audistis quod dictũ sit, Diliges proximũ tuum, & odio habebis inimicũ tuũ. At ego dico uobis, Diligite inimicos uestros, bene precemini deuouentibus uos: benefacite ijs qui uos odio prosequuntur: orate pro ijs qui lædũt & insectãtur uos, ut sitis filij patris uestri qui est in cœlis: quia solem suum exoriri sinit super malos ac bonos, & pluuiã mittit super iustos & iniustos. Nam si dilexeritis eos qui diligũt uos, quod præmiũ habetis? Nónne & publicani idem faciunt? Et si cõplexi fueritis fratres uestros tantum, quid eximium facitis? Nõne & publicani sic faciunt? Eritis igitur uos perfecti, quemadmodũ pater uester, qui est in cœlis perfectus est. Attendite ne eleemosynam VI uestram præstetis corã hominibus, quo spectemini ab illis. Alioqui præmium nõ habetis apud patrem uestrũ, qui est in cœlis. Itaq; quum præstas eleemosynã, ne tubis canatur ante te, quemadmodum hypocritæ faciũt in conciliabulis, & in uicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico uobis, habent mercedem suam. Cæterũ tu quũ præstabis eleemosynam, nesciat sinistra tua quod facit dextera tua, ut sit tua eleemosyna in occulto: & pater tuus qui uidet in occulto, ipse reddet tibi in propatulo. Et quum oraueris, non eris quemadmodum hypocritæ. Nam illi solent in cõciliabulis & in angulis platearum, stantes orare, quo conspicui sint hominibus. Amen dico uobis, quod habent mercedẽ suã. Tu uero quum oras, introito in cõclaue tuum, & occluso ostio tuo, ora patrem tuum qui est in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, persoluet tibi in propatulo. Verũ orãtes ne sitis multiloqui, sicut ethnici. Putant enim fore, ut ob multiloquium suum

εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. * ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. * ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. * μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι, καὶ κλέπτουσιν. θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. * ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοί σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; * οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς; καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες. τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. ἡ γὰρ αὔριον, μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. * μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. * τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μή ποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ ῥαφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; * πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. * εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. * μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς; ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; * οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν. οὐ δὲ σαπρὸν δένδρον καλοὺς ποιεῖ. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε

exaudiantur. Ne igitur efficiamini similes istorũ. Nouit em̃ pater uester, quibus rebus opus sit uobis, prius q̃ petatis ab illo. Ad hũc ergo modũ orate uos: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuũ: ueniat regnũ tuum: fiat uoluntas tua, quẽadmodũ in cœlo, sic etiã in terra: panem nostrũ quotidianũ da nobis hodie, & remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris: et ne inducas nos in tentationẽ: sed libera nos à malo, Quia tuũ est regnũ & potẽtia & gloria in secula seculorũ. Amen. Proinde si remiseritis hominibus errata sua, remittet & uobis pater uester cœlestis. quod si nõ remiseritis hominibus errata sua, nec pater uester remittet errata uestra. Porrò quũ ieiunaueritis, ne sitis ueluti hypocritę tetrici. Obscurãt em̃ facies suas, quo perspicuũ sit hominibus ipsos ieiunare. Amen dico uobis, habẽt mercedẽ suam. Tu uero quũ ieiunas, unge caput tuũ, & faciẽ tuã laua, ne conspicuũ sit hominibus te ieiunare, sed patri tuo, qui est in occulto, & pater tuus qui uidet in abdito, reddet tibi in ꝓpatulo. Ne reponatis uobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea corrũpit, & ubi fures perfodiũt ac furãtur. sed recõdite uobis thesauros in cœlo, ubi neque erugo neq; tinea corrũpit, et ubi fures nõ perfodiũt neq; furãtur. Nã ubi fuerit thesaurus uester, illic erit & cor uestrũ. Lucerna corporis est oculus. Si igitur oculus tuus simplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidũ erit. ꝙ si oculus tuus malus fuerit, totũ corpus tuũ tenebrosum erit. Ergo si lumẽ qd̃ est in te, tenebrę sũt, ipsæ tenebrę quãtæ? Nemo potest duob. dñis seruire: aut enim hũc habebit odio, & alterũ diliget: aut huic adhærebit, & alterũ negliget. nõ potestis deo seruire & mãmonæ. Propterea dico uobis, ne sitis solliciti uitæ uestræ, quid esuri sitis aut bibituri, neq; corpori uestro quib. indumẽtis usuri. Nõne anima plus est ꝙ̃ cibus, & corpus pluris ꝙ̃ indumentũ? Vertite oculos ad uolatilia cœli, quia nõ serunt neq; metũt neq; cõuehunt in horrea, & pater uester cœlestis alit illa. Nónne uos longe præcellitis illis? Quis aũt ex uobis sollicite cogitãdo potest addere ad staturã suã cubitũ unum? Ac de indumento quid solliciti estis? cognoscite lilia agri quomodo crescant, nõ laborãt neq; nent. Attamẽ dico uobis, ne Solomonẽ quidẽ in uniuersa gloria sua sic amictũ fuisse ut unũ ex his. Quod si gramen agri, quod hodie quũ sit, cras in clibanum mittitur, deus sic uestit, an nõ multo magis uobis id faciet ó parũ fidentes? Ne sitis igitur sollicíti, dicẽtes, Quid edemus aut quid bibemus, aut quibus operiemur? nam omnia ista gentes exquirunt. nouit em̃ pater uester cœlestis quod opus habeatis his omnibus. quin potius quærite primũ regnũ dei & iustitiã eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Ne sitis igitur sollicíti in crastinum: nam crastinus dies curã habebit sui ipsius. Sufficit sua diei afflictio. Nolite cõdemnare, ne cõdemnemini: quo em̃ iudicio iudicatis, eo iudicabitur de uobis, & qua mẽsura metimini, ea metientur uobis alij. Cur aũt uides festucã quæ est in oculo fratris tui, trabem aũt quæ est in oculo tuo non animaduertis? aut quomodo dicis fratri tuo, sine eximã festucã ex oculo tuo, et ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita, ejice prius trabem ex oculo tuo, & tum perspicies ut eximas festucam ex oculo fratris tui. Ne detis quod sanctũ est canibus: ne proiecerítis margaritas uestras ante porcos, ne quãdo hi cõculcent eas pedibus suis, & illi uersi in uos lacerẽt uos. Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. quisquis em̃ petit, accipit: & quicunq; quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. An quisquã est uestrũ homo, qui si filius eius petierit panẽ, lapidẽ daturus sit illi? aut si piscem petierit, num serpentẽ porriget illi? Si uos igitur quum sitis mali, nostis dona bona dare filijs uestris, quanto magis pater uester qui est in cœlis dabit bona, si postuletis ab ipso? Omnia igitur quæcũq; uolueritis ut faciant uobis homines, sic & uos facite illis. Hęc enim est lex et prophetæ. Introite per arctam portã; quoniã lata est porta & spaciosa uia quę abducit in exitium, multiq; sunt qui ingrediũtur per illã. quoniã angusta est porta & stricta uia quæ abducit ad uitã, & pauci sunt qui inueniunt illã. Cauete uero uobis à pseudoprophetis, qui ueniũt ad uos in uestitu ouiũ, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructib. ipsorũ agnoscetis eos. Nũquid colligunt de spinis uuã? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: putris aũt arbor fructus malos facit. nõ potest arbor bona fructus malos facere: neq; arbor putris, fructus bonos facere. Oĩs arbor quę non facit fructũ bonũ excidítur, et in ignem conijcitur. Igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis

VII

νθ σεσθε αὐτούς. * οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε,
γ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ
ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
ξ * πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε, κύ-
ε ριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν; καὶ τῷ
σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνό-
ματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμο-
λογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀπέχω-
ξα ρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. * πᾶς
ε οὖν ὅς τις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ
αὐτοὺς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅς τις ᾠκο-
δόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κα-
τέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν
οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ
ἔπεσεν. τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ⲥ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐ-
τοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅς τις ᾠκοδόμησεν
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, καὶ κατέβη ἡ βρο-
χὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι
καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν
ξβ ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλε-
β σεν ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄ-
χλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐ-
τοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.
ξγ * καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐ- ϛ
β τῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν, προσεκύ-
νει αὐτῷ λέγων. κύριε ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθα-
ρῖσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς
λέγων. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαταρίσθη
αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅρα μηδε-
νὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε μωσῆς, εἰς μαρ-
ξδ τύριον αὐτοῖς. * εἰσελθόντι δὲ τῷ ἰησοῦ εἰς κα- ζ
γ περναοὺμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρα-
καλῶν αὐτὸν καὶ λέγων. κύριε ὁ παῖς μου βέβλη-
ται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμε-
νος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύ-
σω αὐτόν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος, ἔφη. κύ-
ριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλ-
θῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς
μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔ-
χων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πο-
ρεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχε-
ται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀ-
κούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολου-
θοῦσιν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύ-
ξε τὴν πίστιν εὗρον. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνα-
ε τολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται με-
τὰ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται
ξϛ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
ε ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τῷ ἑκα-
τοντάρχῳ

scetis eos. Nō quisquis dicit mihi Domine, domine, introibit in regnum cœlorū, sed qui fecerit uoluntatē patris mei, qui in cœlis est. Multi dicent mihi in illo die, Domine, dñe, nōne per nomen tuū prophetauimus, & per nomē tuū dęmonia eiecimus: & per nomen tuū multas uirtutes præstitimus: Ac tū confitebor illis, Nunq̄ noui uos: discedite à me qui operamini iniquitatē. Omnis igitur qui audit ex me sermones hos, & facit eos, adsimilabo illum uiro prudēti qui ædificauit domum suā super petram, & descendit imber & uenerunt flumina, & flauerūt uenti, & irruerunt in domū illam, & non est prostrata: fundata enim fuerat super petrā. Et omnis qui audit à me sermones hos & nō facit eos, adsimilabitur uiro fatuo qui ædificauit domum suā super arenā, & descendit imber, & uenerūt flumina, & flauerūt uēti, & impegerunt in domū illam, & deiecta est, & fuit ruina illius magna. Et factū est ut quum finisset Iesus sermones hos, obstupuerint turbæ super doctrina illius: docebat em̄ eos uelut habens autoritatē, & non sicuti scribæ. Quū descēdisset aūt de monte, sequutæ sunt eum turbæ multæ, & ecce leprosus accedens adorauit eum dicēs, Dñe, si uelis potes me mundare. Protensaq̄ manu tetigit illum Iesus, dicens, Volo, mundus esto. ac protinus mūdata fuit illius lepra. Et dicit illi Iesus, Vide ne cui dixeris: sed abi, ostende te ipsum sacerdoti, & offer munus quod iussit offerri Moses in testimonium ipsis. Porrò quū ingressus fuisset Iesus Capernaū, adijt eum Centurio, obsecrans eū & dicens, Dñe, famulus meus decūbit domi paralyticus, ac grauiter discruciatur. Et dicit illi Iesus, Ego quū uenero me debor illi. Et respondēs Centurio dixit, Domine, nō sum idoneus ut tectū meū subeas, imò tantū dic uerbum & sanabitur famulus meus. nā & ego sum homo alterius potestati subditus, & habeo sub me milites, & dico huic, uade, & uadit: & alteri, ueni, & uenit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Hæc aūt quū audisset Iesus, admiratus est, & ait sequentibus se, Amē dico uobis, ne in Israel quidem tātum fidei reperi. Dico autem uobis quòd multi ab Oriente & Occidente uēturi sunt, & accumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cœlorum: filij uero regni eijcientur in tenebras extremas, illic erit ploratus & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni

VIII

τοντάρχῳ. ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω
ξζ σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. * καὶ η
β ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου εἶδεν τὴν
πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν.
καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ
πυρετὸς, καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψί- θ
ας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζο-
μένους πολλοὺς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λό-
γῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν.
ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου
λέγοντος. αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ
τὰς νόσους ἐβάστασεν. ἰδὼν δὲ ἰησοῦς πολλοὺς ὄ-
χλους περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέ-
ξη ραν. * καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν ι
ε αὐτῷ. διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀ-
πέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φω-
λεοὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
σκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχει ποῦ τῆς
κεφαλὴν κλίνῃ. ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ-
πεν αὐτῷ, κύριε ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν
καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
τῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι
ξθ τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς. * καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ ια
α πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ
ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε
τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. αὐτὸς
δὲ ἐκάθευδεν. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, ἤ-
γειραν αὐτὸν λέγοντες. κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπο-
λύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι;
τότε ἐγερθεὶς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θα-
λάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι
ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ
οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; ⲥ ιβ
ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν, εἰς χώραν τῶν γεργεση-
νῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν
μνημείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν
τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν
λέγοντες. τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ, ἦλθες ὧδε
πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐ-
τῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμο-
νες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες. εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς,
ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοί-
ρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες,
ἀπῆλθον εἰς τῆς ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν
πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τῆς
θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βό-
σκοντες ἔφυγον καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν,
ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.
καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν
τῷ ἰησοῦ, καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν, ὅ-
πως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν, καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ
πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.
καὶ

turioni, Abi, & quemadmodū credis ita fiat tibi. Et sanatus est famulus eius in hora illa. Et quum uenisset Iesus in domū Petri, uidit socrum illius in lecto decumbentē & febricitātem, tetigitq̄ manū illius, & reliquit illam febris, & surrexit ac ministrauit illis. Quum autem appetisset uespera, adduxerūt illi dæmoniacos multos, & eiecit spiritus uerbo, oēsq̄ male habentes sanauit: ut impleretur quod dictū erat per Hesaiā prophetā, quum ait, Hic infirmitates nostras suscepit, & morbos portauit. Quū uidisset autē Iesus turbas multas circū sese, iussit ut abirent in ulteriorem ripam: & quū adisset, unus scriba dixit ei, Præceptor, sequar te quocunq̄ abieris. Et dicit illi Iesus, Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis non habet ubi caput reclinet. Alius de numero discipulorū suorum dixit ei, Dñe, permitte mihi prius ut abeam & sepeliā patrem meū. At Iesus dixit illi, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Et quū esset ingressus nauim, sequuti sunt eum discipuli sui, & ecce motus magnus factus est in mari, adeo ut nauis operiretur à fluctibus, ipse uero dormiebat. Et accedentes discipuli excitauerūt illum dicētes, Dñe, serua nos, perimus. Et dicit illis, Quid timidi estis exigua prędití fiducia? Tunc excitatus increpauit uētos & mare, & facta est trāquillitas magna. Homines uero admirabantur dicentes, Qualis est hic, quia uēti quoq̄ & mare obediūt illi? Et quū uenisset ad ulteriorē ripam, in regionē Gergesenorum, occurrerūt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi: erant autem sęui supra modū, adeo ut nemo posset trāsire per uiam illam: & ecce uociferabātur dicentes, Quid rei nobis tecū est Iesu fili dei? uenisti huc ad cruciādum nos ante tēpus? Erat aūt procul ab illis grex porcorū multorum pascēs. Dæmones uero rogabāt eum dicentes, Si eijcis nos, permitte nobis ut demigremus in gregē porcorū. Et ait illis, Abite. Illi uero egressi abierūt in gregem porcorū. Et ecce ferebatur totus grex porcorum per pręceps in mare, et perierunt in aquis. Porrò qui pascebāt, aufugerunt, & digressi in ciuitatē, renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et ecce tota ciuitas exiuit in occursum Iesu: & quum uidissent illum, rogabant, ut decederet è finibus ipsorum. Et ingressus nauem, traiecit ac uenit in suam ciuitatem & ecce

IX

ιγ περὶ τῶν παραλυτικοῦ. ιδ περὶ ματθαίου. ιε περὶ τῆς θυγατρὸς τῶν ἀρχισυναγώγου. ιϛ περὶ τῆς αἱμορροούσης.

ο̄ * καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ ιϛ
α κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν
αὐτῶν, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ. θάρσει τέκνον, ἀ-
φέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδοὺ τινες τῶν
γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ.
καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν. ἵνα
τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;
τί γάρ ἐστιν εὐκολώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ
ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει. ἵνα δὲ
εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ
τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας. τότε λέγει τῷ παρα-
λυτικῷ. ἐγερθεὶς, ἆρον σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπα-
γε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ
ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην
οᾱ τοῖς ἀνθρώποις. * καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖ- ιδ
β θεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον
οβ ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει
β μοι. καὶ ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγέ-
νετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολ-
λοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέ-
κειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ ἰδόν-
τες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. διὰ
τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ δι-
ογ δάσκαλος ὑμῶν; * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν
β αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ'
οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐ-
στιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν. οὐ γὰρ ἦλθον κα-
λέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.
τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέ-
γοντες. διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν
πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν
αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶ-
νος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μέτ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος;
ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ
νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλ-
λει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ πα-
λαιῷ. αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱμα-
τίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν
οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ μήγε, ῥή-
γνυνται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσ-
κοὶ ἀπολοῦνται. ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον, εἰς ἀσ-
κοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦνται.
οδ * ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων ιε
β ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου
ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά
σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ ἰη- ιϛ
σοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦ-
σα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐ-
τοῦ. ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱμα-
τίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς
καὶ

& ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbẽtem. Quumq; uidisset Iesus fidem illorũ, dixit paralytico, Bono animo esto fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam è scribis dicebãt intra sese, Hic blasphemat. Et quũ uidisset Iesus cogitationes illorum, dixit, Quare uos cogitatis mala in cordibus uestris? Vtrũ enim est facilius dicere, remittuntur tibi peccata: an dicere, surge & ambula? Vt aũt sciatis, q̃ potestatẽ habeat filius hominis in terra remittendi peccata. tũc dicit paralytico, Surge, tolle tuũ lectũ, & abi in domũ tuã. Et ille surrexit, abijtq; domum suam. Turbæ uero quæ uiderant admiratæ sunt, & glorificauerunt deũ, qui dedisset potestatem talem hominibus. Et præteriens Iesus illinc, uidit hominẽ desidẽtẽ ad teloniũ, Matthæum nomine: dicitq; ei, Sequere me. Atq; is surgens sequtus est eum. Et factũ est, ut Iesus accumberet in illius ædibus, & ecce multi publicani & peccatores, qui uenerãt, simul accubuerũt cum Iesu & discipulis illius. Quumq; id uidissent pharisæi, dixerũt discipulis eius, Cur cum publicanis & peccatoribus sumit cibũ præceptor uester? At Iesus ubi audiuit, dixit illis, Nõ opus habẽt hi qui ualidi sunt medico, sed qui male habent. Quin potius ite & discite quid sit illud, Misericordiã uolo, & nõ sacrificiũ. Non em̃ ueni ad uocãdũ iustos, sed peccatores ad pœnitẽtiam. Tũc adeũt eum discipuli Ioãnis, dicentes, Quã ob causam, nos & pharisæi ieiunamus plerũq;, discipuli uero tui nõ ieiunant? Et dixit illis Iesus, Num possunt filij spõsi lugere, quãdiu cũ illis est spõsus? Venient aũt dies quũ tolletur ab eis sponsus, & tũc ieiunabunt. Nullus immittit assumentũ pãni rudis in ueste ueteri: aufert enim supplementũ illius à uestimento, et peior ruptura fit. Neq; mittũt uinũ nouum in utres ueteres: alioqui rumpũtur utres, & uinũ effunditur, & utres pereunt. Sed mittunt uinũ nouũ in utres nouos, & utraq; simul seruantur. Hæc quũ illis loqueretur, ecce primas quidã uenit & adorauit eum, dicens, Filia mea modo defuncta est, sed ueni & impone manũ tuã super illam ac uiuet. Et surgẽs Iesus sequutus est eum, ac discipuli illius. Et ecce mulier quę sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedẽs à tergo, tetigit fimbriã uestimẽti illius. Dixerat enim intra sese, Si tantũ tetigero uestimentũ illius, ero salua. At Iesus cõuersus, ut

ιζ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. ιη περὶ τῶν δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ. ιθ περὶ τῆς τῶν ἀπεστόλων διαταγῆς.

καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου
σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.
καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος,
καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμε-
νον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ
κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.
ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς
χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλ-
οε θεν ἡ φήμη αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. * καὶ ιζ
ι παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ
δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες. ἐλέησον ἡ-
μᾶς υἱὲ δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλ-
θον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πι-
στεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐ-
τῷ. ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν
λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. καὶ
ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσα-
το αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέ-
τω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διεφήμησαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ
τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ ιη
προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζο-
μένον, καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλη-
σεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες,
ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ ἰσραήλ. οἱ δὲ
φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
οϛ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ περιῆγεν ὁ ἰησοῦς
β τὰς πόλεις πάσας, καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν
ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ-
γέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νό-
οζ σον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ
ς τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν. ὅτι ἦσαν
ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ
οη ἔχοντα ποιμένα. * τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐ-
ε τοῦ. ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.
δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβά-
οθ λῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ * καὶ ιθ
β προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ,
ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκα-
θάρτων, ὥς τε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν
πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώ-
π δεκα ἀπεστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα. * πρῶ-
β τος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰω-
άννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. φίλιππος καὶ βαρθολο-
μαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος
ὁ τοῦ ἀλφαίου. καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδ-
δαῖος. σίμων ὁ κανανίτης καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης,
πα ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀ-
β πέστειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς
ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαρι-
τῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρό-
βατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. πορευόμενοι δὲ
κηρύσσετε

ut uidit illã dixit, Cõfide filia, fides tua saluãte fecit. Et salua facta fuit mulier à tẽpore illo. Et quũ uenisset Iesus in ædes primatis, uidissetq; tibicines & turbã tumultuantẽ, dicit illis, Secedite, nõ enim mortua est adolescentula, sed dormit. Et deridebant illũ. Quũ aũt fuisset eiecta turba, introgressus tenuit manum illius, & surrexit adolescentula. Et emanauit rumor hic in totam terrã illam. Et quũ discederet illinc Iesus, sequuti sunt illũ duo cæci, clamantes, ac dicentes, Miserere nostri fili Dauid. At quũ uenisset in ædes, adierunt illũ cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me hoc posse facere? Dicunt illi, Credimus domine. Tunc tetigit oculos illorum, dicens, Iuxta fidem uestrã fiat uobis, & aperti sunt illorum oculi. Et interminatus est illis Iesus, dicens, Videte ne quis sciat. At illi quum abissent, diuulgarunt famam illius in tota terra illa. Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum dæmoniacum, & eiecto dæmonio, loquutus est mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit sic in Israel. At pharisæi dicebant, Per principem dæmoniorum eijcit dæmonia. Et circũibat Iesus ciuitates omnes ac uicos, docens in synagogis illorum, & prædicãs euangelium regni, & sanans omnem morbũ & omnem languorem in populo. Quũ uidisset autẽ turbas, affectu misericordiæ tactus est erga illos, q̃ essent destituti, ac dispersi uelut oues, non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis copiosa, cęterum operarij pauci. Rogate igitur dominũ messis, ut extrudat operarios in messem suam. Et accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem aduersus spiritus immundos, ut eijcerent eos, et sanarent quemuis morbum, & quemuis languorem. Porrò duodecim apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui uocatur Petrus: & Andreas frater eius: Iacobus filius Zebedæi: & Ioannes frater eius: Philippus, & Bartholomęus: Thomas, & Matthæus, qui fuerat publicanus: Iacobus filius Alphæi, & Lebbæus cognomento Thaddæus: Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim emisit Iesus, quibus præceperat, dicẽs, In uiam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus Israel. Profecti autem

κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν
πϐ οὐρανῶν. * ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς κα
θαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλε
τε. δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε
χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας
ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μη
δὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργά
πγ της τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν
ϐ ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός
πδ ἐστιν, κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. * εἰσερ
ε χόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. καὶ
ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ'
αὐτήν, ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς
πε ἐπιστραφήτω. * καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μη
ϐ δὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰ
κίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορ
τὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτό
τερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρί
πς σεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑ
ε μᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρό
νιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.
πζ * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. παραδώσουσι
α γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς
αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ
καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύ
πη ριον αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἔθνεσιν. * ὅταν δὲ παρα
ϐ δίδωσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσει
τε. δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλή
σητε. οὐ γάρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν πα
ραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ
πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γο
νεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισού
μενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπο
πθ μείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. * ὅτ' ἂν δὲ
ι διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν
ἄλλην. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς
πόλεις τοῦ ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ
ϛ που. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐ
γ δὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρκετὸν τῷ
μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. εἰ
ϛα ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. * εἰ τὸν οἰκοδεσπό
ϐ την Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰ
ϛβ κιακοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. * οὐ
ϵ δὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθή
σεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. * ὃ λέγω
ε ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί. καὶ ὃ εἰς
τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. εἰ
μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα,
τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. φο
βήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυ
χὴν, καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. οὐχὶ δύο
στρουθία

prædicate, dicentes. Appropinquauit regnum cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mundate, mortuos suscitate, dæmonia eijcite: gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurum neq; argentū, neq; æs in cruminis uestris, neq; perā ad iter, neq; binas tunicas, neq; calciamēta, neq; uirgā. Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quācunq; ciuitatē aut uicum fueritis ingressi, exquirite quis in ea sit dignus, atq; illic manete donec exeatis. Quū aūt intrabitis domū, salutate illam: & si quidē fuerit domus digna, ueniat pax uestra super illā: sin minus fuerit digna, pax uestra ad uos reuertatur. Et quicūq; nō exceperit uos, neq; audierit sermones uestros, exeuntes ex ædibus aut ciuitate illa, excutite puluerē pedum uestrorū. Amen dico uobis, tolerabilius erit terræ Sodomorū et Gomorrhorū in die iudicij, q̄ ciuitati illi. Ecce ego emitto uos uelut oues in medio luporū, estote igitur prudentes ueluti serpētes, et simplices sicut columbæ. Cauete aūt ab illis hominib. tradent em̄ uos in cōcilia, & in conciliabulis suis flagris cædētuos: quin & ad principes ac reges ducemini, ꝓpter me, in testimoniū ipsis ac gentibus. At quū tradiderint uos, ne sitis solliciti quomodo aut quid loquamini, dabit enim uobis in illa hora q̄d loquamini. Non em̄ uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri qui loquit in uobis. Tradet aūt frater fratrē in mortē, & pater filiū, & insurgent filij aduersus parentes, et morte afficiēt eos, & eritis odio habiti ab omnibus propter nomen meū. Verum qui sustinuerit usq; ad finem, hic saluus fiet. Quum autē persequuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliam. Amen enim dico uobis, Non perambulaueritis omnes ciuitates Israeliticas, quin iam uenerit filius hominis. Nō est discipulus supra præceptorē, neq; seruus supra dominū suū. Sufficit discipulo ut sit sicut præceptor ipsius: & ut seruus sit sicut dñs ipsius. Si ipsum patrēfamilias uocauerunt Beelzebul, quanto magis domesticos illius? Ne igitur metuatis eos. Nihil enim est tectū, quod non sit retegendum, et nihil occultū, quin futurum sit ut sciatur. Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce, & quod in aurem auditis, prædicate in tectis. Et ne metuatis uobis ab his q̄ occidunt corpus, animā aūt nō possunt occidere: sed metuite magis illū q̄ potest & animā & corpus perdere in gehennam. Nōne duo

passerculi

passerculi minuto asse ueneunt? & unus ex illis nō cadet in terram, sine patre uestro. Vestri uero etiam pili capitis omnes numerati sunt. Ne igitur metuatis, uos pluris estis, q̄ multi passerculi. Omnis igitur qui confitebitur me corā hominib., confitebor & ego illū corā patre meo qui est in cœlis. Porrò quisquis negauerit me coram hominibus, negabo eum & ego corā patre meo qui est in cœlis. Ne arbitremini quod uenerim ad mittendum pacem in terram: non ueni ut mitterem pacem, sed gladium: nam ueni ut dissidere faciam hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & sponsam aduersus socrū suam: & inimici hominis erunt ij qui sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrem aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amauerit filium aut filiam supra me, non est me dignus: & qui nō accipit crucem suam, ac sequitur me, nō est me dignus. Qui inuenerit animam suam, perditurus est eam: & qui perdiderit animam suam mea causa, inueniet eam. Qui recipit uos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me. Qui recipit prophetā in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicunque ad bibendum dederit uni ex pusillis his poculum aquæ frigidæ tātum nomine discipuli, Amen dico uobis, non perditurus est mercedem suam.

Et factum est quum finem fecisset Iesus mandādi duodecim discipulis suis, progressus est illinc ut doceret & prædicaret in ciuitatibus illorum. Ioānes autem quum audisset in carcere facta Christi, missis duobus discipulis suis dixit illi, Tu es ille qui uenturus est, an alterum expectamus? Et respondens Iesus dixit illis, Ite & renunciate Ioanni ea quæ auditis & uidetis: cæci uisum recipiūt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt euangelij nuncium: & beatus est quisquis non fuerit offensus per me. Euntibus autem illis, cœpit Iesus dicere turbis de Ioanne, Quid existis in desertum ut uideretis? Num arūdinem quæ agitatur à uēto? Age, quid existis ut uideretis? Num hominem mollibus uestibus amictum? Ecce qui mollia gestant, in domibus regum sunt. At quid existis uidere? Num prophetam? Certe dico uobis, & excellentiorē pro-

φήτου. οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται.
ργ * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προ
β σώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμ
ρδ προσθέν σου. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγε
β γερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων Ἰωάννου
του Βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ
ρε τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. * ἀπὸ δὲ τῶν
ς ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βα
σιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπά
ρϛ ζουσιν αὐτήν. * πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ
ι ὁ νόμος, ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέ
λετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρ
ρζ χεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω, ἀκουέτω. * τίνι
ε δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παι
δαρίοις ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφω
νοῦσι τοῖς ἑτέροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν ηὐλήσα
μεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑ
μῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ Ἰωάννης μήτε
ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, ὅτι δαιμό
νιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ
πίνων, καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος,
καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν,
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐ
ρη τῆς. * τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς
ε ἐγένοντο αἱ πλείσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ με
ρθ τενόησαν. * οὐαί σοι χοραζείν, οὐαί σοι Βηθ
ι σαϊδάν, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν
σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω
ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν
ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ Καπερναούμ,
μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ, ἕως ᾅδου κατα
βιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυ
νάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι τ
σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ Σοδόμων
ρι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. * ἐν
ε ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν.
ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σο
φῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ
νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐ
ριε δοκία ἔμπροσθέν σου. * πάντα μοι παρε
γ δόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, * καὶ οὐδεὶς ἐ
ριϛ πιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν
γ πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ
ριζ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. * δεῦτε
γ πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτι
σμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν
μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς
εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνά
παυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρη
στός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

ἐν ἐκείνῳ

pheta. Hic est enim de quo scriptum est, Ecce ego mitto nũcium meum ante faciem tuam, qui præparaturus est uiam tuã ante te.
Amen dico uobis, nõ exortus fuit inter eos qui nascũtur è mulieribus maior Ioanne baptista. Attamẽ is qui minor est in regno cœlorum maior illo est. Porrò à diebus Ioãnis baptistæ usq; ad hunc diem, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud.
Nam omnes prophetæ, & ipsa lex, usque ad Ioannem prophetauerunt. Et si uultis recipere, ipse est Helias ille, qui uenturus erat.
Qui habet aures ad audiendum, audiat. Sed cui adsimilabo generationem hanc? Similis est pueris, qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis, ac dicũt, Tibia cecinimus uobis & non saltastis, lugubria cecinimus uobis, & nõ planxistis. Venit enim Ioãnes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicunt, En hominem comedonẽ & uini potorem, publicanis amicum ac peccatoribus: & iustificata est sapientia à filijs suis. Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus edi tæ fuerant plurimæ uirtutes ipsius, quod scelerum eas non pœnituisset: Væ tibi Chorazin, uæ tibi Bethsaidan, quoniam si in urbe Tyri aut Sidonis factę fuissent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere scelerum suorum pœnitentiã egissent. Attamen dico uobis, Tyro et Sidoni tolerabilius erit in die iudicij quàm uobis. & tu Capernaum quæ es usque ad cœlum exaltata, usque ad inferos detraheris, quoniam si in Sodomis ędita fuissent uirtutes quę ędita sunt in te, mansissent usq; ad hodiernũ diem. Verumtamẽ dico uobis, quod Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater domine cœli & terræ, quod abscondens hęc à sapientibus & prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uoluntas apud te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo: & nemo nouit filiũ, nisi pater: neque patrem quisquam nouit, nisi filius, & cuicunque uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego refocillabo uos. Tollite iugũ meum super uos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum commodum est, & onus meum leue est.

In illo

ριζ * ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς
β σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐ
τοῦ, ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας,
καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐ
τῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ ἔξεστι
ριη ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. * οὐκ
ι ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν Δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν
αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως
ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ
τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰμὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις; ἢ οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ
ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι, καὶ
ἀναίτιοί εἰσιν; λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ
μείζων ὧδέ. εἰ δὲ ἐγνώκειτε, τί ἐστιν ἔλε
ος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε
τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ
σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ μεταβὰς
ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν.
ριθ * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, τὴν χεῖρα ἔχων ξη
β ραν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες, εἰ ἔξε
στι τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορή
σωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τίς ἔσται ἐξ ὑ
μῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν
ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐ
χὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διαφέ
ρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε ἔξεστι τοῖς σάβ
βασι καλῶς ποιεῖν. τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ.
ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπε
ριζ κατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. * οἱ δὲ φαρισαῖοι
λ ἐξελθόντες συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅ
ριη πως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς,
ι ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄ
χλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας,
καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν
ποιήσωσιν, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τ
προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ᾑρέ
τισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή
μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρί
σιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ
κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις
τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμμένον οὐ
κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως
ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν, καὶ ἐν τῷ ὀ
ριθ νόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. * τότε προ κθ
ε σηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κω
φὸς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥς τε τὸν τυ
ρκ φλὸν καὶ κωφὸν, καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. * καὶ
ζ ἐξίστατο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μήτι οὗ
ρκα τός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαβίδ; * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκού
β σαντες εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ
μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων.

εἰδὼς

In illo tempore ibat Iesus sabbatis per sẽ XII
getes. Discipuli uero illius esuriebant, & cœperunt uellere spicas, & comedere. At pharisæi quum uidissent dixerunt illi, Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere in sabbato. Ille uero dixit eis, Non legistis quid fecerit Dauid, quum esuriret ipse & ij qui erant cum illo? Quomodo ingressus sit in domum dei, & panes propositionis ederit, quos ipsi non licebat edere: neque ijs qui cum illo erant, nisi sacerdotibus solis. Aut non legistis in lege, quod sabbatis sacerdotes in templo sabbatum prophanant, & crimine uacant? Dico autem uobis, quod templo maior est hoc in loco. Quod si sciretis quid sit, Misericordiam uolo & non sacrificium, nequaquam cõdemnassetis insontes.
Nam dominus est & sabbati filius hominis.
At progressus illinc, uenit in synagogam illorum, & ecce homo erat manũ habens aridam, & interrogabant illum dicentes, Licétne sabbatis curare? ut accusarent eum. At ille dixit eis, Quis erit ex uobis homo, qui habebit ouem unam, & si ea inciderit sabbatis in foueam, nónne apprehendet eam & eriget? Quanto igitur præstantior est homo oue? Licet igitur sabbatis beneficio afficere.
Tunc dicit homini, Extende manum tuam. Et is extendit: ac restituta est sanitati sicut altera. Porrò pharisæi egressi, ceperunt consilium aduersus eum, quomodo illum perderent. At Iesus ubi nouisset, recessit illinc, secutæq; sunt eum turbæ multę, & sanauit eos omnes, & interminatus est illis, ne se facerent manifestum, ut cõpleretur quod dictum erat per Hesaiam prophetã, qui ait, Ecce filius meus quem elegi, dilectus meus, in quo sibi bene complacuit anima mea: ponam spiritum meum super illum, & iudicium gẽtibus annunciabit: non contendet, neque clamabit, neq; audiet quisquam in plateis uocem eius: arundinem comminutam non confringet, & linum fumigãs non extinguet, donec eijciat ad uictoriam iudicium: & in nomine illius gentes sperabunt. Tunc adductus est ad eum qui dæmonio agitabatur cæcus ac mutus, & sanauit illum, ita ut cæcus ac mutus & loqueretur & cerneret. Et obstupuerunt omnes turbæ, dicebantq;, Num hic est ille filius Dauid? At pharisæi quum audissent, dicebant, Hic non eijcit dæmonia, nisi præsidio Beelzebul principis dæmoniorum.

ρκβ * εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐ-
β τοῖς. πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρη-
μοῦται. καὶ πᾶσα πόλις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ'
ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατα-
ναῦν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν στα-
θήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζε-
βοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι
ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κρι-
ταί. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ
δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκί-
αν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ'
ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπί-
ρκγ ζει. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁμαρτία καὶ
β βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις; ἡ δὲ
τοῦ πνεύματος βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται
τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν
εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφε-
θήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν
ρκδ τῷ μέλλοντι. * ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν,
ι καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλὸν. ἢ ποιήσατε τὸ δέν-
δρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. γεννή-
ματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πο-
νηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρ-
ρκε δίας τὸ στόμα λαλεῖ. * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
ε ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγα-
θά. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυ-
ρκϛ ροῦ, ἐκβάλλει πονηρά. * λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆ-
ι μα ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσου-
σι περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τῶν
λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου κατα-
ρκζ δικασθήσῃ. * τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμ-
ε ματέων καὶ φαρισαίων λέγοντες. διδάσκα κε
ρκη λε, θέλομεν ἀπὸ σου σημεῖον ἰδεῖν. * ὁ δὲ ἀποκρι-
ε θεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, ση-
μεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ
μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν
ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν
τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.
ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ
τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν, ὅτι
μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον
ἰωνᾶ ὧδε. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρί-
σει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν,
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν
ρκθ σοφίαν σολομῶντος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος
ε ὧδε. * ὅτ' ἂν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλ-
θῃ

Iesus autem quum sciret cogitationes illorum dixit illis, Omne regnum diuisum aduersus sese desolatur, et omnis ciuitas aut domus diuisa aduersus seipsam non stabit. Et si satanas satanam eijcit, aduersus seipsum diuisus est. Quomodo igitur stabit regnum illius? Et si ego præsidio Beelzebul eijcio dæmonia, filij uestri cuius præsidio eijciũt? Propterea ipsi iudicabunt de uobis. Quod si spiritu dei ego eijcio dæmonia, ergo peruenit ad uos regnum dei. Alioqui quomodo potest aliquis intrare domum potentis, & uasa illius diripere, nisi prius uinxerit potentem, & tunc domum illius diripiet? Qui non est mecum, aduersum me est: & qui non cõgregat mecum, spargit. Propterea dico uobis, Omne peccatum & conuitiũ remittetur hominibus, at conuitiũ in spiritum non remittetur hominibus. Et quicunque dixerit uerbum aduersus filium hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur ei neq; in presenti seculo neq; in futuro. Aut facite arborẽ bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem uitiosam, & fructum illius uitiosum. Nam è fructu arbor agnoscitur. Progenies uiperarum quomodo potestis bona loqui, quum sitis mali? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo è bono thesauro cordis, expromit bona: & malus homo ex malo thesauro depromit mala. Sed dico uobis, quod de quocunq; uerbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddituri sunt rationem in die iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis, & ex dictis tuis cõdemnaberis. Tunc interrogauerunt eum quidam è scribis ac pharisæis dicentes, Præceptor, uolumus ex te signũ uidere. At ille respondens dixit illis, Generatio praua & adultera signũ quærit, & signum non dabitur illi, nisi signum Ionę prophetæ. Quemadmodum enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus ac tribus noctibus, sic erit filius hoĩs in corde terræ trib. diebus & tribus noctibus. Viri Niniuitę surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quod ipsi resipuerint ad prædicationem Ionę. Et ecce plus q̃ Ionas est hoc loco. Regina Austri surget in iudicio cũ generatione hac, & cõdemnabit eam, quod uenerit à finibus terræ, ad audiendã sapientiã Solomonis. Et ecce plus q̃ Solomon est in hoc loco. Quum autem immundus spiritus exie-

rit

θῇ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τό-
πων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐκ εὑρίσκει. τότε
λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον.
καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον
καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται καὶ παρα-
λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα
πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ.
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου,
χείρονα τῶν πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
ρλ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ. * ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος
β τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μητὴρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱ-
στήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶπε δέ
τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου, ἔ-
ξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκρι-
θεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ. τίς ἐστιν ἡ μητήρ μου,
καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν
χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ
μητήρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς τις γὰρ ἂν ποιή-
σῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς
αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μητήρ ἐστιν.
ρλα * ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς
β οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνή-
χθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥς τε αὐτὸν εἰς
τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν ἑστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς
πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν κδ
ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ
μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετει-
νὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν
πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως
ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ
ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔ-
χειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς
ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέ-
πνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν
τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκα-
τὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων
ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ προσελθόντες οἱ
μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ. διὰ τί ἐν παραβολαῖς
λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,
ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασι-
λείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.
ρλβ * ὅς τις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισ-
ε σευθήσεται. ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθή-
ρλγ σεται ἀπ' αὐτοῦ. * διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐ-
α τοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀ-
κούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνίουσιν. καὶ ἀνα-
πληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία ἡσαΐου ἡ λέ-
γουσα. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέ-
ποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ
ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤ-
κουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν,
μή

rit ab homine, perambulat per arentia loca, quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum meam unde exiui: & quum uenerit, reperit eam uacantem, & scopis purgatã, atq; ornatam. Tunc abit, & adiungit sibi septem alios spiritus sceleratiores se, & ingressus inhabitat illic: & fiunt postrema hominis illius, peiora primis: sic erit & generationi huic peruersæ. Quum autem adhuc loqueret turbis, ecce mater & fratres eius stabant foris, quærentes ei loqui. Dixit autem illi quidam, Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes tibi loqui. At ille respondẽs dixit ei qui sibi renũciauerat, Quæ est mater mea, aut qui sunt fratres mei? Et protensa manu sua in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei. Quisquis enim fecerit uolũtatem patris mei qui est in cœlis, ipse meus frater & soror & mater est.

In die uero illo, egressus Iesus è domo, se XIII
dit iuxta mare, & congregatæ sunt ad illum turbæ multæ, adeo ut ipse nauim ingressus sederet, & uniuersa turba in littore stabat: ac dicebat illis multa per similitudines, dicens, Ecce exijt qui seminabat ad seminãdum, & quum seminaret, alia quidem ceciderũt iuxta uiam, & uenerunt uolucres, ac deuorauerunt ea. Alia uero ceciderunt in loca saxosa, ubi non habebãt multum terræ, & protinus exorta sunt, propterea quod non haberent profunditatẽ terræ: quum aũt exortus esset sol, exusta sunt: & quia non habebant radicem, exaruerunt. Alia rursus ceciderunt in spinas, & insurrexerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia uero ceciderunt in terram bonam, & dederunt fructũ: aliud quidem centuplum, aliud uero sexagecuplũ, aliud uero trigecuplum. Qui habet aures ad audiendũ, audiat. Et adeuntes discipuli dixerunt illi, Quare per parabolas loqueris illis? At ille respondens dixit eis, Vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis aũt non est datum. Quisquis enim habet, dabit illi, & reddetur abũdantior. Quisquis aũt non habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo. Propterea per parabolas loquor illis: quia uidentes non uident, & audientes non audiũt nec intelligunt. Et cõpletur in illis prophetia Hesaiæ quę dicit, Auribus audietis, & nõ intelligetis, & uidẽtes uidebitis, & nõ cernetis, Incrassatũ est enim cor populi huius, & aurib. grauiter audierũt, et oculos suos occluserũt,

μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνιῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. * ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστι ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτὸν, οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν. γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιὼν, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. * ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ. κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει τὰ ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη, οὔ. μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ, ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά. τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. * ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία ἐστὶν ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων. ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστί. καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

ἄλλην

ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem illos. Vestri uero beati sunt oculi, quia uident: & aures uestræ, quia audiunt. Amen enim dico uobis, quòd multi prophetæ & iusti desiderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Vos igitur audite parabolam seminantis. Quum quisquis audit sermonem regni, & non intelligit, uenit ille malus & rapit id quod seminatũ est in corde illius: hic est qui iuxta uiã seminatus fuit. At qui in petricosa semen iactum exceperat, hic est qui uerbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud: uerum non habet radicem in se metipso, sed temporarius est. Porrò quum inciderit afflictio, aut persequutio propter sermonem, continuo offenditur. At qui in spinas semen exceperat, hic est qui uerbum audit: & cura seculi huius, deceptioq; diuitiarum suffocat sermonẽ, & infrugifer redditur. Cæterum qui in terram bonam excepit semen, hic est qui sermonem audit & intelligit, qui denique fructum quoque reddit ac facit, alius quidem centuplum, alius uero sexagecuplum, alius uero trigecuplum. Aliam parabolam proposuit eis, dicẽs, Assimilatum est regnum cœlorum homini seminanti bonum semen in agro suo: sed dormientibus hominibus uenit illius inimicus, & seminauit zizania inter triticum, abijtq;. Quum autẽ germinasset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliâs, dixerunt illi, Domine, nónne bonum semen seminaras in tuo agro? unde igitur habet zizania? Ille uero dixit illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt illi, Vis igitur abeamus & colligamus ea? At ille dixit, Non: ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cũ illis & triticũ? sinite pariter crescere utraq; usq; ad messem, & in tempore messis dicam messoribus, Colligite primum zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo seminauit in agro suo, quod minimum est omnium seminum. Cæterum ubi excreuerit maximũ est inter holera, & fit arbor, adeo ut ueniant uolucres cœli, & nidulentur in ramis illius.

Aliam

ρλη * ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι ἀποκεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. * τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ θερισμός συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφορίσουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, ναί κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ. ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς

Aliam parabolam dixit illis, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinæ satis tribus, donec fermẽtaretur totum. Hæc omnia loquutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil loquutus est illis: ut compleretur quod dictum fuerat per prophetam, qui ait, Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domũ Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Explica nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis, Qui seminat bonum semẽ, est filius hominis: ager autem est mundus. Porrò bonum semẽ, ij sunt filij regni: zizania uero sunt, filij illius mali: inimicus autem qui seminat ea, est diabolus: messis uero, consummatio seculi est: messores autẽ, angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi huius. Mittet filius hominis angelos suos: & colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis: ibi erit ploratus, stridorq; dentium. Tunc iusti fulgebunt ut sol in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rursum, simile est regnum cœlorum thesauro absconso in agro, quem repertum homo abscõdidit: & præ gaudio quod habet super eo, abit: & omnia quæcunq; habet, uendit, ac mercatur agrum illum. Rursum, simile est regnũ cœlorum homini negociatori, quærẽti pulchras margaritas: qui quum inuenisset unam pretiosam margaritam, abiens uendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Rursum, simile est regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod quum impletum fuisset, subduxerunt in litus, & sedentes collegerunt quæ bona sunt in uasa, quæ uero mala, foras abiecerunt. Sic futurum est in consummatione seculi, uenient angeli, & segregabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, illic erit ploratus & stridor dentium. Dicit illis Iesus, Intellexistis hæc omnia? Dicunt illi, Etiam domine. At ille dixit illis, Propterea omnis scriba doctus ad regnum cœlorum, similis est homini patrifamiliâs, qui depromit è thesauro suo noua & uetera. Et factum est, ut quum finisset

Iesus

ὁ ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖ-
θεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασ-
κεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥς τε ἐκπλήτ-
τεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ σοφία
αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκ-
τονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται μαριάμ,
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωσῆς καὶ σί-
μων καὶ ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶ-
σαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάν-
τα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. * ὁ δὲ ἰησοῦς ρμβ
εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ α
πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐ-
ποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν
αὐτῶν. * ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν ἡρῴ- κε
δης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς ρμγ
παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐ- β
τὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνά-
μεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. * ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατή- ρμδ
σας τὸν ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυ- β
λακῇ διὰ ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης.
οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀπο-
κτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐ- ρμε
τὸν εἶχον. * γενεσίοις δὲ ἀγομένοις τοῦ ἡρῴδου, ς
ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρῳδιάδος ἐν τῷ μέ-
σῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρῴδῃ. ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολό-
γησεν, αὐτῇ δώσειν ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβα-
σθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, δός μοι φησὶν ὧδε
ὧδε πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ
τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ
πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυ-
λακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ
ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦραν τὸ σῶμα,
καὶ ἔθαψαν αὐτό. καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ ρμς
ἰησοῦ. * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν γ
ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ
ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ
τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδεν πολὺν
ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθερά- ρμζ
πευσε τοὺς ἀῤῥώστους αὐτῶν. * ὀψίας δὲ γε- α
νομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέ-
γοντες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη πα-
ρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες
εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ
δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελ-
θεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ λέγου- κη
σιν αὐτῷ. οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους,
καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧ-
δε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ
τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ
δύο

κς πρὸς τὴν θαλάσσης πρόπαστ. κη πρὸς τ[ὴν] πεντακόσεως [τ]ῶν ἀποστόλ[ων] τοῦ θεοῦ.
KATA MATΘAION SECVNDVM MATTHAEVM 23

τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐ-
λόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς
ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον
πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισ-
σεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλή-
ρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακι-
χίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * καὶ εὐ- ρμη
θέως ἠνάγκασεν ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμ- ς
βῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέ- ρμθ
ραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. * καὶ ἀπολύ- β
σας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσ- ρι
εύξασθαι. * ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. α
τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασα-
νιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντί- ο
ος ὁ ἄνεμος. τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀ- ρια
πῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τὴν
θάλασσαν. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ κζ
τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέ-
γοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου
ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέ- ριβ
γων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * ἀποκρι- ι
θεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέ-
λευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶ-
πεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέ- ιβ
τρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς
τὸν ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρόν, ἐφο-
βήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε
λέγων. κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτεί- ιγ
νας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; * καὶ ἐμβάν- ιδ
των αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ
δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, ιε
λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * καὶ διαπερά- ιστ
σαντες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέτ. καὶ ἐπι-
γνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου,
ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ
προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχον-
τας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα μόνον ἅψων-
ται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ ὅ- ιζ
σοι ἥψαντο, διεσώθησαν. * τότε προ- κη
σέρχονται τῷ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμ- κθ
ματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες. διὰ τί οἱ
μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν
τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς
χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀ- λ
ποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί καὶ ὑμεῖς παρα-
βαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παρα-
δοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέ- λα
γων. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
ὁ κακολογῶν πατέρα, ἢ μητέρα, θανάτῳ τε-
λευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε. ὃς ἂν εἴπῃ τῷ
πατρὶ, ἢ τῇ μητρὶ, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ
ὠφε-

κθ περὶ τῆς καναναίας. λ περὶ τῶν θεραπευθέντων ὄχλων.

ὠφελουθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐ-
τοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐν-
τολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παραδοσιν ὑμῶν. ὑπο-
κριταὶ, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν ἡσαΐας,
λέγων. ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν,
καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρ-
ρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ, μάτην δὲ σέβονταί με, δι-
δάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώ-
πων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐ-
τοῖς. ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς
τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευό-
μενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
ρνε *τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐ-
ι τῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λό-
γον ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. πᾶ-
σα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατήρ μου ὁ οὐρά-
ρνς νιος, ἐκριζωθήσεται. * ἄφετε αὐτοὺς, ὁδηγοί εἰσι,
ε τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,
ρνζ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. * ἀποκριθεὶς
ς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. φράσον ἡμῖν τὴν πα-
ραβολὴν τάυτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ
ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσ-
πορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ,
καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευό-
μενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται,
κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας
aliâs ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι,
φθόνοι πορνεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημί-
αι, ταῦτα ἐστὶ τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ
ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ
μέρη τύρου καὶ σιδῶνος. καὶ ἰδοὺ γυνὴ κανα- κθ
ναῖα ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἔκραζεν
αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε, υἱὲ δαβίδ, θυ-
γάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπε-
κρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν,
ρνη ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
ε οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολω-
ρνθ λότα οἴκου ἰσραήλ. * ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν
ς αὐτῷ λέγουσα. κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς,
εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκ-
νων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπεν. ναὶ κύ-
ριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων
τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων
αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, ὦ
γύναι μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέ-
λεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐ-
ρξ κείνης. * καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε πα- λ
ς ρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς
τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλθον πρὸς αὐτὸν
ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν, χωλοὺς, τυ-
φλοὺς

profecturum erat, id in tuum uertitur com-
modũ, & non honorabit patrẽ suum aut ma
trem suam: & irritũ fecistis præceptum dei
propter traditionẽ uestram. Hypocritæ, re-
cte de uobis prædixit Hesaias dicẽs, Appro
pinquat mihi populus hic ore suo & labijs
me honorat, cæterũ cor eorũ procul abest à
me: sed frustra me colũt, docẽtes doctrinas,
præcepta hominũ. Et aduocatis ad se turbis
dixit eis, Audite & intelligite: non quod in-
greditur in os, impurat hominẽ, sed quod e-
greditur ex ore, hoc impurum reddit homi-
nem. Tunc accedẽtes discipuli eius dixerũt
illi, Nosti pharisæos audito sermone isto of-
fensos fuisse? At ille respondens ait, Omnis
plantatio quam nõ plãtauit pater meus cœ-
lestis, eradicabitur. Omittite illos, duces sunt
cæci cæcorum. Porrò si cæcus cæco dux fue
rit, ambo in foueam cadẽt. Respondens aũt
Petrus dixit ei, Dissere nobis parabolam. Ie
sus aũt dixit, Adhuc & uos intelligentia ca-
retis? Nondum intelligitis quod quicquid
ingreditur in os, in aluũ abit, & in secessum
eijcitur? At ea quæ proficiscuntur ex ore, ex
ipso corde egrediũtur, & illa impurum red-
dunt hominem. Nam ex corde exeunt cogi
tationes malæ, cædes, adulteria, stupra, fur-
ta, falsa testimonia, conuitia. Hæc sunt quæ
impurum reddũt hominem. Cæterum illo-
tis manibus capere cibum, non inquinat ho
minẽ. Et digressus illinc Iesus, secessit in par-
tes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananęa
quæ à finibus illis uenerat, clamabat ad illũ
dicens, Miserere mei domine fili Dauid, fi-
lia mea misere à dæmonio agitatur. Ille ue-
ro non respondit ei quicquam. Et acceden-
tes discipuli eius rogabant illum dicentes,
Amitte illam, nam clamat post nos. At ille
respondens dixit, Non sum missus nisi ad o-
ues perditas domus Israeliticæ. Illa uero ue-
nit & adorauit eum dicens, Domine, succur
re mihi. At ille respondens dixit. Non est ho
nestum, sumere panem filiorum & obijcere
catellis. Hæc autem respondit, Certe domi-
ne: etenim catelli edunt de micis quæ cadũt
de mensa dominorum suorũ. Tunc respon-
dens Iesus dixit illi, O mulier magna est fi-
des tua, fiat tibi sicut uis. Et sanata fuit filia
eius ex eo tempore. Et progressus illinc Ie-
sus, uenit iuxta mare Galilææ, & conscenso
monte sedebat illic. Et accesserunt ad eum
turbæ multæ, ducentes secum claudos, cæ-
cos

λα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. λβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων λγ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως.

φλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλοὺς,
καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ,
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ὥς τε τοὺς ὄχλους θαυ-
μάσαι βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς
ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέπον-
τας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ. ὁ δὲ λα
ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶ-
πεν. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέ-
ρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φά-
γωσιν, καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μή
ποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦ-
τοι, ὥς τε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ λέγει αὐ-
τοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον,
ἑπτὰ καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχ-
λοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς
ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλα-
σε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ
τῷ ὄχλῳ, καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθη-
σαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπ-
τὰ σπυρίδας πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τε-
τρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδί-
ρξα ων. * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖ-
δ ον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά. καὶ προσελ-
θόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδουκαῖοι, πειράζον-
τες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ρξβ δεῖξαι αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψί-
ε ας γενομένης λέγετε, εὐδία, πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρα-
νός. καὶ πρωΐ, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐ-
ρανὸς στυγνάζων. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον
τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν
ρξγ καιρῶν οὐ δύνασθε; * γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχα-
ς λὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐ-
ρξδ τῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. * καὶ κατα-
β λιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν. καὶ ἐλθόντες οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λα-
βεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ προσέχε-
τε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαί-
ρξε ων. * οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι λβ
ς ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐ-
τοῖς τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρ-
τους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε
τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πό-
σους κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους
τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλά-
βετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν,
προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδ-
δουκαίων; τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν
ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς
ρξς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * ἐλθὼν δὲ ὁ λγ
α ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, ἠρώ-
τα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων. τίνα με λέγουσιν
οἱ ἄν-

cos, mutos, mutilos, & alios multos. & abie
cerũt eos ad pedes Iesu: & sanauit eos, adeo
ut turbæ miratæ sint, quum uiderent mutos
loqui, mutilos esse sanos, claudos ambulare,
cæcos uidere, & glorificabãt deum Israel. Ie
sus aũt uocatis ad se discipulis suis dixit, Mi
seret me turbæ, propterea quod iam triduũ
perseuerant apud me, & non habent quod
edant: & dimittere eos ieiunos nolo, ne defi
ciãt in uia. Dicũt ei discipuli eius, Vnde no-
bis in solitudine panes tam multi, ut sature-
mus turbã tantã? Et dicit illis Iesus, Quot pa
nes habetis? At illi dicũt, Septem, & paucos
pisciculos. Et iussit turbas discumbere in ter
ra. Et sumpsit septẽ panes ac pisces: & postq̃
gratias egisset, fregit, deditq; discipulis suis:
discipuli uero turbæ: comederuntq; oẽs, &
saturati sunt: & sustulerunt quod supererat
fragmentorũ, septem sportulas plenas. At ij
qui comederant, erant quater mille uiri, præ
ter mulieres & pueros. Et dimissis turbis, cõ
scendit nauim, uenitq; in fines Magdala.

Et aggressi pharisæi unà cum sadducæis XVI
tentantes rogabant eum, ut signum è cœlo
ostenderet sibi. At ille respondens dixit eis,
Quum cœperit esse uespera, dicitis: sereni-
tas erit, nam rubet cœlũ: & mane, hodie tem
pestas, rubet enim cœlũ triste. Hypocritæ, fa
ciem cœli scitis dijudicare, signa uero tẽpo-
rum non potestis? Natio praua & adultera
signũ requirit, & signũ non dabitur ei, nisi si-
gnum Ionæ prophetæ. Et relictis illis abijt.
Et quũ uenissent discipuli eius in ulteriorẽ ri
pam, per obliuionẽ non sumpserant panes.
Iesus autem dixit illis, Videte & cauete à fer
mento pharisæorũ ac sadducæorũ. At illi re-
putabãt intra sese dicẽtes, Panes nõ sumpsi-
mus. Quod ubi cognouit Iesus, dixit illis:
quid cogitatis intra uos ipsos, ô parũ fiden-
tes, q̃ panes nõ sumpseritis? Nõdũ intelligi-
tis neq; memoria tenetis, quinq; illos panes
quũ homines essent q̃nquies mille, & quot
cophinos sustuleritis? neq; septẽ illos panes
quum homines essent quater mille, & quot
sportas acceperitis? qui fit ut nõ intelligatis
me nõ de pane dixisse uobis illud, ut cauere
tis à fermẽto pharisæorũ & sadducæorum?
Tũc intellexerũt q̃ nõ iussisset cauere à fer-
mẽto panis, sed à doctrina pharisęorũ & sad
ducæorum. Quũ uenisset aũt Iesus in partes
Cęsareę eius, quę cognominat̃ Philippi, ĩter
rogauit discipulos suos, dicẽs: quẽ me dicũt

οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. οἱ δὲ εἶπον. οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶπεν. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλεώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσαι σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς, εἶπε τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ, κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπε τῷ ἰησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη-

νὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῆ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐσκίασεν αὐτοὺς, καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς, ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπαραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων. μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ἠλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. * καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων. κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει, πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον. διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. * ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα. * ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς καπερναούμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ

homines esse filium illum hominis? Illi uero dicebant, Alij quidem Ioannem baptistam, alij uero Heliam, alij uero Hieremiam, aut unum de numero prophetarū. Dicit illis, At uos quē me dicitis esse? Respondens autem Simon Petrus dixit, Tu es Christus ille filius dei uiuentis. Et respondens Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. At ego uicissim tibi dico, quòd tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo meam ecclesiam, & portæ inferorum non ualebūt aduersus illam. Et dabo tibi claues regni cœlorum. Et quicquid alligaueris in terra, erit alligatum in cœlis: & quicquid solueris in terra, erit solutum in cœlis. Tunc edixit discipulis suis, ne cui dicerent, quod ipse esset Iesus Christus. Ex eo tempore cœpit Iesus indicare discipulis suis, quod oporteret ipsum abire Hierosolymam, ac multa pati à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertio die resuscitari. Et quū abduxisset eum Petrus, cœpit illum increpare, dicens, Propitius tibi sis domine, nequaquam erit tibi hoc. At ille conuersus dixit Petro, Abi post me satana, obstaculo es mihi: quia non sapis ea quæ sunt dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucē suam, ac sequatur me. Qui enim uoluerit animā suā seruare, perdet eam. Rursus, Qui perdiderit animā suam mea causa, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si totum mundum lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturam fecerit? Aut quid dabit homo, cuius permutatione redimat animam suam? Futurum est enim, ut filius hominis ueniat in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuiq; iuxta facta ipsius. Amen dico uobis, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uiderint filium hominis ue- XVII nientem in regno suo. Et post dies sex, assumit Iesus Petrum ac Iacobum & Ioānem fratrem eius, & subducit illos in mōtem excelsum seorsum, transformatusq; est coram illis: & splenduit facies eius sicut sol. Vestimenta autem illius facta sunt candida, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt illis Moses & Helias cum illo colloquentes. Respondens autem Petrus dixit Iesu, Domine, bonum est nos hic esse. Si uis faciamus hic tria tabernacula

bernacula, tibi unum, & Mosi unum, & Heliæ unum. Adhuc eo loquēte, ecce nubes lucida obumbrauit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacitum est, ipsum audite. Et quum hæc audissent discipuli, procidere in facie suā, & territi sunt uehementer. Et accedens Iesus tetigit illos, dixitq; Surgite, & ne timeatis. Vbi uero sustulissent oculos suos neminē uidebant, nisi Iesum solum. Et quū descenderēt de monte, præcepit illis Iesus, dicēs, Ne cui dixeritis uisionē, donec filius hominis à mortuis resurgat. Et interrogauerunt eum discipuli sui, dicētes, Cur ergo tur scribę dicunt, q̄ Heliam oporteat uenire prius? Iesus autem respondēs dixit illis, Helias quidem ueniet prius, & restituet omnia. Cæterū dico uobis, Heliam iam uenisse, & non agnouerūt eum: sed fecerunt in eo quęcunq; uoluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab illis. Tunc intellexerunt discipuli q̄ de Ioanne baptista dixisset ipsis. Et quum uenissent ad turbam, accessit ad eum homo quidam, flectens genua illi, dicens q̄, Domine, miserere filij mei, quoniā lunaticus est, & misere affligitur: nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, nec potuerūt eum sanare. Respondens autem Iesus dixit, O natio incredula & distorta, quousq; tandem ero uobiscum? usque quo patiar uos? adducite illum huc. Et increpauit illud Iesus, & exijt ab eo dæmonium, & sanatus est puer à tempore illo. Tunc accedentes discipuli ad Iesum seorsum, dixerunt, Quare nos nō potuimus eijcere illud? Iesus autem dixit illis, Propter incredulitatem uestram. Amen quippe dico uobis, si habeatis fidē sicut granū sinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit, necq; quicquā impossibile erit uobis. Sed hoc genus non egreditur, nisi per deprecationē & ieiunium. Quum autem uersarētur in Galilæa, dixit illis Iesus, Futurum est ut filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die resurget. Et mœrore affecti sunt uehementer. Quum autem uenissent in oppidum Capernaum, accesserūt qui didrachma solent accipere ad Petrum, dixeruntq;, Præceptor uester num soluit didrachma? Dicit, Etiam. Et quum ingressus fuisset in domum, præuenit illum Iesus, dicens, Quid tibi uidetur Simon? Reges terræ,

ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τὰ τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν
ὑῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ πέ-
τρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἄ-
ρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλί-
σωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλ-
λε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθῦν
ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα,
ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.
ρον β * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τοῦ λζ
ἰησοῦ, λέγοντες. τίς ἄρα μείζων ἐστὶ ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τῶν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰη-
σοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶ-
πεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένη-
σθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν. ὅς τις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν
ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον
ροθ τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. * ὃς δ'
β ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστεύ-
όντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύ-
λος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταπον-
τισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κόσ-
μῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ
σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ
ρπ σκάνδαλον ἔρχεται. * εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς
ς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλλε
ἀπό σου. καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν,
χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχον-
τα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὀφθαλ-
μός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε
ἀπό σου. καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν
εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
ρπα τὴν γέενναν τοῦ πυρός. * ὁρᾶτε μὴ κατα-
ι φρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν,
ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέ-
πουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρα-
νοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπο-
ρπβ λωλός. * τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀν-
ε θρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐ- λη
τῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη,
πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται
εὑρεῖν αὐτὸ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ
μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννενηκονταεννέα τοῖς μὴ πε-
πλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν
τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται
ρπγ ἓν τῶν μικρῶν τούτων. * ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ
ε ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μετα-
ξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκερδή-
ρπδ σας τὸν ἀδελφόν σου. * ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, πα-
ι ραλάβε μετὰ σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος
δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ
παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς
ἐκκλη-

à quibus accipiunt tributa aut censum? à fi-
lijs suis, an ab alienis? Dicit illi Petrus, Ab
alienis. Ait illi Iesus, Ergo liberi sunt filij. Ve
rum ne simus illis offendiculo, profectus ad
mare mitte hamum, & eum piscem qui pro-
dierit primus, tolle: & aperto ore illius inue-
nies staterē: acceptū eum da illis pro me &
te. In illo tempore accesserūt discipuli ad XVIII
Iesum, dicētes, Quis maximus est in regno
cœlorum? Et accersitū ad se puerum Iesus,
statuit in medio illorum, & dixit, Amē dico
uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini si-
cut pueri, non ingrediemini in regnum cœ-
lorum. Quisquis igitur demiserit semetip-
sum, sicut est puer iste, hic est ille maximus
in regno cœlorum. Et qui receperit unum
puellum talem in nomine meo, me recipit.
Qui autē offenderit unum de pusillis istis,
qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur
mola asinaria in collum eius, ac demerga-
tur in profundum maris. Væ mundo ab of-
fendiculis. Necesse est enim ut ueniant of-
fendicula, uerūtamen uæ homini per quem
offendiculum uenit. Quod si manus tua, uel
pes tuus, obstaculo est tibi, abscide eum, &
proijce abs te. Bonum est tibi ad uitam in-
gredi claudum aut mutilum, potius quàm
duas manus, uel duos pedes habentem, mit-
ti in ignem æternum. Et si oculus tuus offen
dit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum est
tibi, ut luscus intres in uitam, potius quàm
ut duos oculos habens mittaris in gehēnam
ignis. Videte ne contemnatis unum ex his
pusillis. Dico enim uobis, quòd angeli eo-
rum in cœlis semper uident faciem patris
mei, qui in cœlis est. Venit enim filius ho-
minis seruare quod perierat. Quid uobis ui
detur? si fuerint alicui homini cētum oues,
& errauerit una ex eis, nónne relictis nona-
gintanouem in montibus, uadit & quærit
eam quæ errauerat? Et si contigerit ut inue-
niat eam, Amen dico uobis, gaudet super
ea magis quàm super nonagintanouē, quæ
non errauerunt. Sic non est uoluntas coram
patre uestro qui in cœlis est, ut pereat unus
de pusillis istis. Porrò si peccauerit in te fra-
ter tuus, uade & argue eū inter te & ipsum
solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tu-
um: sin uero te non audierit, adhibe tecum
adhuc unum aut duos: ut in ore duorū aut
trium testium consistat omne uerbū. Quod
si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si
eccle-

ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς
ρπε καὶ ὁ τελώνης. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήση-
ζ τε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ
ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ
ρπς οὐρανῷ. * πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν
ι συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ πάντος πράγμα-
τος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ
τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ
τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέ-
ρπζ σῳ αὐτῶν. * τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ πέτρος
ε εἶπεν. κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός
μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ
ἰησοῦς. οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομη-
ρπη κοντάκις ἑπτά. * διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία
ι τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνά-
ραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ λθ
αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης
μυρίων ταλάντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦ-
ναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι,
καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα
ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος,
προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε, μακροθύμησον
ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς
δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν,
καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦ-
λος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς
ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐ-
τὸν ἔπνιγε, λέγων. ἀπόδος μοι, ὅτι ὀφείλεις. πε-
σὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέ-
γων. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώ-
σω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐ-
τὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόν-
τες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθη-
σαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ
ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσά-
μενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ. δοῦλε
πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι,
ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι
τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα; καὶ
ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς
βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμε-
νον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος
ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελ-
φῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώ-
ρπθ ματα αὐτῶν. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν
ς ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς
γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαίας
πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄ-
χλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ
προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι πειράζοντες αὐ-
τὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπο-
λῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;
ὁ δὲ

ecclesiam nō audierit, sit tibi uelut ethnicus
& publicanus. Amen dico uobis, quæcunq;
alligaueritis super terram, erunt ligata in cœ
lo: & quæcunq; solueritis super terram, erūt
soluta in cœlo. Rursum dico uobis, q̄d si duo
ex uobis cōsenserint super terram, de omni
re quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo
qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres
cōgregati in nomine meo, ibi sum in medio
eorū. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit,
Dñe, quoties peccabit in me frater meus,
& remittam ei? Num usq; septies? Dicit illi
Iesus, Non dico tibi usque septies, sed usque
septuagies septies. Ideo adsimilatum est re-
gnum cœlorum homini regi, qui uoluit con
ferre rationem cum seruis suis. Et quum cœ-
pisset conferre, oblatus est ei unus qui debe-
bat ei decem milia talentorū. Cæterū quum
is non esset soluēdo, iussit eum dominus ue-
nūdari & uxorem eius & liberos & omnia
quę habebat, ac fieri solutionem. Procidens
autem seruus ille adorabat eum, dicens, Do
mine, esto patiēs erga me, & omnia tibi red-
dam. Misertus autem dominus serui illius,
absoluit eum, & æs alienū remisit ei. Egres-
sus uero seruus ille, inuenit unum de conser
uis suis, qui debebat sibi cētum denarios: &
iniecta in eū manu, obtorto collo trahebat,
dicens, Solue quod debes. Et procidens con
seruus eius rogabat eū, dicens, Esto patiens
erga me, & omnia reddam tibi. At ille nole-
bat, sed abijt & coniecit eum in carcerē, do
nec redderet debitū. Porrò quum uidissent
conserui eius quæ fiebant, indoluerunt ual-
de, & uenerunt, aperueruntq; domino suo
omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit
illum dominus suus, & ait illi, Serue scele-
ste, totum debitum illud remisi tibi, quum
obsecrasses me: nónne oportuit & te misere
ri conserui tui, sicut & ego tui misertus erā?
Et iratus dominus eius, tradidit eum tortori
bus, quoadusq; redderet totum quod debe-
batur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet
uobis, si non remiseritis suo quisq; fratri ex
cordibus uestris delicta illorum. Et fa- XIX
ctum est quum consummasset Iesus sermo-
nes hos, demigrauit à Galilæa, & uenit in fi
nes Iudææ trans Iordanem, & sequutæ sunt
eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et ac-
cesserunt ad eum pharisæi tentantes eum,
& dicentes ei, Licet ne homini diuortium
facere cum uxore sua, qualibet ex causa?

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι μ
ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν
αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄν-
θρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσ-
κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο
εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο ἀλλὰ σὰρξ
μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χω-
ριζέτω. λέγουσιν αὐτῷ. τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο
δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;
λέγει αὐτοῖς, ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρ-
δίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυ-
ναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.
ρϛ * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα
α αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶ-
ται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται.
ρϛα * λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἐστὶν
ι ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικὸς, οὐ
συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάν-
τες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται.
εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγε-
νήθησαν οὕτως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐ-
νουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦ-
χοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλεί-
αν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω.
ρϛβ * τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας
β ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύξηται. οἱ δὲ μαθηταὶ
ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε τὰ
παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ
ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.
ρϛγ * καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν, εἶπεν αὐτῷ. δι- μα
β δάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω
ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀ-
γαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέ-
λεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν τήρησον τὰς ἐντο-
λάς. λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν. τὸ.
οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευ-
δομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέ-
ρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.
λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος. πάντα ταῦτα ἐφύλα-
ρϛδ ξα ἐκ νεότητός μου. τί ἔτι ὑστερῶ; * ἔφη αὐ-
β τῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώ-
λησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ
ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει
ρϛε μοι. * ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον,
β ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα
πολλά. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐ-
τοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσκόλως
εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. καὶ
πάλιν λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ
τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς
τὴν βασιλείαν τῶν θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μα-
θηταὶ

Qui respondens ait eis, An nõ legistis, quod is qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit, Propterea deseret homo patrem & matrem, & adglutinabitur uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Itaq; iam nõ sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne separet. Dicunt illi, Cur ergo Moses iussit dare libellum repudij, ac dimittere eam? Ait illis, Moses ad duritiam cordis uestri permisit uobis repudiare uxores uestras, cæterum ab initio non fuit sic. Dico autem uobis, quòd quicunq; repudiauerit uxorẽ suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatam duxerit, is adulterium committit. Dicũt ei discipuli eius, Si ad istum modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis, Non omnes capaces sunt huius dicti, sed ij quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei pueri, ut manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis, Sinite pueros, & ne prohibeatis eos ad me uenire, talium est enim regnum cœlorum. Et quum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce unus accedens, ait illi, Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternã? Qui dixit ei, Cur me uocas bonum? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Quod si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Dicit illi, Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtum. Nõ falsum dices testimoniũ. Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum, ut teipsum. Dicit illi adolescẽs, Omnia hæc seruaui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus, Si uis perfectus esse, uade, uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. Quum audisset autẽ adolescens eum sermonẽ, abijt tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis, Amen dico uobis, Diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis, Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli

θηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες.
τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ ὁ ἰη-
σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύ-
νατόν ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι.
ρϛε * τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. ἰδοὺ
ι ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι,
ρϛζ τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. * ἀ-
μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι
ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅτ' ἂν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ
ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώ-
ρϛη δεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ. * καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν
β οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα, ἢ μη-
τέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ
ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ
ρϛθ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. * πολλοὶ δὲ ἔσον-
β ται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. * ὁ μβ
σ μοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώ-
ι πῳ οἰκοδεσπότῃ ὅς τις ἐξῆλθεν ἅμα πρωὶ μι-
σθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμ-
φωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν
ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐ-
τοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν
ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργοὺς, καὶ ἐκείνοις
εἶπεν. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,
καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλ-
θον. πάλιν δὲ ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐννά-
την ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑν-
δεκάτην ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀρ-
γοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς, τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην
τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ ὅτι οὐδεὶς
ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ
ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα καὶ ὃ ἂν ᾖ δίκαιον, λή-
ψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ
ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. καλέσον τοὺς
ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρ-
ξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ
ἐλθόντες, οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον
ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμι-
σαν ὅτι πλεῖον λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐ-
τοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κα-
τὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες. ὅτι οὗτοι οἱ
ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν καὶ ἴσους ὑμῖν αὐ-
τοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡ-
μέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
ἑνὶ αὐτῶν. ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δηνα-
ρίου συνεφώνησάς μοι; ἄρον τὸ σὸν, καὶ ὕπα-
γε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ
οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ
ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰ-
μι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶ-
τοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ
ἐκλεκτοὶ

puli expauerunt ualde, dicentes, Quis ergo potest saluus fieri? Intuitus autem illos Iesus dixit illis, Apud homines hoc impossibile est, apud deum autẽ omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus dixit ei, Ecce nos reliquimus omnia, et sequuti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus autẽ dixit illis, Amen dico uobis, quod uos qui sequuti estis me in regeneratione, quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Israel. Et omis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrẽ, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomẽ meum, centuplum accipiet, & uitæ æternæ sortietur hæreditatem. Multi autem primi erunt nouissimi, & nouissimi primi. Nam simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo statim diluculo ad cõducendos operarios in uineam suam. Conuentione autem facta cum operarijs in singulos dies denario, misit eos in uineã suam. Et egressus circiter horam tertiã, uidit alios stãtes in foro ociosos, & illis dixit, Ite & uos in uineam, et quodcunq; iustum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt. Rursum autem exijt circiter sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa undecimam uero exijt & inuenit alios stãtes ociosos, ac dicit illis, Cur hic statis totum diem ociosi? Dicũt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Abite & uos in uineam, et quicquid fuerit iustum accipietis. Quum autẽ uespera facta esset, dicit dominus uineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à postremis usq; ad primos. Et quũ uenissent qui circa undecimã horam uenerant, acceperũt singuli denariũ. Venientes aũt & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi, & acceperũt ipsi quoq; singuli denariũ. Et quum accepissent, murmurabãt aduersus patremfamilias, dicẽtes, Hi nouissimi unam horam fuerunt in opere, & illos pares nobis fecisti, qui portauimus põdus diei & æstum. At ille respondens uni eorum, dixit, Amice non facio tibi iniuriam: nónne denario pactus es mecum? tolle quod tuum est, & abi. uolo autem huic nouissimo dare sicut & tibi. An nõ licet mihi quod uolo facere in rebus meis? An oculus tuus malus est, quod ego bonus sim? Sic nouissimi erunt primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt uocati, pauci uero

XX

σα ἐκλεκτοί. * καὶ ἀναβαίνων ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσό-
β λυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰ-
δίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ ἀναβαί-
νομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ ὑὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμμα-
τεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ
παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖ-
ξαι καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρί-
σβ τῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. * τότε προσῆλθεν μγ
ς αὐτῷ ἡ μητὴρ τῶν ὑῶν ζεβεδαίου μετὰ τῶν
υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ'
αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ.
εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ
δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ
σου. ἀκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν. οὐκ οἴδατε τί
αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλ-
λω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι,
βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα. καὶ
λέγει αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ
τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε,
τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων
μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑ-
σγ πὸ τοῦ πατρός μου. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέ-
β κα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ ἰη-
σοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν. οἴδατε
ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν αὐ-
τῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.
οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑ-
μῖν μέγας γενέσθαι, ἔσω ὑμῶν διάκονος, καὶ
ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσω ὑμῶν δοῦ-
σδ λος. * ὥσπερ ὁ ὑὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε δια-
δ κονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυ-
σε χὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. * καὶ ἐκπο- μδ
β ρευομένων αὐτῶν ἀπὸ ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ
ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι
παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες, ὅτι ἰησοῦς παρά-
γει, ἔκραξαν λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ὑὲ δα-
βίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα σιω-
πήσωσι. οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέγοντες. ἐλέη-
σον ἡμᾶς κύριε ὑὲ δαβίδ. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς ἐφώνη-
σεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέ-
γουσιν αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλ-
μοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν
αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί,
σς καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱε-
β ροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν
ἐλαιῶν, τότε ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων
αὐτοῖς, πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑ-
μῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶ-
λον μετ' αὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις με
σζ ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρεί-
ζ αν ἔχει. εὐθέως δὲ ἀπεστελεῖ αὐτούς. * τοῦτο δὲ
ὅλον

electi. Et ascendens Iesus Hierosolyma, assumpsit duodecim discipulos suos solos in uia, & ait illis, Ecce conscendimus Hierosolyma, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum ac scribis, et cōdemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, adorās & petens aliquid ab eo. At ille dicit ei, Quid uis? Ait illi, Dic ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dextram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo. Respondēs autem Iesus dixit, Nescitis quid petitis. Potestis bibere poculum, quod ego bibiturus sum? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei, Possumus. Ait illis, Poculum quidē meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam & sinistram meā, non est meum dare, sed ijs continget, quibus paratū est à patre meo. Et quum audissent decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem uocauit eos ad se, & ait, Scitis quod principes gentium dominentur illis: & qui magni sunt, potestatem exerceant in eas. Non ita erit inter uos, sed quicunq; uoluerit inter uos magnus fieri, sit uester minister: et qui uoluerit inter uos primus esse, sit uester seruus. Sicut filius hominis non uenit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret: utq; daret animam suam redemptionē pro multis. Et egrediētibus illis ab Hiericho, sequuta est eum turba multa. Et ecce duo cęci sedentes iuxta uiam, quum audissent quod Iesus transiret, clamauerunt dicētes, Domine miserere nostri fili Dauid. Turba autem increpabat eos, ut tacerēt. At illi magis clamabant, dicentes, Miserere nostri domine fili Dauid. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait, Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt illi, Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorū: & confestim uisum receperunt oculi illorum, & sequuti sunt eum. Et XXI quum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Bethphage ad montem oliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis, Ite in castellū quod contra uos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, soluite & adducite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite, Dominus his opus habet, & confestim emittet eos. Hoc autem totum

ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προ-
φήτου λέγοντος. εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών. ἰδοὺ
ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾶος, καὶ ὠθιβεβη-
σῆ κὼς ὠθὶ ὄνον καὶ πῶλον ὑὸν ὑποζυγίου. * πο-
β ρευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς
προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον,
καὶ τὸν πῶλον. καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ
ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθησαν ἐπάνω αὐτῆς. ὁ
δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν
τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δέν-
σθ δρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. * οἱ δὲ ὄχλοι οἱ
α προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέ-
γοντες. ὡς ἀννὰ τῷ ὑῷ δαβίδ. εὐλογημένος
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡς ἀννὰ ἐν τοῖς
σι ὑψίστοις. * καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσό-
ι λυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα. τίς ἐστιν
οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ
σια προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. * καὶ εἰ-
α σῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβα-
λε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν
τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν κα-
τέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς
περιστεράς. καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπται. ὁ οἶκός
μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται. ὑμεῖς δὲ αὐτὸν
σιβ ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ προσῆλ με
ι θον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐ-
σιγ θεράπευσεν αὐτούς. * ἰδόντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
ς γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν. καὶ τοὺς
παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, ὡς
ἀννὰ τῷ ὑῷ δαβίδ, ἠγανάκτησαν καὶ εἶπον αὐ-
τῷ. ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς λέγει
αὐτοῖς. ναί. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος
σιδ νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; * καὶ
ς καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς
βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ. πρωΐας δὲ ἐπανάγων μζ
εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν, καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐ-
πὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτήν. καὶ οὐδὲν εὗρεν
ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μη-
κέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξη-
ράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ
ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆμα ἐξηράν-
σιε θη ἡ συκῆ; * ἀκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς.
ς ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακρι-
θῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν
τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν
σις θάλασσαν, γενήσεται. * καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰ-
δ τήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε.
σιζ * καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ μη
β διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ
λέγοντες, ἐν ποιᾷ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς
σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀκριθεὶς δὲ ὁ ἰη-
σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα. ὃν
ἐὰν

totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem, Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus uenit tibi mãsuetus, & sedens super asinam & pullum filiū subiugalis. Euntes autem discipuli fecerūt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerūt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua & eum super illa collocarunt. Plurima autem turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alij uero cædebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Porrò turbæ quæ præcedebant & quæ sequebātur clamabant dicentes, Hos anna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et quū intrasset Hierosolyma, commota est uniuersa ciuitas, dicens, Quis est hic? Turbę autem dicebant, Hic est Iesus ille propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templū dei, & eijciebat omnes uendentes & emētes in templo, mensasq; nummulariorum, & cathedras uendentium columbas euertit, & dixit eis: Scriptū est, Domus mea, domus deprecationis uocabitur, At uos fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos. Quum uidissent principes sacerdotum & scribæ mirabilia quę fecerat, et pueros clamantes in templo, dicentes, Hos anna filio Dauid: indignati sunt, & dixerunt ei, Audis quid isti dicūt? Iesus autem dicit eis, Quid ni? Nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis exijt è ciuitate in Bethaniam, et diuersatus est illic. Mane autem reuertens in ciuitatem, esurijt. Et quum uidisset fici arborem unam in uia, uenit ad eam, & nihil inuenit in ea, nisi folia tātum: & ait illi, Ne post hac ex te fructus nascatur in æternū. Et arefacta est continuo ficus. Et eo uiso discipuli mirati sunt, dicentes, Quomodo continuo exaruit ficus? Respondens autem Iesus ait eis: Amen dico uobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum hoc quod accidit ficui facietis, uerum etiam si monti huic dixeritis, Tollere, & proijce te in mare: fiet. Et omnia quæcunq; petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et quum uenisset in templum, accesserunt ad eum docentē principes sacerdotū & seniores populi, dicētes, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit istam autoritatē? Respondēs aūt Iesus, dixit eis, Interrogabo uos & ego quiddam, quod si di-

ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ-
τα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐ-
ρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑ-
αυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ
ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ
εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον.
πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν ἰωάννην ὡς προφήτην.
καὶ ἀποκριθέντες τῷ ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἴδαμεν.
ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν
σιη ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. * τί δὲ ὑμῖν δο μθ
ι κεῖ; ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν
τῷ πρώτῳ εἶπεν, τέκνον ὕπαγε σήμερον ἐργά-
ζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐ
θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν. καὶ προ-
σελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. τίς ἐκ τῶν δύο
ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν αὐτῷ, ὁ
πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἰω-
άννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐ-
τῷ. οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ.
ὑμεῖς δὲ ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πι-
σιθ στεύσαι αὐτῷ. * ἀλλὴν παραβολὴν ἀκούσα- ν
β τε. ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης ὅς τις ἐφύτευ-
σεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ
ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον,
καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε
δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς
αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ,
ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλη-
σαν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν
πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ
ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων. ἐντρα-
πήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱόν,
εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε,
ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατασχῶμεν τὴν κληρονο-
μίαν αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ
ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. ὅτ' ἂν οὖν ἔλθῃ ὁ κύ-
ριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκεί-
νοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτοὺς,
καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτι-
νες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρπούς, ἐν τοῖς και-
ροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐδέποτε ἀνέ-
γνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ
οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας.
παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀ-
φθαλμοῖς ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθή-
σεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται
ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν
λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
λικμήσει

si dixeritis mihi, & ego uobis dicã qua auto-
ritate hæc faciam. Baptismus Ioannis unde
erat? è cœlo an ex hominibus? At illi cogita-
bant apud se, dicentes, Si dixerimus è cœlo,
dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi?
Sin aũt dixerimus ex hominibus, timemus
turbã. Omnes enim habent Ioãnem ut pro-
phetam. Et respondentes Iesu, dixerunt, Ne-
scimus. Ait illis & ipse. Nec ego dico uobis
qua autoritate hæc faciam. Quid aũt uobis
uidetur? Homo habebat duos filios, & acce-
dens ad priorem dixit, Fili, uade hodie ope-
rare in uinea mea. Ille aũt respondẽs ait, No-
lo, postea uero pœnitentia motus, abijt. Ac-
cedens aũt ad alterum, dixit similiter. At ille
respondens ait, Ego domine, & non abijt.
Vter è duobus fecit quod uoluit pater? Et
dicunt ei, Prior. Dicit illis Iesus, Amen dico
uobis, quod publicani & meretrices præce-
dunt uos in regnum dei. Venit enim ad uos
Ioannes per uiam iustitiæ, & non credidistis
ei: publicani aũt & meretrices crediderũt ei.
Vos aũt quum uidissetis non fuistis cõmoti
pœnitẽtia postea, ut crederetis ei. Aliam pa-
rabolam audite, Homo quidã erat paterfa-
milias, qui plantauit uineã, & sepem circun-
dedit ei: & fodit in ea torcular, & ædificauit
turrim, & locauit eam agricolis, ac peregre
profectus est. Quum aũt tempus fructuum
appropinquasset, misit seruos suos ad agri-
colas, ut acciperent fructus ipsius. Et agrico-
læ apprehensis seruis eius, alium ceciderũt,
aliũ occiderunt, aliũ uero lapidauerunt. Ite-
rum misit alios seruos plures prioribus, et fe-
cerunt illis similiter. Nouissime aũt misit ad
eos filium suũ dicens, Reuerebuntur filium
meum. Agricolæ aũt uiso filio, dixerunt in-
tra se, Hic est hæres, uenite occidamus eum,
& occupemus hæreditatem eius. Et appre-
hensum eum, eiecerunt ex uinea, & occide-
runt. Quum ergo uenerit dñs uineæ, quid fa-
ciet agricolis illis? Aiũt illi, Mali quum sint,
male perdet illos: & uineam suam locabit a-
lijs agricolis, qui reddent ei fructũ tempori-
bus suis. Dicit illis Iesus, Nunquã legistis in
scripturis, Lapidem quem reprobauerunt
ædificantes, hic factus est in caput anguli. A
domino factũ est hoc, & est mirabile in ocu-
lis nostris? Ideo dico uobis, auferetur à uo-
bis regnum dei, & dabitur genti facienti fru-
ctus eius. Et qui ceciderit super lapidem i-
stum, cõfringetur: super quẽ uero ceciderit,
conteret

σκ λικμήσει αὐτόν. * καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς
α καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν,
ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆ-
σαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφή-
σκα τὴν αὐτὸν εἶχον. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, πά-
ε λιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων. ὁμοιώθη να
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς τις ἐ-
ποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γά-
μους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλ-
λους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κεκλημένοις. ἰδοὺ
τὸ ἄριστόν μου ἑτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτι-
στὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γά-
μους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν
ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. οἱ δὲ λοι-
ποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν καὶ
ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, ὠργίσθη, καὶ
πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς
φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐν ἔπρησεν.
τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοι-
μός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύε-
σθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν
εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόν-
τες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰ ὁδοὺς, συνήγαγον πάν-
τας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθοὺς, καὶ
σκβ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. * εἰσελθὼν δὲ ὁ
ι βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ
ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, καὶ
λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων
ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βα-
σιλεὺς τοῖς διακόνοις. δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ
χεῖρας ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐ-
κεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. πολ-
σκγ λοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. * τότε πο νβ
β ρευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, ὅπως
αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν
αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν,
λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέ-
λει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀν-
θρώπων. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κήν-
σον καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐ-
τῶν, εἶπεν. τί με πειράζετε ὑποκριταί; ἐπιδείξατέ
μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ
δηνάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ
ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ, καίσαρος. τότε λέγει
αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ
τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμα-
σαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. ἐν ἐκείνῃ νγ
τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέ-
γοντες, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐ-
τὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν. ἐάν τις
ἀποθάνῃ

conteret eum. Et quum audissent principes
sacerdotum ac pharisæi parabolas eius, co-
gnouerunt quod de se diceret. Et quærentes
illi manus inijcere, timuerunt turbas, quoni-
am tanquã prophetam eum habebant. Et re-
spondens Iesus, iterum dixit eis per parabo-
las, & ait, Simile factum est regnum cœlo XXII
rum homini regi, qui fecit nuptias filio suo,
& emisit seruos suos, ut uocarent inuitatos
ad nuptias, & nolebant uenire. Rursus emi-
sit alios seruos dicens, Dicite inuitatis, ecce
prandiũ meũ paraui, tauri mei & altilia ma-
ctata sunt, & omnia parata, uenite ad nupti-
as. Illi autẽ neglexerunt & abierunt, alius in
uillam suam, alius uero ad negociationẽ suã.
Reliqui uero tenuerunt seruos eius, & con-
tumelijs affectos occiderunt. Rex aũt quum
audisset, iratus est, & missis exercitibus suis,
perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorum
succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ qui-
dem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non
fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarum, &
quotcunq; inueneritis uocate ad nuptias. Et
egressi serui eius in uias, cõgregauerunt om-
nes quotquot inuenerunt, malos pariter ac
bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbenti-
bus. Ingressus aũt rex ut uideret discumben-
tes, ubi uidit illic hominem non uestitum ue-
ste nuptiali, ait illi, Amice, quomodo huc in-
trasti, non habens uestem nuptialem? At ille
obmutuit. Tunc dixit rex ministris, Ligatis
pedibus & manibus eius, mittite eum in te-
nebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dẽ-
tium. Multi enim sunt uocati, pauci uero ele-
cti. Tunc abeuntes pharisæi consiliũ cepe-
runt, ut illaquearent eum in sermone. Et ad
illum emittunt discipulos suos cũ Herodia-
nis, dicẽtes, Magister, scimus q uerax sis, &
uiam dei in ueritate doceas, neq; cures quen-
quam: nõ enim respicis personã hominum.
Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet cen-
sum dari Cæsari, an non? Cognita autem Ie-
sus malicia eorum, ait, Quid me tentatis hy-
pocritæ? Ostendite mihi numisma cẽsus. At
illi obtulerũt ei denarium. Et ait illis, Cuius
est imago hæc & inscriptio? Dicunt ei, Cæ-
saris. Tũc ait illis, Reddite ergo quę sunt Cę-
saris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et his au-
ditis, mirati sunt, & omisso eo abierũt. In il-
lo die accesserunt ad eum sadducæi, qui di-
cunt nõ esse resurrectionẽ, et interrogauerũt
eum, dicẽtes: Magister, Moses dixit, si quis
mortuus

νδ περὶ τῶν ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. νε περὶ τῆς τῶν κυρίου ἐπερωτήσεως. νϛ περὶ τῶν ταλανισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων

ἀπεθάνη μὴ ἔχων τέκνα, ὠδιγαμβρεύσει ὁ ἀδελ-
φὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρ-
μα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀ-
δελφοί. καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν, καὶ
μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρί-
τος ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέ-
θανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν
ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀ-
ποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε,
μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μὴ δὲ τὴν δύναμιν τῶν
θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε
ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρα-
νῷ εἰσιν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν,
οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέ-
γοντος. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς
ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς
νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι
σκδ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. * οἱ δὲ φα-
ς ρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδου-
καίους, συνήχθησαν ὠδὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπηρώτη-
σεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός τις, πειράζων αὐτὸν
καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη
ἐν τῷ νόμῳ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀγαπή-
σεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν
ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶν
πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία
αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν
ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ
σκε προφῆται κρέμανται. * συνηγμένων δὲ τῶν φα-
β ρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί ὑ-
μῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγου-
σιν αὐτῷ, τοῦ δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν δα-
βὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων; εἶ-
πεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
σκϛ σου. * εἰ οὖν δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς
β αὐτοῦ ἐστι; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι
λόγον. οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέ-
σκζ ρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκ ἔτι. * τότε ὁ ἰη-
ι σοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
λέγων. ὠδὶ τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμ-
ματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴ-
πωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ
τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ
σκη ποιοῦσι. * δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ
ε δυσβάστακτα, καὶ ὠδιτιθέασιν ὠδὶ τοὺς ὤμους τῶν
ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι
σκθ κινῆσαι αὐτά. * πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦ-
β σι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι
δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ
κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. φιλοῦσί τε τὰς πρω-
τοκλισίας

mortuus fuerit non habens filium, ut ducat
frater eius uxorē illius, & suscitet semen fra-
tri suo. Erant autē apud nos septem fratres,
& primus uxore ducta defunctus est: ac nō
habens semen, reliquit uxorem suam fratri
suo: similiter secūdus & tertius usq; ad septi-
mum. Nouissime autem omniū defuncta est
& mulier. In resurrectione ergo cuius è sep-
tem illius erit uxor? Omnes enim habuerūt
eam. Respondens aūt Iesus ait illis, Erratis,
nesciētes scripturas neq; uirtutem dei. In re-
surrectione enim neq; matrimonium cōtra-
hunt, neq; elocantur, sed sunt sicut angeli dei
in cœlo. De resurrectione uero mortuorum
nō legistis quod uobis dictum est à deo, qui
ait, Ego sum deus Abraham, & deus Isaac,
& deus Iacob? Deus non est deus mortuo-
rum, sed uiuentiū. Et quum audissent turbę,
νδ stupuerunt de doctrina eius. Pharisęi autem
quū audissent quod obturasset os sadducęis
conuenerunt in unum: & interrogauit eum
unus ex eis legis doctor quispiam, tentans
eum et dicens, Magister, quod est mādatum
magnum in lege? Ait illi Iesus, Diliges domi
num deum tuū ex toto corde tuo, & in tota
anima tua, & in tota mente tua. hoc est pri-
mum & magnum mandatū. Secundum aūt
simile est huic, Diliges proximū tuum per-
inde atque teipsum. In his duobus mandatis
νε tota lex & prophetæ pendent. Congregatis
autem pharisæis interrogauit eos Iesus, di-
cens, Quid uobis uidetur de Christo? cuius
filius est? Dicūt ei, Dauid. Ait illis, Quomo-
do ergo Dauid in spiritu uocat eū dominū,
dicens, Dixit dominus domino meo, sede à
dextris meis: Donec ponam inimicos tuos,
subsellium pedum tuorū. Si ergo Dauid uo-
cat eum dominum, quomodo filius eius est?
Et nemo poterat ei respondere quicq̄, neq;
νϛ ausus fuit quisquam ex eo die eum amplius
interrogare. Tunc Iesus loquutus est ad XXIII
turbas & ad discipulos suos dicēs, In cathe-
dra Mosi sedēt scribæ & pharisæi: omnia er
go quæcūq; iusserint uos seruare, seruate &
facite: secundū uero opera eorum nolite fa-
cere. Dicunt enim, & non faciunt. Colligant
em̄ onera grauia, difficiliaq; portatu, & im-
ponunt in humeros hominū, cæterum digi-
to suo nolunt ea mouere. Omnia uero opera
sua faciunt in hoc, ut spectentur ab homini-
bus. Dilatant aūt phylacteria sua, & magnifi
cant fimbrias palliorū suorum. Amātq; pri-
mos

τοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθε-
δρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
σλ πων ῥαββεί. * ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί. εἷς
ι γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. πάντες
δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ καλέσητε
ὑμῖν ὠδὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ
ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ δὲ κληθῆτε καθηγηταί. εἷς
σλα γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ χριστός. * ὁ δὲ
ε μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. ὅς τις δὲ ὑ-
ψώσῃ ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. καὶ ὅς τις ταπει-
σλβ νώσῃ ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμ-
ε ματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κλείετε
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀν-
θρώπων. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχετε, οὐδὲ τοὺς εἰσερ-
σλγ χομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. * οὐαὶ ὑμῖν γραμ-
ι ματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κατεσθίε-
τε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προ-
σευχόμενοι, διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρί-
μα. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο-
κριταὶ, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξη-
ραὶν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅτ' ἂν γένηται,
ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ
ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν
τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυ-
σῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοὶ, τίς γὰρ μεί-
ζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυ-
σόν. καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν
ἐστιν, ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐ-
τοῦ ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοὶ, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶ-
ρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀ-
μόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν
πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ,
ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν. καὶ
ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ
σλδ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. * οὐαὶ
ε ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι
ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ
τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου,
τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα
σλε ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * ὁδηγοὶ τυ-
ι φλοὶ οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον
σλϛ καταπίνοντες. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φα-
ε ρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ
ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμου-
σιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. φαρισαῖε τυφλὲ,
καθαρίσον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς
παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν κα-
σλζ θαρόν. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑ-
ε ποκριταὶ, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιασμένοις,
οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέ-
μουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαρθασίας. οὕτω
καὶ

mos accubitus in cœnis, & primo sedere lo-
co in concilijs, & salutationes in foro, & uo-
cari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite
uocari rabbi: unus est enim magister uester,
nempe Christus: omnes autem uos fratres
estis. Et patrem nolite uocare uobis in terra:
unus est enim pater uester, qui in cœlis est.
Nec uocemini magistri, unus em̄ uester est
magister, nēpe Christus. Qui maximus est
uestrū, erit minister uester. Qui aūt se exalta-
uerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, ex
altabit. Væ aūt uobis scribæ & pharisæi hy-
pocritæ, quia clauditis regnum cœlorū ante
homines: uos em̄ non intratis, nec aduenien
tes sinitis intrare. Væ uobis scribæ & phari-
sæi hypocritæ, quia comeditis domos uidua
rum: idq; prætextu prolixæ precationis, pro
pter hoc grauius puniemini. Væ uobis scri-
bæ & pharisæi hypocritæ, quia circūitis ma
re & aridam, ut faciatis unum proselytū: &
quum fuerit factus, facitis eum filiū gehen-
næ duplo magis q̄ uos estis. Væ uobis du-
ces cęci, quia dicitis, Quicunq; iurauerit per
templum, nihil est: qui aūt iurauerit per au-
rum tēpli, reus est. Stulti & cæci, utrū enim
maius est, aurū, an templū, quod sanctificat
aurum? Et quicūq; iurauerit per altare, nihil
est: quicunq; aūt iurauerit per donum quod
est super illud, reus est. Stulti ac cæci, utrum
enim maius est, donum, an altare quod san-
ctificat donum? Qui ergo iurauerit per alta-
re, iurat per ipsum & per omnia quæ super
illud sunt. Et qui iurauerit per templum, iu-
rat per illud & per eum qui habitat in ipso.
Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thro-
num dei, & per eum qui sedet super illū. Vę
uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia de
cimatis mentham & anethum et cyminum,
& reliquistis quæ grauiora sunt legis, Iudici
um & misericordiā ac fidem: hæc oportuit
facere, & illa non omittere: duces cæci, exco
lantes culicem, camelū autem glutiētes. Væ
uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qa pur-
gatis exteriorem poculi patinæq; partem:
cæterum intus plena sunt rapina & intem-
perantia. Pharisæe cæce, purga prius quod
est intra poculum & patinam, ut & exterio-
res horum partes puræ reddantur. Væ uo-
bis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia simi-
les estis sepulchris dealbatis, quæ foris qui-
dem apparēt speciosa, intus uero plena sunt
ossibus mortuorum, omniq; spurcitia. Sic

καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις
δίκαιοι, ἔσωθεν δέ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνο-
σλῆ μίας. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑ-
ε ποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφη
τῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, & λέ-
γετε. εἰ ἤμεθα γὰρ ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡ-
μῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
τῶν προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί
σλθ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας * καὶ ὑ-
ι μεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.
ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς
σμ κρίσεως τῆς γεέννης; * διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
ε στέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμ
ματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσε-
τε. καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν,
ὅπως ἔλθῃ ἐφ ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυν
μενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ τοῦ δι
καίου ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου υἱοῦ βαραχίου,
ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιασ-
τηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ
σμβ τὴν γενεὰν ταύτην. * ἱερουσαλὴμ, ἱερουσαλὴμ
ε ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα
τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέ-
λησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον
ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέ
ρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ
οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴ-
δητε ἀπ ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρ
σμε χόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. * καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰη
ε σοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, ὑποδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς
τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ βλέπε-
τε πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφε-
θῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσε-
σμγ ται. * καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν νζ
ε ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ ἰδίαν,
λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσαι; καὶ
τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συν
τελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶ-
πεν αὐτοῖς. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ
γοντες. ἐγώ εἰμι ὁ χριστὸς, καὶ πολλοὺς πλανή-
σουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀ-
κοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ τὰ
πάντα γενέσθαι, ἀλλ οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγεί
θήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐ-
πὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ,
καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρ
σμδ χὴ ὠδίνων. * τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς
α θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μι-
σούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.
καὶ

σμε * καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλ
ι λήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους.
καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλα
νήσουσι πολλούς. καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνο-
μίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπο-
σμς μείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. * καὶ
ε κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν
ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν,
σμζ καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. * ὅτ οὖν οὖν ἴδητε τὸ
ε βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ δανιὴλ
τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων
σμη νοείτω. * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν
ϐ ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβαινέτω
ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ
σμθ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. * οὐαὶ
ϐ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις
σῑ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε δέ,
ε ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαϐ
σνα βάτῳ. * ἔσαι γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα
ϐ οὐ γέγονεν ἀπ ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ οὐ
σνϐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡ-
ϐ μέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ διὰ δὲ τοὺς
ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι.
σνγ * τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ ὧδε,
ϐ μὴ πιστεύσητε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχρι-
σνδ στοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγά
ε λα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνατὸν, καὶ
σνε τοὺς ἐκλεκτούς, ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. * ἐὰν οὖν
ε εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστὶν, μὴ ἐξέλθητε.
σνϛ ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. * ὥσπερ
ε γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνε
ται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσαι ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ
σνζ τοῦ ἀνθρώπου. * ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐ-
ε κεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. * εὐθέως δὲ με
σνη τὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτι
ϐ σθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσῃ τὸ φέγγος αὐτῆς,
καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ
δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ τότε
φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ
σνθ οὐρανῷ. * καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυ-
ϐ λαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυ-
νάμεως καὶ δόξης πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέ-
λους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ
ἐπισυνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσά
ρων ἀνέμων ἀπ ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐ-
τῶν. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν.
ὅτ ἂν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς,
καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέ
ρος. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅτ ἂν ἴδητε πάντα ταῦ-
τα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστι θύραις. ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα
ταῦτα

νη περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. νθ περὶ τῶν δέκα παρθένων.

ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον
σξ ται. οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * πε/ νη
ς ρὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶ/
δεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου
σξα μόνος. * ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ νῶε, οὕτως
ε ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσ/
περ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις, ταῖς πρὸ τοῦ κα
τακλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦν
τες, καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν
νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν
ὁ κατακλυσμός, καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται
σξβ καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τῶν ἀνθρώπου. * τό
ε τε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβά/
νεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύ
λωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.
σξγ * γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύ
ς ριος ὑμῶν ἔρχεται. * ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι
σξδ εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρ/
β χεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆ
ναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε
ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
σξε ἔρχεται. * τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ
ε φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας
αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ;
σξς * μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος
ε αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει
σξζ αὐτόν. * ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος
ε ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ
ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πί/
νειν μετὰ τῶν μεθυόντων, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γι
νώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
σξη ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * τότε ὁμοιωθήσεται νθ
ι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες
λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀ/
πάντησιν τῶν νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μω
ραὶ, καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι. αἵτινες μωραὶ λαβοῦ/
σαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυ/
τῶν ἔλαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγ
γείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος
δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.
μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος
ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρ/
θησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν
τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις
εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπά/
δες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,
λέγουσαι. μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύε
σθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε
ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν
ὁ νυμ/

ista fiant. Cœlum & terra præteribunt, uer
ba autem mea non præteribunt. Cæterum
de die illo & hora nemo scit, ne angeli qui/
dem cœlorum, nisi pater meus solus. Sed si/
cut erant dies Noe, ita erit & aduentus filij
hominis. Sicut enim erāt in diebus, qui præ/
cesserunt diluuium, edentes et bibentes, con
trahētes matrimonium, & nuptum dantes,
usque ad eum diem quo intrauit Noe in ar/
cam: & non cognouerunt, donec uenisset
diluuium, & sustulisset uniuersos: ita erit &
aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in
agro, unus assumitur, & alter relinquitur.
Duæ molentes in mola, una assumitur, & al
tera relinquitur. Vigilate ergo, quia nesci/
tis qua hora dominus uester uenturus sit.
Illud autem scitote, si scisset paterfamilias,
qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset uti/
que, & non siuisset perfodi domum suam.
Ideo & uos estote parati: quia qua hora
non putatis, ea filius hominis uenturus est.
Quisnam est fidelis seruus & prudēs, quem
præfecit dominus famulitio suo, ut det illis
cibum in tempore? Beatus seruus ille, quem
quum uenerit dominus eius, inuenerit sic fa
cientem. Amen dico uobis, super omnia bo
na sua constituet eum. Quod si dixerit ser/
uus ille malus in corde suo, cunctatur domi
nus meus uenire, cœperitq; percutere con/
seruos, imò edere & bibere cum ebrijs, ue/
niet dominus serui illius in die quo nō expe
ctat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum,
partemq; eius ponet cum hypocritis, illic e/
rit ploratus & stridor dentium. Tunc si XXV
mile fiet regnum cœlorū decem uirginibus,
quæ sumptis lampadibus suis, exierūt in oc/
cursum sponso. Quinq; autem ex eis erāt fa/
tuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ,
acceptis lampadibus suis, non sumpserant
oleum secum. Prudentes uero sumpserant
oleum in uasis suis unà cum lampadib. Tar
dante uero sponso, dormitauerunt omnes,
ac dormierunt. Porrò medio noctis clamor
factus est, Ecce sponsus uenit, exite obuiam
ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, et
apparauerunt lampades suas. Fatuæ autem
prudentibus dixerunt, Date nobis de oleo
uestro, quia lampades nostrę extinguuntur.
At responderunt prudentes dicentes, Ne/
quaquam, ne nō sufficiat nobis & uobis: sed
ite potius ad eos qui uendunt, & emite uo/
bis ipsis. Porrò dum irent emptum, uenit
sponsus

ξ περὶ τῶν τὰ τάλαντα λαβόντων. ξα περὶ τῆς ἐλεύσεως τῶν χριστοῦ.

ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ
εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ
ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι. κύ
ριε, κύριε, ἄνοιξον ὑμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ
σξθ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * ὥσπερ γὰρ ξ
β ἄνθρωπός τις ἀποδημῶν, * ἐκάλεσε τοὺς ἰ/
σο δίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρ
ε χοντα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαν/
τα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδί/
αν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς
δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν
αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡ/
σαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλ/
λα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ
γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐ/
τοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος
τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λό
γον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λα/
βὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων.
κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλ
λα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη
δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ
πιστὲ, ὑπὲρ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ὑπὲρ πολλῶν σε κατα/
στήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προ
σελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶ/
πεν. κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλ
λα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐ
τῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ,
ὑπὲρ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω.
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελ/
θὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβὼν, εἶπεν. κύ
ριε, ἔγνων σε ὅτι αὐστηρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερί/
ζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ
διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ
τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις τὸ σόν. ἀποκρι
θεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε
καὶ ὀκνηρὲ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα,
καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα, ἔδει οὖν σε βα/
λεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλ
θὼν ἐγὼ ἐκομισαίμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. ἄρα
τε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχον
σοα τι τὰ δέκα τάλαντα. * τῷ γὰρ ἔχοντι παν
ε τὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ
σοβ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ
ε τὸν ἄχρειον δοῦλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώ
τερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόν
σογ των. * ὅτ' ἂν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ξα
ι δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ,
τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσε
ται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφο/
ριεῖ

sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt
cum eo ad nuptias, clausaq; est ianua. Postea
uero ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes:
Domine, domine, aperi nobis. At ille respō/
dens ait, Amen dico uobis, nō noui uos. Vi/
gilate itaq;, quia nescitis diem neq; horam in
qua filius hominis ueniet. Sicut enim homo
quidam peregre proficiscēs, uocauit seruos
suos, & tradidit illis bona sua, & huic quidē
dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij uero
unum: unicuiq; secūdum propriam faculta/
tem, et profectus est statim. Abijt autem qui
quinque talenta acceperat, et negociatus est
per ea, & cōfecit altera quinq; talenta. Simi/
liter & qui duo acceperat, lucratus est & ip/
se altera duo. Qui aūt unū acceperat, abiens
fodit in terram, & abscondit pecuniam do/
mini sui. Post multū uero temporis uenit do
minus seruorum illorum, et ponit rationem
cum eis. Et accedens is qui quinque talenta
acceperat, attulit altera quinque talenta, di/
cens: Dñe, quinq; talenta tradidisti mihi, ec/
ce altera quinq; talenta lucratus sum per ea.
Ait illi dñs eius, Euge serue bone & fidelis,
super pauca fuisti fidelis, super multa te con
stituam: intra in gaudium domini tui. Acce/
dens aūt & qui duo talēta acceperat, ait: Do/
mine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia
duo lucratus sum per ea. Ait illi dñs eius. Eu
ge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fi/
delis, super multa te cōstituam: intra in gau/
dium domini tui. Accedens autem & qui u/
num talentum acceperat, ait: Domine, noue
ram te quod homo durus sis, metēs ubi non
seminasti, & inde congregans ubi non sparsi
sti: ac territus abij, abscōdiq; talentum tuum
in terra: ecce habes quod tuum est. Respon/
dens autem dñs eius dixit ei: Serue male &
piger, sciebas quod metam ubi non semina/
ui, & congregem illinc ubi non sparsi: Opor
tuit ergo te cōmittere pecuniam meam men
sarijs, & ueniens ego recepissem utiq; quod
meū est cum usura. Tollite itaq; ab eo talen/
tum, et date ei qui habet decem talenta. Om
ni enim habenti dabitur, & abundabit. Qui
uero non habet, etiam id quod habet aufere
tur ab eo. Et inutilem seruum eijcite in tene/
bras exteriores: illic erit fletus & stridor den
tium. Quum autem uenerit filius hominis
in gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo,
tunc sedebit super sedem gloriæ suæ, & con
gregabuntur ante eum omnes gentes, & se/

 parabit

ρεῖ ἀνθ' ὧν ἀπ' ἀλλήλων, ὡς πρ ὁ ποιμὴν ἀφορί/
ζῃ τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσ τὰ μὲν
πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἀρι/
νύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐ/
τοῦ. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κλη
ρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀ/
πὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώ/
κατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με.
ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με. γυμνός καὶ περι/
ἐβάλετέ με. ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με.
ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. τότε ἀπο/
κριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες. κύριε,
πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ δι/
ψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξέ/
νον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνὸν καὶ περιεβά/
λομεν; πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλα
κῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βα/
σιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐ/
λαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς
ἐξ ἀριστερῶν. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμέ
νοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ
διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γὰρ,
καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ
ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ
με. γυμνός καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν
φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀπο/
κριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πό/
τε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ
γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσα
μέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν
ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσον/
ται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς
σοδ ζωὴν αἰώνιον. * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ
α ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθη
ταῖς αὐτοῦ. οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα
γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς
σοε τὸ σταυρωθῆναι. * τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιε
ρεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ
εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου καϊά
φα. καὶ συνεβουλεύσαντο, ἵνα τὸν ἰησοῦν κρατή
σωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ, μὴ ἐν
τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.
σος * τοῦ δὲ ἰησοῦ γενομένου ἐν βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ
α σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀ/
λάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κα/
τέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰ/
δόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέ
γοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ
τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆ/
ναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τί
κόπους

parabit eos, alteros ab alteris, sicut pastor se/
gregat oues ab hœdis: & statuet oues quidē
à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Tunc
dicet rex his qui à dextris sibi erunt, Venite
benedicti patris mei, possidete regnum para
tum uobis ab exordio mundi. Esuriui enim,
& dedistis mihi edere. Sitiui, et dedistis mihi
bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nu/
dus, & operuistis me. Infirmus, & uisitastis
me. In carcere eram, & uenistis ad me. Tunc
respondebūt ei iusti, dicētes: Domine, quan/
do te uidimus esurientem, & pauimus: aut si
tientem, & dedimus tibi potum? Quando
autem te uidimus hospitem, & collegimus
te: aut nudum, & cooperuimus te: aut
quando te uidimus infirmum, aut in carce/
re, & uenimus ad te? Et respondens rex di/
cit illis, Amen dico uobis, quatenus feci/
stis uni de his fratribus meis minimis, mihi
fecistis. Tunc dicet & his qui à sinistris erūt:
Discedite à me maledicti in ignem ęternum,
qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuri
ui enim, & non dedistis mihi cibum. Sitiui,
& nō dedistis mihi potum. Hospes eram, &
non collegistis me. Nudus, & nō operuistis
me. Infirmus, & in carcere eram, & non uisi
tastis me. Tunc respondebūt ei & ipsi dicen
tes: Domine, quādo te uidimus esurientem,
aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut
infirmum, aut in carcere, & non ministraui/
mus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: A/
men dico uobis, quatenus nō fecistis uni de
minimis his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in
supplicium æternū, iusti uero in uitam æter/
nam. Et factum est quum cōsummas/ XXVI
set Iesus sermones hos omnes, dixit discipu/
lis suis: Scitis quòd post biduum pascha fit,
& filius hominis tradit ut crucifigatur. Tūc
cōgregati sunt principes sacerdotum & scri
bæ & seniores populi in atrium principis sa
cerdotum, qui dicebatur Caiapha: & con/
silium inierunt, ut Iesum dolo caperent, &
occiderent. Dicebant autem, Non in die fe/
sto, ne tumultus fiat in populo. Quū autem
Iesus esset in Bethania in domo Simonis le/
prosi, accessit ad eum mulier habens alaba/ ξς
strum unguenti precioſi, & effudit super
caput ipsius recumbentis. Videntes autem
discipuli indignati sunt, dicentes, Ad quid
perditio hæc? Potuit enim istud unguen/
tum uenundari magno, & dari pauperi/
bus. Eo autem cognito, Iesus ait illis, Quid
molesti

κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν
ἠργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔ/
χετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
σος * βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώμα/
δ τός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο
ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν
σογ αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. * τότε πορευθεὶς
β εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος ἰούδας ὁ ἰσκαριώ/
της, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν. τί θέλετέ μοι δοῦ/
ναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν
αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει
εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώ/ ξζ
τῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέ/
γοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν
τὸ πάσχα; ὁ δὲ ἔφη. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν
πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ. ὁ διδάσκαλος
λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πά/
σχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μα/
θηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμα/
σοθ σαν τὸ πάσχα. * ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκει
δ το μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶ/
πεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσ/
σπ με. * λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν
α αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν. μήτι ἐγώ εἰμι κύριε; * ὁ δὲ
σπα ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυ/
β βλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει. καθὼς γέγραπται περὶ
σπβ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ
ς υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ,
σπγ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * ἀπο/
ι κριθεὶς δὲ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν. μή
σπδ τι ἐγώ εἰμι, ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * ἐσθι/ ξη
α όντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ
εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς,
καὶ εἶπεν. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά
σπε μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαρι/
β στήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίετε ἐξ αὐτοῦ
πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς
διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν
σπς ἁμαρτιῶν. * λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρ/
τι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς
ἡμέρας ἐκείνης, ὅτ' αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καιν/
νὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσαν/
σπζ τες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * τότε
λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθή/
σπη σεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. * γέγραπται
ς γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθή/
σονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆ/
σπθ ναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. * ἀπο/
α κριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπεν αὐτῷ. εἰ καὶ πάντες
σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε
σκανδ α

molesti estis mulieri? Opus enim bonū ope/
rata est erga me. Nam semper pauperes ha/
betis uobiscū, me uero non semper habetis.
Quod enim hæc unguentū hoc misit super
corpus meū, ad sepeliendū me fecit. Amen
dico uobis, ubicūq; prædicatum fuerit hoc
euangelium in toto mūdo, hoc quoq; quod
hæc fecit narrabitur in memoriam ipsius.
Tūc abijt unus de duodecim, qui dicebatur
Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotū, &
ait illis, Quid uultis mihi dare, & ego uobis
tradam illum? At illi constituerūt ei triginta
argenteos. Et ex eo tempore quęrebat opor
tunitatem ut eum traderet. Cęterum primo
die azymorū accesserūt discipuli ad Iesum,
dicentes ei, Vbi uis paremus tibi ad edendū
pascha? At ille dixit, Ite in ciuitatē ad quen
dam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus
meum prope est, apud te facio pascha cum
discipulis meis. Et fecerūt discipuli sicut cō/
stituit illis Iesus, & parauerunt pascha. Ve/
spere autē facto, discūbebat cum duodecim:
& edentibus illis dixit, Amen dico uobis, q
unus uestrum me proditurus est. Et mœsti
redditi uehementer, cœperūt singuli dicere
ei, Num ego sum domine? At ipse respon/
dens ait, Qui intinxit mecum manum in ca/
tino, hic me proditurus est. Filius quidē ho/
minis uadit, sicut scriptum est de illo, Vę au
tem homini illi, per quē filius hominis pro/
ditur: bonum erat ei, si natus non fuisset ho
mo ille. Respondens aūt Iudas qui tradidit
eum, dixit, Num ego sum, rabbi? Ait illi, Tu
dixisti. Vescētibus autem eis, accepit Iesus
panem, & quum egisset gratias, fregit, de/
ditq; discipulis, & ait, Accipite, comedite,
hoc est corpus meū. Et accepto poculo, gra/
tijs actis, dedit illis, dicēs, Bibite ex hoc om/
nes: hic est enim sanguis meus, qui est noui
testamenti qui pro multis effunditur in re/
missionem peccatorū. Dico aūt uobis, non
bibā posthac ex hoc fructu uitis usq; in diē
illum, quum illud bibam uobiscū nouum in
regno patris mei. Et quum hymnū cecinis/
sent, exierūt in montem oliuarū. Tunc dicit
illis Iesus, Omnes uos offendiculū patiemi/
ni mea causa in nocte hac. Scriptū est enim,
Percutiam pastorem, & dispergentur oues
gregis. Postquam autem resurrexero, præ/
cedam uos in Galilæam. Respondens au/
tem Petrus, ait illi, Et si omnes offendiculū
passi fuerint tua causa, ego tamen nunquam

σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέ-
γω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φω-
σϛ νῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. *λέγει αὐτῷ ὁ πέ-
ς τρος. κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀ-
παρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.
σϛα *τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον
α λεγόμενον γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς.
σϛβ *καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι
ς ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς δύο
υἱοὺς ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν.
σϛγ *τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυ-
δ χή μου ἕως θανάτου, μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε
σϛδ μετ' ἐμοῦ. *καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ
α πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων. πά-
τερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ
σϛε ποτήριον τοῦτο. *πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς
α σύ. *καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑ-
σϛς ρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ πέτρῳ.
β οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐ-
μοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθη-
σϛζ τε εἰς πειρασμόν. *τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,
δ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. *πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν,
σϛη προσηύξατο λέγων. πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο
ς τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω,
γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐ-
τοὺς πάλιν καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλ-
μοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν,
προσηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.
σϛθ *τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει
δ αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ
ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδο-
ται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ
τ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. *καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦν-
α τος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐ-
τοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ
τα τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. *ὁ δὲ ξε
β παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων,
ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐ-
θέως προσελθὼν τῷ ἰησοῦ, εἶπεν. χαῖρε ῥαββεῖ. καὶ
κατεφίλησεν αὐτὸν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἑταῖρε,
ἐφ' ὃ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖ-
τβ ρας ὑπὲρ τὸν ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτὸν. *καὶ ἰδοὺ
α εἷς τῶν μετὰ ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν
μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιε-
τγ ρέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. *τότε λέγει αὐτῷ
ι ὁ ἰησοῦς. ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τό-
πον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν,
ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦντες. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι
παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλεί-
ους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρω-
τδ θῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. *ἐν ἐκεί-
α νῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν
ἐξήλθετε

offendiculum patiar. Ait illi Iesus, Amen di
co tibi, quòd in hac nocte antequam gallus
cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus, Etiam
si oportuerit me mori tecum, non te nega-
bo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.
Tunc uenit Iesus cum illis in uillam quæ di-
citur Gethsemane, & dixit discipulis, Sede-
te hic donec uadam & orem illic. Et assum-
pto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit
affici dolore & mœstitudine. Tunc ait illis
Iesus, Mœsta est anima mea usque ad mor-
tem: manete hic & uigilate mecum. Et pro-
gressus pusillum, procidit in faciem suam,
orans ac dicens, Pater mi, si possibile est,
transeat à me calix iste: ueruntamen non si-
cut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad disci-
pulos, & reperit eos dormientes, & dicit Pe
tro, Adeo non potuistis una hora uigilare
mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in
tentationē. Spiritus quidem promptus est,
at caro infirma. Rursus altera uice abijt, &
orauit, dicens, Pater mi, si non potest hoc po
culum transire à me, nisi bibam illud, fiat uo
luntas tua. Et uenit, & reperit eos iterū dor-
mientes. Erant enim oculi eorum grauati.
Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio,
eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad
discipulos suos, & dicit illis, Dormite iam
& requiescite, ecce appropinquauit hora,
& filius hominis traditur in manus peccato
rum. Surgite eamus, ecce appropinquauit
qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iu-
das unus de numero duodecim uenit, & cū
eo turba multa cum gladijs & fustibus, mis-
si à principibus sacerdotū, & seniorib. popu
li. Is uero qui prodebat eū, dedit illis signū,
dicens, Quēcunq; osculatus fuero, ipse est,
tenete eum. Et cōfestim accedens ad Iesum
dixit, Aue rabbi. Et osculatus est eū. Dixitq;
illi Iesus, Amice, ad quid ades? Tūc accesse-
runt, & manus iniecerunt in Iesum, & cepe-
runt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum
Iesu, extendens manū, exemit gladiū suum,
& percutiens seruū principis sacerdotū, am
putauit auriculā eius. Tūc ait illi Iesus, Con
uerte gladium tuū in locum suum. Omnes
enim qui acceperint gladiū, gladio peribūt.
An putas q̄ nō possum nunc rogare patrem
meum, & exhibebit mihi plus q̄ duodecim
legiones angelorū? Quomodo ergo imple-
būtur scripturæ, q̄ sic oportet fieri. In illa ho
ra dixit Iesus turbis, Tanquam ad latronem
existis

ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ ξύλων συλλαβεῖν
με. καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθιζόμην, διδάσ-
τε κων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. *τοῦτο
ς δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν
προφητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες
τε αὐτὸν ἔφυγον. *οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰη-
α σοῦν, ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου
οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν.
τζ *ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν
δ ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. *καὶ εἰσελθὼν
τη ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος.
β οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέ-
δριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ ἰη-
σοῦ ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, καὶ οὐχ εὗρον. καὶ
πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ
τθ εὗρον. *ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευ-
ς δομάρτυρες, εἶπον. οὗτος ἔφη, δύναμαι κατα-
λύσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶ-
πεν αὐτῷ. οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου κατα-
μαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. ἐξορκίζω σε κατὰ
τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χρι-
στὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ εἶ-
τι πας. *πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν
α υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυ-
νάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐ-
τια ρανοῦ. *τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμά-
ς τια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. *τί ἔ-
τιβ τι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν ἠκού-
β σατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ;
οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον. ἔνοχος θανάτου
τιγ ἐστί. *τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον
α αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐῤῥάπι-
σαν λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χριστὲ, τίς
τιδ ἐστὶν ὁ παίσας σε. *ὁ δὲ πέτρος ἔξω
α ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία
παιδίσκη λέγουσα. καὶ σὺ ἦσθα μετὰ ἰησοῦ
τοῦ γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπρω- ξς
σθεν πάντων, λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις.
τιε *ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα εἶδεν
α αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν
μετὰ ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνή-
σατο μεθ' ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶ-
πον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ,
καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρ-
ξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶ-
δα τὸν ἄνθρωπον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνη-
τις σε. *καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος
β ἰησοῦ, εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα
φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελθὼν
ἔξω

existis cum gladijs & fustibus ad compre-
hendendum me: quotidie apud uos sede-
bam docens in templo, & non me cepistis?
Hoc autem totum factum est ut complerent-
tur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli
omnes relicto eo fugerunt. At illi cōprehen
sum Iesum duxerunt ad Caiapham princi-
pem sacerdotum, ubi scribæ & seniores con
uenerant. Petrus autē sequebatur eum pro-
cul usq; ad atrium principis sacerdotum. Et
ingressus intro, sedebat cum ministris, ut ui-
deret finem. Principes aūt sacerdotum & se
niores, & totum conciliū quærebant falsum
testimoniū contra Iesum, ut morti eum tra-
derent, & non inueniebant: etiā quum mul-
ti falsi testes accessissent, non inueniebant.
Nouissime autem uenerunt duo falsi testes,
& dixerūt: Hic dixit, Possum destruere tem
plum dei, & in triduo ædificare illud. Et sur-
gens princeps sacerdotum, ait illi, Nihil re-
spondes? Cur isti aduersum te testimonium
dicunt? Iesus autem tacebat. Et respondens
princeps sacerdotum, ait illi: Adiuro te per
deum uiuentē, ut dicas nobis, an tu sis Chri-
stus filius dei. Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Ve-
runtamen dico uobis, amodo uidebitis filiū
hominis sedentem à dextris uirtutis, & ue-
nientem in nubibus cœli. Tunc princeps sa
cerdotum disscidit uestimenta sua, dicens,
Proloquutus est blasphemiā, quid insuper
egemus testibus? Ecce nūc audistis blasphe-
miam eius, quid uobis uidetur? At illi re-
spondentes dixerūt, Reus est mortis. Tunc
expuerunt in faciem eius, & colaphis eum
cęciderunt. alij autem palmas in faciem eius
dederunt dicentes, Vaticinare nobis Chri-
ste, quis est qui te percussit? Petrus uero se-
debat foris in atrio, & accessit ad eum una
ancillula dicens, Et tu cum Iesu Galilæo
eras. At ille negauit corā omnibus, dicens,
Nescio quid dicas. Quum autem exisset in
uestibulum, uidit eum altera ancilla, & ait
his qui erant ibi. Et hic erat cum Iesu Naza-
reno. Et iterum negauit cum iureiurando.
Non noui hominem. Et post pusillum ac-
cesserunt qui stabant, & dixerunt Petro,
Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te
manifestum facit. Tunc cœpit execrari &
iurare, quod non nosset hominem. Et con-
tinuo gallus cantauit. Et recordatus est Pe-
trus uerbi Iesu, qui dixerat ei, Prius quàm
gallus cantet, ter me negabis. Et egressus
foras

ξζ περὶ τῆς τοῦ ἰούδα μεταμελείας.

τιζ ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς. * πρωΐας δὲ γενομένης,
β συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὥστε θανα-
τιη̄ τῶσαι αὐτόν. * καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγα-
α γον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν ποντίῳ πιλάτῳ τῷ
τιθ ἡγεμόνι. * τότε ἰδὼν ἰούδας ὁ παραδιδοὺς ξζ
ι αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ
τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς
πρεσβυτέροις λέγων. ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα
ἀθῶον. οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ὑμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥί-
ψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀ-
πελθὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
κορβοναῖν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. συμβούλιον δὲ
λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κε-
ραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀ-
γρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς σήμερον.
τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου τοῦ προ-
φήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀρ-
γύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου; ὃν ἐτιμή-
σαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραὴλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς
τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέταξέ μοι
τκ̄ κύριος. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ
α ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέ-
τκᾱ γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; * ὁ δὲ
δ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατη-
γορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσ-
βυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ
ὁ πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυ-
ροῦσι; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆ-
τκβ μα, ὥστε θαυμαζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. * κα-
β τὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄ-
τκγ̄ χλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. * εἶχον δὲ τότε δέσ-
δ μιον ἐπίσημον λεγόμενον βαραββᾶν. συνηγ-
μένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τί-
να θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, βαραββᾶν, ἢ ἰησοῦν
τὸν λεγόμενον χριστόν; ᾔδει γὰρ, ὅτι διὰ φθό-
τκδ νον παρέδωκαν αὐτόν. * καθημένου δὲ
ι αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν
ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα. μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ
ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ
τκε̄ δι' αὐτόν. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσ-
α βύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται
τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀ-
ποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς. τίνα θέλε-
τε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον.
τκϛ̄ βαραββᾶν. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. * τί
α οὖν ποιήσω ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; λέ-
γουσιν αὐτῷ πάντες. σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγε-
μὼν ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισ-
τκζ σῶς ἔκραζον, λέγοντες. σταυρωθήτω. * ἰδὼν
ι δὲ ὁ πιλᾶτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον
θόρυβος

foras, fleuit amare. Mane autem facto, XXVII
consiliũ inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, ut eum morti traderent. Et uinctum eum adduxerunt & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Tunc uidens Iudas qui eum prodiderat, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus, dicens: Peccaui, prodens sanguinem innoxium. At illi dixerũt, Quid ad nos? tu uideris. Et proiectis argenteis in templo, recessit, & abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotũ acceptis argenteis, dixerunt, Non licet eos mittere in corbonam, quia preciũ sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum: quapropter uocatus est ager ille, ager sanguinis, usque in hodiernũ diem. Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiã prophetam dicentem, Et acceperunt triginta argenteos precium æstimati, quem æstimatũ emerunt à filijs Israel, & dederunt eos in agrum figuli, sicut cõstituit mihi dominus. Iesus autem stetit ante præsidẽ, & interrogauit eum præses, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dicit illi Iesus, Tu dicis. Et quum accusaretur à principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus, Non audis quàm multa aduersum te dicũt testimonia? Et non respondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur præses uehemẽter. In festo autem consueuerat præses turbæ dimittere unum uinctum quem uoluissent. Habebat autem tunc uinctũ insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus, Vtrũ uultis dimittam uobis Barabbam an Iesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim quòd propter inuidiã tradidissent eum. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor eius, dicens: Nihil tibi cum iusto illo, multa enim passa sum hodie in somnis propter eum. Principes aũt sacerdotũ & seniores persuaserũt turbis, ut peterent Barabbã, Iesum uero perderent. Respondens aũt præses ait illis, Vtrum uultis uobis è duobus dimittam? At illi dixerũt, Barabbã. Dixit illis Pilatus, Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur Christus? dicũt ei omnes, Crucifigatur. Præses aũt ait, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabãt, dicẽtes, Crucifigatur. Videns aũt Pilatus quod nihil proficeret, sed magis tumultus

θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς
χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων. ἀθῶός εἰμι
ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ἡμεῖς ὄ-
ψεσθε. καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν. τὸ αἷμα
τκη̄ αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. * τό-
α τε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν
φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.
τκθ * τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόν-
δ τες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον
ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύσαντες αὐ-
τὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, καὶ
πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δε-
ξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐ-
τοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέγοντες. χαῖρε ὁ βασιλεὺς
τλ τῶν ἰουδαίων. * καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐ-
ς τὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν
κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυ-
σαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν
τὰ ἱματία αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυ-
τλᾱ ρῶσαι. * ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυ-
α ρηναῖον, ὀνόματι σίμωνα. οὗτον ἠγγάρευσαν, ἵνα
λτβ ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐλθόντες εἰς τό-
α πον λεγόμενον γολγοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου
τλγ̄ τόπος. * ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χο-
δ λῆς μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν.
τλδ * σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαντο τὰ ἱμά-
α τια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥη-
θὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου. διεμερίσαντο τὰ ἱματιά-
μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆ-
ρον. καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ.
τλε̄ * καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν
α αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ βα-
τλϛ̄ σιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * τότε σταυροῦνται σὺν
α αὐτῷ δύο λῃσταὶ, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύ-
τλζ μων. * οἱ δὲ παραπορευόμενοι, ἐβλασφήμουν
ς αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγον-
τες. ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰ-
κοδομῶν, σῶσον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατα-
τλη βηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς
β ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυ-
τέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύνα-
ται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω
νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν αὐτῷ. πέ-
ποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν, ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει
τλθ αὐτόν. εἶπε γὰρ, ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. * τὸ δ' αὐ-
β τὸ καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ συνσταυρωθέντες αὐτῷ, ὠνείδι-
τμ̄ ζον αὐτόν. * ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγέ-
β νετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. * πε-
τμᾱ ρὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς φω-
ς νῇ μεγάλῃ, λέγων. ἠλεὶ ἠλεὶ, λαμᾶ σαβαχθανί.
τοῦτ' ἔστιν, θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;
τινὲς

tumultus fieret, accepta aqua abluit manus coram populo, dicens, Innocens ego sum à sanguine huius iusti, uos uideritis. Et respondens uniuersus populus, dixit, Sanguis eius super nos & super filios nostros. Tunc dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Tunc milites præsidis suscipientes Iesum in prætorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. Et quum exuissent eum, circundederũt ei chlamydem coccinam, & coronã de spinis contextam imposuerunt super caput eius, & harundinem in dexteram eius, & genu flexo ante eum illudebant ei, dicentes, Aue rex Iudæorum. Et cum expuissent in eum, acceperunt harundinem & percutiebant caput eius. Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum uestimentis suis, & abduxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonẽ: hunc adegerunt, ut tolleret crucem eius. Et uenerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est caluariæ locus. Et dederunt ei acetum bibere cum felle mixtum, & quum gustasset, noluit bibere. Postquam autẽ crucifixerunt eum, diuiserunt uestimenta eius, sortem mittentes: ut impleretur quod dictum est per prophetam: Diuiserunt sibi uestimẽta mea, & super uestimentum meum miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum ibi. Et imposuerant super caput eius causam ipsius scriptam, Hic est Iesus rex Iudæorum. Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, unus à dextris, & alter à sinistris. Prætereuntes autem conuitia iaciebant in eum, mouentes capita sua, & dicentes: Tu ille qui destruebas templum, & in triduo ædificabas, serua temetipsum: si filius dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum, illudentes cum scribis et senioribus dicebant: Alios seruauit, seipsum non potest seruare: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus ei. Confidit in deo, liberet eum nunc si uult eum. Dixit enim, Filius dei sum. Idipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam, & circa horam nonam clamauit Iesus uoce magna, dicens: Heli heli lama sabachthani. Hoc est, Deus meus, deus meus cur deseruisti me? Quidam

πινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι
τμϐ ἩΛΙΑΝ φωνεῖ οὗτος. * καὶ σπεύσας δραμὼν
β εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄ-
ξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ
δὲ λοιποὶ ἔλεγον. ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας
τμγ σώσων αὐτόν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φω
α νῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. * καὶ ἰδοὺ τὸ
τμδ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνω
β θεν ἕως κάτω. * καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέ-
τμε τραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ
ι πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη,
καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν
αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφα-
τμς νίσθησαν πολλοῖς. * ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ
β οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισ-
μὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγον-
τμζ τες. ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. * ἦσαν δὲ
ς ἐκεῖ γυναῖκες πολλαί, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι,
αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαί-
ας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδα-
λινὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ,
τμη καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. * ὀψίας δὲ ἐγ
α γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀρι-
μαθαίας, τὸ ὄνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευ-
σε τῷ Ἰησοῦ. οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτή-
σατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευ-
τμθ σεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. * Καὶ λαβὼν τὸ σῶ-
α μα ὁ Ἰωσὴφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ
ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατό-
μησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον με-
τν γαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. * ἦν δὲ ἐ-
ς κεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθη-
μεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. * τῇ δὲ ἐπαύριον
ι ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς Πιλᾶτον, λέγοντες. κύ-
ριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι
ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. κέλευσον οὖν ἀσ-
φαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μή
ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐ-
τὸν, καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη
αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε,
ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πορευθέντες, ἠσ-
φαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον,
τνϐ μετὰ τῆς κουστωδίας. * ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπι-
α φωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μα-
γδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.
καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυ-
ρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλι-
σε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐ-
τοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυ-
μα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ
ἐσείσθησαν

EVANGELIVM

Quidam aũt illic ſtantium, quum audiſſent dicebant, Heliam uocat iſte. Et cõtinuo currens unus ex eis, quum acceptã ſpongiã implesſet aceto, impoſuit harundini, dabatq; ei ut biberet. Cæteri uero dicebãt, Sine, uideamus an ueniat Helias liberaturus eũ. Ieſus aũt quum iterũ clamaſſet uoce magna, emiſit ſpiritũ. Et ecce uelum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque ad imum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſancto rum qui dormierant, ſurrexerũt, & egreſſi è monumẽtis poſt reſurrectionem eius, uenerunt in ſanctam ciuitatẽ, & apparuerũt multis. Centurio uero & qui cum eo erant cuſtodientes Ieſum, uiſo terræ motu & his quæ facta fuerant, timuerunt ualde, dicentes, Vere filius dei erat iſte. Erãt aũt ibi mulieres multæ è longinquo ſpectãtes, quæ ſequutæ fuerant Ieſum à Galilea, miniſtrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioſe mater, et mater filiorum Zebedei. Quum aũt ueſpera facta eſſet, uenit homo diues ab Arimathæa nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Ieſu, hic acceſſit ad Pilatum, ac poſtulauit corpus Ieſu. Tũc Pilatus iuſſit reddi corpus. Et quum accepiſſet corpus Ioſeph, inuoluit illud ſindone mũda, poſuitq; illud in monumento ſuo nouo, quod exciderat in petra: & aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium monumẽti, abiit. Erat aũt ibi Maria Magdalene & altera Maria ſedẽtes contra ſepulchrũ. Poſtera aũt die quæ ſequitur paraſceuen, conuenerũt principes ſacerdotum & phariſæi ad Pilatũ, dicẽtes: Domine, recordati ſumus q̃ impoſtor ille dixit adhuc uiuens, Poſt tres dies reſurgo. iube ergo munirí ſepulchrũ uſq; in diem tertium, ne quando ueniant diſcipuli eius, & furẽtur eum, dicantq; plebi, Surrexit à mortuis: & erit nouiſſimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus, Habetis cuſtodiam, ite, munite ſicut ſcitis. Illi aũt abientes munierũt ſepulchrũ, obſignato lapide, adhibitis cuſtodibus. Ve- XXVIII
ſpera aũt ſabbatorũ, quæ luceſcit in unã ſabbatorum, uenit Maria Magdalene & altera Maria, ut uiderent ſepulchrũ. Et ecce terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim domini deſcendit de cœlo, & accedẽs deuoluit lapidem ab oſtio, ſedebatq; ſuper eum. Erat aũt aſpectus eius ſicut fulgur, & ueſtimentũ eius candidũ ſicut nix. Præ timore autẽ eius

concuſſi

δυσάθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροὶ.
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπε ταῖς γυναιξί. μὴ
φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν, τὸν ἐσταυρωμέ-
νον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν.
δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ
ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς
εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, ἰδοὺ εἶπον
ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ
φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγ-
γεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ἀπήν-
τησεν αὐταῖς, λέγων. χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι,
ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν
αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε.
ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀ-
πέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. κἀκεῖ με ὄψονται.
πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας
ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιε-
ρεῦσι ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες
μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόν-
τες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέ-
γοντες. εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλ-
θόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν
ἀκουσθῇ ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐ-
τὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόν-
τες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ
διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι
τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν
εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς
Ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ,
οἱ δὲ ἐδίστασαν. καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν
αὐτοῖς λέγων. ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ
καὶ ἐπὶ γῆς. πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάν-
τα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλά-
μην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς
ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤ-
ΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

EVANGELII SECVNDVM
MATTHAEVM FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ
κατὰ σωφρόνιον.

Μαρκὸς μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς τοῦ πέτρου ἐξηγουμένου ἀκήκοε, παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς ῥώμης παρὰ πάντων ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν εὐαγγέλιον. ὥσπερ γὰρ τυχὸν πέτρος ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγινωσκόμενον αὐθεντίζας ἐξέδωκε, καθὰ συνεγράψατο κλήμης ὁ τοῦ ἑκτὸς τῶν ἀποστόλων λόγων. καὶ παπίας ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος μέμνηται τούτου τοῦ μάρκου. καὶ πέτρος ὑπὸ τῇ πρώτῃ ἰωβολῇ, ἐπ' ὀνόματι βαβυλῶνος, αἰνικτῶς ῥώμην σημαίνων. ἀσπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον ὅπερ αὐτὸς συνέταξε, κατέλαμβάνε τὴν αἴγυπτον, καὶ πρῶτος ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἰησοῦ χριστοῦ κηρύξας, κατεστήσατο ἐκκλησίαν. τοσαύτη παιδεύσει καὶ βίου κατορθώσει ἐκόσμησε τοὺς πιστεύοντας, ὡς τε πάντας τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ χριστῷ ἔπεσθαι τὴ τότε διδαχῇ. ἄθθη καὶ φίλων ὁ ἐν ἰουδαίᾳ ἐλλογιμώτατος, ὁρῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἐπ ἰουδαΐζουσαν, ὡσανεὶ εἰς ἔπαινον τοῦ οἰκείου ἔθνους, βίβλον περὶ τοῦ τῶν διδαχῆς συνεγράψατο. καὶ ὥσπερ λουκᾶς διηγεῖται οὐκ ἐν ἱεροσολύμοις πεσόντας πάντας διηκοῦναι κοινὰ, οὕτως κἀκεῖνος ὅπερ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ὦν μάρκος τοῦ διδασκάλου ἑώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ τῆς ἐδώκει. τελευτήσας δὲ τοῦ δυδέκατον ἔτει, ἀπετέθη ἐν ἀλεξανδρείᾳ, διαδεξαμένου αὐτὸν ἀνανίου.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
σύαγγέλιον τοῦ θεοφυλάκτου ὡς δοκεῖ.

Τὸ κατὰ μάρκον εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη ἐν ῥώμῃ. ὧν μὲν γὰρ οὗτος ὁ μάρκος πέτρου μαθητὴς, οὗ υἱὸν αὐτὸν ὁ πέτρος ὀνομάζει πανταχοῦ τῶν ἐπιστολῶν, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ἰωάννης. ἀνεψιὸς δὲ βαρνάβα. ἀλλὰ καὶ παῦλος συνέκλημος. τέως μέν τοι πέτρου συνῆν τὰ πλείστα, ἡνίκα ἐν ῥώμῃ συνῆντο οὗτοι αὐτῷ οἱ ἐν ῥώμῃ πιστοὶ, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσειν, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ἐκδόσθαι τὴν τῆς χρείαν παραμυθίαν. μόλις οὖν πεισθεὶς συνεγράψατο. τῆς δὲ πέτρου ἀπεκαλύφθη πρὸς θεοῦ, ὅτι μάρκος συνέγραψεν εὐαγγέλιον. ἰδὼν οὖν καὶ αὐτὸς εὐδοκήσας ὡς ἀληθὲς, ἔστι καὶ ἐπίσκοπον αὐτὸν ἀποστεῖλαι εἰς ἀλεξάνδρειαν. ἔνθα δὴ καὶ κηρύξας ἐν ἀλεξανδρείᾳ τε ἐκκλησίαν συναπήρθη, τοῦ πρὸς τῆς μεσημβρινῶν κλίμασι πάντας ἐφώτισεν. ἔστι οὖν ὁ χαρακτὴρ τοῦ εὐαγγελίου σαφὴς, καὶ οὐδὲν ἔχων πολυπλοκον. μόνον. χρεὼν τε ἦν πάντα τῆς κατηχήσεως παραδίδωσιν ὁ τῆδε εὐαγγελιστὴς, πλὴν ὅσων ὁ ματθαῖος πλατύτερον, ἃ ὅτι ὁ μὲν ματθαῖος τῆς σαρκικῆς γενέσεως τοῦ κυρίου ἐν ἀρχῇ μνημονεύει, οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο ἰωάννου. ὅθεν τινὲς εἰ καὶ πολυεργότερον δοκεῖ, οὐκ ἔστιν τι νόμας εἶπον ὧν τοῖς εὐαγγελισταῖς. ὁ ὧδε χρόνος καθημένου θεοῦ, ἃ τετραπρόσωπα ἡ γραφὴ λέγει, τῆδε ἑλωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον ἑνὶ πολλὰ συνεχόμενον: ὥσπερ οὖν τὰ χερουβὶμ ἕκαστον, ἓν μὲν πρόσωπον εἶχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ἕτερον ἀετῷ, καὶ ἕτερον μόσχῳ, οὕτως καὶ ἡ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πραγματεία. τὸ μὲν κατὰ ἰωάννην εὐαγγέλιον, ἔχει λέοντος πρόσωπον. βασιλικὸν γὰρ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικόν ἐστιν. ὅθεν μοίως οὖν καὶ ὁ ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ δεσποτικοῦ ἀξιώματος τοῦ θεότητος τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. τὸ δὲ κατὰ ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπὸ γενεᾶς τοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ ἀνθρωπίσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. τὸ δὲ κατὰ μάρκον, ἀετῷ πεδεικάζομεν. ἀπὸ γὰρ προφήτου ἤρξατο τοῦ ἰωάννου. ἡ δὲ προφητικὴ χάρις πτορατικὴ οὖσα καὶ ὀξέως τὰ πόῤῥω βλέπουσα, ἀετὸς ὀνομάζεται. φασὶ γὰρ τὸν ἀετὸν ὀξυδερκέστατον εἶναι, ὥς τε καὶ μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ζώων πρὸς τὸν ἥλιον δυνάσθαι ἀτενίζειν μὴ καμμύοντα. μόσχῳ δὲ ὅμοιον τὸ κατὰ λουκᾶν, διότι ἀπὸ τῆς ἱερατείας τοῦ ζαχαρίου ἤρξατο, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ θυμιῶντος. μόσχος δέ ἦν ὁ θυόμενος τότε. ἄρχεται οὖν ὁ μάρκος τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τοῦ προφήτου διαγωγῆς καὶ ὑπολήψεως. ἄκουε οὖν τί φησίν.

EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM

INITIVM euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in prophetis, Ecce ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Vox clamãtis in deserto, Parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Baptizabat Ioannes in deserto, prædicans baptismum pœnitẽtiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. Erat autem Ioannes uestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos suos, uescebaturq; locustis, ac melle syluestri: & prædicabat, dicens, Venit is qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus, ut procumbens soluam corrigiam calciamentorũ. Ego quidem baptizaui uos aqua, ille uero baptizabit uos spiritu sancto. Et factum est in diebus illis, uenit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim quum ascenderet ex aqua uidit diffindi cœlos, & spiritum quasi columbam descendentem super illum. Et uox facta est de cœlis, Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et continuo spiritus illum expellit in desertum, & erat illic in deserto dies quadraginta, & tentabatur à satana, eratq; cum feris, & angeli ministrabant illi. Postquam autem comprehensus esset Ioannes, uenit Iesus in Galilæam, prædicans euangelium regni dei, & dicens, Impletum est tempus, instatq; regnum dei, resipiscite & credite euangelio. Quum ambularet autem iuxta mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare: erant enim piscatores. Et dixit eis Iesus, Sequamini me, & faciam ut effi/ciamini piscatores hominum. Ac protinus relictis retibus suis, sequuti sunt eum. Et progressus illinc pusillum, uidit Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, qui & ipsi in naui reconcinnabant retia, sta/

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

ἀ Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ,
β ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. *ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. *φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου,
γ εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. *ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ
οἱ ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον,
ε καὶ ἐκήρυσσε λέγων. *ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν
ι ἰησοῦς ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. *καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ ἰωάννου ἐν τῷ ἰορδάνῃ. καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον
ια ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. *καὶ εὐθὺς
β τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμε
ζ νος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. *καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,
ς καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. *μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν ἰησοῦς εἰς τὴν γαλιλαίαν, *κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ
θ θεοῦ, καὶ λέγων. ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. *παράγων δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ
ι θαλάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. *καὶ εἶπεν αὐτοῖς
β ὁ ἰησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ
ιδ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ προβὰς
ς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθέως

α περὶ τῶν δαιμονιαζομένου. β περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. γ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. δ περὶ τῶν λεπρῶν.

θέως ἐκάλεσεν αὐτοὺς, καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα
αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθω-
ιβ τῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. *καὶ εἰσπορεύον-
η ται εἰς καπερναούμ. καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰ-
ιγ σελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν.
β *καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν
γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ
ιδ ὡς οἱ γραμματεῖς. *καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ ᾱ
η αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀ-
νέκραξε λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρη-
νέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅ-
γιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέ-
γων. φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαρά-
ξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν
φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθη-
σαν πάντες, ὥς τε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, λέγον-
τες. τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; ὅτι
κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις
ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀ-
κοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς γαλι-
ιε λαίας. *καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελ- β
β θόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος καὶ ἀνδρέου
μετὰ ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος
κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ
περὶ αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατή-
σας τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς
εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενομέ- γ
νης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας
τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους, καὶ ἡ πό-
λις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐθε-
ράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις.
ιϛ *καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε λα-
η λεῖν τὰ δαιμόνια ὅτι ἤδεισαν αὐτόν. *καὶ πρωὶ
ιζ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς
η εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίω-
ξαν αὐτὸν ὁ σίμων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ εὑρόντες αὐ-
τὸν, λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε, καὶ λέ-
γει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,
ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω. εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ
ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅ-
λην τὴν γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλ-
ιη λων. *καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς πα- δ
β ρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων
αὐτῷ. ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ
ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψα-
το αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι,
καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐ-
τοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμη-
σάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ
λέγει αὐτῷ. ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕ-
παγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε
περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε μωσῆς εἰς
μαρτύ-

timq; uocauit illos. Et illi relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs, sequuti sunt eum. Et ingrediuntur Capernaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat. Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos, tanquam autoritate præditus, & non sicut scribæ. Et erat in synagoga eorum homo obnoxius spiritui immundo, & exclamauit dicens, Ah, quid rei nobis tecum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te quis sis, nimirum ille sanctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicēs, Obmutesce, & exi ab homine. Et quum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamassetq; uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicentes, Quid est hoc? quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undiq; regionem Galilææ finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vesperi uero quum occidisset sol afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad ostium, & sanauit multos qui ægrotabant uarijs morbis, & dæmonia multa eijciebat: & non sinebat loqui dæmonia, quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte quum surrexisset, egressus est, & abijt Iesus in desertum locum, ibiq; orabat. Et prosequutus est eum Simon, & qui cum illo erant: & quum inuenissent eum, dicunt ei, Omnes te quærunt. Et ait illis, Eamus in proximos uicos, ut & ibi prædicem: in hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia eijciebat. Et uenit ad eum leprosus, deprecans eum, eiq; ad genua accidens, ac dicens illi, Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei, Volo: mundus esto. Et quum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitq; ei, Vide ne cui quicquam dicas: sed abi teipsum ostende sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimo-

ε περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. ϛ περὶ τῶν τελώνου.

ιθ μαρτύριον αὐτοῖς. *ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο
ι κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον,
ὥς τε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πό-
λιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν,
καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.
κ *καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναοὺμ δι ε
α ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι, καὶ εὐ-
θέως συνήχθησαν πολλοὶ, ὥς τε μηκέτι χω-
ρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐ-
τοῖς τὸν λόγον. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν πα-
ραλυτικὸν φερόντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.
καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν
ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ
ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ
παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν
πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ. τέκνον,
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες
τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλο-
γιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος
οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέ-
ναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπι-
γνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως
διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς εἶπεν αὐτοῖς. τί ταῦ-
τα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐ-
στιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέ-
ωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν ἔγειρε καὶ ἄ-
ρον σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; ἵνα
δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ πα-
ραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειρε, καὶ ἄρον τὸν κράβ-
βατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠ-
γέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλ-
θεν ἐναντίον πάντων. ὥς τε ἐξίστασθαι πάντας,
καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας. ὅτι οὐδέποτε
κα οὕτως εἴδομεν. *καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ
β τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐ- ϛ
τὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ παράγων ὁ ἰη-
σοῦς, εἶδεν λευεὶ τὸν τοῦ ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ
τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἀ-
κβ νασὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
β κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ
τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ,
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ
ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτω-
κγ λῶν ἐσθίει καὶ πίνει; *καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς,
β λέγει αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα-
τροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέ-
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.
καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν φαρι-
σαίων

testimoniū illis. At ille egressus, cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonem, ita ut iam non posset Iesus manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undique. Et iterum in- 11
trauit Capernaum post dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus congregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonem. Et ueniunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & quum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerunt tectum ædium in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat. Quum autem uidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, remittuntur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis, Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quòd sic cogitarent intra sese, dicit illis, Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrum est facilius dicere paralytico, Remittuntur tibi peccata: an dicere, Surge, & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quòd filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata: ait paralytico: Tibi dico, Surge, ac tolle grabatum tuum, & abi in domum tuam. Et statim surrexit, sublatoq; grabato egressus est in conspectu omnium, adeo ut stupescerent omnes & glorificarent deum, dicentes, Nunquam sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eū, ac docebat eos. Et quum præteriret Iesus, uidit Leui, Alphæi filium, sedentem ad telonium, & ait illi, Sequere me. Isq; surgens sequutus est eum. Et factū est, quum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis eius: erant enim multi qui sequuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi quum uidissent eum capientem cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius, Quid est quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito Iesus ait illis: Non opus habent qui bene ualent, medico, sed qui male habent. Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et discipuli Ioannis ac phari-

σάλων νηστεύουσιν, καὶ δέρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν; καὶ ἔφη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ δὲ μή, ῥήσει ὁ οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. καὶ ἐγένετο, παραπορεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας, καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ· ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασι, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβίδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι; καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ παρετήρουν αὐτόν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα, ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. καὶ ἐξελθόντες οἱ φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολλοὺς

sæorum ieiunabant, ueniuntq́, & dicunt illi, Quare discipuli Ioannis & pharisæorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus, Num possunt filij thalami nuptialis in quo cum illis sponsus est, ieiunare? Quādiu habent secum sponsum, non possunt ieiunare. Venient autē dies, quum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nemo assumentum panni rudis assuit uestimento ueteri, alioquin aufert supplementum eius nouum à ueteri, & peior scissura fit. Et nemo mittit uinum mustum in utres ueteres, alioqui distrumpit uinum mustum utres, & uinum effunditur, & utres pereunt, sed uinum mustum in utres nouos mitti debet. Et accidit, ut transiret sabbatis per segetes, & cœperunt discipuli eius inter uiam uellere spicas, & pharisæi dicebant ei, Ecce, cur faciunt sabbatis quod non licet? Et ipse ait illis, Nunquam legistis quid fecerit Dauid, quum opus haberet, & esuriret ipse & qui cum eo erant? quomodo ingressus sit in domum dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis comederit, quos non licet edere nisi sacerdotibus: & dederit etiam ijs qui secum erant? Et dicebat illis, Sabbatū propter hominem factum est: non homo propter sabbatum. Itaq́ dominus est filius hominis, etiam sabbati. Et introiuit iterum in synagogam, III & erat ibi homo arefactam habens manum: & obseruabant eum, an sabbatis sanaturus esset eum, ut accusarent illum. Et ait homini habenti manum arefactam, Surge in medium. Et dicit illis, Vtrum licet sabbatis benefacere, an malefacere? animam seruare, an occidere? At illi tacebant. Et quum circunspexisset eos cum iracundia, condolescens super cæcitate cordis eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illius sana, ut altera. Egressi uero pharisæi, statim unà cum Herodianis consilium inibant aduersus eum, ut illum perderent. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa sequuta est eum, & ab Iudæa & ab Hierosolymis & ab Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonem, hominū multitudo magna: qui quū audissent quę faciebat, uenerunt ad eum. Et iussit discipulis suis, ut nauicula sibi deseruiret propter turbā, ne ipsum premerēt. Mul-

λους γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε αὐτῷ πίπτειν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅτ' ἂν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός. καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ. καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς. καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Καναναίτην, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν. καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη. Aliàs ἐξήλθον κρατῆσαι αὐτόν. καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες, ἔλεγον, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. καὶ προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς δύναται Σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται στῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται οὐδεὶς τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. καὶ ἔρχονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ ἔξω ἑστῶτες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν, καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτὸν, εἶπον δὲ αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους, λέγει. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί. καὶ ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Συ-

tos eū sanauerat, ita ut irruerēt in eum, quo illum tangerent, quotquot affligebantur. Et spiritus immundi quum illum uidissent, procidebant ei, & clamabant dicentes, Tu es filius dei. Et uehementer interminabatur eis, ne se manifestū facerent. Et ascendit in montem, ac uocabat ad se quos uoluit ipse: & uenerūt ad eum. Et fecit ut duodecim essent secum, & ut emitteret eos ad prædicandū, utq́ haberent potestatē sanandi morbos, eijciendiq́ dæmonia. Et imposuit Simoni nomen Petrus, & Iacobum filium Zebedęi, et Ioannem fratrem Iacobi, et imposuit eis nomina Boanerges, quod est filij tonitrui, & Andream & Philippum & Bartholomæū & Matthæum & Thomam & Iacobum Alphæi filium & Thaddæum & Simonem Cananæum, & Iudam Iscariotem, qui & prodidit illum. Et ueniunt in domum, & conuenit iterum turba, sic ut nō liceret illis uel panes edere: & quū audissent qui ad illum attinebant, exierunt ut manus iniicerent in eum. Dicebant enim, In furorē uersus est. Et scribæ qui ab Hierosolymis descenderāt, dicebant: Beelzebul habet, & per principem dæmoniorum eijcit dæmonia. Et ad se uocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam eijcere? Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit, non potest stare regnum illud. Et si domus contra semetipsam diuisa fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexit aduersus semetipsum ac diuisus est, nō potest stare, sed finem habet. Non potest quisquam uasa fortis, ingressus in domum illius, diripere, nisi prius fortem alligarit, et tunc domum eius diripiet. Amen dico uobis, Omnia remittētur filijs hominū peccata, & conuitia, quibuscunq́ conuitiati fuerint. At qui conuitium dixerit in spiritū sanctum, non habet remissionem in æternum, sed obnoxius est æterno iudicio. Dicebant enim, Spiritum immundum habet. Et ueniunt mater eius & fratres, & foris stantes, miserunt ad eum qui euocarēt eum, & sedebat turba circa eum, dicuntq́ ei, Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te. Et respondit eis, dicēs, Quę est mater mea & fratres mei? Et quum circunspexisset in circuitu circumse discipulos sedētes, ait, Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit uolūtatem dei, hic frater meus & soror mea & mater est.

Et iterum cœpit docere iuxta mare, IIII

καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥς τε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἀκούετε, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτὸ, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; * ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. οὗτοί εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτὸν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν, ἔπειτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. * μή τι ὁ λύχνος * καίεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ

& congregata est ad eum turba multa, ita ut nauim ingressus, sederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, et dicebat illis in doctrina sua: Audite, ecce exibat seminator ad seminandum: & accidit inter seminandum, aliud quidem cecidit secus uiam, uenerunt{q;} uolucres cœli & comederũt illud. Aliud uero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam, & statim exortũ est, quod non haberet altitudinem terræ: sole autem exorto, æstu affectum est: & eo quod non haberet radicẽ, exaruit. Et aliud cecidit in spinas, & succreuerunt spinæ ac suffocauerũt illud, & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum emergentem atque crescentem: & afferebat unum trigínta, & unum sexagínta, & unum centum. Ac dicebat illis, Qui habet aures ad audiẽdum, audiat. Quum autem cœpissẽt esse solus, interrogauerunt eum hi qui circum illũ erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis, Vobis datum est nosse mysteriũ regni dei: illis autem qui foris sunt per parabolas omnia fiunt: ut uidentes uideant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando conuertantur & remittantur eis peccata. Et ait illis, Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis? Seminator ille sermonem seminat. Isti uero sunt, quorũ alij iuxta uiam dicuntur ubi seminatur sermo, & quum audierint, confestim uenit satanas, & aufert sermonem qui seminatus est in cordibus eorum. Et alij sunt similiter, qui in petrosa semen excipiunt: qui quum audierint sermonem, statim cum gaudio accipiunt illum, & non habent radicẽ in se, sed temporarij sunt: deinde coorta afflictione aut persequutione propter sermonem, confestim offendũtur. Et alij sunt qui in spinas semen excipiũt: hi sunt qui sermonem audiunt, & solicitudines seculi huius ac deceptio diuitiarum, cæterarum{q;} rerum cupiditates introeuntes, suffocant sermonem, ac redditur infructifer. Et alij sunt qui in terram bonam semen exceperunt, qui audiunt sermonem & suscipiunt, & fructificant, ita ut aliud granum adferat trigínta, aliud sexagínta, aliud centum. Et dicebat illis, Num lucerna incenditur, ut subter modium ponatur, aut subter lectum? Nónne ut super candelabrum po-

natur

natur? Non est enim quicquam occultum, quod non manifestetur: neq; fuit secretum, sed ut in propatulum ueniat. Si quis habet aures ad audiendum audiat. Et dicebat illis, Videte quid audiatis: qua mensura metimini, eadem uobis fiet admensio. & adijcietur uobis qui auditis. Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. & dicebat, Sic est regnum dei quemadmodum si homo iaciat semen in terram, ac dormiat, atque exurgat ille nocte ac die, segesq; germinet, ac surgat in altũ dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenũ frumentũ in spica: quum autem productus fuerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis. Et dicebat, Cui adsimilabimus regnum dei? aut qua collatione conferemus illud? Est sicut granum sinapis, quod quum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quæ sunt in terra: & quum seminatum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aues cœli nidificare. Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem, prout poterant audire. sine parabola uero non loquebatur eis. seorsim autem discipulis suis exponebat omnia. Et ait illis in die illo quum facta esset uespera, Transeamus in ulteriorem ripam. Et dimissa turba, assumunt eum ita ut erat in naui, sed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella uenti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa iam impleretur. Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntq; illi, Præceptor, non est tibi curæ quod perimus? Et excitatus increpauit uentum, dixitq; mari: Tace, obmutesce. Et conquieuit uentus, factáque est tranquillitas magna, & ait illis, Quid timidi estis adeo? qui fit ut non habeatis fiduciam? Et timuerunt timore magno, dicebantq; inter sese: Quis nam hic est, quia & uentus & mare obediunt ei? Et uenerunt traiecto mari in regionem Gadarenorum. Egressoq; ei de naui, statim occurrit è monumentis homo spiritui obnoxius immundo, qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis quisquam poterat eum ligare, propterea quod quũ sæpe compedibus & catenis uinctus fuisset, discerptæ essent ab illo catenæ, & compedes essent

commi-

οὐ γάρ ἐστι τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. Βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. * ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν. καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. * καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ἢ ἐν * τίνι Aliàs παραβολῇ παραβαλῶμεν αὐτήν; ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ὄντων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὡς τε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. * καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν. * χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα. * καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη, τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥς τε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἀπολλύμεθα; ⁊ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, σιώπα. πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. ⁊ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνημείοις. καὶ οὔτε ἁλύσει οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντε-

συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυσε δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν. τί ἐμοὶ καὶ σοι ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν, μή με βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν. τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων. λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμέν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τὰ ὄρη ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονὸς καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

μη * καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκά
η λει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ. ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ
μθ πάντες ἐθαύμαζον. * καὶ διαπεραίσαντος
ϐ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἦν παρὰ τῇ θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυ ιϐ
ναγώγων, ὀνόματι ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων. ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει. ἵνα ἐλθὼν ὠθιθῇς αὐτῷ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη
δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ἀπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱμα-

cõminutæ, neq; quisquam ualuisset eum domare. Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & concidens seipsum lapidibus. Quum uidisset autem Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eũ, & clamans uoce magna dixit, Quid mihi tecũ est Iesu fili dei altissimi? adiuro te per deum, ne me torqueas. Dicebat enim illi, Exi spiritus immunde ab homine. Et interrogabat eum, Quod tibi nomen est? Et respõdit, dicens ei, Legio mihi nomen est: quia multi sumus. Et deprecabatur eum multũ, ne se emitteret extra regionẽ. Erat autẽ ibi iuxta montes grex porcorum magnus pascens, & deprecabantur eum oẽs dæmones, dicentes, Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immundi, ingressi sunt in porcos. Et ferebat̃ grex per præceps in mare. Erant autem fermè bis mille, & suffocati sunt in mari. Porrò qui pascebant porcos, fugerunt, et renunciauerunt in ciuitatẽ, & in agros. Et egressi sunt ad uidendum quid esset quod acciderat: & ueniũt ad Iesum, & uident illum qui à dæmonio uexabatur, sedentem ac uestitum, & sanę mentis, qui habuerat legionem, et timuerunt. Et narrauerunt illis qui uiderant, qualiter accidisset ei qui dæmonium habuerat, & de porcis. Et rogare cœperunt eum, ut discederet de finibus ipsorum. Et quum ingressus esset nauim, rogabat illum qui fuerat à dæmonio correptus, ut esset cum illo: Iesus autem nõ permisit eum, sed ait illi: Abi in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit & misertus sit tui. Et abijt, & cœpit prædicare in decapoli, quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabantur. Et quum traiecisset Iesus naui rursus in ulteriorem ripam, cõuenit turba multa ad eum, et erat circa mare. Et ecce uenit quidam principum synagogę, nomine Iairus: et quũ uidisset eum, procidit ad pedes eius, et deprecabatur eum multum, dicens, Filiola mea in extremis est, oro ut uenias et imponas illi manus, ut salua sit, & uiuet. Et abijt cum illo, & sequebatur eum turba multa, & cõprimebant eũ. Et mulier quędam, quæ fuerat obnoxia profluuio sanguinis annos duodecim, fueratq; multa perpessa à cõpluribus medicis, & insumpserat omnia sua, neq; quicq̃ adiumenti senserat, sed magis in deterius uenerat, quum audisset de Iesu uenit in turba à tergo, & tetigit uestimen-

τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ, καὶ ἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἰᾶται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ, τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο, καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο πεποιηκυῖαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
Aliàs ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυνα
ἔρχοντες γώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας, καὶ ἀλαλάζοντας πολλὰ, καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς. τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ. ταλιθὰ κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον. τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα, καὶ ἐξέστησαν ἔκστασιν μεγάλην. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῶ
ν τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν. * καὶ
α ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦτα διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς μαρίας, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ καὶ ἰούδα καὶ σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ
να ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; * καὶ ἐσκαν
α δαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ, οὐδὲ μίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀῤῥώστοις ἐπιθεὶς τὰ χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. καὶ

uestimentum eius. Dicebat enim, Si uel uestimenta eius tetigero, salua ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore quod sanata esset ab eo flagello. Et statim Iesus in semetipso cognoscens uirtutem ex sese prodisse, conuersus in turba aiebat, Quis tetigit uestimenta mea? Et dicebant ei discipuli ipsius, Vides turbam undique prementem te, & dicis, Quis me tetigit? Et circũspiciebat, ut uideret eam quæ hoc fecerat. Mulier uero timens & tremens, sciens quod factum esset in se, uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueritatẽ. Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te seruauit, uade cum pace, & esto sana à flagello tuo. Adhuc eo loquente ueniunt à principe synagogæ, qui dicerent, Filia tua mortua est, quid ultra uexas magistrum? Iesus autem protinus audito sermone qui dicebatur, ait principi synagogæ, Ne metuas, tantummodo crede. Et non permisit ut quisquam se sequeretur, pręter Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem Iacobi. Et uenit in domũ principis synagogæ, uidetq; tumultum ac flentes & eiulantes multum, et ingressus ait illis, Quid tumultuamini et ploratis? puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse uero eiectis omnibus, assumit patrem & matrem puellę & eos qui cum ipso erant, & ingreditur eò ubi puella erat iacens, & apprehensa manu puellæ, ait illi, Talitha cumi. Quod est, si quis interpretetur, Puella tibi dico surge. Et cõfestim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno. Et præcepit illis uehementer, ne quisquam id sciret: & iussit ut daretur illi quod ederet. Et egressus est illinc, ue- VI
nitq; in patriam suam, & sequuntur eum discipuli sui. Quumq; adesset sabbatũ, cœpit in synagoga docere, multiq; audiẽtes obstupuerunt, dicentes: Vnde huic hæc? & quæ est sapientia quæ data est illi? & uirtutes tales per manus eius efficiuntur? Nónne hic est faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi & Iose & Iudæ & Simonis? Nónne & sorores eius hic nobiscũ sunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Iesus, Non est propheta contemptus, nisi in patria sua, & inter cognatos, & in familia sua. Et non poterat ibi uirtutem ullam ædere, nisi quod paucos infirmos impositis manibus sanauit, ac mirabatur propter incredulitatem eorum:

&

νϛ * ⁊ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων. * ⁊ ιδ & obambulabat per uicos undique circum
ϛ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀπο- iacentes, docens. Et accersit duodecim, cœ-
νῦ στέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν pitq; eos emittere binos, ac dabat illis pote-
ϛ πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐ- statem aduersus spiritus immundos. Et præ-
τοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μό- cepit illis, ne quid tollerent in uiam, nisi uir-
νον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, gam tantum: non peram, nõ panem, non in
ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσα- zona æs: sed calciarentur sandalijs, & ne in-
νϚ σθαι δύο χιτῶνας. ⁊ ἔλεγεν αὐτοῖς. * ὅπου ἐὰν duerentur binis tunicis. Et dicebat eis, Vbi-
ϛ εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐ- cunq; introieritis in domũ, illic manete do-
νē κεῖθεν. * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς μη- nec exeatis illinc. Et quicunq; nõ receperint
ϛ δὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξα- uos, neq; audierint uos, exeuntes illinc, excu-
τε τὸν χοῦν τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν εἰς tite puluerẽ qui est sub pedibus uestris in te-
μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον stimonium illis. Amen dico uobis, tolerabi-
ἔσται Σοδόμοις ἢ γομόρῥοις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πό- lius erit Sodomis aut Gomorrhis in die iudi-
νϚ λει ἐκείνῃ. * καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα με- cij, q̃ ciuitati illi. Et egressi prædicabãt, ut re-
η τανοήσωσι. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλον, καὶ ἤλει- sipiscerent, & dæmonia multa ejiciebant, &
φον ἔλαίῳ πολλοὺς ἀῤῥώστους καὶ ἐθεράπευον. ungebant oleo multos ægros, & sanabãt. Et
νϛ * καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ιε audiuit rex Herodes (innotuerat enim no-
ϛ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἰωάννης ὁ βα- men eius) dicebatq; Ioãnes ille qui baptiza
πτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν bat, resurrexit à mortuis, & propterea uirtu
αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἠλίας ἐστίν. tes agunt in illo. Alij dicebant, Helias est. alij
ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ἢ ὡς εἷς τῶν προ- uero dicebant, Propheta est, uel tanq; unus
νϑ φητῶν. * ἀκούσας δὲ ὁ ἡρῴδης, εἶπεν, ὃν ἐγὼ ex prophetis. Quum audisset aũt Herodes,
ι ἀπεκεφάλισα ἰωάννην, οὗτός ἐστιν, αὐτὸς ἠγέρθη ait: Cui ego præcidi caput, Ioannes iste est,
νθ ἐκ νεκρῶν. * αὐτὸς γὰρ ὁ ἡρῴδης ἀποστείλας, ipse surrexit à mortuis. Nam ipse Herodes,
ϛ κρατήσας τὸν ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν τῇ missis satellitibus, manus iniecerat in Ioan-
φυλακῇ διὰ ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ nem, & uinxerat eum in carcere propter He-
ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ rodiadem uxorẽ Philippi fratris sui, quia du-
ὁ ἰωάννης τῷ ἡρῴδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν xerat eam uxorẽ. Dicebat enim Ioannes He-
γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ ἡρῳδιὰς ἐνεῖχεν αὐ- rodi, Non licet tibi habere uxorẽ fratris tui.
τῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο. Herodias autem insidiabatur illi, uolebatq;
ὁ γὰρ ἡρῴδης ἐφοβεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν occidere eum, nec poterat. Herodes em̃ me-
ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτὸν, καὶ tuebat Ioãnem, sciens eum uirum iustum ac
ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤ- sanctũ, & obseruabat eum: auditoq; eo mul-
κουεν. * καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε ta faciebat, et libenter eum audiebat. Et quũ
ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς με- dies opportunus accidisset, quum Herodes
γιστᾶσι, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς γα- in natalitijs suis cœnam faceret primatibus
λιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τ ἡ- ac tribunis & primoribus Galilææ, quumq;
ρῳδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ ἡρῴ- introisset filia ipsius Herodiadis ac saltasset,
δῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ placuisset q; Herodi ac simul accumbẽtibus,
κορασίῳ. αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλεις, καὶ δώσω σοί. καὶ rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo
ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὅ ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡ- tibi. Et iurauit illi, Quicquid à me petieris,
μίσους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπε τῇ dabo tibi usque ad dimidium regni mei. At
μητρὶ αὐτῆς. τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπεν. τὴν κεφα- illa egressa dixit matri suæ, Quid petam? Illa
λὴν ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος. καὶ εἰσελθοῦσα θύθεως μετὰ uero dixit, Caput Ioãnis baptistæ. Et ingres-
σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο λέγουσα, sa statim cum festinatione ad regem petiuit,
θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν dicens, Volo ut protinus des mihi in lance
ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος. καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ caput Ioannis Baptistæ. Et dolore affectus
βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐ rex, propter iusiurandum, eosq; qui simul
ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. καὶ θύθεως ἀποστείλας ὁ βα- accumbebant, noluit eam reijcere. Et con-
σιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κε- festim rex misso speculatore, iussit inferri ca-
φαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν put eius. At ille abijt, ac decollauit eum in
τῇ φυ- carcere

φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ carcere: & attulit caput eius in lance, & de-
πίνακι καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ. καὶ τὸ dit illud puellæ, & puella dedit illud matri
κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ ἀ- suæ. Quo audito, discipuli eius uenerunt, &
κούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ sustulerunt cadauer eius, posueruntq; illud
ξα πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. * ⁊ in monumento. Et cõgregantur apostoli ad
ϛ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀ- Iesum & renunciauerunt ei omnia, & quæ
πήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ egissent, quæq; docuissent. Et ait illis, Veni-
ξϐ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. * δεῦτε ὑ- te uos soli seorsim in desertum locum, & re-
ι μεῖς αὐτοὶ κατ᾽ ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀνα- quiescite pusillum. Erant enim qui uenirent
παύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπά- & abirent multi: ac ne cibum quidem cape-
ξγ γοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. * ⁊ re uacabat. Et abijt in desertum locum nau-
ϛ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ᾽ ἰδίαν. ⁊ gio seorsim. Et uiderũt eos abeuntes, turbæ:
εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, καὶ ἐπέγνωσαν αὐ- et agnouerunt eum multi, et itinere pedestri
τὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέ- ex omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc,
δραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτούς, καὶ συνῆλθον & præuenerunt eos, conueneruntq; ad illũ.
πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ ἰησοῦς πολὺν ὄχ- Et egressus uidit turbã multam Iesus, & af-
λον, ⁊ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ᾽ αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρό- fectu misericordiæ tactus est erga eos, quia e-
βατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, ⁊ ἤρξατο διδάσκειν αὐ- rant uelut oues non habentes pastorẽ. Et cœ-
ξδ τοὺς πολλά. * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομέ- pit illos docere multa. Et quũ iam multum
α νης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγου- diei præteriisset, accesserunt ad illum discipu-
σιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή, li eius, dicentes, Desertus est locus, & iã mul-
ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ tum temporis effluxit, dimitte illos ut abeãt
ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί in circumiacentes uillas ac uicos, emantq; si
γὰρ φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐ- bi panes: nam quod edant, non habent. At
τοῖς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν ille respondens ait illis, Date illis uos quod
αὐτῷ. ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίου δ᾽ιακοσίου ἄρ- edant. Et dixerũt ei, Euntes emamus ducen-
τους, καὶ δώμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει tis denarijs panes, & demus illis quod edãt?
αὐτοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. At ille dicit eis, Quot panes habetis? Ite et ui-
καὶ γνόντες, λέγουσι. πέντε καὶ δύο ἰχθύας. ⁊ ιϛ dete. Et quum cognouissent, dicunt, Quin-
ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας συμπό- que, & duos pisces. Et præcepit illis ut accũ-
σια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπε- bere facerent omnes, distributis conuiuijs in
σαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πε- uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiri
ντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς daria centeni & quinquageni. Et quum ac-
δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγη- cepissent quinque panes ac duos pisces, sub-
σε, ⁊ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, ⁊ ἐδίδου τοῖς μα- latis in cœlum oculis benedixit, ac fregit pa-
θηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, ⁊ τοὺς δύο nes, deditq; discipulis suis ut apponerent il-
ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐ- lis, & duos pisces diuisit omnibus. Et come-
χορτάσθησαν. ⁊ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κο- derunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerũt
φίνους πλήρεις, ⁊ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. ⁊ ἦσαν οἱ fragmẽtorum duodecim cophinos plenos,
ξε φαγόντες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες. * ⁊ & de piscibus. Erãt aũt qui comederãt circi-
ϛ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι ter quinq; millia uirorũ. Et statim coegit di-
εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς scipulos suos conscendere nauim, ut præce-
Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. derent transmisso mari Bethsaidam, dum ip-
ξϛ * ⁊ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος se dimitteret turbã. Et quum dimisisset eos,
ϛ προσεύξασθαι. * ⁊ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ ιζ abijt in montem ad orandum. Et quum ue-
ξζ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, ⁊ αὐτὸς μόνος ἐ- spera aduenisset, erat nauis in medio mari,
πὶ τῆς γῆς, ⁊ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ & ipse solus in terra, uiditq; eos laborantes
ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. in remigando: erat enim uentus contrarius
καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχε- eis. At circa quartam uigiliam noctis ue-
ται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, nit ad eos, ambulans super mare, & uole-
⁊ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περὶ bat preterire eos. At illi ut uiderunt eum am
πατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἐδόξαν φάντασμα bulantem super mare, putauerunt spectrum

ειν

ἔναι, καὶ ἀνέπραξαν. πάντας γὰρ αὐτὸν εἶδον,
καὶ ἐταράχθησαν, καὶ σύθεως ἐλάλησε μετ' αὐ-
τῶν, καὶ λέγ ἀυτοῖς. θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖ
ξῆ σθε. * καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, ⁊
ς ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ γὲ ἐαυ-
τοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύμαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν
ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία πεπω-
ρωμένη. ⁊ διαπεράσαντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν
ξῆ γησαρὲθ, ⁊ προσωρμίσθησαν. * καὶ ἐξελ
θ θόντων αὐτῶν ἐκ τ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες
αὐτὸν, περιέδραμον ὅλην τὴν περίχωρον ἐκεί-
νην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχον-
τας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι, καὶ ὅ-
που ἂν εἰσπορεύ ⁊ εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, ⁊ πα-
ρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τὸ κρασπέδου τ ἱμα
τίου αὐτ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτ,
ὃ σώζοντο. * καὶ συνάγονται πρὸς αὐτ οἱ φα ιη
ι ρισαῖοι, καί τινες τ γραμματέων ἐλθόντες ἀπ'
ἱροσολύμων, καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐ
τ κοιναῖς χερσί, τοῦτ' ἔστιν, ἀνιπτοις σθιόντας
ἄρτους, ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάν
τες οἱ ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖ
ρας, οὐκ σθιουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν
τῶν πρεσβυτέρων. καὶ ἀπ' ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βα
πτίσωνται, οὐκ σθιουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν,
ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων
καὶ ξεσῶν καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν. * ἐ
ς πειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι ⁊ οἱ γραμ
ματεῖς. διά τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι
κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ
κοιναῖς χερσὶ σθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν
Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγρα
πται. οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ
καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ
σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν
τ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τ ἀνθρώ-
πων, βαπτισμοὺς ξεσῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλ-
λα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλε-
γεν αὐτοῖς. καλῶς, ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τ θεῦ,
ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. μωσῆς γὰρ
εἶπεν. τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα
σου. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανά-
τῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρω
π τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, κορβᾶν, ὅ ἐστι, δῶ
ρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκ ἔτ ἀφίε-
τε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτ, ἢ τῇ
μητρὶ αὐτ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τ θεοῦ τῇ
παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια
τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενο
πάντα

esse, & exclamauerũt. Omnes enim uidebãt eum, & conturbati sunt: & statim loquutus est cum eis, dixitq; eis: Cõfidite, ego sum: ne terreamini. Et ascendit ad illos in nauim, & conquieuit uentus, & uehemẽter supra modum intra sese stupebant, & admirabantur. Non em intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcæcatũ. Et quum traiecissent, uenerũt in terram Genezareth, & applicuerunt in portũ. Quumq; egressi essent de naui, continuo agnouerunt eum: ac percurrentes totam undiq; regionem illam, cœperunt in grabatis eos qui male habebãt circũferre, quum audissent eum illic esse, & quocũq; introisset in uicos aut in ciuitates aut in uillas, in plateis ponebãt infirmos, & deprecabantur eum, ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent. Et quotquot tangebãt eum, salui fiebant. Et cõueniunt ad eum pharisæi, vii
& quidam de scribis qui uenerant Hierosolymis, & quum uidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est illotis, edere panes, incusabant. nam pharisæi & omnes Iudęi, nisi crebro lauerint manus, nõ capiunt cibum, tenentes instituta maiorum. & à foro *uenientes*, nisi loti fuerint, non comedunt. Et alia multa sunt quæ susceperunt seruanda, nempe lotiones poculorum et urceorum & æramentorum & lectorum. Deinde interrogant eum pharisæi & scribæ. Quare discipuli tui non ambulãt iuxta ritum traditum à maioribus, sed illotis manibus edunt panem? At ille respondẽs, dixit eis: Bene uaticinatus est Hesaias de uobis hypocritis, sicut scriptũ est: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me: in uanũ autem me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Nam omisso præcepto dei, tenetis constitutionem hominum, ablutiones urceorum et poculorum, aliaq; similia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene, reijcitis præceptum dei, ut constitutionem uestram seruetis. Moses enim dixit, Honora patrem tuum & matrem tuam: & qui male dixerit patri uel matri morte moriatur. Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri uel matri corbã: quod est, donum quodcunq; ex me, in tuum cedet commodum. & præterea non sinitis eum quicquã facere patri suo aut matri suæ, & irritum facitis uerbum dei per constitutionem uestram quam tradidistis. Et similia huiusmodi multa facitis. Et quum aduocasset

ad

πάντα τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀκούετέ μου πάν
τες καὶ συνίετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τ ἀνθρώπου
εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶ
σαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτ, ἐκεῖνά ἐστι
τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκού
ειν, ἀκουέτω. * καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ
ς τ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτ περὶ
τῆς παραβολῆς. καὶ λέγ αὐτοῖς, οὕτως καὶ ὑμεῖς
ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπο
ρευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοι
νῶσαι, ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτ εἰς τὴν καρδίαν,
ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπο
ρεύεται, ἐκκαθαίζον πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε
δὲ ὅτι τὸ ἐκ τ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο
κοινοῖ τ ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τ
ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται,
μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονη
ρίαι, δόλ, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασ
φημία, ὑπερηφανία, ἄφροσύνη. πάντα ταῦτα
τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τ ἄν-
θρωπον. καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθό
ρια τύρου καὶ σιδῶν. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐ
δένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀ ιθ
κούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτ, ἧς εἶχεν τὸ θυγά
τριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον ἐλθοῦσα προσέ
πεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ ἑλληνὶς,
οῦ συροφοινίσσα τ γένει. * καὶ ἠρώτα αὐτὸν,
ς ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλ ἐκ τ θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ
δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ
τέκνα. οὐ γὰρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκ
νων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ
λέγ αὐτῷ, ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑπὸ τὴν τρα
πέζαν ἐσθίει ἀπὸ τ ψιχίων τῶν παιδίων.
καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε, ἐξελή
λυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τ θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦ
σα εἰς τὸν οἶκον αὐτ, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυ
θός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τ κλίνης.
οσ * καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων τύρου καὶ σιδῶ
ι νος ἦλθεν πρὸς τ θάλασσαν τ γαλιλαίας, ἀνὰ μέ
σον τῶν ὁρίων δεκαπόλεως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν κ
μογιλάλον, ⁊ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ
τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενο αὐτὸν ἀπὸ τ ὄχλου κα
τ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτ εἰς τὰ ὦτα αὐ
τ, καὶ πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτ, ⁊ ἀνα
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγ αὐτῷ. ἐφ
φαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι, καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν
αὐτ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐ
τ, καὶ ἐλάλ ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδὲ
οε νὶ εἴπωσιν. * ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλ ⁊,
ν μᾶλλον περισσότερον ἐπήρυσσον. καὶ ὑπερπερισσῶς
οσ ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες. * καλῶς πάντα πεποίηκε,
ς καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

κα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. κβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. κγ περὶ τῶν τυφλοῦ.

ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄν-
τος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσά-
μενος ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς.
σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας
τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγω-
σι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν,
ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρό-
θεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι
ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πό-
σους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ πα- κα
ρήγγειλε τοῦ ὄχλου ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ λα-
βὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ
ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραδῶσι. καὶ
παρέθηκαν τοῦ ὄχλου. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα,
καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφα-
γον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύμα-
τα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φα-
γόντες, ὡς τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐ-
τούς. καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη δαλμανουθά.
οζ * καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζη-
δ τεῖν αὐτοῦ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ
οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας
τοῦ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη ση-
οη μεῖον ἐπιζητεῖ; * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσε-
ς ται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμ-
βὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.
καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους. καὶ εἰ μὴ ἕνα
ἄρτον οὐκ ἔχον μετ' αὐτῶν ἐν τοῦ πλοίου.
οθ * καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπε- κβ
β τε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ τῆς ζύ-
πω μης ἡρώδου. * καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλή-
ς λους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς
ὁ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους
οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπω-
ρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς
ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκού-
ετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρ-
τους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους
κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγου-
σιν αὐτοῦ, δώδεκα. ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τε-
τρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλα-
σμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ ἔλεγεν
πα αὐτοῖς. πῶς οὐ νοεῖτε; * καὶ ἔρχεται εἰς κγ
ι βηδσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτοῦ τυφλόν, καὶ πα-
ρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται, καὶ ἐπιλαβό-
μενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω
τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, καὶ ἐπι-
θεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέ-
πει, καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους,
ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν
ἐπέθηκε

In diebus illis, quum turba admodũ mul- VIII
ta esset, nec haberẽt quod manducarent, ac-
cersitis ad se Iesus discipulis suis, ait illis, Mi-
sericordia tangor erga turbam, quia iam tri-
duo manẽt apud me, nec habẽt quod edant:
& si dimisero eos ieiunos in domum suam,
deficient in uia. Quidam enim ex eis è lon-
ginquo uenerũt. Et responderũt ei discipuli
sui, Vnde istos quis poterit hic satiare pani-
bus in solitudine? Et interrogauit eos, Quot
panes habetis? Illi uero dixerũt, Septem. Et
præcepit turbæ discũbere super terrã. Et ac-
ceptis septẽ panibus, quum gratias egisset,
fregit, deditq; discipulis suis, ut apponerent.
Et apposuerũt turbæ. Et habebãt pisciculos
paucos: & quum benedixisset, iussit apponi
& hos. Comederũt autem, & saturati sunt:
ac sustulerũt quæ superfuerant, fragmento-
rum septem sportas. Erant aũt qui comede-
rant fermè quater mille, & dimisit illos. Et
mox ingressus in nauim cũ discipulis suis,
uenit in partes Dalmanutha. Et egressi sunt
pharisæi, cœperũtq; disputare cum illo, quę-
rentes ab eo signũ è cœlo, tentantes eum. Et
quum ingemuisset spiritu suo, dicit: Cur ge-
neratio hęc signũ quęrit? Amen dico uobis,
si dabitur generationi huic signũ. Et relictis
illis ingressus rursus nauim, abijt, traiecto la-
cu. Et obliti fuerãt sumere panes, nec præter
unũ panem habebãt secũ in naui. Ac præce-
pit illis, dicẽs: Videte, cauete à fermẽto pha-
risæorũ, & à fermento Herodis. & disputa-
bant inter sese, dicentes, Panes nõ habemus.
Et eo cognito Iesus dicit illis, Quid disputa-
tis, quod panes nõ habetis? nondũ animad-
uertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatũ ha-
betis cor uestrum? oculos habentes non cer-
nitis: & aures habentes, nõ auditis, & nõ me-
ministis? Quũ quinq; panes fregissem in ho-
minũ quinq; milia, quot cophinos fragmen-
tis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.
Quũ aũt septem in quatuor milia, quot spor-
tas ex reliquijs fragmentorũ tulistis? Illi ue-
ro dixerunt, Septem. Et dixit illis, Qui fit ut
non intelligatis? Et uenit Bethsaidam, & ad-
ducunt illi cæcum, & obsecrãt eum, ut illum
tangeret. Et apprehensa manu cæci, edu-
xit illum extra uicum. & quum expuisset in
oculos illius, imposuissetq; illi manus, in-
terrogauit eum, si quid uideret: & recepto ui-
su dicebat, Video homines, quoniam uelut
arbores cerno ambulantes. Deinde rursum
imposuit

κδ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. κε περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου.

ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,
καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀπεκατε-
στάθη, καὶ διέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ ἀ-
πέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων. μηδὲ
εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώ-
πβ μῃ. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐ- κδ
α τοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρείας τῆς φιλίππου. καὶ
ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων
αὐτοῖς. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ
ἀπεκρίθησαν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι
ἡλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέ-
γει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπεκρι-
θεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτοῦ. σὺ εἶ ὁ χριστός.
πγ * καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι πε-
γ ρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀπεδοκι-
μασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων,
καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ
τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι, καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον
πδ ἐλαλεῖ. * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέ-
ς τρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ
ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τοῦ πέτρου,
λέγων. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς
πε τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * καὶ
β προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. ὅς τις θέλει ὀπίσω μου ἀκολου-
θεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν
ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπο-
λέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγ-
γελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄν-
θρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζη-
μιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος
πς ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. * ὃς γὰρ ἂν ἐ-
β παισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ
ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἐν
τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν
πζ ἁγίων. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
β ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων. οἵτινες οὐ μὴ γεύσω-
ται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ, κε
παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκω-
βον καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος
ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμ-
προσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβον-
τα, λευκὰ λίαν ὡς χιὼν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ
δύναται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἡλίας σὺν μω-
σῆ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ πέτρος λέγει τοῦ ἰησοῦ. ῥαββεὶ, καλόν ἐστιν ἡ-
μᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ
μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἡλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ἤδει
τί

imposuit manus super oculos illius, & fecit
ut uisum reciperet, & restitutus est, ac denuo
uidebat dilucide omnes: & dimisit illum in
domum suam, dicens: Neq; in uicum ingre-
diaris, neq; dixeris cuiquã in uico. Et egres-
sus est Iesus & discipuli illius in uicos Cæsa-
riæ, quæ cognominatur Philippi: & in uia in-
terrogauit discipulos suos, dicẽs illis: Quem
me dicunt homines esse? Illi uero responde-
runt: Ioannem baptistam, & alij Heliam, alij
rursus unũ de numero prophetarũ. Et ipse
dicit illis, At uos quem me dicitis esse? Re-
spondens autem Petrus, dicit illi, Tu es ille
Christus, Et interminatus est eis, ne cui dice-
rent de se. Et cœpit docere eos, quod oporte-
ret filiũ hominis multa pati, et reprobari à se-
nioribus, summisq; sacerdotib. ac scribis, &
occidi, & post tres dies resurgere. Et aperte
sermonẽ loquebatur. Et apprehendit illum
Petrus, cœpitq; increpare eum. At ille con-
uersus, & intuitus discipulos suos, increpa-
uit Petrum, dicens: Abi post me satana, quo-
niam nõ sapis quæ dei sunt, sed quæ sunt ho-
minum. Et cũ ad se uocasset turbã unà cum
discipulis suis, dixit illis: Quicũq; uult sequi
me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suã,
ac sequatur me. Nam quisquis uoluerit ani-
mam suã seruare, perdet eam. Quisquis aũt
perdiderit animam suam causa mea & euan-
gelij, hic seruabit eam. Quid enim profuerit
homini, si lucratus fuerit mundum totum, et
animæ suæ iacturam fecerit? Aut quid datu-
rus est homo, quo repenset animam suam?
Quemcunq; enim puduerit mei ac meorum
sermonũ in generatione hac adultera & pec-
catrice, pudebit illius & filium hominis, ubi
uenerit in gloria patris sui cum angelis san-
ctis. Et dicebat illis, Amen dico uobis, IX
sunt quidam inter eos qui hic stant, qui non
gustabunt mortem, donec uiderint regnum
dei uenisse cum uirtute. Ac post dies sex as-
sumit Iesus Petrum & Iacobum & Ioãnem,
& subducit eos in montem excelsum seor-
sim solos, & transformatus fuit coram illis,
& uestimenta illius facta sunt splendida, can-
dida ualde ueluti nix, quàm candida facere
non potest fullo super terram. & conspe-
ctus est illis Helias cum Mose, colloque-
banturq; cum Iesu. Et respondens Petrus di-
cit Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse, & fa-
ciamus tabernacula tria, tibi unum, & Mosi
unum, & Heliæ unum. Non enim nouerat

τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ὑποσκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκ ἔτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. * καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες, τί ἐστὶ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται τοῦ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, Καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. * καὶ ἐλθὼν πρὸς μαθητὰς εἶδεν ὄχλον πολὺ περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς. καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες, ἠσπάζοντο αὐτόν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς. τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς. * καὶ κε
ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν. διδάσκαλε ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, λέγει. ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν. καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν. παιδιόθεν, καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε. πίστευω κύριε, βοήθεί μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν, ἐγώ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξας, καὶ πολλὰ σπαράξας αὐτὸν ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν. ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας

quid loqueretur. erant enim expauefacti. Et facta est nubes, quae obumbrauit illos. Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et repente quũ circunspexissent, non amplius uiderunt quenquã, sed solũ Iesum esse secum. Porrò quum descenderẽt de monte, præcepit illis, ne cui dicerent ea quæ uiderant, nisi quum filius hominis à mortuis resurrexisset. Ac uerbũ hoc tenuerunt apud sese, inter se disputantes, qd esset hoc quod dixerat, E mortuis resurgere. & interrogabãt illum, dicentes, Quid est quod scribę dicunt: Heliam oportere uenire prius? Ille uero respondens dixit illis: Helias quidem ubi uenerit prius, restituit omnia: & quemadmodũ scriptum est de filio hominis, ut multa patiatur, & contemnatur. Verum dico uobis, Heliam uenisse, & fecerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scriptum erat de illo. Et quum uenisset ad discípulos suos, uidit turbam multã circum illos, & scribas disputãtes cum eis. Et protinus uniuersa turba quũ uidisset eum, obstupuit: & accurrentes salutauerunt eum. Et interrogauit scribas, Quid disputatis inter uos? Et respondens unus è turba dixit, Præceptor, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum: & quandocunq; eum corripuerit, lacerat eum: atq; ille spumat, ac stridit dentibus suis, & arescit. Et dixi discípulis tuis, ut eíjcerent, & non potuerunt. At ille respõdens ei, dicit: O natio incredula, & quousque apud uos ero? quousq; patiar uos. Adducite illum ad me. Et adduxerunt illũ ad eũ. At uiso illo, continuo spiritus discerpebat eum: & prolapsus in terra uoluebatur spumãs. Et interrogauit patrẽ illius, Quantũ tẽporis est, quod hoc accidit ei? At ille dixit, A puero. Et frequenter illum & in ignẽ abiecit, & in aquas, quo perderet eum. Age si quid potes, subueni nobis misertus nostri. Iesus autẽ dixit ei, Illud si potes credere: omnia possibília credẽti. Et cõfestim exclamãs pater pueri cum lachrymis dixit, Credo domine: succurre incredulitati meę. Quum uidisset autem Iesus, quòd turba simul accurreret, increpauit spiritum immundum, dicẽs illi: Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne posthac ingrediaris in illum. Et quũ clamasset spiritus, multumq; discerpsisset eum, exiit: & factus est tanquam mortuus, adeo ut multi dicerent, Mortuus est. At Iesus correpta

χεῖρα αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη.
ιβ * καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἐν τούτῳ τῷ γένει ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. * καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ. ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτοὺς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; * οἱ δὲ ἐσιώπων. πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, ᾧ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. * ὃς δ' ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. * ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων. διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, κἀ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστὲ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ.
ιθ * ἐὰν δὲ αὐτὸν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. * ἐὰν σκανδαλίσῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν. καλόν σοί ἐστι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. * ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν. καλόν σε ἐστὶ χωλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν. καλόν σοί ἐστι, μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὅπου

pta manu illius, erexit eum, & ille surrexit. Et quũ esset ingressus domũ, discípuli illius interrogabãt eum seorsim, Cur nos non quiuimus eíjcere illum? Et dixit illis, Hoc genus nulla re potest exire, nisi per deprecationem & ieiuniũ. Et illinc digressi, iter fecerunt per Galilæam, nec uolebat ut quisquam sciret. Docebat enim discípulos suos, et dicebat illis, Filius hominis traditur in manus hominum, & occident eum, & occisus, tertio die resurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare. Et uenit Capernaum: & quum uenisset in domũ, interrogauit illos, quid in itinere inter uos disputabatis? At illi siluerunt. Nam inter se disputauerant inter uiam, quis esset maior. Et quũ consedisset, accersiuit duo decim, & dicit illis: Si quis uult primus esse, is erit omniũ postremus & omniũ minister. Atq; arreptum puerum statuit in medio illorũ: & quũ cepisset illum in ulnas suas, dixit illis: Quisquis unũ ex talibus pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicũq; me recipit, nõ me recipit, sed eum qui misit me. Respõdit aũt ei Ioannes, dicens: Præceptor, uidimus quendã nomine tuo eíjcere dęmonia, nec sequitur nos, & prohibuimus illum, propterea quod non sequitur nos. At Iesus ait, Ne prohibeatis illum. Nullus enim est, qui si fecerit uirtutem per nomen meum, possit cito male loqui de me. Qui enim non est aduersus nos, pro nobis est. Quisquis enim ad bibendum dederit uobis calicem aquæ nomine meo, quod sitis Christi, amen dico uobis, nequaquã perditurus est mercedem suam. Et quisquis offenderit unum ex pusillis, qui confidunt in me, melius foret illi, si circundaretur saxum molare circa ceruicẽ eius, & abíjceretur in mare. Et si tibi fuerit obstaculo manus tua, amputa illam. Bonum est tibi, mutilũ ad uitam ingredi, potius q̃ duas manus habẽtem abire in gehennã, in ignẽ inextinguibilem, ubi uermis illorũ non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illum. Bonũ est ut ingrediaris ad uitã claudus, potius q̃ duos pedes habẽs mittaris in gehennã in ignem inextinguibilem, ubi uermis illorũ non moritur, & ignis non extinguitur. Et si oculus tuus tibi obstaculo est, erue illum. Bonum est tibi, ut luscus introeas in regnũ dei, potius quàm ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis,

ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶ-
ϛβ σα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται. *καλὸν τὸ ἅλας,
β ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύ-
σετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν
ϛγ ἀλλήλοις. *καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ
s ὅρια τῆς Ἰουδαίας διὰ τὸ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ
συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς
εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ προ- κθ
σελθόντες φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτὸν, εἰ ἔξ-
εστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες
αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ὑμῖν ἐ-
νετείλατο μωσῆς; οἱ δὲ εἶπον. μωσῆς ἐπέτρεψε
βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ
ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πρὸς τὴν
σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντο-
λὴν ταύτην. ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ
θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου
καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ
τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μί-
αν, ὥς τε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν
ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
ρη *καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ
ι τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. *καὶ λέγει
ρϵ αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ
β γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. καὶ ἐὰν γυ-
νὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλ-
ρϛ λῳ, μοιχᾶται. *καὶ προσέφερον αὐτῷ παι-
β δία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετί-
μων τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, ἠγα-
νάκτησεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία
ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοι-
ούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγ-
καλισάμενος αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά,
ρζ ηὐλόγησεν αὐτά. *καὶ ἐκπορευομένου αὐ- λ
s τοῦ εἰς ὁδὸν προσδραμὼν εἷς, καὶ γονυπετήσας
αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν. διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί
ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ
ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐ-
δεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶ-
δας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς,
μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα
τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα πάν-
ρη τα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. *ὁ δὲ ἰη-
β σοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ
εἶπεν αὐτῷ. ἓν σοι ὑστερεῖ. ὕπαγε ὅσα ἔχεις
πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θη-
σαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι,
ἄρας

ubi uermis eorum nõ moritur, & ignis non extinguitur. Nam omnis homo igne salietur, & omnis uictima sale salietur. Bona res est sal, cæterum si sal insulsus fuerit, per quid ipsum condietis? Habete in uobisipsis salem, & pacem habete inter uos inuicem. Et X quum inde surrexisset, uenit in fines Iudææ per regionem quæ est ultra Iordanem, & cõ ueniunt rursum turbæ ad illum, & sicut consueuerat rursum docebat eas. Et adeuntes pharisæi interrogabant illum, Licetne uiro uxorẽ repudiare? tentantes illum. At ille respõdes dixit illis, Quid uobis præcepit Moses? At illi dixerũt, Moses permisit libellum repudij scribere, ac dimittere. Et respõdens Iesus, dixit illis, Ad duriciã cordis uestri scripsit uobis præceptũ istud. cæterum ab initio creationis masculum & fœminam fecit illos deus. Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & fient duo caro una. Itaq; non iam sunt duo, sed una caro. Quod igitur deus copulauit, homo ne separet. Et in domo rursum discipuli illius eadem de re interrogauerunt illum. & dicit illis, Quicũq; repudiauerit uxorem suã & duxerit aliam, adulteriũ committit aduersus illam. Et si mulier repudiauerit uirũ suũ, & nupserit alteri, adulteriũ committit. Et attulerunt ad illum pueros, ut tangeret illos, discipuli uero increpabant eos qui adducebant. Quum uidisset autem Iesus, indignatus est, & dixit illis, Sinite pueros uenire ad me, ne prohibete illos, talium enim est regnum dei. Amen dico uobis, quicunq; non acceperit regnum dei tanquam puer, haud quaquam ingredietur in illud. Et quum cæpisset illos in ulnas, impositis manibus super illos, benedixit eis. Et quum exiret in uiam, accurrit quidam, ac genua flexit illi, & interrogabat eum: Præceptor bone, quid faciam, ut uitam æternam possideam? Iesus autem dixit illi: Cur me dicis bonum? Nemo bonus, nisi unus, nempe deus. Præcepta nosti? Ne committas adulterium. Ne occidas. Ne fureris. Ne falsum testimonium dicas. Ne fraudes. Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens dixit illi: Præceptor, hæc omnia seruaui ab adolescẽtia mea. Iesus autem intuitus illum, dilexit eum, & dixit illi: Vnum tibi deest. Abi, quæcunque habes uende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me,

ρθ ἄρας τὸν σταυρόν. *ὁ δὲ συνοχὰς ἐπὶ τῷ λό-
β γῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα
πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ ἰησοῦς, λέγει τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα
ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσον-
ται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐ-
τοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς.
τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ
τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελ-
θεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τῆς τρυμα-
λιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξε-
πλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ τίς δύνα-
ται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει.
παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ
θεῷ. πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ θεῷ. καὶ ἤρ-
ξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκα-
ρι μεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. *ἀποκριθεὶς
β δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν, ὃς
ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα,
ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ
καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλα-
σίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελφὰς,
καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς
μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ ἀιῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζω-
ρια ὴν αἰώνιον. *πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχα-
β τοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. *ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ
ἀναβαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐ-
τοὺς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες
ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν ὁ ἰησοῦς πάλιν τοὺς δώ-
δεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ
συμβαίνειν, ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυ-
μα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς
ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρι-
νοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν
τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώ-
σουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτε-
νοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
ργ *καὶ προσπορεύονται αὐτῷ ἰάκωβος καὶ ἰωάν- λ
s νης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου, λέγοντες. διδάσκαλε, θέλο-
μέν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμέν, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς. τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐ-
τῷ. δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ ἀρι-
στερῶν σου καθήσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πεῖν
τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. δυ-
νάμεθα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ
ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζο-
μαι βαπτισθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
ρια ἐξ ἀριστερῶν μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
β ἡτοίμασται. *καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο
ἄγα-

sublata *in humeros* cruce. At ille molestia affectus propter sermonẽ, discedebat mœrens: habebat enim possessiões multas. Et quum circumspexisset Iesus, dicit discipulis suis, Quàm difficulter hi qui pecunias habẽt, in regnum dei intrabunt. Discipuli uero obstupuerunt super uerbis illius. At Iesus rursum respondens, dicit illis: Filij, quàm difficile est eos qui fiduciã habent in pecunijs, regnum dei ingredi. Facilius est camelum per foramen acus ingredi, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Illi uero supra modum admirati sunt, dicentes intra sese, Et quis potest esse saluus? Intuitus autẽ Iesus illos, dicit, Apud homines impossibile, sed non apud deum: nam omnia possibilia sunt apud deũ. Et cœpit Petrus dicere illi, Ecce reliquimus omnia: & sequuti sumus te. Respondẽs autem Iesus dixit: Amen dico uobis, Nullus est qui reliquit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mea causa & euangelij, quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domus, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros cum persecutionibus, ac in seculo uenturo uitam æternam. Multi autem primi, erunt postremi: & postremi, primi. Erant autũ in uia ascendẽtes Hierosolymã, & præcedebat illos Iesus, erantq; pauefacti, & sequentes timebant. Et assumptis Iesus rursum duodecim, cœpit illis dicere, quæ sibi euentura essent. Ecce ascẽdimus Hierosolymã, & filius hominis tradetur principibus sacerdotũ & scribis, & condẽnabũt eum ad mortem, & tradent illũ gentibus, & illudent illi, & flagellabũt eum, & inspuent in illum, & occident eum, & tertia die resurget. Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicẽtes: Præceptor, uolumus ut quicquid petierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis, Quid me uultis facere uobis? Illi uero dixerunt ei, Da nobis, ut unus tibi à dextris, & alter tibi à sinistris sedeamus in gloria tua. Iesus autem dixit illis: Nescitis quid petatis. Potestis bibere poculum, quod ego bibo? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerũt ei, Possumus. Iesus autem dixit illis, Poculũ quidẽ quod ego bibo, bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini. Cæterũ sedere mihi à dextris ac sinistris, nõ est meũ dare, sed his cõtinget quib. paratũ est. Et quũ audissent decẽ, cœperunt

indi-

ἀγανακτεῖν πρὸς ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς. οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν. καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ.

* καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρτιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκαθέτο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζαρηνός ἐστιν ἤρξατο κραυγάζειν καὶ λέγειν. ὁ υἱὸς δαβὶδ ἰησοῦ, ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει, ἔγειραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββονί, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

* Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰς βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν. λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. * ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔλεγον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν. καὶ ἐκαθίσεν ἐπ' αὐτόν. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. * Καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον, λέγοντες, ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαβὶδ, ὡσαννὰ ἐν τοῖς

ρις ἐν τοῖς ὑψίστοις. * καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἱερουσαλὴμ ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ τῇ λϛ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας ἐπείνασε. καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτῇ, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι, καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * Καὶ ἔρχονται εἰς ἱερουσάλυμα, καὶ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς. οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. ρκβ * καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν, ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. * καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. καὶ πρωὶ παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν, καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεὶ ἰδὲ ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. ρκε * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάντα ὅσα ἂν προσεύχεσθε καὶ αἰτεῖσθε, πιστεύετε, ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. * καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. * καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱερουσάλυμα, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, ἐφο-

in altissimis. Et ingressus est Hierosolymam dominus et in templū. Et quū circumspexisset omnia, iamq; tempus esset uespertinum, egressus est Bethaniā cum duodecim. & postero die quum exissent Bethania, esurijt: quumq; uidisset arborem fici procul, habentem folia, ueniebat si uidelicet inuenturus esset aliquid in illa: & quum uenisset ad illam, nihil inuenit nisi folia. Non enim erat tempus ficorum. Et respondens Iesus dixit ficui: Ne posthac ex te in æternū quisquam fructum edat. Et audiebant discipuli illius, ueniuntq; Hierosolymam. Et ingressus Iesus in templum, cœpit eijcere eos qui uendebant & emebant in templo, & mensas argentariorum, & sellas uendentium columbas subuertit, & non permisit, ut quisquam deportaret uas per templum: & docebat, dicens illis: Nónne scriptum est, Domus mea domus precationis uocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Et audierunt scribæ principes sacerdotum, & quærebāt quomodo illum essent perditurī. Timebant enim eū quod tota turba admirabatur doctrinam illius. Et quum uespera iam esset, egressus est Iesus è ciuitate: & mane prætereuntes, uiderunt ficum exaruisse radicitus, & recordatus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa quā execratus es, exaruit. Et respondens Iesus dicit illis: confidite deo. Amen dico uobis, quòd quicūq; dixerit monti huic: Tollaris ac mittaris in mare, & nō hæsitauerit in corde suo, sed crediderit fore quæ dixerit, erit illi quicquid dixerit. Propterea dico uobis, Quæcunq; orantes petitis, credite quod accipiatis, & erunt uobis. Et quum steteritis orantes, remittite si quid habetis aduersus aliquem, ut & pater uester qui in cœlis est, remittat uobis delicta uestra. Et ueniunt rursum Hierosolymam, & quum ambularet in templo, ueniunt ad illum principes sacerdotum & scribæ & seniores, & dicunt illi, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit autoritatem istā, ut ista facias? Iesus aūt respondēs, dixit illis, Quæram à uobis & ipse quiddā, & respondete mihi, & dicam uobis qua autoritate hæc faciam. Baptismus Ioannis utrum è cœlo erat, an ex hominibus? Respōdete mihi. Et cogitabāt apud se, dicētes: Si dixerimus, è cœlo: dicet, Cur igitur non credidistis illi? At si dixissent, ex hominibus:

timebant

ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ Ἰησοῦ. οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ρκθ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς λε ἐν παραβολαῖς λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, καὶ ἐκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλάιωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε. κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, οὓς δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπεκτείναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλρκ μοῖς ἡμῶν. * καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ α ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. * καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας ρλ τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς, τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ὑπογραφή. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ. καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἵτινες λη λέγουσιν, ἀναστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλείπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελ-

timebant populum. Omnes enim habebant Ioannem, quod uere propheta fuisset. Et respondentes dicunt Iesu, Nescimus. Et Iesus respondens dicit illis, Nec ego dicam uobis, qua autoritate hæc faciam. Et cœpit illis per parabolas loqui. Vineã plantauit homo, & circũdederat sepem, & foderat lacũ, & ædificauerat turrim, & elocauerat eam agricolis, & peregre profectus est, & misit ad agricolas quum opportunũ esset seruum ut ab agricolis acciperet de fructu uineę. At illi arreptum illum ceciderunt, ac remiserũt uacuum. Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis cõminuerunt illi caput, & remiserũt contumelijs affectum. Et rursum aliũ misit, & illum occiderunt: multosq; alios, hos quidem cædentes, illos uero occidentes. Itaq; quum unum adhuc haberet filiũ suum dilectũ, misit etiam illum ad illos postremũ, dicens, Reuerebuntur filium meum. Illi uero agricolę dicebant inter sese, Hic est hæres, uenite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptũ illum occiderunt, & eiecerunt è uinea. Quid igitur facturus est dominus uineæ? ueniet, & perdet agricolas, & dabit uineam alijs. An ne hanc quidem scripturam legistis? Lapidem quem reprobauerunt ij qui ædificabant, hic factus est caput anguli: à domino factũ est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Et quærebant eum comprehendere, & metuebant turbam. sciebãt enim, quòd aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdam è pharisęis & Herodianis, ut eum captarent sermone. Illi uero quum uenissent, dicunt ei: Prœceptor, scimus quòd uerax es, & non curas quẽquam: non enim respicis personam hominũ, sed cum ueritate uiam dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus? Ille uero sciens illorum simulationem, dixit illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, ut uideam. Illi uero attulerunt. Et dicit eis: Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi uero dixerũt ei: Cæsaris. Et respõdẽs Iesus dixit illis, Reddite quę sunt Cęsaris Cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sunt de eo. Et ueniũt sadducæi ad illũ, qui dicunt, non esse resurrectionẽ: interrogauerunt eũ, dicẽtes: Prœceptor, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat uxorem, & liberos nõ relinquat, ut accipiat frater

ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοί ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα, καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως, καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσαι γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ δι' ἓν τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ὡδὶ τοῦ βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων; ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. * καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμ λθ ρλα ματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν. ποία ἐστὶν πρώτη πασῶν ἐντολή. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς. ὃν καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ρλβ ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι. * καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ α γραμματεύς. καλῶς διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστὶ θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * καὶ οὐδεὶς οὐκ ρλγ ἔτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἀποκρι μ Β θεὶς ὁ ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς ρλδ λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι δαβίδ. αὐτὸς γὰρ δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; αὐτὸς οὖν δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστί; καὶ ὁ πολὺς ὄ- ρλε χλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. * καὶ ἔλεγεν αὐ- Β τοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπα- τεῖν

frater eius uxorẽ illius, & suscitet semen fratri suo. Septem fratres fuerũt, ac primus accepit uxorem, isq; moriens non reliquit semen: & secundus accepit illam, ac mortuus est, & nec ipse reliquit semen: & tertius similiter: & acceperunt eam septem, nec reliquerunt semẽ. Postrema uero omnium mortua est & uxor. In resurrectione igitur quum resurrexerint, cuius illorũ erit uxor? Nam septem habuerunt eam uxorẽ. Et respondens Iesus, dixit eis, An non propterea erratis, q̃d nescíatis scripturas, neq; uirtutẽ dei? Quum enim à mortuis resurrexerint, neq; contrahunt matrimoniũ, neq; nuptum dantur, sed sunt uelut angeli qui in cœlis sunt. Cęterum de mortuis, quod resuscitantur, non legistis in libro Mosi, quomodo in rubo loquutus sit illi deus, dicẽs: Ego ille deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum, sed deus uiuentiũ. Vos igitur multum erratis. Et quum accessisset quidã è scribis, & audisset eos simul disputantes, uideretq; quod bene respondisset eis, interrogauit illum: Quod est primũ omnium præceptorum? Iesus autem respondit illi: Primum omnium præceptum est: Audi Israel, Dominus deus noster, dominus unus est: & diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis. Hoc est primum præceptum. Et secundum simile hoc est: Diliges proximũ tuum, ut teipsum. Maius his aliud præceptum non est. Et dixit illi scriba: Bene præceptor cum ueritate dixisti, quòd unus sit deus, & nõ sit alius præter illum, quodq; diligere eum ex toto corde & ex tota intelligentia & ex tota anima & ex totis uiribus ac diligere proximũ ut seipsum, plus sit quàm uniuersa holocautomata & uictimæ. At Iesus quum uideret quod cordate respondisset, dixit illi: Haud longe abes à regno dei. Et nemo post illa audebat illum interrogare. Et respondens Iesus dicebat, docẽs in templo: Quomodo dicunt scribæ, Christum esse filium Dauid? nam ipse Dauid dixit afflatus spiritu sancto: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi, Donec posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo Dauid uocat eum dominum, & unde filius eius est? Et pleraq; turba audiebat illum libenter. & dicebat illis in doctrina sua: Cauete à scribis, qui amant stolati obambu-

τεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτο/
καθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλι/
ρλϛ σίας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἱ κατεσθίοντες τὰς
η οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχό/
μενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. καὶ
καθίσας ὁ ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου,
ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζο/
φυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολ/
λά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λε/ μα
πτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης, καὶ προσκαλεσά/
μενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. ἀμὴν λέ/
γω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάν/
των βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλά/
κιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς
ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα
ρλζ ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς. * καὶ
β ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ
λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀπο/
κριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, βλέπεις ταύτας τὰς μεγά/
λας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθου, ὃς
ρλη οὐ μὴ καταλυθῇ. * καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς μβ
β τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων
αὐτὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰω/
άννης, καὶ ἀνδρέας, εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔ/
σται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅτ' ἂν μέλλει πάντα ταῦ/
τα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς,
ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγον/
τες, ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅτ'
ἂν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων,
μὴ θροεῖσθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος.
ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία
ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους,
καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχὰ ὠδίνων
ρλθ ταῦτα. * βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς. παρα/
α δώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγω/
γάς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων
ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
ρμ * καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆ/
ς ναι τὸ εὐαγγέλιον. * ὅτ' ἂν δὲ ἀγάγωσιν ὑ/
ρμα μᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλή/
β σητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν
ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑ/
μεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.
παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα
ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔ/
σεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά
μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθή/
ρμβ σεται * ὅτ' ἂν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς
ς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ δανιὴλ τοῦ προφήτου,
ἑστὸς

lare, & amant salutationes in foris, primasq; sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos uiduarum, & sub prætextu longas faciunt preces. isti accipient grauiorem damnationem. Et quum sederet Iesus ex aduerso gazophylacij, spectabat, quomodo turba mitteret ęs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant multa. Et uenit quædam uidua pauper, misitq; minuta duo, quod est quadrans. Vocatisq; ad se discipulis suis, dicit illis, Amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus misit, quàm omnes qui miserunt in gazophylaciũ. Nam omnes ex eo quod ipsis supererat, miserunt. At hæc è penuria sua omnia quæcunq; habebat misit, totam substantiam suam. Et quum exiret è templo, dicit illi quidam è discipulis illius: Præceptor, uide quales lapides, & quales substructiones. Et Iesus respondens ait illi, Vides has magnas substructiones? Nõ relinquetur lapis super lapidem, qui non diruatur. Et quum sederet in monte oliuarum è regione templi interrogabant illum secreto Petrus & Iacobus & Ioannes & Andreas: Dic nobis quãdo hæc erunt? & quod signum est quando hæc omnia sint consummãda? At Iesus respondens illis cœpit dicere, Videte ne quis uos fallat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes. Ego sum Christus. multosq; decipient. Quum aũt audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini, oportet enim fieri: at nondum finis. Insurget enim gens aduersus gentem, & regnũ aduersus regnum. Et erũt terræmotus in singulis locis. & erunt fames ac turbationes. Initia dolorum hęc: sed cauete uos uobis: tradent enim uos in cõcilia & in synagogas: cædemini, & sub præsidibus ac regibus ducemini propter me in testimoniũ illis. Et apud omnes gẽtes oportet prius prædicari euãgelium. Quum autẽ duxerint uos tradentes, ne præcogitetis quid dicturi sitis, neq; meditemini, sed quicquid datũ fuerit uobis in illa hora, hoc loquamini. Nõ em̃ estis uos qui loquimini, sed spiritus sanctus. Traditurus est aũt frater fratrẽ in mortẽ, & pater filiũ, & insurgent filij aduersus parentes, ac morte afficiẽt eos. Et eritis odio habiti ab omnibus propter nomen meũ. Sed qui perseuerauerit usq; ad finem, hic saluus erit. Porrò quum uideritis abominationẽ desolationis, de qua dictũ est à Daniele propheta, stantem

ρμγ ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω. * τότε οἱ
β ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ
δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰ/
σελθέτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καὶ ὁ εἰς τὸν
ἀγρὸν ὢν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ
ρμβ ἱμάτιον αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχού/
β σαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ/
ρμε ραις. * προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ
ς ὑμῶν χειμῶνος. * ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖ/
ρμϛ ναι θλίψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτί/
β σεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γέ/
ρμζ νηται * καὶ εἰ μὴ ὁ κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέ/
ς ρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκ/
λεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας.
ρμη * καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ. ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός,
β ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευ/
ρμθ δόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι ση/
ς μεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνα/
τὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ
ρν προείρηκα ὑμῖν πάντα. * ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς
β ἡμέραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτι/
σθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ/
τῆς. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτον/
τες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευ/
ρνα θήσονται. * καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀν/ μϛ
β θρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως
πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέ/
λους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ
ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄ/
κρου οὐρανοῦ. ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβο/
λήν. ὅτ' ἂν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς γένηται,
καὶ ἐκφυῇ τὰ φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος
ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅτ' ἂν ταῦτα ἴδητε γινόμενα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάν/
τα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον/
ρνβ ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * περὶ δὲ τῆς
ς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ
ρνγ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. * βλέ/
ς πετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ οἴδατε γὰρ
ρνδ πότε ὁ καιρός ἐστιν. * ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος
β ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τῆς
ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ. καὶ τῷ θυρωρῷ
ρνε ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. * γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδα/
β τε γὰρ, πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ με/
σονυκτίου ἢ ἀλεκτροφωνίας ἢ πρωί. μὴ ἐλθὼν ἐξαί/
φνης, εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι
ρνϛ λέγω, γρηγορεῖτε. * ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα
α μετὰ δύο ἡμέρας. * καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
ρνζ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀ/
ς ποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μή ποτε θό/
ρνη ρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. * καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ
α ἐν

stantem ubi non oportet, qui legerit, intelligat. Tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes. Qui uero fuerit in tecto, ne descendat in domũ, nec ingrediatur ut quicquam tollat è domo sua. Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollẽdum pallium suũ. Væ aũt prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis non fuit à primordio rerum conditarũ, quas condidit deus, usque ad hoc tẽpus, nec futura est. Et nisi dominus abbreuiasset dies, haudquaquam salua fuisset uniuersa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum si quis uobis dixerit, Ecce hic Christus, ecce illic. ne credatis. Exoriẽtur pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edẽt signa ac prodigia ad decipiendũ, si fieri possit, etiam electos. Vos aũt cauete. Ecce prędixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus post afflictionẽ illam sol obtenebrabitur, & luna non dabit splẽdorem suum, & stellæ cœli decidẽt, & uirtutes quæ in cœlis sunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium hominis ueniẽtem in nubibus, cũ potestate multa & gloria. Et tũc mittet angelos suos, & aggregabit electos suos à quatuor uentis, à summo terræ usq; ad summũ cœli. A ficu uero discite similitudinẽ: quum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, scitis q̃ prope sit æstas. Sic & uos quũ hæc uideritis fieri, scitote q̃ prope sit in foribus. Amen dico uobis, quod nõ præteribit generatio hęc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlũ & terra præteribũt, sed uerba mea nõ præteribũt. Cæterũ de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidem qui in cœlo sunt, nec ipse filius, sed solus pater. Cauete, uigilate & orate, nescitis enim quãdo tempus sit. Sicut homo q̃ peregre agit relicta domo sua, deditq; seruis suis potestatem, ac suũ cuiq; opus, & ianitori mandauit ut uigilaret. Vigilate igitur, nescitis enim quando dominus domus uenturus sit, sero, an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repente, offendat uos dormientes. Cæterum quæ dico uobis, omnibus dico, Vigilate. Erat autẽ XIIII pascha, & azymorũ dies futuri post biduũ. Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum per dolum cõprehensum occiderent: dicebant autẽ, Non in die festo, ne tumultus fiat populi. Et quũ esset Bethaniæ

ὢν τῆ οἰκίᾳ σίμωνος τ̃ λεπροῦ, κατακειμένου αὐ- μδ
τοῦ ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου
πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλάβα-
στρον, κατέχεεν αὐτοῦ τῆ ϛ̄ κεφαλῆς. ἦσαν δέ τι-
νες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες. εἰς
τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ
τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ
δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῆ. ὁ δὲ
ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε αὐτὴν. τί αὐτῆ κόπους παρέ-
χετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ
τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅτ' ἂν θέλητε
δύνασθε αὐτοῖς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχε-
τε. ὃ ἔσχεν αὕτη ἐποίησε. *προέλαβε μυρίσαι ρνθ
μου τὸ σῶμα εἰς τ̀ ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Μ
ὅπου ἐὰν κηρυχθῆ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν
κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνη-
μόσυνον αὐτῆς. *Ⓒ ὁ ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης, ξξ
εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα πα- β
ραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν,
καὶ ἐπηγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐ-
ζήτει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῶ. καὶ τῆ πρώ-
τη ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέ-
γουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ποῦ θέλεις ἀ- με
πελθόντες ἑτοιμάσωμεν, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα;
καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει
αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει
ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων,
ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπα-
τε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει.
ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν
μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνά-
γεων μέγα ἐστρωμένον, ἕτοιμον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε
ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς
τὴν πόλιν. καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡ-
τοίμασαν τὸ πάσχα. *καὶ ὀψίας γενομένης ρξα
ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν Μ
καὶ ἐσθιόντων εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, μ̄
ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.
ρξβ *οἱ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ, εἰς κα-
α δ' εἷς. μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; *ὁ δὲ ἀπο
ρξγ κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ὁ ἐμβα-
β πτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐ-
ρξδ τοῦ. *οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς
ς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ
ρξε οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *καὶ ἐσθιόν-
α των αὐτῶν λαβὼν ὁ ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκ-
λασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ εἶπε. λάβετε, φάγε-
ρξς τε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. *καὶ λαβὼν τὸ ποτή-
β ριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐ
τοῦ πάντες. Ⓒ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ
τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.
ἀμὴν

in domo Simonis leprosi, accũbẽte eo uenit mulier habens alabastrum unguẽti nardi pistícæ pretiosæ, & cõminuto alabastro effudit illi in caput. Erant aũt quidã qui indignarentur apud sese, ac dicerent: Ad quid perditio hæc unguenti? nã poterat hoc uendi pluris quàm trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et infremuerunt aduersus illã. At Iesus dixit: Sinite illã, cur illi molesti estis? bonũ opus operata est erga me. Semper enim pauperes habetis uobiscum: & quandocũq; uolueritis, potestis illis benefacere: me uero nõ semper habetis. Quod potuit, hęc fecit. Præuenit, ut ungeret meũ corpus ad sepulturã. Amen dico uobis, ubicũq; prædicatũ fuerit euangeliũ hoc in totum mũdum: etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriã ipsius. Et Iudas Iscariotes unus è duodecim, abijt ad summos sacerdotes, ut proderet eũ illis. Quo audito, illi gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniã se daturos. Et quærebat quomodo opportune illum traderet. Ac primo die azymorũ, quum pascha immolarẽt, dicunt illi discipuli sui, Vbi uis ut abeamus & paremus, ut edas pascha? Et emittit duos è discipulis suis, & dicit illis, Ite in ciuitatem, & occurret uobis homo hydriã fictilẽ aquę plenã baiulans, sequimini illũ: & quocũq; ingressus fuerit dicite patrifamiliãs: Magister dicit, Vbi est diuersoriũ, ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ille uobis ostẽdet triclinium magnũ, stratum, paratum: illic parate nobis. Et exierunt discipuli eius, & uenerũt in ciuitatem, & repererũt quemadmodũ dixerat illis, parauerunt q; pascha. Et quum uespera iam esset, uenit cũ duodecim. Et quum accũberent ederẽtq;, dixit Iesus: Amen dico uobis, unus ex uobis proditurus est me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse mœsti, ac dicere illi singulatim, Num ego? Et alius, Num ego? Ille uero respondens dixit illis, Vnus è duodecim qui intingit mecũ in catinum. Filius quidẽ hominis uadit, sicut scriptum est de illo. Sed uæ homini illi, per quẽ filius hominis proditur: bonũ erat illi si natus non fuisset homo ille. Et edentibus illis, sumpto Iesus pane, quũ benedixisset, fregit, & dedit illis, ac dixit: Sumite, comedite, hoc est corpus meum. Et accepto poculo, quum gratias egisset, dedit illis, & biberunt ex eo omnes: & dixit illis, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur.

Amen

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενή-
ματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅτ'
ἂν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῆ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
ρξξ *καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι-
s ῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. *ὅτι πάντες
ρξη σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῆ νυκτὶ ταύτη. ὅτι
Μ γέγραπται. *πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασ-
ρξθ κορπισθήσονται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερ-
s θῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. *ὁ δὲ
ρο πέτρος ἔφη αὐτῷ. καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθή-
α σονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀ-
μὴν λέγω σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῆ νυκτὶ ταύτη, πρὶν
ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με.
ροα *ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε. μᾶλλον ἐάν με δέῃ συναπο-
s θανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ
ροβ καὶ πάντες ἔλεγον. *καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον
α οὗ τὸ ὄνομα γεθσημανεί. *καὶ λέγει τοῖς μα-
ρογ θηταῖς αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν προσεύ-
s ξωμαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰακω-
βον καὶ ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμ-
ροδ βεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. *καὶ λέγει αὐτοῖς. περι-
Μ λυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧ-
ροε δε καὶ γρηγορεῖτε. *προελθὼν μικρόν, ἔπε-
α σεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι
παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πα-
τήρ, πάντα δυνατά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον
ροϛ ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο. *ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ.
α *καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας.
ροζ καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. σίμων καθεύδεις; οὐκ ἰσχυ-
β σες μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε Ⓒ προσεύ-
ροη χεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. *τὸ μὲν
Μ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. *καὶ
ροθ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰ-
s πών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύ-
δοντας, ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρυμέ-
νοι, καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρ-
χεται τὸ τρίτον. καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ
ρπ λοιπὸν Ⓒ ἀναπαύεσθε. *ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα,
Μ ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖ
ρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄγωμεν. ἰδοὺ ὁ πα
ρπα ραδιδούς με ἤγγικε. *Ⓒ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λα
α λοῦντος παραγίνεται ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα,
καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ
ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων
ρπβ Ⓒ τῶν πρεσβυτέρων. *δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς
β αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐ-
τός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφα-
λῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ, λέγει
αὐτῷ, ῥαββεί ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ
δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκρά-
ρπγ τησαν αὐτόν. *εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων ἀπα
α σάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τ̃ ἀρ-
χιερέως

Amen dico uobis, posthac nõ bibam de fructu uitis, usq; ad diem illum, quum illud bibero nouũ in regno dei. Et quum hymnum dixissent, exierunt in montem oliuarum. Et dicit illi Iesus, Omnes offendiculum patiemini propter me in nocte hac, quia scriptũ est, Percutiam pastorem, & dispergentur oues. Sed posteaquam resurrexero, præcedã uos in Galilæam. Petrus autem dicit illi, Etiam si omnes offendiculum passi fuerint, at nõ ego. Et dicit illi Iesus, Amen dico tibi, quòd hodie in nocte hac, prius q̃ bis gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehementius dicebat, Imò si me oportuerit commori tibi, non te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniunt in locum, cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis, Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrũ & Iacobum & Ioannẽ secum, cœpitq; expauescere & angi. Et dicit illis, Dolore afficitur anima mea usq; ad mortem: manete hic et uigilate. Et progressus paululum, prostratus est in terram & orauit, ut si possibile esset, trãsiret à se hora, & dicebat, Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculum à me hoc: uerumtamen non quid ego uelim, sed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormientes, dicitq; Petro: Simon, dormis? non potuisti unam horam uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus, at caro infirma. Et rursum digressus orabat, & eundem dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormientes: erant enim oculi eorum grauati: neq; sciebant quid illi responderent. Et uenit tertio, dicitq; illis, Dormite posthac & requiescite: sufficit: uenit hora, ecce traditur filius hominis in manus peccatorum. Surgite, eamus: ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquẽte, accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotibus & scribis & senioribus. Dederat autem is qui prodebat eum, cõmune signum illis, dicens: Quencunque oscula tus fuero, is est, comprehendite illum, & abducite caute. Et quum uenisset, protinus accedit ad illum, dicitq; ei: Rabbi, rabbi. Ac deosculatus est eum. Illi uero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum. Vnus autem quispiam astantium educto gladio percussit seruum summi sacer-

ρπδ χιορέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. *καὶ ἀπο
α κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλ/
θετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με,
καθημέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσ/
ρπε κων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. *ἀλλ' ἵνα πλη/
ε ρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες
ρπϛ ἔφυγον. *καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθει
ι αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ
κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν
ρπζ σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. *καὶ ἀ/
α πήγαγον τὸν ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέρ/
χονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ/
ρπη τεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. *καὶ ὁ πέτρος
δ ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν
αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος με/
τὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ
ρπθ φῶς. *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον
β ἐζήτουν κατὰ τοῦ ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανα/
τῶσαι αὐτὸν, καὶ οὐχ εὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐ/
ψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυ/
ρϛ ρίαι οὐκ ἦσαν. *καί τινες ἀναστάντες ἐψευ
ς δομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγοντες. ὅτι ἡμεῖς ἠ/
κούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω
τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν
ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ
οὐδὲ οὕτως ἴσαι ἦσαν αἱ μαρτυρίαι αὐτῶν. καὶ ἀ/
ναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον ἐπηρώτησε τὸν
ἰησοῦν λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί
σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐ/
δὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα
αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
εὐλογητοῦ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι.
ρϛα *καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον
α ἐκ δεξιῶν τῆς δυναμέως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
ρϛβ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. *ὁ δὲ ἀρχιερεὺς
ς διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. *τί
ρϛγ ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς βλασ/
β φημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέ/
ρϛδ κριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου. *καὶ
α ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύ/
πτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐ/
τὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. καὶ οἱ ὑ/
ρϛε πηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. *καὶ μζ
α ὄντος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία
τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν
πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει.
καὶ σὺ μετὰ τοῦ ναζαρηνοῦ ἰησοῦ ἦσθα; ὁ δὲ ἠρ/
νήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί λέ/
ρϛϛ γεις. *καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προάυλιον. καὶ ἀ/
α λέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν,
πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος
ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πά/
λιν

dotis, & amputauit eius auriculã. Et respondens Iesus dixit illis, Tanquã ad latronẽ existis cum gladijs ac fustibus ad comprehendendũ me: quotidie eram apud uos in templo docens, & non comprehendistis me, sed *ista fiunt* ut impleãtur scripturæ. Et relicto illo omnes fugerunt. Et unus quispiã adolescentulus sequebatur illum circũamictus sindone super nudum, & comprehẽderunt illum adolescẽtuli. Ille uero relicta sindone, nudus effugit ab illis. Et abduxerunt Iesum ad summum sacerdotẽ. Et cõueniunt cum illo omnes summi sacerdotes & seniores & scribæ. Et Petrus eminus sequebatur illum, *donec uenisset* in atriũ summi sacerdotis, et erat sedens unà cum ministris, & calefiebat ad lumen. Summi uero sacerdotes & totum cõcilium quęrebant aduersus Iesum testimonium, ut morti traderent eum, nec inueniebãt. Nam multi falsum testimoniũ dixerant aduersus illum, nec erant satis idonea testimonia. Et quidam assurgebãt & falsum testimoniũ ferebant aduersus illum, dicentes: Nos audiuimus eum dicentẽ, Ego diruam templũ hoc, quod est manibus factum, & tribus diebus aliud sine manibus factũ, extruam. Et ne sic quidem satis idonea erant testimonia illorũ. Et surgẽs summus sacerdos in mediũ, interrogabat Iesum, dicẽs: Non respondes quicquam? Quid isti aduersum te dicũt testimonia? At ille tacebat: neq; quicquã respondebat. Rursum summus sacerdos interrogauit, et dicit illi: Tu es ille Christus, filius benedicti? Iesus autẽ dixit: Ego sum: & uidebitis filium hominis sedentẽ à dextris uirtutis, & uenientẽ in nubibus cœli. Summus autem sacerdos dilaceratis uestib. suis dixit: Quid præterea opus habemus testibus? Audistis blasphemiã. Quid uobis uidet? Illi uero omnes condẽnauerũt eum esse reum mortis. Et cœperũt quidã conspuere in eum, & obuelare faciem illius, & colaphis eum cędere, & dicere illi: Diuina. Ac ministri alapas illi impingebãt. Et quum esset Petrus in atrio inferius, uenit una ancillarũ summi sacerdotis, quumq; uidisset Petrũ calfacientẽ se, intuita illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fuisti? At ille negauit, dicẽs: Nõ noui: neq; scio quid dicas. Et exiuit foras in uestibulum, & gallus cecinit. Et ancilla quũ uidisset eũ, rursum cœpit dicere his qui astabãt: Hic ex illis est. At ille rursum negabat. At paulopost iterum

λιν οἱ πρεσῶτες ἔλεγον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ
αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁ/
μοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅ/
τι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον οὗτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ
ρϛζ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. *καὶ ἀνεμνή/
β σθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,
ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρὶς,
ρϛη καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε. *καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ
η πρωὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ
τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ
ρϛθ συνέδριον. *δήσαντες τὸν ἰησοῦν ἀπήνεγ/
α καν καὶ παρέδωκαν τῷ πιλάτῳ. *καὶ ἐπη
σ ρώτησεν αὐτὸν ὁ πιλᾶτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου
α δαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. σὺ λέγεις.
σα *καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. ὁ δὲ πι
δ λᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρί/
νῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ ἰησοῦς
οὐκ ἔτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν πιλᾶ/
σβ τον. *κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσ
β μιον ὃν περ ἠτοῦντο. *ἦν δὲ ὁ λεγόμενος βα
σγ ραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες
δ ἐν τῇ στάσει φόνον ἐπεποιήκεισαν. καὶ ἀναβοήσας ὁ
ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ
δὲ πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. θέλετε ἀπο/
λύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν ἰουδαίων; ἐγίνωσκε
γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρ/
σδ χιερεῖς. *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον,
α ἵνα μᾶλλον τὸν βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. *ὁ
σε δὲ πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί οὖν
α θέλετε ποιήσω, ὃν λέγετε βασιλέα τῶν ἰουδαίων; οἱ
δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶτος
ἔλεγεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισ
σϛ σωτέρως ἔκραξαν. σταύρωσον αὐτόν. *ὁ δὲ πι
α λᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀ/
πέλυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν
σζ ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ. *οἱ δὲ στρα
ς τιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραι
τώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐν
δύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ
πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπά
ση ζεσθαι αὐτόν. χαῖρε βασιλεῦ τῶν ἰουδαίων. *καὶ
α ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ. καὶ ἐνέπτυον
αὐτῷ. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐ/
τῷ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτῷ τὴν
σθ πορφύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια.
α *καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτὸν. καὶ ἀγγα/
σι ρεύουσι παράγοντά τινα σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον
α ἀπὸ ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ
σια τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. *καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τό
δ πον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. *καὶ
σιβ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ
α ἔλαβε. *καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διεμερίζον τὰ
ἱμάτια

rum, qui astabant, dicebãt Petro: Vere ex illis es, nã & Galilæus es & loquela tua cõuenit. At ille cœpit execrari ac deierare, Non noui hominẽ istũ de quo dicitis. Et iterũ gallus cecinit. Recordatꝰq; est Petrus uerbi qđ dixerat illi Iesus, Prius q̃ gallꝰ cecinerit bis, abnegabis me ter, cœpitq; flere. Et cõfestim XV
diluculo cõcilio inito summi sacerdotes cũ seniorib. & scribis ac toto cõsessu uinctũ Iesum abduxerũt, tradiderũtq; Pilato. Et interrogauit eum Pilatus, Tu es ille rex Iudęorũ? At ille respondẽs dixit illi, Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes de multis. Pilatus aũt rursus interrogauit illũ, dicens: Nõ respondes quicq̃? ecce q̃ multa aduersus te testant? Iesus aũt deinde nihil respõdit, adeo ut admiraret Pilatus. Cæterũ in festo dimittebat illis unũ uinctũ quencũq; postulassent. Erat aũt qui dicebat Barabbas, qui cum seditionis autorib. fuerat uinctus, qui per seditionem cædem patrauerat. Et quũ acclamasset turba, cœpit flagitare *ut faceret* quemadmodum semper fecerat ipsis. Pilatus aũt respondit eis, dicens, Vultis dimittã uobis regẽ illum Iudæorũ? Sciebat enim q̃ propter inuidiã tradidissent illũ summi sacerdotes. Summi uero sacerdotes cõcitauerunt turbam, ut potius Barabbã dimitteret ipsis. Pilatus aũt respondens rursum, ait illis: Quid igitur uultis faciã ei, quem dicitis regem Iudæorũ? At illi rursum clamauerunt, Crucifige istum. Pilatus aũt dicebat illis, Quid enim mali fecit? At illi uehementius clamauerũt, Crucifige eum. Pilatus uero uolens turbæ facere satis, dimisit illis Barabbam, & tradidit Iesum flagellatum, ut crucifigeretur. Milites autẽ abduxerunt eum intro in atrium, quod est prætorium, & cõuocant totam cohortẽ, & induunt illum purpura, & circũponunt ei contextam spinis coronã, & cœperunt salutare illum: Aue rex Iudæorũ. Et uerberabãt illius caput arundine, & inspuebãt in illum, & positis genibus adorabant illum. Et quum illusissent ei, exuerũt eum purpura, & induerũt illum uestib. proprijs: & educũt eum, ut crucifigerent eũ. Et coegerũt prætereuntẽ quendam Simonẽ Cyrenensem, qui ueniebat ex agro, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucẽ eius. Et ducunt eũ in Golgotha locũ: qđ est, si interpreteris, caluariæ locꝰ. & dederũt illi bibere myrrhatũ uinũ, sed ille nõ sumpsit. Quumq; crucifixissent eum, partiti sunt

ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτά, τίς
σιγ τί ἄρῃ. * ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐ-
α τόν. * καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπι-
σιδ γεγραμμένη. ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * καὶ σὺν
α αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστὰς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ
σιε εὐωνύμων αὐτοῦ. * καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέ-
α γουσα. καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. * καὶ οἱ παρα-
σις πορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς
η κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν
σιζ ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυ-
ς τὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ
σιη ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ-
β ματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται
σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ καταβάτω
νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν.
σιθ * καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτοῦ ὠνείδιζον αὐτόν.
β * γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ'
σκ ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. * καὶ τῇ
β ὥρᾳ τῇ ἐννάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέ-
σκα γων. ἐλωὶ, ἐλωὶ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι, μεθερμη-
ς νευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλι-
πες. καὶ τινὲς τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες, ἔλε-
σκβ γον. ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ. * δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γε-
β μίσας σπόγγον ὄξους περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότιζεν
σκγ αὐτὸν, λέγων. * ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας
α καθελεῖν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην,
σκδ ἐξέπνευσε. * καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐ-
β σχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. * ἰδὼν δὲ ὁ
σκε κεντουρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕ-
β τως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν. ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος
σκϛ οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ
ς μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαλη-
νὴ, καὶ μαρία ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ ἰωσῆ μητὴρ,
καὶ σαλώμη, αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ἠκολού-
θουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτοῦ, καὶ ἄλλαι πολ-
σκζ λαὶ αἱ συναναβάσαι αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυμα. * καὶ μη
α ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὅ ἐστι προ-
σάββατον, ἦλθεν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας εὐσχήμων
βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς πι-
λᾶτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πιλᾶ-
τος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε, καὶ προσκαλεσά-
μενος τὸν κεντουρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, εἰ πά-
λαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντουρίωνος,
σκη ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰωσήφ. * καὶ ἀγο-
α ράσας σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδό-
νι, καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατομη-
μένον ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν
σκθ θύραν τοῦ μνημείου. * ἡ δὲ μαρία ἡ μαγδα-
ς ληνὴ καὶ μαρία ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.
σλ * καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μαρία ἡ μαγδα-
η ληνὴ, καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ σαλώμη, ἠγόρασαν
ἀρώματα

uestimēta eius, mittētes sortē super illa, quis
qd tolleret. Erat aūt hora tertia. Et crucifixe
runt eū. Et erat inscriptio causæ illius inscri-
pta: Rex Iudæorū. Et cū eo crucifigūt duos
latrones: unū à dextris, & alterū à sinistris e-
ius. Et impleta est scriptura quæ dicit: Et cū
iniquis deputatus est. Et q præteribāt, cōui-
ciabant illi, mouentes capita sua ac dicētes,
Væ qui demoliris templū, & in trib. diebus
extruis: serua teipsum, & descende de cruce.
Similiter et summi sacerdotes illudētes inter
sese cū scribis, dicebāt, Alios seruauit, seipsū
seruare nō potest. Christus ille rex Israel de-
scendat nūc de cruce, ut uideamus & creda-
mus. Et qui crucifixi fuerāt cum illo, probra
iaciebāt in eum. Quū uero facta esset hora se
xta, tenebræ ortæ sunt super totā terrā, usq;
ad horā nonā. Et hora nona clamauit Iesus
uoce magna, dicens: Eloi, Eloi, lama sabach-
thani. quod est, si quis interpretet, Deus me-
us, deus meus, cur me deseruisti? Et quidam
astantiū quū audissent, dicebant: Ecce, Heliā
uocat. Accurrit aūt quidā, & impleta spon-
gia aceto, impositaq; harundini, porrexit illi
potū, dicens: Sinite, uideamus an uēturus sit
Helias ad deponendū eum. Iesus aūt emissa
uoce magna expirauit. Et uelū tēpli scissum
est ī duas partes, à summo usq; ad imū. Quū
uidisset aūt Centurio qui astabat ex aduerso
illi, q sic emisso clamore expirasset, dixit:
Vere homo hic, filius erat dei. Erant autē &
mulieres è longinquo spectantes, inter quas
erat Maria Magdalene, et Maria Iacobi par
ui & Iose mater, & Salome, quæ etiā quum
esset in Galilæa sequutę fuerant illū, & mini
strauerāt ei, alięq; cōplures quæ simul ascen
derāt cū eo Hierosolymā. Et quū iam uenis-
set uespera, qm̄ erat parasceue, quę præcedit
sabbatū, uenit Ioseph ortus ex ciuitate Ari-
mathæa, honestus senator, q & ipse erat ex-
pectās regnū dei, et sumpta audacia īgressus
est ad Pilatū, & petijt ab eo corpus Iesu. Pila-
tus aūt admiratus ē, si iā mortuus esset, & ac-
cersito ad se cēturiōe, īterrogauit illū an iam
dudū mortuus fuisset. Et re cognita ex cētu-
riōe, donauit corp⁹ ipsi Ioseph. Et is mercat⁹
sindonē, depositū eū inuoluit sindoni, depo-
suitq; ī monumēto, qd erat excisū è petra, &
aduoluit lapidē ad ostiū monumēti. At Ma
ria magdalene & Maria Iose spectabant ubi
poneret. Et cū pręterisset sabbatū, Maria ma XVI
gdalene & Maria Iacobi & Salome emerūt
aromata

σλα ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. * καὶ
α λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ
μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς
ἑαυτάς. τίς ἀπεκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύ-
ρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν
ὅτι ἀπεκύλισαι ὁ λίθος. ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.
καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον
καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν
σλβ λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. * ὁ δὲ λέ-
β γει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε, ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν
ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧ-
δε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγε-
τε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τοῦ πέτρου,
ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν
σλγ ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * καὶ ἐξελθοῦ-
β σαι ταχὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ αὐ-
τὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον,
ἐφοβοῦντο γάρ. ἀναστὰς δὲ πρωὶ πρώτῃ σαββά-
του ἐφάνη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μαγδαληνῇ, ἀφ'
ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκείνη πορευθεῖσα
ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις πενθοῦσι
καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ καὶ ἐ-
σλδ θεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. * μετὰ δὲ ταῦ-
η τὰ δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη
ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖ-
νοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς, οὐδὲ
σλε ἐκείνοις ἐπίστευσαν. * ὕστερον ἀνακειμένοις
ι αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν
ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεα-
σαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον, οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ
εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαν-
τα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πι-
στεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας
κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα
παρακολουθήσει, ἐν τοῦ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκ
βαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦ-
σι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοῦ βλαί-
ψει. ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς
ἕξουσι. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐ-
τοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ
δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυ-
ξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ
τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούν-
των σημείων.

aromata ut uenirent & ungerēt eum. Et sum
mo diluculo diei primi sabbatorum ueniunt
ad monumentum, exorto sole, dicebantq;
inter sese, Quis reuoluet nobis lapidem ab
ostio monumenti? Et quum respexissent, ui-
dent lapidē esse reuolutū: nam erat magnus
ualde. Et ingressæ in monumentū, uiderunt
adolescentem sedentem à dextris, amictum
stola cādida: & expauerunt. At ille dicit eis:
Ne expauescatis: Iesum quæritis Nazare-
num, qui fuit crucifixus: surrexit, nō est hic:
ecce locus ubi posuerant illum. Sed abite, di
cite discipulis eius & Petro, quod ille præce
dit uos in Galilæā: illic eum uidebitis, sicut
dixit uobis. Et abeuntes cito fugerunt à mo-
numento. Habebat enim illas tremor & stu-
por, neq; cuiquam quicq̄ dicebant: timebāt
enim. Quum surrexisset aūt Iesus mane, pri
mo die sabbati, apparuit primū Mariæ Ma
gdalenæ, de qua eiecerat septem dæmonia.
Illa profecta, renunciauit ijs qui cum illo fue
rant, lugētibus ac flentibus. Et illi quum au-
dissent quod uiueret, ac uisus esset ab illa, nō
crediderunt. Post hæc aūt duob. ex ipsis am
bulantibus, apparuit in alia forma euntibus
rus. Et illi abierunt ac renunciarūt reliquis:
nec his illi crediderūt. Postea discumbentib.
illis undecim apparuit, & exprobrauit illis
incredulitatē suam, & cordis duriciē, quod
his qui ipsum uidissent resuscitatū, non cre-
didissent. Et dicebat eis, Ite in mundum uni-
uersum, & prædicate euangeliū omni crea-
turę: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, sal
uus erit: qui uero non crediderit, condemna
bitur. Porrò signa eos qui crediderint, hæc
subsequentur: Per nomen meū dæmonia eij
cient: linguis loquentur nouis: serpentes tol-
lent: et si quid letale biberint, nō nocebit eis:
super ægrotos manus imponent, & bene ha
bebunt. Itaq; dominus quidē postq̄ loquu-
tus fuisset eis, receptus est in cœlū, & conse-
dit à dextris dei. Illi uero egressi, prædicaue-
runt ubiq;, domino cooperāte, et sermonem
confirmante per signa subsequentia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
ΤΕΛΟΣ

EVANGELII SECVN-
DVM MARCVM
FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ
ΚΑΙ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Λουκᾶς ἰατρὸς αὐτοχειρὸς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τῆ ἑλληνικῆ οὐκ ἄπειρος, ὡς ἡ λέξις τῶν λόγων ἀρχόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ τῆς ἀλόγου ἀπῆς ἀκόλουθος, σωνέταξεν ἅγιον εὐαγγέλιον, ὃ καὶ οὗ αὐτὸς ὁ κύριος ἐπαινῶν ἐφησεν αὐτῷ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κεῖται τάδε τὰς ἐκκλησίας, καὶ πῶς οὐ κολουσαεῖς, ἀπαγγέλλει ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πρὸς ἰμόθεον, λουκᾶς ὅτι μετ' ἐμοῦ μόνος. καὶ ἕτερον δὲ ἐξ ἑλλήνων τὸν τύχιον ἐξ ἀρχόλου, ὃν γράφει πράξεις ἀρχόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως διετείας διάγοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνεται, ἐνιαυσίου, ἕως τετάρτου νόρων ὁ νιωστός. ἀφ' ὧν πεπείσμεθα, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὸν βίβλον συντετάχθαι. ἡ γὰρ προϊοῦσα παύλου καὶ βίκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡς ἀνεὶ λέοντος βασιλιδώνος, εἰς τὰς ἀκρούφας γραφὰς ψηφιδήσεται. οὐ δὲ γὰρ ἐνέχω ῥᾳ τ' ἀχόλιστον τὸν ἀρχόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων ἔστι νυνοηκῆαι. ἀλλὰ καὶ τρόυλιανὸς ἐλεγχθῆναι ὑπὸ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἀναφορᾷ πρὸς εὐτρόπιον λιανὸν ἐν τῇ ἀσίᾳ, παυλαεῖ παύλου ἀρχόλου, ἔστι χθῆναι ὑπὸ ἰωάννου, οἷα παρ' αὐτοῦ συντάγίσης βίβλου, ὡμολογηκῆαι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλῳ, ἔστι πεποιηκέναι. διὸ καὶ ἐκβεβλῆσθαι ἔστιν ἕνιες ὑπολαμβάνουσιν. ὁσάκις γὰρ παῦλος ἐν τοῖς οἰκείοις ὠνόμασεν ἐπιστολαῖς λέγει, ἡ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸν τύχικον τ' ἡ τὸν κρῆτα σημαίνει. καὶ κρῆτα μὲν εὐαγγέλιον, οἷα μετὰ τὸν λυκίας πλωικαῦτα ἐν τῷ σώματι μὴ χρωμένου, ἀλλὰ πρὸς τὸν λοιπὸν ἀρχόλου, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τ' ἰδίᾳ σωτάγματος πεφιφανῶς λέγει. καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. ποιαγεωῶν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραψε. τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀρχόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ σωέταξεν. ἵνα ἐχθῆ τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν λωνσαντινοπόλει, εἰς ἣν πόλιν τοῦ εἰκοσῷ λωνσαντίνου ἐνιαυτῷ, τὸ τοῦ σῶμα, μετὰ τῶν λειψάνων αὐτοῦ ἀπόστολ τ' ἀρχόλων μετωκίσθη.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Λουκᾶς ὁ θεῖος, ἀντιοχεὺς τὸ μὲν γένος, ἰατρὸς δὲ, καὶ τὴν ἔξω σοφίαν πολὺς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβραϊκὴν παιδείαν ἐξησκήκως, τοῖς ἱεροσολύμοις ὡμίλησε, ὅτε δὴ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὡς τε φασί τινες, ὃν καὶ αὐτὸν γνωέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων, καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀναστάντα τὸν χριστὸν σωαναστῆσαι μετὰ κλεόπα. ἀναληφθέντος δὲ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πισθέντος, γνωέσθαι σωέκδημον αὐτοῦ. φημὶ δὲ τὸν παῦλον, καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ τὸ προοίμιον αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ τεσσαρακαίδεκα ἔτη τ' τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, τὸν ἀρχοντα ἴσως. τὸν γὰρ κρατοῦντα τῶν ἡγεμονεύοντα ἐλέγχει, ὡς καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. τὸν δὲ ἄνθρωπον θεόφιλης, τὸν κράτιστον ἐπὶ παθῶν ἀνεξάμενον, θεόφιλος ὅτι κράτιστος, ὃς καὶ ἄξιον ἦν ὄντα ὅλην ἀκοῦσαι τοῦ εὐαγγελίου.

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM

VONIAM cõplures aggressi sunt cõtexere narrationẽ earũ quæ inter nos certissimẽ fidei sunt, rerum, sicuti tradiderunt nobis hi qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorũ quæ narrabant: uisum est & mihi, ut cunctis ab initio exacta diligẽtia peruestigatis, deinceps tibi scriberem, optime Theophile, quo agnoscas eorũ de quibus edoctus fueras, certitudinẽ. Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidã nomine Zacharias, de uice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant aũt iusti ambo coram deo, uersantes in omnibus præceptis & iustificationib. domini irreprehensibiles: nec erat illis proles, eo quod esset Elizabet sterilis, et ambo prouectę iam essent ætatis. Factum est aũt, quum is sacerdotio fungeretur in ordine uicis suæ coram deo, secundũ consuetudinẽ functionis sacerdotalis, sors illi obuenit, ut odores incenderet, ingressus in templũ domini, & ois multitudo populi precabatur foris tempore thymiamatis. Apparuit aũt illi angelus dñi stãs à dextris altaris, in quo thymiamata solẽt adoleri. Et Zacharias turbatus est eo uiso, ac timor irruit super eum. Ait aũt ad illũ angelus, Ne timeas Zacharia, quoniã exaudita est deprecatio tua: uxorq; tua Elizabet pariet tibi filiũ, & uocabis nomen eius Ioãnem: Et erit gaudiũ tibi & exultatio, & multi super eius natiuitate gaudebũt. Erit enim magnus coram dño, & uinũ sicerãq; non bibet. Et spiritu sancto replebit̃ iam inde ab utero matris suæ, multosq; filiorũ Israel cõuertet ad dñm deum ipsorũ. Et ipse præcedet ante illũ cum spiritu & uirtute Heliæ, ut cõuertat corda patrũ in filios, & inobedientes ad prudentiã iustorũ, ut paret dño plebem perfectã. Et dixit Zacharias ad angelũ, Quo argumẽto istuc cognoscã? ego enim sum senex, & uxor mea prouectæ ætatis est. Ac respondens angelus dixit ei, Ego sum Gabriel, qui astiti in cõspectu dei, missusq; sum ut loquar ad te, et hęc tibi læta nũciẽ. Et ecce futurũ est, ut sis tacitus, nec

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι, ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν. ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας ἀβιά. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθ' ὅτι ἡ ἐλισάβετ ἦν στεῖρα καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβετ γεννήσῃ υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰωάννην, καὶ ἔσαι χαρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσαι γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. καὶ εἶπε ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο ; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης. καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι γαβριὴλ, ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ

μὴ δυνάμενο λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς. καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὀνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρέθ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπεν. Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ ἰδοῦσα, διε-ταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. μὴ φοβοῦ Μαριάμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπεν δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενίς σου, καὶ αὐτὴ συνείληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς. καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ Μαριάμ, ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά

nec fari posſit ad eum usq; diē quo hęc fiant, eo quod non credidiſti uerbis meis quæ implebuntur in tempore ſuo. Et erat populus expectans Zachariam, & mirabantur quod moraretur in templo. Egreſſus autem nō poterat loqui illis. Et cognouerunt quod uiſionem uidiſſet in tēplo. Et ipſe innuebat illis, permānſitq; mutus. Et accidit, ut impleti ſunt dies officij eius, abiit in domum ſuam. Poſt hos autem dies cōcepit Elizabet uxor eius, & occultabat ſe menſibus quinque, dicens: Sic mihi fecit dominus in diebus quibus me reſpexit, ut auferret probrum meum inter homines. In menſe autem ſexto miſſus eſt angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galileę, cui nomen Nazareth, ad uirginem deſponſam uiro, cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid, ac nomen uirginis Maria. Et ingreſſus angelus ad eam dixit: Aue gratioſa, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa uero quū uidiſſet, turbata eſt ſuper oratione eius, & cogitabat qualis eſſet illa ſalutatio. Et ait angelus ei, Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud deum. Ecce concipies in utero & paries filium, ac uocabis nomen eius Ieſum. Hic erit magnus, et filius altiſſimi uocabitur. Et dabit illi dominus deus ſedem Dauid patris ipſius, regnabitq; ſuper domum Iacob in æternū, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo erit iſtud, quādoquidem uirum non cognoſco? Et reſpondens angelus dixit ei, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obūbrabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ſanctū, uocabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua, et hic menſis eſt ſextus illi, quę dicebatur ſterilis, quia nō erit impoſſibile apud deum omne uerbum. Dixit autē Maria, Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum uerbum tuum. Ac diſceſſit ab illa angelus. Exurgens autem Maria in diebus his, abiit in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, ac ſalutauit Elizabet. Et factum eſt, ut audiuit ſalutationem Mariæ Elizabet, ſaliit infans in utero eius. Et repleta eſt ſpiritu ſancto Elizabet, exclamauitq; uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta eſt uox ſalutationis tuæ in

auribus

ὦτά μου, ἐσκίρτησεν γὰρ ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. καὶ εἶπε Μαριάμ. μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτὸν, καὶ ἐγέννησεν, υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλωσε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν. οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε, λέγων. Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων. Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς

auribus meis, exultauit præ gaudio infans in utero meo. Et beata quę credidit, quoniā perficiētur ea quæ dicta ſunt ei à dño. Et ait Maria: Magnificat anima mea dñm. Et exultauit ſpiritus meus in deo ſeruatore meo. Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magnifica q̄ potēs eſt, & ſanctum nomen eius. Et miſericordia eius in progeniem & progeniem, timētibus ipſum. Præſtitit robur per brachium ſuum, diſperſit ſuperbos cogitatione cordis ipſorum. Detraxit potentes de ſedibus, et euexit humiles. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Suſcepit Iſrael puerum ſuum, ut memor eſſet miſericordiæ. Sicut locutus eſt ad patres noſtros, nimirum Abrahamo & ſemini eius in æuum. Manſit autē Maria cum illa circiter mēſibus tribus, & reuerſa eſt in domū ſuam. Elizabetæ uero impletum eſt tempus pariendi, & peperit filiū. Et audierunt uicini & cognati eius, quod magnifice dominus miſericordia ſua uſus eſſet erga illam, & gratulabantur ei. Et factum eſt in die octauo, uenerūt ad circūcidendū puerum, & uocabāt eum nomine patris ſui, Zachariam. Et reſpondēs mater eius dixit, Neq̄quaq̄: ſed uocabitur Ioannes. Et dixerūt ad illam, Nemo eſt in cognatione tua, qui uocetur iſto nomine. Innuebāt autem patri eius, quid uellet uocari eum. Iſq̄ poſtulatis tabellis ſcripſit, dicens: Ioānes eſt nomen eius. Et admirati ſunt uniuerſi. Apertū eſt autem os eius ilico, & lingua eius loquebatur laudans deū. Et peruaſit timor omnes uicinos eorū, & per omnē montanam regionē Iudææ diuulgabantur omnia uerba hæc, & poſuerūt omnes qui audierant in corde ſuo, dicentes: Quid nam puer hic erit? Et manus domini erat cum illo. Et Zacharias pater eius repletus eſt ſpiritu ſancto, prophetauitq; dicens: Laudandus dñs deus Iſrael, quia uiſitauit & fecit redemptionē populo ſuo. Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo Dauid pueri ſui. Sicut loquutus eſt per os ſanctorū, quí à ſeculo fuerunt prophetarum ſuorum. Fore ut ſeruaremur ab inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos. Vt uteretur miſericordia erga patres noſtros, ac memor eſſet teſtamenti ſui ſancti. Præſtaretq; iuſiurandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum, ac daret nobis. Vt ſine timore, de ma-

ρας τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ,
ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας
τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προ-
φήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προ-
σώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι
γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἁμαρ-
τιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν
οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶ-
ναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις,
τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.
τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύμα-
τι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως
αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰσραήλ. * ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς α
ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος αὐ-
γούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.
αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος
τῆς συρίας κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες
ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀ-
νέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, ἐκ πό-
λεως ναζαρὲθ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν δαβίδ,
ἥτις καλεῖται βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴ-
κου καὶ πατριᾶς δαβίδ, ἀπογράψασθαι σὺν μα
ριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγ-
β κύῳ. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐ-
πλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. καὶ ἔτεκε
τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνω-
σεν αὐτόν. * καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φά
τνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.
καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυ-
λοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκ-
τὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος
κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμ
ψεν αὐτούς. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φοβεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγ-
γελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παν
τὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς
ἐστι χριστὸς κύριος, ἐν πόλει δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν
τὸ σημεῖον. εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον,
κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ
ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν
θεὸν, καὶ λεγόντων. δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ
γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. καὶ ἐγένε-
σαν, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγ-
γελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς
ἀλλήλους. διέλθωμεν δὴ ἕως βηθλεέμ, καὶ ἴδω-
μεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρι-
σεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τήν
τε μαριὰμ καὶ τὸν ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κεί-
μενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώρισαν περὶ
τοῦ ῥήματος, τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παι
δίου τούτου. καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύ-
μασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων
πρὸς

πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ
ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ
τῆς. καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες
καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἤκουσαν
καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅ-
τε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ
παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦς, τὸ
κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι
αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέ
ραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον μω
σέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα, παρασῆ
σαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυ
ρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον
τῷ κυρίῳ κληθήσεται. καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν
κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυ
γόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. καὶ ἰδοὺ γ
ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα συμεών.
καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς,
προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ ἰσραήλ, καὶ
πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἦν αὐτῷ κε-
χρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου,
μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. καὶ
ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐν τῷ
εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ
ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου
περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγ
κάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεὸν, καὶ εἶπεν.
νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα κατὰ τὸ
ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ
σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάν
των τῶν λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ
δόξαν λαοῦ σου ἰσραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ
μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες, ὧν τοῖς λαλουμένοις
περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, καὶ εἶ-
πε πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἰδοὺ οὗτος
κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ
ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. καὶ σοῦ
δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅ-
πως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν δια
λογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις θυγάτηρ φα δ
νουήλ ἐκ φυλῆς ἀσὴρ, αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡ
μέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ
ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. καὶ αὕτη χήρα ὡς
ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἡ οὐκ ἀφίστατο ἀ-
πὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα
νυκτὸς καὶ ἡμέρας. καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐ-
πιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει
περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρω-
σιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα
τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν
γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδί-
ον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμε-
νον

nu inimicorum nostrorum liberati, seruire-
mus ipsi. Cum sanctitate et iustitia corã ipso,
cunctis diebus uitæ nostræ. Et tu puer, pro-
pheta altissimi uocaberis, præibis enim ante
faciẽ domini, ad parandũ uias eius. Ad dan-
dam scientiam salutis populo ipsius per re-
missionem peccatorũ eius. Per uiscera mise-
ricordiæ dei nostri, quib. uisitauit nos oriens
ex alto. Vt illucescęret his qui in tenebris &
umbra mortis sedebãt, ad dirigendos pedes
nostros in uiam pacis. Puer autem crescebat
& corroborabatur spiritu, & erat in desertis
donec ueniret dies, quo ostendendus erat a-
pud Israelitas. Factũ est autem in diebus II
illis, exijt decretũ à Cæsare Augusto, ut cen-
seretur totus orbis. Hæc descriptio prima fa-
cta est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant om-
nes ut profiterentur in suã quisq; ciuitatem.
Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciui-
tate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Da-
uid, quæ uocatur Bethlehẽ, eo quod esset de-
domo & familia Dauid, ut profiteretur cum
Maria desponsa sibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit autem quũ essent ibi, comple-
ti sunt dies pariendi. Et peperit filium suum
primogenitum, ac fasciis eum inuoluit, recli-
nauitq; eum in præsepi, quod nõ esset eis lo-
cus in diuersorio. Et pastores erant in regio-
ne eadẽ uigilantes, & excubantes excubias
nocte super gregem suũ. Et ecce angelus do-
mini astitit illis, & claritas domini circũful-
sit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit
illis angelus, Ne timeatis. Ecce enim annun
cio uobis gaudiũ magnum, quod futurum
est toti populo, quia natus est uobis hodie
seruator, qui est Christus dominus, in ciuita
te Dauid. Et hoc uobis signũ, Inuenietis in-
fantem fasciis inuolutum, positum in præse-
pi. Et subito facta est cum angelo multitudo
militiæ cœlestis, laudantium deum & dicen-
tiũ: Gloria in altissimis deo, ac in terra pax,
in hominibus bona uoluntas. Et factum est
ut discesserunt ab eis angeli in cœlum, & ho-
mines pastores loquebanť inter sese, Trans-
eamus iam Bethleem usq;, & uideamus hoc
quod audiuimus accidisse, quod dominus
aperuit nobis. Et uenerunt festinantes, & in
uenerunt Mariam & Ioseph, & infantẽ po-
situm in præsepi. Quum uidissent autem, di-
uulgauerunt de uerbo quod dictũ erat ipsis
de puero hoc. Et omnes qui audierunt mi-
rati sunt de his quæ dicta erant à pastoribus

νου σοφίας, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. καὶ ἐπο-
ρεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ
τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώ-
δεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ
ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας
ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ἐπέμεινεν ἰησοῦς ὁ παῖς
ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ.
νομίζαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον
ἡμέρας ὁδὸν, καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγε-
νέσιν, καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν,
ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.
καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ
ἱερῷ καθιζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ
ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς.
δ * ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ
β συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόν-
ε τες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν. * καὶ πρὸς αὐ-
ι τὸν ἡ μητὴρ αὐτοῦ εἶπε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡ-
μῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνόμενοι ἐζη-
τοῦμέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅ, τι ἐζητεῖτέ
με; οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί
με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν
αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς να-
ζαρὲθ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ μητὴρ
αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ, καὶ
ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
ς * ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας τι
γ βερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος ποντίου πι-
λάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος τῆς
γαλιλαίας ἡρώδου, φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας καὶ τραχω-
νίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβιληνῆς τε-
τραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέων ἄννα καὶ καϊάφα,
ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν τοῦ ζαχα-
ζ ρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. * καὶ ἦλθεν εἰς πᾶ-
α σαν τὴν περίχωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βα-
πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὡς γέ-
γραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέ-
γοντος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσα-
τε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους
αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν
ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται. καὶ ἔσται τὰ
σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λεί-
ας, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.
η * ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βα-
ε πτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑ-
πέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;
ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ
μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς. πατέρα ἔχομεν
τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς
ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβρα-
άμ

tur sapientia, & gratia dei erat super illũ. Et
ibant parentes eius quotãnis Hierosolymã
in die festo paschæ. Et quum factus esset an-
norum duodecim, ascendentibus illis Hiero
solymam secundũ consuetudinem diei festi:
cõsummatisq; diebus quum redirent illi, re-
mansit puer Iesus Hierosolymis, & non cog
nouerunt parentes eius. Cæterũ rati illum
esse in comitatu, uenerunt itinere diei, & re-
quirebãt eum inter cognatos et inter notos.
Et quum non inuenissent eum, reuersi sunt
Hierosolymã, quærẽtes eum. Et accidit post
triduum, inuenerunt illum in templo seden-
tem in medio doctorũ, audientem illos, & in
terrogantem eos. Stupebant aũt omnes qui
eum audiebant super intelligẽtia & respon-
sis eius: & uiso eo admirati sunt. Et dixit ma-
ter eius ad illum: Fili, cur fecisti nobis sic? Ec
ce pater tuus & ego dolentes quærebamus
te. Et ait ad illos: Quid est quod quærebatis
me? An nesciebatis, quod in his quæ patris
mei sunt, oportet me esse? Et illi non intelle-
xerunt sermonem quem loquutus est ipsis.
Et descendit cum eis, uenit que Nazareth,
eratq; subditus illis. Mater autem eius con-
seruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et
Iesus proficiebat sapiẽtia & ætate & gratia
apud deum atq; homines. Anno autem III
decimoquinto imperij Tiberij Cęsaris, Pon
tio Pilato pręside Iudææ, tetrarcha uero Ga
lilææ Herode, Philippo autem fratre eius te
trarcha Ituręæ & Trachonitidis regionis, et
Lysania Abilenes tetrarcha, sub põtificibus
Anna & Caiapha, factum est uerbũ domini
super Ioannem Zachariæ filium in deserto.
ε Et uenit in omnem regionem finitimam Ior
dani, prædicans baptismum pœnitentiæ in
remissionẽ peccatorũ, sicut scriptum est in
libro sermonum Hesaiæ prophetæ, dicẽtis:
Vox clamantis in deserto, parate uiam do-
mini, rectas facite semitas eius. Omnis ual-
lis implebitur & omnis mons & collis red-
detur humilis. Et fient quæ obliqua sunt di-
recta, & asperæ *uertentur* in uias planas, & ui
debit omnis caro salutare dei. Dicebat ergo
ad turbas, quæ exibant ut baptizarentur ab
ipso: Progenies uiperarũ, quis submonstra-
uit uobis ut fugeretis à uentura ira? Facite
ergo fructus dignos pœnitentiæ: et ne cœ-
peritis dicere intra uosipsos, patrẽ habemus
Abrahamum. Dico enim uobis, potẽs est
deus de lapidibus istis suscitare filios Abra-
hamo

άμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν
δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποι-
οῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ
θ βάλλεται. * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄ- ς
ι χλοι, λέγοντες, τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς
δὲ λέγει αὐτοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδό-
τω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοί-
ως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆ-
ναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, τί ποιή-
σομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, μηδὲν πλέον
παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. ἐπη-
ρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες.
καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς.
μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ
ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ
τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς
καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μή ποτε αὐ-
τὸς εἴη ὁ χριστός. ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης, ἅπα-
ι σι λέγων. * ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑ-
α μᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ
ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐ-
τοῦ, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίζει ἐν πνεύματι ἁγίῳ
ια καὶ πυρί. * οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ αὐτοῦ,
ε καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἁλῶνα αὐτοῦ, καὶ συνά-
ξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ
ἄχυρον κατακάυσει πυρὶ ἀσβέστῳ. πολλὰ μὲν
οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν, εὐαγγελίζετο τῷ
ιβ λαῷ. * ὁ δὲ ἡρώδης ὁ τετράρχης, ἐλεγ-
β χόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ ἡρωδιάδος τῆς γυναι-
κὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων, ὧν
ἐποίει πονηρῶν ὁ ἡρώδης, προσέθηκε καὶ τοῦ-
το ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ
γ φυλακῇ. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆ-
α ναι ἅπαντα τὸν λαὸν, καὶ ἰησοῦ βαπτισθέντος
καὶ προσευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν
καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματι-
κῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτὸν, καὶ φω-
νὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός
ιδ μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. * καὶ
γ αὐτὸς ἦν ὁ ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχό-
μενος ὤν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς ἰωσὴφ τοῦ ἡλεὶ, τοῦ
μαθὰτ, τοῦ λευὶ, τοῦ μελχὶ τοῦ ἰαννὰ, τοῦ ἰωσὴφ,
τοῦ ματατθίου, τοῦ ἀμὼς, τοῦ ναοὺμ, τοῦ ἐσλὶ,
τοῦ ναγγὲ, τοῦ μαὰθ, τοῦ ματαθίου, τοῦ σεμεὶ,
τοῦ ἰωσὴχ, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωαννᾶ, τοῦ ῥησία,
τοῦ ζοροβάβελ, τοῦ σαλαθιὴλ, τοῦ νειρὶ, τοῦ μελ-
χὶ, τοῦ ἀδδὶ, τοῦ κοσὰμ, τοῦ ἐλμαδὰν, τοῦ ἥρ,
τοῦ ἰησὼ, τοῦ ἐλιέζερ, τοῦ ἰωρὴμ, τοῦ ματθὰ, τοῦ
λευεὶ, τοῦ σιμεὼν, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰωσὴφ, τοῦ
ἰωνὰμ, τοῦ ἡλιακὴμ, τοῦ μελεᾶ, τοῦ μενὰν, τοῦ
μαθαθὰν, τοῦ ναθὰν, τοῦ δαβιδὶ, τοῦ ἰεσσὰι, τοῦ
ὀβὴδ, τοῦ βοὼζ, τοῦ σαλμὼν, τοῦ ναασσὼν, τοῦ
ἀμινα-

hamo. Iam uero & securis ad radicẽ arborũ
posita est, Oĩs ergo arbor, nõ faciens fructũ
bonũ, excidit, & in ignem cõijcitur. Et inter
rogabãt eum turbę, dicẽtes: Quid ergo facie
mus? Respõdẽs aũt dicit illis, Qui habet du-
as tunicas, impertiat nõ habẽti: et q habet e-
scas, similiter faciat. Venerũt aũt & publica-
ni ut baptizarent, & dixerũt ad illũ: Magi-
ster qd faciemus? At ille dixit ad eos: Ne qd
ampli⁹ q̃ quod cõstitutũ est uobis, exigatis.
Interrogabãt aũt eum & milites, dicẽtes: Et
nos quid faciemus? Et ait illis: Ne quẽ cõcu-
tiatis, ne quem calũniemini, et cõtenti estote
stipẽdijs uestris. Expectante aũt populo, &
cogitantib. om̃ibus in cordib. suis de Ioãne,
num ipse esset ille Christus? Respõdit Ioan-
nes, dicẽs uniuersis: Ego qdẽ aqua baptizo
uos: sed ueniet fortior me, cuius nõ sum dig-
nus soluere corrigiã calciamentorũ: ipse uos
baptizabit spũ sancto & igni, cuius uentila-
brũ in manu ipsius, et purgabit aream suã, et
cõgregabit triticũ in horreũ suũ, paleas autẽ
cõburet igni inextinguibili. Multa quidẽ &
alia exhortãs euangelizabat populo. Hero-
des aũt tetrarcha, quum corripereť ab illo de
Herodiade uxore fratris sui, deq; omnib. ma
lis quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc sup
omnia, & inclusit Ioãnem in carcerẽ. Factũ
est aũt quum baptizareť omnis populus, ut
& Iesu baptizato & orante apertũ sit cœlũ,
ac descẽdit spiritus sanctus corporali specie
quasi columba in ipsum, & uox de cœlo fa-
cta est, quæ diceret: Tu es filius ille meus di-
lectus, in te cõplacitũ est mihi. Et ipse Iesus
incipiebat esse fermè annorũ triginta, ut pu-
tabatur filius Ioseph, qui fuit filius Heli, qui
fuit Mathat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi,
qui fuit Iannæ, q fuit Ioseph, qui fuit Matat-
thiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit
Esli, qui fuit Nagge, qui fuit Maath, qui fuit
Matathiæ, qui fuit Semei, q fuit Iosech, qui
fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Rhesa, qui
fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, q fuit Ne
ri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, q fuit Co-
sam, qui fuit Helmadã, qui fuit Her, qui fuit
Ieso, qui fuit Heliezer, qui fuit Ioram, q fuit
Mattha, q fuit Leui, qui fuit Simeon, q fuit
Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Ionam, qui fuit
Heliachim, qui fuit Meleam, qui fuit Menã,
qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit
Dauid, qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit
Booz, q fuit Salmon, q fuit Naasson, q fuit

ἀμιναδὰβ, τοῦ ἀρὰμ, τοῦ ἐσρὼμ, τοῦ φαρὲς, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰακὼβ, τοῦ ἰσαὰκ, τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαρρᾶ, τοῦ ναχὼρ, τοῦ σερούχ, τοῦ ῥαγαῦ, τοῦ φάλεκ, τοῦ ἑβὲρ, τοῦ σαλὰ, τοῦ καϊνὰν, τοῦ ἀρφαξὰτ, τοῦ σὴμ, τοῦ νῶε, τοῦ λάμεχ, τοῦ μαθουσάλα, τοῦ ἐνὼχ, τοῦ ἰαρὲθ, τοῦ μαλελεὴλ, τοῦ καϊνὰν, τοῦ ἐνὼς, τοῦ
ιε σὴθ, τοῦ ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ. *ἰησοῦς δὲ πνεύμα-
ϛ τος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον,
ιϛ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. *καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡ-
ε μέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. καὶ ἀπεκρίθη ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, λέγων· γέγραπται ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου ἔσται σοῦ πᾶσα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ ἰησοῦς· ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, γέγραπται γάρ, προσκυνήσεις κυρίῳ τῷ θεῷ σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. ☩ ἤγαγεν δὲ αὐτὸν εἰς ἰερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, ☩ καὶ εἶπεν αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περί σου, τοῦ διαφυλάξαί σε, καὶ ὅτι χερσὶν ἀροῦσί σε, μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι εἴρηται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ. * καὶ ὑπέστρεψεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει
ιϛ τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. * καὶ ἦλθεν εἰς τὴν
ι ναζαρὲθ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον ἡσαΐου τοῦ προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον, πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίζεσθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισεν. καὶ

πάντων

EVANGELIVM

Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esrom, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ, qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainã, qui fuit Arphaxat, qui
ιε fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech, qui
ϛ fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Iareth, qui fuit Malelehel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, q fuit Adã, qui fuit dei. Iesus aũt plenus spũ sancto, regressus IIII
ιϛ est à Iordane, & actus est per spíritũ in deser-
ε tum, ac diebus quadraginta tentabatur à diabolo, nihilq; comedit in diebus illis: & consummatis illis, deinde esurijt. Dixit autẽ illi diabolus: Si filius es dei, dic lapidi huic ut panis fiat: Et respondit ad illũ Iesus, dicẽs: Scriptum est, Nõ pane solo uiuet homo, sed omni uerbo dei. Et subduxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in puncto tẽporis, & ait illi diabolus: Tibi dabo potestatẽ hanc uniuersam & gloriã illorũ, quia mihi tradita sunt, & cuicunq; uolo, do illam. Tu ergo si adora uerís prouolutus coram me, erũt tua omnia. Et respõdens Iesus dixit illi: Abi post me satana: scriptũ est enim, Adorabis dominum deum tuum, & illum solum coles. Et duxit il
ιϛ lum Hierosolymã, statuitq; eum super pin-
ι nam templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte teipsum hinc deorsum: scriptũ est enĩ, q̃ angelis suis mandauit de te, ut seruent te, & in manibus tollent te, ne offendas ad lapidẽ pedem tuũ. Et respondẽs Iesus ait illi: Dictum est, Non tentabis dñm deum tuũ. Et cõsummata omni tẽtatione, diabolus recessit ab illo usq; ad tempus. Et reuersus est Iesus uirtute spíritus in Galilæam, & fama exijt per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in
ιϛ synagogis eorum, et glorificabatur ab omnibus. Et uenit Nazareth, ubi erat nutritus, & intrauit secundũ consuetudinẽ suam die sabbatorum in synagogam, & surrexit ut legeret, & traditꝰ est illi liber Hesaiæ prophetæ, & ut explicuit librũ, inuenit locum ubi scriptũ erat: Spiritus domini super me, propter ea quod unxit me: ad euãgelizandum pauperibus misit me, ut sanem contritos corde, ut prædicem captiuis remissionem, & cæcis uisum, ut emittam confractos per remissionem, ut prædicẽ annum dñi acceptũ. Et cõplicato libro reddidit ministro, ac resedit. Et

omnium

πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. *καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ
ιθ θαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· οὐχ
κ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἰωσήφ; *καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· πάντως ῥηθήσεταί μοι τὴν παραβολὴν ταύτην·
ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν, ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. *εἶπε δέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ-
κα δεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.
κβ *ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἠλίου ἐν τῷ ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη ἠλίας, εἰ μὴ εἰς σάρεπτα τῆς σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ ἐλισαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ νεεμὰν ὁ σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. *καὶ κα-
τῆλθεν εἰς καπερναοὺμ πόλιν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. * καὶ
ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ
κγ ἦν λόγος αὐτοῦ. *καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄν-
η θρωπος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ
κδ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί,
β ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε
κε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμ-
β βος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ
κη αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. *ἀ-
θ ναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος· πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. δύοντος ι
δὲ τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ
κζ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευ-
ϑ σεν αὐτούς. *ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ

πολλῶν

omnium in synagoga oculi erant defixi in eum. Cœpit autẽ dicere ad illos: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Et omnes testimoniũ illi dabant, & mirabãtur super gratia sermonum, qui procedebãt ex ore ipsius, dicebantq; : Nónne hic est filius Ioseph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi hãc similitudinem, Medice cura teipsum. Quæcunq; audiuimus facta in Capernaũ, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico uobis, Nemo propheta acceptus est in patria sua. Sed in ueritate dico uobis, multę uiduę erant in diebus Heliæ in Israel, quando clausum est cœlum annis tribus & mẽsibus sex, quum facta esset fames magna per omnem terram, & ad nullam illarũ missus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierẽ uiduã. Et multi leprosi erant in Israel sub Helisæo propheta, & nemo eorum mũdatus est, nisi Naaman Syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. Et insurrexerũt, eieceruntq; illum è ciuitate, & duxerunt illum usq; ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat. Et descendit Capernaum ciuitatem Galiææ, ibiq; docebat illos sabbatis. Et stupebant super doctrina eius, quia cum potestate coniũctus erat sermo ipsius. Et in synagoga erat homo habens spíritũ dæmonis immundi: & exclamauit uoce magna, dicens: Eia, quid tibi nobiscum est Iesu Nazarener Venisti ad perdẽdum nos? Scio te qui sis, sanctus ille dei. Et increpauit illum Iesus dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et quũ prosecisset illum dæmoniũ in medium, exijt ab illo: nihilq; illi nocuit. Et factus est pauor super omnes: & colloquebãtur inter sese, dicentes: Quis sermo hic est? quia cum autoritate ac potestate imperat immundis spíritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum undiq; finitimæ regionis. Quum surrexisset autem Iesus de synagoga introiuit in domũ Simonis: socrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerũt illum pro ea. Et astans supra illam, increpauit febrem, & febris dimisit illam: statimq; surgens, ministrabat illis. Quum autem sol occideret, omnes qui habebant infirmos morbis uarijs ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, sanabat eos. Exibant autem & dæmonia à

πολλῷ, κράζοντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅ-
τι ἤδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. *γενομέ-
νης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον,
καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτὸν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ
κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ
εἶπε πρὸς αὐτούς, ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν
εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι
εἰς τοῦτο ἀπέσταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συ-
ναγωγαῖς τῆς γαλιλαίας. *ἐγένετο δὲ ἐν τῷ
τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, καὶ ἀκούειν τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην γε-
νησαρέτ. καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμ-
νην, οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυ-
νον τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν
τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς γῆς ἐπα-
ναγαγεῖν ὀλίγον, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ
πλοίου τοὺς ὄχλους. *ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, ιε
εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα. ἐπανάγαγε εἰς τὸ βαθος,
καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. καὶ ἀ-
ποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶπεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης
τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ
τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιή-
σαντες, συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ. δι-
ερήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν, καὶ κατένευσαν
τοῖς μετόχοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόν-
τας συλλαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμ-
φότερα τὰ πλοῖα ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. *ἰδὼν
δὲ σίμων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ,
λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι
κύριε. θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάντας
τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων, ἣν συνέλα-
βον, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην υἱοὺς ζε-
βεδαίου, οἵτινες ἦσαν κοινωνοὶ τῷ σίμωνι. *καὶ ιβ
εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ
νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ
πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν
αὐτῷ. *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν
πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν
ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων.
κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτεί-
νας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών. θέλω, καθαρί-
σθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐ-
τὸς παρήγγειλεν αὐτῷ, μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελ-
θὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ
τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέταξε μωσῆς εἰς μαρ-
τύριον αὐτοῖς. *διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ λα
αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θερα-
πεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. *αὐτὸς λβ
δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ προσευχόμε-
νος. *καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν δι-
δάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι φαρισαῖοι καὶ νομο-
διδάσ-

multis, clamantia ac dicētia: Tu es Christus ille filius dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quod sciebant ipsum esse Christum. Facto autem die egressus ibat in desertum locum, & turbæ quærebant eum, & uenerunt usq; ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis. Quibus ille ait: Et alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, nam in hoc missus sum. Et prædicabat in synagogis Galilææ. Factum est aūt quum turba immineret ei, ut audiret uerbū dei, & ipse stabat iuxta stagnū Genesareth, & uidit duas naues stantes ad stagnū: piscatores autem descenderant ex illis, & abluebant retia. Ingressus autē in unam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum, ut à terra abduceret pusillum, & sedens docebat de naui turbas. Vt cessauit autē loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia uestra in capturam. Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborātes nihil cepimus: tamen tuo iussu laxabo rete. Et quum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt socijs qui erant in altera nauí, ut uenirent & adiuuarent ipsos. Et uenerunt atq; impleuerūt ambas naues, ita ut mergerētur. Quod quum uideret Simon Petrus, accidit ad genua Iesu, dicēs: Discede à me domine, quia homo peccator sum. Stupor enim circundederat eum, & omnes qui cum illo fuerant, super captu piscium quem ceperant, similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant socij Simonis. Et ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, post hac homines capies. Et subductis in terram nauibus, relictis omnibus sequuti sunt eum. Et accidit quum esset in quadam ciuitate, & ecce uir plenus lepra, quūq; uidisset Iesum, prostratus in faciē rogauit eum, dicens: Domine, si uis potes me mundare. Et protensa manu tetigit eum, dicēs: Volo: mūdus esto. Et cōfestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi, ne cuiquā diceret, sed uade, *inquit*, ostende teipsum sacerdoti, & offer pro emū datione tui, quemadmodū præcepit Moses in testimoniū illis. Peruagabatur aūt magis rumor de illo, & conueniebāt turbæ multæ ut audirēt & sanarentur per illū ab infirmitatibus suis. Ipse aūt agebat in secessu in desertis, & orabat. Et factū est quodam die & ipse docebat, erātq; pharisæi sedētes ac legis doctores

διδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώ-
μης τῆς γαλιλαίας καὶ ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλήμ,
καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. *καὶ ἰδοὺ ιγ
ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς
ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγ-
κεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ μὴ εὑρόντες ποίας
εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάν-
τες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν
σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ ἰησοῦ.
καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, V
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλο-
γίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες.
τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
ἀφεῖναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἐπιγνοὺς δὲ
ὁ ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς, εἶπε
πρὸς αὐτούς. τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑ-
μῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ
ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα
δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυ-
τικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειραι. καὶ ἆρας τὸ κλινίδιόν σου
πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς
ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς
τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔλα-
βεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθη-
σαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμε-
ρον. *καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τε- ιδ
λώνην, ὀνόματι λευὶν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,
καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅ-
παντα, ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. *καὶ ἐ-
ποίησε δοχὴν μεγάλην λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐ-
τοῦ, καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων, οἳ ἦ-
σαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμ-
ματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέ-
γοντες. διὰ τί μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίε-
τε καὶ πίνετε; *καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς
αὐτούς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ,
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δι-
καίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. οἱ δὲ εἶ-
πον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου νηστεύ-
ουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν
φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε
πρὸς αὐτούς, μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος,
ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; ἐλ-
εύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν
ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ-
ραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς. ὅτι οὐ-
δεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον
παλαιόν, εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίσει, καὶ τῷ παλ-
αιῷ οὐ συμφωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ
οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ δὲ
μή γε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς
ἐκχυ-

doctores, qui uenerant ex omni castello Galilææ & Iudææ & Hierusalem, & uirtus domini aderat ad sanandū eos. Et ecce uiri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus, & quærebant eū inferre, & ponere ante illum. Et non inuenietes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderūt super tectum, ac per tegulas demiserunt eum cum lectulo in medium ante Iesum. Quorum fidem ut uidit, dixit illi: Homo, remittantur tibi peccata tua. Et cœperūt cogitare scribæ & pharisæi, dicentes: Quis est is qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Vt cognouit autem Iesus cogitationes eorum, respondens dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus uestris? Vtrum est facilius dicere, Remittantur tibi peccata: an dicere, Surge, & ambula? Vt autem scias q̄ filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, Surge, tolle lectulū tuum, & uade in domum tuam. Isq; confestim surgēs coram illis, tollebat in quo iacuerat, abijtq; in domū suam glorificans deum. Et stupor corripuit omnes, & glorificabāt deum: & repleti sunt timore, dicentes: Vidimus incredibilia hodie. Et post hæc exijt, ac uidit publicanū nomine Leui, sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Atque is relictis omnibus, surgens sequutus est eum. Et fecit ei cōuiuium magnū Leui in domo sua, & erat turba multa publicanorū & aliorum, qui cum illis accumbebant. Et murmurabant scribæ & pharisæi aduersus discipulos eius, dicētes: Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis? Et respondens Iesus, dixit ad illos: Non egēt qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non ueni ad uocandū iustos, sed peccatores ad pœnitētiam. At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiunāt frequenter, & obsecrationes faciūt, similiter & pharisæorū, tui uero edunt & bibunt? Quibus ipse ait: Num potestis facere, ut filij thalami, dum cum illis est sponsus, ieiunēt? Venient autem dies & quum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat aūt & similitudinē ad illos: Nemo immissuram noui uestimenti immittit in uestimentū uetus, alioquin & nouum rumpit, & ueteri non conuenit immissura ex nouo. Et nemo mittit uinū nouū in utres ueteres, alioqui rumpet uinū nouum utres, & ipsum effun-

ιε περὶ τοῦ ξηρᾶν ἔχοντος τὴν χεῖρα. ιϛ περὶ τῶν ἀπεστόλων ἐκλογῆς.

ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. ἀλλὰ οἶ-
νον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφό-
τεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν
εὐθέως θέλει νέον, λέγει γὰρ, ὁ παλαιὸς χρηστότε-
μα ρός ἐστιν. *ἐγένετο δὲ, ἐν σαββάτῳ δευτερο-
β πρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων,
καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς σταχύας, καὶ
ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρι-
σαίων εἶπον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν
ἐν τοῖς σαββάσι. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶ-
πεν ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε δα-
βίδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ αὐτοῦ
ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς
ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδω-
κε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ
μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός
ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.
μβ *ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ, εἰσελθεῖν
β αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ιε
ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.
παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρι-
σαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει, ἵνα εὕρωσι
κατηγορίαν κατὰ αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ἤδει τοὺς διαλογισ-
μοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔ-
χοντι τὴν χεῖρα. ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ
ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπε-
ρωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σαββάσιν, ἀγαθοποιῆ-
σαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι;
καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπεν τῷ
ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε,
καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.
αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς
μγ ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ ἰησοῦ. *ἐγένετο δὲ
β ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προ-
σεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευ-
μδ χῇ τοῦ θεοῦ. *καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώ ιϛ
β νησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ'
αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμω-
να, ὃν καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀ-
δελφὸν αὐτοῦ, ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, φίλιππον
καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰάκω-
βον τὸν τοῦ ἀλφαίου καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον
ζηλωτὴν, ἰούδαν ἰακώβου καὶ ἰούδαν ἰσκαριώ-
με τὴν, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. * καὶ καταβὰς
α μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μα-
θητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πά-
σης τῆς ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παρα-
λίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ,
καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ ὀχλούμε-
νοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύον-
μϛ το. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύνα-
ε μις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας. *καὶ αὐτὸς
ἐπάρας

effundetur, & utres peribunt. Sed uinũ mu-
stum in utres nouos mittendũ est, & utraq;
conseruãtur. Et nemo qui biberit uetus, sta-
tim uult nouũ: dicit enim, uetus melius est.
Accidit autem ut in sabbato secundopri- VI
mo transiret per sata, ac uellebant discipuli
eius spicas, edebantq;, confricãtes manibus.
Quidam autem pharisęorum dicebant illis:
Quid facitis, quod non licet facere in sabba
tis? Et respondẽs Iesus ad eos, dixit: Ne hoc
quidẽ legistis quod fecit Dauid, quum esu-
risset ipse, & qui cum illo erant, quomodo
intrauit in domum dei, & panes propositio
nis sumpsit, editq; ac dedit etiam his qui se-
cum erant, quos non licet edere, nisi tantum
sacerdotibus? Et dicebat illis, Dominus est
filius hominis etiam sabbati. Factum est au-
tem & in alio sabbato, ut intraret in synago-
gam, ac doceret. Et erat ibi homo & manus
eius dextera erat arida. Obseruabãt autem
eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sana-
turus esset, ut inuenirent unde accusarent
eum. Ipse uero sciebat cogitationes eorum,
& ait homini qui habebat manum aridam:
Surge, & sta in medio. Ille uero surgens ste-
tit. Ait igitur ad illos Iesus: Interrogabo uos
utrum licet sabbatis benefacere an malefa-
cere, animã seruare an perdere? Et circũspe-
ctis omnibus illis, dixit homini: Extẽde ma-
num tuam. Ille aũt fecit, & restituta est ma-
nus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti
sunt amentia, & colloquebantur inter sese,
quid nam facerent Iesu. Factũ est aũt in illis
diebus, exijt in montem ad orandum, eratq;
pernoctans in deprecatione dei. Et quũ dies
factus esset, uocauit discipulos suos, & ele-
git duodecim ex ipsis, quos & apostolos no
minauit: Simonem, quem & nominauit Pe-
trum, & Andream fratrẽ eius: Iacobum, &
Ioannem: Philippũ, & Bartholomæũ: Mat-
thæum, & Thomam: Iacobũ Alphæi filiũ,
& Simonẽ, qui uocatur Zelotes: & Iudam
Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit
proditor. Et descendens cum illis, stetit in lo
co campestri, turbaq; discipulorum eius, &
multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa &
Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone,
qui uenerant ut audirent eum, & sanaren-
tur à morbis suis, & qui uexabantur à spiri-
tibus immundis, & sanabantur. Et omnis
turba quærebat eum tangere, quia uirtus
ab illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse
attol-

ιζ περὶ τῶν μακαρισμῶν.

ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς,
μζ ἔλεγε. *μακάριοι οἱ πτωχοὶ, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ιζ
ε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *μακάριοι οἱ πεινῶντες
μη νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν,
ε ὅτι γελάσετε. *μακάριοι ἐστὲ, ὅτ' ἂν μισή-
μθ σωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφορίζωσιν ὑμᾶς, καὶ
ε ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονη-
ρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκεί-
νῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς
ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ
ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν
οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παρά-
ν κλησιν ὑμῶν. *οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,
ι ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πεν-
να θήσετε καὶ κλαύσετε. *οὐαὶ ὑμῖν, ὅτ' ἂν κα-
ι λῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦ-
τα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες
νβ αὐτῶν. *ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγα-
ε πᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦ-
σιν ὑμᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προ-
νγ σεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. *τῷ
ε τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλ-
λην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν
χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δι-
νδ δου. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. *καὶ
ε καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ
νε ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. *καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς
ε ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ
ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ
ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς
ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐ-
τὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε
ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρ-
τωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι
τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀ-
γαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζον-
τες καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ
τοῦ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρί-
στους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, κα-
νϛ θὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτιρμών ἐστι. *μὴ κρί-
β νετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. μὴ καταδικάζετε, καὶ
οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθή-
σεσθε. δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέτρον κα-
λὸν πεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον, καὶ ὑπερεκχυ-
νόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. τῷ γὰρ
αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσετε ὑμῖν.
νζ *εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς. μή τι δύναται τυ-
ε φλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν. οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυ-
νη νον πεσοῦνται. *οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν δι-
γ δάσκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς
νθ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρ-
ε φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν
τὴν

attollens oculos suos in discipulos, dicebat.
Beati pauperes, quia uestrũ est regnum dei.
Beati q esuritis nũc, quia saturabimini. Bea-
ti qui fletis nunc, quia ridebitis. Beati eritis
quum uos oderint homines, & separauerint
uos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen
uestrum tanq̃ malum propter filium homi-
nis. Gaudete in illo die et exultate, ecce enim
merces uestra multa est in cœlis. Secundum
hæc enim faciebãt prophetis patres eorum.
uerũtamen uæ uobis diuitibus, quia habetis
consolationem uestram. Væ uobis qui satu
rati estis, quia esurietis. Væ uobis qui ridetis
nũc, quia lugebitis & flebitis. Vę uobis quũ
laudauerint uos omnes homines. Secũdum
hęc enim faciebant pseudoprophetis patres
eorum. Sed uobis dico qui auditis, Diligite
inimicos uestros: benefacite his qui uos ode
runt. Benedicite maledicẽtibus uobis, & ora
te pro calumniantibus uos. Percutienti te in
maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui au
fert tibi pallium, etiam tunicam noli prohi-
bere. Omni autem exigenti abs te, tribue, &
ab eo qui aufert quę tua sunt, ne reposcas. Et
prout uultis ut faciant uobis homines, uos
quoque facite illis similiter. Et si diligitis eos
qui uos diligunt, quæ uobis est gratia? Nam
& peccatores eos à quibus diliguntur, dili-
gunt. Et si benefeceritis his qui uobis benefa
ciunt, quæ uobis est gratia? Siquidem et pec
catores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis
à quibus speratis uos recepturos, quæ gra-
tia est uobis? Nam & peccatores peccatori
bus dant mutuum, ut recipiant paria. Quini
mo diligite inimicos uestros, & benefacite,
& mutuum date, nihil inde sperantes, & erit
merces uestra multa, & eritis filij altissimi,
quia ipse benignus est erga ingratos ac ma-
los. Estote ergo misericordes, sicut & pater
uester misericors est. Nolite iudicare, & non
iudicabimini. Nolite condemnare, & non
condemnabimini. Remittite, & remittetur
uobis. Date, & dabitur uobis. Mensurã bo-
nam & cõfertam & concussam atque exun-
dantem dabũt in sinum uestrum. Eadẽ quip
pe mensura qua metimini, metientur alij uo-
bis. Dicebat autem illis similitudinem: Nun
quid potest cæcus cæcum ducere? nõne am-
bo in foueam cadunt? Non est discipulus su
pra magistrum suum: perfectus autem om-
nis erit, sicut magister ipsius. Quid autem ui
des festucã in oculo fratris tui, trabẽ autem
quæ

τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ, οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀδελφὲ, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτὰ, ἔκβαλλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις, ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ
ξ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. *οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρόν. οὐδὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. *οὐ γὰρ
ξα ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι σῦκα. οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.
ξγ *τί δέ με καλεῖτε, κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ
γ λέγω. *πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ ἀκούων
ξδ μου τῶν λόγων, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὑποδείξω ὑμῖν τί-
ε νι ἐστὶν ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτὴν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ἣ προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐ-
ξε γένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα. *ἐπεὶ ιη
γ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο. ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ. κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γὰρ εἰμι ἱκανὸς, ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν. καὶ
ξς στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε. λέγω
ε ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.
ξζ *καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗ-
ι ρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα. *καὶ ἐγέ-
νετο

quæ in oculo proprio est, nõ animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine eijciam festucam quæ in oculo tuo est, ipse in oculo tuo trabem nõ uidens. Hypocrita, eijce primũ trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies ut eijcias festucã quæ est in oculo fratris tui. Non est enim arbor bona, quæ facit fructũ malum: neq; arbor mala, faciens fructũ bonum. Vnaquæq; enim arbor ex fructu suo cognoscit. Neq; enim è spinis colligunt ficus, neq; è rubo uindemiãt uuã. Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malũ. Ex abundãtia enim cordis loquitur os eius. Quid aũt uocatis me, domine, domine: & nõ facitis quæ dico? Quisquis uenit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam uobis cui similis sit. Similis est homini ædificãti domũ, qui fodit in altum, & posuit fundamentũ super petram. Inũdatione aũt facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere: fundata enim erat super petram. Qui autem audiuit & non fecit, similis est homini qui ædificauit domũ suam super terrã absq; fundamento, in quã illisus est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna. Quum aũt cõsummasset omnia VII uerba sua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis aũt cuiusdã seruus male habens, agebat animã, qui illi erat charus. Quum audisset aũt de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum ut ueniret & seruaret seruũ suum. At illi quum uenissent ad Iesum, rogabant eum studiose, dicentes: Dignus est, ut hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & synagogã ipse ædificauit nobis. Iesus autẽ ibat cum illis. Et quum iam nõ longe abesset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari: nõ enim sum dignus, ut sub tectũ meũ intres: quapropter nec meipsum sum dignũ arbitratus, ut uenirẽ ad te: sed dic uerbo, & sanabit puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate cõstitutus, habens sub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & seruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis aũt his Iesus, miratus est eũ, & conuersus, sequenti se turbæ dixit, Dico uobis, ne in Israel quidem tantam fidem inueni. Et reuersi qui missi fuerant, in domum, repererunt seruum qui languerat, sanum. Et fa-
ctum

νετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν, καλουμένην ναείν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ ιθ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ, καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτὴν, καὶ εἶπεν αὐτῇ. μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ. οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. νεανίσκε. σοὶ λέγω. ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.
ξη *καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ ἰουδαίᾳ κ
ι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. *καὶ ἀ-
ξθ πήγγειλαν ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων
ε τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἰησοῦν, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον. ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων, καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἀκούσατε ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων ἰωάννου ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ ἰωάννου. τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου.
ο *οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. ἰδοὺ ἐγὼ
β ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
οα κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.
ε *λέγω γὰρ ὑμῖν. μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ
οβ ἐστι. *καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι
ι ἐδικαίωσαν τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου. οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέν-
ογ τες ὑπ' αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ κύριος. *τίνι οὖν ὁ-
ε μοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι
εἰσὶν

ctum est, deinceps ibat in ciuitatem quæ uocatur Nain, & ibant cum illo discipuli eius multi, turbaq; copiosa. Quum autẽ appropinquaret portę ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ. & hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam quum uidisset dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere. Et accessit tetigitq; loculum. Porro qui portabant, substiterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico, Surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit autem omnes timor, & glorificabant deum, dicentes: Propheta magnus surrexit inter nos, & deus uisitauit plebem suam. Et exijt hic rumor in uniuersam Iudæã de eo, & omnem finitimam regionem. Et nunciauerunt Ioanni discipuli ipsius de his omnibus. Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes, misitq; ad Iesum, dicens: Tu es qui uẽturus es, an alium expectamus? Quum autem uenissent ad eum uiri, dixerunt: Ioannes baptista misit nos ad te, dicens: Tu es ille qui uenturus erat, an alium expectamus? In eadem autem hora multos sanauit à morbis ac plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit uisum. Et respondens dixit illis: Euntes renunciate Ioanni quæ uidistis & audistis, q; cæci uident, claudi ambulãt, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgũt, pauperibus annunciatur euangelium, & beatus est quicunq; non fuerit offensus per me. Et quum discessissent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas: Quid existis in desertũ ut uideretis? arundinem uento agitari? Sed quid existis uisuri? hominem mollibus uestimentis indutũ? Ecce qui uestitu splendido uestiuntur, & in delicijs agunt, in aulis regum sunt. Sed quid existis ad uidendum? prophetam? Vtiq; dico uobis, & plus q̃ prophetam. Hic est de quo scriptũ est: Ecce mitto angelũ meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Dico enim uobis: Maior inter natos mulierum propheta Ioanne baptista nemo est. Attamen qui minor est in regno dei, maior est illo. Et omnis populus audiens, & publicani iustificauerunt deum, baptizati baptismo Ioãnis. Pharisæi autem & legis periti consiliũ dei spreuerunt aduersus semetipsos, non baptizati ab eo. Ait autem dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui
i similes

εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ κα-
θημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγου-
σιν. ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνή-
σαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐλήλυθε γὰρ ἰω-
άννης ὁ βαπτιστὴς, μήτε ἄρτον ἐσθίων, μήτε οἶ-
νον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγε-
τε. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελω-
νῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σο-
οδ φία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων. * ἠρώ-
α τα δὲ τίς αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' αὐ-
τοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ φαρισαίου ἀνε-
κλίθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρ-
τωλὸς, ὡς γνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κα
φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶ-
σα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξα-
το βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι; καὶ
ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κα-
τεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τοῦ μύρῳ.
ἰδὼν δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν
ἑαυτοῦ, λέγων. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν
ἂν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ. ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ,
ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε
πρὸς αὐτόν. σίμων, ἔχω σοι τί εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, δι-
δάσκαλε, εἰπέ. δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ
τινὶ, ὁ εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτε-
ρος πεντήκοντα. μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦ-
ναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν εἰπὲ
πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων,
εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο.
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῦ. ὀρθῶς ἔκρινας, καὶ στραφεὶς πρὸς
τὴν γυναῖκα, τοῦ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν
γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ
τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δά-
κρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς
κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε. φίλημά μοι οὐκ ἔδω-
κας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε κατα-
φιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν
μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς
πόδας. οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρ-
τίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ
ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ.
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανα-
κείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ
ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ
οε πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. * καὶ
ι ἐγένετο ἐν τοῦ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ
πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ εὐαγγελιζόμενος
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ,
καὶ γυναῖκες τινὲς αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ
πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, μαρία ἡ κα-
λουμένη μαγδαλήνη, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ
ἐξελη-

similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, & acclamantibus inter se ac dicentibus: Cantauimus uobis tibijs, & non saltastis. Cecinimus uobis lugubria, & nõ plorastis. Venit enim Ioãnes baptista neq; edens panem, neq; bibens uinũ, & dicitis, Dæmonium habet. Venit filius hominis edẽs ac bibens, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotor, amicus publicanorũ ac peccatorũ. Et iustificata est sapiẽtia à filijs suis omnibus. Rogabat aũt illum quidam è pharisæis, ut caperet cibum cum ipso. Et ingressus domũ pharisæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ut cognouit quòd accubuisset in domo pharisæi, attulit alabastrum unguenti, stansq; ad pedes eius à tergo, flens lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabat pedes eius, & unguento ungebat. Videns autẽ pharisæus, qui uocauerat eũ, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret utiq; quæ & qualis est mulier quę tangit ipsum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus dixit ad illũ: Simon, habeo quiddã quod tibi dicã. At ille ait: Magister dic. Duo debitores erant cuidam creditori, unus debebat denarios quingẽtos, & alter quinquaginta. Quum aũt illi non essent soluendo, cõdonauit utrisq;. Horum igitur, dic uter eũ plus diliget? Respondẽs Simon, dixit: Existimo, quod is cui plus condonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierẽ, dixit Simoni: Vides hanc mulierem: Intraui in domũ tuam, aquam pedibus meis nõ dedisti: hæc aũt lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit. Osculũ mihi non dedisti: hæc aũt ex quo intraui, nõ cessauit deosculari pedes meos. Oleo caput meũ non unxisti: hęc autem unguẽto unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittant peccata eius multa, quoniã dilexit multũ. Cui aũt minus remittitur, is minus diligit. Dixit aũt ad illam: Remittũtur tibi peccata. Et cœperũt qui simul accũbebãt dicere intra se: Quis est hic, qui etiã peccata remittit? Dixit aũt ad mulierem: Fides tua te saluã fecit, uade cũ pace.

Et factũ est deinceps, & ipse iter faciebat VIII per singulas ciuitates & castella, prædicans & annunciãs regnũ dei, & duodecim cũ illo, simulq; mulieres aliquæ, quæ erãt sanatæ à spiritib. malis et infirmitatibus: Maria quę uocatur Magdalene, de qua septẽ dęmonia exie-

ἐξεληλύθη, καὶ ἰωάννα γυνὴ χουζὰ, ἐπιτρόπου
ἡρώδου, καὶ σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαὶ, αἵτινες
διηκόνουν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.
οϛ * συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πό-
β λιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβο-
λῆς. ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον κβ
αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῦ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ
τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
ρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν
πέτραν καὶ φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμά-
δα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ
συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ ἕτε-
ρον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν, ἐ-
ποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων
ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ἐπηρώτων δὲ
αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παρα-
βολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυ-
οζ στήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * τοῖς δὲ λοι-
ι ποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπω-
οη σι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. * ἔστι δὲ αὕτη
β ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ
παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν, οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ
διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐ-
τῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς
πέτρας, οἳ ὅτ' ἂν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέχον-
ται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς
καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφί-
σανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσὸν, οὗτοί εἰσιν
οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου,
καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται,
καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί
εἰσιν, οἵ τινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκού-
σαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦ-
οθ σιν ἐν ὑπομονῇ. * οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας κα-
β λύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμε-
νοι βλέπωσι τὸ φῶς. οὐ γὰρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φα-
π νερὸν γενήσεται. * οὐδὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνω-
β σθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. * βλέπετε
πα οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτοῦ.
ε καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐ-
πβ τοῦ. * παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μητὴρ,
β καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν
αὐτοῦ διὰ τὸν ὄχλον, καὶ ἀπηγγέλθη αὐτοῦ λε-
γόντων. ἡ μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστή-
κασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πε πρὸς αὐτούς. μητήρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗ-
τοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ
πγ ποιοῦντες αὐτόν. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡ-
β μερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μα-
θηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. διέλθω-
μεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης, καὶ ἀνήχθησαν.
πλεόντων

exierant, & Ioanna uxor Chuzę procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Quum aũt turba plurima cõueniret, & è singulis ciuitatibus properarẽt ad eum, dixit per similitudinem: Exijt qui sementẽ faciebat ad seminandũ semen suum, et inter seminandum aliud cecidit circa uiam, & conculcatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit super petram, & enatum aruit, quia non habebat humorẽ. Et aliud cecidit inter spinas, & simul enatæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terrã bonam, & enatum fecit fructum centuplũ. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Interrogabant autẽ eum discipuli eius, dicẽtes: quę esset ista parabola. At ille dixit: Vobis datum est nosse mysteria regni dei: cæteris aũt per parabolas ut uidẽtes non uideant, & audientes non intelligant. Est autẽ hæc parabola: Semen est sermo dei. Qui autem iuxta uiam, hi sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit sermonem de corde eorũ ne credentes seruẽtur. Nam qui super petram, ij sunt qui quũ audierint, cum gaudio suscipiũt sermonẽ: & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedũt. Quod aũt in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes suffocantur, nec referũt fructum. Quod aũt in bonã terram, hi sunt qui in corde honesto ac bono audientes sermonẽ retinent, & fructum afferunt per patientiam. Nemo uero quum lucernã accenderit, operit eam uase, aut subter lectũ ponit, sed super candelabrũ ponit, ut intrantes uideant lumen. Non est enim occultũ, quod non manifestũ sit futurum: nec absconditũ, quod nõ sit cognoscendum & in propatulũ uenturũ. Videte ergo quomodo audiatis. Quisquis enim habet, dabitur illi, & quicũq; non habet, etiã quod putat se habere, auferetur ab illo. Venerunt aũt ad illum mater & fratres eius, & non poterant adire eum præ turba, & nunciatũ est illi, dictumq;: Mater tua & fratres tui stant foris, uolentes te uidere. Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt qui sermonẽ dei audiunt, ac faciũt illum. Factum est aũt quodam die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli eius, & ait ad illos: Traijciamus in ulteriorẽ ripã stagni: ac soluerunt.

πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ κατέβη λαί-
λαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο
καὶ ἐκινδύνευον. προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐ-
τὸν, λέγοντες. ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα.
ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύ- κγ̄
δωνι τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπάυσαντο, καὶ ἐγένε-
γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστὶν ἡ πίστις ὑμῶν;
φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλ-
λήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις
ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι καὶ ὑπακούουσιν αὐ-
τῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν γαδα-
ρηνῶν, ἥτις ἐστὶ ἀντιπέρα τῆς γαλιλαίας. ἐξελ-
θόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀ-
νήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων
ἱκανῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο καὶ ἐν οἰ-
κίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. ἰδὼν δὲ
τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ
καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἰησοῦ υἱὲ
τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανί-
σῃς. παρήγγειλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρ-
τῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρό-
νοις συνηρπάκει αὐτὸν, καὶ ἐδεσμεύετο ἁλύσεσι,
καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ
δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρή-
μους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί σοι
ὄνομα; ὁ δὲ εἶπε, λεγιών, ὅτι δαιμόνια πολ- κδ̄
λὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν,
ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελ-
θεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομέ-
νων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν, ἵνα ἐπι-
τρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρε-
ψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ
ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν
ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ
ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονὸς
ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός. καὶ
ἦλθον πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν
ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱμα-
τισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας
τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐ-
τοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς,
καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περι-
χώρου τῶν γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν,
ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. * αὐτὸς δὲ πδ̄
ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεφεν. ἐδέετο γὰρ αὐτοῦ
ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν
αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς λέγων. ὑπό-
στρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίη-
σέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κη-
ρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. * ἐγέ- πε̄
νετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν ἰησοῦν, ἀπεδέ-

ξατο

Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella uenti in ſtagnũ, & complebantur ac periclitabãtur. Accedentes aũt ſuſcitauerunt eum, dicẽtes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit uentum ac tempeſtatẽ aquæ: & ceſſauerunt, factaq; eſt tranquillitas. Dixit aũt illis: Vbi eſt fides ueſtra? Timentes autẽ mirati ſunt inter ſe, dicentes, Quiſputas hic eſt? Quia uentis quoq; & aquæ imperat, & obediunt ei? Et nauigauerũt ad regionẽ Gadarenorum, quæ eſt cõtra Galilæam. Et quum de nauí egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi uir quidã è ciuitate, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & ueſtimẽto nõ induebatur, neq; in domo manebat, ſed in monumentis. Is ut uidit Ieſum, & exclamaſſet, procidit ante illum, ac uoce magna dixit: Quid mihi rei tecũ eſt Ieſu fili dei altiſſimi? Obſecro te, ne me torqueas. Præcipiebat enim ſpiritui immũdo ut exíret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & uinciebatur catenis, & cõpedibus cuſtodiebaſ, & ruptis uinculis agebatur à dæmonio in deſerta. Interrogauit autem illum Ieſus, dicẽs: Quod tibi nomen eſt? At ille dixit, Legio. Quia intrauerũt dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne imperaret ipſis, ut in abyſſum irent. Erat autẽ ibi grex porcorum multorũ paſcentiũ in monte, & rogabant eũ ut permitteret ipſis in illos ingredi. Et permiſit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt. Porrò ut uiderunt quod acciderat ij qui paſcebant, fugerunt, rumorẽq; nunciauerũt in ciuitatẽ ac uillas. Exierunt aũt ut uiderẽt quod factum erat, & uenerunt ad Ieſum, & inuenerũt hominẽ ſedentẽ, à quo dæmonia exierant, ueſtitum, ac ſana mente, ad pedes Ieſu, & timuerunt. Nunciauerunt autẽ illis etiam qui uiderant quomodo ſanus factus eſſet is qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerunt illum omnis multitudo Gadarenorũ ut diſcederet ab ipſis, quia magno timore tenebantur. Ipſe autẽ conſcenſa nauí reuerſus eſt. Rogauerat enim illum uir à quo dæmonia exierant, ut cũ eo eſſet: ſed ablegauit eum Ieſus, dicens: Redi in domũ tuam, & narra quæcũq; tibi fecerit deus. Et abijt per totam ciuitatẽ, prædicans quæcũq; ſibi feciſſet Ieſus. Factum eſt aũt quum rediret Ieſus, excepit

ξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδο-
κῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ ὄνομα κε̄
ἰάϊρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρ-
χε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ παρε-
κάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ὅτι θυ-
γάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ
αὕτη ἀπέθνῃσκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄ-
χλοι συνέπνιγον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύ- κς̄
σει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς
προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ'
οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα δὲ ὄπι-
σθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ
παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ
εἶπεν ὁ ἰησοῦς. τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων
δὲ πάντων, εἶπεν ὁ πέτρος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ.
ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι,
καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶ-
πεν. ἥψατό μου τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξ-
ελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἔλα-
θε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι'
ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώ-
πιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.
ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέ-
σωκέ σε. πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦν-
τος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέ-
γων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλ-
λε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρί-
θη αὐτῷ, λέγων. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ σω-
θήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰ-
σελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰωάννην, καὶ
ἰάκωβον καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν
μητέρα. ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐ-
τήν. ὁ δὲ εἶπε, μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ
καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες, ὅτι ἀ-
πέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ
κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων. ἡ
παῖς, ἐγείρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς,
καὶ ἀνέστη παραχρῆμα, καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆ-
ναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ
παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.
πς̄ * συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκε κζ̄
β κγ αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ
δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐ-
πζ τοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς
β ἀδυνατοῦντας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. * μηδὲν
αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν,
μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χι-
τῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ
πη μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ
β δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐ-
πθ κείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν
η ἀποσπάσατε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. * ἐξερ-
χόμενοι

cepit illum turba: nam omnes expectabant eũ. Et ecce uenit uir, cui nomẽ Iairus, & ipſe princeps ſynagogæ erat: accidítq; ad pedes Ieſu, rogans eum ut intraret in domũ ſuam, quoniã unica filia erat ei fere annorũ duodecim, & hæc moriebatur. Verũ inter eundum, turbæ coarctabãt eum. Et mulier quæ erat obnoxia profluuio ſanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impenderat omnem ſubſtantiã, nec ab ullo potuerat curari, acceſſit retro, & tetigit fimbriam ueſtimenti eius, & confeſtim ſiſtebatur fluxus ſanguinis eius. Et ait Ieſus: Quis eſt quí me tetigit? Negantibus autẽ omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te conſtringunt & afflictant, & dicis: Quis me tetigit? & dixit Ieſus: Tetigit me aliquis. Nam ego nouí uirtutẽ à me exiſſe. Videns autem mulier quod non latuiſſet, tremens uenit ac procidit ante pedes eius, & ob quã cauſam tetigiſſet eum, indicauit ei coram toto populo; & quẽadmodum cõfeſtim ſanata fuiſſet. At ipſe dixit ei: Confide filia, fides tua te ſeruauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam à domo principis ſynagogæ, dicens ei: Mortua eſt filia tua, noli uexare magiſtrũ. Ieſus aũt audito hoc uerbo, reſpõdit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & ſalua erit. Et quũ uenifſet in domum, non permiſit intrare ſecũ quenquã, niſi Petrum & Iacobũ & Ioannẽ, et patrẽ ac matrẽ puellæ. Flebant aũt omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, nõ eſt mortua puella, ſed dormit. Et deridebãt eum, ſcientes, q̃ mortua eſſet. Ipſe aũt eiectis foras omnibus, apprehẽſa manu eius clamauit, dicẽs: Puella, ſurge. Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuo. Ac iuſſit illi dari cibũ. Et ſtupuerunt parentes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerent quod factum erat. Con- IX
uocatis autem Ieſus duodecim, dedit illis potẽſtatem & autoritatem ſuper omnia dæmonia, & ut morbos ſanarent. Et miſit illos ut prædicarent regnum dei, & ſanarent infirmos. Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in uiam, neq; uirgam, neq; peram, neq; panem, neq; pecuniam, neque binas tunicas habeatis. Et in quancunq; domum intraueritis, illic manete, atque illinc exeatis. Et quicunq; non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem è pedibus ueſtris excutite in teſtimonium aduerſus illos. Egreſ-

χόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελι-
ζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. * ἤ-
κουσε δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραρχης τὰ γινόμενα ὑπ'
αὐτοῦ πάντα, καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό
τινων, ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν. ὑπό τι-
νων δὲ, ὅτι Ἠλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς
τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. καὶ εἶπεν Ἡρῴδης. Ἰωάννην ἐ-
γὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ
ἀκούω τοιαῦτα, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. * Καὶ
ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅ-
σα ἐποίησαν. * καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς, ὑπε-
χώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλου-
μένης Βηθσαϊδά. οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολού-
θησαν αὐτῷ. ὧ δεξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς
περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας
θεραπείας, ἰᾶτο. * ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν,
προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπόλυ-
σον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώ-
μας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι καὶ εὕρωσιν ἐπι-
σιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ
πρὸς αὐτούς. δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον.
οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλείω ἢ ὡσεὶ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο κβ
ἰχθύες, εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν
εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ
ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ, κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ
πεντήκοντα. καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ κατέκλι-
ναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ
τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐ-
λόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς
μαθηταῖς παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ
ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν
αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.
κγ * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον
κατὰ μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐπη-
ρώτησεν αὐτοὺς λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ κθ
ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην
τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προ-
φήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. εἶπε δὲ αὐτοῖς.
ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ Πέτρος, εἶπε, τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ. * ὁ δὲ
ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν
τοῦτο, εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολ-
λὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσ-
βυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀ-
ποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
λ * ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. εἴ τις θέλει ὀπίσω
μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθεί-
τω μοι. ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει
αὐ-

if autem circumibant per caſtella, euangeli-
zantes & curantes ubique. Audiuit autem
Herodes tetrarcha, omnia quæ fiebāt ab eo,
& hæſitabat: eo quod diceretur à quibuſdā,
quòd Ioannes ſurrexiſſet à mortuis: à qui-
buſdam uero, quòd Helias apparuiſſet: ab
alijs autem, quòd propheta quiſpiam ex an-
tiquis ſurrexiſſet. Et ait Herodes: Ioannem
ego decollaui: quis eſt autē iſte, de quo ego
talia audio? & quærebat uidere eum. Et re-
uerſi apoſtoli narrauerunt illi quæcunq; fe-
cerant. Et aſſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in
locum deſertū ciuitatis, quæ uocatur Beth-
ſaida: quod quū cognouiſſent turbæ, ſequu-
tæ ſunt illum. Et excepit eos, & loquebatur
illis de regno dei, & eos qui curatione indi-
gebant, ſanabat. Dies autem cœperat decli-
nare, & accedentes duodecim dixerunt illi:
Dimitte turbas, ut euntes in caſtella uillasq;
uicinas, diuertant, & inueniant eſcas, quia
hic in loco deſerto ſumus. Ait autē ad illos:
Vos date illis quod edant. At illi dixerunt:
Non ſunt nobis plures quàm quinq; panes,
& duo piſces, niſi nos eamus & emamus in
omnem hunc populum eſcas. Erant autem
ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad diſci
pulos ſuos: Facite illos diſcūbere in ſingulo
quoq; diſcubitu quinquagenos. Atq; ita fe-
cerunt: & fecerunt omnes diſcūbere. Acce-
ptis autem quinq; panibus & duobus piſci-
bus, ſublatis in cœlū oculis benedixit illis,
et fregit diſtribuitq; diſcipulis, ut apponerēt
turbę. Et comederūt omnes, & ſaturati ſunt.
Et ſublatū eſt quod ſuperfuit illis, fragmen-
torum cophini duodecim. Et factū eſt quū
ſolus eſſet orans, erant cum illo & diſcipuli,
interrogauitq; illos, dicens: Quem me dicūt
eſſe turbæ? At illi reſponderūt & dixerunt:
Ioannem baptiſtam, alij autem Heliam, alij
uero quod propheta quiſpiā de antiquis ſur
rexit. Dixit autem illis: Vos autē quem me
eſſe dicitis? Reſpondēs Simon Petrus dixit:
Chriſtum dei. At ille cōminatus illis, præce-
pit, ne cui dicerent hoc dicens: Oportet filiū
hominis multa pati, & reprobari à ſeniori-
bus & principibus ſacerdotum & ſcribis, &
occidi, & tertia die reſurgere. Dicebat autē
ad omnes: Si quis uult poſt me uenire, abne
get ſemetipſum, & tollat crucē ſuam quoti-
die, & ſequatur me. Qui enim uoluerit ani-
mam ſuam ſaluam facere, perdet illam. Qui
uero perdiderit animā ſuā propter me, is ſal-
uam

αὐτὸν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, κερδήσας
τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιω-
θείς; * ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς
ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυ-
νθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πα-
τρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. * λέγω δὲ ὑ-
μῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ
γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέρας
ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην
καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
λ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶ-
δος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισ-
μὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο
σύνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς
καὶ Ἠλίας. οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξο-
δον αὐτοῦ, ἣν ἤμελλε πληροῦν ἐν Ἰερουσαλήμ. ὁ
δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι
ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐ-
τοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ.
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ,
εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐπιστά-
τα, καλόν ἐστιν
ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μί-
αν σοὶ, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ
λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέ-
λη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτοῖς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ
εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγέ-
νετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέ-
σθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐ-
τοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις
ταῖς ἡμέραις οὐδέν, ὧν ἑωράκασιν. * ἐγέ-
νετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, διατελθόντων αὐτῶν
ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.
καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων. λα
διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν
υἱόν μου, ὅτι μονογενής μοί ἐστι, καὶ ἰδοὺ πνεῦ-
μα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ
σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀπέχω-
ρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν
μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠ-
δυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. ὦ γενεὰ
ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς
ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν
υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐ-
τὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμη-
σε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰά-
σατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πα-
τρὶ αὐτοῦ. * ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ
μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. * πάντων δὲ θαυμαζόντων
ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐ-
τοῦ. θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους.
ὁ γὰρ

uam faciet illam. Quid enim proficit homo,
ſi lucretur uniuerſum mundum, ſe autem ip-
ſum perdat, aut iacturā ſuiipſius faciat? Nā
quem mei, meorumq; ſermonum puduerit,
huius & filium hominis pudebit, quum ue-
nerit in maieſtate ſua & patris, ſanctorumq;
angelorū. Dico autem uobis uere, ſunt qui-
dam hic ſtantes, qui nō guſtabunt mortem,
donec uideant regnum dei. Factum eſt au-
tem poſt hæc uerba ferè diebus octo, & aſ-
ſumpſit Petrum & Ioannem & Iacobum, et
aſcendit in montē ut oraret. Et facta eſt dum
oraret, ſpecies uultus eius alia, & ueſtitus
eius candidus ac refulgens. Et ecce duo ui-
ri loquebantur cum illo, qui erant Moſes &
Helias, qui uiſi in maieſtate, dicebant exce-
ſſum eius, quem completurus erat Hieroſo-
lymis. Petrus uero & qui cum illo erant, gra-
uati erant ſomno. Experrecti autem uide-
runt maieſtatem eius, & duos uiros qui ſta-
bant cum illo. Et factum eſt quum diſcede-
rent ab illo, ait Petrus ad Ieſum: Præceptor,
bonū eſt nos hic eſſe, & faciamus tria taber-
nacula: unum tibi, & unum Moſi, & unum
Heliæ, neſciens quid diceret. Hæc autem il-
lo loquente, facta eſt nubes & obumbrauit
eos: timuerunt autem intrantibus illis in nu
bem. Et uox facta eſt de nube, dicens: Hic
eſt filius meus dilectꝰ, ipſum audite. Et dum
fieret uox, inuentus eſt Ieſus ſolus, & ipſi
tacuerunt, & nemini dixerunt in illis die-
bus quicquam ex his quæ uiderant. Factum
eſt autem in ſequenti die deſcendentibus il-
lis de monte, occurrit illi turba multa. Et ec
ce uir de turba exclamauit, dicens: Magi-
ſter, obſecro te, reſpice ad filiū meum, quia
unicus eſt mihi: & ecce ſpiritus apprehen
dit eū, & ſubito clamat, & diſcerpit eum cū
ſpuma, & uix diſcedit ab eo dilanians eum:
& rogaui diſcipulos tuos ut eijcerent illum,
& non potuerunt. Reſpondens autem Ie-
ſus, dixit: O natio infidelis & peruerſa,
uſquequo ero apud uos, ac patiar uos? &
Adduc huc filium tuum. Quum adhuc au-
tem accederet, laniauit illum dæmonium,
& diſſipauit. Increpauit autem Ieſus ſpi-
ritum immundum & ſanauit puerum, &
reddidit illum patri ſuo. Stupebant autem
omnes ſuper magnificentia dei. Sed om-
nibus mirantibus ſuper omnibus quæ fa-
ciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite
uos in auribus ueſtris ſermones iſtos.

λβ περὶ τῶν διαλογιζομένων τὶς μείζων. λγ περὶ τοῦ μὴ ὠθιζεπομένου ἀκολουθεῖν. λδ περὶ τῶν ἀναδειχθέντων ἑβδομήκοντα.

ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς
χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ
ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθων
ται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ
ρβ τοῦ ῥήματος τούτου. * εἰσῆλθε δὲ διαλογισ λβ
μὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ
ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν,
ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ,
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο παιδίον ἐ
πὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέ
ξηται, δέχεται τὸν ἀπεστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρό
τερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας.
ργ * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶπεν. ἐπιστάτα, εἴδομεν
η τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμό
νια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ'
ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς. μὴ κωλύετε.
ρδ ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. * ἐγέ
ι νετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀνα
λήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστή
ριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστει
λεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέν
τες, εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμαριτῶν, ὥς τε ἑτοι
μάσαι αὐτῷ. καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρό
σωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς ἱερουσαλήμ. ἰδόν
τες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἰάκωβος καὶ ἰωάννης,
εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν, πῦρ καταβῆναι ἀπὸ
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτοὺς, ὡς καὶ ἡλίας
ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐτοῖς,
καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματος ἐστε ὑμεῖς.
ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώ
πων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς
ρε ἑτέραν κώμην. * ἐγένετο δὲ πορευομένων λγ
ε αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τὶς πρὸς αὐτόν. ἀκολου
θήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰη
σοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πε
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀν
θρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ
πρὸς ἕτερον ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε ἐπίτρε
ψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου.
εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι
τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγειλε τῆς
ρϛ βασιλείαν τοῦ θεοῦ. * εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀ
ι κολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀπο
τάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰη
σοῦς. οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄρο
τρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὐθετός ἐστιν εἰς τῆς
ρζ βασιλείαν τοῦ θεοῦ. * μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδει λδ
ι ξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστει
λεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν
ρη πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. * ἔ
ε λεγεν οὖν πρὸς αὐτούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐρ
γάται ὀλίγοι. δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,
ὅπως

Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. At illi ignorabant uerbum istud, & erat abscōditum ab illis, ut non intelligerent illud. Et timebant eum interrogare de hoc uerbo. Intrauit autem cogitatio inter eos, quis eorum maior esset. At Iesus uidens cogitationem cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum iuxta se, & ait illis: Quicunq; receperit puerum hunc nomine meo, me recipit. Et quicunq; me receperit, recipit eum qui me misit. Nā qui minor est inter omnes uos, hic erit magnus. Respondens autem Ioannes, dixit: Præceptor, uidimus quendam sub nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eū, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est aduersum nos, pro nobis est. Factum est aūt dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam obfirmauerat, ut iret Hierosolymam, & misit nūcios ante conspectū suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorū, ut pararent illi. Et non receperūt eum, quia facies eius erat euntis Hierosolymam. Quum uidissent autem discipuli eius, Iacobus & Ioannes dixerunt: Domine, uis dicamus ut ignis descendat de cœlo, & cōsumat illos, quemadmodū & Helias fecit? Conuersus autem Iesus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis uos. Filius enim hominis non uenit ad perdendum animas hominum, sed ad seruandum. Et abierunt in aliud castellum. Factum est autem, ambulantibus illis in uia, dixit quidā ad illum: Sequar te quocunq; ieris. Dixit illi Iesus: Vulpes cauernas habent, & uolucres cœli nidos: filius autem hominis nō habet ubi caput reclinet. Ait autem ad alterū: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi ut prius abeā, ac sepeliam patrem meum. Dixit autē ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu uero uade & annuncia regnum dei. Et ait alius: Sequar te domine, sed permitte mihi prius ut dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad illum Iesus: Nemo qui manu sua admota aratro respexerit à tergo, aptus est regno dei. Post hæc autem designauit X
dominus & alios septuaginta, misitq; illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quò erat ipse uenturus. Dicebat ergo illis: Messis quidem multa, sed operarij pauci. Rogate ergo dominum messis, ut

ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.
ρθ * ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας
ε ἐν μέσῳ λύκων. * μὴ βαστάζετε βαλάντιον,
ρι μὴ πήραν, μηδὲ ὑποδήματα, καὶ μηδένα κατὰ
β τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. * εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰ
ρια σέρχησθε, πρῶτον λέγετε. εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.
ε καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ'
αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμ
ριβ ψει. * ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ
β πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῶν
ριγ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστι. * μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰ
ι κίας εἰς οἰκίαν. καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ
δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε
αὐτοῖς. ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
ριδ * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχων
β ται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴ
πατε. καὶ τὸν κονιορτὸν, τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς
πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν τοῦτο γι
νώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
λέγω ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκ
ριε τότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. * οὐαί σοι χο
ε ραζεῖν, οὐαί σοι βηδσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶ
νι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόη
σαν. πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν
τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναούμ, ἡ ἕως τοῦ οὐ
ριϛ ρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ. * ὁ
α ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ
ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.
ριζ * ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκονα μετὰ χαρᾶς, λέ
ι γοντες. κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν
ἐν τῷ ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν σα
τανὰν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ
δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφε
ων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ
ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν
τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑπο
τάσσεται, χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν
ριη ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠ
ε γαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἐξομο
λογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀ
πεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως
ριθ ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. * πάντα πα
γ ρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει,
τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ
μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.
ρκ * καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατιδίαν εἶπε. μα
ε κάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς βλέπε
τε. λέγω γὰρ ἡμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς
ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ
ἀκοῦσαι

ut extrudat operarios in messem suā. Ite, ecce ego mitto uos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculū, neq; peram, neq; calciamenta, & neminē per uiam salutaueritis. In quācunq; domum intraueritis, primū dicite, Pax huic domui: & si ibi fuerit filiꝰ pacis, requiescet super illū pax uestra: sin minus, ad uos reuertetur. In eadem aūt domo manete, edentes & bibētes quæ dantur ab illis. Dignus enim est operarius mercede sua. Nolite trāsire de domo in domū. Et in quācunq; ciuitatē intraueritis & susceperint uos, edite quę apponunt uobis: & sanate infirmos qui in illa sunt, et dicite illis: Appropinquauit in uos regnū dei. In quācunq; aūt ciuitatem intraueritis, & nō susceperint uos, exeuntes in plateas eius, dicite: Etiam puluerem qui adhæsit nobis de ciuitate uestra, extergimus in uos: tamen hoc scitote, quod appropinquauit in uos regnū dei. Dico uobis, quod Sodomis in die illo remissius erit quàm illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uę tibi Bethsaida, qa si in Tyro & Sidone factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere sedentes, scelerum suorum egissent pœnitentiam: uerumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio quàm uobis. Et tu Capernaum quæ usque ad cœlum elata es, usq; ad infernum deprimeris. Qui uos audit, me audit, & qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eū qui misit me. Reuersi sunt autem septuaginta cum gaudio, dicentes: Dñe, etiam dæmonia subijciūtur nobis per nomen tuum. Ait aūt illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do uobis potestatem calcādi super serpentes & scorpiones & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Verūtamen in hoc nolite gaudere, ꝙ spiritus uobis subijciūtur, sed gaudete quod nomina uestra scripta sunt in cœlis. In eadē hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Cōfitebor tibi pater, dñe cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: etiam pater, quoniā sic complacitū est coram te. Om̄ia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo scit quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et conuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi q uident quæ uos uidetis. Dico em̄ uobis, ꝙ multi prophetæ & reges uoluerūt uidere quæ uos uidetis, & nō uiderūt: & audire

λε περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. λϛ περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς. λζ περὶ μάρθας καὶ μαρίας. λη περὶ προσευχῆς.

ρκα ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * ϛ λε
β ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ
λέγων. διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κλη
ρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί
γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς,
εἶπεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς
καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ
ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου,
καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ.
ρκβ ὀρθῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. * ὁ λϛ
ι δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν.
καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ ἰη
σοῦς, εἶπεν. ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερου
σαλὴμ εἰς ἱεριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ
ἐξέδυσαν αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλ
θον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγ
κυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκεί
νῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ
λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ
ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων,
ἦλθε κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη,
καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ,
ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν
ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,
καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν,
ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ
εἶπεν αὐτῷ. ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂν προσ
δαπανήσῃς, ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώ
σω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον
γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ δὲ εἶπεν.
ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ
ἰησοῦς. πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. ἐγένετο λζ
δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοῦς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώ
μην τινά. γυνὴ δέ τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο
αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, κα
λουμένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πό
δας τοῦ ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα
περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἐπιστᾶσα δὲ εἶ
πε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με
κατέλειπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναν
τιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μάρ
θα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ, ἑνὸς
δέ ἐστι χρεία. μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξα
ρηγ το, ἥ τις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. * ϛ
ε ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευ
χόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐ
τοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι,
καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅτ' ἂν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ λη
ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέ
τω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρα
νῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου
ἡμῖν

audire quæ auditis, & nō audierunt. Et ecce quidā legisperitus surrexit, tentans illū, et dicens: Magister, quid faciendo, uitā æternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptū est? quomodo legis? Ille respondens dixit: Diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mente tua: & proximū tuum sicut teipsum. Dixitq; illi: Recte respondisti. hoc fac, & uiues. Ille aūt uolens iustificare se ipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Respondens aūt Iesus, dixit: Homo quidam descēdebat ab Hierosolymis in Hiericho, & incidit in latrones qui etiam despoliauerūt eum uestibus, ac uulnerib. inflictis, abierunt semimortuo relicto. Accidit aūt ut sacerdos quidā descēderet eadem uia, uisoq; illo præterijt. Similiter & Leuita, quum iret iuxta locum, quū accessisset ac uidisset eum, præterijt. Samaritanus autē quidam iter faciens, uenit ad eum, & uiso eo misericordia motus est, et accedēs obligauit uulnera eius, infundēs oleum ac uinū, & imponens illum in suum iumentū, duxit in diuersoriū, & curam eius egit. Et postero die egrediens, deprōptos duos denarios dedit hospiti, & ait ei: Curam illius habe, & quodcūq; præterea insumpseris, ego quum rediero reddam tibi. Quis ergo horū trium uidet̄ tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit misericordiā in illum. Ait igitur illi Iesus: Vade, & tu fac similiter. Factū est aūt dum irent, ut ipse intraret in quoddā oppidulū. Ac mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domū suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam assidēs ad pedes Iesu, audiebat sermonē illius. Martha autem distrahebatur circa frequens ministerium, quę assistens ait: Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me ut sola ministrem? dic ergo illi, ut me adiuuet. Et respondens dixit illi Iesus: Martha, Martha, solicita es, et tumultuaris circa multa. Atqui unum est necessariū. Maria bonam partem delegit, quæ nō auferetur ab ea. Et factum est quum oraret quodam in loco, ut cessauit, dixit quidā ex discipulis eius ad eum. Dñe, doce nos orare, sicut & Ioānes docuit discipulos suos. Et ait illis: Cū oratis dicite, Pater noster *qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuū*: adueniat regnū tuū: *fiat uoluntas tua, quēadmodū in cœlo, sic etiā in terra*: panē nostrū quotidianū da nobis

λθ περὶ τοῦ ἔχοντος δαιμόνιον κωφόν.

ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας
ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡ
μῖν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ
ρκδ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. * καὶ εἶπε πρὸς
ι αὐτούς. τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται
πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ, φίλε, χρῆ
σόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρεγέ
νετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐ
τῷ. κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ. μή μοι κόπους
πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία
μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσὶν, οὐ δύναμαι
ἀναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐ
τῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διαγε τὴν
ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρή
ρκε ζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. * αἰτεῖτε καὶ δοθή
ε σεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀ
νοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζη
τῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα
δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ
λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθὺν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος
ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ᾠὸν,
μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πο
νηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα διδό
ναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ
οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐ
ρκϛ τόν. * καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ λθ
ε ἦν κωφόν. ἐγένετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος,
ρκζ ἐλάλησεν ὁ κωφὸς, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. * τι
β νὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαι
ρκη μονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * ἕτεροι δὲ πει
ε ράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ.
ρκθ * αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν
β αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα
ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ
σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται
ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν βεελζεβοὺλ ἐκ
βάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκ
βάλλουσι; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ
δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα
ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅτ' ἂν ὁ ἰ
σχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσει τὴν ἑαυτοῦ αὐ
λὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐπὰν δὲ
ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν
πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ
σκύλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ'
ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει.
ρλ * ὅτ' ἂν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ
ε ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν
ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει. ὑποστρέψω
εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑ
ρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε
πορεύε

nobis quotidie: & remitte nobis peccata nostra, siquidē & ipsi remittimus omni debenti nobis: & ne nos inducas in tentationem, *sed libera nos à malo*. Et ait ad illos: Quis uestrū habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, da mihi mutuo tres panes, quoniā amicus meus uenit de uia ad me, & nō habeo quod apponā illi. & ille intus respondēs dicat, Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili, nō possum surgere & dare tibi. Dico uobis. etiam si nō daturus sit illi surgens, eo quod amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius surget, ac dabit illi quotquot habet opus. Et ego dico uobis: Petite, & dabitur uobis, quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quęrit, inuenit: & pulsanti aperietur. Quis autē ex uobis pater, à quo si filius petierit panem, num lapidem dabit illi? Aut si piscem, num pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouū, num porriget illi scorpium? Si ergo uos quū sitis mali, nostis bona dona dare filijs uestris, quanto magis pater uester cœlestis dabit spiritum sanctum poscentibus se. Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum: quumq; eiecisset dæmoniū, loquutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Quidam aūt ex eis dixerunt: Per Beelzebul principem dæmoniorū eijcit dæmonia. Et alij tentantes, signū de cœlo quærebant ab eo. Ipse aūt quum sciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnū aduersus seipsum diuisum desolatur, & domus super domū cadit. Quod si satanas quoque aduersus seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia dicitis per Beelzebul eijcere me dæmonia. Quod si ego Beelzebul pręsidio eijcio dæmonia, filij uestri cuius pręsidio eijciūt? Ideo ipsi iudices uestri erūt. Porrò si digito dei eijcio dęmonia, profecto peruenit ad uos regnū dei. Quū fortis armatus custodit atriū suum, in pace sunt ea quæ possidet. Vbi uero fortior eo superueniēs uicerit eū, uniuersa arma ei⁹ aufert, in quib. cōfidebat, & spolia eius distribuit. Qui nō est mecum, cōtra me est: & qui non colligit mecū, dispergit. Quum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia, quærens requiem, & nō inueniēs dicit: Reuertar in domum meā unde exiui. Et quū uenerit, inuenit eam scopis mundatam atq; ornatam: tūc uadit

μ̄ περὶ τῆς ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπιράσεως φωνήν. μᾱ περὶ τῶν αὐτούντων σημεῖον. μβ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντος τὸν κύριον.

πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύ-
ματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοι-
κεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐ-
ρλα κείνου χείρονα τῶν πρώτων. * ἐγένετο δὲ ἐν μ̄
ι τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φω-
νὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἡ
βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶ-
πε, μενοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ
ρλβ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. * τῶν δὲ ὄ- μᾱ
ε χλων ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν. ἡ γενεὰ αὕ-
τη πονηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσε-
ται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. κα-
θὼς γὰρ ἐγένετο ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς νινευίταις, οὕ-
τως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ.
βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν
ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐ-
τοὺς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι
τὴν σοφίαν σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶ-
νος ὧδε. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ
κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦ-
σιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ.
ρλγ καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. * οὐδεὶς λύχνιον
β ἅψας εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλ
Aliàs λ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς
φέγγος βλέπωσιν. * ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀ-
ρλδ φθαλμός. ὅτ' ἂν οὖν ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅ-
ε λον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστι. ἐπ' ἂν δὲ πονηρὸς
ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν ἐστι. σκόπει οὖν, μὴ τὸ
φῶς τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅ-
λον φωτεινὸν, μὴ ἔχον τί μέρος σκοτεινὸν, ἔσται
φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅτ' ἂν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φω-
ρλε τίζει σε. * ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν μβ
ε φαρισαῖος τις, ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν
δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν,
ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ
ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ
ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου, καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζε-
τε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονη-
ρίας. ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσω-
θεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεημοσύνην,
ρλϛ καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. * ἀλλ'
ε οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύ-
οσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ
παρέρχεσθε τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ.
ρλζ ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * οὐαὶ
β ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκα-
θεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ρλη ἐν ταῖς ἀγοραῖς. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ
ε φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ
ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπ' ἄνω
ρλθ οὐκ οἴδασιν. * ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν,
ε λέγει αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς
ὑβρίζεις

uadit, & assumit septē alios spiritus secū no-
centiores ipso, et ingressi habitāt ibi, & fiunt
extrema hominis illius peiora primis. Factū
est aūt quum hæc diceret, extollens uocem
quædā mulier de turba, dixit illi: Beatus uen
ter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At
ille dixit: Quinimo beati qui audiunt sermo
nem dei, & custodiunt illum. Turbis autem
condensantibus se, cœpit dicere: Natio hæc
mala est. Signum quærit, & signum non da-
bitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Nam si
cut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & fi
lius hominis nationi isti. Regina Austri sur-
get in iudicio cū uiris nationis huius, & con
demnabit illos, quia uenit à finibus terræ, ut
audiret sapientiam Solomonis: & ecce plus
q̄ Solomon hoc in loco. Viri Niniuitæ sur-
gent in iudicio cum natione hac, & condem
nabunt illam: quia ad pœnitentiam adducti
sunt, prædicatione Ionæ: & ecce plus q̄ Io-
na hoc in loco. Nemo lucernam accendit, &
in abscondito ponit, neq; subter modiū, sed
super candelabrū, ut qui ingrediūtur, lumen
uideāt. Lucerna corporis est oculus. Quum
igitur oculus tuus fuerit simplex, totū quoq;
corpus tuum lucidū erit: quod si malus fue-
rit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vi-
de ergo ne lumen quod in te est, tenebrę sint.
Si ergo corpus tuum totū lucidū fuerit, non
habens aliquam partem tenebrosam, sic erit
lucidum totum, ut cum lucerna fulgore illu-
minat te. Et quum loqueretur, rogauit illum
quidā pharisæus, ut pranderet apud se. Iesus
autem ingressus accubuit. Pharisæus autem
quū uidisset, admiratus est quod nō prius la
uisset ante prandiū. Et ait dominꝰ ad illum:
Nunc uos pharisęi exteriora poculi catiniq;
mundatis, & quod intus est uestri, plenū est
rapina & malicia. Stulti, nónne q fecit quod
foris est, etiā id quod intus est, fecit? Verun-
tamen quod superest, date eleemosynam, &
ecce omnia mūda sunt uobis. Sed uæ uobis
pharisęis, quia decimatis mentam & rutam,
& quoduis olus, & præteritis iudiciū & cha
ritatem dei. Imò hæc oportuit facere, & illa
non omittere. Væ uobis pharisæis, quia dili
gitis primas cathedras in synagogis, & salu-
tationes in foro. Væ uobis scribæ & phari-
sæi hypocritæ, quia estis ut monumēta quæ
non apparent, & homines ambulantes su-
per ea nesciūt. Respōdens aūt quidā ex legis
peritis, ait illi: Magister, hęc dicēs etiam nos
afficis

μγ̄ περὶ τῶν ταλαιπωρούντων νομικῶν. μδ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων.

ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ,
Aliàs ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβά-
τοις ἀν- στακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ
θρώποις προσψάνετε τοῖς φορτίοις. * οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι μγ̄
ρμ̄ οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πα-
ε τέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ἄρα μαρτυρεῖτε
καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑ-
μῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰ-
ρμᾱ κοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. * διὰ τοῦτο καὶ
ε ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφή-
τας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ
διώξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προ-
φητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου,
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ
ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου με-
ταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω
ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.
ρμβ * οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖ-
ε δα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς
ρμγ εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. * λέγοντος δὲ
ε αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ
οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομίζειν αὐ-
τὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, ζητοῦν-
τες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κα-
τηγορήσωσιν αὐτοῦ. ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν
τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥς τε καταπατεῖν ἀλ-
λήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
ρμδ πρῶτον. * προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης
β τῶν φαρισαίων ἥ τις ἐστὶν ὑπόκρισις. * οὐ- μδ
ρμε δὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθή-
ε σεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα
ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται,
καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κη-
ρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς
φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων
τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσό-
τερον τί ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆ-
τε. φοβηθῆτε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν
ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν,
τοῦτον φοβηθῆτε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖτε
ἀσσαρίων δύο. καὶ τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλε-
λησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν
φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. λέγω δὲ
ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει
ρμϛ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. * ὁ
β δὲ ἀρνησάμενος με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀ-
ρμζ παρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.
β * καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ-
ρμη που ἀφεθήσετε αὐτῷ. τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
β βλασφημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται. * ὅτ' ἂν δὲ
προσ-

afficis contumelia. At ille ait: Et uobis le-
gisperitis uæ, quia oneratis homines, oneri-
bus quæ portare non possunt, & ipsi uno di
gito uestro nō attingitis sarcinas. Væ uobis
quia ædificatis monumenta prophetarū, pa
tres autem uestri occiderūt illos: profecto te-
stamini quod comprobatis facta patrum ue
strorum, quoniā illi quidem eos occiderūt,
uos autem ædificatis eorum sepulchra. Pro
pterea & sapientia dei dixit: Mittam ad illos
prophetas & apostolos, & ex illis occident
& persequentur, ut requiratur sanguis om-
nium prophetarum qui effunditur à consti-
tutione mundi, à natione ista, à sanguine A-
bel usq; ad sanguinem Zachariæ, qui perijt
inter altare & ædem: profecto dico uobis, re
quiretur ab hac natione. Vę uobis legisperi
tis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non in-
troistis, & eos qui introibant, uetuistis. Quū
autem hęc ad illos diceret, cœperunt legispe
riti & pharisæi grauiter insistere & captiose
interrogare eum de multis, insidiantes ei, &
quærentes aliquid uenari ex ore eius, quo ac
cusarent eum. Quum autem conue- XII
nisset innumera turbæ multitudo, adeo ut se
inuicem conculcarent, cœpit dicere ad disci
pulos suos, primum. Cauete uobisipsis à fer
mento pharisęorum quod est hypocrisis. Ni
hil enim opertum est, quod nō reuelabitur:
neque abscōditum, quod non scietur. Quo-
niam quæ in tenebris dixistis, in lumine au-
dientur, & quod in aurem loquuti estis in
conclauibus, prædicabitur in tectis. Dico
autem uobis amicis meis: Ne terreamini ab
his qui occidunt corpus, & post hæc non
habent quod amplius faciant. Ostendam au
tem uobis quem timeatis. Timete eum qui
postquàm occiderit, habet potestatem con
ijciendi in gehennam: certe dico uobis, hūc
timete. Nónne quinque passerculi ueneunt
minutis assibus duobus, et unus ex illis non
est in obliuione coram deo. Quin & pili
capitis uestri omnes numerati sunt. Noli-
te ergo timere: multis passeribus pluris e-
stis. Dico autem uobis, omnis quicunque
confessus fuerit me coram hominibus, &
filius hominis confitebitur illum coram an
gelis dei. Qui autē negauerit me coram ho-
minibus, negabitur coram angelis dei. Et
quisquis loquitur dictū in filiū hominis, re-
mittetur illi: ei uero qui in spiritū sanctū con
uicium dixerit, nō remittetur. Quum autem
k addu-

προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς
ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς
ἢ τί ἀπολογηθήσεσθε ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον
πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ
ρμθ εἰπεῖν. * εἶπε δέ τις αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὄχλου. με
ι διδάσκαλε, εἰπὲ τοῦ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι
μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῦ.
ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν
ἐφ' ὑμᾶς; εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς. ὁρᾶτε καὶ φυ-
λάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τοῦ πε-
ρισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόν-
των αὐτοῦ. εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐ- μϛ
τοὺς, λέγων, ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρη-
σεν ἡ χώρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτοῦ, λέγων. τί
ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρ-
πούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω. καθελῶ μου
τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω. καὶ συ-
νάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματά μου, καὶ τὰ ἀ-
γαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχὴ ἔχεις
πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλὰ, ἀναπάνου,
φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶπε δὲ αὐτοῦ ὁ θεός. ἄ-
φρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαι-
τοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; οὕ-
τως ὁ θησαυρίζων ἑαυτοῦ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλου-
τῶν. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.
ρν * διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ
ε ὑμῶν τί φάγητε, μὴ δὲ τοῦ σώματι, τί ἐνδύση-
σθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα
τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι
οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι τα-
μεῖον, οὐ δὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς.
πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν;
τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐ-
πὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὔτε
ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶ-
τε; κατανοήσατε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κο-
πιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν οὐδὲ σολομῶν ἐν
πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τού-
των. εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τοῦ ἀγρῷ σήμερον ὄντα,
καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕ-
τως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπι-
στοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίη-
τε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ
ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶ-
δεν, ὅτι χρήζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βα-
σιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσε-
ρνα ται ὑμῖν. * μὴ φοβηθῆτε τὸ μικρὸν ποίμνιον,
ι ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βα-
ρνβ σιλείαν. * πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν,
β καὶ δότε ἐλεημοσύνην. * ποιήσατε ἑαυ-
ρνγ τοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέ-
ε κλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγί-
ζει

adduxerint uos ad synagogas, & ad magi-
stratus ac potestates, nolite solliciti esse, qua-
liter aut quid respondeatis, aut quid dicatis,
spiritus enim sanctus docebit uos in eadem
hora, quid oporteat uos dicere. Ait autem ei
quidã de turba: Magister, dic fratri meo ut
diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei:
Homo, quis me constituit iudicem aut diui-
sorem super uos? Dixitq; ad illos: Videte &
cauete ab auaritia, quia non in abundãtia cu
iusquam uita eius est ex his quæ possidet. Di
xit aũt similitudinem ad illos, dicens: Homi-
nis cuiusdam diuitis uberes fructus ager at-
tulit, & cogitabat intra se dicens, Quid faciã
quod non habeam quo congregem fructus
meos? Et dixit: Hoc faciam, destruam hor-
rea mea, & maiora extruam, & illuc congre-
gabo omnia quæ nata sunt mihi bona mea,
& dicã animæ meæ. Anima habes multa bo
na reposita in annos multos, requiesce, co-
mede, bibe, gaude. Dixit autẽ illi deus: Stul-
te, hac nocte animam tuam repetunt abs te.
Quæ uero parasti, cui cedent? Sic qui recon-
dit sibi, nec est erga deum diues. Dixitq; ad
discipulos suos: Ideo dico uobis, Nolite soli
citi esse animę uestræ quid edatis, neque cor
pori quid induamini. Anima plus est quàm
esca, & corpus plus quàm indumentũ. Con
siderate coruos quia non seminant, neq; me-
tunt, quibus non est penuarium, neq; horre-
um, & deus pascit illos. Quanto magis uos
præstatis uolucribus? Quis autem uestrũ so
licitudine sua potest adijcere ad staturã suã
cubitum unum? Si ergo ne id quidem quod
minimum est potestis, quid de cæteris solici
ti estis? Cõsiderate lilia quomodo crescunt,
non laborant, neq; nent: dico autem uobis,
nec Salomon in omĩ gloria sua uestiebatur
sicut unum ex istis. Si autem gramen quod
hodie est in agro, & cras in clibanum mitti-
tur, deus sic uestit, quanto magis uos *uestiet*,
ó parum fidentes? Et uos nolite quærere q̃d
esuri sitis, aut quid bibituri, & nolite in su-
blime tolli: hæc enim omnia gentes mundi
quærunt: pater autem uester scit quod istis
indigeatis. Quin potius quærite regnũ dei,
& hæc omnia adijcientur uobis. Noli time-
re pusille grex, quia complacitum est patri
uestro dare uobis regnũ. Vendite quæ pos-
sidetis, & date eleemosynam. Parate uobis
sacculos qui non ueterascunt, thesaurum
non deficientem in cœlis, quò fur non acce
dit

ζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυ-
ρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.
ρνδ * ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ
ι οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις
προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀνα-
λύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαν-
ρνε τος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτοῦ. * μακάριοι
ε οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρη-
γορούντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ
ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐ-
τοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ
ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως, μακά-
ρνϛ ριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. * τοῦτο δὲ γινώ-
β σκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέ-
πτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε
διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνε-
σθε ἕτοιμοι ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
ρνζ που ἔρχεται. * εἶπε δὲ αὐτοῦ ὁ πέτρος.
ε κύριε πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις,
ἢ καὶ πρὸς πάντας; εἶπε δὲ ὁ κύριος. τίς ἄρα ἐστὶν
ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύ-
ριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν και-
ρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,
ὃν, ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕ-
τως. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπαρ-
ρνη χουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. * ἐὰν δὲ εἴπῃ
ε ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου
ὁ κύριος ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖ-
δας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ
μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν
ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει,
καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ
ρνθ τῶν ἀπίστων θήσει. * ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ
ι γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμά-
σας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσε-
ται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πλη-
γῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ,
πολὺ ζητήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο
ρξ πολὺ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. * πῦρ
ε ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀ-
νήφθη; βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι. καὶ πῶς
συνέχομαι ἕως οὐ τελεσθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην
παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν,
ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν
πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ
δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται
πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρὶ, μητὴρ ἐπὶ
θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ, πενθερὰ ἐπὶ
τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν
ρξα αὐτῆς. * ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅτ' ἂν ἴδη-
ε τε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν,
εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται
οὕτως

dit, neq; tinea corrumpit. Vbi enim thesau-
rus uester est, ibi & cor uestrũ erit. Sint lum
bi uestri præcincti, & lucernæ accẽsæ & uos
similes hominibus, expectãtibus dominum
suum quando reuertatur à nuptijs: ut quum
uenerit ac pulsauerit, confestim aperiant ei.
Beati serui illi, quos quum uenerit domin⁹,
inuenerit uigilantes: amen dico uobis, quod
præcinget se, & faciet illos discũbere, & tran
siens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda
uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, atque ita
inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem sci-
tote, quod si scisset paterfamilias qua hora
fur uẽturus fuisset, uigilasset utique, nec pas-
sus fuisset perfodi domum suam. Et uos igi-
tur estote parati, quia qua hora non putatis,
filius hominis ueniet. Ait autẽ ei Petrus: Do
mine, ad nos dicis istam parabolã, an etiam
ad omnes? Dixit autẽ dominus: Quis nam
est fidelis dispensator ac prudens, quem con
stituet domin⁹ super famulitium suũ, ut det
illis in tempore demensum cibum? Beatus
ille seruus, quem quum uenerit dominus in
uenerit ita facientem: uere dico uobis, quod
omnibus quæ possidet, præficiet illũ. Quod
si dixerit seruus ille in corde suo, differt do-
minus meus reditũ, cœperitq; percutere ser-
uos & ancillas, & edere bibereq; & inebria-
ri, ueniet dominus serui illius in die quo non
sperat, & hora qua nescit, & dissecabit eum,
partemq; eius cum infidis ponet. Ille autem
seruus qui cognouit uolũtatem domini sui,
& non se præparauit, nec fecit secundum uo
luntatem eius, plagis uapulabit multis, qui
autem non cognouit, & fecit digna plagis,
uapulabit paucis. Porrò cuicunq; multum
datum est, multum quæretur ab eo: & cui
commendauerunt multum, plus petent ab
eo. Ignem ueni missurus in terram, & quid
uolo, si iam accensus est? Sed baptismo ha
beo baptizari, & quomodo coartor, do-
nec perficiatur? Putatis quod pacem ue-
nerim missurus in terram? Non dico uo-
bis, imò separationem. Erunt enim ex hoc
quinque in domo una diuisi, tres aduersus
duos, & duo contra tres: diuidetur pater ad
uersus filium, & filius aduersus patrem, ma
ter aduersus filiã, & filia aduersus matrem,
socrus aduersus nurum suam, & nurus ad-
uersus socrum suam. Dicebat autem & ad
turbas: Quum uideritis nubem orientem
ab occasu, statim dicitis, Imber uenit: & ita
fit

οὕτως, καὶ ὅτ' αὖ νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσαι, καὶ γίνεται. ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; * ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλῃ εἰς φυλακήν. λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

* παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ πρὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλωάμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς. δοκεῖτε ὅτι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερουσαλήμ; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. * ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν, ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω. ἔκκοψον αὐτήν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρίαν. κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι.

καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ ἰησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ. γύναι ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. ἀποκριθεὶς δὲ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν, ὅτι τοῖς σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι, ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. * ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτά, ἕκαστος ὑμῶν τοῖ σαββάτῳ τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; * καὶ

ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

ρξζ * ἔλεγε δὲ, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, μθ καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὐξήσε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

ρξθ * καὶ πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς ἱερουσαλήμ. * εἶπε δέ τις αὐτῷ, κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. * ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν, λέγοντες. κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. τότε ἄρξεσθε λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * ὅταν ὄψησθε ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶ πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. * ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ. ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι. πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω ἱερουσαλήμ. * ἱερουσαλήμ, ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠθελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε ἕως ἂν ἥξει ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς

quum haec diceret, erubescebant omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat super uniuersis quae cum gloria fiebant ab eo.

Dicebat ergo: Cui simile est regnū dei, et cui simile faciam illud? Simile est grano sinapis, quod acceptū homo misit in hortum suum, & creuit, & euasit in arborem magnā, & uolucres cœli nidulabātur in ramis eius. Et iterum dixit: Cui simile faciam regnū dei? Simile est fermēto quod acceptū mulier abscondit in farinae sata tria, donec fermentetur totum. Et ibat per ciuitates & castella docens, & iter faciens Hierosolymā. Ait autē illi quidam: Dñe, an pauci sunt qui salutem consequuntur? Ille uero dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico uobis, quaerent intrare, & non poterunt. Quum autem surrexerit paterfamilias, & clauserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine domine, aperi nobis. Et respondens dicet uobis: Nescio uos unde sitis. Tunc incipietis dicere: Edimus corā te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet: Dico uobis, nescio uos unde sitis. Discedite à me omnes qui patratis iniquitatē. Ibi erit fletus & stridor dentium, quū uideritis Abraham & Isaac & Iacob, & oēs prophetas in regno dei, uos aūt expelli foras. Et uenient ab oriente & occidente & aquilone & austro, & accumbēt in regno dei. Et ecce sunt postremi qui erūt primi, & sunt primi qui erūt postremi. Eodem die accesserūt quidam pharisaeorū, dicentes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Verumtamen oportet me hodie & cras & perendie ambulare, quia fieri non potest, ut propheta pereat alibi quàm Hierosolymis. Hierusalē, Hierusalem quae occidis prophetas, & lapidas eos qui mittunt ad te: quoties uolui congregare filios tuos, quēadmodū auis nidum suum sub pennas, & noluistis. Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, quod non uidebitis me donec ueniat tempus, quum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini. Et accidit ut introiret in domum cuiusdam principis pharisaeorum sabbato ad capiendū cibum, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus

νγ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισίας. νδ περὶ τῶν καλουμένων ἐν τῷ δείπνῳ.

σοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους, λέ-
γων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; οἱ δὲ
ἡσύχασαν, καὶ πιλαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν, καὶ
ροζ ἀπέλυσε. * καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τί-
ε νος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ
εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;
καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα.
ροη * ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν
ι ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέ-
γων πρὸς αὐτοὺς ὅτ' ἂν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γά- νγ
μους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μή πο-
τε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλ-
θὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τό-
πον, καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον
κατέχειν. ἀλλ' ὅτ' ἂν κληθῇς πορευθεὶς ἀνάπεσον
εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅτ' ἂν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε,
εἴπῃ σοι, φίλε, προσαναβηθι ἀνώτερον, τότε ἔσται σοι
ροθ δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοι. * ὅτι
ε πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ τα-
ρπ πεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * ἔλεγε δὲ
ι καὶ τῷ κεκληκότι αὐτὸν, ὅτ' ἂν ποιῇς ἄριστον ἢ
δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μὴ δὲ τοὺς ἀδελφούς
σου, μὴ δὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μὴ δὲ γείτονας πλουσί-
ους, μή ποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένη-
ταί σοι ἀνταπόδομα, ἀλλ' ὅτ' ἂν ποιῇς δοχὴν, κάλει
πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς. καὶ μακά-
ριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι. ἀντα-
ποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.
ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων, εἶπεν αὐτῷ.
μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
ρπα * ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπος τὶς ἐποίησε δεῖπνον νδ
ε μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς. καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦ-
λον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημέ-
νοις, ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρξαν-
το ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. ὁ πρῶτος εἶ-
πεν αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελ-
θεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτὸν, ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημέ-
νον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ
πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτὰ, ἐρωτῶ σε ἔχε με πα-
ρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ
τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος,
ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς
ὁ οἰκοδεσπότης, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἐξελθέ τα-
χέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως,
καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ
τυφλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος. κύ-
ριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ εἶ-
πεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον. ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς
καὶ φραγμοὺς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμι-
σθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν
ρπβ ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δεί-
ε πνου. * συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ,
καὶ

ΕVANGELIVM

sus dixit ad legisperitos & pharisæos, dicẽs:
Num licet sabbato sanare? At illi tacuerunt.
Ipse uero apprehẽsum sanauit eum, ac dimi-
sit. Et respondẽs ad illos, dixit: Cuius uestrũ
asinus aut bos in puteũ cadet, & non conti-
nuo extrahet illũ die sabbati? Et nõ poterãt
ad hæc respondere illi. Dicebat aũt ad inui-
tatos parabolã, intendẽs quomodo primos
accubitus eligerent, dicens ad illos: Quũ in-
uitatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne accũ-
bas in primo loco, ne quando honoratior te
sit inuitatus ab illo, & ueniens is qui te & il-
lum uocauit, dicat tibi, Da huic locũ: & tunc
incipias cum rubore extremũ locum tenere.
Quin potius quum uocatus fueris, uade, ac
cumbe in nouissimo loco: ut quũ uenerit qui
te inuitauit, dicat tibi, Amice, ascende supe-
rius, tũc erit tibi gloria coram simul discum-
bentibus: quia omnis qui se extollit, deijcie-
tur: & qui se deijcit, extolletur. Dicebat autem
& ei qui se inuitauerat: Quum facis prandi-
um aut cœnam, noli uocare amicos tuos, ne
que fratres tuos, neq; cognatos tuos, neq; ui
cinos diuites: ne quando & ipsi te uicissim in
uitent, ac repẽdatur tibi beneficiũ. Imò quũ
facis conuiuiũ, uoca pauperes, debiles, clau-
dos, cæcos: & beatus eris: quia non possunt
rependere tibi. rependetur enim tibi in resur
rectione iustorum. Hæc quum audisset qui-
dam de simul accumbentibus, dixit illi: Bea-
tus qui comedet panẽ in regno dei. At ipse
dixit ei: Homo quidã apparauerat cœnam
magnam, & uocauit multos: misitq; seruum
suum hora cœnæ, ut diceret inuitatis: Ve-
nite, quia iam parata sunt omnia. Et cœpe-
runt simul omnes excusare. Primus dixit ei,
Villam emi, & necesse mihi est exire & uide
re illam: rogo te, habe me excusatum. Et al-
ter dixit, Iuga boum emi quinque, & eo ad
probandum illa: rogo te, habe me excusatũ.
Et alius dixit, Vxorem duxi, & ideo nõ pos-
sum uenire. Ac reuersus seruus, renunciauit
hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias
dixit seruo suo: Exi cito in plateas & uicos ci
uitatis, & pauperes ac debiles claudosq; &
cæcos introduc huc. Et ait seruus: Domine,
factum est ut imperasti, & adhuc locus est.
Et ait dominus seruo, Exi in uias & sepes,
& compelle intrare, ut impleatur domus
mea. Dico enim uobis, quod nemo uirorum
illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam
meam. Ibant autem turbæ multæ cum eo,
&

νε πραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου. νϛ πραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων. νζ περὶ τοῦ ἀπολωμένου εἰς χώραν μακράν

καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτοὺς. εἴ τις ἔρχεται πρός
με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα
καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς
καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν,
οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὅς τις οὐ βα-
στάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ
ρπγ δύναταί μου εἶναι μαθητής. * τίς γὰρ ἐξ ὑ- νε
ι μῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον κα-
θίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρ-
τισμὸν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ
μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες
ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος
ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν
ἐκτελέσαι; ἢ τις βασιλεὺς πορευόμενος συμβα-
λεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶ-
τον βουλεύεται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιά-
σιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχο-
μένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄν-
τος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρή-
ρπδ νην. * οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀπο-
ε τάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύνα-
ρπε ταί μου εἶναι μαθητής. * καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ
β τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς
γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὐθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλου-
ρπϛ σιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * ἦσαν
β δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρ-
τωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἱ φαρισαῖοι
καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτω-
ρπζ λοὺς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. * εἶπε νϛ
ε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων.
τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα,
καὶ ἀπολέσας ἐν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνε-
νηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται πρὸς τὸ
ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό. καὶ εὑρὼν πιθήσιν ἐπὶ
τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον
συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐ-
τοῖς. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ
ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐ-
ρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ πρὸς ἐνενη-
κονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετα-
ρπη νοίας. * ἢ τις γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν
ι ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σα-
ροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ πιμελῶς, ἕως ὅτου εὕροι,
καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γεί-
τονας, λέγουσα. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν
ρπθ δραχμὴν, ἣν ἀπώλεσα. * οὕτως λέγω ὑμῖν, χα-
ε ρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑ-
ρϛ νὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι. * εἶπε δὲ, ἄνθρω-
ι πός τις εἶχε δύο υἱοὺς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐ-
τῶν τῷ πατρί. πάτερ, δός μοι τὸ πιβάλλον μέ- νζ
ρος τῆς οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ
μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα
ὁ νεώ-

SECVNDVM LVCAM 115

& conuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad
me, nec odit patrẽ suũ ac matrẽ & uxorem
& filios & fratres & sorores, præterea aũt
& animã suam, nõ potest meus esse discipu-
lus. Et quisquis non baiulat crucẽ suã, & ue-
nit post me, nõ potest meus esse discipulus.
Quis enim est ex uobis, qui uelit turrim ædi
ficare, quin prius sedens cõputet sumptus,
an habeat quibus opus est ad perficiendũ,
ne postq̃ posuerit fundamentũ, nec potue-
rit perficere, omnes qui uiderint incipiãt il-
ludere ei, dicentes: Hic homo cœpit ædifica
re, nec potuit cõsummare? Aut quis rex pro
ficiscens, ut cõmittat præliũ aduersus alterũ
regem, nónne sedens prius cogitat, an possit
cum decẽ milibus occurrere ei, qui cum ui-
ginti milibus uenit cõtra se? alioquin adhuc
illo longe agẽte, legatione missa, petit ea quę
pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis, qui nõ
renunciat omnibus quæ possidet, nõ potest
meus esse discipulus. Bonus est sal: si uero sal
infatuatus fuerit, per quod cõdietur? Neq;
in terrã neq; in sterquilinium utilis est, foras
proijciunt illũ. Qui habet aures ad audien-
dum, audiat. Accedebant aũt ad eum o- XV
mnes publicani & peccatores, ut audirent
illum. Et murmurabant pharisæi ac scribæ,
dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibũ ca-
pit cum illis. Dicebat autẽ ad illos parabolã
hanc, dicẽs: Quis ex uobis est homo qui ha
bet cẽtum oues, & si perdiderit unã ex illis,
nónne relinquit nonagintanouẽ in deserto,
& uadit ad illã quæ perierat, donec inueniat
eam? Et quũ inuenerit eã, imponit in hume-
ros suos gaudẽs, ueniẽsq; domũ cõuocat a-
micos & uicinos, dicẽs illis, Gaudete mecũ,
quia inueni ouem meã quæ perierat. Dico
uobis, q̃ ita gaudium erit in cœlo super uno
peccatore resipiscẽte, magis q̃ super nona-
ginta nouẽ iustis, qui nõ indigẽt pœnitẽtia.
Aut quæ mulier habẽs drachmas decem, si
perdiderit drachmã unã, non accẽdit lucer-
nam, & uerrit domũ, quæritq; diligẽter do-
nec inueniat? Et cũ inuenerit, cõuocat ami-
cas ac uicinas dicẽs: Gaudete mecũ, quia in-
ueni drachmã quam perdiderã. Ita dico uo-
bis, gaudiũ erit coram angelis dei super uno
peccatore resipiscẽte. Ait aũt: Homo quidã
habuit duos filios, & dixit adolescentior il-
lorum patri: Pater, da mihi portionẽ substã-
tiæ quæ ad me redit: & diuisit illis substãtiã:
ac post dies nõ multos, quũ oĩa cõtraxisset
ado-

ὁ νεώτερος υἱός, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης. καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων. ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ. πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός. πάτερ. ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐξενέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί. ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς νη
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπος τίς ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ. τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν.
εἶπε

adolescentior filius, peregre profectus est in regionē longinq̄, & ibi dissipauit substantiam suā uiuendo luxuriose. Et postq̄ omnia cōsumpsisset, facta est fames ualida in regione illa. Et ipse cœpit egere, & abijt, & adhæsit uni ciuiū regionis illius, atq; is misit illū in uillā suā ut pasceret porcos. Et cupiebat implere uentrem suū de siliquis, quibus porci uescebātur, neq; quisquā illi dabat: In se aūt reuersus dixit: Quàm multi mercenarij patris mei abundant panibus, ego uero fame pereo. Surgā & ibo ad patrē meū, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam non sum dignus uocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenarijs tuis. Et surgens uenit ad patrem suū. Quum aūt adhuc longe abesset, uidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrēs ruit in collū eius, & osculatus est eum. Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in cœlum & corā te: neq; posthac sum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad seruos suos: Proferte stolā primam & induite illū, & date annulum in manum eius, & calciamenta in pedes: & adducite uitulum illū saginatū, atq; mactate, sumptisq; epulis lætemur: quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuētus est. Et cœperunt lætari. Erat autē filius eius senior in agro, & quum ueniret & appropinquasset domui, audiuit concentū & choros, & uocauit unū de seruis suis, & interrogauit q̄d essent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulū illum saginatum, quod incolumē illum receperit. Indignatus est aūt, nec uolebat introire. Pater ergo illius egressus rogabat illum. At ille respondēs dixit patri: Ecce tot annis seruio tibi, nec unquā præceptum tuū transgressus sum, nec unquā dedisti mihi hœdū, ut cum amicis meis lętarer: sed postquā filius tuus hic, qui deuorauit substantiā tuā cum meretricibus, uenit, occidisti illi uitulū illū saginatum. At ille dixit ei: Fili, tu semper mecū es, & omnia mea tua sunt: lętari aūt & gaudere oportebat, q̄a frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perieratq;, & inuentus est. Di- XVI
cebat aūt & ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, q̄ habebat dispensatorē, & hic delatus est apud illū, ut qui dissiparet bona ipsius. Et uocauit illū, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem dispensationis tuæ: nō enim poteris posthac dispensare.
Ait

εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφερεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅτ' ἂν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ. πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου. ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε. σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅτ' ἂν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον
ρϛα τίς ὑμῖν δώσει; * οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυ
ε σὶν κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμω-
ρϛβ νᾷ. * ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι
ι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέ-
ρϛγ λυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστιν. * ὁ νόμος καὶ
ε οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.
ρϛδ * εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
ε παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν.
ρϛε * πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν
β ἑτέραν, μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀν-
ρϛϛ δρὸς γαμῶν, μοιχεύει. * ἄνθρωπος δὲ τίς ἦν νθ
ι πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθημέραν λαμπρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκωμένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον ἀβραάμ. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραὰμ
ἀπὸ

Ait autē dispensator intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me dispensationem? Fodere non ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciā, ut quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quātum debes domino meo? At ille dixit: Centum batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionē tuam, & sede cito & scribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantum debes? Qui ait: Centū coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominus dispensatorē iniquum, quod prudēter fecisset. Quia filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in natione sua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex māmona iniusto, ut quū defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est: & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniquo māmona fideles non fuistis: quod uerum est, quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrū est quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire, aut enim unū odio habebit, & alterū diliget: aut uni adhærebit, & alterū contemnet. Non potestis deo seruire & māmonæ. Audiebant aūt hæc omnia & pharisæi qui erant auari & deridebant illū. & ait illis: Vos estis qui iustificatis uosipsos coram hominibus, deus aūt nouit corda uestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominādum est corā deō. Lex & prophetæ usq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum dei annūciatur, & quiuis in illud uim facit. Facilius est aūt cœlum & terram præterire, quàm legis unum apicem cadere. Quisquis dimittit uxorē suam, & alteram ducit, adulterium cōmittit: & qui dimissam à uiro ducit, adulterium cōmittit. Homo quidā erat diues, qui induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Erat autem quidam mēdicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis. Sed & canes ueniebant ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est aūt et diues, ac sepultus est. Atq; in tartaro sublatis oculis suis quū esset in tormentis, uidet Abraham
eminus

ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε. πάτερ ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ ἀβραάμ. τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά. νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. εἶπε δέ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. λέγει αὐτῷ ἀβραάμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας, ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν. οὐχί πάτερ ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ. εἰ μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται. * εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. * προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. * καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σέ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπί σε, λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ. * καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, πρόσθες ἡμῖν πίστιν. εἶπε δὲ ὁ κύριος. εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. * τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περίζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δοκῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου σαμαρείας καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἵτινες ἔστησαν πόρρωθεν. καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνήν, λέγοντες. ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι. καὶ

eminus, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamãs dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intinguat extremũ digiti sui in aquã, ac refrigeret linguã meã, quia crucior in flamma hac. Dixit aũt Abraham: Fili, recordare, quod receperis bona tua in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic solatio fruit, tu uero cruciaris. Et super hęc omnia inter nos & uos hiatus ingẽs firmatus est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos non possint, neq; isthinc huc transcendere. Ait aũt: Rogo ergo te pater, ut mittas eũ in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testificetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habent Mosen ac prophetas, audiant illos. At ille dixit: Nõ, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, resipiscent. Ait aũt illi: Si Mosen & prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Ait autem ad discipulos: Fieri non potest XVII
quin ueniant offendicula. Væ tamen illi per quem ueniunt. Expedit illi, si mola asinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potiꝰ quàm ut offendiculo sit uni de pusillis istis. Cauete uobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnituerit, remitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: remittes illi. Et dixerũt apostoli domino: Adauge nobis fidem. Dixit autem dominus: Si haberetis fidem sicut *habet* granum sinapis, dixissetis huic arbori sycamino, eradicare & transplantare in mare, & obedisset uobis. Quis autem uestrum, habens seruum arantem aut pascentem, qui regresso ab agro dicat statim, Transi, & accumbe: ac non potius dicit illi, Para quod cœnem, & præcinge te, ac ministra mihi donec edero ac bibero, & post hæc edito & bibito tu? Num gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non puto. Sic & uos quum feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Et factum est dum iret Hierosolymam, & ipse transibat per mediam Samariam & Galilæam. Et quum ingrederetur quendam uicum, occurrerũt ei decem uiri leprosi qui steterunt procul, intentaq; uoce dixerunt: Iesu præceptor, miserere nostri. Quos ut uidit, dixit illis: Ite, ostendite uos sacerdotibus.

Et

καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπαγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρίτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα που; οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. * ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν ἐστιν. * εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. * καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. * ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν, εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. * πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. * ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις λὼτ. ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε λὼτ ἀπὸ σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται, ᾗ ἡμέρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. * μνημονεύετε τῆς γυναικὸς λώτ. * ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. * λέγω ὑμῖν, ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό. ἡ μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. * καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.

* ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων. κριτής τις ἦν τις ἐν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δὲ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα.

ἐκδίκησόν

Et factum est, ut inter eundũ mundati sint. Vnus autem ex illis ut uidit quod mundatus esset, regressus est cũ uoce magna glorificans deum; & procidit in faciem ad pedes eius, gratias agens ei: & hic erat Samaritanus. Respondẽs autem Iesus, dixit: Nónne decem mundati sunt? Nouem autẽ illi ubi? Non sunt reperti qui redierint, ut darẽt gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à pharisæis, quando uenturum esset regnum dei, respondit eis, & dixit: Non ueniet regnum dei cum obseruatione, neq; dicent, Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad discipulos: Venient dies quando desiderabitis uidere unum dierum filij hominis, nec uidebitis. Et dicent uobis, Ecce hic, ecce illic, Nolite ire, neq; sectemini. Nam sicut fulgur coruscans è regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est, fulget: ita erit filius hominis in die suo. Sed prius oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac. Et sicut accidit in diebus Noe, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo intrauit Noe in arcam, & uenit diluuium, & perdidit omnes. Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot: edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant. Cæterum quo die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit. Secundũ hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto, & uasa eius in domo, ne descendat ad tollendum illa, & qui in agro similiter non redeat ad relicta. Memores autẽ estote uxoris Lot. Quicunque quæsierit animam suam seruare, perdet illam: & quicunq; perdiderit illam, uitam illi parabit. Dico uobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur. Duæ erũt molentes simul, una assumetur, & altera relinquetur. Et respondentes dicunt illi: Vbi domine? Qui dixit illis, Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabũtur & aquilæ. Dicebat autem & parabolam ad illos, huc spectantem, quòd oporteret semper orare, nec defatigari, dicens: Iudex quidã erat in quadam ciuitate, qui deum non timebat, nec hominem reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa & ueniebat ad eũ, dicens: XVIII

Vindica

ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἤθελεν τὸν χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διὰ γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἔρχομένη ὑποπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος· ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, ὁ θεός σοι χαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης, νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων· ὁ θεός ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν· ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς τὸ παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ξζ ἐπηρώτησέ τις ἄρχων αὐτὸν, λέγων· διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός· τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσεις, μὴ φονεύσεις, μὴ κλέψεις, μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε· ταῦτα πάντα ἐφύλαξάμην ἐκ νεότητός μου. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ· ἔτι ἓν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε· πῶς δύσκολοι οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες· καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ ἀιῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς αὐτούς· ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται, καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν. καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. ξθ καὶ ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς ἱεριχὼ τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν, ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων· ἰησοῦ υἱὲ δαβίδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ δαβίδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων· τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε· κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ. ρ καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν ἱερειχώ, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν, καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι διὰ ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ ζακχαῖος, εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι συ-

enim camelum per foramen acus transire, quàm diuitē intrare in regnū dei. Et dixerūt qui audierāt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud deum. Ait aūt Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Qui dixit ei: Amen dico uobis, nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnū dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in seculo uenturo uitam æternam. Assumpsit autē Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas, filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & conuitijs afficietur, & conspuetur, & postq̄ flagellauerint, occident eum, ac die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerūt. Et erat uerbum istud absconditū ab eis, nec intelligebant quæ dicebātur. Accidit aūt qūq̄ appropinquaret Hiericho, cæcus quidā sedebat iuxta uiam, mendicans, & quū audiret turbā prætereuntē, interrogabat, quid hoc esset: dixerūt aūt ei, quod Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit dicēs: Iesu, fili Dauid, miserere mei. Et qui præibāt, increpabāt eū ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat Fili Dauid, miserere mei. Stans autē Iesus, iussit illum adduci ad se. Et quum appropinquasset, interrogauit illum, dicēs: Quid tibi uis facia? At ille dixit: Domine, ut uisum recipiam. Et Iesus dixit ei: Recipito uisum: fides tua te saluū reddidit. Et cōfestim uisum recepit, ac sequebatur illū glorificās deū. Et omnis plebs ut uidit, dedit laudē deo. Et XIX ingressus perābulabat Hiericho, & ecce uir nomine Zachæus, atq̄ is princeps erat publicanorū, & idē erat diues, & quærebat uidere Iesum qs esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrens ascendit in arborē sycomorū, ut uideret eum: nam illac erat trāsiturus. Et quū uenisset ad locū, suspiciens Iesus uidit illum, dixitq̄ ad eum: Zachæe, festinans descēde, quia hodie domi tuæ oportet me manere. Et festinans descēdit, & excepit illū gaudens. Quūq̄ uiderent omnes, murmurabant, dicētes q̄ ingressus esset apud hominē peccatorē diuersaturus. Stans aūt Zachæus dixit ad dominū: Ecce dimidiū bonorū meorū, domine, do pauperibus: & si quid aliquē defrauda-

σε, ἀποδίδωμα τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν
ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγέ-
νετο, καθ' ὅτι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν.
ιθκε * ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ
ε σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * ἀκουόντων δὲ αὐτῶν
σκζ ταῦτα, προσθεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐ-
ι τὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆ-
μα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. εἶπεν
σκη οὖν. * ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς ξξ
β χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑπο-
σκθ στρέψαι. * καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ,
ι ἔδωκεν τοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, ξξ
πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐ-
τοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀ-
πίσω αὐτοῦ, λέγοντες, οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦ-
σαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐ-
τὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆ-
ναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύ-
ριον, ἵνα γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. παρε-
γένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων. κύριε, ἡ μνᾶ σου
προσειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ. εὖ
γε ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου,
ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων. καὶ
ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων. κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποί-
ησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ σὺ γίνου
ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέ-
γων. κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμέ-
νην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρω-
πος αὐστηρός εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις
ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ. ἐκ τοῦ στόματός σου
κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε, ᾔδεις, ὅτι ἐγὼ ἄνθρω-
πος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερί-
ζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς τὸ ἀρ-
γύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν
σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶ-
πεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς
δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ. κύριε, ἔχει δέ-
κα μνᾶς. * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔ-
β χοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρ-
σλε θήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου ἐκεί-
ε νους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς
ἀπάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου.
σλβ * καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀνα-
β βαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς
Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλού-
μενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
εἰπών. ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην. ἐν ᾗ
εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ξη
ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες
αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ
σλγ τί λύετε, οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ
β χρείαν ἔχει. * ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗ-
ρον

ρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν
πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, τί λύε-
τε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον, ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν
ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐπι-
ῤῥίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπε-
βίβασαν τὸν Ἰησοῦν. πορευομένου δὲ αὐτοῦ ὑπε-
σλδ στρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. * ἐγ-
α γίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄ-
ρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μα-
θητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ
περὶ πασῶν, ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες. εὐ-
λογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυ-
ρίου, εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
σλε * καί τινες τῶν φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶ-
ε πον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς
μαθηταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κε-
σλς κράξονται. * καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πό-
ι λιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ
σὺ, καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρή-
νην σου, νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι
ἥξουσιν ἡμέραι ἐπί σε, καὶ παρεμβαλοῦσιν οἱ ἐχ-
θροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ
συνέξουσί σε πανταχόθεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ
σλζ τὰ τέκνα σου ἐν σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν
β σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρόν
σλη τῆς ἐπισκοπῆς σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ
α ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐ-
τῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς. γέγραπται,
ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ αὐ-
σλθ τὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ ἦν δι-
α δάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιε-
ρεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ
οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχ εὕρισκον, τὸ, τί
ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ
σμ ἀκούων. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμε- ξθ
β ρῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν
τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις,
καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν,
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ, τίς ἐστιν ὁ
δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς
δὲ, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. τὸ βάπτισμα Ἰω-
άννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ
συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι
ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώ-
πων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισ-
μένοι γὰρ ὅτι Ἰωάννην προφήτην εἶναι. καὶ
ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ

uí, reddo quadruplũ. Ait Iesus ad eum: Ho-
die salus domui huic contigit, eo quod & ip-
sa filia sit Abrahæ. Venit enim filius homi-
nis quærere & seruare quod perierat. Hæc
illis audientibus, adijciẽs dixit parabolam,
eo quod esset prope Hierosolymã, quodq;
existimarent fore, ut confestim regnum dei
manifestaretur. Dixit ergo: Homo quidam
genere clarus, profectus est in regionẽ lon-
ginquam, ut acciperet sibi regnũ, ac reuer-
teretur. Vocatis autẽ decẽ seruis suis, dedit
eis decẽ minas, & ait ad illos, Negociemini
donec ueniam. Ciues aũt eius oderãt eum,
miseruntq; legationem post illum, dicentes:
Nolumus hunc regnare super nos. Et factũ
est ut rediret accepto regno, iussitq; uocari
illos seruos ad se quibus dederat pecuniam,
ut sciret quantum quisq; negociatus esset.
Venit autem primus, dicẽs: Domine, mina
tua decem minas acquisiuit. Et ait illi: Euge
bone serue, quia in minimo fuisti fidelis, ha-
beto potestatẽ super decẽ ciuitates. Et alter
uenit, dicens: Domine, mina tua confecit
quinq; minas. Et huic ait: Et tu, præfectus esto
quinq; ciuitatibus. Et alius uenit, dicẽs: Do-
mine, ecce mina tua quã habui repositam in
sudario, timui enim te, quod homo austerus
sis, tollis quod non posuisti, & metis quod
non seminasti. Dicit ei: De ore tuo te iudica-
bo, serue male: sciebas quod ego homo au-
sterus sim, tollens quod nõ posui, & metens
quod non seminaui: & quare nõ dedisti pe-
cuniam meam ad mensam, & ego ueniens,
cum usura ea utiq; exegissem illam? Et astanti-
bus dixit: Auferte ab illo minam, & date illi
qui decem minas habet. Et dixerunt ei: Do-
mine, habet decẽ minas. Dico enim uobis,
quod omni habẽti dabitur: ab eo aũt qui nõ
habet, etiã quod habet, auferetur. Quin imi-
micos meos illos, qui noluerunt me regna-
re super se, adducite huc, & interficite ante
me. Et his dictis, ibat, pergens ascẽdere Hie-
rosolymam. Et factum est quum appropin-
quasset ad Bethphage & Bethaniam iuxta
montem qui uocatur oliuarum, misit duos
discipulos suos, dicens: Ite in castellũ quod
è regione est: in quod introeuntes, inuenie-
tis pullum alligatũ, in quo nemo unquam
hominum sedit: soluite illum, & adducite:
& si quis uos interrogauerit, Quare soluis-
tis: sic dicetis ei, Quia dominus eo opus ha-
bet. Abierunt autem qui missi erant, & in-
uenerunt

uenerunt sicut dixerat illis. Soluentibus au-
tem illis pullum, dixerunt domini eius ad il-
los: Quare soluitis pullum? At illi dixerunt:
Quia dominus eo habet opus. Et duxerunt
illum ad Iesum: & iniectis uestimentis suis
super pullum, imposuerũt Iesum. Eunte au-
tem illo, substernebant uestimẽta sua in uia.
Et quũ appropinquaret iam ad descensum
montis oliuarum, cœperunt omnis multitu
do discipulorum gaudentes, laudare deum
uoce magna, super omnibus quas uiderant
uirtutibus, dicentes: Benedictus qui uenit
rex in nomine domini, pax in cœlo, & glo-
ria in altissimis. Et quidam pharisæorum è
turba dixerunt ad illum: Magister, increpa
discipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uo-
bis, quod si hi tacuerint, mox lapides clama
bunt. Et ut appropinquauit, uidens ciuitatẽ,
fleuit super illa, dicens: Si cognouisses & tu
& quidẽ in isto die tuo, quæ ad pacẽ tuam
pertinent, curares. Nunc autẽ absconditа sunt
ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & cir-
cũdabũt te inimici tui uallo, & cingẽt te, &
coangustabunt te undiq;, & solo æquabunt
te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relin-
quẽt in te lapidẽ super lapidẽ, eo quod non
cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et in-
gressus in templũ, cœpit eijcere uendentes
in illo, & ementes, dicens illis: Scriptum est,
Domus mea domus precationis est: uos au-
tem fecistis illam, speluncã latronũ. Et doce
bat quotidie in templo. Principes aũt sacer
dotum & scribæ quærebant illum perdere,
& primores plebis, nec inueniebãt quid fa-
cerent: totus enim populus pẽdebat ab ore
eius, quum audiret illum. Et factum ιθ
est in uno dierum illorum, docente illo po-
pulum in templo, & euangelizante, conue-
nerunt principes sacerdotum & scribę cum
senioribus, & aiunt illi, dicentes: Dic nobis,
qua autoritate ista facis? Aut, quis est qui
dedit tibi istam autoritatẽ? Respondens au-
tem Iesus dixit ad illos: Interrogabo uos &
ego unum quiddã, & respondete mihi: Ba-
ptismus Ioannis è cœlo erat, an ex hominí-
bus? At illi cogitabant intra se, dicentes: Si
dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non
credidistis illi? Sin dixerimus, Ex hominib.
plebs uniuersa lapidabit nos. Persuasum
enim habet, Ioannem, prophetam esse. Et
responderunt, se nescire unde esset. Et Iesus
ait illis: Neq; ego dico uobis, qua autorita-

σμα σία ταῦτα ποιῶ. * ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν ο
β λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην. ἄνθρωπός τις
ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωρ-
γοῖς καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανοὺς, καὶ ἐν καιρῷ
ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ
τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ. οἱ δὲ
γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν.
καὶ προσέθετο ἔτι πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ
κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέ-
στειλαν κενόν. καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον. οἱ
δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε
δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμψω
τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν. ἴσως τοῦτον ἰδόντες
ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διε-
λογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ
κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα
ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία, καὶ ἐκβαλόντες αὐ-
τὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί οὖν
ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύ-
σεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώ-
σει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ, εἶπον,
μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστι
τὸ γεγραμμένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ
οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω-
νίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλα-
σθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
σμβ * καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπι-
α βαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐ-
φοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς
σμγ τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε. * καὶ παρατη-
β ρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους
ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λό-
γῳ, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξου-
σίᾳ τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγον-
τες. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ
διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ'
ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστιν ἡ-
μῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ οα
αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πει-
ράζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα
καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ὁ
δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τοίνυν τὰ καίσαρος, καί-
σαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τοῦ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπι-
λαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ
θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.
προσελθόντες δέ τινες τῶν σαδδουκαίων, οἱ ἀντι- οβ
λέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέ-
γοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τι-
νος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄ-
τεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν
γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τοῦ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖ-
κα

te hæc faciam. Cœpit autem dicere ad ple-
bem parabolã hanc: Homo quidam planta-
uit uineam, & locauit eam colonis, & ipse
peregre egit multo tempore. Quumq; esset
opportunũ, misit ad colonos seruum, ut de
fructu uineæ darent ipsi. Qui cæsum emise-
runt eum inanem. Et rursus adhuc alterum
seruum misit. Illi uero hunc quoque cæsum,
& contumelijs affectũ, emiserunt inanem.
Rursus misit & tertium. At illi hunc quoq;
uulneribus inflictis, eiecerunt. Dixit autem
dominus uineæ: Quid faciam? Mittam fi-
lium meum dilectum: forsitan quum hunc
uiderint, reuerebuntur. Quem quum uidis-
sent coloni, cogitauerunt intra se, dicentes:
Hic est hæres, uenite occidamus illũ, ut no-
stra fiat hæreditas. Et eiectũ illum extra ui-
neam, occiderunt. Quid ergo faciet illis do-
minus uineæ? Veniet & perdet colonos
istos, & dabit uineam alijs. Quod quum au-
dissent, dixerunt: Absit. Ille uero intuitus
eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum
est? Lapidẽ quem reprobauerunt ædifican-
tes, is factus est caput anguli. Omnis qui ce-
ciderit super illum lapidem, cõquassabitur:
super quem autẽ ceciderit, cõminuet illum.
Et quærebãt principes sacerdotũ & scribæ
inijcere in illum manus eadẽ hora, & timue
runt populũ. Cognouerũt enim q̃ in ipsos
dixisset similitudinem hanc. Et obseruãtes
emiserunt insidiatores, qui se iustos simula-
rent, ut caperẽt eum ex sermone, traderẽtq;
illũ principatui & potestati præsidis. Et in-
terrogauerunt eum, dicentes: Magister, sci-
mus quòd recte dicis ac doces, nec respicis
personã, sed uiam dei cum ueritate doces: Li
cet nobis tributum dare Cæsari, an non? In-
tellecta autem illorum uersutia, dixit ad eos:
Quid me tentatis? Ostẽdite mihi denarium:
cuius habet imaginẽ & inscriptionem? Re-
spondẽtes dixerũt: Cæsaris. Et ait illis: Red-
dite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ
sunt dei, deo. Et non potuerunt uerbũ eius
reprehẽdere coram populo, & mirati super
responso eius, tacuerunt. Accesserũt autem
quidam Sadducæorũ, qui negant esse resur
rectionem, & interrogauerũt eum, dicẽtes:
Magister, Moses scripsit nobis, si cuius fra-
ter mortuus fuerit, habens uxorem, isq; sine
liberis mortuus fuerit, ut accipiat frater eius
uxorem, & suscitet semẽ fratri suo. Septem
ergo fratres erant, & primus accepit uxo-
rem

κα, ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος
τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.
καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ
ἑπτὰ, καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον.
ὕστερον πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνὴ, ἐν τῇ οὖν
ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ
ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς,
εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται, οἱ δὲ καταξιωθέν-
τες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστά-
σεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγα-
μίσκονται, οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται.
ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ οἱ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς
ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νε-
κροὶ, καὶ μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέ-
γει κύριον τὸν θεὸν ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν ἰσαὰκ
καὶ τὸν θεὸν ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ
ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέν-
τες δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδά-
σμδ σκαλε, καλῶς εἶπας. * οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων
β ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. * εἶπε δὲ πρὸς αὐ- ογ
σμε τούς. πῶς λέγουσι, τὸν χριστὸν υἱὸν δαβὶδ εἶναι,
β καὶ αὐτὸς δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. εἶ-
πεν ὁ κύριος τοῦ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν
μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν
ποδῶν σου; δαβὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ
σμϛ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; * ἀκούοντος δὲ πάν-
β τος τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. προ-
σέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων πε-
ριπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συ-
ναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις.
σμζ * οἳ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ
η προφάσει μακρᾷ προσεύχονται. οὗτοι λήψονται
περισσότερον κρίμα. ἀναβλέψας δὲ εἶδε οδ
τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυ-
λάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα καὶ χήραν πενι-
χρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά. καὶ εἶπεν, ἀ-
ληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖ-
ον πάντων ἔβαλεν. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ
περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ
θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα
σμη τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. * καί τινων λεγόν-
β των περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμα-
σι κεκόσμηται. εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσον-
ται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ
σμθ ὃς οὐ καταλυθήσεται. * ἐπηρώτησαν δὲ αὐ-
β τὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα
ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅτ' ἂν μέλλει ταῦτα γί-
νεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολ-
λοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τοῦ ὀνόματί μου, λέ-
γοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι. καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. μὴ
οὖν

rem, ac mortuus est sine liberis. Et accepit
secundus illam, & ipse mortuus est sine li-
beris. Et tertius accepit illam, similiter & cæ
teri septem, nec reliquerunt liberos, & mor
tui sunt: nouissime omnium mortua est &
mulier. In resurrectione ergo cuius eorum
erit uxor? Siquidem septem habuerũt eam
uxorem. Et respondẽs ait illis Iesus: Filij hu
ius seculi ducũt uxores & nuptum dant: illi
uero qui digni habebuntur seculo illo, & re-
surrectione ex mortuis neq; ducunt uxores,
neq; nuptũ dant, neq; enim ultra mori pos-
sunt: æquales enim angelis sunt, & filij sunt
dei, quum sint filij resurrectionis. Quod ue-
ro resurgant mortui, & Moses ostendit iux-
ta rubum, quum dicit dominũ deum Abra-
ham & deũ Isaac & deum Iacob. Deus aũt
non est mortuorũ, sed uiuorũ: omnes enim
illi uiuunt. Respondẽtes aũt quidam scriba-
rum, dixerũt: Magister, bene dixisti. Et am-
plius non audebãt eum quicquam interro-
gare. Dixit autẽ ad illos: Quomodo dicunt
Christum filium esse Dauid, & ipse Dauid
dicit in libro psalmorũ: Dixit dominus do-
mino meo, sede à dextris meis, donec posue
ro inimicos tuos scabellum pedũ tuorum?
Dauid ergo dominum illum uocat, & quo-
modo filius eius est? Audiente uero cuncto
populo dixit discipulis suis: Cauete à scri-
bis, qui uolunt ambulare in stolis, & amant
salutationes in foris, ac primas cathedras in
synagogis, & primos discubitus in conui-
uijs: qui deuorant domos uiduarũ, simulan
tes longas preces: hi accipiẽt damnationem
maiorem. Sublatis aũt oculis, uidit eos XXI
qui mittebãt munera sua in gazophylaciũ
diuites. Vidit aũt & quãdam uiduam pau-
perculam mittentẽ illuc æra minuta duo, &
dixit: Vere dico uobis, quòd uidua hęc pau
per plus q̃ omnes misit. Nam omnes hi ex
eo quod ipsis exuberat, miserunt in munera
dei: hęc autẽ, ex penuria sua uniuersam sub-
stantiam quã habebat, misit. Et quibusdam
dicẽtibus de tẽplo, quod pulchris lapidibus
ac donis ornatum esset, dixit: Ex his quæ ui
detis, ueniẽt dies in quibus non relinquetur
lapis super lapidem, qui non diruatur. Inter
rogauerunt aũt illum, dicentes: Præceptor,
quando hæc erunt: & quod signum quãdo
ista futura sint? At ille dixit: Videte ne sedu-
camini. Multi em̃ ueniẽt sub nomine meo,
dicentes se esse Christũ, & tempus instat: ne
igitur

οὐ πρόδηλόν ἐστιν ἀπ' αὐτῶν, ὅτ' ἂν δὲ ἀκούσητε
πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ
γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ
τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ιε
ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· σεισμοί
τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ
ἔσονται, φόβητρά τε, καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ με
γάλα ἔσται. * πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπὶ κα
βαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι
παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀπ
αγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνό
ματός μου· ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον.
συνα * θέτε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελε
τᾶν ἀπολογηθῆναι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα
καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀν
τιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδο
θήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ
συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑ
μῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ
ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ
ἀπόληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς
συνβ ψυχὰς ὑμῶν. * ὅτ' ἂν δὲ ἴδητε κυκλουμέ
νην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶ
συνγ τε, ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. * τότε οἱ ἐν τῇ
β Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ
αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰ
σερχέσθωσαν εἰς αὐτὴν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως
αὗταί εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμ
συνδ μένα. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ
β ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
συνε * ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ
β ἐν τῷ λαῷ τούτῳ, * καὶ πεσοῦνται στόματι μα
συνς χαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθ
νη, καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν
συνζ ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. * καὶ ἔσονται ση
β μεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς
συνη συνοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σά
λου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ
προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. αἱ γὰρ
συνθ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. * καὶ τό
τε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νε
φέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. ἀρχομένων
δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς
κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑ
μῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε τὴν συ
κῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅτ' ἂν προβάλωσιν
ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη
ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅτ' ἂν ἴδητε
ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βα
σιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλ
θῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐ
ρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ

igitur ſequamini illos. Cæterum quum au-
dieritis bella & ſeditiones, nolite terreri: o-
portet enim prius hæc fieri: ſed non ſtatim
finis. Tunc dicebat illis: Inſurget gens con-
tra gentem, & regnū aduerſus regnum, &
terræmotus magni erūt in ſingulis locis, &
fames, ac peſtilentiæ, terriculamētaq́, & ſi-
gna de cœlo magna erūt. Sed ante hæc om-
nia iniiciēt uobis manus ſuas, & perſequen
tur, tradentes in cōciliabula & carceres, tra-
hentes ad reges ac prçſides propter nomen
meum. Continget autem uobis in teſtimo-
nium. Habete igitur fixum in cordibus ue-
ſtris, non eſſe præmeditandā defenſionem:
nam ipſe dabo uobis os & ſapientiam, cui
non poterūt cōtradicere, neq; reſiſtere om-
nes qui aduerſabūtur uobis. Trademini au-
tem etiā à parentibus & fratribus & cogna-
tis & amicis, & morte afficiēt quoſdam ex
uobis. Et eritis inuiſi omnibus propter no-
men meum. Et pilus de capite ueſtro nō pe-
rit. Per patientiā ueſtram poſſidete animas
ueſtras. Quum autē uideritis circundari ab
exercitibus Hieroſolymā, tunc ſcitote quod
immineat deſolatio eius. Tunc qui in Iudęa
ſunt, fugiāt ad montes: & qui in medio eius,
diſcedant: & qui in regionibus, non intrent
in eā: quia dies ultionis hi ſunt, ut impleā-
tur omnia quæ ſcripta ſunt. Væ autē præ-
gnantibus & mamma nutrientibus in illis
diebus. Erit enim afflictio magna ſuper ter-
ram, & ira in populo hoc. Et cadent acie gla
dij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et
Hieruſalem calcabitur à gētibus, donec im-
pleantur tempora gentium. Et erunt ſigna
in ſole & luna & ſtellis, & in terris anxietas
gentium per deſperationē, reſonante mari
& fluctu, extabeſcētibus hominibus præ ti-
more & expectatione eorum quæ ſuperue-
nient orbi terrarū. Nam uirtutes cœlorum
mouebuntur, & tunc uidebunt filium homi
nis uenientē in nube cum poteſtate & glo-
ria magna. His aūt fieri incipientibus, ſuſpi-
cite & attollite capita ueſtra, quoniā appro-
pinquat redemptio ueſtra. Et dixit illis ſimi
litudinem: Vidēte ficum & omnes arbores
quum protrudunt iam gēmas, cernentes ex
uobis ipſis ſcitis quod iam inſtet æſtas. Ita &
uos quū uideritis hæc fieri, ſcitote quod in-
ſtet regnū dei. Amen dico uobis, nō præter-
ibit ætas hæc, antequā omnia facta fuerint.
Cœlum & terra tranſibunt, uerba aūt mea
non

οὐ μὴ παρέλθωσι. * προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς,
ι μήποτε βαρωθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπά
λῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνί
διος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ
ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ πρό
σωπον πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παν
τὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα κατισχύσητε ἐκφυγεῖν
ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ στα
θῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς
ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐ-
ξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον
ελαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν, ἐν
σξ τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ. ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀ- οε
α ζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. * καὶ ἐζήτουν οἱ
σξα ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐ
α τὸν, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. * εἰσῆλθε δὲ
σξβ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώ
θ τὴν, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. * καὶ
σξγ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατη
β γοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρη
σαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ
ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παρα δοῦ
ναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα
τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα, καὶ ἀ-
πέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών. πορευθέν
τες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ
εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πό
λιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδα
τος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰ
κίαν οὗ εἰσπορεύεται, καὶ ῥεῖτε τῷ οἰκοδεσπό
τῃ τῆς οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ ἐστι
τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθη
τῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγεον
μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελθόντες
δὲ, εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν
τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ
οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. * καὶ εἶ
πε πρὸς αὐτούς. ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πά
σχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν.
σξε * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐ
β τοῦ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ
δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε. λάβετε
τοῦτο, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ ὑμῖν,
ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπε
σξζ λου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. * καὶ
α λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκεν
αὐτοῖς, λέγων. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑ
μῶν διδόμενον, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνη-
σξη σιν. * ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ
β δειπνῆσαι, λέγων. τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ δια
θήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.
πλὴν

non tranſibunt. Cauete autē uobis, ne quan
do grauentur corda ueſtra crapula & ebrie-
tate & curis huius uitæ, ſubitusq́ uobis in-
gruat dies ille. Tanquam laqueus enim ſu-
peruenient in omnes qui ſedent ſuper faciem
totius terræ. Vigilate itaque omni tempore,
deprecantes ut liceat uobis effugere iſta om-
nia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium ho-
minis. Docebat autem interdiu in templo,
noctu uero exiens diuerſabatur in monte
qui uocatur oliuarum. Et omnis populus di
luculo uenitabat ad eum, ut in templo audi
ret eum. Inſtabat autem dies feſtus azymo- XXII
rum, qui dicitur paſcha. Et quærebant prin-
cipes ſacerdotum & ſcribæ, quomodo eum
interficerent, timebant enim plebem. Intra-
uit autem ſatanas in Iudam, cui cognomen
erat Iſcariotes, qui erat è numero duode-
cim, abijtq́ & loquutus eſt cum principibus
ſacerdotum ac magiſtratibus, quemadmo-
dum illum traderet eis. Et gauiſi ſunt, ac pa-
cti ſunt pecuniā illi ſe daturos. Et ille reſpon
dit, quærebatq́ oportunitatem ut traderet il
lum illis ſine turba. Venit autē dies azymo-
rum in qua neceſſe erat immolari paſcha. Et
miſit Petrum ac Ioannē, dicens: Euntes pa-
rate nobis paſcha ut edamus. At illi dixerūt
ei: Vbi uis paremus? Et dixit ad eos: Ecce in
troeuntibus uobis in ciuitatem occurret ho
mo uas aquæ teſtaceum portans, ſequimini
eum in domum in quam intrat, & dicetis
patrifamiliās ædium: Dicit tibi magiſter:
Vbi eſt diuerſorium, ubi paſcha cum diſci-
pulis meis edam? Et ipſe oſtendet uobis cœ
naculum magnum ſtratum, ibi parate. Eun-
tes autem inuenerunt ſicut dixerat illis, &
parauerunt paſcha. Et quum iam eſſet tem-
peſtiuum, accubuit: ac duodecim apoſtoli
cum eo. Et ait illis: Deſiderio deſideraui hoc
paſcha comedere uobiſcum ante quàm pa-
tiar. Dico enim uobis, poſthac non edam ul
tra ex eo, donec compleatur in regno dei. Et
accepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipi
te hoc & diuidite inter uos: Dico enim uo-
bis, quod non bibam de fructu uitis, donec
regnum dei ueniat. Et accepto pane, quum
gratias egiſſet, fregit, ac dedit eis, dicens:
Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis da-
tur, hoc facite in mei recordationem. Simili-
ter & poculum poſtquam cœnauit, dicens:
Hoc poculum, nouum teſtamētum per ſan-
guinem meum, qui pro uobis effunditur.

σξῆ * πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τ̃ παραδιδόντ̃ με μετ̀
β ἐμοῦ ἐπὶ τ̃ τραπέζης. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τ̃ ἀνθρώ
που πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον, πλὴν οὐαὶ
τ̃ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.
σξθ * καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτούς, τὸ
α τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.
σο * ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐ οζ
β τ̃ν δοκεῖ εἶν μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασι
λεῖς τ̃ ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιά
ζοντες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ
οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώ-
σοβ τερ, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν. * τίς
ι γὰρ μείζων ὁ ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ
ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ
διακονῶν. ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐ
μοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑ
μῖν, καθὼς διέθετό μοι πατὴρ μου βασιλείαν,
ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τ̃ τραπέζης μου
σοθ ἐν τ̃ βασιλείᾳ μου. * καὶ καθίσεσθε ἐπὶ
ε θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τ̃ Ἰσραήλ.
σογ *εἶπε δὲ ὁ κύριος, σίμων, σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς σπ
ι ἐξῃτήσατο ὑμᾶς, τ̃ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον. ἐ-
σοι γὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις
θ σου. * καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς
σοε ἀδελφούς σου. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτ̃, κύριε, με
α τὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνα-
τον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε. λέγω σοι πέτρε, οὐ μὴ
φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ
σοϛ μὴ εἰδ̃ναι με. * καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστει-
ι λα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑπο-
δημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον, οὐθε-
νός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς. ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον
ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτ
τω τὸ ἱμάτιον αὐτ̃, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.
σοζ * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον,
η δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη.
σοη καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ, τέλος ἔχει. * οἱ δὲ εἶ-
ι πον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐ
σοθ τοῖς, ἱκανόν ἐστι. * καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κα
α τὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τ̃ ἐλαιῶν. ἠκολούθησαν δὲ
σπ αὐτ̃ καὶ οἱ μαθηταί. * γενόμενος δὲ ἐπὶ τ̃
β τόπου, εἶπεν αὐτοῖς. προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν
σπα εἰς πειρασμόν. * καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ'
α αὐτ̃ ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ εἰς τὰ γόνατα προσή
σπβ χετο, λέγων. * πάτερ, εἰ βούλῃ, παρένεγκεῖν
α τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου,
σπγ ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω. * ὤφθη δὲ αὐτ̃ ἄγ-
ι γελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενό-
μενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐ-
γένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος
σπδ καταβαίνοντ̃ ἐπὶ τὴν γῆν. * καὶ ἀνα-
β στὰς ἀπὸ τ̃ προσευχ̃ς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτ̃

Verũtamen ecce manus prodẽtis me mecũ
est in mensa. Et filius quidẽ hominis secun-
dum quod definitũ est, uadit. Verũtamen
uæ homini illi per quẽ proditur. Et ipsi cœ-
perũt quærere inter seſe, quis nam esset ex
ipsis, qui hoc facturus esset. Facta est autem
& contẽtio inter eos, quis eorum uideretur
esse maior. Dixit aũt eis: Reges gentium do
minantur eis, & qui potestatem habent su-
per eas, benefici uocantur. Vos autem non
sic: sed qui maior est in uobis fiat sicut iu-
nior: & qui princeps est, sicut q minístrat.
Nam uter maior est, qui accumbit, an qui
minístrat. Nónne qui accumbit? At ego in
medio uestrũ sum, ut qui minístrat: uos au
tem estis qui permansistis mecum in tenta-
tionibus. Et ego dispono uobis, sicut dispo-
suit mihi pater meus regnũ, ut edatis & bi-
batis super mẽsam meam in regno meo: &
sedeatis super thronos, iudicantes duode-
cim tribus Israel. Ait autem dominus: Si-
mon, Simon, ecce satanas expetiuit uos, ut
cribraret sicut triticum. sed ego rogaui pro
te, ne deficiat fides tua: & tu aliquando con
uersus cõfirma fratres tuos. At ille dixit ei:
Domine, tecũ paratus sum & in carcerem
& in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Pe-
tre, non canet hodie gallus, prius quàm ter
abneges te nosse me. Et dixit eis: Quando
misi uos sine sacculo & pera & calciamen-
tis, num quid defuit uobis? At illi dixerunt:
Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet
sacculum, tollat, símiliter & peram: & qui
non habet, uendat tunicam suam, & emat
gladium. Dico enim uobis, quoniã adhuc
quod scriptum est oportet perfici in me: Et
cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ
sunt de me, finem habent. At illi dixerunt:
Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit
eis: Satis est. Et egressus ibat, ut erat solitus,
in montem oliuarum: sequuti sunt autem
illum & discipuli. Et quum peruenisset ad
locum dixit illis: Orate ne intretis in tenta-
tionem. Et ipse auulsus est ab eis fermè ad
iactum lapidis, positísq; genibus orabat, di
cens: Pater, si uis, transfer poculũ hoc à me.
Veruntamẽ, non mea uoluntas, sed tua fiat.
Apparuit autem ei angelus de cœlo corro-
borans eum. Et correptus angore, prolixius
orabat. Et erat sudor eius sicut guttæ san-
guinis decurrentes in terrã. Et quũ surrexis-
set à deprecatione, uenissetq; ad discipulos
suos

αὐτοῦ, εὗρεν αὐτοὺς κεκοιμωμένους ἀπὸ τ̃ λύπης.
καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί καθεύδετε; ἀναστάντες προ-
σεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.
σπε * ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντ̃, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λε
α γόμενος ἰούδας, εἷς τ̃ δώδεκα προήρχετο αὐ-
σπς τ̃ν, καὶ ἤγγισε τοῦ ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. * ὁ
β δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτ̃. ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν
σπζ τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως. * ἰδόντες δὲ οἱ
α περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτοῦ. κύριε, εἰ πα
τάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐ-
τ̃ν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ
τὸ οὖς τὸ δεξιόν. ἀπεκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἐᾶτε
σπη ἕως τούτου. * καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐ-
ι τοῦ, ἰάσατο αὐτόν. * εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς
σπθ παραγεγονότας ἐπ' αὐτὸν, ἀρχιερεῖς καὶ στρατη-
α γοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν
ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθ'
ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξε
τείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν
σζ ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τ̃ σκότους. * συλλα-
α βόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς
σζα τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. * ὁ δὲ πέτρος ἠκο-
α λούθει μακρόθεν. ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τ̃ αὐ
λ̃ς, καὶ συγκαθισάντων αὐτ̃ν, ἐκάθητο ὁ πέτρος
ἐν μέσῳ αὐτ̃ν. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις ἐπι-
θέμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα αὐτοῦ εἶπε. καὶ
οὗτος σὺν αὐτοῦ ἦν. ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτ̃, λέγων. γύ-
σζβ ναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. * καὶ μετὰ βραχὺ ἕτε-
α ρος ἰδὼν αὐτ̃, ἔφη. καὶ σὺ ἐξ αὐτ̃ν εἶ. ὁ δὲ πέ-
τρος εἶπεν. ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ
ὥρας μιᾶς ἄλλός τις διϊσχυρίζετο, λέγων. ἐπ' ἀλη-
θείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ γαλιλαῖός
ἐστιν. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέ-
γεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνη
σζγ ἀλέκτωρ. καὶ ἐπραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τοῦ
πέτρῳ. * καὶ ὑπεμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥή-
β γου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτ̃, ὅτι πρίν ἀλέκτο
ρα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω
σζδ ὁ πέτρος, ἔκλαυσε πικρῶς. * καὶ οἱ ἄνδρες
α οἱ συνέχοντες τὸν ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέρον
τες. καὶ περικαλύψαντες αὐτόν, ἐπυνθάνου αὐ-
τοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπερώτων αὐτ̃, λέγοντες.
προφήτευσον τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα
πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.
σζε * καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέ-
β ριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς. καὶ ἀνή
σζς γαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες.
ι εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός; εἰπὲ ἡμῖν. * εἶπε δ αὐτοῖς,
σζζ ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρω
α τήσω οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ ἀπολύσητε. * ἀπὸ
σζη τοῦ νῦν ἔσαι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμεν ἐκ δε-
ι ξιῶν τ̃ς δυνάμεως τ̃ θεοῦ. * εἶπον δ πάντες,
σὺ

suos, reperit eos dormientes præ mœstitudi
ne. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & ora
te, ne intretis in tentationẽ. Adhuc aũt eo lo
quente, ecce turba, & qui uocabatur Iudas,
unus è duodecim, antecedebat eos, et appro
pinquauit Iesũ ut oscularetur eum. Iesus aũt
dixit illi: Iuda, osculo filiũ hominis prodis?
Vidētes aũt hi qui circa ipsum erant, quod
futurũ erat, dixerunt ei: Domine, percutie-
mus ne gladio? Et percussit unus ex illis ser-
uum principis sacerdotũ, & amputauit auri-
culam eius dextrã. Respõdens aũt Iesus, ait:
Sinite huc usq;. Et quum tetigisset auriculã
eius, sanauit eum. Dixit aũt Iesus ad eos qui
uenerãt ad se, principes sacerdotum ac magi
stratus tẽpli et seniores: Quasi ad latronem
existis cum gladijs ac fustibus? quum quoti-
die uobiscũ fuerim in templo, non extendi-
stis manus in me. Sed hęc est hora illa uestræ
& potestas tenebrarũ. Comprehensum aũt
eum duxerunt, & induxerunt in domũ prin
cipis sacerdotũ. Petrus uero sequebatur em
nus. Quum aũt accendissent ignem in medio
aulæ, atq; unà cõsedissent, sedit & Petrus in-
ter illos. Quem quum uidisset ancilla quæ-
dam sedẽtem ad lumen, defixis in illum ocu-
lis dixit: Et hic cum illo erat. At ille abnega-
uit eum, dicens: Mulier, non noui illum. Et
post pusillum alius uidens eum, dixit: Et tu
de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum.
Et interuallo interiecto ferè horæ unius, a-
lius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic
cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Pe-
trus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo
adhuc illo loquente cecinit gallus. Et cõuer-
sus dominus, intuitus est Petrum. Et recor-
datus est Petrus sermonis domini, quomo-
do dixerat ipsi, Prius quàm gallus cecinerit,
ter me negabis. Et egressus foras Petrus fle-
uit amare. Et uiri qui tenebant Iesum, illude-
bant ei, cędentes, & quũ circũtexissent eum,
percutiebant faciem eius, & interrogauerũt
eum dicentes: Vaticinare: quis est ille qui te
percussit? Et alia multa cõuiciantes dicebãt
in eum. Atq; ut illuxit, cõuenerunt seniores
plebis & principes sacerdotũ & scribæ, &
duxerunt illum in conciliũ suum, dicentes:
Nũ tu es ille Christus, dic nobis. Et ait illis:
Si uobis dixero, non credetis: quod si etiam
interrogauero, nõ respondebitis mihi, neq;
dimittetis. Ex hoc tempore erit filius hoīs se
dẽs à dextris uirtutis dei. Dixerunt aũt oēs:

Tu

σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. * τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ. * καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλᾶτον. * ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα κῆνσον φόρους δίδοναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. * ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη. σὺ λέγεις. * ὁ δὲ Πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. * οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίας ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος γαλιλαῖός ἐστι. καὶ ὡς ἔγνους, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρῴδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρῴδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. ὁ δὲ ἡρῴδης ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. * εἱστήκει δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. * ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε Πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρῴδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ. μετ' ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. * Πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς, προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. * ἀλλ' οὐδὲ ἡρῴδης, ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. * παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατ' ἑορτὴν ἕνα. * ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν. ὃς ἦν διά τινα στάσιν γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον βεβλημένος εἰς φυλακήν. * πάλιν οὖν ὁ Πιλᾶτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν ἰησοῦν. οἱ δὲ † ἐφώνουν, λέγοντες. σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν ἄξιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. * οἱ δὲ ἐπέ-

† Alias ἐπεφώνουν

Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimoniũ? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius. Et surgens uniuersa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Coeperunt autẽ illum accusare dicentes: Hunc deprehendimus euertentem gentem, ac uetantem tributa dare Cæsari, dicentẽ se Christum regem esse. Pilatus autem interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorũ? At ille respondens illi, ait: Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum & turbas: Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualescebãt, dicentes: Commouet populum, docens per uniuersam Iudæã, exorsus à Galilæa usq; ad hunc locum. Pilatus autem audita mentione Galilææ, interrogauit, num homo Galilæus esset. Et ut cognouit quod ad Herodis ditionẽ pertineret, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per id tempus. Herodes autem uisо Iesu, gauisus est ualde. Tenebatur enim multo iam tempore cupiditate uidendi illũ, eo quod audiret multa de eo, & sperabat se signum aliquod uisurũ ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabãt autem principes sacerdotum & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit aũt illum Herodes cum exercitibus suis, quũq; illusisset indutũ uestе splendida remisit ad Pilatũ. Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes in eodem die: nam antea si multas inter eos interfuerat. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotũ, & magistratibus, ac plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertẽtem populum: & ecce ego coram uobis interrogans, nullum crimẽ inuenio in homine isto, ex his de quibus accusatis eũ: sed ne Herodes quidem: nam remisi uos ad illũ, & ecce nihil dignum morte actum est ei. Castigatũ ergo illum, dimittã. Necesse aũt habebat dimittere eis in festo unum. Exclamauit autẽ simul uniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbã, qui erat propter seditionem quandã factam in ciuitate & homicidiũ coniectus in carcerem. Iterum aũt Pilatus locutus est ad eos, uolens dimittere Iesum. At illi clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille aũt tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit hic? Nullũ crimẽ capitale cõperio in eo: castigatũ ergo, dimittam illum. At illi

instabant

ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν τῶν ἀρχιερέων. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν. * καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τινος κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ ἰησοῦ. * ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπε. θυγατέρες ἰερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, μακάριοι αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι. πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, καλύψατε ἡμᾶς. ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται. * ἦγον δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. * καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Alias * καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἔλεγε. πάτερ ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. * διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλλον κλῆρον. καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. * ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός. * ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. * ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς. οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων. οὐ δὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. * ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, * καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. * καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς εἶπε. πάτερ, εἰς χεῖρας σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου. τοῦτο εἰπὼν, ἐξέπνευσεν.

Alias ἐκ δεξιῶν ἐξ ἀριστερῶν

instabãt uocibus magnis, postulãtes ut crucifigeretur, & inualescebãt uoces eorum, ac summorum sacerdotũ. Et Pilatus adiudicauit ut fieret quod illi postulabãt. Dimisit aũt illis eum, qui propter seditionẽ & homicidium cõiectus fuerat in carcerem, quem poposcerant: Iesum uero tradidit arbitrio eorũ. Et quũ abducerent eum, apprehenderũt Simonem quendã Cyrenẽsem uenientẽ è rure, & imposuerunt illi crucem ut portaret post Iesum. Sequebatur aũt illum multa turba populi ac mulierũ, quæ & plangebãt & lamentabantur eum. Cõuersus aũt ad illas Iesus dixit: Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super uobisipsis flete, & super filijs uestris: quoniã ecce uenient dies, in quibus dicent, Beatæ steriles & uentres qui nõ genuerunt, & ubera quæ nõ lactauerunt. tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos. quia si in humido ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur aũt & alij duo facinorosi cum eo, ut interficerentur. Et postq̃ uenerunt in locum qui uocatur Caluaria, ibi crucifixerunt eum, & facinorosos: unũ à dextris, alterũ à sinistris. Iesus aũt dicebat: Pater, remitte illis, nesciũt enim quid faciãt. Diuidentes uero uestimenta eius, miserunt sortẽ. Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicẽtes: Alios seruauit, seruet seipsum, si hic est ille Christus, ille dei electus. Illudebãt aũt ei & milites accedentes, & acetũ offerentes ei, dicentesq̃: Si tu es ille rex Iudæorum, salua te ipsum. Erat autẽ & inscriptio scripta super eum literis Græcis & Latinis & Hebraicis: Hic est rex Iudæorum. Vnus autem qui erant suspensi facinorosorum, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Christus, seruate ipsum & nos. Respondens aũt alter, increpabat eum, dicens: Ne times quidem tu deum, quod in eadem damnatione es? & nos quidem iuste: nam digna factis recipimus: hic uero nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, quũ uenerís in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiso. Erat aũt ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt super totam terram usque ad horam nonam. Et obscuratus est sol, & uelum templi scissum est medium. Et quum clamasset uoce magna Iesus, ait: Pater, in manus tuas commendabo spiritum meum. Et hæc quum dixisset, expirauit.

Quum

τλ * ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξα-
β σε τὸν θεὸν, λέγων. ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δί-
τλᾱ καιος ἦν. * καὶ πάντες οἱ συμπαραγενό-
ι μενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην θεωροῦντες
τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρε-
φον. εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρό-
θεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀ-
τλβ πὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. * καὶ πβ
α ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων
ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκα-
τατεθημένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀ-
πὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν ἰουδαίων, ὃς καὶ προ-
σεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οὗ-
τος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα
τλγ̄ τοῦ ἰησοῦ. * καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν
α αὐτὸ σίνδονι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευ-
τλδ τῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. * καὶ
ι ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε.
κατακολουθήσασαι δὲ καὶ γυναῖκες αἵ τινες ἦ-
σαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας ἐθεά-
σαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ.
τλε̄ * ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ
η μύρα, καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν
τλϛ ἐντολήν. * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου
α βαθέος, ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμα-
σαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. εὗρον δὲ
τὸν λίθον ἀπεκκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου καὶ
εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἰησοῦ.
καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τού-
του, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν
τλζ ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. * ἐκφόβων δὲ γενο-
β μένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν
γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. τί ζητεῖτε, τὸν ζῶντα με-
τὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. μνήσθη-
τε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέ-
γων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆ-
ναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. καὶ ἐμνήσθη-
τλη̄ σαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. * καὶ ὑποστρέψα-
β σαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα
τλθ τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. * ἦν δὲ
ι ἡ μαγδαληνὴ μαρία καὶ ἰωάννα καὶ μαρία ἰακώ-
βου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς
ἀπεστόλους ταῦτα. καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν
ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐ-
ταῖς. ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνη-
μεῖον, καὶ παρακύψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμε-
να μόνα, καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ
τμ̄ γεγονός. * καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πο πγ̄
ι ρευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχου-
σαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλὴμ, ᾗ ὄνο-
μα ἐμαοὺς, καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους
περὶ

Quum uidisset autē centurio quod accidit, glorificauit deū, dicens: Vere hic homo iustus erat. Et omnes turbæ eorum qui simul accesserant ad spectaculū istud, & uiderant quæ contingebāt, percutientes pectora sua, reuertebātur. Stabant autē omnes noti eius procul, & mulieres quæ sequutæ eum erant à Galilæa hæc uidentes. Et ecce uir nomine Ioseph, decurio, q erat uir bonus ac iustus, hic non consenserat cōsilio ac facto eorum, oriundus ab Amarithæa ciuitate Iudæorū, qui expectabat & ipse regnum dei: hic accessit ad Pilatū, & postulauit corpus Iesu, & depositum inuoluit sindone, & posuit illud in monumēto, quod erat in lapide excisum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Et dies erat parasceue, & sabbatū illucescebat. Subsequutæ autem mulieres quę cum eo uenerant de Galilęa, uiderunt monumentum, & quemadmodū positum erat corpus eius. Reuersę uero parauerūt aromata & unguēta, ac sabbato quidem quieuerūt secundum præceptum. Vno autem sabbatorum XX/
profundo diluculo, uenerunt ad monumen IIII
tum, portantes quæ parauerant aromata, & nonnullæ cum illis. Repererunt autem lapidem reuolutum à monumento, & ingressæ non inuenerunt corpus domini Iesu. Et factum est dū mente cōsternatæ essent de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas in uestibus fulgurantibus. Quum expauissent autem et declinarent uultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis, uiuentē cum mortuis? Non est hic, sed surrexit. Recordamini ut dixerit uobis, quum adhuc in Galilæa esset, dicens, quod oportuerit filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ sunt uerborum eius, & regressæ à monumento, nunciauerunt hæc omnia illis undecim, & cęteris omnibus. Erat autem Maria Magdalene & Ioāna & Maria Iacobi & cęterę quę cum eis erant, quæ dicebant ad apostolos hæc. Et uisa sunt apud illos ceu deliramentum uerba illarum, neque crediderunt illis. Petrus autem surgēs cucurrit ad monumentum, & prospiciens uidit linteamina sola posita, & abijt, apud semetipsum mirans quod acciderat. Et ecce duo ex illis ibant eodem die in castellum, quod aberat spacio stadiorum sexaginta ab Hierosolymis, nomine Emaus, & ipsi confabulabantur inter se de

περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ ἐγέ-
νετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς
ὁ ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφ-
θαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐ-
τόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς
ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ
ἐστὲ σκυθρωποί; ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ ὄνομα κλεό-
πας, εἶπε πρὸς αὐτόν. σὺ μόνος παροικεῖς ἐν ἱε-
ρουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν
ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα;
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου,
ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ
λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅ-
πως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρ-
χοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρω-
σαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ
μέλλων λυτροῦσθαι τὸν ἰσραήλ. ἀλλά γε σὺν
πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμε-
ρον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τι-
νες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐ-
πὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ,
ἦλθον, λέγουσαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέ-
ναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθον τινὲς τῶν
σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς
καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ
αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς
τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν
οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χρι-
στὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρ-
ξάμενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προ-
φητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γρα-
φαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην
οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρωτέ-
ρω πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγον-
τες. μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν,
καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν
αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐ-
τὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε,
καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ δι-
ηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐ-
τὸν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν.
καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν
καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁ-
δῷ, καὶ ὡς διηνοίγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ
ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερου-
σαλὴμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδε-
κα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρ-
θη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη σίμωνι. καὶ αὐ-
τοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ ὡς ἐγνώσθη
τμᾱ αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. * ταῦτα δὲ
θ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ
αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ἡμῖν. πτοη-
θέντες

de his omnibus quæ acciderant. Et factum est dum confabularentur, ac disputarent, & ipse Iesus appropinquās ibat unà cum illis. Cæterum oculi illorum tenebantur, ne eum agnoscerent, & ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis inter uos ambulātes, & estis tristes? Ac respondens unus, cui nomen Cleopas, dixit ei: Tu solus peregrinus es Hierosolymis, neq; cognouisti quæ facta sunt illic his diebus. Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt ei: De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens opere & sermone coram deo & toto populo: & quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in condēnationē mortis, & crucifixerunt eum Nos autem sperabamus, eum esse illū qui redēpturus esset Israel. Atqui super hæc omnia tertius dies est hodie, quod hæc facta sunt. Sed et mulieres quędam ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo peruenerunt ad monumentum, & nō inuento corpore eius, uenerunt, dicentes, se etiā uisionem angelorum uidisse, qui dicerent eum uiuere. Et abierunt quidam eorū qui erant nobiscum ad monumentum, & ita repererunt sicut mulieres dixerant, ipsum uero nō uiderūt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt prophetæ: Nónne hæc oportuit pati Christum, & intrare in gloriam suam? Et exorsus à Mose & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Et appropinquauerunt castello quò ibant, & ipse præ se ferebat se lōgius ire. Et coegerunt illū, dicentes: Mane nobiscum, quoniam uergit ad uesperā, & inclinatus est dies. Et intrauit ut maneret cum illis. Et factū est dum accumberet cum eis, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & agnouerunt eum, & ipse subduxit sese à cōspectu eorum. Et dixerunt inter se: Nónne cor nostrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in uia & aperiret nobis scripturas? Et surgentes eadem hora, regressi sunt Hierosolymam, & inuenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant, dicentes: Surrexit dominus uere & apparuit Simoni. Et illi narrabant quæ gesta erant in uia, & quomodo fuisset agnitus ipsis ex fractione panis. Dum aūt hæc loquuntur, stetit Iesus ipse in medio eorum, et dicit eis: Pax uobis. Expa-

βόντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. * ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς. ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. * εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

uefacti uero & cõterriti, existimabant se spiritum uidere. Et dixit eis: Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in cordib. uestris? Videte manus meas, & pedes meos, qa ego ipse sum. Contrectate me & uidete, quia spiritus carnem & ossa nõ habet, sicut me uidetis habere. Et quum hæc dixisset, ostendit eis manus ac pedes. Adhuc aũt illis nõ credentibus præ gaudio & mirãtibus, dixit eis: Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partem piscis assi, et aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in cõspectu illorũ comedit. Et dixit ad eos: Hæc sunt uerba quę locutus sum ad uos, quum adhuc essem uobiscum: quod necesse foret impleri omnia quę scripta sunt in lege Mosi & prophetis & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerent scripturas, & dixit eis: Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari noĩe eius pœnitẽtiam, ac remissionem peccatorum in omnes gentes, initio facto ab Hierosolymis. Vos aũt estis testes horum. Et ecce ego mitto promissum patris mei super uos. Vos autem sedete in ciuitate Hierusalem, quoadusque induamini uirtute ex alto. Eduxit autẽ eos foras usque in Bethaniam, & sublatis in altum manibus suis, benedixit eis. Et factum est quum benediceret illis, recessit ab eis, ac ferebatur in cœlũ. Et ipsi adorato eo regressi sunt Hierosolymam cum gaudio magno, & erant semper in templo, laudantes & benedicentes deum. Amen.

EVANGELII SECVNDVM LVCAM FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ἐκ τῆς σωφρονίου.

Ἰωάννης ὁ μαθητὴς τοῦ κυρίου, υἱὸς Ζεβεδαίου, ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ ὑποῦ Ἡρῴδου μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἀρχιφαλιδρύτου, ἔχαιρεν πάντων ἔγκαυχώμενος, παρακληθεὶς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον ἀντιπίπτων, καὶ μάλιστα τῶν Ἰουδαίων τῶν τὸν Χριστὸν πεπιστευκότων διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει, ὅτι ἀνάγκη δεῖ τὸν Χριστὸν παθεῖν. ὅθεν ἀναγκάζεται τῷ θείᾳ γραφῇ αὐτὸ εἰπεῖν. καὶ ἄλλα δὲ ἁγία τοῦ συγγράμματος φωνή. ἀνὰ γνοὺς γὰρ ματθαῖος, μαρκος καὶ λουκᾶς τὸ δύσκολον, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἑρμηνειῶν. καὶ ἀληθῆ αὐτὰ ἐφρόνησαν εἶναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ γνωστοῦ μόνου, ᾧ ὃ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν ἰωάννου τὴν ἔξοδον σωτῆρος. ἐάσας τοίνυν τὸν ἐνιαυτὸν οὗ τὰ πεπραγμένα παρὰ τῶν τριῶν ἐξετέθη, τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, πρὶν ἢ τὸν ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν ἐρκτὴν, τὰς πράξεις ἐξέθετο. καθὰ σαφηνίσθαι δυνήσεσθαι τοῖς τῶν μελῶν τοῖς τέταρσιν ἀναγελίοις ἐντυγχάνουσιν. ὅπερ καὶ τὴν διαφωνίαν τὴν δηλονότι περὶ ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν ἔργῳ. ἔγραψε δὲ μίαν ὑποθήκην, ἧς ἡ ἀρχὴ ἐστὶ. ὃ ἦν ἀπαρχῆς, ἢ τῆς παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκίνεται. ἃς δὲ λοιπὰς δύο, ὧν ἡ ἀρχὴ ἐστὶ πρώτης μὲν, ὁ προευαγγελιστὴς ἐκλεκτῆ κυρίᾳ, διὰ τὸ δὲ, ὁ προευαγγελιστὴς γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ἰωάννου προευαγγελίου λέγοντος. οὗ ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινος νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα ἰωάννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, πρὶ οὗ ἀνίκα κατὰ τάξιν εἰς πατρίαν τὸν τούτων ἀκροατὴν ἐλθωμὲν ἐξηγησόμεθα. τριακοσιαρτῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, διὸ τὸν μετὰ νέρωνα διωγμὸν διαπεπανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον ἀποδιοριζόμενος, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν ἰουστῖνος μάρτυς καὶ ἱερομάρτυς. σφαγέντος δὲ διαπεπανοῦ, καὶ τῆς πράξεως αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα, παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ὧν νόμῳ εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς θείας ἐθεμελίωσε καὶ ὠκοδόμησεν ἐκκλησίας καὶ λίαν γυράσας ἐξηνέγκατο ὀγδόῳ ἔτει, μετὰ τὸ πάθος κυρίου πεντηκοστὸν πλησίον τῆς προειρημένης πόλεως ἐξιόντι τῆς ἰουδαίας.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ
εὐαγγέλιον ἐκ τῆς θεοφυλάκτου.

Ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀληθείᾳ πεπλήρωται, καθὰ καὶ γέγραπται καὶ πεπίστευται, ἐν ἀποστόλοις δὲ οὐ σώματος μόνου, ἀλλὰ δὴ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώσσῃ λειμῶνος. καὶ ἔστιν δ' ἅπαντα ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ πρὸς τὸν μέγαν θεολόγον καὶ ἀποστόλου χριστοῦ ἐν χάριτι ὁρωμένου. οὕτως γὰρ ἁλιέως μὲν πατρὸς ὢν, τῷ αὐτῷ δὲ τέχνῃ τοῦ πατρὶ μεταχειριζόμενος, οὐ μόνον ἀμαθὴς ἦν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἀγράμματος, καθὰ δή καὶ ὁ θειότατος λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ πρὸς αὐτοὺς. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶς αὐτοῦ ἀτελεστάτη καὶ ἄσημος, ὡς χωρίου εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλ' ἁλιευτικῆς τέχνης. βηθσαϊδὰ γὰρ ἔστιν ἑρμηνευόμενον. ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος ἀγράμματος, ὁ ἄσημος, ὁ μηδὲν ἔχων πρίβλεπτον, ἴσθι ποίου πετύχηκε πνεύματος. ὡς τε ἃ μηδεὶς πρὸ ἄλλων διαγγελιῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βρουντῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνων λαμπρυνομένων πρὸς τὸ σωματικὸν τοῦ χριστοῦ, μηδὲν δὲ πρὸς τῆς πρὸ αἰώνων αὐτοῦ ὑπάρξεως πρωτότοκον καὶ σαφέστερον εἰπόντων, διὸ ἦν μή ποτε τινὲς χαμαιπετεῖς καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν χριστὸν πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ μαρίας ἐγεννήθη, καὶ οὐχὶ πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθῆναι, ὁ πάντως ἔπραξε καὶ παῦλος ὁ σκηνοποιός. τούτου γοῦν ὁ μέγας ἰωάννης τελεῖ τῆς ἄνω γεννήσεως διαλαμβάνει. διὰ τοι οὐδὲ τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμνημόνευτον καταλέλοιπας. φησὶ γάρ. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινές φασιν, ὅτι καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν οἱ ὀρθόδοξοι συγγράψαι περὶ τῆς ἄνω γεννήσεως, οἷα ἀναφανέντων τινῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, οἳ διγαμοῦντες τὸν ἀνθρωπον φιλον ὑπάρξαι τοῦ ἰησοῦ. ὅτε δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἀναγνούς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνους ἐπὶ πολλῶν ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ὑπολαβεῖν δὲ, ὡς ὑγιῶς ἔχοντας, ἐν μηδενὶ πρὸς λόγον ἐπόντων τῶν ἀρεσόλων. ἃ μὲν οὖν οὐ σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι, ἢ τελέως παρέλειψαν, ταῦτα αὐτὸς ἐξαπλῶσαι καὶ πρανῶσαι διέγνω καὶ πεποίηκε διὰ τοῦ οἰκείου εὐαγγελίου, ὃ καὶ συγγέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ ἐξόριστος διαπελῶν μετὰ τριακοντατρίτου ἔτους τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. ἠγαπᾶτο δὲ πάντων

ὑπόθεσις ἐκ τῆς θεοφυλάκτου.

μάλιστα μαθητὴν ἰωάννης τοῦ κυρίου, ὡς ἁπλοῦς τε καὶ πρᾳότατος καὶ χρηστοηθέστατος καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν, ἡγοῦν παρθένος. ἐξ οὗ δὴ χαρίσματος καὶ τὴν θεολογίαν ὑπεστεύθη, τῶν ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων κατατρυφήσας. μακάριοι γάρ φησιν οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἦν δὲ ἄρα καὶ συγγενὴς τοῦ κυρίου, καὶ πῶς, ἄκουε. ἰωσὴφ ὁ τῆς πανάγνου θεοτόκου μνηστὴρ, ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτὰ, τέσσαρας ἄῤῥενας καὶ τρεῖς θηλείας, τὴν μάρθαν, τὴν ἐσθὴρ, καὶ τὴν σαλώμην. ἧς λέγω δὴ τῆς σαλώμης υἱὸς ἦν ἰωάννης οὗτος. εὑρίσκεται τοίνυν ὁ κύριος, θεῖος αὐτοῦ ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τοῦ κυρίου ὁ ἰωσὴφ, τούτου δὲ τοῦ ἰωσὴφ θυγάτηρ ἡ σαλώμη, ἀδελφὴ ἄρα τοῦ κυρίου αὕτη λογίζετο. ὥς τε καὶ ὁ τάυτης υἱὸς ὁ ἰωάννης ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου. οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τῆς τε μητρὸς αὐτοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀναπτύξαι. ἡ μὲν γὰρ μητὴρ σαλώμη καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρηνικὴ, ἰωάννης δὲ, χάρις αὐτοῦ. γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἡ πρός τε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, μητὴρ γίνεται τοῦ θείας χάριτος, καὶ γεννᾷ τάυτην ἐν ἡμῖν. τῆς γὰρ ταραττομένην ψυχὴν καὶ ἔτι μάχας ἔχουσαν πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυτὴν, οὐκ εἰκὸς τοῦ θείας ἀξιωθῆναι χάριτος. ἐπεσκεψάμεθα δὲ καὶ τι θαυμασιώτερον συμβὰν, περὶ τοῦτον δὴ τὸν ἅγιον εὐαγγελιστήν. μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται ἔχων, τὴν θεοτόκον, τὴν σαλώμην, τῆς βροντῆς. υἱὸς γὰρ βροντοῦ διὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου μεγαλοφωνίαν. καὶ τῆς θεοτόκου, ἰδοὺ γάρ φησιν, ἡ μητήρ σου.

ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸς τοῦ ἐξηγήσεως εἰρηνῆ, ἀρκτέον ἤδη καὶ τοῦ τοῦ ῥητοῦ ἀναπτύξεως.

ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

α γ ΕΝ ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ
β φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. * ἐ-
γ γένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτοῦ ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα
γ̄ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. * ἦν τὸ φῶς τὸ
γ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τοῦ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.
δ * εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέ-
ι λαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ
ε̄ θεοῦ ἐγεννήθησαν. * καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγέ-
γ νετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς,
ϛ πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. * ἰωάννης
α μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε, λέγων. οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου
ζ γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. * καὶ ἐκ
ι τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ἐγέ-
η̄ νετο. * θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. ὁ μο-
γ νογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐ-
θ κεῖνος ἐξηγήσατο. * καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρ-
ι τυρία τοῦ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν. σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, τί οὖν; ἡλίας εἶ σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπον οὖν αὐτοῦ, τίς εἶ, ἵνα
ῑ ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς; τί λέ-
α γεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη. * ἐγὼ φωνὴ βοῶν-
ια τος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, κα-
ι θὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης. * καὶ οἱ ἀπε-

EVANGE-
LIVM SECVNDVM IOANNEM

IN principio erat sermo, et sermo erat apud deum, & deus erat ille sermo. Hic erat in principio apud deum. Omnia p ipsum facta sunt: & sine eo factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat, & uita erat lux hominũ, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non apprehenderunt. Erat homo missus à deo, cui nomen Ioannes. Hic uenit ad testificandum, ut testaretur de luce, ut oẽs crederẽt per ipsum. Non erat ille lux illa, sed *missus erat*, ut testaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quæ illuminat omnem hominem ueniẽtem in mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In sua uenit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis ut liceret filios dei fieri, *uidelicet* his q credidissent in nomen ipsius: Qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Et sermo ille caro factus est, & habitauit in nobis: & conspeximus gloriam eius, gloriam uelut unigeniti à patre: plenus gratia & ueritate. Ioannes testificatur de ipso, & clamat dicẽs: Hic erat de quo dicebam, qui quum me sequeretur, antecessit me, quia prior me erat. Et de plenitudine eius, nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Mosen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum exorta est. Deum nemo uidit unquam. Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserant Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confessus est, & non negauit. Et cõfessus est, *inquiens*: Non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: Non sum. Es tu propheta ille? Et respondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de teipso? Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiam domini: sicut dixit Hesaias propheta. Et qui

 missi

ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ. τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης;

26 * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης, λέγων. ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.

27 * ταῦτα ἐν βηθαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου ἦν ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ ἰωάννης τὸν ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

28 * οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον

29 ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. * καὶ ἐμαρτύρησεν ἰωάννης, λέγων. ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

30 κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ

31 υἱὸς τοῦ θεοῦ. * τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέψας τῷ ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς. τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς. ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων

37 αὐτῷ. * εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ. εὑρήκαμεν τὸν μεσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε. σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος. * τῇ ἐπαύριον

43 ἠθέλησεν ὁ ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τῆς πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρὲθ, καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ. ἐκ ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος. ἔρχου καὶ ἴδε. εἶδε ὁ ἰησοῦς τὸν

missi fuerant, erant ex pharisæis. Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neq; propheta ille? Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed in medio uestrum stat quem uos nescitis. Ipse est qui quum me sequeretur, antecessit me: cuius ego non sum dignus, ut soluam corrigiam calciamenti. Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanē, ubi Ioannes baptizabat. Postero die uidet Ioannes Iesum uenientem ad se, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatum mundi. Hic est de quo dicebā: Post me uenit uir, qui me antecessit: quia prior me erat, & ego nesciebam eum: sed ut manifestus fiat Israeli, propterea ueni ego aqua baptizans. Et testificatus est Ioannes, dicens: Vidi spiritum descendentem specie columbæ de cœlo, & mānsit super eum: & ego non noueram eum, sed qui misit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem ac manentem super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. Et ego uidi & testificatus sum, hunc esse filium dei. Postero die iterū stabat Ioannes, et ex discipulis eius duo, & intuitus Iesum ambulantē, dicit: Ecce agnus ille dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & conspicatus eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi: quod dicitur si interpreteris magister: ubi habitas? Dicit eis: Venite & uidete. Venerunt, uiderūtq; ubi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant à Ioanne, & sequuti fuerant eum. Reperit hic prior fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est, si interpreteris, unctus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus eum Iesus, dixit: Tu es Simon, filius Iona: tu uocaberis Cephas, quod sonat, si interpreteris, lapis. Postero die uoluit Iesus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ei: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida, ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanael, & dicit ei: De quo scripsit Moses in lege & prophetæ, inuenimus, Iesum filium Ioseph Nazarenum. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Vidit Iesus Natha-

τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ. ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ. ῥαββεί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις, μείζω τούτων ὄψῃ. καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

α καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστὶν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

β * μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. * καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς.

α καὶ * καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου. * ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με. * ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον

Nathanael uenientem ad se, & dicit de eo: Ecce uere Israelita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei: Prius quàm te Philippus uocaret quum esses sub ficu, uidebam te. Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israel. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Videbā te sub ficu: credis. Maiora his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis, posthac uidebitis cœlū apertum, & angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis.

11 Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defecisset uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mulier? Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcunque dixerit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex, positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant qui hauserant aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo erat pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Hierosolymam, et reperit in templo eos, qui uendebant boues & oues & columbas, & numularios sedentes. Et quum fecisset flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues simul ac boues, & numulariorum effudit æs, mensasq; subuertit. Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte ista hinc: nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati uero sunt discipuli eius, quod scriptum est: Zelus domus tuæ exedit me. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt

εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα
κδ ποιεῖς; * ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
ι τοῖς. λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-
ραις ἐγερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαρά-
κοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ
σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖνος δὲ ἔ-
λεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠ-
γέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
ὅτι τοῦτο ἔλεγε αὐτοῖς, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ,
καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ ἰησοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν ἱεροσο-
λύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευ-
σαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ ση-
μεῖα ἃ ἐποίει. αὐτὸς δὲ ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυ-
τὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ
ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τίς μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀν-
θρώπου. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν τὸ ἐν τῷ ἀνθρώ-
πῳ. ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νι- γ̄
κόδημος ὄνομα, ἄρχων τῶν ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε
πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ῥαββεί,
οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος.
οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ
σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν
μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βα-
σιλείαν τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος,
πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν;
μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννη-
θῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰ-
σελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημέ-
νον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον
ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς,
ὅτι εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ
πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ
ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑ-
πάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύ-
ματος. ἀπεκρίθη νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη ἰησοῦς,
καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραὴλ,
καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι
ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦ-
μεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ
ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐπιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴ-
πω τὰ ἐπουρανία, πιστεύσητε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέ-
βηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
βὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ
καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως
ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν
αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον,
ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων

dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quod ista facias? Respondit Iesus, & dixit eis: Destruite templum hoc: & in tribus diebus erigã illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis extructũ est templum hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? At ille dicebat de templo corporis sui. Quum ergo resurrexisset è mortuis recordati sunt discipuli eius, quòd hoc dixisset eis, & crediderunt scripturæ & sermoni quem dixerat Iesus. Quum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomen eius, uidẽtes signa eius quæ edebat. Ipse autẽ Iesus nõ credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, nec opus haberet ut quisquam testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine. Erat III autem homo ex pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quòd à deo ueneris magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Respondit Iesus & dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit è supernis, non potest uidere regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, quum sit senex? Num potest in uentrem matris suæ iterum introire ac nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnũ dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris quod dixi tibi, oportet uos nasci è supernis. Spiritus ubi uult, spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat & quò uadat. Sic est omnis qui natus est è spiritu. Respondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israelis, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur: & quod uidimus, testamur: & testimoniũ nostrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo si dixero uobis cœlestia, credituri sitis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit

πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν
αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς
τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ
ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνε-
ται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πε-
πίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ
θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν
εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλ-
λον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς. ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν
τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ
φῶς. καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγ-
χθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρ-
χεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα,
ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. μετὰ ταῦτα ἦλθεν
ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἰουδαίαν
γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβαπτί-
κε ζεν. * ἦν δὲ καὶ ἰωάννης βαπτίζων ἐν αἰνὼν
γ ἐγγὺς τοῦ σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ
κϛ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. * οὔπω γὰρ
δ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἰωάννης.
κζ * ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν ἰωάν- δ
ι νου μετὰ ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον
πρὸς τὸν ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, ὃς ἦν
μετά σου πέραν τοῦ ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρη-
κας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται
πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη ἰωάννης, καὶ εἶπεν, οὐ δύνα-
ται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδο-
κη μένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. * αὐτοὶ ὑμεῖς μαρ-
α τυρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὅτι
κθ ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. * ὁ ἔ-
ι χων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. ὁ δὲ φίλος τοῦ
νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει
διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐ-
μὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐ-
λαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων
ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς
λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάν-
των ἐστίν, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ,
καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λα-
βὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ
θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥή-
ματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ
λ θεὸς τὸ πνεῦμα. * ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν,
γ καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. * ὁ πι-
λα στεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπει-
ι θῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ
μένει ἐπ' αὐτόν. ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤ-
κουσαν οἱ φαρισαῖοι, ὅτι ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς
λβ ποιεῖ, καὶ βαπτίζει, ἢ ἰωάννης, καί τοι γε ἰησοῦς αὐ-
ζ τὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * ἀφῆ-
λγ κε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλι-
ι λαίαν. * ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμαρίας.
ἔρχεται

credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruetur mundus per eũ. Qui credit in eum, non cõdemnatur. Qui uero non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti filij dei. Hæc est autem condemnatio, quod lux uenit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne arguãtur opera ipsius. Qui autem operatur ueritatem, uenit ad lucem: ut conspicua fiant facta ipsius, quod per deum sint facta. Post hæc uenit Iesus & discipuli eius in terram Iudæam, & illic morabatur cum eis, ac baptizabat. Baptizabat autem & Ioannes in Aenõ iuxta Salim, quia aquę multæ erant illic, & ueniebant ac baptizabantur. Nondũ enim coniectus fuerat Ioannes in carcerem. Orta est autem quæstio ex discipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione. Et uenerunt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce is baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Respondit Ioannes, & dixit: Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum è cœlo. Ipsi uos testes estis, quod dixerim, Non sum ego Christus, sed missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus aũt sponsi qui stat & audit eũ, gaudio gaudet propter uocem sponsi. Hoc ergo gaudiũ meum impletum est. Illum oportet crescere, me uero minui. Qui è supernis uenit, supra omnes est. Qui è terra profectus est, terrenus est, & è terra loquitur. Qui è cœlo uenit, supra omnes est, & quod uidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Qui accepit eius testimoniũ, is obsignauit quod deus uerax sit. Nam is quẽ misit deus, uerba dei loquitur: Non enim *huic* ad mensuram dat deus spiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Qui credit filio, habet uitam æternã: qui uero non credit filio, non uidebit uitam, sed ira dei manet super eum. Vt ergo cognouit dominus, audisse IIII pharisęos, ꝙ Iesus plures discipulos faceret & baptizaret q̃ Ioannes, quanq̃ Iesus ipse non baptizaret, sed discipuli eius: reliquit Iudæam & abijt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam.

Venit

ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμαρίας, λεγομένην συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθίζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρίας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, δός μοι πιεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεσαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρεῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρείταις. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, κύριε οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθὺ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακὼβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δὲ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μὴ δὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἔλθε ἐνθάδε. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ὁ ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος χριστός, ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέν τοι εἶπε, τί ζητεῖς

Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontē. Hora erat fermè sexta: uenit mulier Samaritana, ut hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. Nam discipuli eius abierant in ciuitatem, ut cibos emerēt. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus quum sis, potū à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibam: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquā uiuam. Dicit ei mulier: Domine, neq; quo haurias, habes, & puteus profundus est, unde ergo habes aquam illam uiuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius & pecora eius? Respondit Iesus & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. Quisquis autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitierit in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Dicit illi mulier: Domine, da mihi istam aquā ut non sitiam, neq; ueniam huc ad hauriendū. Dicit ei Iesus: Vade, uoca uirum tuū, & ueni huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, Non habeo uirum. Quinq; enim uiros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Domine uideo q̄ propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt: & uos dicitis, quod Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quando neq; in monte hoc, neq; Hierosolymis adorabitis patrē. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudęis est. Sed uenit hora, & nunc est, quando ueri adoratores adorabūt patrem spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorent ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorāt eū, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quòd Messias uenturus est, qui dicitur Christus: quum ergo uenerit ille, nobis nunciabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit, Quid quæris

ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις, δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μή τι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες. ῥαββεὶ, φάγε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμα ἐστὶν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετραμηνὸν ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς, μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ χριστός.

λδ * μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ
ζ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν. * αὐτὸς γὰρ ἰη-
λε σοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρί-
α δι τιμὴν οὐκ ἔχει. * ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γα-
λϛ λιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλιλαῖοι, πάντα
ι ἑωρακότες, ἃ ἐποίησεν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῇ
ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλ-
θεν οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς γαλι-
λζ λαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. * καὶ ἦν ϛ
γ τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν καπερναούμ.
οὗτος ἀκούσας, ὅτι ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς ἰουδαί-
ας εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ
ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ
τὸν υἱόν. ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ
ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα
ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βα-
σιλικός. κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ
παιδίον μου. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου, ὁ
υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ
εἶπεν

quæris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, uidete hominē, qui dixit mihi omnia quæcunq; feci: num hic est ille Christus? Exierunt ergo è ciuitate, & ueniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicētes: Rabbi, comede. Ille autē dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem uos nescitis. Dicebant ergo discipuli inter se: Nunquis attulit ei quod ederet. Dicit eis Iesus: Meus cibus est ut faciam quod uult is qui misit me, & perficiam opus eius. Nónne uos dicitis: adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos uestros, & uidete regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit: & congregat fructum in uitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo uerus, quod alius est qui seminat, & alius est qui metit. Ego misi uos ad metendū, quod uos non laborastis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorū introistis. Ex ciuitate autē illa multi crediderūt in eum Samaritanorū propter sermonem mulieris, testificantis quod dixisset sibi omnia quæcunq; fecisset. Quum uenissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum ut apud se maneret. Et mansit ibi duos dies. Ac multo plures crediderunt propter sermonem ipsius. Et mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus: ipsi enim audiuimus & scimus quòd hic est uere seruator mundi, Christus. Post duos autem dies exijt inde, & abijt in Galilæā. Ipse enim Iesus testatus est, quod propheta in sua patria honorem non haberet. Quum ergo uenisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, quum omnia uidissent quæ fecerat Hierosolymis in die festo, & ipsi enim uenerant ad diem festum. Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. Hic quum audisset, quòd Iesus aduenisset à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum ut descenderet, ac sanaret ipsius filium: siquidem is agebat animam. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descēde prius quàm moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni quē dixerat

ζ περὶ τῶν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχοντος ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.

εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύεσο. ἤδη δὲ αὐ-
τοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν
αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου
ζῇ. ἐπύθεσο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομ-
ψότερον ἔσχεν. καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβ-
δόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πα-
τὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰη-
σοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ
οἰκία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον
ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν
λη γαλιλαίαν. * μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ἰου-
ι δαίων, καὶ ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ
ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ὑπὲρ τῇ προβατικῇ κολυμβή-
θρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ βηθεσδὰ, πέντε
στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πο-
λὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκ-
δεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος
γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβή-
θρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ. ὁ οὖν πρῶτος ἐμ-
βὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγέ-
νεσο, ᾧ δήποτε κατείχεσο νοσήματι. ἦν δέ τις
ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων
ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ ἰησοῦς κατακείμε-
νον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει
αὐτῷ. θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ
ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅτ' ἂν τα-
ραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβή-
θραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ κα-
ταβαίνει. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἔγειραι, ἆρον τὸν
κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγί-
νεσο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββα-
τον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι τῷ τε-
θεραπευμένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆ-
λθ ραι τὸν κράββατον. * ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ
ι ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράβ-
βατόν σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν,
τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράβ-
βατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει
τίς ἐστιν. ὁ γὰρ ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος
ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ ἰη-
σοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἰδὲ ὑγιὴς γέγο-
νας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρον τί σοι γένη-
ται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς
ἰουδαίοις, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.
καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν ἰησοῦν οἱ ἰουδαῖοι καὶ
ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει
ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς.
ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργά-
ζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰου-
δαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββα-
τον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεὸν,
ἴσον

dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autẽ eo descen-
dente, serui occurrerũt ei, & nunciauerunt,
dicentes: Filius tuus uiuit. Sciscitatus est er-
go horam ab eis, in qua melius habuisset. Et
dixerunt ei: Heri hora septima reliquit eum
febris. Cognouit ergo pater, quòd illa hora
erat, in qua dixisset sibi Iesus, Filius tuus ui-
uit: & credidit ipse, & domus eius tota. Hoc
iterum secundũ signum ædidit Iesus, quum
uenisset à Iudæa in Galilæam. Post hæc V
erat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus
Hierosolymã. Est aũt Hierosolymis ad Pro-
baticam, piscina, quæ nominatur Hebraice
Bethesda, quinq; porticus habens: in his ia-
cebat multitudo magna languentium, cæco
rum, claudorũ, aridorũ, expectantium aquę
motũ. Angelus enim descẽdebat certo tem-
pore in piscinã, & turbabat aquã. Itaque qui
primus descendisset post turbationẽ aquæ,
sanus fiebat à quocũq; detinebatur morbo.
Erat autẽ quidam homo illic, qui triginta &
octo annos morbo tenebatur. Hunc quũ ui
disset Iesus decũbentẽ, & cognouisset quod
iam multũ temporis morbo teneretur, dicit
ei: Vis sanus fieri? Respondit ei languidus:
Domine, hominem nõ habeo, ut quum tur-
bata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Sed
interim dum ego uenio, iam alius ante me
descẽdit. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatũ
tuum, & ambula. Et statim sanus factus est
homo ille, & sustulit grabatum suum, & am
bulabat. Erat aũt sabbatum in die illo. Dice-
bant ergo Iudæi ei, qui sanatus fuerat: Sab-
batum est, non licet tibi tollere grabatũ. Re-
spondit eis: Qui me sanum fecit, is mihi di-
xit, Tolle grabatũ tuum, & ambula. Interro
gauerunt ergo eum, Quis est ille homo qui
dixit tibi, Tolle grabatũ tuum, & ambula?
Is aũt qui sanatus fuerat effectus, nesciebat
quis esset. Iesus enim subduxit se quod tur-
ba esset eo in loco. Postea reperit eum Iesus
in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es,
ne posthac pecces, ne qd deterius tibi con-
tingat. Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis
quod Iesus esset à q̃ sanatus fuisset. Ac pro-
pterea persequebãtur Iudæi Iesum, & quæ-
rebãt illũ occidere, quod ista fecisset in sab-
bato. Iesus aũt respondit eis: Pater meus ad
hoc usq; temporis operatur, & ego operor.
Propterea ergo magis quærebant eum Iu-
dæi interficere, quia non solũ soluisset sab-
batum, sed & patrem suum dixisset deum,
æqualem

ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ἰη-
σοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι
βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος
ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ
φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐ-
τὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα,
ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγεί-
ρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς,
οὓς θέλει ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐ-
δένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ,
ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν
μ πατέρα. * ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν
α πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ
πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν
οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανά-
μα του εἰς τὴν ζωήν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ι ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκού-
σονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαν-
τες ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν
ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν
ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν
ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε
τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς
μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ-
πορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀ-
νάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς
ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ'
ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις
μβ ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν. * ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα
α τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πα-
μγ τρός. * ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρ
ι τυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυ-
ρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρ-
τυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεσταλκα-
τε πρὸς ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ.
ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμ-
βάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. ἐκεῖ-
νος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς
δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ
φωτὶ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μεί-
μδ ζω τοῦ ἰωάννου. * τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι
γ ὁ πατὴρ, ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα
ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πα-
τήρ με ἀπέσταλκε. καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐ-
τὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, οὔτε φωνὴν αὐ-
τοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑω-
με ράκατε. * καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μέ-
ι νοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ
ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς. ὅ-
τι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν,
καὶ

æqualem se faciens deo. Respondit itaq; Ie-
sus, & dixit eis: Amen amẽ dico uobis, non
potest filius à se facere quicquam, nisi quid
uiderit patrem facientem. Quæcunq; enim
ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater
enim diligit filiũ, & hæc omnia demonstrat
ei quæ ipse facit: & maiora his demonstrabit
ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater
suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius
quos uult, uiuificat. Neque enim pater iudi-
cat quenquam, sed omne iudicium dedit fi-
lio, ut omnes honorent filiũ, sicut honorant
patrem. Qui non honorat filium, non hono
rat patrem qui misit illum. Amen amen di-
co uobis, qui sermonem meum audit, & cre
dit ei qui misit me, habet uitam æternam, &
in condemnationem non ueniet, sed transi-
uit à morte in uitam. Amen amẽ dico uobis,
quod ueniet hora, & nunc est, quando mor-
tui audient uocẽ filij dei: & qui audierint, ui-
uent. Sicut enim pater habet uitã in semeti-
pso, sic dedit & filio habere uitam in semeti-
pso, & potestatẽ dedit ei iudicandi quoque,
quia filius hominis est. Nolite mirari hoc,
quia ueniet hora in qua omnes qui in monu
mentis sunt, audient uocẽ eius, & prodibũt
qui bona fecerunt, in resurrectionẽ uitæ: qui
uero mala egerũt, in resurrectionẽ condem-
nationis. Non possum ego ex meipso face-
re quicquã. Sicut audio, iudico, & iudicium
meum iustum est: quia non quæro uolunta-
tem meam, sed uoluntatẽ eius qui misit me,
patris. Si ego testimoniũ perhiberẽ de me-
ipso, testimonium meum non esset uerum.
Alius est qui testimoniũ perhibet de me, &
scio uerum esse testimonium, quod testifica-
tur de me. Vos misistis ad Ioannem, & is te
stimonium reddidit ueritati. Ego aũt non ab
homine testimonium accipio, sed hæc dico
ut uos salui sitis. Ille erat lucerna ardens &
lucens, uos aũt uoluistis ad tempus exulta-
re in luce eius. At ego testimonium habeo
maius testimonio Ioannis; Opera enim quę
dedit mihi pater ut perficiã ea, ipsa inquam
opera quæ ego facio, testificantur de me,
quod pater miserit me. Et q misit me, pater,
ipse testificatus est de me. Neq; uocem eius
unquam audistis, neq; speciem eius uidistis:
& sermonem eius non habetis, in uobis ma-
nentem: quia quem misit ille, huic uos non
creditis. Scrutamini scripturas, quia uos ui-
demini uobis in ipsis uitam æternã habere,
n &

ε περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.

καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ
οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν
παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑ-
μᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυ-
τοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν
τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνα-
σθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμ-
βάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου
θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω
ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα, ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν,
μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε
μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος
ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πι-
στεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;
μϛ * μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς πέραν τῆς θα-
α λάσσης τῆς γαλιλαίας τῆς τιβεριάδος, καὶ ἠ-
κολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ
μζ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. * ἀνῆλθε
γ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν
μη μαθητῶν αὐτοῦ. * ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ
α ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων. * ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς
μθ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος, ὅτι πολὺς ὄχ-
α λος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν φίλιπ-
πον, πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗ-
τοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ᾔδει
τί ἔμελλε ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος, δια-
κοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα
ἕκαστος αὐτῶν βραχύτι λάβῃ. λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος
πέτρου. ἔστι παιδάριον ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρ-
τους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί
ἐστιν εἰς τοσούτους; εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς, ποιήσατε η
τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς
ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθ-
μὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ
ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς,
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν
ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. συναγάγετε τὰ περισσεύ-
σαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγα-
γον οὖν καὶ ἐγέμησαν δώδεκα κοφίνους κλασ-
μάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπε-
ρίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. * οἱ οὖν ἄνθρωποι
ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗ-
τός ἐστι ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν
κόσμον. ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι,
καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασι-
να λέα. * ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μό-
δ νος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ
πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς καπερ-
ναοὺμ

& illæ sunt quæ testificātur de me, nec uultis uenire ad me ut uitam habeatis. Gloriam ab hominibus non accipio, sed cognoui uos ꝙ dilectionem dei non habeatis in uobis. Ego ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius uenerit nomine suo, illum recipietis. Quomodo uos potestis credere, qui gloriā à uobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo deo proficiscitur, non quæritis? Nolite putare quod ego accusaturus sim uos apud patrem. Est qui accusat uos, Moses, in quo uos speratis. Si enim credidissetis Mosi, credidissetis utiq; mihi: de me enim ille scripsit. Si aūt illius scriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis? Post hæc abijt Iesus VI trans mare Galileæ, quod est Tiberiadis, & sequebatur eum turba multa, quia uidebant eius signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subijt autē in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Instabat aūt pascha dies festus Iudæorum. Quum sustulisset ergo oculos Iesus, et uidisset quod multa turba ueniret ad se, dicit ad Philippū: Vnde ememus panes, ut edant isti? Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisq; pusillum quippiam accipiat. Dicit ei unus ex discipulis ipsius, Andreas frater Simonis Petri: Est puer unus hic, qui habet quinque panes ordeaceos & duos pisces: sed hęc quid sunt inter tam multos? Dixit autem Iesus: Facite ut homines discumbant. Erat autem gramen multum in eo loco. Discubuerunt ergo uiri numero fermè quinquies mille. Accepit aūt panes Iesus, quūq; gratias egisset, distribuit discipulis, discipuli uero discūbentibus. Similiter et ex piscibus quantū uolebāt. Vt aūt impleti sunt dicit discipulis suis: Colligite quę super fuerunt fragmenta, ne quid pereat. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorū ex quinq; panibus ordeaceis quæ superfuerāt his qui comederāt. Illi ergo homines quū uidissent quod Iesus fecerat signū dicebant: Hic est uere propheta ille qui uēturus est in mūdū. Iesus ergo quū cognouisset, ꝙ uenturi essent, ac rapturi ipsum ut facerēt ipsum regē, secessit iterū in montē ipse solus. At ubi iam uespera esset, descenderunt discipuli eius ad mare: & conscensa naui, uenerūt traiecto mari ad oppidū Capernaum

θ περὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ περιπάτου.

ναοὺμ. καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει
πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς. ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγά-
λου πνέοντος διηγείρετο. ἐληλακότες οὖν ὡς σα-
δίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν ἰη-
σοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγ-
γὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ
λέγει αὐτοῖς. ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λα-
βεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐ-
νβ γένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον. * τῇ ἐπαύ-
ι ριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν
ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς
ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλ-
θε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον,
ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ
ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου,
ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυ-
ρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν
ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ
εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς καπερναοὺμ, ζη-
τοῦντες τὸν ἰησοῦν. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν
τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, πότε ὧδε γέγο-
νας; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα,
ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.
ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλ-
λὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφρά-
γισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. τί ποιοῦμεν,
ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ,
νγ ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. * εἶ-
δ πον οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδω-
νδ μεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ. * οἱ πα-
ι τέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, κα-
θὼς ἐστὶ γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδω-
κεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρ-
τον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑ-
μῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρ-
τος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν,
κύριε, πάντοτε δὸς ὑμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον.
νε * εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς
α ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ
πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ' εἶ-
πον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ οὐ πιστεύετε.
νϛ * πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ, πρὸς ἐμὲ ἥξει. καὶ
ι τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω. * ὅτι
νζ καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλη-
α μα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με.
τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρὸς,
ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ
ἀναστήσω

naum. Iamq; tenebræ erant, nec uenerat ad eos Iesus. Mare autem uento magno flante intumescebat. Quum remigassent ergo fermè stadia uigintiquinq; aut triginta, uident Iesum ambulantē super mare, & appropinquantem naui, ac timuerunt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & ilico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, ut uidit quod nauicula alia non esset ibi, nisi una illa in quam ingressi fuerant discipuli eius, & quod non introisset cum discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: aliæ uero superuenerūt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum ubi comederant panem, postea q̄ gratias egisset dominus. Quū ergo uidisset turba, quod Iesus non esset ibi, neq; discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas, & uenerūt Capernaū, quærētes Iesum: & quum inuenissent eum trās mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc uenisti? Respondit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico uobis, quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis: hunc enim pater cōsignauit deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid facimus, ut operemur opera dei? Respondit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eū quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut uideamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptū est: Panem de cœlo dedit eis ad edendum. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, non Moses dedit uobis illum panē de cœlo sed pater meus dat uobis panē de cœlo uerum. Panis enim dei est qui de cœlo descendit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis ille uitæ. Qui uenit ad me, non esuriet: & qui credit in me, nō sitiet unquā. Sed dixi uobis, quod etiam uidistis me, nec creditis. Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: & eum qui uenerit ad me non eijcio foras. Quia descendi de cœlo, ut faciam non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me, patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed

νη ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * ἦν γὰρ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεω-
ι ρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον
καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
νθ * ἐγόγγυζον οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν,
α ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ
ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ἰησοῦς, ὁ υἱὸς ἰωσὴφ, οὗ
ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς
οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβη-
ξ κα; * ἀπεκρίθη οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
ι μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλ-
θεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύ-
σῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ
ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, καὶ
ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ
ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται
ξα πρός με. * οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν,
γ εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἑώρακε τὸν πατέ-
ξβ ρα. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐ-
ι μὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. * ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς
ξγ ζωῆς. * οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν
α τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ
ξδ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ
ι μὴ ἀποθάνῃ * ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ
ξε τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ
α ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐ-
γὼ δώσω ἡ σάρξ μού ἐστιν, ὣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς
ξς τοῦ κόσμου ζωῆς. * ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλή-
ι λους οἱ ἰουδαῖοι λέγοντες. πῶς δύναται οὗτος
ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς
ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε
τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐ-
τοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων
μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν
αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέ-
ξζ ρᾳ. * ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ
α τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. * ὁ τρώγων
ξη μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει,
α κἀγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀ-
γὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος
ζήσεται δι' ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ
μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον,
ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ
διδάσκων ἐν καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαν-
τες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον. σκληρός ἐστιν
οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν. εἰ-
δὼς δὲ ὁ ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τού-
ξθ του οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο ὑμᾶς
α σκανδαλίζει; * ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
ο θρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; * τὸ
α πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν.

resuscitem illa in nouissimo die. Hæc est aũt uoluntas eius qui misit me: ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternã, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo quod dixisset, Ego sum panis ille, qui de cœlo descendi. Et dicebant: Nonne hic est Iesus, filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, De cœlo descendi? Respondit ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare inter uos. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in prophetis, Et erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me, non quòd patrem uiderit quisquam, nisi is qui est à deo, hic uidit patrem. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitam æternã. Ego sum panis ille uitæ. Patres uestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis ille de cœlo descendens, ut ex ipso edat aliquis, & non moriatur. Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita. Decertabant ergo Iudæi inter se, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem illam suã dare ad edendum? Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habetis uitam in uobis. Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinẽ, habet uitam æternã: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinẽ, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrẽ: ita & qui ederit me, uiuet ipse quoque propter me. Hic est panis ille qui de cœlo descendit: non sicut comederunt patres uestri manna, & mortui sunt: qui ederit hunc panem, uiuet in æternũ. Hæc dixit in synagoga docẽs in Capernaum. Multi ergo his auditis ex discipulis eius dixerunt: Durus est hic sermo: quis potest eũ audire? Sciens aũt Iesus apud semetipsum quod murmurarẽt de hoc discipuli ipsius, dixit eis: Hoc uos offendit? quid igitur si uideritis filiũ hominis ascendentem eò ubi erat prius? Spiritus est qui uiuificat, caro nõ prodest quicquam.

Verba

οε * τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ
ι ζωή ἐστιν, ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύου-
οϛ σιν. * ᾔδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν
οἱ μὴ πιστεύοντες. καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐ-
οϛ τόν. * καὶ ἔλεγε. διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι
ι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδο-
μένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ
ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέ-
ἔτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τοῖς
οζ δώδεκα. μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; * ἀπε-
ι κρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρός τίνα
ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ
ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ
οη ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. * ἀπεκρίθη
ι αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξε-
λεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε
δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκαριώτου. οὗτος γὰρ
ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδε-
κα. καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν
τῇ γαλιλαίᾳ. οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περι-
πατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτει-
ναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπη-
γία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετά-
βηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα
καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ
ποιεῖς. οὐδεὶς γάρ τι κρυπτῷ ποιεῖ καὶ ζητεῖ
αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέ-
ρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ὁ
καιρός ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτε-
ρος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος
μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνά-
βητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην. ἐγὼ οὐπω ἀναβαί-
νω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρός ὁ ἐμὸς οὔ-
πω πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμει-
νεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ
φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζή-
τουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ ἔλεγον. ποῦ ἐστιν ἐ-
κεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν
τοῖς ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλλοι
δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέν-
τοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον
τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀ-
νέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκε, καὶ ἐθαύ-
μαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς οὗτος γράμ-
ματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή,
ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλη-
μα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς,
πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ
λαλῶ

Verba quæ ego loquor uobis, spiritus & uita sunt. Sed sunt quidam ex uobis, qui non credunt. Nouerat enim ab initio Iesus, qui essent non credentes, & quis proditurus esset ipsum. Et dicebat: Propterea dixi uobis, quod nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Ex eo *tempore* multi discipulorum eius desciuerunt, eo relicto, nec amplius cum illo ambulabãt. Dixit ergo Iesus ad duodecim: Num & uos uultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes: & nos credimus et cognouimus, quod tu es Christus filius dei uiui. Respondit eis Iesus: Nónne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus est? Dicebat autẽ de Iuda Simonis Iscariota: hic enim erat proditurus eum, quum esset unus ex duodecim. Ver- VII
sabatur Iesus post hæc in Galilæa: nõ enim uolebat in Iudæa uersari, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autẽ in propinquo dies festus Iudæorum scenopegia. Dixerunt igitur ad eũ fratres eius: Transi hinc, & uade in Iudæã, ut & discipuli tui uideant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipse palàm esse. Si hæc facis, declara teipsum mundo. Nam ne fratres quidem eius credebant in eum. Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum adest: tempus aũt uestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse uos: me autem odit, quia ego testimoniũ fero de illo, q̃ opera eius mala sint. Vos ascendite ad diem festum hunc. Ego nondum ascendo ad festum hoc, quia meum tempus nõdum impletum est. Hæc autem quum dixisset illis, mansit in Galilæa. Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed uelut in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant: Vbi est ille? Et murmur multũ erat in turbis de eo. Quidam enim dicebant, Bonus est: alij aũt dicebant, Nõ, sed seducit turbam. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum. Quum aũt iam dimidiũ festi peractum esset, ascendit Iesus in templũ, ac docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, quũ non didicerit? Respõdit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Si quis uoluerit uoluntati eius obtẽperare, cognoscet de doctrina, utrum ex deo sit, an ego à meipso

λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν
ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐ-
τὸν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ
ἔστιν. οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; καὶ οὐ-
δεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον. τί με ζητεῖτε ἀπο-
κτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. δαιμόνιον
ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς,
καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες
θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν
περιτομήν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν
πατέρων. καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρω-
πον. εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαβ-
βάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶ-
τε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββά-
τῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρί-
σιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν ἱεροσολυμι-
τῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ
ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδέν αὐτῷ λέγουσι.
μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός
ἐστιν ἀληθῶς ὁ χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πό-
θεν ἐστίν. ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώ-
σκει πόθεν ἐστίν. * ἔκραξεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ
ἱερῷ διδάσκων, καὶ λέγων, κἀμὲ οἴδατε, καὶ
οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυ-
θα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ
οἴδατε. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν, ὅτι παῤ αὐτοῦ εἰμί,
κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. * ἐζήτουν οὖν αὐτὸν
πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖ-
ρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * πολ-
λοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον,
ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μή τι πλείονα σημεῖα
τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν; ἤκουσαν οἱ
φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ
ταῦτα. * καὶ ἀπέστειλαν οἱ φαρισαῖοι, καὶ
οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν.
* εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον
μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαν-
τά με. * ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε. καὶ
ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. εἶπον
οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, ποῦ οὗτος μέλλει
πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ
εἰς διασπορὰν τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι,
καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος
ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσε-
τε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
θεῖν; ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς
ἑορτῆς, εἰστήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων.
ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω.
ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποτα-
μοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος
ζῶντος. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ
ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν.
οὔπω

loquar. Quia à semetipso loquitur, gloriam
propriam quærit. Qui autē quærit gloriam
eius qui misit ipsum, hic uerax est, & iniu-
stitia in illo nō est. Nónne Moses dedit uo-
bis legem? & tamen nemo ex uobis, factis
præstat legem. Quid me quæritis interfice-
re? Respondit turba, & dixit: Dęmoniū ha-
bes: quis te quærit interficere? Respōdit Ie-
sus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes
miramini. Propterea Moses dedit uobis cir-
cūcisionem; non quia ex Mose sit, sed quia
ex patribus. Et tamen in sabbato circūcidi-
tis hominem. Si circuncisionem accipit ho-
mo in sabbato, ut nō soluatur lex Mosi, mi-
hi indignamini, quod totum hominē sanum
fecerim in sabbato? Nolite iudicare secun-
dum aspectū, sed iusto iudicio iudicate. Di-
cebant ergo quidam ex Hierosolymitanis:
Nónne hic est quem quærunt interficere?
Atqui ecce palàm loquitur, & nihil ei dicūt.
Num uere cognouerūt principes, hunc esse
uere Christum? Sed hunc nouimus unde sit.
Christus autem quum uenerit, nemo scit un-
de sit. Clamabat ergo Iesus in tēplo docens,
ac dicens: Et me nostis: & unde sim, nostis:
& à meipso non ueni, sed est uerax qui misit
me, quem uos non nouistis. Ego uero noui
eum, quia ab ipso sum, & ille me misit. Quę-
rebant ergo eum apprehendere, & nemo
misit in illum manus, quia nondum uenerat
hora eius. De turba autem multi crediderūt
in eum, & dicebant: Christus quum uenerit,
num signa plura ædet ijs quę hic ædidit? Au
dierunt pharisæi turbam murmurantem de
illo hæc, & miserunt pharisæi ac principes
sacerdotum ministros, ut apprehenderent
eum. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc pusillum
temporis uobiscum sum, & abeo ad eum
qui me misit. Quæretis me, nec inuenie-
tis: & ubi ego sum, eò uos non potestis ue-
nire. Dixerunt ergo Iudæi inter sese: Quò
hic iturus est, quod nos non inueniemus
eum? Num in dispersionem gentium iturus
est, & docturus gentes? Quis est hic sermo
quem dixit, Quæretis me: & non inuenie-
tis: & ubi ego sum, eò uos non potestis ue-
nire? In nouissimo autē die magno festi sta-
bat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit,
ueniat ad me, & bibat. Qui credit in me, si-
cut dixit scriptura, flumina de uentre eius
fluent aquæ uiuæ. Hoc autē dixit de spíritu,
quem accepturi erant credentes in ipsum.
Nondum

οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐδέ-
πω ἐδοξάσθη. * πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀ-
κούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον. οὗτός ἐστιν ἀληθῶς
ὁ προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός.
* ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς γαλιλαίας ὁ χρι-
στὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρ-
ματος δαυὶδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου
ἦν δαυὶδ ὁ χριστὸς ἔρχεται; * σχίσμα οὖν
ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. * τινὲς δὲ ἤ-
θελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβα-
λεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. * ἦλθον οὖν οἱ
ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους,
καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐ-
τόν; ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε οὕτως
ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. ἀπε-
κρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι, μὴ καὶ ὑμεῖς πε-
πλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς
αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ
μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπάρατοί εἰσι. λέγει
νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐ-
τὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν. μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν
ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παῤ αὐτοῦ πρόσθεν,
καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ.
μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ
ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερ-
ται. καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.
ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ὄ-
ρθου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν
αὐτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι
πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατειλημμένην,
καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ. δι-
δάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ' αὐτοφώ
ρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ νόμῳ μωσῆς ἡμῖν ἐνε-
τείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέ-
γεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι
κατηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κατακύψας τῷ δα-
κτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέμενον ἐ-
ρωτῶντες αὐτὸν, καὶ ἀνακύψας, εἶπε πρὸς αὐτούς.
ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐ-
τὴν βαλέτω. καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν
εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούοντες ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς,
ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατελείφθη
μόνος ὁ ἰησοῦς καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. ἀνακύ-
ψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆ
γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ. ἡ γυνὴ, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ
κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; ἡ δὲ εἶπεν.
οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρί-
νω. πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ ἰησοῦς
αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων. ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου.
ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ,
ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ φαρι-
σαῖοι

Nondum enim erat spūs sanctus, quia Iesus
nondum erat glorificatus. Multi ergo de tur-
ba quū audissent hūc sermonē, dicebāt: Hic
est uere propheta. Alij dicebāt: Hic est Chri
stus. Quidam aūt dicebant: Num à Galilæa
ueniet Christus? Nōne scíptura dicit, quod
ex semine Dauid, & de Bethleē castello, ubi
erat Dauid, ueniet Christus? Dissensio ita q̄
orta est in turba propter eum. Quidā autem
ex ipsis uolebant apprehendere eum, sed ne
mo coniecit in eum manus. Venerunt ergo
ministri ad pontifices & pharisæos, & dixe-
runt eis illi: Quare nō adduxistis illum? Re-
sponderūt ministri: Nunq̄ sic locutus est ho
mo, sicut hic homo. Responderunt ergo eis
pharisæi: Nū & uos seducti estis? Nū qs ex
principib. credidit in eum, aut ex pharisæis?
Sed turba hæc quæ nō nouit legē, execrabi-
les sunt. Dicit Nicodemus ad eos, is q̄ uene-
rat ad eū nocte, q̄ unus erat de numero eorū:
Nū lex nostra iudicat hominē, nisi prius au
dierit ab ipso, & cognouerit q̄d faciat? Re-
sponderūt & dixerunt ei: Nū & tu Galileus
es? Scrutare, & uide quod à Galilæa prophe
ta nō surrexerit. Et profectus est unusquisq̄
in domū suā. Iesus aūt perrexit in mōtem VIII
oliuarū, & diluculo iterū uenit in templum,
cūctusq̄ populus uenit ad eū, & sedens do-
cebat eos. Adducunt aūt ad eū scribę & pha
risęi mulierem in adulterio deprehensam, &
quū statuissent eam in medio, dicūt ei: Magi
ster, hæc mulier deprehēsa est in ipso adulte
rio. In lege aūt Moses præcepit nobis, ut hu
iusmodi lapidarent. Tu ergo q̄d dicis? Hoc
aūt dicebant, tentantes eum, ut possent accu
sare eum. Iesus aūt inclinans se deorsum, di-
gito scribebat in terra. Quū ergo persevera-
rēt interrogare, erexit se, & dixit eis: Qui ue
strum immunis est à peccato, prīmus in illam
lapidē iaciat. Et iterum se inclinās scribebat
in terra. Audientes aūt hæc singulatim alius
post alium exibant, initio facto à senioribus:
& relictus est solus Iesus ac mulier in medio
stans. Quum aūt erexisset se Iesus, & nemi-
nem uideret præter mulierem, dixit ei: Mu-
lier, ubi sunt illi tui accusatores? Nemo te cō
demnauit? Quæ dixit: Nemo, domine. Di-
xit autem Iesus: Nec ego te cōdemno: uade,
& posthac ne peccaueris. Iterū ergo Iesus lo
cutus est eis, dicens: Ego sum lux mūdi: qui
sequitur me non ambulabit in tenebris, sed ha
bebit lumen uitæ. Dixerunt ergo ei phari-

σαῖοι, σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς, ἡ μαρτυρία σου
οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς. ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθὴς ἐ-
στὶν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ πο-
ῦ ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ
ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ
οὐ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρί-
σις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ'
ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ
τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ
μαρτυρία ἀληθὴς ἐστίν. ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν πε
ρὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με
πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου.
ιζ * ἀπεκρίθη ἰησοῦς οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν
γ πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου
ιη ἤδειτε ἄν. * ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλη-
α σεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακείῳ, διδάσκων
ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔ-
ιθ πω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * εἶπεν οὖν
ι πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ
με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου
ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον
οὖν οἱ ἰουδαῖοι, μή τι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέ-
γει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
θεῖν; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐ-
γὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον ὖν
ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.
ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖ-
σθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ.
σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅ
τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν
καὶ κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι, κἀγὼ
ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κό-
σμον. οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλε-
γεν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτ' ἂν ὑψώσητε
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ
εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς
ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. καὶ ὁ
πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ
πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ, ποιῶ πάντο-
τε. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν
εἰς αὐτόν. ἔλεγεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπι-
στευκότας αὐτῷ ἰουδαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν
τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστὲ, καὶ
γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώ-
σει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. σπέρμα Ἀβρα-
ὰμ ἐσμὲν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώπο-
τε, πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπε-
κρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅ-
τι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς
ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ
εἰς

sæi. Tu de teipso testificaris, testimonium
tuũ non est uerũ. Respõdit Iesus & dixit eis:
Et sí ego testimoniũ perhibeã de meipso, ue
rum est testímoniũ meum, quía scio unde ue
ní, & quò uado: uos aũt nescítis unde uenío,
& quò uado. Vos secundũ carnem iudicá
tis, ego non iudíco quenq̃: porrò & sí iudí
cem ego, iudícium meum uerum est, quía so
lus non sum, sed ego & qui mísit me, pater.
Quin & in lege uestra scriptũ est, quod duo
rum hominum testimonium uerum est. Ego
sum qui testimonium fero de meipso, & te
stimoniũ fert de me qui mísit me, pater. Dí
cebant ergo ei: Vbi est pater tuus? Respon
dit Iesus: Neque me nostís, neque patrem
meum. Sí me nouíssetis, & patrẽ meum no
uíssetis. Hæc uerba loquutus est Iesus in ga
zophylacio, docens in templo. Et nemo ap
prehendit eum, quía nondum uenerat hora
eius. Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego uado
& quæretis me, & in peccato uestro moríe-
mini: quò ego uado uos non potestís uení
re. Dicebãt ergo Iudæi: Num interfíciet se
metipsum? quía dícit, Quo ego uado, uos
non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos ab
ínfernis estís, ego de supernis sum: Vos de
mundo hoc estís: ego non sum de hoc mun
do. Dixí ergo uobis, quod moriemíni in pec
catis uestrís. Sí enim non crediderítis, quod
ego sum, moriemini in peccatis uestris. Dice
bant ergo ei: Tu quis es? Et dícit eis Iesus: In
primis quod & loquor uobís. Multa habeo
quæ de uobis loquar ac iudícem: sed qui me
mísit, uerax est: & ego quæ audíui ab eo, hęc
loquor in mundo. Non cognouerunt quod
de patre eis loquutus esset. Dixit ergo eis
Iesus: Quum exaltauerítis filium hominis,
tunc cognoscetís quod ego sum, & quod ex
meípso facio níhil: sed ita ut docuit me pa
ter, hæc loquor. Et qui me mísit, mecum est.
Nõ relíquit me solũ pater, quía ego quæ pla
cita sunt ei, facio semper. Hæc illo loquente
multi crediderũt in eum. Dicebat ergo Iesus
ad eos q̃ crediderãt ipsí Iudæos: Sí uos man
seritis in sermone meo, uere díscipulí mei e
stís: & cognoscetis ueritatem, & ueritas libe
ros reddet uos. Respondérũt ei: Semen A
brahæ sumus, neq; cuiquam seruíuimus un
quam: quomodo tu dicís, liberi reddémini?
Respõdit eis Iesus: Amen amen dico uobis,
quod omnis quí facit peccatum, seruus est
peccati. Seruus autem non manet in domo
in

εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν
Alias ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι † ἐσέ-
ἰσεσθε ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με
ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.
ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ
ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν,
ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ὁ πατὴρ
ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ τέ-
κνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐ-
ποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρω-
πον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκου-
σα παρὰ τοῦ θεοῦ. οὗτος Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑ-
μεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον
οὖν αὐτῷ. ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα,
ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς. εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐ-
μέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐδὲ
γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέ-
στειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκε-
τε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπι-
θυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος
ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ
οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅτ' ἂν
λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύ-
στης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀ-
λήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐ-
λέγχει με περὶ ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω,
διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ,
τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ
ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. ἀπεκρίθησαν
οὖν οἱ ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέ-
γομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμό-
νιον ἔχεις; ἀπεκρίθη ἰησοῦς. ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ
ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀ-
τιμάζετέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου.
ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θά-
νατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. εἶπον οὖν
αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμό-
νιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆ-
ται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τη-
ρήσῃ, οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶ-
να. μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβρα-
ὰμ, ὅς τις ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται ἀπέθα-
νον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη ἰησοῦς.
ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου οὐδέν
ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς
λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε
αὐτὸν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι
οὐκ οἶδα αὐτὸν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης.
ἀλλ' οἶδα αὐτὸν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.
Ἀβραὰμ

in æternũ, filius manet in æternum. Sí ergo
uos filius liberos reddíderit, uere liberí estís.
Scio quod semen Abrahæ estis. Sed quæri
tis me interficere, quía sermo meus non ha
bet locum in uobis. Ego quod uidí apud pa
trem meũ loquor: & uos quod uidístis apud
patrem uestrum, facítis. Respondérũt & di
xerunt ei: Pater noster Abrahã est. Dícit eis
Iesus: Sí filíj Abrahæ essetis, opera Abrahæ
faceretis. Nunc aũt quærítis me interficere
hominem, qui ueritatẽ uobís loquutus sum,
quam audíui à deo. Hoc Abraham nõ fecit.
uos facitis opera patris uestrí. Dixerunt íta
que ei: Nos è stupro nõ sumus natí. Vnum
patrem habemus deum. Dixit eis Iesus: Si
deus pater uester esset, dilígeretis utique me.
Ego enĩ ex deo processí & ueni. Neq; enim
à meípso ueni, sed ille me mísit. Quare loque
lam meam non agnoscitis? quía non pote
stis audíre sermonem meum. Vos ex patre
díabolo estis, & desíderijs patris uestrí uul
tis obsequí. Ille homícida erat ab initio, et in
ueritate non stetít, quía non est ueritas in eo.
Quum loquitur mendacíũ, ex propríjs lo
quítur: quia mendax est, atq; eius rei pater.
Ego aũt quia ueritatẽ dico, nõ creditis mihi.
Quis ex uobis arguít me de peccato? Porrò
sí ueritatẽ dico, quare uos non creditis mihi?
Qui ex deo est, uerba dei audit. Propterea
uos nõ auditis, qa ex deo nõ estis. Respõde
rũt ergo Iudęi, & dixerũt ei: Nõne bene dící
mus nos, quod Samaritanus es tu, & dæmo
nium habes? Respondít Iesus: Ego dæmo
nium non habeo, sed cohonesto patrẽ meũ,
& uos ignominia affecístis me. Ego autem
non quæro gloríam meam: est qui quęrat &
iudicet. Amen amen dico uobis, sí quís ser
monem meum seruauerít, mortem non uí
debit in æternum. Dixerunt ergo illí Iudæi:
Nunc cognouímus quod dæmoniũ habes.
Abraham mortuus est & propheræ: & tu dí
cis, Sí quis sermonẽ meum seruauerít, nõ gu
stabit mortem in æternum. Nunquid tu ma
ior es patre nostro Abrahã qui mortuus est?
Et prophetę mortui sunt. Quem teipsum tu
facis? Respondít Iesus: Sí ego glorifico me
ipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus
qui glorificat me, quem uos dícitis deum ue
strum esse, & tamen non cognouístis eum,
ego autem noui eum. Et sí díxero quod
non nouerim eum, ero símilis uestrí, men
dax. Sed noui eum, & sermonem eius seruo.
Abraham

ῑ περὶ τῶν ἐκ γενετῆς τυφλοῦ.

ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν. πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ ἀβραὰμ ἑώρακας; εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ. καὶ παραι-
γων ὁ ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββεὶ, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅτ' ἂν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι πτωχὸς ἦν, ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν. ἄλλοι δὲ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστι. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει. οὐκ οἶδα. ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τόν ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκέ μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ θεοῦ. ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι δὲ ἔλεγον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον. οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη

πῶς

Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit atque gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nōdum habes, & Abraham uidisti? Dixit eis Iesus: Amen amen dico uobis, anteq̄ Abraham nasceretur, ego sum. Tollebāt ergo lapides, ut iacerent in eum. Iesus autē abscondit se, & exiuit è templo. Et præte- IX
riens Iesus uidit hominem cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parētes eius, ut cæcus nasceretur? Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est. Venit nox quando nemo potest operari. Quandiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc quum dixisset, expuit in terram: & fecit lutum ex sputo, et illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade laua in piscina Siloæ. quod si īterpreteris, sonat missus. Abijt ergo & lauit & uenit uidēs. Itaque uicini & qui uiderant eum prius, quod mendicus esset, dicebant: Nónne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, Hic est: alij rursus, Similis est ei: ille dicebat, Ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus lutū fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac laui, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. Adducūt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem sabbatū quum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum & pharisæi, quomodo uisum recepisset. Ille autem dixit eis: Lutū mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebant ergo ex pharisæis quidā: Nō est hic homo à deo, quia sabbatum nō obseruat. Alij aūt dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa ędere? Et dissensio erat inter eos. Dicunt cæco iterum: Tu q̄d dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille aūt dixit: Propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæc⁹ fuisset, & uisum recepisset, donec uocauerūt parētes eius, q̄ uisum receperat, & īterrogauerūt eos dicentes: Hic est filius uester, quē uos dicitis cęcū natū esse? quomō ergo nunc uidet? Responderunt ei parentes eius & dixerunt: Scimus quod hic est filius noster, et q̄ cæcus nat⁹ est

quomo-

πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τις ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν. αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὑτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθεντο οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ θεῷ. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὤν, ἄρτι βλέπω. εἶπον οὖν αὐτῷ πάλιν. τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε, τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον. σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μωσῇ ἐλάλησεν ὁ θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετά σου, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε. καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς, εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅτ' ἂν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν

αὐτῶν

quomodo autem nūc uideat, nescimus: aut q̄s eius aperuerit oculos, nos nescimus. Ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur. Hæc dixerunt parētes eius, quod timerent Iudæos. Iam enim conspirauerant Iudæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, è synagoga eijceretur. Propterea parentes eius dixerunt, Aetatem habet, ipsum interrogate. Vocauerunt ergo rursum hominem, qui fuerat cęcus, & dixerunt ei: Da gloriā deo Nos scimus quod hic homo peccator est. Respondit ergo ille, & dixit: An peccator sit, nescio: unū scio, q̄ cæcus quū fuerim, nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterum: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos? Respondit eis: Dixi uobis iam, nec audistis: cur iterum uultis audire? num & uos uultis discipuli eius fieri? Conuitiati sunt ergo ei, & dixerūt: Tu discipulus illius esto, nos autem Mosi discipuli sumus. Nos scimus quod Mosi loquutus est deus, hunc aūt nescimus unde sit. Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile quiddam est, quod uos nesciatis unde sit, & tamē aperuit meos oculos. Scimus aūt quod peccatores deus nō audit: sed si quis dei cultor est, et uoluntati ipsius obtemperat, hunc audit. A seculo non est auditum quod quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset hic à deo, non potuisset facere quicq̄. Responderunt & dixerūt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Iesus quod eiecissent eum foras: quumq̄ inuenisset eum, dixit ei: Tu credis in filium dei? Respōdit ille & dixit: Et quis est domine, ut credam in eum? Et dixit ei Iesus: Et uidisti eum, & qui loquitur tecū, ipse est. At ille ait: Credo domine. Et adorauit eum. Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et audierunt quidam ex pharisæis hæc, qui cum ipso erāt, & dixerunt ei: Num & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc uero dicitis, Videmus: idcirco peccatū uestrum manet. Amen amen dico uobis, qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui aūt intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et quum proprias oues emiserit, ante

eas

αὐτῶν προβύετται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτοῦ ἀκολου-
θεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ
μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ,
ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύ-
την τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐκεῖνοι
δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν
οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες
ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί,
ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ἐγώ εἰμι ἡ
θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰ-
σελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρή-
σει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ
θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι,
καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός.
ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ
τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν,
οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον
ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει,
καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ
πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν,
καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ εἰμι
ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γι-
γ νώσκομαί ὑπὸ τῶν ἐμῶν. * καθὼς γινώσκει
γε με ὁ πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα.
ιε * καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβά-
λ των. * καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν
ιϛ ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν,
καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσονται μία
ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ,
ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω
αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τί-
θημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐ-
τήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύ-
την τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου.
σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς ἰουδαίοις διὰ
τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν.
δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται. τί αὐτοῦ ἀκούετε; ἄλ-
λοι ἔλεγον, ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζο-
μένου. μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλ-
μοὺς ἀνοίγειν; ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν ἱερο-
σολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς ἐν
τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος. ἐκύκλωσαν οὖν
αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἕως πότε τὴν
ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν
παῤῥησίᾳ. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν
καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀ-
νόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ
ἐμοῦ, ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν
προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρόβα-
τα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω
αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον

δίδωμι

eas uadit, & oues illum sequuntur, quia no-
uerunt uocem eius. Alienum autem non se-
quentur, sed effugient ab eo, quia non noue-
runt uocem alienorum. Hoc prouerbium di
xit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt
quæ essent quę loqueretur eis. Dixit ergo eis
iterum Iesus: Amen amen dico uobis, Ego
sum ostium ouium. Omnes quotquot ante
me uenerunt, fures sunt & latrones, sed non
audierunt eos oues. Ego sum ostium, per
me si quis introierit, seruabitur, & ingredie
tur, & egredietur, & pascua inueniet. Fur
non uenit, nisi ut furetur & macłet, ac per-
dat. Ego ueni ut uitam habeant, & abundan
tius habeant. Ego sum pastor ille bonus. Bo
nus pastor animam suam dat pro ouibus.
Mercenarius autem, & qui non est pastor,
cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum
uenientem, ac deserit oues, fugitq;, & lupus
rapit ac dispergit oues. Mercenarius autem
fugit, quia mercenarius est, & oues non sunt
illi curæ. Ego sum pastor ille bonus, & cog-
nosco oues meas, & cognoscor à meis. Si-
cut nouit me pater, ita & ego noui patrem,
& animam meam pono pro ouibus. Et alias
oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: illas
quoque oportet me adducere, & uocem
meam audient: & fiet unum ouile, unus pa-
stor. Propterea me pater dilígit, quia ego po
no animam meam, ut iterum sumam eam.
Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à
meipso. Potestatem habeo ponendi eam, &
potestatem habeo rursus sumẽdi eam. Hoc
mandatum accepi à patre meo. Dissensio i-
gitur iterum facta est inter Iudæos, propter
sermones hos. Dicebant autem multi ex ip-
sis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum
auditis? Alij dicebant: Hæc uerba non sunt
dæmonium habentis. Num dæmonium po
test cæcorum oculos aperire? Facta sunt au
tem encænia Hierosolymis, & hyems erat,
& ambulabat Iesus in templo in porticu Sa
lomonis. Circumdederunt ergo eum Iudæi,
& dicebant ei: Quousque animam nostram
suspendis? Si tu es Christus, dic nobis inge-
nue. Respondit eis Iesus: Dixi uobis, nec cre
ditis. Opera quæ ego facio nomine patris
mei, hæc testimonium reddunt de me. Sed
uos non creditis, quia non estis ex ouibus
meis, quemadmodũ dicebam uobis: Oues
meæ uocem meam audiũt, & ego cognosco
eas, & sequuntur me, & ego uitam æternam

do

δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶ-
να. καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου.
ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστὶ,
καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πα-
τρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν. ἐβάστασαν
οὖν πάλιν λίθους οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐ-
τόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ ἔρ-
γα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. διὰ ποῖον αὐ-
τῶν ἔργων λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰου-
δαῖοι, λέγοντες. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν
σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος
ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς. οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐ-
γὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεούς, πρὸς
οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυ
θῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστει-
λεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφη-
μεῖς, ὅτι εἶπον, υἱός τοῦ θεοῦ εἰμι. εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔρ-
γα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ,
κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα
γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀ-
γὼ ἐν αὐτῷ. ἐζήτουν πάλιν αὐτὸν πιάσαι.
ιθ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν καὶ ἀπῆλθε πά-
λιν πέραν τοῦ ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν
ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ.
κ * καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον,
ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν. πάντα
δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ
ἐπίστευσεν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν. ἦν δέ τις ιε
ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ βηθανίας ἐκ τῆς κώμης
μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. ἦν δὲ
μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμά-
ξασα τοῖς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ
ἀδελφὸς λάζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀ-
δελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε
ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. αὕ-
τη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆ
δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐ-
τῆς. ἠγάπα δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελ
φὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι
ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας.
ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς
τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μα-
θηταί. ῥαββεῖ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι,
καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. οὐχὶ
δώδεκά εἰσὶν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περι-
πατεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς
τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν δέ τις περι-
πατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔ-
στιν ἐν αὐτῷ. ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει
αὐτοῖς. λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται,
ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνήσω αὐτόν. εἶπον

οὖν

do eis, nec peribunt in æternum, neq; rapiet
eas quisquam de manu mea. Pater meus qui
dedit mihi, maior omnibus est, & nemo po-
test rapere de manu patris mei. Ego & pater
unum sumus. Sustulerunt ergo rursum lapi
des Iudæi, ut lapidarent eum. Respondit eis
Iesus: Multa bona opera ostẽdi uobis ex pa-
tre meo, propter quod eorũ operum me la-
pidatis? Responderũt ei Iudęi, dicentes: Ob
bonum opus non lapidamus te, sed ob bla-
sphemiam: & quia tu homo quũ sis, facis te
ipsum deum. Respõdit eis Iesus: Nónne scri
ptum est in lege uestra, Ego dixi, díj estis?
Si illos díxit deos, ad quos sermo dei facto est,
& nõ potest solui scriptura, quem pater san-
ctificauit et misit in mundum, uos dicitis me
blasphemare, quia dixerim, Filius dei sum?
Si non facio opera patris mei, nolite credere
mihi. Sin uero facio, & si mihi non credatis,
operibus credite, ut cognoscatis & credatis,
quod pater in me est, & ego in eo. Quærebãt
iterum eum apprehendere, & exiuit de ma-
nu eorum, et abijt iterum trans Iordanem in
eum locum, ubi fuerat Ioannes baptizãs pri
mum, mãsitq; illic. Et multi uenerũt ad eum,
ac dicebant: Ioannes quidem signum ædidit
nullum. Omnia autem quæcunq; dixit Ioan
nes de hoc, uera erant, & crediderunt multi
illic in eum. Aegrotabat autem quidam XI
nomine Lazarus Bethaniẽsis à castello Ma
riæ & Marthæ huius sororis. María autem
erat ea quę unxit domínum unguento, & ex
tersit pedes eius capillis suis, cuius frater La-
zarus ægrotabat. Miserũt ergo sorores eius
ad eum, dicẽtes: Domine, ecce quem amas,
ægrotat. Audiens autem Iesus, dixit: Infirmi
tas hęc nõ est ad mortem, sed pro gloria dei,
ut glorificetur filius dei per eam. Dilígebat
autem Iesus Martham & sororẽ eius & La-
zarum. Vt ergo audíuit quod ægrotaret,
tum quidem temporis mansit in eodem lo-
co duobus diebus. Deinde post hoc dicit di-
scipulis: Eamus in Iudæam iterum. Dicunt
ei discipuli: Rabbi, modo quærebant te Iu-
dæi lapidare, & iterum uadis illuc? Respon
dit Iesus: Nónne duodecim sunt horæ diei?
Si quis ambulauerit in die, non offendit:
quia lucem huius mundi uidet. Si quis au-
tem ambulauerit in nocte, offendit: quia
lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc di-
cit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed
uado ut à somno excitem eum. Dixerunt

ergo

οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. εἰρήκει δὲ ὁ ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς παρρησίᾳ. λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ. ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. ἦν δὲ ἡ βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ μάρθαν καὶ μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ μάρθα πρὸς τὸν ἰησοῦν. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει σοι ὁ θεός. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. λέγει αὐτῷ μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰποῦσα. ὁ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχύ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μάρθα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν, καὶ εἶπε. ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι. ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἐδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. λέγει ὁ ἰησοῦς. ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ

ergo discipuli eius. Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius, at illi putauerunt, quod de dormitione somni diceret. Tũc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis quod non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad discipulos: Eamus & nos, ut moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumẽto habentem. Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam ferè stadijs quindecim. Multiq; ex Iudæis uenerant ad Martham ac Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuitq; Iesus uenisset, occurrit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Dñe, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio, quod quæcunq; poposceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quod resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, nõ morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Etiam domine. Ego credo, quod tu sis Christus ille filius dei, qui in mundum uenturus erat. Et quum hæc dixisset, abijt & uocauit Mariam fororem suam clanculũ, dicens: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, et uenit ad eũ. Nõdum autem uenerat Iesus in castellum, sed erat in eo loco ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cũ ea in domo & consolabãtur eam, quum uidissent Mariam quod cito surrexisset & exisset, sequuti sunt eam, dicentes: Vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Maria ergo quum uenisset eò, ubi erat Iesus, uidẽs eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eam ploratem, & Iudæos qui uenerant cum ea plorantes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, ueni & uide. Lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, uenit ad monumentum. Erat autem spelunca, et lapis impositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha

ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος μάρθα. κύριε, ἤδη ὄζει τεταρταῖος γάρ ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε, λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς μαρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊαφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν ὁ ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διασκορπισμένα, συναγάγῃ εἰς ἕν. * ἀπ' ιγ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραιμ λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαιγδ θητῶν αὐτοῦ. * ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν ιε ἰουδαίων. * καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν ἰησοῦν. καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; ἐδεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν. ὁ οὖν ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.

Martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine, iam olet, quatriduanus est enim. Dicit ei Iesus: Nõne dixi tibi, quod si crediderís, uisura esses gloriam dei? Sustulerunt ergo lapidem à loco, ubi is qui mortuus fuerat, erat positus. Iesus autem attollẽs sursum oculos, dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego aũt sciebam quod semper me audis, sed propter turbã quæ circunstat dixi, ut credãt quod tu me miseris. Atq; hæc quum dixisset, uoce magna clamauit: Lazare, ueni foras. Et prodijt qui fuerat mortuus, manus & pedes habens reuinctos fascijs sepulchralibus, & facies illius sudario erat obuincta. Dicit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi ergo ex Iudæis qui uenerant ad Mariam, & uiderant quæ fecisset Iesus, crediderunt in eum. Quidam autẽ ex ipsis abierunt ad pharisæos, & dixerunt eis quæ fecisset Iesus. Congregauerunt ergo põtifices & pharisæi concilium, ac dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa ædit? Si permiserimus eum sic, omnes credent ei: ueniẽtq; Romani, & tollent tum locum nostrũ, tum gentem. Vnus autem ex ipsis, Caiaphas nomine, quum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec perpenditis quod expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac nõ tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed quũ esset pontifex anni illius, uaticinatus est quod Iesus moriturus esset pro gente, & non tantũ pro gente, sed ut filios dei qui erant dispersi, congregaret in unum. Ab illo ergo die consultabant inuicẽ, ut interficerent eum. Iesus ergo iam nõ propalàm ambulabat inter Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicit Ephraim, & ibi uersabatur cum discipulis suis. Instabat autẽ pascha Iudeorũ, & ascenderunt multi Hierosolymã è regione ante pascha, ut purificarẽt se. Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur inter se in templo stãtes: Quid uidet uobis, quod non uenerit ad diem festum? Dederant autem pontifices & pharisæi præceptum, ut si quis cognouisset ubi esset, indicaret, ut comprehenderent eum. Iesus ergo ante sex dies paschæ uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit à mortuis. Fecerunt aũt ei cœnam ibi, & Martha mini strabat. Lazarus uero unus erat de numero discumbentiũ cum eo. Maria ergo accepit li

ιγ περὶ ὧν εἶπεν ἰούδας. ιδ περὶ τῶν ὄνου. ιε περὶ τῶν προσελθόντων ἑλλήνων.

τραν μύρου ναρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε
τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐ
τῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς
ὀσμῆς τοῦ μύρου. λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν ιγ
αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐ
τὸν παραδιδόναι. διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπρά
θη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;
εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐ
τῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶ
χε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ ἰη
σοῦς. ἄφεσ αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφια
σμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. τοὺς πτωχοὺς γὰρ
πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε
ιθ ἔχετε. * ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἰουδαί
ι ων, ὅτι ἐκεῖ ἐστι. καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν ἰησοῦν μό
νον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν
ἐκ νεκρῶν. ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ
τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολλοὶ δι' αὐ
τὸν ὑπῆγον τῶν ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν
ρ ἰησοῦν. * τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλ
α θὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες, ὅτι ἔρχεται ὁ ἰη
σοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαία τῶν φοινίκων,
καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον. ὡς
ἀννᾶ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυ
ρα ρίου ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. * εὑρὼν δὲ ὁ ιδ
ζ ἰησοῦς ὀναρίον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὸ, καθὼς ἐστι γε
γραμμένον. μὴ φοβοῦ θύγατερ σιὼν, ἰδοὺ ὁ βασι
λεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.
ρβ * ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ
ι πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ἰησοῦς. τότε ἐμνήσθη
σαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ
ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος
ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ
τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. διὰ
τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν
τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν φα
ρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφε
λεῖτε οὐδέν; ἰδὲ ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλ
θεν. ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαι ιε
νόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. οὗτοι οὖν
προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς γα
λιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτόν, λέγοντες. κύριε, θέ
λομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος καὶ
λέγει τῷ ἀνδρέᾳ. καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φί
ργ λιππος λέγουσι τῷ ἰησοῦ. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀ
δ πεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δο
ρδ ξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. * ἀμὴν ἀμὴν λέ
ι γω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν
γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ,
ρε πολὺν καρπὸν φέρει. * ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐ
γ τοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν
τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.
ἐὰν

bram unguenti nardi pisticę preciosæ, & unxit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis suis, domus autem impleta est ex odore unguenti. Dicit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Simonis Iscariotes, qui erat eum proditurus: Quare hoc unguentum nõ uenijt trecentis denarijs, et datum est egenis. Dixit autem hoc, non quod pauperes illi curę essent, sed quia fur erat, ac marsupiũ habebat, eaq; quæ mittebãtur, portabat. Dixit ergo Iesus: Sine illam, in diem sepulturæ meæ seruauit istud. Pauperes enim semper habetis uobiscum, me uero nõ semper habebitis. Cognouit ergo turba multa ex Iudęis, quod illic esset: & uenerunt nõ propter Iesum tantũ, sed ut Lazarum quoq; uiderẽt, quem suscitauerat à mortuis. Consultabãt autem principes sacerdotum, ut & Lazarum interficerẽt, qa multi propter illum abibãt ex Iudæis, & credebãt in Iesum. Postero die turba multa quę uenerat ad diem festũ, quum audissent quod ueniret Iesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamabant: Hos anna, benedictus qui uenit in nomine domini rex Israel. Nactus autem Iesus asellam, sedit super eam: sicut scriptũ est: Noli timere filia Sion, ecce rex tuus uenit sedẽs super pullum asinæ. Hæc autem nõ cognouerunt discipuli eius primum, sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt, quod hæc essent scripta de eo, & quod hæc fecissent ei. Testificabatur igitur turba quę erat cum eo, quando Lazarum uocauit de monumento, et suscitauit eum à mortuis: propterea et obuiam uenit ei turba quod audierant eum ædidisse hoc signum. Pharisæi ergo dixerunt inter se: Videtis q̃ nihil proficitis? Ecce mũdus post eum abijt. Erant aũt quidam Græci ex his qui ascenderãt, ut adorarent in festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicẽtes: Domine, uolumus Iesum uidere. Venit Philippus, & dicit Andreæ. Andreas rursum & Philippus dicunt Iesu. Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora ut glorificetur filius hominis. Amen amen dico uobis, nisi granum frumenti deiectum in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si uero mortuũ fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam. Et qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternã custodiet eam.

Si

ρς * ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τίς, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ
ι ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται.
ρζ ἐὰν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ.
δ * νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ τί εἴπω;
ρη πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. * ἀλ
ι λὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ
δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐ
ρανοῦ, καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄ
χλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέ
ναι. ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀ
πεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φω
νὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κό
σμου τούτου. νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκ
βληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς,
πάντες ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε,
σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. ἀ
πεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος. ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ
νόμου, ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς
σὺ λέγεις, δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;
τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν
αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ'
ὑμῶν ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
σκοτία ὑμᾶς καταλαβῇ. καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ
σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε,
πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦ
τα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ'
αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος
ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτὸν, ἵνα ὁ
λόγος ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε.
κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχί
ρθ ων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; * διὰ τοῦτο
α οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας,
τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώ
ρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφ
θαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἀπαστραφῶ
ρι σι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. * ταῦτα εἶπεν ἡ
ι σαΐας, ὅτε ἴδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ
αὐτοῦ. ὅμως μέν τοι ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπί
στευσαν εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ
ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γίνωνται. ἠγά
πησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ πρὸ
ρια τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. * ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ
α εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς
τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμ
ριβ ψαντά με. * ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλή
ι λυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ
μὴ μένῃ. καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων,
καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλ
θον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσ
μον. ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου,
ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖ
νος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐ
μαυτοῦ

Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et ubi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, cohonestabit eum pater. Nũc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, seruato me ex hora hac. Sed propter ea ueni in horam hanc. Pater, illustra nomen tuum. Venit ergo uox de cœlo, *dicens*: Et illustraui, & rursus illustrabo. Turba ergo quæstabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebãt: Angelus ei loquutus est. Respondit Iesus & dixit: Non propter me hæc uox uenit, sed propter uos. Nunc iudicium est mundi huius. Nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Et ego si exaltatꝰ fuero à terra, omnes traham ad meipsum. Hoc autẽ dicebat, significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quod Christus manet in æternum: et quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo ei Iesus: Adhuc ad breue tempus lumen uobiscum est. Ambulate donec lucem habetis, ne uos tenebrę occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hæc loquutus est Iesus, ac digressus abscondit se ab eis. Quum autem tam multa signa fecisset coram eis, nõ credebant in eum: ut sermo Hesaiæ prophetæ impleret quem dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro: & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterãt credere, quia iterum dixit Hesaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur & sanem eos. Hæc dixit Hesaias, quando uidit gloriam eius, & loquutus est de eo. Veruntamen etiam ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter pharisæos non confitebantur, ne è synagoga eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominũ magis quàm gloriam dei. Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, nõ credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me. Ego lux in mundũ ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris nõ maneat. Et si quis audierit uerba mea, & non crediderit, ego nõ iudico eum. Nõ em̃ ueni, ut iudicem mundũ, sed ut seruem mundum. Qui reijcit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quem loquutus sum, ille iudicabit eum in extremo die: quia ego ex me

ipso

ιϛ περὶ τοῦ νιπτῆρος.

μαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ,
αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλή-
σω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐ-
στιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ,
οὕτως λαλῶ. πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰ-
δὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα με-
ταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,
ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέ-
ριγ λος ἠγάπησεν αὐτούς. * καὶ δείπνου γε-
θ νομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν
καρδίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν
ριδ παραδῷ, * εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα
γ δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι
ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει,
ριε * ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμά- ιϛ
ι τια, καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα
βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν
τοὺς πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ,
ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέ-
τρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. κύριε, σύ μου νί-
πτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι. γνώσῃ δὲ με-
τὰ ταῦτα. λέγει αὐτῷ πέτρος. οὐ μὴ νίψῃς τοὺς
πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰη-
σοῦς. ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ.
λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, μὴ τοὺς πό-
δας μου μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κε-
φαλήν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὁ λελουμένος οὐ
χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἐστὶ καθα-
ρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάν-
τες. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτὸν, διὰ τοῦτο
εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε
τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἀνα-
πεσὼν, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετε τί πε-
ριϛ ποίηκα ὑμῖν; * ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκα-
α λος καὶ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ.
ριζ * εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ
ι ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν
τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς
ριη ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. * ἀμὴν ἀ-
γ μὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐ
δὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα
ριθ οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. * οὐ πε-
ι ρὶ πάντων ὑμῶν λέγω, ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην.
ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρ-
τον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέ-
γω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅτ' ἂν γένηται, πιστεύ-
ρκ σητε, ὅτι ἐγώ εἰμι. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμ-
α βάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμ-
ρκα βάνων, λαμβάνει τὸν ἀποστείλαντά με. * ταῦτα εἰ-
δ πὼν ὁ ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρ-
τύρησε, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς
ἐξ

ipso non sum locutus: sed qui misit me pa-
ter, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam
& quid loquar: Et scio quod mãdatum eius
uita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut
dixit mihi pater, sic loquor. Ante festum XIII
autem paschæ sciens Iesus, quod uenisset ho
ra ipsius, ut trãsiret ex hoc mũdo ad patrem,
quũ dilexisset suos qui erant in mundo, usq;
ad finem dilexit eos. Et cœna facta, cum dia-
bolus iam immisisset in cor Iudæ Simonis I-
scariotæ ut proderet eum, sciens Iesus quod
omnia dedisset sibi pater in manus, & quod
à deo exisset, & ad deũ iret, surgit à cœna, &
ponit uestimẽta: & cum accepisset linteum,
præcinxit se. Deinde misit aquã in peluim,
& cœpit lauare pedes discipulorum, & ex-
tergere linteo quo erat præcinctus. Venit er
go ad Simonem Petrum. & dicit ei Petrus:
Domine, tu mihi lauas pedes? Respondit Ie
sus et dixit ei: Quod ego facio, tu nescis nũc,
scies autem postea. Dicit ei Petrus: Non la-
uabis meos pedes in æternum. Respondit
ei Iesus: Si non lauero te, non habes partem
mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine,
non tantum pedes meos, sed & manus & ca
put. Dicit ei Iesus: Qui lotus est nõ opus ha-
bet, nisi ut pedes lauet, sed est mũdus totus.
Et uos mundi estis, sed non omnes. Sciebat
enim quis nã esset qui proderet ipsum, pro-
pterea dixit: non estis mundi omnes. Postq̃
ergo lauisset pedes eorum, receptisq; uesti-
bus suis accubuisset, iterum dixit eis: Scitis
quid fecerim uobis? Vos uocatis me magi-
strum ac dominum, & bene dicitis, sum ete-
nim. Si ergo ego laui pedes uestros dñs &
magister, uos quoq; debetis inuicem alij alio
rum lauare pedes. Exemplum enim præbui
uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita
& uos faciatis. Amen amen dico uobis, non
est seruus maior domino suo, neque legatus
maior est eo qui legauit ipsum. Si hæc noui-
stis, beati estis si feceritis ea. Non de omni-
bus uobis loquor. ego scio quos elegerim.
Sed ut adimpleatur scriptura: Qui edit me-
cum panẽ, sustulit aduersum me calcaneum
suum. Nunc dico uobis prius quàm fiat: ut
quum factum fuerit credatis, quod ego sim.
Amen amen dico uobis, qui recipit quẽcun
que misero, me recipit. Qui autem me reci-
pit, recipit eum q̃ me misit. Cum hęc dixisset
Iesus, turbatus est spiritu, & testificatus est,
dixitq;: Amen amen dico uobis, quod unus
ex uobis

ρκβ ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. * ἔβλεπον οὖν εἰς
α ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ, ἀπορούμενοι περὶ τίνος
ρκγ λέγει. * ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθη-
ι τῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἰησοῦ, ὃν ἠγαί-
πα ὁ ἰησοῦς. νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέτρος
πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἐπιπεσὼν
δὲ ἐκεῖνος ὑπὸ τὸ στῆθος τοῦ ἰησοῦ, λέγει αὐ-
τῷ. κύριε τίς ἐστιν; ἀποκρίνεται ὁ ἰησοῦς. ἐ-
κεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώ-
ρκδ σω. * καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν
θ ἰούδᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον
ρκε τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. * λέγει
ι οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὃ ποιεῖς, ποίησον ταχίον. τοῦτο
δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν
αὐτῷ. τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον
εἶχεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀγόρα-
σον, ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἢ τοῖς πτω-
χοῖς ἵνα τι δῶ. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος,
εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέ-
γει ὁ ἰησοῦς. νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,
καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη
ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ
εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑ-
μῶν εἰμί. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς ἰου-
δαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δί-
δωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγά-
πησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.
ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί
ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. λέγει αὐτῷ
σίμων πέτρος. κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί
μοι νῦν ἀκολουθῆσαι. ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις
ρκϛ μοι. * λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. κύριε, διὰ τί
α οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου
ὑπὲρ σοῦ θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τὴν
ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω
σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με
ρκζ τρίς. * καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. μὴ τα-
ι ρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν,
καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου
μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύο-
μαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοι-
μάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παρα-
λήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτὸν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ,
καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οἴδατε, καὶ
τὴν ὁδὸν οἴδατε. λέγει αὐτῷ θωμᾶς. κύριε, οὐκ
οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις; καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν
ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς
καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν
πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέ-
ρα μου ἐγνώκειτε ἄν. καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ
ἑωράκατε

ex uobis proditurus est me. Aspiciebant er-
go se inuicem discipuli, hæsitantes de quo di
ceret. Erat aũt unus ex discipulis Iesu recum
bens in sinu ipsius, nimirum is quem dilige-
bat Iesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, ut
sciscitaretur, quis esset de quo loqueret. Ita-
que quum recubuisset ille super pectus Iesu,
dicit ei: Domine, quis est? Respondit Iesus:
Ille est, cui ego intinctum panem porrexero.
Et quum intinxisset panem, dedit Iudæ Si-
monis Iscariotæ. Et post offulã ingressus est
in eum satanas. Dicit igitur ei Iesus: Quod
facis, fac citius. Hoc autẽ nemo intelligebat
discumbentium ad quid dixisset ei. Quidam
enim putabãt, quia loculos habebat Iudas,
quod dixisset ei Iesus, eme ea, quæ opus sunt
nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid
daret. Quũ ergo accepisset ille offulam, exi-
uit continuo. Erat autem nox. Quum ergo
exisset, dixit Iesus: Nunc glorificatus est fi-
lius hominis, & deus glorificatus est per eũ.
Si deus glorificatus est per eũ, & deus glo-
rificabit eum per se, et continuo glorificabit
eum. Filioli adhuc paulisper uobiscũ sum.
Quæretis me, & sicut dixi Iudæis, quò ego
uado, uos nõ potestis uenire: ita & uobis di-
co nunc. Præceptum nouum do uobis, ut di
ligatis uos mutuo, sicut dilexi uos, ut & uos
diligatis uos mutuo. In hoc cognoscẽt om-
nes, quod discipuli mei sitis, si charitatem ha
bueritis inter uos mutuam. Dicit ei Simon
Petrus: Domine, quò uadis? Respondit ei Ie
sus: Quò ego uado, nõ potes me nunc sequi,
sequeris autem postea. Dicit ei Petrus: Do-
mine, quare nõ possum te sequi nunc? Ani-
mam meam pro te ponam. Respondit ei Ie-
sus: Animam tuam pro me pones? Amen a-
men dico tibi, Non canet gallus, donec ter
me negaueris. Et ait discipulis suis: Ne tur XIIII
betur cor uestrũ. Creditis in deum, & in me
credite. In domo patris mei mansiones mul-
tæ sunt. Quod si secus esset, dixissem uobis,
uado paraturus uobis locum. Et si abiero
ad parandum uobis locum, iterum ueniam
& assumam uos ad meipsum, ut ubi sum
ego, & uos sitis: & quò ego uado, scitis, &
uiam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, ne-
scimus quò uadis, & quomodo possumus
uiam scire? Dicit ei Iesus: Ego sum uia, & ue
ritas & uita. Nemo uenit ad patrem nisi per
me. Si cognouissetis me, & patrẽ meum uti-
que cognouissetis. Et nũc cognoscitis eũ, &

ἑωράκατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ Φίλιππος· κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμί, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιππε, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα. καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μὴ διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. * καὶ ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸ ὄνομά μου τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. * ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.

λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης· κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. * καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. * ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μού ἐστιν.

uidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrē, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouisti me? Philippe, qui uidit me, uidit patrem. Et quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Non credis, quod ego in patre sum, & pater in me? Verba quæ ego loquor uobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Credite mihi, quod ego in patre sum, & pater in me. Alioq propter ipsa facta credite mihi. Amē amē dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora his faciet quia ego ad patrem uado. Et quicquid petieritis nomine meo hoc faciam, ut glorificetur pater per filiū. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea seruate. Et ego rogabo patrē, & alium consolatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternū, spiritum ueritatis quē mundus non potest accipere: quia non uidet eū, nec nouit eum. Vos autē cognoscitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquā uos orphanos, ueniam ad uos. Ad huc pusillum, & mundus me iam non uidet: uos autē uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quòd ego sum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & apériam ei meipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: & sermo quem auditis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc locuutus sum uobis apud uos manens. Paracletus autē ille qui est spiritus sanctus, quem spiritum mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunq dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor uestrum, neq formidet. Audistis quod ego dixi uobis, Vado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quod dixerim uado ad patrem, quia pater maior me est.

καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γένηται, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε. οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν, καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐάν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι καὶ καίεται.

* ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσασθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. * ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γένησθε ἐμοὶ μαθηταί. καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.

* μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

* ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. * ἵνα ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. * ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.

* μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. * εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου

Et nunc dixi uobis prius q̄ fiat, ut quum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar uobiscū. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mūdus quod diligo patrem, & sicut mandatū dedit mihi pater, sic facio. Surgite, eamus hinc. Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentē fructum tollit, & omnē qui fert fructum purgat, ut fructū copiosiorem afferat. Iam uos mundi estis propter sermonem, quem loquutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes nō potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non mānserit, ejectus est foras sicut palmes, & exaruit: & colligunt eos, & in ignē conjciunt & ardent. Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locuutus sum uobis, ut gaudium meū in uobis maneat, & gaudium uestrum impleatur. Hoc est præceptū meū, ut diligatis uos inuicē, sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionē nemo habet, ut quis animam suā ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæcunq ego præcipio uobis. Nō posthac uos dico seruos, quia seruus nescit qd faciat dominus eius. Vos aūt dixi, amicos: quia omnia quę audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos & constitui uos, ut eatis & fructū afferatis, & fructus uester maneat: ut quicquid petieritis patrem nomine meo, det uobis. Hæc præcipio uobis, ut diligatis uos mutuo. Si mūdus uos odit, scitis q̄ me prius quàm uos odio habuerit. Si de mūdo fuissetis, mūdus quod suū est, diligeret. Quia uero de mūdo nō estis, sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote sermonis quē ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persequuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum

μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.
ρμᾱ α * ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου. * ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. * εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. * ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. * εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ιζ
ρμβ β ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ.
ρμγ α * ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅτ' ἂν ἔλθῃ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν.
ρμδ β * ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις. ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με. περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ
ρμε γ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. * πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμά ἐστιν. * διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
ρμς β μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. τί ὅτι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον

meum seruauerũt, & uestrũ seruabunt. Sed hæc omnia faciẽt uobis propter nomẽ meũ, quia nõ nouerunt eum qui misit me. Si non uenissem & loquutus fuissem eis, peccatum nõ haberent. Nunc aũt non habẽt quod prætexant peccato suo. Qui me odit, is & patrẽ meũ odit. Si opera nõ fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatũ non haberẽt. Nũc aũt & uiderunt & oderunt, nõ solum me, uerum etiã patrẽ meum. Sed *hoc accidit*, ut compleatur sermo qui in lege eorũ scriptus est: Odio habuerunt me gratis. Quũ autẽ uenerit paracletus, quem ego mittã uobis à patre, spiritus ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Quin & uos testes estis, quia ab initio mecũ estis. Hæc XVI loquutus sum uobis, ut ne quid offendamini. Alienos à synagogis facient uos. Sed uenit tempus, ut quisquis interficiet uos, uideatur cultũ præstare deo. Et hæc facient uobis, quia nõ nouerũt patrẽ neq; me. Sed hęc loquutus sum uobis, ut quum uenerit tempus illud, reminiscamini eorũ quod ego dixerim uobis. Hæc autẽ uobis ab initio nõ dixi, quia uobiscum erã. Nunc autem uado ad eum qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me, quò uadam. Sed quia hæc loquutus sum uobis, mœstitudo impleuit cor uestrũ. Sed ego ueritatẽ dico uobis, expedit uobis ut ego uadã. Si enim non abiero, consolator ille non ueniet ad uos. Sin autẽ abiero, mittã eum ad uos. Et quũ uenerit ille, arguet mundum de peccato & de iustitia & de iudicio. De peccato quidem, quia nõ credunt in me. De iustitia uero, quia ad patrẽ uado, & posthac non uidetis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. Ad hæc multa habeo quæ uobis dicã, sed nõ potestis portare nunc. Quum autẽ uenerit ille qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnẽ ueritatẽ. Nõ enim loquetur à semetipso, sed quæcunq; audierit, loquetur, & quæ futura sunt, annunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. Omnia quæcũq; habet pater, mea sunt: propterea dixi uobis, quod de meo accipiet & annũciabit uobis. Pusillũ, & nõ uidetis me, & iterũ pusillũ & uidebitis me, quia ego uado ad patrẽ. Dixerũt ergo quidã ex discipulis eius inter se: Quid est hoc quod dicit nobis, Pusillũ & nõ uidetis me, & rursus pusillũ & uidebitis me, & qa ego uado ad patrẽ?

Dicebant

ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλὰ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς. ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαράν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς ἄρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ
ρν οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα
ρνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. * ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε. καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν. αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρός, καὶ
ρνβ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἰδὲ νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἄρτι
ρνγ πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε. καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστί. * ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶπε. πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ ἔδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰωνίου ζωὴ ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον, ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας ἰησοῦν χριστόν. ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα. ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ

temet.

σεαυτοῦ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, κἀμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σου εἰσίν. ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρά σου ἐξῆλθον. καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, κἀγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων. καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς. ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου τοῦ

temetipsum gloria quam habui, prius quàm hic mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerũt. Nunc cognouerunt quod omnia quæcũq; dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt: & cognouerunt uere, quod à te exiui: & crediderunt quod tu me misisti. Ego pro eis rogo. Nõ pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, qa tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum in eis. Et iam nõ sum in mũdo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos per nomen tuũ, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos. Quũ essem cum eis in mundo, ego seruabam eos nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis perijt, nisi filius ille perditus, ut scriptura compleretur. Nũc autem ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Ego tradidi eis sermonẽ tuum & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo. Non rogo ut tollas eos è mundo, sed ut serues eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo. Sanctifica eos per ueritatem tuam. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mundum, & pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati per ueritatẽ. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro ijs qui credituri sunt per sermonem eorum in me: ut omnes unum sint: sicut tu pater in me, et ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus quod tu me miseris, & ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus, quòd tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, uolo: ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut uideant gloriam meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante condítum mundum. Pater iuste, & mundus te nõ cognouit: ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, quòd tu me miseris. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Hæc quum dixisset Iesus egressus est cum discípulis suis trans torrentem

XVIII

cedron

κέδρου, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἤδει δὲ καὶ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ὁ οὖν ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. ἰησοῦς δὲ εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν, εἶπεν αὐτοῖς. τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς. ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπαγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. σίμων οὖν πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλχος. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τῷ πέτρῳ. βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν ἰουδαίων συνέλαβον τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτὸν, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς ἄνναν πρῶτον. ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. ἠκολούθει δὲ τῷ ἰησοῦ σίμων πέτρος, καὶ ἄλλος μαθητής. ὁ δὲ μαθητης ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. τί με ἐπερωτᾷς, ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς. ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ ἰησοῦ, εἰπών

cedron, ubi erat hortus in quẽ introiuit ipse & discipuli eius. Nouerat autẽ & Iudas qui prodebat eum, locum quia frequenter Iesus conuenerat illuc cũ discípulis suis. Iudas ergo quum accepisset cohortẽ, & à pontificibus ac pharisæis ministros, uenit illuc cum laternis ac facibus et armis. Iesus itaq; sciens omnia quæ uentura erant super se, processit ac dixit eis: Quem quæritis? Responderunt ergo ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autẽ & Iudas qui prodebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis, Ego sum: abierunt retrorsum & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos: Quem quæritis? Illi autẽ dixerunt: Iesum Nazarenũ. Respondit Iesus: Dixi uobis, q ego sum. Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Vt compleretur sermo quẽ dixerat: Ex ijs quos dedisti mihi, non perdidi quenquã. Simon ergo Petrus quum haberet gladium, eduxit eum, & percussit pontificis seruum, & abscidit auriculam eius dextram. Erat autẽ nomen seruo Malchus. Dicit ergo Iesus Petro: Immitte gladium tuum in uaginam. An non bibam poculũ quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorũ comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerunt eum ad Annam primũ: erat enim focer Caiaphę, qui erat pontifex anni illius. Erat autẽ Caiaphas is qui cõsilium dederat Iudæis, quod expediret unũ hominẽ mori, p populo. Sequebatur autẽ Iesum Simon Petrus, & alius discípulus. Discípulus autẽ ille erat notus pontifici, & introiuit cũ Iesu in atriũ pontificis. Petrus autẽ stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discípulus ille alter, q erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrũ. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Num & tu ex discípulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autẽ serui & ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat, & calefaciebãt se. Erat autẽ cũ eis & Petrus stans & calefaciẽs se. Pontifex ergo interrogauit Iesum de discípulis suis & de doctrina ipsius. Respondit ei Iesus: Ego palam loquutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga & in tẽplo quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto loquutus sum nihil. Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid loquutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quę dixerim ego. Hæc autẽ quũ dixisset, unus assistens ministrorũ dedit alapam Iesu,

ρογ ειπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; *ἀπε-
ι κρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρη-
ροσ σον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;
α * ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον πρὸς καϊά-
ροε φαν τὸν ἀρχιερέα. * ἦν δὲ σίμων πέτρος
α ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. μὴ καὶ
σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος,
καὶ εἶπεν. οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρ-
χιερέως συγγενὴς ὢν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠ-
τίον. οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλι-
ροσ ν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ
α ἐφώνησεν. *ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊά-
φα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα. * καὶ αὐ-
ροζ τοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶ-
ι σιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πι-
λᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε· τίνα κατηγορίαν
φέρετε τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ
εἶπον αὐτῷ. εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἂν σοι
παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶ-
τος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑ-
μῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι.
ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα· ἵνα ὁ λόγος τοῦ
ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ
ροη ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. * εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ
α πραιτώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰη-
σοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου-
δαίων; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέ-
ροθ γεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ; *ἀπεκρίθη
ι ὁ πιλᾶτος. μή τι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ
σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίη-
σας; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ
βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ, ἠγωνίζον-
το, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. νυνὶ δὲ ἡ βα-
ρπ σιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. * εἶπεν οὖν αὐ-
δ τῷ ὁ πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ ἰη-
ρπα σοῦς. σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. *ἐγὼ
ι εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσ-
μον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς
ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πι-
λᾶτος. τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν
ρπβ ἐξῆλθε πρὸς τοὺς ἰουδαίους. * καὶ λέγει αὐτοῖς.
δ ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. *ἔστι δὲ
ρπγ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πά-
δ σχα. βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα
ρπδ τῶν ἰουδαίων; *ἐκράυγασαν οὖν πάλιν πάν-
α τες, λέγοντες. μὴ τοῦτον ἀλλὰ τὸν βαραββᾶν. ἦν
ρπε δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής. *τότε οὖν ἔλαβεν ὁ πι-
δ λᾶτος τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. καὶ οἱ στρατιῶ-
ται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐ-
τοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβα-
λον αὐτῷ, καὶ ἔλεγον. χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου-
δαίων

dicens: Siccine respondes pōtifici: Respon-
dit ei Iesus: Si male loquutus sum, testifica-
re de malo: sin bene, cur me cædis: Et misit
eum Annas uinctum ad Caiapham pontifi
cem. Stabat autem Simon Petrus & calefa-
ciebat se. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex di
scipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non
sum. Dicit ei unus ex seruis pōtificis cogna-
tus eius, cuius absciderat Petrus auriculam:
Nonne ego te uidi in horto cum illo: Iterum
ergo negauit Petrus, et statim gallus cecinit.
Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætoriū.
Erat autem mane, & ipsi non introierunt in
prætorium, ne contaminarentur, sed ut ede-
rent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos fo-
ras, & dixit: Quam accusationē affertis ad-
uersus hominem hunc? Responderunt, &
dixerunt ei: Si nō esset hic nocens, haudqua
quam tibi tradidissemus eum. Dicit ergo eis
Pilatus: Accipite eum uos, et secundū legem
uestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iu-
dæi: Nobis non licet interficere quenquam.
Vt sermo Iesu impleretur quem dixit, signi-
ficans qua morte esset moriturus. Introiuit
ergo iterum in prætorium Pilatus, & uoca-
uit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudęorū?
Respōdit Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an
alij dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus:
Num ego Iudæus sum? Gens tua & ponti-
fices tradiderunt te mihi. Quid feciſti? Re-
spondit Iesus: Regnum meum non est ex
hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum
meum, ministri mei utique decertarent, ne
traderer Iudæis. Nunc autem regnū meum
non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo
rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod
rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad
hoc ueni in mūdum, ut testimonium feram
ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uo-
cem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est uerí-
tas? Et quum hoc dixisset, iterum prodijt ad
Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in
eo causam. Est autem consuetudo uobis, ut
unum dimittam uobis in pascha. Vultis ne
ergo dimittam uobis illum regem Iudæo-
rum? Clamauerunt rursum omnes, dicen-
tes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem
Barabbas latro. Tunc ergo apprehen- XIX
dit Pilatus Iesum, & flagellauit. Et milites
plectentes coronam de spinis, imposue-
runt capiti eius, & uestę purpurea circun-
dederunt eum, ac dicebant: Aue rex Iu-
dæorum

ρπς δώσω. καὶ ἐδίδου αὐτῷ ῥαπίσματα. *ἐξῆλ-
δ θεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς,
ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐ-
ρπζ δεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. *ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰη-
δ σοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ πορ
φυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος.
ρπη * ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέτης
α ἐκραύγασαν, λέγοντες. σταύρωσον, σταύρωσον.
ρπθ *λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς,
ι καὶ σταυρώσατε. *ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐ-
ρθ τῷ αἰτίαν. * ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι.
θ ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφεί
ρθα λει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.
ι * ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τὸν λόγον,
ρθβ μᾶλλον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πά
λιν, καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ. πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπό-
ρθγ κρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. *λέγει οὖν αὐτῷ ὁ
ι πιλᾶτος. ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω
σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; ἀπε
κρίθη ὁ ἰησοῦς. οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐ-
μοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παρα
δούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζή-
τει ὁ πιλᾶτος ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ δὲ ἰουδαῖοι
ἐκραζον, λέγοντες. ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ
φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς ὁ βασιλέα αὐτὸν ποι-
ῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. ὁ οὖν πιλᾶτος ἀκού-
σας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ
ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον
λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρα-
σκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς
ρθδ ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. * οἱ δὲ ἐκρά-
α γαζαν. ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. * λέγει
ρθε αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος, τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπε
ι κρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ
ρθς καίσαρα. *τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς,
α ἵνα σταυρωθῇ. * παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἀ-
ρθζ πήγαγον, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν
α εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ
ρθη γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν. * καὶ μετ'
α αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ
ρθθ τὸν ἰησοῦν. *ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος,
α καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον. ἰησοῦς ὁ
ρι ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *τοῦτον οὖν τὸν
ι τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν
τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς. καὶ
ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, ῥωμαϊστί. ἔλε-
γον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων. μὴ
γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος
εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πι-
λᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα. οἱ οὖν στρατιῶται
ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώ-

dæorum. Et dabant ei alapas. Exiuit iterum
Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco uobis
eum foras, ut cognoscatis ꝙ nullā in eo cau
sam inuenio. Exiuit ergo Iesus foras, gestās
spineam coronā, & purpureum pallium. Et
dicit eis: Ecce homo. Quum ergo uidissent
eum pontifices & ministri clamabāt, dicen-
tes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus:
Accipite eū uos, & crucifigite: ego enim nō
inuenio in eo causam. Responderunt ei Iu-
dæi: Nos legē habemus, & secūdum legem
nostram debet mori: quia filium dei se fecit.
Quū ergo audisset Pilatus hunc sermonem,
magis timuit: & ingressus est prætorium ite
rum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus au-
tem responsum nō dedit ei. Dicit ergo ei Pi
latus: Mihi nō loqueris? nescis quod potesta
tem habeam crucifigendi te, & potestatē ha
beam absoluendi te? Respondit Iesus: Non
haberes potestatē aduersum me ullam, nisi
tibi datū esset è supernis. Propterea qui me
tradidit tibi, maius peccatū habet. Et ex eo
quærebat Pilatus absoluere eum. Iudæi au-
tem clamabāt, dicentes: Si hunc absolueris,
non es amicus Cæsaris. Quicūq; se regē fa-
cit, cōtradicit Cæsari. Pilatus aūt quum au-
disset hunc sermonē, produxit foras Iesum,
seditq; pro tribunali in loco qui dicit Litho-
strotos, Hebraice aūt Gabbatha. Erat autem
parasceue paschæ, hora fermè sexta, & dicit
Iudæis: Ecce rex uester. Illi autem clamabāt:
Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus:
Regem uestrum crucifigam? Responderūt
pontifices: Non habemus regem, nisi Cæsa
rem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifi-
geretur. Acceperunt autē Iesum, & abduxe-
runt, atq; is baiulans crucem suam, exiuit in
eum, qui dicitur Caluaria, locum, Hebraice
aūt Golgotha, ubi crucifixerunt eū, & cum
eo alios duos hinc & hinc, medium autē Ie-
sum. Scripsit autē & titulū Pilatus, & posuit
super crucem. Erat autē scriptum: Iesus Na-
zarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulum
multi Iudæorum legerunt, quia prope ciui-
tatem erat locus ubi crucifixus est Iesus. Et
erat scriptum Hebraice & Græce & Latine.
Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum
Noli scribere, Rex Iudæorū: sed quòd ille di
xerit, Rex sum Iudæorum. Respondit Pila-
tus: Quod scripsi, scripsi. Milites ergo quū
crucifixissent Iesum, acceperunt uestimenta
eius, & fecerunt quatuor partes, unicuiq; mi

τῇ μερίδι, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους. μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λαχώμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα. διεμερίσαντο τὰ ἱματία μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν
σβ στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. * εἱστήκεισαν δὲ
ι παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ἰησοῦ ἡ μητὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή. ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ. γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥ-
σγ ρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. * με-
δ τὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει. διψῶ. σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ
σδ τῷ στόματι. * ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ ἰησοῦς,
α εἶπε. τετέλεσται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέ-
σε δωκε τὸ πνεῦμα. * οἱ οὖν ἰουδαῖοι, ἐπεὶ πα-
ι ρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ἐρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία. κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. ὀστοῦν οὐ συντριβήσετε ἀπ' αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. ὄψονται εἰς
σϛ ὃν ἐξεκέντησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε ιη
α τὸν πιλᾶτον ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐπέτρε-
σζ ψεν ὁ πιλᾶτος. * ἦλθε δὲ καὶ νικόδημος ὁ
ι ἐλθὼν πρὸς ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα μύρνης καὶ ἀλοῆς ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν.
ση * ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐ-
α τὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν.
σθ * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ μαγδα-
α ληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτείας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνη-
μεῖον

liti partē & tunicam. Erat aūt tunica inconſutilis, à ſummo contexta per totum. Dixerunt ergo inter ſe: Ne ſcindamus eā, ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt ueſtimenta mea ſibi, & in ueſtem meā miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerūt. Stabant aūt iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleopæ, & Maria Magdalene. Quū uidiſſet ergo Ieſus matrē ac diſcipulū aſtantem, quē diligebat dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua. Poſtea ſciens Ieſus, ꝙ omnia iam conſummata eſſent, ut conſummaretur ſcriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat poſitū aceto plenū. Illi uero impleuerūt ſpongiam aceto & hyſopo, & impoſitam admouerunt ori eius. Quū ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatū eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum. Iudæi ergo, quoniā paraſceue erat, ut non remanerēt in cruce corpora ſabbato (erat enim magnus dies ille ſabbati) rogauerūt Pilatum, ut frangerētur eorum crura, ac tollerētur. Venerūt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Ieſum autem quum ueniſſent, ut uiderunt eum iam mortuū, non fregerunt eius crura: ſed unus militum lancea latus eius fodit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Et qui uidit, teſtimonium perhibuit, & uerū eſt teſtimoniū eius. Et ille ſcit quod uera dicit, ut & uos credatis. Facta ſunt enim hæc, ut ſcriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo. Et rurſus alia ſcriptura dicit: Videbunt in quē pupugerunt. Poſt hæc aūt rogauit Pilatū Ioſeph Arimathienſis, qui erat diſcipulus Ieſu, ſed occultus propter metū Iudæorū: ut tolleret corpus Ieſu, idq; permiſit Pilatus. Venit aūt & Nicodemus, qui uenerat ad Ieſum nocte primū, ferens mixturam myrrhę & aloes ad libras fermè centum. Acceperunt ergo corpus Ieſu, & obuinxerunt illud linteis cū aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autē in eo loco ubi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nōdum quiſquā poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorum, quod in propinquo eſſet monumentū, poſuerūt Ieſum. Vno XX uero die ſabbatorum Maria Magdalene uenit mane, quū adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum

μεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνη-
σι μείου. * τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα
ι πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν, οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.
σια * μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω.
α ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔ-
σιβ θηκαν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. * καὶ λέγουσιν αὐ-
ι τῇ ἐκεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν κύριον μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, μαρία. στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββουνὶ, ὃ λέγεται διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μή μου ἅπτου. οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἶπε αὐτοῖς. ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ, ἀναγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύ-
σιγ ριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. * οὔσης οὖν ὀψίας
θ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν
σιδ αὐτοῦ. * ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες
ι τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς πάλιν. εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμ-
σιε πω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐ-
ζ τοῖς. λάβετε πνεῦμα ἅγιον. * ἂν τινων ἀφῆτε
σις τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἂν τινων κρατῆ-
ι τε, κεκράτηνται. * θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα,
ὁ λεγό-

numentū, uidetq; lapidē ſublatum à monumento. Currit ergo & uenit ad Simonē Petrum, & ad alterū illum diſcipulū, quē amabat Ieſus, & dicit illis: Suſtulerunt dominū e monumento, & neſcimus ubi poſuerint eū. Exijt ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & uenerūt ad monumentū. Currebāt autē duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit citius Petro, uenitq; prior ad monumentū. Et quum ſe inclinaſſet, uidit poſita linteamina, non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eū & introiuit in monumentū, & uidit linteamina poſita, & ſudariū quod fuerat ſuper caput eius nō cū linteaminibus poſitū, ſed ſeparatim inuolutū in unū locū. Tunc ergo introiuit & ille alius diſcipulus, qui uenerat prior ad monumentū, uiditq; & credidit: nondū enim nouerant ſcripturā, ꝙ oportuiſſet eū à mortuis reſurgere. abierunt ergo rurſus diſcipuli ad ſemetipſos. Maria aūt ſtabat ad monumētū foris plorās. Dum ergo fleret, inclinauit ſe in monumētū, & uidet duos angelos amictos albis, ſedētes unū ad caput, & alterū ad pedes illic, ubi poſuerāt corpus Ieſu. Dicūt ei illi: Mulier, q̄d ploras? Dicit eis: Suſtulerunt dominū meū, nec ſcio ubi poſuerūt eū. Hæc quū dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & uidet Ieſum ſtātē, nec ſciebat ꝙ Ieſus eſſet. Dicit ei Ieſus: Mulier, quid ploras? Quē quæris? Illa exiſtimans ꝙ hortulanus eſſet, dicit ei: Dñe, ſi tu aſportaſti eum, dicito mihi ubi poſueris eū, & ego eū tollā. Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa, dicit ei: Rabboni. quod dicitur magiſter. Dicit ei Ieſus: Noli me tāgere. Nōdū enim aſcēdi ad patrē meū. Sed uade ad fratres meos, & dic eis: Aſcēdo ad patrē meū & patrē ueſtrū, & deū meū, & deū ueſtrū. Venit Maria Magdalene, annuncians diſcipulis quod uidiſſet dominū, & ea dixiſſet ſibi. Quū ergo ueſpera eſſet die illo qui erat unus ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli cōgregati propter metū Iudæorū, uenit Ieſus, ſtetitq; in medio & dicit eis: Pax uobis. Et quū hæc dixiſſet, oſtēdit eis manus ac latus ſuū. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli, uiſo domino. Dixit ergo eis iterū: Pax uobis. Sicut miſit me pater, ita & ego mitto uos. Hæc quū dixiſſet, flauit in eos & dicit eis: Accipite ſpiritū ſanctū. Quorūcūq; remiſeritis peccata, remittunt eis: quorūcunq; retinueritis, retēta ſunt. Thomas aūt unus ex duodecim,

ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. * καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν. εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ, φόρει τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. * ἀπεκρίθη ὁ Θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με Θωμᾶ, πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. * μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος. ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος, ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ, ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης, ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταί, ὅτι Ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. παιδία μή τι προσφάγιον ἔχετε. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων. * λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τῷ Πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνός, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. * ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. * ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν, καὶ τοσούτων ὄντων τὸ δίκτυον. * λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. δεῦτε ἀριστήσατε. * οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν

qui dicitur Didymus, nõ erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus dominum. Ille aũt dixit eis: Nisi uidero in manibus eius uestigium clauorũ, & mittã digitum meum in uestigium clauorum, & mittã manum meã in latus eius, non credã. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuũ huc, & uide manus meas, & admoue manum tuã, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed credens. Respondit Thomas, et dixit ei: Dominus meus et deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui non uiderunt & crediderunt. Multa quidẽ & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autẽ scripta sunt, ut credatis, quod Iesus est Christus ille filius dei, & ut credẽtes uitã habeatis per nomẽ eius. Postea manifestauit se iterum XXI Iesus ad mare Tyberiadis. Manifestauit aũt sic. Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus: et Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, alijq; ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscatum. Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Exierunt & ascenderũt in nauim statim, & illa nocte nihil ceperũt. Mane autem iam facto stetit Iesus in littore, nõ tamen cognouerunt discipuli, quod Iesus esset. Dicit eis Iesus: Pueri, num quid opsonij habetis? Responderunt ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dextrã nauigij partẽ rete, & inuenietis. Miserunt ergo & iam nõ ualebant illud trahere præ multitudine piscium. Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus, Petro: Dominus est. Simon ergo Petrus quum audisset quòd dominus esset, tunica succinxit se, erat enim nudus, & misit se in mare. Alij autẽ discipuli nauigiolo uenerunt: non enim longe aberant à terra, sed circiter cubitis ducentis, trahentes rete piscium. Vt ergo descenderunt in terram, uiderũt prunas positas, & piscem superpositum, & panem. Dicit eis Iesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquagintatribus. Et quum tot essent, non est scissum rete. Dicit eis Iesus: Venite, prandete. Et nemo discipulo-

rum

θητῶν ἐξετάσαι αὐτόν. σὺ τίς εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ Κύριός ἐστι. * ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. * τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς. Σίμων Ἰωάννου, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ. ναὶ Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον. * Σίμων Ἰωάννου, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ. ναὶ Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. * Σίμων Ἰωάννου, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. * βόσκε τὰ πρόβατά μου. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶπε. Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος, λέγει τῷ Ἰησοῦ. Κύριε οὗτος δὲ τί; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ὀψέ μαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ὀψέ μαι, τί πρός σε; οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἃ τινα ἐὰν γραφήται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

ΤΕΛΟΣ

rum audebat interrogare eum, dicens: Tu quis es? quũ scirent quod dñs esset. Venit itaq; Iesus, & accipit panẽ, & dat eis, & piscem similiter. Hac iam tertia uice manifestatus est Iesus discipulis suis quum resurrexisset à mortuis. Quũ ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis, diligis me plus q̃ hi? Dicit ei: Etiã dñe, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterũ: Simon Ioãnis, diligis me? Ait illi: Etiã dñe, tu scis quod amẽ te. Dicit ei. Pasce oues meas. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Indoluit Petrus, quod dixisset sibi tertio, Amas me: dixitq; ei, Dñe, tu omnia nosti, tu scis quod amẽ te. Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, quũ esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: quum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, et ducet quò non uis. Hoc autem dixit, significans qua morte glorificaturus esset deũ. Et quũ hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Conuersus Petrus, uidet illũ discipulũ, quem diligebat Iesus, sequentem, & qui recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: Domine, quis est ille qui tradit te? Hunc ergo quum uidisset Petrus, dicit Iesu: Domine, hic autem quid? Dicit ei Iesus, Si eum uelim manere donec ueniam, quid ad te? Tu me sequere. Exijt ergo sermo inter fratres, quod discipulus ille non moreretur. Et non dixerat ei Iesus, Non moritur: sed, Si eum uelim manere donec ueniã, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus quod uerum est testimoniũ eius. Sunt autẽ & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipse, opinor, mũdus caperet eos qui scriberentur libros.

FINIS.

ΓΟ ΔΑΜΑΣΚΟΥ ἤρξατο, ϗ ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσόν, διαπεῖθεν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν. διὰ κεῖθεν ἀφορισθεὶς μετὰ βαρναβᾶ εἰς τὴν ἀρσινόην, διαπλεῖ εἰς σελεύκειαν, ἔ ἔπειτα εἰς λύπρον, ϗὼθα καὶ παῦλος ἤρξατο καλεῖσθαι. ἔπειτα εἰς πέργην, ἔπειτα εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, ἔπειτα εἰς ἰκόνιον, ἔπειτα εἰς λύστραν καὶ δέρβην τῆς λυκαονίας, ἔπειτα εἰς παμφυλίαν, ἔπειτα πάλιν εἰς πέργην, ἔπειτα εἰς ἀττάλειαν, εἶτα πάλιν βίτην εἰς ἀντιόχειαν τῆς συρίας, εἶτα πάλιν τρίτην εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πεντηκοστήν. εἶτα πάλιν τετάρτην εἰς ἀντιόχειαν. εἶτα διῆλθε τὴν συρίαν κατὰ τὴν κιλικίαν. εἶτα πάλιν διὰ στόρου εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ϗὼθα τὸν τιμόθεον προὐτρέψατο, εἶτα εἰς τὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χώραν, εἶτα εἰς μυσίαν, εἶτα εἰς τρωάδα. διακέθεν εἰς νεάπολιν, εἶτα εἰς φίλιππον τῆς μακεδονίας. εἶτα διελθὼν τὴν ἀμφίπολιν καὶ τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέρροιαν, εἶτα εἰς ἀθήνας, εἶτα εἰς κόρινθον, εἶτα εἰς ἔφεσον, εἶτα εἰς καισάρειαν, εἶτα διὰ στόρου εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν. εἶτα πάλιν διὰ στόρου εἰς ἔφεσον, εἶτα διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλάδα. διακέθεν διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν διὰ στόρου εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων πάλιν εἰς τρωάδα, ϗὼθα καὶ τὸν εὔτυχον ἤγειρε τεθνεῶτα. εἶτα εἰς ἄσσον, εἶτα εἰς μιτυλήνην, εἶτα εἰς τὰ ἀντικρὺ χίου, εἶτα εἰς σάμον, διακέθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος ὃν ϗ ἐφέσῳ ὠμίλησεν αὐτοῖς. εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδον, διακέθεν εἰς πάταρα, διακέθεν εἰς τύρον, εἶτα εἰς πτολεμαΐδα, διακέθεν εἰς καισάρειαν, διακέθεν πάλιν πέτρου ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ. διακέθεν παρεπέμφθη εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν δέσμιος ὢν ῥώμην. οὕτως. ἀπὸ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα, διακέθεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, εἶτα εἰς κνίδον, διακέθεν πολλὰ πλεύσας, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ϗὼθα ἡ ἐχίδνα καθήψατο τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. εἶτα εἰς συρακούσας, εἶτα εἰς ῥήγιον τῆς καλαβρίας, εἶτα εἰς ποτίολους, διακέθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντήσαντος αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀππίου φόρον καὶ τρεῖς ταβέρνας. καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην, καὶ διατρίψας χρόνον ἱκανόν, ὕστερον ϗ αὐτῇ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτόθι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ πολεμήσειν οἴοις καὶ βασιλείοις τὰ λείψανα τούτου διαθέρξαντες, ἐπέστρωσαν τῇ μνήμῃ ἡμέραν πανηγυρίζουσι τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων, ἕκτῳ τῶν ὅλων μηνὶ τὸν μαρτύριον ἑορτάζοντες. πολλὰς ϗ καὶ πρὸ τούτου ἤδη παραινέσεις ἐποιήσατο, καὶ πολλὰ πρὸ τῶν πραγμάτων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσατο. ἐπὶ δὲ ὅλως καὶ διὰ τῆς ἐπιστολῆς τῶν δεκατεσσάρων τὴν συλλογὴν τούτων τὴν ὅλην ἀνθρώποις διέγραψε πολιτείαν. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ϗ βραχέα καὶ τὸν χρόνον τῶν σημειώσασθαι τοῦ μαρτυρίου παύλου, ἐκ τῶν χρονικῶν κανόνων βυσεβίου τοῦ παμφίλου τὴν ἀναφαλαίωσιν ποιούμενος. ϗὼθα δὴ τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας εἰληφὼς, καὶ τούτῳ ἀναπτύξας, εὑρίσκω τὸ πάθος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ϗ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τιβερίου καίσαρος γεγονημένον, καὶ τὴν τριακάδα δὲ δυθὺς ἀνάστασιν, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάληψιν τοῦ χριστοῦ. ϗ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας εἶδον ἐκεῖ οὖν ἀρσόλας προχειρισμένον εἰς ἀποστολήν, ἣν ἀποφροντίσας ἐφανέρωσεν, καὶ οὖν ἀμφ' αὐτόν. καὶ μετέπειτα σάσιν ἰουδαίων πάλιν καταλαμβάνω, καθὼς ἤδη πρεσπεμψεν, καὶ ὃν ἐφανέρωσεν ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε. καὶ ἡ παῦλου σωφρόνως τὰ παύλου φόνῳ. ὃς μικρὸν ὕστερον ὑπὸ ἀρχόντων τῶν ἰουδαίων πρᾶσις, ὡς δὲ λὰς ἐκομίζετο πρὸς οὖν ϗ δαμασκῷ ἰουδαίου ἡ τῶν μαθητῶν. ἡ μεσίλιος δὲ τὸν ὅλον ἡ λιᾶσις αὐτῷ γεγόνεται πρὸ τοῦ θεοῦ, ὡς μικρῷ προσαναλωθῆναι τὸ ἔτος ἐκεῖνο. ὡς διαλαβομένου δὲ τὰ τῶν ἐνεκαιδεκάτου ἔτους λιβρίου καίσαρος, καταρξαμένου ἡ παύλου τοῦ μυρήσαντος φησὶν ἡ ἱστορία, καὶ τὴν ἅπασαν οἰκουμένην διαδραμεῖν διαγγελιζομένου τὴν εἰς χριστὸν βυσέβειαν μέχρις τεσσαρακοστοῦ ἔτους νέρωνος καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε φηλικος. ἐφ' οὗ καταγορηθεὶς ὑπὸ ἰουδαίων, ἡ ἀρχαιολογίαν ἐποιήσατο παῦλος, ὃς δὴ ἡ ἀποστολὴν εἰς τὴν ἡ καισάρειαν διατρίβων ὧδε δυσίν ἔτεσι. μεθ' ὃν διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆστος, βουδὺς ἀνακείνειν ὥρμησε ἡ ἀποστολον, ὃς ἰουδαίοις ὢν τότε μεγίστην χάριν κατέθετο μέρος. τότε δὴ νόμασας ἐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι ἡ ὧν βολῆς, ἢ καίσαρα ὧν καλεισόμενος, ἐσὰς ὧδε τὸ βήματος ἐπεκαλεῖτο καίσαρα. καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπεται πρὸς νέρωνα καίσαρα. στιλβὶ δὲ αὖθε καὶ ἀρίσταρχος, ὃν καὶ εἰκότως στιγματίαν αὐτοῦ ἡ παῦλος ἀπεκαλεῖ. καὶ λουκᾶς, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γράφων πρᾶσβυς. διακεῖσε οὖν ὧδε ἡ ῥωμαίων ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι πύστου ἱστορεῖ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατ' ἐκείνου διαιρῶ τὸ βιβλίον συγγράψαντος. καὶ τὰ καθεξῆς ἤκιστα τότε γινώσκω, οὐδὲ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἐγκατίθετο τῇ βιβλῳ. καταλιπόντος γὰρ αὐτὸν ἐκεῖσε λουκᾶς τε καὶ

καὶ ἀρίσταρχος ἦλθον. βυσέβιος δὲ οὖν μετέπειτα χρόνου ἀκριβῶς πραγματεύμενος, ἱστόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τούτου καὶ τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶν τὸν παῦλον ἀναστρέψαι, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, ὥσπερ καὶ πρότερον. τότε μὲν οὖν ὧδε νόθου ἀφορισμένου τὸν παῦλον, οὗθις ὧδε τῶν τοῦ κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει σέλαθαι τοῦ καίσαρος ἀναλυθέντα, καὶ διαγγελίαν θαι ἐφ' ἑτέροις δέκα ἔτεσιν. εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνεῖλε μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔπι δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν ἡ ποτρός, καὶ οἰκτωΐαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ ἄλλους μυρίους τοῦ ἡμᾶς πρόσθεν. μετέπεισε δὲ καθολικῶν ἐκίνησε διωγμὸν ἡ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ὧδε τὰς κατὰ τῶν ἀρσόλων ἐπάρθη σφαγάς. μετασελάμενος γὰρ τὸν παῦλον αὖθις, τοῦ βήματι θῆσα. σωπᾶθε δὲ πάλιν ὁ λοῦκας αὐτῷ, ϗὼθα δὴ σωιέθη τὸν παῦλον πρὸς ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νόρων μαρτυρήσας, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τοῦ γνεκαιδεκάτου ἔτους λιβρίου καίσαρος ἐξ οὗ λεγούσειν τὸ διαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δυδυτόρου ἔτη τέσσαρα, καὶ τὰ γαΐου δὲ ὡς αὐτὸς ἔτη τέσσαρα. αὖθις δὲ καὶ τὰ κλαυδίου ἔτη μικρὸν ἐλάττω τεσσάρων καὶ δέκα. ὧν διαδεξάμενος νόρων τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τοῦ αὐτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνεῖλε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀποστολος παῦλος τιμοθέῳ, ποδὶ μὲν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων πάρειμι. ἐν τῇ πρώτῃ μοι ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ὁρμᾶθεν ἐκ στόματος λέοντος, ὅπερ λέγων ἐν τῷ νέρωνα. ποδὶ δὲ τὰ δυδυτόρας ἐν ᾗ καὶ τελειοῦται ἐν κατ' αὐτὸν μαρτυρίᾳ, φησὶ. τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγώνισμαι. τὸν πληροφόρημον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λουκᾶς ἦν παύλου μόνος, αὐτὸς μαρτυρεῖ. ἔστι οὖν ὁ σὰς χρόνος τοῦ κηρύγματος παύλου, εἴκοσι καὶ ἓν ἔτη. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διετέλεσεν ὧδε ἐν τῇ καισάρειαν δέσμιος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ παρουσίας.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Ἐπὶ νόρωνος τοῦ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι παῦλος ὁ ἀπόστολος, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθείς ἐν ᾗ τριακοστῷ ἐνάτῳ ἔτει σωτηρίου πάθους, ὃν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ἐν ῥώμῃ, πεμπτῇ ἡμέρᾳ πανέμου μηνός, ἣ τις λέγοιτ' ἂν πρὸ ἀπρὶ ῥωμαίοις τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθὼ ἦν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, ἐξήκοστῷ καὶ ἐνάτῳ ἔτει τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ παρουσίας.

PEREGRINATIO APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI, CVM RATIONE TEMPORVM PER DES. ERASMVM ROTERODAMVM.

EX ACTIS APOSTOLICIS non liquet Petrũ frequenter commutasse locum, nisi quòd post mortem Stephani, profectus est unà cum collega Ioanne, in Samariam ciuitatem, cui post uersum nomen Sebaste, unde & tota regio Samaria dicta est: ut cõprobaret autoritate sua perficeretq; quod illic per Philippum diaconũ cœptum erat. Deinde uidetur peragrasse Samariæ partes. Sic enim legimus capite octauo. Et multis regionibus Samaritanorum euangelizabant. Est autem Samaria, media inter Iudæam & Galilęam. Porrò nonum caput testatur illum peragrasse uarias Palæstinę regiones, antequàm ueniret Lyddam & Ioppen. Sic enim habet: Factum est autem, ut Petrus dum trãsiret uniuersos, deueniret ad sanctos qui habitabant Lyddæ. Est enim Lydda in Palæstina nõ procul à Ioppe ciuitate littorali. Rursus à Ioppe profectus legitur ad Cæsareã, Palæstinæ maritimam, quę prius dicta fuerat Turris Stratonis. Hic baptizauit Cornelium centurionẽ. Hinc reuersus est Hierosolymam. Cæterum quando profectus sit Antiochiã, ubi præsedisse creditur, aut quando se Romã transtulerit, quasq; regiones peragrarit: quoniam humanis duntaxat historijs proditum est, non laborabo persequi. Nam Eusebius, qui putat illum prędicasse euangelium apud Pontícos, Galatas, Cappadoces, Asiaticos, Bithynos, non aliunde sumpsit coniecturam, nisi quòd harum gentium meminit in priore epistola. Conueniebat autem ut apostolorum præcipuus, annos complures sederet in ea ciuitate, unde dominus Iesus uoluerat euangelicam doctrinã, primum in omnes Iudææ regiones, mox in uniuersum orbem propagari. Iam quod tradit Historia, quam uocant Ecclesiasticam, primariã rerum curam à Christo traditam Petro, Iacobo & Ioãni: id inde colligunt, quòd horum aliquoties nominatim fit mentio, quum de cæteris nihil narretur quid dixerint aut fecerint, nisi quòd adstabant Petro dicenti, tanq; testes. Erant autem Iacobi duo, unus Zebedæi filius, frater Ioannis: hunc interfecit Herodes: atq; hoc ipsum arguit eum fuisse inter apostolos præcipuum. Alter, Alphæi filius. Crebra mentio fit in Actis tertij Iacobi qui dictus est frater domini, cognomento Iustus, filius (ut opinatur Hieronymus) Mariæ, quæ fuerit soror matris domini. Huic Iacobo tribuunt epistolam, quæ legitur inter catholicas. Qui quum nõ esset de numero duodecim apostolorum, tamen hunc statim à morte Christi, apostoli designarunt episcopũ Hierosolymitanum: qui postea q̃ Paulus appellasset Cæsarem, è templi fastigio præcipitatus est, atq; inter lapidandum fullonis fuste percussus, interijt. Hunc Hieronymus quum aliàs tum enarrãs Esaiæ caput decimumseptimum, negat fuisse de numero apostolorũ duodecim. Et tamen quãta fuerit huius autoritas uel illud declarat, quòd quũ in concilio tractaretur de gentibus non onerandis lege Mosaica, post Petrum cum autoritate pronunciat sententiã, ἐγὼ κρίνω, inquiens. Hic idem post, Paulo fuit autor, ut adiungeret sibi quatuor, qui uoto se adstrinxerant, cumq; his ritu Iudaico purificaretur in templo: cuius cõsilio Paulus obtemperauit. Quin etiam urbem ingressus, hũc primum salutauit, tanq; illic primas tenentem. Et in epistola ad Galatas, hunc ceu præcipuum nominat. Aliorum, inquit, apostolorũ uidi neminem, nisi Iacobum fratrem domini. Cæterũ Petrum Antiochiæ fuisse declarat in eadẽ epistola, narrans quemadmodũ illum reprehenderit ob simulationem. Iam Dionysius apud Eusebiũ Corinthiorum episcopus, scriptor peruetustus, literis prodidit, Petrum & Paulũ Romę iussu Neronis eodem die martyrij palmã promeruisse. Cæterũ Petrum inter præcipuos etiam primatẽ fuisse declarat: quod apud Euangelistas omnes, atq; etiã in Actis, in catalogo duo decim semper primo loco recensetur. Deinde quod initio ferè primus fuit ad dicendum. Nã & ante missum spiritũ sanctũ, congregatis in cœnaculo discipulis, proponit de subrogando

quopiam in locum Iudæ. Rursus ubi tumultus esset in populo ob linguarum miraculum, Petrus solus auspicatur contionem euangelicam. Primus omnium miraculũ ædit in nomine Iesu, pro templi foribus sanato claudo. Ac mox hac de causa concursu facto in porticu Salomonis, Petrus contionatur apud populum. Vbi uidetur & Ioannes Petri comes aliquid dixisse, quod non refertur. Sic enim ait Lucas, Loquentibus autem illis ad populum: nisi placet accipere utrunq; dixisse, quod Petrus utriusque nomine dixit. Similis enim locus mox sequitur in eodem capite tertio: Petrus uero & Ioannes respondentes dixerunt ad eos. Rursus capite quarto: Respondens autem Petrus & apostoli dixerunt. Quod Petrus omniũ uoce loqueretur. Rursum quum ageret de creãdis diaconis, Petrus uerba facit solus. Solus pronunciauit sententiam in Ananiam. Quin & illud arguit Petri dignitatem inter apostolos, quòd primus ductus est in carcerem, ac uirgis cæsus. quanq; ex narratione Lucę uidentur omnes apostoli simul cum Petro, iam iterum coniecto in carcerem, uirgis cæsi. Nunc de Paulo dicamus, qui ueluti strenuus dux per omnes terras mariaq; uolitauit, ut omnes gentes redigeret sub iugum Christi. Primũ Hierosolymis profectus est Damascũ. Ea est ciuitas Cœles Syriæ, siue Syrophœnices, quæ quondam Arabiæ deputabatur, ut autor est Tertullianus aduersus Marcionẽ libro tertio: totius Syriæ caput, inter Libanum & Antilibanum sita. Hic baptizatus est Paulus, & euangelij prædicationem auspicatus. Verum hinc clàm profugiens utrum abierit in Arabiam, & inde reuersus sit Damascum, ac post annos tres demum redierit Hierosolymam, ut uideret Petrum, quemadmodũ ipse refert in epistola ad Galatas. An statim se receperit Hierosolymam, non satis liquet ex actis: imò ne hoc quidem, utrum in prima prędicatione periclitatus sit ob insidias præfecti, an secunda. Ex narratione Lucæ uidetur statim ut fugisset Damasco, se recepisse Hierosolymã: quoniam qui paulo ante profectus fuerat hostili animo in discipulos, noluerunt in consortium suum recipere. Quod si tot annis prædicasset, fieri uix potuisset, quin rumore cognouissent eum fuisse mutatũ. Rursus Hierosolymis profugus, deductus est Cæsaream Philippi, quam Ptolemæus Paneæ uocat, Eusebius Paneadem: ea est Phœnices ad radicem Libani montis, ubi sunt fontes Iordanis. A Cæsarea dimissus est Tarsum. Ea metropolis est Ciliciæ, Pauli patria, quã interfluit amnis Cydnus. A Tarso per Barnabam reductus est Antiochiam, Phœnices metropolim, unde & regioni nomen quæ proxima est Ciliciæ. Ea est supra fluuium Orontem. Hinc profectus est denuo Hierosolymã, ut exhiberet collectam pecuniam in subsidium pauperũ. Quo facto reuersus est Antiochiã, unde uenerat. Hic donatus apostolico nomine, profectus est Seleuciam. Ea est in promontorio Antiochiæ Syriæ, obuia uolenti ab Antiochiæ ciuitate proficisci in Cyprum. E Seleucia soluit in Cyprum, insulã oppositã Ciliciæ, quæ est Asiæ minoris. Appulit aũt Salaminem, quę ciuitas Cypri prima occurrit ad orientem, & peruenit Paphum, quæ est extrema ad occidentem, ut intelligamus totam eam insulam peragrarã. Vbi quidam putant illi pro Saulo, cõmutatum Paulum nomen à Sergio Paulo eius insulæ proconsule: quum magis cõueniat, ut parentes ac patroni liberis ac libertis sua impartiãt nomina, quàm ut ab illis mutuentur. A Papho soluẽs, appulit Pergen. Ea ciuitas est Pamphyliæ. Hinc Antiochiam Pisidiæ. Hinc Iconium: mox Lystra, quæ est ciuitas Lycaoniæ. Hic autem tum lapidatus est Paulus. A Lystris profectus est Derben, quæ & ipsa Lycaoniæ est. Hinc remensus iter quo uenerat, reuersus est Lystra, Iconium & Antiochiam Pisidiæ, quo quod cœptum erat, confirmaret. Atque item peragrata reliqua Pisidia, redierũt in Pamphyliam, usque ad Pergen, ad quam primum appulerãt è Cypro. Hinc Attaliam. Ea ciuitas est maritima Pamphyliæ, ex qua scribæ fecerant Italiam. Attalia soluentes, nauigarunt Antiochiam Syriæ, unde primum hoc iter fuerat auspicatus. Hinc rursus Hierosolymam itum est, ut cæteris apostolis probaret, quæ gesserat in Asia minore: sed interim prædicans euangelium in Phœnice & Samaria, per quas erat iter. Eo peracto reuersus est Antiochiam, unde uenerat. Hic seiunctus à Barnaba, peragrauit Syriam, ac mox Ciliciam. Inde iterum reuisit Derben, ac Lystra, ubi circumcidit Timotheum. A Lystris fecit iter per Phrygiam & Galatiam. Hinc uentum est in Mysiam, mox Troadem. Atque hic nonnullus scrupulus occurrit. Etenim si sentit de Phrygia, in qua est Troas, à Lycaonia

prior

prior occurrit Galatia, & Phrygia. Et tamen Lucas capite decimosexto sic refert: Transeuntes autem Phrygiam & Galatię regionem, uetiti sunt à spiritu sancto loqui uerbum in Asia. Nec incertum uideri potest, an Asia hic accipiatur pro illa minoris Asiæ parte, quæ simpliciter Asia dicitur: an de tota Asia minore, in qua iam multis locis prædicauerat. Siquidem Galatia sita ad septentrionem, hoc est ad Pontum Euxinum, ad orientem habet Cappadociam, ad occidentem Bithyniam, ad austrum Pisidiam & Lycaoniã. Porrò Mysia maior proxima est Asiæ, sic proprie dictæ. Mysia minor est supra Phrygiam. Potest igitur sic explicari scrupulus, ut in his duobus uocabulis Phrygiam & Galatiã sit ordo præposterus, quem ordinem rectum cõperies in eiusdem itineris descriptione, capite decimo octauo, & intelligamus illum è Lycaonia rectà peruenisse in Galatiam, hinc in Phrygiam, ex Phrygia uoluisse per Mysiam petere Bithyniam, ni uetuisset spiritus. Adhæret autem hæc Asiæ pars Phrygiæ ad orientem & austrum. Itaq; Paulum uetitũ huc ire, flexisse iter ad Mysiam, ni fallor, per quam iter est in Bithyniam, quæ quondam Bebrycia dicta est & Mygdonia: proxime habens ad septentrionem & exortum eam Asiæ partẽ, quæ proprie Pontus dicitur. Rursus quum huc ire uetaret spiritus, reflexisse iter ad occidentem, ac per agrata Mysia minore rediisse per mediam Phrygiam usque ad Troadem, quę est in littore Phrygię, eadem & Antigonia dicta, opposita Chersoneso, unde proximus traiectus est in Europam ex Asia minore. A Troade soluerunt, ac recto cursu peruenerunt in insulam Samothracen, oppositã Thraciæ, quam habet ad septentrionẽ. Hinc Neapolim. Ea ciuitas est in littore, in confinio Macedoniæ ac Thraciæ. hinc Philippos, quã Lucas admonet esse ciuitatẽ coloniam in prima parte Macedoniæ. Ad hos scribit unam epistolam Paulus. Hic uirgis cæsus est, & in carcerẽ cõiectus cum Sila. Post hæc per Amphipolim, quæ non longe abest à Strymone flumine: & Apolloniam, quæ Thessalonicæ proxima est, uenere Thessalonicã. Ea ciuitas metropolis est Macedoniæ. Et ad hos Paulus scribit epistolam. Et hic orto tumultu clàm dimissus est Berrhœam, quam à Thessalonica dirimit Pella, patria Alexandri Magni. Hic reperit dociles auditores. Porrò Berrœa, non ita procul abest à mari. Itaq; tumultu concitato deductus est ad mare, inde Athenas peruẽtum nauigio, ni fallor, propterea quòd Lucas meminit illum dimissum, ut iret ad mare. Est & alia cõiectura, quòd quum iter à Berrhœa sit longum usq; ad Atticam, nulla fit mentio regionum aut ciuitatum, quæ pedibus iter facientibus occurrissent. Hic conuertit Dionysium: qui an iudex fuerit an philosophus, non satis liquet, quum Lucas tantũ illum uocet Areopagitam. Opinor autem omnes Areopagitas dictos, qui partem eam urbis Athenarũ inhabitabãt. Demiror autem cur Beda faciat hunc Corinthiorum episcopum, quum apud Eusebium Dionysius quidam Corinthiorum episcopus doceat, Dionysium Areopagitam Athenis episcopum ab ipso Paulo ordinatum. [illegible] Ab Attica uenit Corinthũ. Ea est metropolis Achaiæ. Hinc cõstituerat nauigare in Syriam, & suscepto uoto in Cenchreis, is est portus Corinthiacus ad Atticam spectans, totondit sibi caput. Hinc igitur soluens peruenit Ephesum. Ea est in littore Asiæ minoris, in parte quæ dicitur Ionia. Hic tum temporis reliquit Priscillam & Aquilam. Ab Epheso soluens uenit Cæsaream, deinde Antiochiam. Beda, non dubito quin ueterem quempiã secutus, uult hanc Cæsaream esse Cappadociæ nõ Syriæ: & Græci uolunt hanc Antiochiam esse Pisidiæ, cuius supra bis meminit. Quanquã Epheso profectis prior occurit Pisidia, quàm Cappadocia. Cæterum Græci codices hoc loco plus habent quàm nostri. Nimirũ hunc in modum: Rogantibus autem eis, ut ampliori tempore maneret apud se, non annuit, sed uale dixit illis, dicens: Oportet me omnino festum quod instat, agere Hierosolymis. Quibus probatur hæc lectio, malunt Paulum ab Ephesio littore rectà nauigasse Cęsaream Palæstinæ, inde petijsse Hierosolymam, & salutasse fratres, post hæc redijsse Antiochiam Syrię, atq; hinc rursus repetisse Asiam minorem. Facit ad hanc opinionem, quod ita legitur: Descendens Cæsareã, ascendit & salutauit ecclesiam. Ostendit quò descenderit, non indicat quò ascenderit. Atqui in euãgelicis literis, qui petunt Hierosolymas, ascendere dicuntur

tur, unde coniectant illum è Cæsarea Palæstina ascendisse Hierosolymã, ubi dixerat agendum festum diem, atque hinc rursus descẽderit petens Antiochiam. Hanc opinionem, ut probabilem, nos in hac paraphrasi sumus sequuti: cessuri facile, si quis adduxerit probabiliorem. Legitur & Antiochiæ commoratus aliquandiu. At in Antiochia Syrię solitus est libenter commorari Paulus. Hinc igitur repetita Asia, peragratis in medio regionibus, in quibus ante docuerat, uenit in Galatiam: hinc rursus in Phrygiam: ubiq; cõfirmans discipulos. Inde, quum iam Apollos profectus esset Corinthum, ipse profectus est Ephesum: terrestri ne itinere, an nauigatione, parum liquet: nisi quod probabilius est, illum terra fecisse iter: eo quod Lucas adijcit, Peragratis superioribus partibus. Hic Paulus proposuerat repetere Hierosolymã, sed prius peragrata Macedonia & Achaia: per spiritum intelligens sibi Romam esse eundum, post aditam Hierosolymam. Itaq; præmisit Timotheum & Erastum in Macedoniam, ipse cõmoratus aliquandiu in Asia minore. Post tumultum per Demetrium excitatum, sequutus est eos quos præmiserat. Peragratis autem superioribus, deuenit in eam partẽ, quæ proprie dicitur Græcia, in qua est Attica & Achaia. Hic Lucas non nominat Athenas aut Corinthum, sed ex re cõijcitur, quòd quemadmodum fecerat, ex Attica uenerit in Achaiam, in qua est Corinthus: ac rursus è Cenchreis parauerit soluere in Syriam: sed quoniam senserat illic paratas insidias nauigaturo, uertit consilium, ac remensus iter quà uenerat, repetijt Macedoniam: terrestri (ut apparet) itinere, quoniam nauigaturo parabantur insidiæ. Quum uersaretur itaq; in Macedonia, comitũ partem, quos tum multos habebat ex Macedonia, præmisit Troadẽ, quæ est in Phrygia. Paulus sequutus, diem paschæ egisse uidetur Philippis, quod Lucas ita scribat: Nauigauimus post diem azymorum à Philippis. A Philippis itaq; soluit Troadem, quò præcesserãt comites, ut diximus. Hic adolescentem ex ruina mortuum, restituit. A Troade peruenit Asson itinere pedestri, quo iussu Pauli comites nauigio præcesserant. Est autem Assos ciuitas littoralis, nõ longe infra Troadem, eadem dicta Apollonia. Asso soluentes appulerũt Mitylenen. Ea est ciuitas Lesbi insulæ, obuia ab Asso nauigantibus Chium. A Mitylene legentes littora Asiæ, eò peruenerunt, ut Chium insulam haberent ad dextram. Chius autem opposita est Clazomenæ in littore Asiæ, media inter Lesbum & Samum, quò (nempe Samum) post adnauigarunt. Samus autem opposita est Trogyllio promõtorio Asiæ. A Samo soluentes appulerunt Trogylliũ, ut est in Græcis codicibus: quanq; Græcus qui scripsit peregrinationem Pauli, nõ meminit Trogyllij. A Trogyllio itum est Miletum. Ea est ciuitas Cariæ littoralis. A Chio commode poterant appellere Ephesum, sed data opera præternauigatũ est, ne diutius hæreret in Asia. Quum enim Philippis egissent diem paschæ, decreuerant pentecosten agere Hierosolymis. Itaque postea quàm euocatis Epheso Miletũ senioribus, mandasset quæ uolebat, illinc soluentes, recto cursu peruenerunt Coũ. Ea est insula inter Samum & Gnidum, ciuitatẽ in promontorio Asiæ. A Coo uentum est ad Rhodum. Ea est insula oppositа Lyciæ. Iam aũt nauigantes incipiũt Asiam habere ad septentrionem, quum prius habuerint ad orientem. A Rhodo uenerunt Patara. Ea ciuitas est littoralis Lyciæ prouinciæ. Hic nacti nauim, quæ rectà peteret Phœnicen Syriæ, recto cursu cœperunt eò tendere. nam relicta ad læuam Cypro insula, appulerunt Tyrum. Ea est in littore Phœnices infra Sidonem. A Tyro uentum est Ptolemaidẽ. Et hæc est littoralis inter Tyrum & montem Carmelum. Hinc appulerunt Cæsaream Palæstinæ, ubi diuersatus est apud Philippum. Hinc iam pedestri itinere peruenit Hierosolymam, unde iussu tribuni Lysiæ, uinctus deductus est Antipatridẽ, quæ media occurrit inter Hierosolymam & Cæsareã. Hinc per equites ductus est Cæsareã Palæstinæ, unde iussu Festi præsidis, qui Felici successerat, uinctus deductus est Romam, hoc quidẽ itinere: Primum impositus nauí, à Cæsarea peruenit Sidonẽ, quæ (ut diximus) est supra Tyrum. Hinc appulerunt Cyprum, sic ut illam ad læuã relinquerent dispendioso cursu, sed huc adigebãt uenti contrarij. Ita pręterlegentes littora Cilicię & Pamphylię, peruenerãt Myra, quã scribæ uerterant in Lystram. Ea est in Lycia, nõ procul à littore. Hinc ægre longaq; nauigatione eò progressi sunt, ut Gnidũ promontoriũ haberent ad dextrã. Sed reflante uento cursum flexerunt ad Cretam, quæ illis tum erat ad læuam. Venerunt autẽ ad portum, cui nomen

Salmon. Opinor autem Lucam usum uoce qua tum forte uulgus utebatur. Nam arbitror hanc esse, quam Plinius & Strabo uocat Sammonium. Hoc Cretæ promontorium spectat orientem. Hinc ob uentos aduersos ægre præterlegebant littora Cretæ, sic ut insulam haberent ad dextram, donec uentum esset ad locum Cretæ, Lasææ ciuitati uicinum, qui dici Boni seu Pulchri portus, quod nomen apud ueteres geographos non inuenitur. Apparet eius temporis fuisse uocabulum. Cæterum fuisse ad latus australe Cretæ, declarat, quod hinc conabantur tendere ad Phœnicem, id est promontorium Cretæ, spectans ad Africum & Chorum. Africus autem flat ab occasu brumali, Chorus ab occasu solstitiali. Illic quoniam uidebatur portus cōmodus, decreuerant hybernare. Interea quum aspirasset auster uentus sat cōmodus, qui flat à medio meridie, soluentes ab Aso (ea ciuitas est in littore Cretæ) præterlegebant oram Cretę, ut appellerent Phœnicem modo dictam. Sed subito in diuersum mutato uento, quum pro austro flare cœpisset Typhonicus, uehemēs ac nauti formidabilis, idem dictus Euroaquilo, qui spirat inter septentrionem & ortum, ui tempestatis delati sunt in insulā, quæ uocatur Claude, quæ Cretam spectat inter occidentem et austrum, quam in partem maxime poterat impellere euroaquilo, ex aduersa cœli plaga spirans: unde grauius etiam metuebant periculū, ne in syrtes impellerentur: tādem desperatis rebus, impegerunt nauim in insulā, quæ dicebatur Melite. Ea est inter Epirum & Italiam, spectās Siciliam ad septentrionē. Hic uiperam excussit absq; noxa. Illic aliam nauim nacti, nam altera perierat, appulerunt Syracusas, quæ est in Sicilia, non procul à promontorio Pachyno. Huius littora præterlegentes deuenerunt Rhegium, id est oppidū in extremo agro Brutiorū, qua parte Italia proxima est Siciliæ. A Rhegio recto cursu delati sunt Puteolos, id est promontoriū in Campania, non procul à Neapoli. Hinc terrestri itinere peruentū est usq; ad forum Appij, ad locum qui dicitur Tres tabernæ, atq; hic occursum est Paulo à discipulis è Roma. Abest aūt Appij forum ab urbe iter diei. Hinc demum Romam peruentū est. Constat igitur ex Actis illum peragrasse totam minorem Asiam, deinde transisse in Europā, ac totam Græciam peragrasse, à parte septentrionali in qua est Macedonia, usq; ad Illyridē. Nam Illyris extrema pars est Macedoniæ, ad septentrionem & occidentem. Id ipse refert in epistola ad Romanos capite decimo quinto, ita ut ab Hierusalem per circuitum usq; ad Illyricum repleuerim euangelium. Cæterum nusquam legimus illum prædicasse in Creta, ad quam appulit tempestate coactus & uinctus. Nec illic moram egisse legitur, quum ipse censeret illic hybernandū esse: & tamen in Creta reliquit Titū, ut singulis ciuitatib. ordinaret presbyteros, ac quod illic superesset corrigendū, corrigeret: quemadmodū ipse testatur in epistola, quibus ex uerbis apparet illum & in Creta prædicasse. Nec in Arabia quid à Paulo gestum sit, refert Lucas. Atque hactenus de locis peragratis. Nunc de temporum quoq; ratione paucis attingamus. Summa rerum quas Actorum liber complectitur, sub quatuor imperatoribus Romanis gesta est. Tiberio, qui successit Octauio: Caio Caligula: Claudio Druso: Claudio Nerone. Quorū Tiberius rerum potitus est annos uiginti tres. Caligula, quatuor, exceptis duobus mēsibus. Claudius tredecim, ac mensibus fermè decē. Nero, quatuordecim, ac mensibus propemodū octo. Quicquid igitur gestū est à morte Christi ad Paulū Romam perductū, cōtinet Tiberij annos sex, Caligulæ quatuor, Claudij quatuordecim. In huius imperij initio Petrus Romā peruenisse creditur, & eiusdem anno quarto orta fames, cuius meminit Lucas. Rursus eiusdē anno nono, quemadmodū autor est Iosephus & Eusebius, Roma expulsi sunt Iudæi, cuius rei meminit Lucas capite decimo octauo: Neronis aūt annos quatuor. Interim præsides Iudææ fuerunt, Pontius Pilatus, qui perijt anno Caligulæ tertio. Huic successit Felix, apud quem Paulus causam dixit: quē Claudius imperij sui anno undecimo, totius prouinciæ dederat procuratorē, Samariæ quoq; & Galilęæ, atq; etiā regionis quę dicitur ultra Iordanē. Et hoc nomine se felicē prædicat Paulus, quòd causam dicturus esset apud eum, cui diu uersato in ea prouincia, notæ essent res Iudaicæ. Huic successorē dedit Nero Portiū Festum. Apud quem quum præsente Agrippa causam dixisset Paulus, quoniam appellarat Cæsarem, uinctus Romā missus est, anno Neronis tertio aut secundo. Porrò Iudæorū principes hi fuere: Herodes rex, Philippus & Lysanias: præfuerūt annis sex. Herodes

rex qui Cæsareæ percussus ab angelo perijt, præfuit annos septem. Agrippa huius filius, ex cuius consilio Paulus Romam missus est, annos duodecim, quod ad Actorū historiam pertinet. Quanquam pater quoq; cognomento dictus est Agrippa, sed filius simpliciter Agrippa uocatur in Actis. Dominus itaq; Iesus occisus est, reuixit & ascendit in cœlum, missitq; spiritū sanctum anno Tiberij decimooctauo. Ac proximo anno, aut (ut quidā uolunt) eodem, mox ut inter diaconos ordinatus est, lapidatus est Stephanus, Paulo assentiente, ac seruante uestes lapidantiū testium. Qui paulo post deijcitur & conuertitur apud Damascum, anno Tiberij decimonono. Peragrauit autem uarias regiones ubique disseminans euangelium, usque ad annum Claudij decimumtertium. Nam hoc anno Paulus Hierosolymis coniectus est in uincula per Lysiam tribunum, à quo Cæsareā uinctus est missus, ut apud Felicem audiretur, ubi detentus est in uinculis annos duos: atque à Felice ut erat uinctus, traditus est Portio Festo, à quo Romam missus est: ubi totū biennium egit in uinculis, hoc est, usq; ad annum Neronis quintū. Nec ultra Lucas prosequitur historiam. Cætera scriptores non indiligentes ex uarijs coniecturis uidentur addidisse, uidelicet Paulum primum apud Neronem dicta causa fuisse absolutū, ac libere ubi uellet euangelium prædicasse annos decem. Tandem ubi Neronis sæuitia iam processisset in rabiem reuocatus est ad eius tribunal, & capite truncatus. Huius rei coniecturam sumunt ex epistola Pauli ad Timotheum secunda. In qua meminit primæ defensionis suæ, in qua desertus sit ab omnibus, & tamen dei præsidio liberatus. Atq; hinc rediisse ad prædicationem colligunt ex eo, quod mox subijcit: Dominus autem mihi adstitit & confortauit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes. Porrò eum in secunda defensione fuisse periclitatum, arguit quod inibi scribit: Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat, & cætera. Itaq; martyrio coronatum credunt anno Neronis decimotertio, anno à Christi morte trigesimosexto, aut iuxta Chronicorū elenchon trigesimooctauo. Porrò quòd Lucas reliquerit Paulum in prima defensione, hinc colligunt, quòd hic finierit eorum quæ uiderat narrationem. Rursus quod adfuerit in secunda defensione, testatur Paulus in eadem epistola, dicens: Lucas est mecum solus. Ex his colligere licet, Paulum in euangelico negocio uersatū fuisse annos uiginti unum, præter duos illos, quos Cæsareæ tenebatur in uinculis: rursum alios duos, quos Romæ peregit in uinculis habitans in conducto, quibus ut historiæ memorant, accesserunt decem. Ita comperies à baptismo Pauli usque ad mortem eiusdem annos triginta quinque, aut, ut quidam supputāt triginta septem. Hæc quoniam uidebantur nonnihil lucis allatura lectioni, libuit in frontispicio huius operis præfigere. Quanquam non ignoro uix annorum rationem ad unguem tradi posse, quum in his non solum diuersi scriptores inter se dissentiant, uerum etiam ijdem à seipsis discrepent: ut Beda in commentarijs capite decimooctauo scribit ex autoritate Iosephi, Iudęos Roma expulsos anno Claudij nono. In annotatione temporū, quam præposuit operi, dicit id factum anno octauo. Sic & apud Eusebium nōnunquam alium annum reperies in historia, alium in chronicis, ubi in ambiguo relinquitur, utrum Tiberius imperauerit annos uiginti unū, an uiginti tres. Bene uale lector, & ad Acta perlegenda bonis auibus accingere.

ACTA APOSTOLORVM

ΟΝ ΜΕΝ πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων ὦ θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσεράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἰεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες. κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε ἰερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον. ἄνδρες γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ ἰησοῦς, ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος ὃ ἔστιν ἐγγὺς ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας, φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος ἁλφαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες τῇ

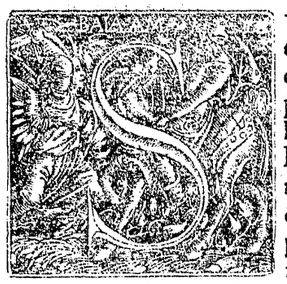

VPERIORE quidē uolumine dixímus Theophile, de omnibus quæ cœpit Iesus tum facere tum docere, ad eū usq; diē quo postquā ímpartitus in hoc ípsum spíritum sanctū, mandata dedisset quos delegerat, apostolis, sursum assumptus est: quibus etiam seípsum exhíbuerat uiuentē, postea quàm supplício fuisset affectus, idq; cōpluribus argumentis dum per dies quadraginta conspicitur ab illis, ac loquitur eis de regno dei: & congregans illos in idem loci, præcepit eis ne discederent Hierosolymis, sed ut expectarēt promíssum patris: de quo (inquit) audístis ex me: quoniā Ioannes baptízauit quidem aqua, uos autem baptizabímini spíritu sancto post dies hosce nō multos. Illi igitur ubi cōuenissent, percontabantur illum, dicentes: Domine, num in tempore hoc restítuis regnum Israeli? Dixit autem ad illos: Non est uestrum nosse tempora & articulos temporū, quos pater in sua ipsius cōstítuit potestate: sed accipietis uirtutē, postea quàm spíritus sanctus aduenerit super uos, & eritis mihi testes non solum Hierosolymis, uerū etiam in uniuersa Iudæa, Samaríaq;, denicq; usq; ad extrema terræ. Atq; hęc loquutus, uidentibus ijsdem, in altum iubla tus est: & nubes subduxit illū ab oculis eorum. Quumq; essent defixis in cœlū oculis, eúnte illo, ecce uiri duo astiterūt illis amicti uestíbus albis, qui & dixerunt: Viri Galilęi quid statis intuentes in cœlū? hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet quemadmodum uidístis eum euntem in cœlum. Tūc reuersi sunt Hierosolymā à monte qui uocatur Oliueti, qui abest ab Hierosolymis iter sabbati: & quum introissent, ascēderunt in cœnaculum ubi manſitabant & Petrus & Iacobus, & Ioannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi frater. Hí omnes perse-

uerabant

τοῦ ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν. ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος δαβὶδ, περὶ ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἰερουσαλὴμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν ἀκελδαμὰχ, τουτέστι χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ. καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ κύριος ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, ἰωσὴφ τὸν καλούμενον βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη ἰοῦστος, καὶ ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι, εἶπαν. σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο, ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ ματθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων. καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν ἰερουσαλὴμ κατοικοῦντες ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκηκόαμεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; πάρθοι καὶ μῆδοι καὶ ἐλα

μῖται

uerabant unanimiter in deprecatione & obsecratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, cumq; fratribus illius. Et in diebus his exurgēs Petrus in medio discípulorū, dixit (eratq; turba nominū símul fere cētū uigintí) Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quam prædixit spíritus sanctus per os Dauid, de Iuda: qui fuit dux ijs qui cōprehēderunt Iesum: quía cooptatus erat in numerum nostrū & sortitus erat partē mínisterij huius. Et is quidē parauit agrū ex mercede iniquitatis, suspēsusq; crepuit medius, & effusa sunt omnia uiscera eius. Et innotuit omnibus habitantib. Hierosolymæ, ita ut appellaretur ager ille língua illis uernacula Acelda-ma: hoc est, ager sanguinis. Scriptū est enim in libro Psalmorū: Fiat cōmoratio eius deserta, & nō sit qui inhabitet in ea: & episcopatum eius accípiat alter. Oportet igitur ut ex his uiris qui nobiscū uersati sunt toto tempore, quo dñs Iesus perpetuā uitæ consuetudinem egit nobiscū, exorsus à baptísmo Ioannis ad eū usq; diē quo receptus est à nobis: unus quíspiā constituat, qui sit una nobiscū testis resurrectionis eius. Et statuerūt duos, Ioseph qui uocatur Barsabas, qui cognominatus est iustus, & Mathiā. Et facta precatione, dixerunt: Tu dñe, qui corda nosti omniū, ostende utrū elegeris ex his duob. ut accipiat sortē mínisterij huius & apostolatus, unde præuaricatus excidit Iudas, ut abiret in locū suum. Et dederunt sortes eorū, & cecidit sors super Mathiā, & cooptatus est ad numerū undecim apostolorū. Et quū cō- 11
pleret diēs pētecostes, erāt omnes unanimiter in eodē loco. Et factus est repēte de cœlo sonitus, tanq; impetu uenientis flatus uehemētis, & repleuit totā domū ubi erāt sedentes. Et uisæ sunt illis dissectæ línguæ uelut igneæ, sederūtq; super singulos eorū, ac repleti sunt omnes spíritu sancto, cœperuntq; loquí alijs línguis, prout spíritus ille dabat eloquí illis. Erant aūt Hierosolymis habitantes Iudæi, uiri religiosi ex omni natione earum quæ sub cœlo sunt. Is rumor quū increbuisset, conuenit multitudo, & confusa est quod audíret unusquisq; língua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, ac mirabantur, dícentes inter sese: Nónne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quo modo nos audímus eos sua quisque língua in qua nati sumus? Parthi & Medi & Ela-

μῆται, καὶ οἱ λαοικοῦντες τὴν μεσοποταμίαν, ἰουδαίαν τε καὶ καππαδοκίαν, πόντον καὶ τὴν ἀσίαν, φρυγίαν τε καὶ παμφυλίαν, αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ῥωμαῖοι ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, κρῆτες καὶ ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες, καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες, ἔλεγον, ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί. σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν. ἐστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσι, καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ, καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους, Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἐκδοτον, λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες ἀνείλετε, ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν. προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. διὰ τοῦτο ηὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβίδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς, ὅτι ὅρ-

κῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρός, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἴπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. τί ποιήσομεν ἄνδρες ἀδελφοί; πέτρος δὲ πρὸς αὐτούς. μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. ἐγένετο δὲ παντὶ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεὸν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν, ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα

ελεη-

do iurasset sibi deus, futurum, ut de fructu lumbi ipsius, quantum ad carnem, Christus exoriretur ac sederet super sedem eius: præscius loquutus est de resurrectione Christi, quod nō derelicta sit in inferno anima eius, neq; caro eius uiderit corruptionē. Hunc Iesum suscitauit deus, cuius omnes nos sumus testes. Dextera igitur dei exaltatus & promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc quod nunc uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascēdit in cœlos, sed dicit ipse: Dixit dñs domino meo, sede à dextris mihi, donec ponā inimicos tuos scabellum pedum tuorū. Certo sciat ergo tota domus Israel, q̄ dominū & Christum fecerit deus, hunc Iesum quem uos crucifixistis. His aūt auditis compuncti sunt corde, & dixerūt ad Petrū ac reliquos apostolos: Quid faciemus uiri fratres? Petrus ait ad illos: Delictorum pœnitentiā agite, & baptizetur unusquisq; uestrū in nomine Iesu Christi in remissionē peccatorū, & accipietis donū spiritus sancti. Vobis enim facta est repromissio & filijs uestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunq; aduocauerit dominus deus noster. Alijsq; uerbis plurimis testificatus est, et exhortatus est eos, dicēs: Seruemini à generatione ista praua. Qui ergo libēter acceperūt sermonē eius, baptizati sunt: & accesserunt in die illo animæ circiter ter mille. Erāt aūt perseuerantes in doctrina apostolorū, & cōmunicatione, & fractiōe panis, et precationibus. Obortus est aūt omni animæ timor, multaq; prodigia & signa per apostolos ædebātur. Omnes autem qui credebāt erant coniuncti, & habebāt omnia cōmunia. Possessionesq; & substantias uendebāt, ac diuidebāt illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et quotidie perdurantes unanimiter in templo, & frangentes per singulas domos panem, inuicem sumebant cibū, cū exultatione & simplicitate cordis laudātes deum, & habentes gratiam apud totum populum. Dominus aūt addebat qui salui fierent quotidie congregationi.

Simul aū Petrus & Ioannes ascendebant in templum, ad horam precationis nonam. Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris suæ, baiulabatur, quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum. Is quum uidisset Petrum ac Ioannem ingressuros in templum, rogabat ut

ἐλεημοσύνῃ λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ πέτρῳ εἰς αὐτὸν σὺ τοῦ ἰωάννη, εἶπε, βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε δὲ πέτρος. ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω τοῦτό σοι δίδωμι. ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου ἔγειραι, καὶ περιπάτει. καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολομῶντος, ἐκθαμβοι. ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν, καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί οἶδα, ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον ὑμῖν ἰησοῦν χριστόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων αὐτοῦ προφητῶν ἀπ' αἰῶνος. μωσῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμὲ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντων δὲ τῶν προφητῶν ἀπὸ σαμουὴλ, καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν λέγων πρὸς ἀβραάμ. καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ ἰησοῦν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν. λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν εἰς ἰερουσαλὴμ τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς ἰερουσαλὴμ, καὶ ἄνναν τὸν ἀρχιερέα καὶ καϊάφαν καὶ ἰωάννην καὶ ἀλεξάνδρον καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; τότε πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ ἰσραὴλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ πέτρου παρρησίαν καὶ ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποί ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ ἰησοῦ ἦσαν. τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε διὰ αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἰερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς

eleemosynã acciperet. Defixis autẽ in eum oculis Petrus cum Ioanne dixit: Aspice in nos. At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturũ ab eis. Petrus autẽ dixit: Argentum & aurũ non est mihi: quod autẽ habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni, surge & ambula. Et apprehensa manu eius dextra, erexit eũ. Protinus aũt consolidatæ sunt plantæ illius ac tali. Et exiliens stetit & ambulabat, intrauitq; cũ illis in templum inambulans & saliens ac laudans deũ. Et uidit eũ totus populus ambulantẽ ac laudantẽ deũ. Agnoueruntq; illũ, q̃ ipse esset is qui ad eleemosynã sederat ad speciosam portã tẽpli. Et impleti sunt admiratiõe & stupore super eo quod contigerat illi. Quum teneret autẽ qui sanatus fuerat claudus, Petrum & Ioannem, cucurrit totus populus ad eos in porticu quę appellatur Solomonis, stupefactus. Quo uiso Petrus respondit ad populũ: Viri Israelitæ, quid miramini super hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra uirtute aut pietate effecerimus ut hic ambularet? Deus Abraham & Isaac & Iacob, deus patrum nostrorũ glorificauit filiũ suũ Iesum, quẽ uos tradidistis ac negastis in conspectu Pilati, quum ille iudicasset esse absoluendũ. Vos autem sanctum & iustum negastis, & postulastis ut uirum homicidam donaret uobis: autorem uero uitę interfecistis, quẽ deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus: & per fiduciã nominis eius, hunc quẽ uidetis ac nostis, consolidauit nomen ipsius: & fides quæ per eum est, dedit ei integritatẽ istã in cõspectu omnium uestrũ. Et nunc fratres scio, quod per ignorantiam feceritis, sicut & principes uestri. Deus aũt quæ prænũciauerat per os omnium prophetarum suorum, Christum passurum, impleuit sic. Pœniteat uos igitur erroris & conuertimini ut deleantur peccata uestra, ut quum uenerint tempora refrigerationis à conspectu domini, & miserit eum qui ante prædicatus est uobis Iesum Christum, quem oportet quidẽ cœlum accipere usq; in tempora restitutionis omniũ, quę loquutus est deus per os omniũ sanctorum suorũ à sæculo prophetarũ. Moses quidem ad patres dixit: Prophetã suscitabit uobis dominus deus uester de fratribus uestris, mei similem. Audietis eũ iuxta omnia quæcunq; loquutus fuerit uobis. Futurũ est autem ut omnis anima quæ non audierit prophetam illum, exterminetur è populo. Quin & omnes prophetæ à Samuele ac deinceps quotquot loquuti sunt, etiã annũciauerunt dies istos. Vos estis filij prophetarũ ac testamenti, quod testatus est deus erga patres nostros, dicens ab Abrahã: Et in semine tuo benedictionẽ consequẽtur omnes familiæ terræ. Vobis primũ deus, quum suscitasset filium suum Iesum, misit eum benedicentem uobis, ita ut unusquisq; uestrum conueteret se ab iniquitatibus suis. Loquẽtibus aũt illis ad populum, superueneruntillis sacerdotes ac magistratus tẽpli & Sadducæi, molestè ferẽtes quod docerẽt populũ, & annũciarẽt in nomine Iesu resurrectionem ex mortuis: & iniecerũt eis manus, posuerũtq; eos in custodiã in posterũ diem, nã erat iam uespera. Multi uero eorum qui audierãt sermonem, crediderunt: & factus est numerus uirorum circiter quinq; milia. Factũ est aũt postero die ut congregarentur principes eorum & seniores & scribæ Hierosolymis, & Annas princeps sacerdotũ & Caiaphas & Ioãnes & Alexander & quotquot erant de genere pontificio. Et quum statuissent eos in medio, interrogabant: Qua uirtute, aut quo nomine fecistis hoc uos? Tunc Petrus repletus spiritu sancto, dixit ad eos: Principes populi & seniores Israel, si nos hodie examinamur de eo quod benefecerimus homini infirmo, qua ratione iste saluus factus sit; notũ sit omnib. uobis et toti plebi Israel, quod per nomen Iesu Christi Nazareni, quẽ uos crucifixistis, quẽ deus suscitauit à mortuis, per hunc iste astat coram uobis sanus. Hic est lapis ille qui reiectus est à uobis ædificantibus, qui factus est caput anguli, nec est in alio quoquam salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum inter homines, in quo oportet nos saluos fieri. Videntes autẽ Petri in dicẽdo libertatem ac Ioannis, compertoq; quod homines essent illiterati & idiotæ admirabantur & agnoscebant eos, quod cũ Iesu fuissent: hominem autem uidentes stantem cum eis qui sanatus fuerat, nihil poterant contradicere: iussis autem illis è concilio secedere, conferebant inter sese, dicentes: Quid faciemus hominibus istis? nam conspicuum signũ æditũ esse per eos, omnibus habitantibus Hierosolymis manifestum est, nec possumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populũ, minaciter interminemur eis

αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μη-
δενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγ-
γειλαν αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ δι-
δάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πέτρος
καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ
δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλ-
λον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς
ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσα-
πειλησάμενοι, ἀπέλυσαν αὐτοὺς μηδὲν εὑρίσκον-
τες, τὸ πῶς κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαὸν,
ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι.
ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρω-
πος, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.
ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀ-
πήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμα-
δὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπον. δέσπο-
τα, σὺ ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ
διὰ στόματος δαβὶδ παιδός σου εἰπών. ἵνα τί
ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; πα-
ρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συ-
νήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ
τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας
ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, ἡρώ-
δης τε καὶ πόντιος πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ
λαοῖς ἰσραὴλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βου-
λή σου προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἐπί-
δε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις
σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον
σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν καὶ
σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ
ἁγίου παιδός σου ἰησοῦ. καὶ δεηθέντων αὐτῶν, ἐ-
σαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐ-
πλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου. καὶ ἐ-
λάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παῤῥησίας. τοῦ
δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ
ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ,
ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά.
καὶ μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον
οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἰησοῦ, χά-
ρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ
ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ κτήτορες
χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον
τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν πα-
ρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. διεδίδοτο δὲ ἑκά-
στῳ καθ' ὅτι ἄν τις χρείαν εἶχεν. ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπικλη-
θεὶς βαρνάβας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ὅ ἐστιν υἱὸς παρα-
κλήσεως, λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχον-
τος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ
ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. ἀνὴρ δέ τις
ἀνανίας ὀνόματι σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ
ἐπώ-

eis, ne posthac loquãtur in noīe hoc ulli ho-
minũ. Et accersitis illis, præceperũt ne omni
no loquerent, neq; docerent in noīe Iesu. At
Petrus et Ioannes respondẽtes, dixerunt ad
eos: An iustũ sit in conspectu dei, uos potius
audire q̃m deum, iudicate. Nõ enim possum⁹
quæ uidimus & audiuimus, nõ loqui. At illi
additis minis, dimiserũt eos: nihil inuenien-
tes qua ratione punirent eos, propter popu-
lum, quia oẽs glorificabant deum sup̃er eo
quod acciderat. Annorũ enim erat amplius
quadraginta homo, in quo æditũ fuerat sig-
num istud sanationis. Dimissi aũt uenerunt
ad suos, & annunciauerunt quęcũq; sibi prin
cipes sacerdotum & seniores dixerant. Qui
quũ audissent, unanimiter attollebãt uocem
ad deum, dixeruntq;: Dñe, tu es deus qui fe-
cisti cœlũ ac terrã, mare & omnia quæ in eis
sunt, qui per os Dauid pueri tui dixisti: Qua
re fremuerũt gentes, et populi meditati sunt
inania? Astiterunt reges terræ, & principes
cõuenerunt in unũ aduersus dñm & aduer-
sus Christũ eius. Cõuenerunt enim uere ad-
uersus sanctũ filium tuum Iesum quẽ unxe-
ras, Herodes simul & Pontius Pilatus cum
gentibus & populis Israel, ad faciendũ quæ
cunq; manus tua & cõsilium tuum prius de
creuerat ut fierent. Et nunc dñe aspice in mi
nas eorum: & da seruis tuis, ut cum omni fi-
ducia loquantur sermonẽ tuum, manum tu-
am porrigendo in hoc, ut sanatio & signa &
prodigia ædãtur per nomen sancti filij tui Ie
su. Et quum orassent illi, motus est locus in
quo erant congregati, & repleti sunt oẽs spi
ritu sancto, & loquebãtur sermonẽ dei cum
fiducia. Multitudinis aũt credentiũ erat cor
unum & anima una, nec quicq̃ aliquid eo-
rum quę possidebat, suũ esse dicebat, sed erãt
illis omnia cõmunia. Et uirtute magna red-
debãt apostoli testimoniũ resurrectionis do
mini Iesu, & gratia magna erat super omnes
illos: neq; enim quisq̃ egens erat inter illos.
Quotquot eñ possessores agrorũ aut ædiũ
erant, uendentes afferebãt precia eorũ quæ
uendita fuerãt, & ponebãt ad pedes apostо-
lorũ. Distribuebaťautẽ singulis prout cuiq;
opus erat. Ioses uero qui cognominatus est
Barnabas ab apostolis, quod est, filius cõso-
lationis, Leuites, Cyprius genere, quũ habe
ret agrũ, uendidit eũ: & attulit preciũ, & po
suit ad pedes apostolorũ. Vir aũt quidam
nomine Ananias cum Sapphira uxore sua
uendi-

ἐπώλησε κτῆμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς,
συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἐνέγκας
μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθη-
κεν. εἶπε δὲ πέτρος. ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν
ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαί σε ἀπὸ τῆς τι-
μῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μένον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν
ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρ-
δίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις,
ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τού-
τους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας
ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες
δὲ οἱ νεώτεροι συνέτειλαν αὐτὸν, καὶ ἐξενέγκαν-
τες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστη-
μα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς, εἰσῆλ-
θεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσ-
οῦτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε. ναί, τοσού-
του. ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι συνε-
φωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ
οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ
θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παραχρῆμα πα-
ρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες
δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγ-
καντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγέ-
νετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ
ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. διὰ δὲ τῶν
χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα
ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαν-
τες ἐν τῇ στοᾷ σολομῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς
ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐ-
τοὺς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες
τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥς τε
κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τι-
θέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραβάττων, ἵνα ἐρχομέ-
νου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν.
συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων
εἰς ἰερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμέ-
νους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθε-
ραπεύοντο ἅπαντες. ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ
πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν σαδ-
δουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς
χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐ-
τοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ κυρίου
διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς,
ἐξαγαγών τε αὐτοὺς εἶπε. πορεύεσθε καὶ στα-
θέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ
ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. ἀκούσαντες δὲ εἰ-
σῆλθον ὑπὸ τὴν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδα-
σκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν
τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, καὶ ἀπέστει-
λαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς.
οἱ δὲ

uendiderat possessionem, & sepositerat de
precio, conscia etiã uxore sua, & allatã par-
tem aliquam ad pedes apostolorum posuit.
Dixit aũt Petrus: Anania, cur implcuit sata-
nas cor tuũ, ut mentireris spiritui sancto, &
fraudares de precio agri? Nónne prorsus ti-
bi manebat & uenundatus in tua erat pote-
state? Quare posuisti in corde tuo rẽ istam?
Non es mẽtitus hominibus, sed deo. Audi-
ens aũt Ananias hæc uerba, collapsus expi-
rauit. Et ortus est timor magnus super om-
nes qui audierũt hæc. Surgentes aũt iuuenes
amouerunt eum, elatumq; sepelierunt. Inter
cessit aũt fermè horarũ trium interuallũ, u-
xor quoq; ipsius, nesciẽs quod factũ fuerat,
introiuit. Respondit aũt ei Petrus: Dic mihi,
num tanti agrum uendidistis? At illa dixit:
Etiam, tanti. Petrus aũt ait ad eam: Cur con-
spiratis inter uos, ut tentaretis spiritũ domi
ni? Ecce pedes eorum qui sepelierunt uirum
tuum, ad ostium adsunt, & efferent te. Con-
festim aũt concidit ad pedes eius, & expira-
uit. Ingressi aũt iuuenes, repererunt illã mor-
tuam, & extulerunt ac sepelierunt iuxta ui-
rum suum. Et ortus est timor magnus super
uniuersam congregationẽ, & super omnes
qui audiebant hæc. Per manus aũt apostolo
rum ædebantur signa ac prodigia multa in
populo, Et erant unanimiter omnes in por-
ticu Solomonis. Cæterorum aũt nemo au-
debat se coniungere illis, sed magnificabat
eos populus. Magis aũt accrescebat creden-
tium domino multitudo uirorũ simul ac mu
lierũ, ita ut in plateas exportarent infirmos,
& ponerẽt in lectulis ac grabatis, ut uenien-
tis Petri uel umbra obũbraret aliquẽ illorũ.
Conueniebat aũt & multitudo uicinarũ ci-
uitatum Hierosolymã, afferens ægros ac ue
xatos à spiritibus immũdis, qui sanabantur
omnes. Exurgẽs aũt princeps sacerdotũ &
omnes qui cũ illo erãt, quæ est factio Saddu
cæorũ, repleti sunt æmulatione, & iniecerũt
manus in apostolos, et posuerũt eos in custo
dia publica. Sed angelus dñi per nocte ape-
ruit ianuas carceris, eductisq; illis dixit: Ite,
et stantes loquamini in tẽplo populo omnia
uerba uitæ huius. Illi uero quum hæc audis-
sent, intrauerũt diluculo in templũ, ac doce-
bant. Adueniens aũt princeps sacerdotũ &
qui cum eo erant, conuocauerũt concilĩũ &
uniuersum seniorum ordinẽ filiorũ Israel,
miseruntq; ad carcerem qui adducerent eos.

Quum

οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἑξῶ ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντος δὲ, ἔσω οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν οὖν λόγους τούτους ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶπον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀνασὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι ποιῆσαι τοὺς ἀποστόλους πεμῆσαι. εἶπε τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖται, πρόσεχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς. ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτὸ, μή ποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους

Quum autē uenissent ministri, nec reperissent illos in carcere, reuersi nunciauerunt, dicentes: Carcerem quidem inuenimus clausum cum omni diligentia, & custodes foris stantes ante ianuas. Quum aperuissemus autem, neminem intus reperimus. Vt autē audierunt hos sermones & sacerdos & magistratus templi principes & sacerdotū, ambigebant de illis quid nam hoc futurum esset. Adueniens aūt quidam nunciauit eis: Ecce uiri quos posueratis in carcere, sunt in templo stantes ac docentes populū. Tunc abijt magistratus cum ministris, & adduxit illos sine ui. Timebāt enim populum, ne lapidarentur. Et quū adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps sacerdotum, dicens: Nonne etiam atq; etiam præcepimus uobis, ne doceretis in nomine isto? Et ecce replestis Hierosolymam doctrina uestra, & uultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Respōdens aūt Petrus & apostoli, dixerunt: Obedire oportet deo magis q̄ hominibus. Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem uos interemistis suspendentes in ligno. Hunc principem & seruatorem deus exaltauit dextera sua, ad dandam pœnitentiā Israeli, remissionemq; peccatorū: ac nos sumus ei testes horum quæ dicimus: insuper autē & spiritus sanctus, quem dedit deus obedientibus ipsi. Hæc autē quum audissent, dissecabantur, & consultabant ut interficerent illos. Surgens autē quidam in concilio pharisæus nomine Gamaliel, legis doctor in precio habitus apud totum populū, iussit, ut paulisper secederent foras apostoli. Dixitq; ad illos: Viri Israelitæ, attendite uobis super hominibus istis quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theudas, dicens se esse aliquē, cui adhæsit numerus uirorum circiter quadringentorum, qui occisus est, & omnes qui credebāt ei dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum multum post se, & ipse periit, & omnes quotquot paruerant ei dispersi sunt. Et nūc dico uobis, Abstinete ab hominibus istis, & sinite illos: q̄niam si est ex hominibus cōsilium aut opus hoc, dissoluetur: sin ex deo est, non potestis dissoluere, ne quando & deo repugnare reperiamini. In huius aūt sententiam pedibus itum est à cæteris: & quū aduocassent apo-

στόλους δείραντες παρήγγειλαν, μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ εὐαγγελιζόμενοι ἰησοῦν τὸν χριστόν.

ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους. καὶ ἐξελέξαντο στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ φίλιππον καὶ πρόχορον καὶ νικάνορα καὶ τίμωνα καὶ παρμενᾶν καὶ νικόλαον προσήλυτον ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν ἱερουσαλὴμ σφόδρα. πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησάν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης λιβερτίνων καὶ κυρηναίων καὶ ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ κιλικίας καὶ ἀσίας, συζητοῦντες τῷ στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς μωσῆν καὶ τὸν θεόν. συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν μωσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθιζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς. εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν ἀβραὰμ, ὄντι ἐν τῇ

stolos, cæsis præceperunt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidē ibant gaudētes à cōspectu concilij, quod digni habiti essent, ut pro nomine eius cōtumelia afficerentur. Et quotidie in templo & in singulis domibus non cessabant docere & annunciare Iesum Christū. In diebus aūt VI illis crescente numero discipulorum, ortum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ ipsorum. Cæterum duodecim illi, quum iussissent adesse multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est placitum, ut nos derelicto sermone dei, ministremus mēsis. Circūspicite ergo fratres, uiros ex uobis spectatæ probitatis septē, plenos spiritu sancto & sapiētia, quibus delegabimus hoc negocij. Nos uero deprecationi & administrāndo sermoni incumbemus. Et placuit hic sermo coram tota multitudine. Et elegerūt Stephanū uirum plenum fide ac spiritu sancto & Philippum & Prochorum, & Nicanorem & Timonē & Parmenā & Nicolaum proselytum Antiochenū. Hos statuerunt in conspectu apostolorum: & quum orassent, imposuerūt eis manus. Et sermo dei crescebat, ac multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis ualde, multaq; turba sacerdotū obediebat fidei. Porrò Stephanus plenus fide ac fortitudine ædebat prodigia & signa magna in populo. Exorti sunt autē quidam è synagoga, quæ appellatur Libertinorum & Cyrenensiū & Alexādrinorum & Cilicum & Asianorum, disputantes cum Stephano, nec poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. Tunc suborna-runt uiros qui dicerent: Audiuimus eum dicentē uerba contumelioſa in Mosen ac deū. Commouerūtq; plebem & seniores & scribas, atq; inuadentes corripuerunt eū, & adduxerunt in concilium, statueruntq; falsos testes qui dicerent: Homo iste non cessat loqui uerba cōtumelioſa aduersus locum sanctum hunc & legem. Audiuimus enim eum dicentem: Iesus Nazarenus iste demolietur locum hunc, & mutabit instituta, quæ tradidit nobis Moses. Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio, uiderunt faciē eius tanquam faciem angeli. Dixit aūt prin- VII ceps sacerdotū: Num hæc ita se habent? At ille ait: Viri fratres & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ, quū

ϕν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν
ϕν χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐξελθε ἐκ τῆς
γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο
εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς
χαλδαίων, κατῴκησεν ϕν χαρράν. κἀκεῖθεν με-
τὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκη-
σεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν
κατοικεῖτε, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν
ϕν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο
αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρμα-
τι αὐτοῦ μετ' αὐτὸν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου.
ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσαι τὸ σπέρμα
αὐτοῦ πάροικον ϕν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσου-
σιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια. καὶ
τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κἀγὼ, εἶπεν ὁ
θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύ-
σουσί μοι ϕν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ
διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτως ἐγέννησε τὸν ἰσα-
ὰκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ. καὶ
ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πα-
τριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν
ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ'
αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλί-
ψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν
ἐναντίον φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, ᾗ κατέ-
στησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἰγύπτου, καὶ ὅλον
τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν αἰ-
γύπτου καὶ χανααν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ
ηὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκού-
σας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα ϕν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστει-
λε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον, καὶ ϕν τῷ δευτέ-
ρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ
φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ.
ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα
αὐτοῦ ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ϕν ψυ-
χαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰακὼβ εἰς
αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς, καὶ οἱ πατέ-
ρες ἡμῶν. καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ, καὶ ἐτέθη-
σαν ϕν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο ἀβραὰμ τιμῆς
ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐμὼρ τοῦ συχέμ. καθὼς
δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ὤμοσεν
ὁ θεὸς τῷ ἀβραὰμ, ηὐξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύ-
θη ϕν αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτε-
ρος, ὃς οὐκ ᾔδειτὸν ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισά-
μενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡ-
μῶν τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ
ζωογονεῖσθαι. ϕν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη μωσῆς, καὶ ἦν
ἀστεῖος τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ϕν τῷ
οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλε
αὐτὸν ἡ θυγάτηρ φαραώ. καὶ ἀνεθρέψατο αὐ-
τὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη μωσῆς πάσῃ
σοφίᾳ αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ϕν ῥήμασι καὶ

ϕν

esset in Mesopotamia, prius q̃ moraretur in
Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua,
& de cognatione tua, et ueni in terram quan
cunq; monstrauero tibi. Tunc exijt è terra
Chaldæorũ, & habitauit in Charrã. Et inde
post q̃ mortuus est pater eius, trãstulit illum
in terram hanc, in qua nũc uos habitatis. Et
non dedit illi hæreditatẽ in ea, ne uestigium
quidẽ pedis, & repromisit illi eam se daturũ
possidendã, et semini eius post ipsum, quum
non haberet filium. Loquutus est autẽ deus
sic, quod futurũ esset semẽ eius inquilinũ in
terra aliena, quodq; seruituti illud subiecturi
essent, & male tractaturi annis quadringen-
tis. Et gentem cuicunq; seruierint iudicabo
ego, dixit deus. Et post hæc exibunt & ser-
uiẽt mihi in loco hoc. Et dedit illi testamẽtũ
circũcisionis, atq; hic genuit Isaac, & circũ-
cidit eum in die octauo: & Isaac genuit Ia-
cob, & Iacob genuit duodecim patriarchas.
Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph uendide
runt in Aegyptũ. Et erat deus cum eo, & eri
puit eum ex omnibus afflictionibus eius, &
dedit ei gratiã & sapientiam coram Pharao-
ne rege Aegyptiorũ. Et constituit eum præ-
fectũ super Aegyptũ & super totã domum
suam. Venit aũt fames in uniuersam terram
Aegypti & Chanaã, & afflictio magna, nec
inueniebant cibos patres nostri. Quũ audis-
set aũt Iacob esse frumenta in Aegypto, mi-
sit patres nostros primũ: & quum iterum mi
sisset eos, agnitus est Ioseph à fratribus suis,
& innotuit Pharaoni genus Ioseph. Misso
aũt nuntio Ioseph accersiuit Iacob patrem
suũ, omnẽq; cognationẽ suam in animabus
septuagintaquinq;. Et descendit Iacob in Ae-
gyptũ, defunctusq; est ipse & patres nostri.
Et trãslati sunt in Sychẽ, & positi sunt in se-
pulchro, quod emit Abrahã precio argẽti à
filijs Emor filij Sychem. Quum autẽ appro
pinquaret tẽpus promissionis, de qua iura-
uerat deus Abrahæ, creuit populus & mul-
tiplicatus est in Aegypto, donec exortus est
alius rex, qui non nouerat Ioseph. Hic circũ-
ueniẽs genus nostrũ, afflixit patres nostros,
ut exponerent infantes suos, ne fœtus essent
uitales. Eodem tempore natus est Moses, &
fuit gratus deo, qui nutritus est tribus men-
sibus in domo patris. Expositũ aũt illum su-
stulit filia Pharaonis, & nutriuit eũ sibi uice
filij. Et eruditus est Moses omni sapientia
Aegyptiorum, & erat potens in factis &

in

ϕν λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακον-
ταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ,
ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς ἰσ-
ραήλ. καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ
ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατά-
ξας τὸν αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελ-
φοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν
αὐτοῖς σωτηρίαν. οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. τῇ τε ἐπιού-
σῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλα-
σεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες, ἀδελφοί
ἐσε ὑμεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν
τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών. τίς σε κατέ-
στησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ὑμᾶς; μὴ ἀνει-
λεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν
αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ μωσῆς ϕν τῷ λόγῳ τούτῳ,
καὶ ἐγένετο παροικος ϕν γῇ μαδιάμ, οὗ ἐγέννη-
σεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσερά-
κοντα, ὤφθη αὐτῷ ϕν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους σινᾶ
ἄγγελος κυρίου ϕν φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ μω-
σῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου
δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου
πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς
ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. ϕν-
τρομος δὲ γενόμενος μωσῆς, οὐκ ἐτόλμα κα-
τανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λύσον τὸ
ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ϕν ᾧ
ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν
τοῦ λαοῦ μου τοῦ ϕν αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ
αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς.
καὶ νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς αἴγυπτον.
τοῦτον τὸν μωσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε
κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν; τοῦτον ὁ θεὸς
ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν ϕν χειρὶ ἀγ-
γέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ϕν τῇ βάτῳ. οὗτος
ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα
ϕν τῇ αἰγύπτῳ, καὶ ϕν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ϕν
τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ μω-
σῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ. προφήτην ὑμῖν
ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν
ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γε-
νόμενος ϕν τῇ ἐκκλησίᾳ ϕν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ
ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ϕν τῷ ὄρει σινᾶ,
καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγους
ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι
γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ἀπώσαντο
καὶ ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν εἰς αἴγυ-
πτον, εἰπόντες τῷ ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θε-
οὺς, οἳ πορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ μωσῆς
οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς αἰγύπτου,
οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποί-
ησαν ϕν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον
θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ϕν τοῖς ἔρ-

γοις

in dictis. Vt uero expletum est ei quadragin
ta annorum tempus subijt in cor eius, ut in-
uiseret fratres suos filios Israel. Et quũ uidis-
set quendam iniuria affici, defendit eum, &
ultus est uicẽ eius qui affligebatur, percus-
so Aegyptio. Existimabat autem intelligere
fratres suos, quòd deus per manũ ipsius da-
ret salutem illis. At illi non intellexerunt. Et
sequenti die conspectus est illis litigãtibus,
& redegit eos in concordiã, dicens: Viri, fra-
tres estis, cur uos inuicem lædatis? Cæterum
is qui iniuriam faciebat proximo repulit eũ,
dicens: Quis te constituit principem ac iudi
cem super nos? Nunquid interficere me tu
uis, quemadmodum interfecisti heri Aegy-
ptium? Fugit autẽ Moses ad dictum hoc, &
factus est aduena in terra Madian, ubi gene-
rauit filios duos. Et expletis annis quadra-
ginta, apparuit illi in deserto montis Sina
angelus domini in flammeo incendio rubi.
Moses aũt ut conspexit, admiratus est uisũ.
Porrò quum accederet ut attenderet, facta
est ad eum uox domini: Ego sum deus pa-
trum tuorum, deus Abraham, deus Isaac, &
deus Iacob. Tremefactus autẽ Moses, non
audebat attendere. Dixit aũt illi dominus:
Solue calciamentum pedum tuorum: locus
enim in quo stas, terra sancta est. Vidi, uidi,
inquam, afflictionem populi mei qui est in
Aegypto, & gemitum eorum audiui, & de-
scendi ut eruã eos. Nunc uenito, & mittam
te in Aegyptum. Hunc Mosen quem nega-
uerunt, dicentes, Quis te constituit principẽ
& iudicem? hunc, inquam, deus principem
& redemptorem misérat per manum angeli
qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos,
ædens prodigia & signa in Aegypto, & in
rubro mari, & in deserto annis quadraginta.
Hic est Moses, qui dixit filijs Israel: Prophe
tam suscitabit uobis dominus deus uester
è fratribus uestris similem mei, illum audie-
tis. Hic est qui fuit in congregatione in solitu
dinẽ cum angelo qui loquebatur ei in mon-
te Sina, & cum patribus nostris, qui accepit
sermonem uiuum ut daret nobis. Cui nolue
runt obedire patres nostri, sed repulerunt &
auersi sunt corde suo in Aegyptum, dicen-
tes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedãt
nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de ter-
ra Aegypti, nescimus quid acciderit. Et uitu
lum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt
hostiã simulachro, & lætabantur super ope-

γοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο, λαλῶν τῷ μωσῇ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἔθετο ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως τῶν ἡμερῶν Δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ. σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει, ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγόνατε, οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου σαύλου, καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέγοντα. κύριε ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἐκραξε φωνῇ μεγάλῃ. κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη. σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς ἰουδαίας καὶ σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. συνεκόμισαν δὲ τὸν στέφανον

ribus manuum suarum. Cõuertit se autem deus, & tradidit eos ut colerent militiã cœli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Num uictimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus dei uestri Rempham, figuras quas fecistis ad adorandum eas. Et transferam uos ultra Babylonem. Tabernaculum testimonij fuit patribus nostris in deserto, sicut ordinauerat illis, loquẽs ad Mosen ut faceret illud secundum formã, quam uiderat. Quod & induxerunt, qui successerũt, patres nostri cum Iesu in possessionem gentium, quas expulit deus à facie patrũ nostrorũ usq; ad dies Dauid, qui inuenit gratiam coram deo, & petijt ut inueniret tabernaculum deo Iacob. Solomon autẽ ædificauit illi domum. Sed excelsissimus ille non in manufactis templis habitat, sicut propheta dicit: Cœlum mihi sedes est, terra aũt scabellum pedũ meorũ. Quam domũ ædificabitis mihi dicit dominus, aut quis locus requietionis meæ est? Nónne manus mea fecit hæc omnia? Duri ceruice & incircũcisi corde & auribus, uos semper spiritui sancto resistitis, sicut patres uestri, ita & uos. Quem prophetarũ nõ sunt persequuti patres uestri? Et occiderunt eos qui prænunciabant de aduẽtu iusti illius, cuius uos nũc proditores & occisores fuistis: qui accepistis legẽ per dispositiones angelorũ, nec seruastis. Audientes autẽ hæc dissecabãtur cordibus suis, & stridebãt dẽtibus suis in eum. Quum aũt esset plenus spiritu sancto, intentis in cœlũ oculis, uidit gloriã dei, & Iesum stantem à dextris dei. Et ait: Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis stantẽ à dextris dei. Exclamantes aũt uoce magna, continuerunt aures suas, & impetũ fecerunt unanimiter in eum. Et eiectũ eum è ciuitate lapidabant, ac testes deposuerũt uestimẽta ad pedes adolescẽtis, qui uocabatur Saulus. Et lapidabant Stephanum inuocantẽ, ac dicentem: Domine Iesu, suscipe spiritũ meum. Positis aũt genibus, clamauit uoce magna: Domine, ne statuas illis peccatũ hoc. Et quum hoc dixisset obdormiuit. Saulus aũt con- VIII
sentiebat in necem eius. Facta est autẽ in illo die persequutio magna aduersus ecclesiam, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ præter apostolos. Curauerunt aũt una Stephanum

νου ἄνδρας εὐλαβεῖς, καὶ ἐποίησαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἦλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ φωνῇ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι σίμων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς σαμαρείας, λέγων, εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ προσεῖχον ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρές τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς τῷ φιλίππῳ. θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς πέτρον καὶ ἰωάννην; οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον. οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν πεπτωκὸς, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. θεασάμενος δὲ ὁ σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων. δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν. τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπε. δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον

num uiri religiosi, feceruntq; planctum magnum super eum. Saulus uero deuastabat ecclesiam per singulas domos intrans, trahensq; uiros ac mulieres tradebat in custodiam. Illi igitur dispersi peragrabãt, annunciantes sermonem dei. Philippus aũt perueniit in ciuitatẽ Samariæ, ac prædicabat illis Christum. Intendebãt aũt turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes & uidentes signa quę ædebat. Spiritus enim immũdi, è multis qui ab illis tenebãtur, exibant, clamantes uoce magna. Multi aũt paralytici & claudi sanati sunt. Et factum est gaudiũ magnũ in illa ciuitate. Vir autẽ quidam nomine Simon, qui antea in ea ciuitate artem exercuerat magicã, ac gentẽ dementauerat Samariæ, dicens se esse quempiam magnũ, qui auscultabant illi à minimo usq; ad maximũ, dicentes: Iste est uirtus dei, quæ uocatur magna. Auscultabant aũt ei, propterea quòd multo tẽpore magicis artibus dementasset eos. Quũ uero credidissent Philippo, euangelizanti de regno dei, deq; nomine Iesu Christi, baptizabantur uiri simul ac mulieres. Tunc Simon & ipse credidit, & quũ baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videnscq; signa & uirtutes fieri, stupens admirabatur. Quũ aũt audissent apostoli qui erãt Hierosolymis, q̃ recepisset Samaria sermonem dei, miserunt ad eos Petrũ ac Ioannem. Qui quum descẽdissent, orauerũt pro ipsis ut acciperent spiritũ sanctũ. Nondum enim in quẽquam illorũ illapsus fuerat, sed baptizati tantum erãt in nomine Christi Iesu. Tunc imponebant manus super illos, ac cipiebãtq; spiritum sanctũ. Quum uidisset aũt Simõ, quòd p̃ impositionẽ manuũ apostolorũ daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias, dicens: Date & mihi potestatem istã, ut cuicunq; imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus aũt dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunijs parari. Non est tibi pars neq; sors in ratione hac: cor enim tuum non est rectũ coram deo. resipisce igitur ab ista malicia tua, et roga deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis uideo te esse. Respondẽs aũt Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati & loquuti

λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, πολλαὶς τε κώμας τῶν σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς φίλιππον, λέγων. ἀναίστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ὑπὲρ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς γαζαν. αὕτη ἐστὶν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης κανδάκης τῆς βασιλίσσης αἰθιόπων, ὃς ἦν ὑπὲρ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλὴμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ὑπὲρ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ. πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἠνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει ὧδε, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ. καὶ φησὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν ἰησοῦν χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς καισάρειαν. ὁ δὲ σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ ὑπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν, λέγουσαν αὐτῷ, σαοὺλ

σαοὺλ

sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorũ euangelizabant. Angelus aũt domini loquutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus, ad uiam quæ descẽdit ab urbe Hierosolymorũ ad ciuitatem Gazam, hæc est deserta. Et surgens abijt, & ecce uir Aethiops, eunuchus, præfectus Candaces reginæ Aethiopum, quem præfecerat uniuersæ gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebatq; Hesaiam prophetam. Dixit aũt spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrẽs aũt Philippus, audiuit eũ legentem Hesaiã prophetam: & dixit: Intelligis ne quæ legis? At ille ait: Quinam enim possim, nisi aliquis dux uiæ mihi fuerit? Rogauitq; Philippũ, ut ascẽderet sederetq; secum. Argumentum aũt scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanquã ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus corã tondente se mutus, sic non aperuit os suum. In humilitate ipsius iudiciũ eius sublatum est. Generationẽ aũt eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra uita eius. Respondens aũt eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiã? Aperiens autẽ Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, prędicauit illi Iesum. Et dum irent per uiã, uenerũt ad quandam aquã. Et ait eunuchus: Ecce aqua: quid uetat quo minus baptizer? Dixit autẽ Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium dei esse Iesum Christum. Et iussit sisti currum. Ac descẽderunt ambo in aquam, Philippus simul & eunuchus, & baptizauit eũ. Quum autẽ ascendissent ex aqua, spiritus domini rapuit Philippum, nec amplius uidit eum eunuchus. Ibat enim per uiã suam gaudens. Philippus aũt repertus est Azoti, & pertransiens euangelizabat ciuitatibus cũctis, donec ueniret Cæsaream. Saulus aũt adhuc spirans minas ac cædem aduersus discipulos domini, accessit ad principem sacerdotũ, & petijt ab eo epistolas, quas perferret Damascũ ad synagogas: ut si quos inuenisset eius uiæ seu uiros seu mulieres, uinctos duceret Hierosolymam. Et quum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circunfulgurauit eum lux de cœlo, collapsusq; in terram, audiuit uocem, dicentem sibi: Saul,

IX

saul

σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε δέ. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε. κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναίστηθι, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐννεοὶ, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς. ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ, ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθείαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστὶν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε. σαοὺλ ἀδελφὲ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου, καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναὶ, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν.

ἐγνώσθη

Saul, quid me persequeris? Dixit aũt: Quis es domine? Dominus aũt dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durũ est tibi contra stimulos calcitrare. Is tremẽs ac stupens dixit: Domine, quid me uis facere? Et dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri aũt illi qui erant ei comites itineris, stabant attoniti, audientes quidẽ uocem, neminem tamen uidẽtes. Surrexit aũt Saulus è terra, apertisq; oculis neminem uidebat. Sed manu ducentes illum, introduxerũt Damascũ. Et erat tribus diebus non uidens, ac non comedit neq; bibit. Erat autẽ quidã discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illũ per uisum dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge & uade in uicũ qui uocatur Rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarsensem. Ecce enim orat. Et uidit per uisum uirum Ananiã nomine introeuntẽ, & imponentem sibi manum, ut uisum reciperet. Respondit autem Ananias: Domine, audiui ex multis de uiro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis Hierosolymæ. Et hoc loco habet potestatem à principibus sacerdotũ, uinciendi omnes qui inuocãt nomen tuum. Dixit autem ad eum dominus: Vade, quoniã organum electum est mihi iste, ut portet nomen meum coram gẽtibus & regibus ac filijs Israel. Ego enim ostendã illi, quanta oporteat eũ pro nomine meo pati. Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus dixit: Saul frater, dominus misit me, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uisum recipias, & implearis spiritu sancto. Et confestim deciderunt ab oculis eius tanq̃ squamæ, & uisum recepit. & surgens baptizatus est. Quumq; cepisset cibum, corroboratus est. Fuit aũt Saulus cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot. Et cõtinuo in synagogis prædicabat Christum; q̃ is esset filius dei. Stupebant aũt omnes qui eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic est qui expugnabat Hierosolymis eos, qui inuocabãt nomen istud? Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus autem multo magis inualescebat, & confundebat Iudæos qui habitabãt Damasci, affirmãs quod is esset Christus. Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter se Iudæi consilium, ut illum occiderent.

Sed

ἐγνώσθη δὲ τοῖς σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν σαργάνῃ. παραγενόμενος δὲ σαῦλος εἰς ἱερουσαλήμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρναβᾶς δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθόλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα ἐνναίαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτου, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ εἶπεν αὐτῷ πέτρος. ἀενεία, ἰᾶταί σε ὁ ἰησοῦς χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ ἀναστὰς παραχρῆμα. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες λύδδαν καὶ τὸν ἀσσαρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐν ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι ταβιθά. ἣ διερμηνευομένη λέγεται δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης λύδδας τῇ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι πέτρος ἔστιν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε. ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον, ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον.

ἐγένετο

Sed intellectæ ſunt Saulo inſidiæ eorũ. Adſeruabantq́ portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes autẽ eum diſcipuli nocte, per murum demiſerunt, ſubmittẽtes in ſporta. Quum aũt Saulus ueniſſet Hieroſolymã, tentabat ſe iungere diſcipulis, & omnes timebant eum, nõ credentes quod eſſet diſcipulus. Barnabas autẽ apprehenſum illum duxit ad apoſtolos, ac narrauit illis quomodo in uia uidiſſet dominum, & quod loquutus eſſet ei, & quomodo in Damaſco fortiter egiſſet in nomine Ieſu. Et erat cum illis intrans & exiẽs Hieroſolymis, cum fiducia loquens in nomine domini Ieſu. Loquebaturq́ & diſputabat aduerſus Græcos: illi uero quærebant occidere eum. Quod quũ cognouiſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & emiſerunt Tarſum. Igitur eccleſiæ quidẽ per totam Iudæam & Galilæã & Samariam habebant pacem, & ædificabantur uerſantes in timore domini, & conſolatione ſancti ſpiritus multiplicabantur. Factum eſt autẽ ut Petrus dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad ſanctos qui habitabant Lyddæ. Reperit autẽ ibi hominem quẽdam nomine Aeneam, annis iam octo decũbentem in grabbato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenea, ſanet te dominus Ieſus Chriſtus. Surge, & ſterne tibiipſi. Et continuo ſurrexit. Et uiderũt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Aſſarone, qui conuerſi ſunt ad dominũ. Ioppæ aũt fuit quædam diſcipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hęc erat plena operibus bonis & eleemoſynis quas præſtabat. Factum eſt aũt in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam quũ lauiſſent, poſuerunt in cœnaculo. Quũ aũt uicina eſſet Lydda Ioppæ, ac diſcipuli audiſſent quod Petrus eſſet in ea, miſerunt ad eum, rogãtes, ne grauaretur uenire uſq́ ad ſe. Exurgens autẽ Petrus uenit cum illis. Et quũ adueniſſet, duxerũt illum in cœnaculũ, & circũſteterunt illũ omnes uiduæ flentes, & oſtẽdentes tunicas ueſtesq́, quas faciebat quum eſſet cum ipſis Dorcas. Eiectis aũt omnibus foras, Petrus poſitis genibus orauit: & cõuerſus ad corpus dixit: Tabitha, ſurge. At illa aperuit oculos ſuos, uiſoq́ Petro reſedit. Data aũt illi manu, erexit eam: & quũ uocaſſet ſanctos ac uiduas, exhibuit eam uiuã. Id aũt innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in dominum.

Factum

ἐγένετο δὲ ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν ἰόππῃ παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ. ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν καισαρείᾳ, ὀνόματι κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός. εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ. κορνήλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος, εἶπε. τί ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ προσπεινῶν, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρεῖς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὸν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τῶν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο, εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε. οἱ δὲ εἶπον, κορνήλιος ἑκατοντάρχης ἀνὴρ

Factum eſt autem ut dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quẽdam coriarium.

Vir autẽ quidam erat Cæſareæ, nomine Cornelius, centurio ex cohorte quæ dicitur Italica, religioſus ac timens deum cum tota domo ſua, præſtãs eleemoſynas multas plebi, deprecansq́ deum ſemper. Is uidit per uiſum manifeſte fermè hora diei nona angelum dei introeuntem ad ſe, dicentemq́ ſibi: Corneli. At ille intuens eum, ac timore correptus, dixit: Quid eſt domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriã coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen, & accerſe Simonẽ qui cognominatur Petrus. Hic diuerſatur apud Simonem quendam coriarium, cui eſt domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Et quum diſceſſiſſet angelus qui loquebatur illi, uocauit duos famulos ſuos, & militem religioſum ex his qui ſibi adhærebant. Quibus quum narraſſet omnia, miſit illos Ioppen. Poſtridie uero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora domus, ut oraret, circa horam ſextam. Et quum eſuriret, uoluit guſtare cibum. Parantibus aũt illis, irruit ſuper eum mentis exceſſus. Et uidet cœlum apertum, ac deſcendẽs ad ſe uas quoddam uelut linteum magnum, quatuor initijs alligatum, ſummitti è cœlo in terrã, in quo erãt omnia quadrupedia terræ beſtiæq́ & reptilia & uolatilia cœli. Et facta eſt uox ad eum: Surge Petre, macta & ueſcere. Ait autem Petrus: Nequaquã domine, quia nũquam edi quicquam cõmune uel immundum. Et uox rurſus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu cõmunia ne dixeris. Hoc autẽ factum eſt tertio. Et rurſum receptum eſt uas in cœlum. Et dum apud ſeſe hæſitaret Petrus, quænam eſſet uiſio quam uidiſſet, ecce uiri qui miſſi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, aſtiterũt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hoſpitium. Petro uero cogitante de uiſione, dixit ſpiritus ei: Ecce uiri quærũt te. Surge itaque & deſcende, & uade cum eis, nihil hæſitans, propterea quod ego miſi illos. Deſcendens autem Petrus ad uiros, qui miſſi erant à Cornelio ad ipſum, dixit: Ecce ego ſum ille quẽ quæritis. Quæ cauſa eſt propter quam ueniſtis? Qui dixerunt: Cornelius centurio

uir

ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεόν, μαρτυ-
ρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐ-
χρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί
σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ
σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς, ἐξένισε. τῇ δὲ
ἐπαύριον ὁ πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τι-
νες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐ-
τῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν καισάρει-
αν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλε-
σάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους
φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συ-
ναντήσας αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πό-
δας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ πέτρος αὐτὸν ἤγειρε,
λέγων. ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ
συνομιλῶν αὐτῷ εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνελη-
λυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπί-
στασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ κολλᾶ-
σθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. κἀμοὶ ὁ θεὸς ἐ-
δείξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρω-
πον, διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς.
πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με;
καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι
ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐνάτην
ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ
ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. κορ-
νήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ ἐλεημο-
σύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον
οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα, ὃς ἐπι-
καλεῖται πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμω-
νος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος
λαλήσει σοι. ἐξ αὐτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε
καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάν-
τες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν, ἀκοῦσαι
πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἀνοί-
ξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν. ἐπ' ἀληθείας κα-
ταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ
θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ
ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν
λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, εὐαγγελιζό-
μενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων
κύριος. ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅ-
λης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς γαλιλαίας,
μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης, ἰησοῦν τὸν
ἀπὸ ναζαρὲθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι
ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώ-
μενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ
τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς
μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ
χώρᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐν ἰερουσαλὴμ, ὃν ἀνεῖλον
κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ
τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέ-
σθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς
προ-

uir iustus ac timens deum, & testimoniũ ha-
bens ab uniuersa gente Iudæorum, oraculo
admonitus est ab angelo sancto, ut accerse-
ret te in domum suam, & audiret uerba abs
te. Intro uocatos igitur eos, recepit hospitio.
Sequẽti uero die Petrus profectus est cum
illis, & quidam ex fratribus Ioppensibus co
mitati sunt eum. Postridie uero introierunt
Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat il-
los, conuocatis cognatis suis ac necessarijs
amicis. Vt autẽ factũ est ut introiret Petrus,
obuiã progressus ei Cornelius, ac procidens
ad pedes, adorauit eum. Petrus uero erexit
eum, dicẽs: Surge, & ego ipse homo sum. Et
colloquẽs cum illo, intrauit, & offendit mul-
tos qui conuenerãt; dixitq; ad illos: Vos scí-
tis, non esse fas uiro Iudæo coniũgi aut acce
dere ad alienigenam: sed mihi ostendit deus,
ne quẽ communẽ aut immundũ dicerem ho
minẽ, quapropter & incunctãter ueni accer
situs. Interrogo ergo quã ob causam accersi-
stis me? Et Cornelius ait: Die abhinc quarto
usq; ad hanc horã, sedebam ieiunus, & hora
nona precabar in domo mea, & ecce uir ste
tit ante me in ueste splẽdida, & ait: Corneli,
exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ
tuæ in memoria habitæ sunt corã deo: mitte
ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonẽ
qui cognominatur Petrus: hic diuersatur in
ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui si-
mul atq; uenerit loquetur tibi. Confestim er
go misi ad te, & tu bene feci qui aduenisti.
Nunc ergo omnes nos, teste deo, adsumus
ut audiamus omnia quæcunq; tibi præcepta
sunt à deo. Aperiẽs aũt Petrus os, dixit: Re
ipsa cõperio, q̃ non sit personarũ respectus
apud deũ, sed in quauis gẽte q̃ timet ipsum
& operatur iustitiam, is acceptus est illi. Ser-
monẽ quẽ misit deus filijs Israel, annuncians
pacem per Iesum Christũ, hic est omniũ do-
minus. Ipsi nostis, de quo sermone fama di-
uulgatũ fuit in tota Iudæa, rumore primum
orto à Galilæa, post baptisma quod prædi-
cabat Ioannes, ut Iesum Nazarenũ unxerit
deus spiritu sancto & uirtute, qui obambu-
lauit benefaciendo & sanando omnes op-
pressos à diabolo, quoniã deus erat cum il-
lo. Et nos testes sumus omnium quę fecit &
in regione Iudæorũ & Hierosolymis, quem
occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus
suscitauit tertio die, & exhibuit eũ ut mani-
festus fieret nõ toti populo, sed testib. prius
ad

προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες
συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ
ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν
κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός
ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων
καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυ-
ροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόμα-
τος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι
λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέ-
πεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκού-
οντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς
πιστοί, ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ
ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυ-
ται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ
μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέ-
τρος. μή τι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί τις, τοῦ
μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐ-
τοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τό-
τε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄν-
τες κατὰ τὴν ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαν-
το τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη πέτρος εἰς
ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτο-
μῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχον-
τας εἰσῆλθες καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. ἀρξάμε-
νος δὲ πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέ-
γων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει ἰόππῃ προσευχόμενος,
καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός
τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιε-
μένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς
ὃν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα
τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετά, καὶ τὰ πε-
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι.
ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. εἶπον δέ, μηδα-
μῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέπο-
τε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φω
νὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθά-
ρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρὶς, καὶ
πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ
ἰδοὺ ἐξ αὐτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν
οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ καισαρείας
πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐ-
τοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ
καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν
οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε
τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰ-
πόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς ἰόππην ἄνδρας,
καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον
πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς
σωθήσῃ σὺ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ
ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον

ad hoc delectis à deo nimirum nobis, qui co
medimus ac bibimus unà cũ illo, postea q̃
resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut
prædicaremus populo ac testificaremur, q̃
ipse sit ille qui cõstitutus erat à deo iudex ui-
uorũ ac mortuorũ. Huic omnes prophetę
testimoniũ ferũt, q̃ remissionẽ peccatorum
accepturus sit per nomen eius quisquis cre-
diderit in eum. Adhuc loquẽte Petro uerba
hęc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui
audiebant sermonẽ. Et obstupuerunt hi qui
ex circumcisorũ genere credebãt, quotquot
uenerãt cũ Petro, quod & in gentes donum
spiritus sancti effusum esset. Audiebãt enim
illos loquẽtes linguis ac magnificantes deũ.
Tunc respondit Petrus: Num quis prohibe
re potest quominus aqua baptizẽtur hi qui
spiritũ sanctũ acceperũt sicut & nos? Et ius-
sit eos baptizari in nomine domini. Tũc ro
gauerunt eum, ut remaneret aliquot dies.

Audierunt aũt apostoli & fratres qui erãt XI
in Iudæa, quod & gentes recepissent sermo-
nem dei. Quũq; ascendisset Petrus Hieroso-
lymã, disceptabãt aduersus illũ qui erant ex
circumcisione, dicentes: Ad uiros præputiũ
habentes introisti, & edisti cum illis. Petrus
aũt rem ab initio repetens, exposuit illis or-
dine, dicens: Ego erã in ciuitate Ioppe orãs,
& uidi raptus extra me uisionẽ, descendere
uas quoddã ceu linteũ magnũ, quatuor ini-
tijs emissum è cœlo, & uenit usque ad me. In
quod quũ intendissem oculos, animaduerti
& uidi quadrupedia terræ & bestias & rep-
tilia & uolatilia cœli. Audiui aũt & uocem,
dicentem mihi: Surge Petre, macta & uesce-
re. Dicebã autẽ: Nequaq̃ domine, quia nihil
cõmune aut immundum unquam introiuit
in os meum. Respondit autẽ mihi uox rur-
sum è cœlo, quæ deus mundauit, tu ne com-
munia dixeris. Idq; accidit tertio, & rursum
omnia subducta sunt in cœlum. Et ecce ex-
templo tres uiri præsto aderant in ædibus in
quibus eram, è Cæsarea missi ad me. Dixe-
rat autem mihi spiritus, ut congrederer cum
illis, nihil hæsitans. Porrò comitati me sunt
et sex fratres hi. Et ingressi sumus in domum
uiritisq; retulit nobis, ut uidisset angelũ do-
mi suæ, qui astitisset ac dixisset sibi: Emitte
uiros Ioppẽ, & accerse Simonẽ cognomẽto
Petrũ, qui tibi ea dicturus est, per quæ serue-
ris & tu & uniuersa domus tua. Quũ autem
exorsus essem sermonẽ, illapsus est spiritus
sanctus

ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου ὡς ἔλεγεν. ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστὸν, ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεὸν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. καὶ οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ὑπὲρ στεφάνου, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, οἵ τινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἑλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἐν ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρναβᾶν διελθεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τοῦ κυρίου, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τοῦ κυρίου. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν ὁ βαρνάβας, ἀναζητῆσαι σαῦλον. καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ ἱεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ὅς τις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ἠυπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου. κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τοῦ λαῷ. ὁ μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας

sanctus in illos, quemadmodũ & in nos fuerat illapsus initio. Veniebat aũt in mentem quod dixerat dñs. Ioannes quidem baptizauit aqua, cæterũ uos baptizabimini spũ sancto. Proinde si par donũ dedit illis deus quẽ admodũ & nobis quũ credidissem⁹ in dñm Iesum Christũ: ego porrò quis erã, qui possem obsistere deo? His autẽ auditis obticuerunt, & glorificauerunt deũ, dicentes: Igitur & gentibus deus pœnitentiã concessit ad uitam. Et illi quidẽ qui dispersi fuerant ex afflictione quæ orta fuerat ob Stephanũ, perambulauerunt usq; ad Phœnicẽ & Cyprum & Antiochiã, nemini loquẽtes sermonẽ illum, nisi solis Iudæis. Erant aũt quidam ex eis uiri Cyprij & Cyrenẽses, qui quũ introissent Antiochiã, loquebantur ad Græcos, prædicantes dñm Iesum. Et erat manus dñi cũ eis, multusq; numerus credentiũ conuersus est ad dñm. Peruenit aũt rumor ad aures ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, super his, & miserunt Barnabã ut iret ad Antiochiam. Qui quũ peruenisset & uidisset gratiam dei, gauisus est, & hortabatur oẽs ut proposito cordis pseuerarent adhærere dño: nam erat uir bonus ac plenus spũ sancto & fide. Et addita est multa turba dño. Profectus est aũt Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulũ, quẽ quũ inuenisset, perduxit Antiochiã. Accidit aũt ut annum totũ consuetudinẽ agerẽt cum ea congregatione, docerentq; turbã multam, et discipuli cognominarent primũ Antiochiæ Christiani. In his aũt diebus superuenerunt ab urbe Hierosolymorum prophetæ Antiochiã, surgẽsq; unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritũ, famẽ magnã futurã in toto terrarũ orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli aũt prout cuiq; suppetebat, proposuerunt in subsidiũ mittere habitantibus in Iudæa fratribus, quod & fecerũt, mittẽtes ad seniores per manũ Barnabæ ac Sauli. Eodẽ aũt tẽpore iniecit Herodes XII rex manus ut affligeret quosdã de ecclesia. Occidit aũt Iacobũ fratrẽ Ioannis gladio: uidens aũt q̃ gratũ esset Iudæis, perrexit comprehendere & Petrum. Erant autẽ dies azymorum. Quem quum etiã apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum asseruandum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat sine intermissione ab ecclesia

κλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἔμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τοῦ οἰκήματι. πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδαλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως, καὶ λέγει αὐτοῦ. περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτοῦ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθὲς ἐστὶ τὸ γενόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου. ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς ἡρώδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν μαρίας, τῆς μητρὸς ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ τοῦ χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστᾶναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστιν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ φυλακῆς. εἶπε δέ. ἀπηγγείλατε ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο. ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν καισαρείαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ ἡρώδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδονίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πείσαντες βλαστὸν τὸν * ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρώδης ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτοῦ. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ

* Aliàs ἐπὶ τὸν κοιτῶνα

clesia ad deũ pro eo. Quum aũt productũrus eũ esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinct⁹ catenis duabus, & custodes ante ostium custodiebãt carcerẽ. Et ecce angelus dñi astitit, & lumẽ refulsit in habitaculo, percussoq; latere Petri excitauit eum, dicẽs: Surge uelociter. Et exciderunt catenæ de manibus eius. Dixit aũt angelus ad eum: Præcingere et subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circunda tibi uestimentũ tuum, & sequere me. Et exiẽs sequebatur eum, & nesciebat quod uerũ esset quod fiebat per angelũ, sed putabat se uisum uidere. Quum aũt præterissent primam ac secundã custodiam, uenerunt ad portã ferream, quæ ducit in ciuitatẽ, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicũ unum, & continuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere, quod miserit dñs angelũ suum, & eripuit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. Req; perpensa uenit ad domum Mariæ, matris Ioãnis, qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi cõgregati & orãtes. Quũ pulsasset aũt Petrus ostiũ uestibuli, processit puella, ut subauscultaret, nomine Rhode: & ut agnouit uocẽ Petri, pręgaudio nõ aperuit uestibulũ, sed introcurrens renunciauit stare Petrum ante uestibulũ. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa aũt affirmabat sic se habere. At illi dicebant: Angelus eius est. Petrus aũt perseuerabat pulsans. Quum aũt aperuissẽt, uiderunt eum, et obstupuerunt. Quũ innuisset aũt eis, mota manu ut tacerent, narrauit illis quomodo dominus eduxisset ipsum de carcere. Dixit aũt: Nunciate Iacobo & fratribus hęc. Et egressus abijt in aliũ locum. Porrò ubi diluxit, erat turbatio nõ parua inter milites, quidnã accidisset Petro. Herodes aũt quum requisisset eum, nec inuenisset, examinatis custodib. iussit eos duci, descendensq; à Iudæa Cæsareã, ibi cõmorat⁹ est. Erat aũt Herodes infensus Tyrijs ac Sidonijs. At illi uno animo uenerũt ad eum, & persuaso Blasto, q̃ præerat cubiculo regis, petebant pacẽ, eo quod aleret regio ipsorum *annona* regia. Statuto aũt die Herodes uestitus ueste regia, sedit pro tribunali, & cõtionabat ad eos. Populus aũt acclamabat: Vox dei, et nõ hoĩs. Cõfestim

δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. Βαρνάβας δὲ καὶ Παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ Ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον. ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ τε Βαρνάβας καὶ Σίμων ὁ καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε ὁ συντροφος Ἡρῴδου τοῦ τετράρχου σωτροφος, καὶ Σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ πρόσκεκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν Σελεύκειαν, ἐκεῖθέν τε ἐπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου, εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦ, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. Σαῦλος δὲ ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπὶ σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἰεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες, ἀπὸ Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν Πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε. ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε.

ὁ θεὸς

aũt percussit eum angelus dñi, eo quod nõ dedisset gloriã deo: & erosus à uermibus, expirauit. Porrò sermo dñi crescebat ac multiplicabatur. Barnabas aũt & Paulus reuersi sunt Hierosolymã, expleto ministerio, assumpto & Ioanne, cui cognomen erat Marcus. Erant aũt quidam in eccle-
XIII sia quæ erat Antiochiæ, prophetæ ac doctores, Barnabasq; & Simon qui uocabatur Niger, & Lucius Cyrenẽsis, & Manahen q erat Herodis tetrarchæ collactaneus, et Saulus. Quũ aũt illi sacrificarẽt dño, ieiunarentq;, dixit spũs sanctus: Segregate mihi Barnabã et Saulum in opus ad quod accersiui eos. Quumq; ieiunassent & orassent, imposuissentq; eis manus, dimiserũt. Et ipsi quidẽ emissi à spũ sancto, abierunt Seleuciã, & inde nauigauerunt in Cyprũ. Et quum essent Salamine, annunciauerũt sermonẽ dei in synagogis Iudæorum: habebant aũt & Ioannem ministrũ. Et peragrata insula usq; ad Paphum, inuenerunt quendam magum pseudoprophetam Iudæũ, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum procõsule Sergio Paulo uiro prudẽte. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire sermonẽ dei. Resistebat aũt illis Elymas magus, sic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere procõsulem à fide. Saulus autẽ qui idem Paulus, repletus spiritu sancto, intentis in eum oculis, dixit: O plene omni dolo & omni uersutia fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, nõ desinis inuertere uias domini rectas. Et nũc ecce manus dñi super te, & eris cæcus non uidens solem usq; ad tempus. Et cõfestim cecidit in eum caligo ac tenebræ, et circũiens quærebat qui se manu ducerẽt. Tunc proconsul quũ uidisset quod acciderat, credidit, admirãs super doctrina domini. Quũ aũt à Papho soluissent Paulus, qui cum eo erãt, uenerunt Pergen Pamphyliẽ. Ioannes aũt digressus ab eis, reuersus est Hierosolymã. Cæterũ ipsi peragratis regionibus, à Perga uenerunt Antiochiã Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbatorũ, sederũt. Post lectionem autem legis ac prophetarũ miserunt principes synagogę ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in uobis sermo exhortationis ad plebem, dicite: Surgẽs autem Paulus & manu silentio indicto, ait: Viri Israelitæ, et qui timetis deum, audite,

Deus

ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς. καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκλήρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ἠτήσαντο βασιλέα. καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κείς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μετασήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα. ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. Τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ λαῷ Ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε. τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἰερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μηδὲν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπ' ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἰερουσαλήμ. οἵτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ Ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν. ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐνεμείνεν καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν κατα-

Deus populi huius delegit patres nostros, & populũ in altũ extulit, quũ essent incolę in terra Aegypti, et brachio excelso eduxit eos ex ea: & circiter quadragínta annorum tempus, mores eorũ sustinuit in deserto. Ac deletis gentib. septẽ in terra Chanaan, sorte distribuit eis terrã eorum. Et post hæc annis circiter quadringẽtis quinquaginta dedit iudices usq; ad Samuelem prophetã. Et exinde postulauerunt regem, de ditq; illis deus Saul filiũ Cis uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis Dauid ut esset rex, cui testimoniũ reddens dixit: Inueni Dauid filium Iesse, uirum secundũ cor meũ, qui faciet oẽs uoluntates meas. Huius è semine, deus ita ut promiserat, adduxit Israeli seruatorẽ Iesum, quũ ante prædicasset Ioannes ante faciẽ introitus eius baptismũ pœnitentiæ Israeli. Quum aũt impleret Ioannes cursum, dixit: Quẽ me arbitramini esse? Non is sum ego, sed ecce uenit post me cuius non sum dignus soleã pedũ soluere. Viri fratres, filij generis Abrahæ, & q inter uos timent deũ, uobis sermo salutis huius missus est. Qui enim habitabãt Hierosolymis, & principes eorũ quum ignorarent illũ, & uoces prophetarũ quæ per omne sabbatũ legũtur, cõdemnato eo impleuerunt, nullaq; causa mortis inuenta petierunt à Pilato ut interficerẽt illum. Quũq; cõsummassent oĩa quæ de eo scripta erãt, depositũ de ligno posuerũt in monumento. Deus aũt suscitauit eum à mortuis, qui uisus est per dies multos, his q simul ascenderant cum eo à Galilæa Hierosolymã, q sunt testes eius apud plebẽ. Et nos uobis annũciamus, quod eã repromissionẽ quæ ad patres facta est, deus adimpleuerit filijs illorũ, nimirũ nobis, resuscitato Iesu, sicut & in psalmo primo scriptũ est: Filiꝰ meus es tu, ego hodie genui te. Quod aũt suscitauit eum à mortuis, iam nõ amplius reuersurum in corruptionẽ, ita dixit: Dabo uobis sancta Dauid fidelia. Ideo & aliàs dicit: Nõ pmittes ut sanctus tuus uideat corruptionẽ. Nam Dauid quidẽ quũ suæ ætati inseruisset, cõsilio dei dormiuit, & appositus est ad patres suos, uiditq; corruptionẽ. At is quẽ deus suscitauit, nõ uidit corruptionẽ. Notũ igĩt sit uobis uiri fratres, quod per hũc uobis remissio peccatorum

annun-

ἠρτάγη ἐλθεῖν, καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς, τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις. ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ἔργον ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρνάβᾳ. οἵτινες προσλαλοῦντες ἔπειθον αὐτοὺς τῷ μένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῇ τε ἑξῆς σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις αὐτὰ λέγοντες καὶ βλασφημοῦντες. παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρνάβας, εἶπον. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρε, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου διὰ ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως. καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν παῦλον καὶ τὸν βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου. ἐγένετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γινεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτοὺς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς λυκαονίας λύστραν καὶ δέρβην καὶ

annunciat: & ab omnibus à quibus nō potuistis per legem Mosi iustificari, per hūc omnis qui credit, iustificat. Videte ergo ne superueniat uobis quod dictū est in prophetis: Videte cōtemptores & admiramini et euanescite, quia opus operor ego in diebus uestris, quod nō credetis, si quis enarrauerit uobis. Egressos aūt è cœtu Iudæorū rogabant gentes, ut sequenti sabbato loquerentur sibi uerba. Soluto aūt cœtu, sequuti sunt multi Iudæi & religiosi ꝓselyti Paulum ac Barnabā, qui adloquentes suadebant eis ut perseuerarent in gratia dei. Sequēti uero sabbato penè uniuersa ciuitas cōuenit ad audiendū sermonē dei. Videntes aūt turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & cōtradicebant his quæ à Paulo dicebātur cōtradicentes, ac loquentes blasphemias. Tūc sumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerūt: Vobis oportebat primū loqui sermonē dei, sed quoniā repellitis illum, & indignos uos iudicatis æterna uita, ecce cōuertimur ad gentes: sic em̄ nobis præcepit dñs: Posui te in lucem gentium, ut sis salus usq; ad extremū terræ. Audientes aūt gentes, gauisæ sunt, & glorificabāt sermonem dñi, & crediderunt quotquot erāt ordinati ad uitam æternā. Diuulgabatur autē sermo dñi per uniuersam regionē. Iudæi uero extimulauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persequutionē in Paulum ac Barnabam, & eiecerūt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedū suorū in eos, uenerunt Iconium. Porrò discipuli replebātur gaudio & spū sancto. Factū est aūt Iconij ut simul introirent synagogā Iudæorū, & loquerent̄ sic, ut crederet Iudæorum si- mul & Græcorū copiosa multitudo. Qui uero increduli erāt Iudæi, cōcitauerunt & corruperunt animos gentiū aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio dñi, qui testimoniū phibebat sermoni gratiæ suæ, dabatq; ut signa & prodigia fierent per manus eorum. Diuisa est aūt multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabant à Iudeis, quidam uero ab apostolis. Quum autē factus esset impetus gentium pariter ac Iudæorū unà cum principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarent eos, re intellecta, confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram et Derben

καὶ

καὶ τὴν περίχωρον. κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὃς οὐδέποτε περιεπεπατήκει. οὗτος ἤκουε τοῦ παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός. καὶ ἥλατο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκαονιστὶ, λέγοντες. οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν βαρνάβαν, δία, τὸ δὲ παῦλον, ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ διὸς, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας φέρων, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι βαρνάβας καὶ παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κραυγάζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε, καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑετοὺς διδοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ αὐτιοχείας καὶ ἰκονίου ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ βαρνάβᾳ εἰς δέρβην. εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν λύστραν καὶ ἰκόνιον καὶ αὐτιόχειαν, ἐπισηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν πισιδίαν, ἦλθον εἰς παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς ἀτταλείαν. κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς αὐτιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν

& finitimā undiq; regionem, & ibi prædicabant euangeliū. Et quidā uir Lystris debilis pedib. sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunq; ambulauerat. Hic audiuit Paulum loquentē. Qui intuitus eum et uidēs quod fidē haberet, fore ut saluus fieret, dixit magna uoce: Surge in pedes tuos rectus. Et exilijt, ambulabatq;. Turbæ uero quū uidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt uocē suam Lycaonice, dicentes: Dij in specie hominū descēderunt ad nos. Et uocabant Barnabā, Iouem: Paulū uero Mercuriū, quod is esset dux sermonis. Sacerdos aūt Iouis, qui erat ante ciuitatē illorum, tauros & coronas ad uestibula afferens, cū turbis uolebat sacrificare. Quod ubi audierunt apostoli Barnabas & Paulus, cōscissis uestib. suis insiliērūt in turbā, clamātes ac dicentes: Viri, cur ista facitis? Nos quoq; ijsdē quibus uos, obnoxij malis sumus hoīes, annuciātes, ut ab istis uanis cōuertamini ad deū uiuū, qui fecit cœlum & terrā & mare & oīa quę in eis sunt, qui in præteritis ætatibus sinebat oēs gentes ingredi uijs suis. Quanq; nō expertem testimonij seipsum esse sinebat, dum bene ficia cōferret, de cœlo nobis dans pluuias ac tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra. Et hæc dicentes, uix cōpescuerunt turbas, ne sibi immolarent. Superuenerunt aūt quidā ab Antiochia et Iconio Iudæi, qui quū persuasissent turbis, ac Paulū lapidassent, extraxerūt eum è ciuitate, existimātes illum mortuū esse. Circundātibus aūt eum discipulis, surrexit & intrauit ciuitatē. Ac postero die profectus est cum Barnaba Derbē. Quumq; euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystrā & Iconium & Antiochiam, denuo cōfirmātes animas discipulorum, exhortātesq; ut pseuerarēt in fide, & quod per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnū dei. Et cum suffragijs creassent illis p singulas ecclesias presbyteros, precatiq; essent cum ieiunijs, cōmendauerunt eos dño in quē crediderāt. Pera gratāq; Pisidia uenerunt in Pamphyliā, & quum loquuti essent sermonē Pergæ, descenderunt in urbem Attaliā, & inde soluerunt Antiochiā, unde erāt traditi gratię dei in opus quod cōpleuerūt. Quū autem uenissent & congregassent ecclesiā, retule-

γειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διετριβον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς. καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆ ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει μωσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ παύλῳ & τῷ βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν παῦλον καὶ βαρναβᾶν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆ ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν φοινίκην καὶ σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν. καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆ ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆ αἱρέσεως τῶν φαρισαίων τῶν πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον μωσέως. συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι. καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆ χάριτος τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον βαρναβᾶ καὶ παύλου, ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐτῶν. μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, ἀπεκρίθη ἰακωβος, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ με. συμεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαόν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῦ, καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται. μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν τὴν δαβὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτὴν ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτοὺς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτῦ. διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρε-

runt quæcunq; fecisset deus secũ, & q̃ aperuisset gẽtibus ostiũ fidei. Cõmorati sunt aũt illic multum temporis cum discipulis.

Et quidã qui descenderãt à Iudea, docebant fratres: nisi circũcidamini secundum morem Mosi, non potestis esse salui. Quũ orta ergo seditio & disceptatio esset nõ exigua Paulo ac Barnabæ aduersus illos, statuerunt ut ascenderẽt Paulus et Barnabas & quidã alij ex illis, ad apostolos ac presbyteros Hierosolymã, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariã, narrãtes conuersionẽ gentiũ, & adferebant gaudiũ magnum oñibus fratrib. Quũ aũt uenissent Hierosolymã, susceptí sunt ab ecclesia & ab apostolis ac presbyteris, annunciauerũtq; quæcũq; deus fecisset cũ ipsis. Surrexerũt aũt quidã de factione pharisæorũ, q̃ crediderãt dicentes q̃ oporteret circũcidere eos, ac præcipere ut seruarẽt legẽ Mosi. Cõuenerũtq; apostoli ac presbyteri, ut dispicerẽt de hoc negocio. Quũ aũt magna disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, uos scitis quod ab antiquis dieb. deus inter nos elegit, ut per os meũ audirent gẽtes uerbum euãgelij, crederẽtq;. Et q̃ nouit corda deus, testimoniũ præbuit illis, dãs illis spiritũ sanctum sicut & nobis, nihilq; discreuit ĩter nos & illos, cum fide purificauerit corda illorũ. Nunc ergo quid tentatis deũ, ut ímponat̃ iugum super ceruices discipulorũ, quod neq; patres nostri neq; nos portare potuím⁹? Sed per gratiã dñi Iesu Christi credímus nos saluos futuros, quẽadmodũ & illi. Tacuit aũt tota multitudo, & audiebant Barnabã ac Paulũ narrantes, quæ deus ædidisset sígna & prodigia ĩter gentes per ipsos. Et postq̃ cõticuissent, respondit Iacobus, dícens: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quẽadmodũ primũ deus uisitauerit, ut sumeret ex gentib. populũ ín noíe suo: & huic cõsonant uerba prophetarũ, sicut scriptũ est: Post hęc reuertar, ac rursus ædificabo tabernaculũ Dauid, qd' collapsum est, & diruta eius ĩstaurabo, & erigã illud, ut requirant q̃ reliqui sunt hoïes, dominũ, & omnes gẽtes super quas ínuocatum est nomẽ meum: dícit dominus, qui facit hæc omnía. Nota à seculo sunt deo, omnia hæc opera sua. Propter quod ego censeo, non obtur-

παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆ πορνείας, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλη τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς ἀντιόχειαν σὺν παύλῳ καὶ βαρναβᾶ, ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον βαρσαβᾶν, καὶ σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε. οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοί, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν καὶ συρίαν καὶ κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες, ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα. ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρνάβᾳ καὶ παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἀπεστάλκαμεν οὖν ἰούδαν καὶ σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ἡμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, εὖ πράξετε. ἐρρῶσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. ἰούδας τε καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. ἔδοξε δὲ τοῦ σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. παῦλος δὲ καὶ βαρνάβας διέτριβον ἐν ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. μετά τινας δὲ ἡμέρας εἶπε παῦλος πρὸς βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι. βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν τὸν ἰωαννῆν, τὸν καλούμενον μάρκον. παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον.

ἐγέ-

obturbandũ esse illis, qui ex gentibus conuertũtur ad deum, sed scribendũ ad eos, ut abstíneãt se ab ínquinamentis símulachrorum, & scortatione, & suffocato, & sanguine. Moses enim ab ætatibus antiquis ín singulis ciuitatibus habet qui ipsum prędicẽt in synagogis, ubi per omne sabbatũ legit̃. Tũc placuit apostolis & senioribus cũ tota ecclesia, ut delectos ex sese uiros mittẽrẽt Antiochiã cũ Paulo & Barnaba, Iudã, cognomento Barsabã & Silã, uiros primarios ínter fratres, missis per manus eorũ líteris ín hanc sententiã: Apostoli & presbyteri & fratres, his qui sunt Antiochiæ & in Syria & ín Cilicia fratribus q̃ sunt ex gentibus, salutẽ. Quoniã audiuímus quod quidam è nobis egressi turbauerũt uos uerbis, labefactãtes animas uestras, iubentes uos circũcidi & seruare legem, quibus nõ mandaueramus: uísum est nobis unanimiter cõgregatis, delectos uiros míttere ad uos, cũ dilectis nostris Barnaba et Paulo, homínibus qui exposuerũt animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi. Mísimus ergo Iudã & Silã, qui & ipsi uobis uerbis referẽt eadem. Vísum est enim spíritui sancto ac nobis, ne q̃d amplius ímponeremus uobis oneris, q̃ hęc necessaria, uidelicet ut abstíneatis ab his quæ sunt ímmolata símulacrís, & sanguine, & suffocato, & scortatiõe. A q̃bus si cõseruauerítis uosípsos, bene facietis. Valete. Illi ergo dimissi uenerunt Antiochiam, & congregata multitudíne reddiderũt epistolã. Quam quum legissent, gauísi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas quũ essent & ipsi prophetæ, sermone copioso adhortati sunt fratres, cõfirmaueruntq;. Commorati autem illíc aliquãtum temporis, dimissí sunt cum pace à fratrib. ad apostolos. Vísum est autem Silę manere ibidẽ: Paulus uero & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docẽtes & annunciantes cum alíjs etiam compluribus sermonẽ domíni. Post aliquot autem díes dixit ad Barnabã Paulus: Reuertẽtes iam uísitemus fratres nostros per omnes ciuitates, ín quibus annunciauímus sermonem domíni, quomodo se habeant. Barnabas aũt consulebat ut assumerent & Ioannem, cognomẽto Marcum. Paulus aũt nolebat, ut is qui defecísset ab ípsis ex Pãphylia, nec ísset cum eis in opus, adiungeretur.

ἐγκλῆμα οὐδὲν παροξυσμὸς, ὡς τε ἀπεχωρίσθησαν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον. Παῦλος δὲ τὸν Σιλᾶν ἐπιλεξάμενος ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας. κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν, καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος· ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἤθελησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ἤδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἰερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόντες δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι, καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα. παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν, κατέβησαν εἰς Τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ Παύλῳ· ἀνήρ τις ἦν Μακεδὼν ἑστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς Μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς Τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην, τῇ τε ὑστεραίᾳ εἰς Νεάπολιν· ἐκεῖθέν τε εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος Μακεδονίας πόλις, κολωνία. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινὰς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμόν, οὗ ἐνομίζομεν προσευχὴν εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν θεὸν, ἤκουεν, ἧς ὁ Κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα· εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς Κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. αὕτη κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκρα-

Tam acris autē fuit inter eos diſceptatio, ut alter ab altero ſeiūgeretur, & Barnabas quidem aſſumpto Marco nauigaret in Cyprū. Paulus uero allecto Sila profectus eſt traditus gratiæ dei à fratribus. Perambulabat aūt Syriā ac Ciliciā, confirmans eccleſias. Peruenit aūt Derbē & Lyſtrā, & ecce diſcipulus quidā erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris cuiuſdā Iudææ fidelis, cæterū patre Græco. Huic teſtimoniū bonum reddebant qui Lyſtris erant & Icony fratres. Hūc uoluit Paulus ſecū proficiſci, & aſſumptū circūcidit eum propter Iudæos q erāt in illis locis. Sciebāt enim oēs quod pater eius erat Græcus. Quū aūt pertranſirent ciuitates, tradebant eis ſeruāda decreta, quæ erant ordinata ab apoſtolis et presbyteris, qui erant Hieroſolymis. Itaq; eccleſiæ confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. Quū peragraſſent aūt Phrygiā & Galaticam regionem, uetitiq; eſſent à ſpiritu ſancto loqui ſermonem in Aſia, profecti in Myſiā, tentabant ire in Bithyniā, & nō permiſit eos ſpiritus. Quū aūt pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadē, & uiſio per noctē Paulo uiſa eſt: Vir Macedo quidā erat ſtans & deprecās eum, ac dicens: Profectus in Macedoniā, ſuccurre nobis. Vt aūt uiſum uidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniā, certi facti quod uocaſſet nos dominus ad euāgelizandum eis. Quū ſoluiſſemus igitur à Troade, recto curſu uenimus Samothracen, & poſtero die Neapolim, & inde Philippos, quæ eſt prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus aūt in eadē urbe diebus aliquot cōmorantes, & die ſabbatorū egreſſi ſumus è ciuitate iuxta flumen, ubi ſolebat eſſe precatio, & ſedentes loquebamur mulieribus quæ cōuenerāt. Et quædā mulier nomine Lydia purpurarum uendítrix ciuitatis Thyatirorū, colens deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, ut intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Quū autem baptizata eſſet & domus eius, deprecata eſt, dicēs: Si iudicaſtis me fidelem domino eſſe, introite in domū meā & manete. Et adegit nos. Accidit aūt eūtibus nobis ad precationē, ut puella quædā habens ſpiritū Pythonis occurreret nobis, quę quæſtum magnū præſtabat dominis ſuis diuinando. Hæc ſubſequuta Paulū ac nos, clamabat

ζε λέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε· παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, συλλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σιλᾶν, εἵλκυσεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον· οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν· καὶ οἱ στρατηγοὶ περιῤῥήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σιλᾶς προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν· ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος λέγων. μηδὲν πρᾶξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γὰρ ἐνθάδε ἐσμέν. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σιλᾷ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη· κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον· πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες· ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ἀπεστάλησαν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε. νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ

mabat dicens: Iſti homines ſeruí dei excelſiſſimi ſunt, qui annunciant uobis uiā ſalutis. Hoc aūt faciebat multos dies: ſed ægre ferens Paulus, & cōuerſus, ſpiritui dixit: Præcipio tibi per nomē Ieſu Chriſti, ut exeas ab ea. Et exíjt eadē hora. Vídentes aūt domini eius, quod abiſſet ſpes quęſtus ſui, apprehenſum Paulū & Silā traxerūt in forum ad príncipes, & offerentes eos magiſtratibus, dixerunt: Hi homines cōturbant ciuitatē noſtrā, quum ſint Iudæi, & annunciant inſtituta quæ nō licet nobis ſuſcipere, neq; ſeruare, quū ſimus Romani. Et concurrit turba aduerſus eos, ac magiſtratus ſciſſis ueſtibus ſuis iuſſerunt eos uirgis cædi. Quūq; multas plagas eis impoſuiſſent, cōiecerunt eos in carcerē, præcípientes cuſtodi carceris, ut diligenter cuſtodiret eos. Qui quū tale præceptū accepiſſet, coniecit eos in interiorē carcerē, et pedes eorū ſtrinxit ligno. Media aūt nocte Paulus & Silas orātes laudabāt deū. Exaudiebāt aūt eos, qui uincti erant. Subito uero terræmotus factus eſt magnus, ita ut cōcuterentur fundamenta carceris. Et ſtatim aperta ſunt oīa oſtia, & omniū uincula ſoluta ſunt. Expergrectus autē cuſtos carceris, quum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio erat ſeipſum interfecturus, exiſtimās aufugiſſe uinctos. Clamauit autē Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibijpſi malí, uniuerſi enim hic ſumus. Poſtulatoq; lumine, irrupit, ac tremefactus accídit Paulo & Silæ *ad pedes*, & productís illis foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut ſaluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Ieſum, & ſaluus eris tu & domus tua. Et loquuti ſunt ei ſermonē dominí, & omnibus qui erāt in domo eius. Et aſſumptis illís in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatus eſt ipſe, & omnes domeſtici illius, continuo. Quūq; perduxiſſet eos in domū ſuā, appoſuit eis mēſam, & exultauit quod cum uniuerſa domo ſua credidiſſet deo. Et quum dies ortus eſſet, miſerunt magiſtratus uiatores, dicētes: Dimitte homines illos. Nunciauit aūt cuſtos carceris ſermones hos Paulo, Miſerunt magiſtratus ut dimittamini. Nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus aūt dixit eis: Cęſos nos publice, indicta cauſa quū ſimus Romani, coniecerūt in carcerē, & nunc occulte nos eíjcíūt?

Non

οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντος αὐτοὶ ἀχαγάγετωσαν. ἀνήγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσι. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἀχαγαγόντες ἠρώτων ἀχελθεῖν τῆς πόλεως. ἀχελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφούς, παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἀχῆλθον. διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενον, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηρούς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτούς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα, καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες. ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ τὸν σίλαν εἰς βέροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπῆεσαν τῶν ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφάς, εἰ ἔχει ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοί, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δέ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως ἀθηνῶν. καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτόν, ἐξήεσαν. ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκδε-

Non profecto: sed ueniant ipsi, ac nos educant. Nunciauerũt aũt magistratibus uiatores uerba hæc. Timueruntq; audito quod Romani essent: & ueniẽtes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederẽtur è ciuitate. Egressi aũt è carcere, introierũt ad Lydiã: & uisis fratribus, cõsolati sunt eos, & profecti sunt. Quũ aũt iter fecissent XVII per Amphipolim & Apolloniã, uenerunt Thessalonicã; ubi erat synagoga Iudęorũ. Secundũ consuetudinẽ autẽ suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata tria disserebat eis è scripturis, adaperiens & allegans quod Christũ oportuisset pati & resurgere à mortuis, & quod hic esset Christus Iesus, quẽ ego, *inquit*, annũcio uobis. Et quidã ex eis crediderũt, & adiũcti sunt Paulo & Silę, & religiosorũ Græcorũ multitudo magna, mulieresq; primariæ non paucæ. Zelo aũt cõmoti Iudæi increduli, et assumptis quibusdã circũforaneis uiris malis, ac turba coacta, concitauerunt ciuitatẽ, & urgentes domũ Iasonis, quærebant eos producere ad populũ. Et quũ non inuenissent eos, trahebant Iasonẽ & quosdã fratres ad principes ciuitatis, clamãtes: Hi qui terrarum orbẽ cõturbarũt, huc quoq; uenerũt, quos clanculũ excepit Iason: & hi oẽs contra decreta Cæsaris faciunt, regẽ alium dicẽtes esse Iesum. Concitauerunt aũt turbã, & magistratus ciuitatis audientes hæc. Et acceptа satisfactiõe ab Iasone & à cæteris, dimiserunt eos. Fratres uero cõfestim per noctem emiserunt Paulum, simul et Silam in Berrhœam. Qui quũ aduenissent, abierunt in synagogã Iudęorum. Hi autẽ erant summo genere nati inter eos q erãt Thessalonicæ, qui receperant sermonẽ cũ omni animi promptitudine, quotidie scrutantes scripturas, an hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderũt ex eis, & Græcę mulieres honestæ, & uiri nõ pauci. Quũ autẽ cognouissent Thessalonicenses Iudæi, quod & Berrhœæ annunciatus esset à Paulo sermo dei, uenerũt, & illic quoq; cõmouebãt turbas. Statimq; tunc Paulũ emiserunt fratres, ut iret uelut ad mare. Silas aũt & Timotheus remãserunt ibi. Porrò qui prosequebãtur Paulum, deduxerunt eum Athenas usq; & accepto mandato ad Silã ac Timotheum, ut q̃ celerrime uenirent ad se, profecti sunt. Paulus autẽ quum Athenis

eos

ἐκδεχομένου αὐτοὺς τὸ παύλου, παρῳξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέβαλλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλει ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ, ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες. δυνάμεθα γνῶναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον ηὐκαίρουν, ἢ λέγειν τί καὶ ἀκούειν καινότερον. σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου, ἔφη. ἄνδρες ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμόν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χεῖρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν, καὶ εὕροιεν, καίγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι. τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀναστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης,

καὶ

ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ APOSTOLORVM

eos expectaret, incãdescebat spiritus eius in ipso, quum uideret simulachrorũ cultui deditã ciuitatẽ. Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis & religiosis, & in foro quotidie cum ijs qui ipsum forte adirent. Quidã autẽ Epicurei & Stoici philosophi conflictabãtur cum eo; & quidã dicebant: Quid uult spermologus hic dicere? Alij uero: Nouorũ, *inquiebant*, dæmoniorũ uidetur annũciator esse, quod Iesum & resurrectionẽ annũciaret eis. Et apprehensum eum ad Martiũ uicũ duxerunt, dicẽtes: Possumus ne scire, quæ sit ista noua quę à te referẽ, doctrina? Noua enim quædã ingeris auribus nostris. Volumus ergo scire, qd nã uelint hæc esse. Atheniẽses aũt oẽs, & q illic uersabãtur hospites, ad nihil aliud uacabãt, nisi ad dicendũ aut audiẽdũ aliq̃d noui. Stãs aũt Paulus in medio Martij uici, ait: Viri Atheniẽses, per oĩa fere superstitiosiores uos uideo. Præteriens enim & cõtemplans culturas uestras, inueni & aã in qua inscriptũ erat: Ignoto deo. Quẽ ergo ignorãtes colitis, hũc ego annũcio uobis. Deus qui fecit mundũ & oĩa quæ in eo sunt: hic cœli & terræ quũ sit dñs, nõ in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliq̃, quũ ipse det omnibus uitam & halitũ per oĩa: fecitq; ex uno sanguine omne genus hominũ, ut inhabitaret sup uniuersam faciẽ terræ: præfinijtq; præstituta tẽpora, præfixitq; terminos habitationis eorũ, ut quærerẽt deũ, si forte palpẽt eum & inueniãt, quãuis non longe absit ab unoquoq; nostrum. Per ipsum enim uiuimus & mouemur & sumus, sicut & quidã uestratiũ poetarũ dixerunt: Nã huius progenies etiã sumus. Genus ergo quum simus dei; nõ debemus existimare auro aũt argẽto, aut lapidi arte sculpto, & inuẽto hominis, numẽ esse simile. Et tẽpora quidẽ huius ignorantiæ quũ hactenus dissimularit deus nunc annũciat hominib. ut oẽs ubiq; resipiscãt: eo quod statuit diẽ in quo iudicaturus est orbẽ terrarũ cũ iustitia, per eũ uirũ per quẽ decreuerat, fide præstita omnibus, quũ excitarit illũ ex mortuis. Quũ audissent aũt resurrectionẽ mortuorũ, alij quidem irridebãt, alij uero dixerũt: Audiemus te de hoc iterũ. Sic Paulus exiuit e medio eorũ. Quidã uero uiri adhærentes ei crediderũt, in qbus & Dionysius Areopagita,

&

καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς Κόρινθον, καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον, ὀνόματι Ἀκύλαν, ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ ἠργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, ὅ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς· τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς, ὀνόματι Ἰούστου, σεβομένου τὸν θεὸν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούσαντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο.

εἶπε δὲ ὁ Κύριος δι' ὁράματος τῇ νυκτὶ τῷ Παύλῳ, μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ οὐδεὶς ὑμῖν ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ, διδάσκων αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἀνεσχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζητήματά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος· καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς. εἶχε γὰρ εὐχήν. κατήντησε δὲ εἰς Ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ'

& mulier nomine Damaris, alijq; cum eis.

Post hæc Paulus digressus Athenis ue- XVIII
nit Corinthũ, & naclus quendã Iudæũ no
mine Aquilã, Ponticũ genere, qui nuper
uenerat ab Italia, & Priscillam uxorẽ eius,
eo quod præcepisset Claudius, omnes Iu
dæos Roma decedere, accessit ad eos: &
quia eiusdem erat artificij, manebat apud
eos & operabatur. Erat autem ars illorum
texere tabernacula. Disputabat autẽ in sy
nagoga per omne sabbatũ, suadebatq; Iu
dæis pariter & Græcis. Quũ uenissent au
tem è Macedonia Silas & Timotheus, co
artabatur spiritu Paulus, testificãs Iudæis
Christũ esse Iesum. Contradicentibus aũt
eis ac blasphema loquentibus, excussis ue
stimẽtis dixit ad eos: Sanguis uester super
caput uestrũ. Mũdus ego posthac ad gen
tes uadã. Et migrans inde, intrauit in do
mum cuiusdã, nomine Iusti, colẽtis deum,
cuius domus erat cõtigua synagogę. Cris
pus aũt archisynagogus credidit domino
cum tota domo suà: multiq; Corinthiorũ
audientes credebãt, ac baptizabãtur. Di
xit aũt dominus nocte per uisionẽ Paulo:
Noli timere, sed loquere, & ne taceas, pro
pterea quòd ego sim tecũ: & nemo adorie
tur te ut affligat te, quoniam populus est
mihi multus in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi
annũ & sex menses, docẽs eos sermonem
dei. Cæterũ quum Gallio ageret procõsu
lem Achaiæ, insurrexerunt uno animo Iu
dæi in Paulũ, & adduxerunt eum ad tribu
nal, dicentes: Contra legem hic suadet ho
minibus colere deũ. Quũ aũt Paulus iam
pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæ
os: Si qua iniuria esset, aut facinus malũ, ô
Iudæi, merito uos sustinerem: sí uero que
stio est de sermone ac nominibus & lege
uestrate: uosipsi uideritis. Iudex enim ego
horum nolo esse. Et abegit eos à tribunali.
Apprehensum autẽ omnes Græci Sosthe
nem principẽ synagogæ percutiebant an
te tribunal, neq; quicquã eorum Gallioni
curæ erat. Paulus uero deinde cõmoratus
dies multos, ualedicto fratribus, abnauiga
uit in Syriã, comitãtibus eum Priscilla &
Aquila, postea quàm raserat caput in Cẽ
chreis: habebat eñ uotũ. Deuenitq; Ephe
sum, & illos ibi relict. Ipse uero ingressus
synagogã, disputabat cum Iudæis. Rogan
tibus autẽ eis ut tẽpore ampliori maneret
apud

πρὲ αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών· δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, στηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς.

Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλὼς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου, οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν, ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο, δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον, καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς· εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς· εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον· εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. εἶπε δὲ Παῦλος· Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν, ἵνα πιστεύσωσι, τουτέστιν, εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἐκστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρε-

apud se, nõ annuit, sed ualedixit illis, dicẽs: Oportet omnino me festũ quod instat, age re Hierosolymis, sed iterũ reuertar ad uos, deo uolẽte. Et soluit Epheso. Quumq; de scendisset Cæsareã, ascendissetq; & salu tasset ecclesiã, descendit Antiochiã. Et cõ moratus illic aliquantũ tẽporis, profectus est perambulans ex ordine Galaticã regio nem ac Phrygiã, confirmãs omnes discipu los. Iudæus aũt quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquens, deue nit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebaſ & docebat diligẽter ea quæ sunt domini, sciens tantũ baptisma Ioannis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem quũ audissent Priscilla & Aquila, assump serunt eum, atque exactius exposuerunt ei uiã dei. Quũ aũt uellet ire in Achaiã exhor tati fratres scripserũt discipulis, ut susscipe rent eũ. Qui quũ uenisset, cõtulit multum his qui crediderunt per gratiã. Vehemen ter enim Iudæos reuincebat, publice, ostẽ dens per scripturas, quod Iesus esset Chri stus. Factũ est aũt quũ Apollos esset Co XIX
rinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus ueniret Ephesum, et repertis qui busdã discipulis, dixit ad eos: Num spiri tum sanctum accepistis, postea q̃ credidi stis? At illi dixerũt ad eum: Imò neq; sit ne spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt Ioãnis baptismate. Dixit aũt Paulus: Ioan nes quidem baptizauit baptismo pœnitẽ tiæ, populo loquẽs de eo qui uẽturus esset post ipsum, ut crederẽt: hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt in nomine dñi Iesu. Et quum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus sup eos, & lo quebãtur linguis, & prophetabãt. Erãt aũt oẽs uiri ferè duodecim. Introgressus aũt sy nagogã, libere loquebatur ad tres menses, disputans & suadẽs de regno dei. Quũ aũt quidã indurarentur, ne crederent, male lo quẽtes de uia domini corã multitudine, di gressus ab illis, segregauit discipulos, quo tidie disputans in schola tyranni cuiusdã. Hoc aũt factũ est per biennĩũ, ita ut omnes qui habitabant in Asia, audirẽt sermonem domini Iesu, Iudæi simul & Græci. Virtu tesq; non uulgares ędebat deus per manus Pauli, ita ut etiam super infirmos deferren

σθαι ἀπὸ τῶν χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια, ἢ σημικίνθια, καὶ ἀπαλλαίσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν δέ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων ἰουδαίων ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν ἰησοῦν, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες υἱοὶ σκευᾶ ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦτο ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, εἶπε. τὸν ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τεθραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. οὕτως κατακράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ἤυξανε καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν καὶ ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰπών. ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, τιμόθεον καὶ ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν. ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροὺς ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην. οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. ἄνδρες ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς ἀσίας ὁ παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες γαΐον καὶ ἀρίσταρχον μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ παύλου. τοῦ δὲ παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς

tur à corpore eius sudaria & semicinthia: & recederẽt ab eis morbi, & spiritus mali egrederẽtur. Tentauerunt aũt quidã è circũeuntibus Iudęis exorcistis inuocare sup eos qui habebant spiritus malos, nomẽ domini Iesu, dicentes: Adiuramus uos per Iesum, quẽ Paulus prædicat. Erant aũt quidã filij Sceuæ Iudæi principis sacerdotum septem, qui hoc faciebãt. Respondẽs aũt spiritus malus, dixit: Iesum noui, & Paulum scio: uos aũt qui estis? Et insiliens in eos homo, in quo erat dęmoniũ malũ, & dominatus eis, inualuit cõtra eos, ita ut nudi et uulnerati effugerent de domo illa. Hoc aũt innotuit omnibus Iudæis simul & Gręcis, q habitabãt Ephesi: & incidit timor sup oẽs illos, & magnificabatur nomen domini Iesu. Multiq; credentiũ ueniebãt cõfitẽtes & annunciãtes facta sua. Multi aũt ex eis qui curiosas artes exercuerant, cõportatos libros exusserunt corã omnibus: & supputatis precijs illorum, repererunt pecuniæ quinquaginta milia. Ita fortiter crescebat sermo dei, & cõfirmabatur. His aũt expletis, proposuit Paulus in spiritu, trãsita Macedonia et Achaia, ire Hierosolymã, dicẽs, Postq̃ fuero ibi, oportet me & Romã uidere. Missis aũt in Macedoniã duobus ex ijs qui ministrabant sibi, uidelicet Timotheo & Erasto, ipse remansit ad tempus in Asia. Ortus est aũt illo tempore tumultus non exiguus de illa uia. Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præstabat artificibus nõ exiguũ quæstũ: quibus conuocatis & ijs qui similiũ rerũ erant opifices dixit: Viri, scitis quod ex hoc opificio quæstus nobis est: & uidetis, & auditis, q nõ solũ in Ephesina ciuitate, sed penè per totam Asiam, Paulus hic persuasit et auertit multam turbã, dicẽs, quod non sunt dij qui manibus fiant. Non solum aũt hęc pars nobis in periculũ uenit, ne reprobet: uerũ etiam ne magnę deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur: futurumq; sit ut etiã destruatur maiestas eius, quã tota Asia & orbis colit. His auditis repleti sunt ira, & exclamauerunt, dicẽtes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota cõfusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrũ, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo aũt uolẽte intrare ad

εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεσαν. ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν ἰουδαίων. ὁ δὲ ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ὡς γνόντων δὲ ὅτι ἰουδαῖος ἐστὶ, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. ἄνδρες ἐφέσιοι, τίς γὰρ ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς. ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν, ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ὑπαζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον προσκαλεσάμενος ὁ παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πορευθῆναι εἰς τὴν μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μακεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς ἀσίας σώπατρος βεῤῥοιαῖος, θεσσαλονικέων δὲ ἀρίσταρχος καὶ σεκοῦνδος καὶ γαΐος δερβαῖος καὶ τιμόθεος, ἀσιανοὶ δὲ τυχικὸς καὶ τρόφιμος. οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς ἐν τρωάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλᾶσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν συνηγμένοι. καθήμενος δὲ

ad populũ, nõ permiserunt discipuli. Quidam aũt & ex Asiæ primoribus qui erant amici eius miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrum. Alij quidẽ igitur aliud clamabant. Erat enim contio cõfusa, & pleriq; nesciebant qua ex causa conuenissent. De turba aũt protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudęis. Alexãder aũt manu silentio postulato, uolebat rationem reddere populo. Quem ut cognouerũt Iudæum esse, uox orta est una omniũ, fermè ad horas duas, clamãtium: Magna Diana Ephesiorũ. Quum aũt sedasset scriba turbam, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cultricẽ esse magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi simulacri. Quum igitur his nemo contradicat, oportet uos sedatos esse, & nihil præcipitãter agere. Adduxistis enim hoĩes istos, neq; sacrilegos, neq; cõtumeliosos in deã uestrã: quod si Demetrius et qui cum eo sunt artifices, habent aduersus aliquem causam, *conuentus* forenses agũtur & proconsules sunt, accusent inuicẽ. Si quid aũt de rebus alijs quæritis, in legitima contione dirimetur. Nam periculũ est, ne seditiõis hodiernæ rei fiamus, quũ nulla subsit causa, unde poterimus reddere rationẽ cõcursus istius. Et quum hæc dixisset, dimisit contionem. Postquã aũt cessauit tumultus, uocatis ad se Paulus discipulis, cõplexusq; illos profectus est, ut iret in Macedoniam. Quũ aũt perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, uenit in Græciã, & ibi peractis mẽsibus tribus, quũ essent illi structæ insidiæ à Iudæis soluturo in Syriã, habebat in animo, ut reuerteretur per Macedoniã. Comitatus est aũt eum usq; ad Asiã Sopater Berrhœensis, Thessalonicensium uero Aristarchus & Secundus ac Gaius Derbæus ac Timotheus, Asiani uero Tychicus & Trophimus. Hi quũ præcessissent, expectarũt nos Troade: nos uero abnauigauimus post dies azymorum à Philippis, & uenimus ad eos Troadẽ intra dies quinq;, ubi demorati sumus diebus septẽ. Vno aũt die sabbatorũ, quũ cõuenissent discipuli ad frangendũ panẽ, Paulus disserebat eis profecturus postridie, protraxitq; sermonẽ usq; in mediam noctem. Erant autem lucernæ multę in cœnaculo ubi eramus cõgregati. Sedẽs

XX

δὲ τις νεανίας ὀνόματι εὔτυχος ὑπὸ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου, ὑπὸ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτοῦ καὶ συμπεριλαβὼν, εἶπε. μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτοῦ ἐστιν. ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς δὲ προελθόντες ὑπὸ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ὑπὸ ὑσῃ κατηντήσαμεν ἀντίκρυ χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς μίλητον. ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτοῦ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτοῦ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τοῦ κυρίου μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ὑπὸ βουλαῖς τῶν ἰουδαίων, ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τοῦ πνεύματι, πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσονταί μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν, ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτοῦ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην ὑμῖν τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ

θεοῦ

aũt quidã adolescens nomine Eutychus in fenestra, quũ degrauaretur somno profundo, disserente diu Paulo magis depressus somno, decidit ex tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus. Quũ descendisset aũt Paulus, incubuit super eũ, & cõplexus dixit: Nolite turbari: anima em̃ eius in ipso est. Quum ascẽdisset aũt, fregissetq; panẽ ac degustasset, diu colloquutus usq; ad diluculũ, ita demũ profectus est. Adduxerunt aũt puerum uiuentẽ, & refocillati sunt nõ mediocriter. Nos aũt cõscensa naui soluimus Asson, inde excepturi Paulũ. Sic enim ordinauerat, ipse per terrã iter facturus. Quum aũt conuenissemus Asson, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, sequenti die uenimus contra Chium. Postridie uero appulimus Samum, & cõmorati Trogyllij, proximo die uenimus in Miletum: proposuerat enim Paulus præternauigare Ephesum, ne tempus tereret in Asia. Festinabat em̃, si possibile sibi esset, ut diẽ pentecostes ageret Hierosolymis. A Mileto aũt missis Ephesum nũcijs, accersiuit presbyteros ecclesiæ, qui quũ peruenissent ad ipsum, dixit eis: Vos scitis à primo die quo ingressus sum Asiã, quomodo uobiscũ per omne tempus fuerim, seruiens domino cum omni animi humilitate, cumq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidijs Iudæorũ: ut nihil suffugerim eorum quæ essent in rem uestrã, quin annunciarem uobis & docerẽ uos publice ac per singulas domos testificans Iudæis simul & Gręcis, eam quę erga deũ est pœnitentiã, ac fidem quæ est erga dominum nostrum Iesum. Et nunc ecce ego alligatus spiritu, proficiscor Hierosolymam, quæ in ea obuentura sint mihi ignorans, nisi quod spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens, ꝙ uincula & afflictiones me manẽt. Verum nihil me mouet, neq; uita mea chara est mihi ipsi, ut cõsummẽ cursum meũ cum gaudio & ministerium quod accepi à domino Iesu, ad testificandũ euangeliũ gratiæ dei. Et nunc ecce ego scio, quod posthac nõ uidebitis faciẽ meam, uos omnes per quos transiui, prædicãs regnũ dei. Quapropter cõtestor uos hodierno die, ꝙ mundus ego sum à sanguine omniũ. Nõ enim subterfugi, quo minus annũciarim omne cõsilium

dei

θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τοῦ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ὑπὸ σκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀπαγαγεῖν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. καὶ τὰ νῦν παρατίθημι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τοῦ θεῷ, καὶ τοῦ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τοῦ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ὑπὸ πεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουν αὐτὸν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τοῦ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀπασπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν κῶν, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς τὴν ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναντες δὲ τὴν κύπρον καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς τύρον. ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. καὶ ἀνευρόντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τοῦ παύλου ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσευξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ τύρου, κατηντήσαμεν εἰς πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες, προφητεύουσαι. ὑπομενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς ἰουδαίας προφήτης,

ὀνόματι

dei uobis. Attẽdite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendũ ecclesiã dei, quã acquisiuit sanguine suo. Ego enim noui hoc, quod ingressuri sint post discessum meũ lupi graues in uos, nõ parcentes gregi. Et ex uobisipsis exoriẽtur uiri, loquẽtes peruersa, ut abducant discipulos post se. Propter quod uigilate, memores, quod ꝑ triẽnium nocte & die non cessauerim cũ lachrymis monere unũquenq;. Et nũc cõmendo uos fratres deo & sermoni gratiæ ipsius, q potens est supstruere & dare uobis hæreditatem inter sanctificatos oẽs. Argentũ & aurũ, aut uestẽ nullius cõcupiui. Imò ipsi scitis quod necessitatibus meis & his q mecũ sunt, suppeditauerũt manus hæ. Omnia ostendi uobis, quod sic laborãtes oportet suscipere infirmos, ac meminisse uerborũ domini Iesu, quoniã ipse dixit: Beatũ est dare potius q̃ accipere. Et quũ hæc dixisset, positis genibus suis, orauit cũ omnibus illis. Magnus autẽ fletus coortus est omniũ, & ruẽtes in collũ Pauli, osculabãtur eũ dolentes, maxime ob sermonem quẽ dixerat, ꝙ amplius faciem eius nõ essent uisuri. Et deducebãt eum ad nauẽ. Quũ aũt factum XXI
esset ut soluissemus auulsi ab eis, recto cursu uenimus Coũ, & sequẽti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauẽ quæ traijceret in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Quum autẽ cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad sinistrã, nauigauimus in Syriã, ac uenimus Tyrũ. Nam huc nauis exponebat onus. Reptisq; discipulis, mansimus ibidẽ diebus septem: qui Paulo dicebant per spiritũ, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatem: & positis genibus in littore, precati sumus. Et cõsalutatis nobis inuicẽ, conscẽdimus nauim: illi autẽ redierunt ad sua. Nos uero nauigatione explicita à Tyro, descẽdimus Ptolemaidam, & salutatis fratribus mãsimus diẽ unũ cum illis. Postridie uero nos qui eramus cũ Paulo, uenimus Cęsaream. Et ingressi domũ Philippi euangelistę, qui erat unus è septem, mansimus apud eum: huic autẽ erant quatuor filię uirgines, prophetantes. Et quũ permaneremus dies cõplures, aduenit quidam à Iudęa propheta,

nomine

ὀνόματι Ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄραρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος. τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες. τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γινέσθω. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον. εἶπόν τε αὐτῷ, θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν, ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ, σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. τούτους παραλαβὼν, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν. καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθείς, εἰσῄει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας

nomine Agabus. Is cū uenisset ad nos, tulit cingulū Pauli, & alligans sibi pedes ac manus, dixit: Hęc dicit Spūs sanctus: Virū cuius est cingulū hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradentq; in manus gentiū. Quum aūt audissemus hęc, rogabamus et nos & cæteri q̄ loci illius erant, ne ascenderet Hierosolymā. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meū? Ego uero nō solum uinciri, sed et mori paratus sum Hierosolymis pro noie domini Iesu. Quum uero illi nō persuaderetur, acquieuimus, dicentes: Domini uoluntas fiat. Post dies aūt ístos sublatis sarcinis cōscendebamus Hierosolymā. Venerunt aūt unà quidam ex discípulis à Cæsarea nobiscū, adducentes secū apud quem hospitaremur, Mnasonē quendā Cypriū, antiquum discipulū. Et quum uenissemus Hierosolymā, libenter exceperunt nos fratres. Postero aūt die introibat Paulus nobiscum ad Iacobū, omnesq; cōuenerūt presbyteri. Quos quū salutasset, narrabat per singula quæ deus fecisset inter gentes per ministeriū ipsius. At illi quū audissent, glorificabant dñm, dixeruntq; ei: Vides frater, quot milia sunt Iudæorū qui crediderunt, & omnes studiosi sectatores sunt legis. Audierunt aūt de te, q̄ defectionē docceas à Mose, oēs qui inter gentes sunt Iudæos, dicens, nō debere eos circūcidere filios, neq; secundum instituta uiuere. Quid est ergo? omnino oportet cōuenire multitudinem. Audient enim te uenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor uotum habentes super se. His assumptis purifica te cum illis, & impēde super illis, ut radāt capita: et sciant oēs quod quæ de te audierūt, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legē. De his aūt qui crediderunt ex gentib. nos scripsimus, decernentes ne q̄d huiusmodi obseruent, nisi ut caueāt & ab his quæ sunt īmolata simulacris, & à sanguine et suffocato & scortatione. Tunc Paulus assumptis uiris postero die purificat⁹ cum illis intrauit in templū, annuncians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoq; eorum oblatio. Dum aūt septem dies iam penè essent expleti, hi q̄ ab Asia erant Iudæi, quum uidissent eum in templo, conturbarunt totum populum, & iniecerunt ei manus

ρας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες προκόμιον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου, εἵλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ. ὃς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ὅτι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυναμένου δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοῖς ἀναβαθμοῖς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου. ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κράζον. αἶρε αὐτόν. μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη. Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος, ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἀνδρας τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ Παῦλος. ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος ταρσεὺς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνει τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου, τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καί φησιν. ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος μὲν ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατ' ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον, ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων κἀκεῖθεν τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους

nus, clamantes: Viri Israelitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populū & legem & locū hunc oēs ubiq; docet, insuper & Græcos induxit in templū, & prophanauit sanctū locum hunc. Viderāt enim Trophimū Ephesium in ciuitate cum ipso, quē existimauerunt quòd in templū introduxisset Paulus. Commotaq; est ciuitas tota, & factus est concursus populi: & apprehensum Paulum, protrahebāt è templo, statimq; clausæ sunt fores. Quærentibus aūt illis eum occidere, nunciatū est tribuno cohortis, quod tota cōturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decurrit ad illos. At illi quum uidissent tribunū ac milites cessauerunt percutere Paulum. Tunc accedēs tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quisnā esset, & quid fecisset. Alij autem aliud clamabāt in turba. Et quū non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci cum in castra. Et quum uenisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebat enim multitudo populi clamās, Tolle eum. Et quū cœpisset induci in castra Paul⁹, dicit tribuno: Licet ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nostī? Nōne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultū concitasti, & eduxisti in desertum quatuor milia uirorum sicariorū? Dixit aūt Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, nō obscuræ Ciliciæ ciuitatis ciuis. Rogo aūt te, p̄mitte mihi loqui ad populū. Et quū ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebē: & magno silētio facto, alloquutus est lingua Hebræa, dicens: Viri fratres & patres, audite meam, qua nunc apud uos utor, excusationē. Quū audissēt aūt quod Hebræa lingua sibi loqueretur, magis præstiterūt silentiū. Et dicit: Ego quidem sum uir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ: cęterū educatus in hac ciuitate ad pedes Gamalielis, institutus accurate in patria lege, sectator dei, sicut & uos oēs estis hodie: qui hanc uiā p̄sequutus sum usq; ad mortē, alligans ac tradens in carceres uiros pariter ac mulieres, sicut & princeps sacerdotum mihi testis est, & tot⁹ seniorū ordo: à q̄bus etiā epistolis ad fratres acceptis Damascū pergebā, adducturus & illos q̄ illic essent

δεδεμένους εἰς ἱερουσαλὴμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμὲ, ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι. σαοὺλ, σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δὲ, τί ποιήσω κύριε. ὁ δὲ κύριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δαμασκὸν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἦλθον εἰς δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ ἀναστὰς, εἶπέ μοι. σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνάβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρήσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸ δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτοῦ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τοῦ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ ἱερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπί σε. καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με. πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τῇ φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες. αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον. οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν καὶ ῥιπτόντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν, εἰπὼν, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτοῦ. ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμάσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ παῦλος. εἰ ἄνθρωπον ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος

πρὸ

uinctos Hierosolymã, ut punirent. Accidit aũt mihi iter faciẽti & appropinquanti Damasco circiter meridiẽ, ut subito de cœlo circũfulguraret me lux multa, cecidiq; in solũ, & audiui uocẽ dicentẽ mihi: Saul, Saul, quid me ꝑsequeris? Ego uero respõdi: Quis es dñe? Dixitq; ad me? Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu ꝑsequeris. Et qui mecũ erant, lumen quidẽ uiderũt, et exterriti sunt: uocem autẽ non audierũt eius qui loquebat̃ mecum. Dicebam autẽ: Quid faciam dñe? Dominus aũt dixit mihi: Surge, ac uade Damascũ, et ibi tibi dicetur de omnibus quæ ordinata sunt tibi ut facias. Et quum nõ uiderem præ gloria luminis illius, per manũ deductus à comitib. qui erãt mecũ, ueni Damascum. Ananias aũt quidam, uir pius, secundũ legem, testimonio probatus omniũ illic habitantium Iudæorũ, ueniens ad me & astãs, dixit mihi: Saul frater, recipe uisum. Et ego eadem hora recepto uisu, uidi illum. At ille dixit: Deus patrũ nostrorũ præparauit te, ut cognosceres uoluntatem suam, & uideres id quod iustũ est, et audires uocẽ ex ore eius: quia eris testis illi apud oẽs homines eorũ quæ uidisti & audisti. Et nunc quid contaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua inuocato nomine dñi. Factũ est autem quum essem reuersus Hierosolymã, & orarem in templo ut raperer extra me, et uiderem eum dicentẽ mihi: Festina & exi uelociter Hierosolymis, quoniã nõ recipiẽt testimoniũ tuũ de me. Et ego dixi: Dñe, ipsi sciũt ꝙ ego ꝑtrahebã in carcerẽ, & cędebã in singulis synagogis eos q credebãt in te. Et quum funderet̃ sanguis Stephani testis tui, ego quoq; assistebã & assentiebar morti illius, & custodiebã uestimenta interficientiũ illum. Et dixit ad me: Vade, quoniã ego ad gentes procul mittã te. Audiebant aũt eũ usq; ad hoc uerbũ, atq; sublatis uocibus, dicebãt: Tolle de terra hominẽ istiusmodi, nõ enim phas est eum uiuere. Voci ferantib. aũt eis, & proijciẽtibus uestimenta, & puluerẽ iactantib. in aerem, iussit tribunus eũ induci in castra, & imperauit eũ flagris examinari, ut sciret propter quam causam sic acclamarẽt ei. Et quũ astrinxisset eũ loris, dixit astanti sibi cẽturioni Paulus: Num hominẽ Romanũ et indemnatũ licet uobis flagellare? Quo audito, cẽturio acces-

προσελθὼν ἀπήγγειλε τοῦ χιλιάρχου, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτοῦ. λέγε μοι. εἰ σὺ ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ὡς γνοὺς ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν * δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς.

* Aliàs δεδεκώς

ἀτενίσας δὲ ὁ παῦλος τοῦ συνεδρίου εἶπεν. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τοῦ θεῷ, ἄχρι τάντης τῆς ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε. τύπτειν σὲ μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον. τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ παῦλος. οὐκ ᾔδειν ἀδελφοὶ, ὅτι ἔστιν ἀρχιερεύς. γέγραπται γὰρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τοῦ συνεδρίῳ. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μή τε πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη. καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τοῦ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτοῦ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τῇ παρεμβολὴν. τῇ δὲ ὑπλούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτοῦ ὁ κύριος εἶπε. θάρσει παῦλε. ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἱερουσαλὴμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρτυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν ἰουδαίων συστροφὴν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοῦ, λέγοντες, μή τε φαγεῖν μή τε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον.

ἦσαν

accessit ad tribunũ, & nunciauit ei, dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Romanus est. Accedẽs autem tribunus dixit illi: Dic mihi, nũ tu Romanꝰ es? At ille dixit: Etiã. Et respõdit tribunus: Ego multa summa ciuitatẽ istam cõparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus sum. Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eũ fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit postq̃ resciuit ꝙ Romanus esset, & ꝙ uinxisset eum. Postero aũt die uolẽs scire certum, qua ex causa accusaret̃ à Iudæis, soluit eum à uinculis, & iussit principes sacerdotũ conuenire, totumq; conciliũ, ac deductum Paulum sistebat coram illis. Intentis autem XXII.
oculis in cõcilium, Paulꝰ ait: Viri fratres, ego omni cõscientia bona cõuersatus sum coram deo usq; in hodiernum diem. Princeps autem sacerdotũ Ananias præcepit astãtibus sibi, ut percuterent os eius. Tũc Paulus dixit ad eum: Percussurus est te deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicãs me secundũ legem, & contra legem iubes me ꝑcuti? Et qui astabant, dixerunt: Summo sacerdoti dei maledicis? Dixit aũt Paulus: Nesciebã fratres, quod pontifex esset. Scriptum est enim: Principi populi tui nõ maledices. Sciens aũt Paulus, quod una pars esset Sadducæorũ, & altera pharisęorum, exclamauit ĩ cõcilio: Viri fratres, ego pharisæus sum, filius pharisæi, de spe & resurrectione mortuorũ, ego iudicor. Et quum hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sadducæos, & dissecta est multitudo. Nam Sadducæi quidẽ dicunt, non esse resurrectionẽ, neq; angelum, neq; spiritũ: pharisæi aũt utraq; cõfitentur. Factus est aũt clamor magnus: & cũ surrexissent scribæ de factione pharisęorũ, depugnabant, dicẽtes: Nihil mali inuenimus in homine isto. Quod si spũs loquutus est ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et quum magna seditio coorta esset, ueritus tribunus ne discerperet̃ Paulus ab ipsis, iussit milites descendere & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra. Sequẽti aũt nocte assistens ei dñs, ait: Bono animo esto Paule. Vt enim testificatus es de me Hierosolymis, sic te oportet & Romæ testificari. Facto aũt die collegerũt se q̃dã ex Iudæis, et deuouerũt se dicentes, neq; esuros se neq; bibituros, donec occiderẽt Paulũ.

Erant

ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ τάντην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες. οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ, ὅπως ἄυριον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ἡμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς παύλου τὸ ἐνέδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔφη γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμιος παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. ὑπολαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως ἄυριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς. ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα. οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν παραγγείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν. ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς, κτήνη τε παραστῆσαι, ἵνα ὑπεβιβάσαντες τὸν παῦλον διασώσωσι πρὸς φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ὑπεστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. κλαύδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ὑπεστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ὑπεβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. ἔρρωσο.

οἱ μὲν

Erant aũt plures q̃ quadraginta *uiri* qui hanc cõiurationẽ fecerãt, qui accesserunt ad principes sacerdotũ ac seniores & dixerunt: Deuotione deuouimus nosipsos, nihil gustaturos, donec occidamus Paulũ. Nunc ergo uos significate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanq̃ aliq̃d certius cognituros de eo. Nos uero prius q̃ appropinquet, parati sumus interficere illum. Quum aũt audisset filius sororis Pauli insidias, uenit & ĩtrauit in castra, nunciauitq́ Paulo. Accersito autẽ Paulus ad se uno ex centurionibus ait: Adolescentem hunc abduc ad tribunum: habet enim quod renunciet illi. Et ille quidẽ assumens eum, duxit ad tribunũ, et ait: Vinctus Paulus accersitum me, rogauit ut hunc adolescentem perducerem ad te, habentem aliquid quod loquatur tibi. Apprehensa aũt tribunus manu illius, secessit cum eo seorsum, & percõtatus est illũ, Quid est quod habes significandum mihi? Ille autẽ dixit: Iudæi conspirarunt ut rogarent te uti crastino die educeres Paulum in cõciliũ, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo: tu uero ne morẽ gesseris illis. Insidiãtur em̃ ei ex eis uiri plures quadraginta, q̃ seipsos deuouerunt, ne uel edant uel bibãt, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimisit adolescentẽ, præcepitq́ ei, ne cui effutias, inquiens, quod hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdã centurionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæsareã, & equites septuaginta, & lancearios ducẽtos, à tertia hora noctis, et iumenta præbete, ut impositũ Paulum, saluũ perducant ad Felicem præsidẽ, scriptis literis in hanc formã. Claudius Lysias potentissimo præsidi Felici salutem. Virũ hunc cõprehensum à Iudæis, quum iam esset interficiendus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quod Romanus esset: uolensq́ scire causam ob quam accusarẽt illum, deduxi illum in conciliũ eorũ. Quẽ comperi accusari de quæstionibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et quum indicatum esset mihi de insidijs quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus, ut quæ habent aduersus eum, dicant apud te. Vale.

Milites

οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν ὑπεστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅτ' ἂν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται. ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ ἡρώδου φυλάσσεσθαι. μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινὸς, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων. πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σου καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ὑπὸ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμῶν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ λυσίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κελεύων τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπί σε, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ὑπεγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σὲ κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ὑπεστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν. οὔτε παραστῆσαί με δύνανται, περὶ ὧν κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ τῷ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἄσκω ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαπαντός.

δι'

Milites uero iuxta quod sibi iniũctũ erat, receptũ Paulum duxerũt per noctẽ Antipatridẽ. Postero aũt die dimissis equitibus ut cum eo irent, reuersi sunt in castra. Qui quũ uenissent Cæsareã, ac tradidissent epistolam præsidi, statuerunt corã eo & Paulum. Quum legisset aũt præses, & interrogasset ex qua prouincia esset, et cognouisset q̃ ex Cilicia, Audiã te, inquit, quum accusatores quoq́ tui aduenerint. Iussitq́ in prætorio Herodis custodiri eum. Post XX
quinq́ aũt dies descendit princeps sacer- IIII
dotũ Ananias cum senioribꝰ & Tertullo quodã oratore, qui adierunt præsidẽ contra Paulũ. Et citato Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Quũ in multa pace agamus per te, & multa recte gerant̃ in populo hoc per tuam prouidentiã, & semper et ubiq́ cõprobamus præstantissime Felix, cum omni gratiarũ actione. Sed ne diutius te detineã, oro te, ut audias nos paucis pro tua humanitate. Nacti enim sumus uirum hunc pestiferũ & concitantẽ seditionem omnibus Iudæis in uniuerso orbe, & autorem sectæ Nazarenorũ, qui etiã templum prophanare conatus est: quẽ & apprehensum uoluimus secundũ legem nostrã iudicare. Sed superueniẽs tribunus Lysias, cũ magna ui eripuit eum è manib. nostris, iubens accusatores eius ad te uenire: ex quo poteris ipse inquisitione facta de om̃ibus istis cognoscere, de quibꝰ nos accusamus eum. Adiecerunt aũt & Iudęi, dicẽtes hæc ita se habere. Respondit aũt Paulꝰ, quum annuisset ipse pręses, ut diceret: Aequiore animo ꝓ meipso causam dico, quũ sciam te multis iam annis iudicẽ fuisse gẽti huic, q̃ possis cognoscere, quod nõ plures sunt mihi dies q̃ duodecim, ex quo ascẽdi adoraturus Hierosolymam: & neq́ in templo cõpererunt me cum aliquo disputantem, aut cõcursum facientem turbæ, neq́ in synagogis, neq́ ĩ ciuitate, neq́ probare possunt ea de quibus me accusant. Confiteor aũt hoc tibi, quod iuxta uiam quã uocant hæresim, sic colo patrium deum, credens omnibus quæ in lege & prophetis scripta sunt, spem habens in deũ, fore, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem mortuorũ, iustorum simul & iniustorũ. Quin in hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiã habere erga deũ & erga homines semper.

Post

λὶ ἐτῶν δὲ πλειόνων παραγενόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς. ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ, ἀνέβαλε αὐτούς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών. ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος κατέβῃ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. διαταξάμενος τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ μέλλοντος κρίματος, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μετακαλέσομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μετεπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον. Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησί, συνκατελθόντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταβὰς εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ Φῆστος δὲ τοῖς Ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ, εἶπε. θέλεις

Post annos autem plures acceſſi, eleemoſynas exhibiturus in gentē meā, & oblationes, in quib⁹ cōpererunt me purificatū in templo, haud cū turba, neq; cum tumultu. Quidam aūt ex Aſia Iudæi, quos oportebat apud te præſto eſſe & accuſare, ſi quid haberēt aduerſum me: aut hi ipſi dicant, ſi qd deprehēderunt in me iniquitatis, quū ſtem in concilio, niſi de una hac uoce qua clamaui inter eos ſtās, de reſurrectiōe mortuorū ego iudicor hodie à uobis. Auditis aūt his, Felix diſtulit illos, certo ſciēs quæ ad eam uiā attinebant, dicens: Quū tribunus Lyſias deſcēderit, pernoſcā cauſam uestram. Iuſſitq; cēturioni, ut cuſtodiret Paulum, ſineretq; eū relaxari, & ne quē ex illius familiarib. uetaret ſubminiſtrare ei, aut adire eū. Poſt aliquot aūt dies cū aduenisſet Felix cū Druſilla uxore ſua, quę erat Iudæa, accerſiuit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quę eſt in Chriſtū. Diſputāte aūt illo de iuſtitia & tēperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpōdit: In præſentia abi: cæterū opportunitatē nactus accerſam te. ſimul & illud ſperans fore, ut pecunia ſibi daret à Paulo ut ſolueret ipſū; propter qd & frequēter accerſens eū, loquebat cū eo. Biēnio aūt expleto, accepit ſucceſſorē Felix Porciū Feſtū. Volēs aūt gratiam præſtare Iudęis Felix, reliqt Paulum uinctū. Feſtus ergo ſuſcepta prouincia XXV poſt triduū aſcendit Hieroſolymā ab urbe Cæſarea. Significarūtq; illi princeps ſacerdotū ac primores Iudęorū de Paulo, & rogabant eū poſtulātes fauorē aduerſus eū, ut accerſeret eū Hieroſolymā, inſidias tendētes ut interficerēt eum in uia. Feſtus aūt reſpōdit, ut ſeruaret quidē Paulus Cæſareę, ſe uero breui illò profecturū. Qui ergo inter uos, inqt, potentes ſunt, unà nobiſcū deſcēdāt: & ſi quod eſt in hoc uiro crimē, accuſent eū. Demoratus aūt inter eos dies amplius q̄ decē, deſcēdit Cæſareā: & poſtero die ſedit, p tribunali, iuſſitq; Paulū adduci. Qui quū perductus eſſet, circūſteterūt eum q ab Hieroſolymis deſcenderāt Iudæi, multa & grauia crimina intēdentes aduerſus Paulū, quæ nō poterāt probare: Paulo pro ſe reſpōdente, q neq; in legem Iudæorum, neq; in templum, neq; in Cęſarem quicq̄ peccaſſet. Feſtus aūt uolēs gratificari Iudęis, reſpōdens Paulo dixit: Vis

Hiero-

εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ Παῦλος. ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρός ἐστώς μου εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίοις οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιόν θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη. Καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ. ἡμερῶν δέ τινων διαγενομένων τινῶν, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην, παρὸν οὐκ ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθά τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρίν ἢ ὁ κατηγορούμενος, κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ παρεγενόμην τε ἐγὼ καὶ οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, αἰτοῦντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνα-

Hieroſolymā aſcendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit aūt Paulus: Ad tribunal Cęſaris ſto, ubi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriā feci, ſicut & tu melius noſti. Si enim nocui, ac dignū morte aliqd feci, nō recuſo mori. Si uero nihil eſt eorū de quib. hi accuſant me, nemo poteſt me illis donare. Cæſarē appello. Tunc Feſtus cum cōſilio colloquutus, reſpondit: Cæſarem appellaſti? ad Cęſarē ibis. Et quū dies aliquot trāſacti eſſent, Agrippa rex & Bernice deſcēderunt Cæſaream ſalutaturi Feſtum. Et quū dies cōplures ibi cōmorarentur, Feſtus regi retulit cauſā Pauli, dicens: Vir quidā eſt relictus à Felice uinctus, de quo quū ueniſſem Hieroſolymā, ſignificarunt mihi principes ſacerdotū & ſeniores Iudæorum poſtulātes aduerſus illum ſententiam. Quibus reſpondi: Nō eſt Romanis cōſuetudo ob gratiā donare aliquē hominem ut pereat, priuſ q̄ is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumq; defendendi accipiat de crimine. Quum ergo huc cōueniſſent, ſine ulla dilatiōe, ſequenti die ſedēs pro tribunali iuſſi adduci uirū. De quo cū ſtetiſſent accuſatores, nullum crimen intendebant ſuper hiſce rebus, de quib. ego ſuſpicabar: ſed quęſtiones quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant aduerſus eum, & de quodā Ieſu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hęſitans autem ego de huiuſmodi quæſtione, dicebā, num uellet ire Hieroſolymam, & ibi iudicari ſuper iſtis. Paulus aūt quum appellaſſet, ut ſeruaretur Auguſti cognitioni, iuſſi ſeruari eum, donec mitterem eum ad Cęſarem. Agrippa aūt dixit ad Feſtū: Volebam & ipſe hominē audire. Cras inqt, audies eū. Poſtero aūt die quum ueniſſet Agrippa & Bernice cū multo apparatu, & introiſſent in auditoriū cū tribunis & uiris principalibus ciuitatis, iubente Feſto adductus eſt Paulus. Et dicit Feſtus: Agrippa rex & oēs q ſimul adeſtis nobiſcū uiri, uidetis hunc hominē de quo oīs multitudo Iudæorum interpellauit me & Hieroſolymis et hic, ac clamantes nō oportere eum uiuere amplius: ego uero cōperi nihil dignū morte eū admiſiſſe. Cęterū cū is ipſe appellaſſet Auguſtū, ſtatui mittere eū: de q̄ qd certū ſcribā dño, nō habeo. Quapropter, p duxi eū ad uos, & maxime ad te, rex Agrippa, ut

exa-

ἀνακρίσεως γενομένης, ῥῶ τι γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα. περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων βασιλεῦ ἀγρίππα, ἥγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ὑπὲρ σοῦ σήμερον, μάλιστα ἰνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ ἰουδαίους, ἠθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος, καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι. περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ ἀγρίππα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβὼν, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ. σαοὺλ, σαοὺλ τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου. εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα, ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν σε ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν

examinatiõe facta, habeã quod scribã. Iniquũ enim mihi uidet̃, mittere uinctũ, & crimina de quibus accusatur nõ significare.

Agrippa uero ad Paulũ ait: Permittit̃ tibi loq̃ pro temetipso. Tũc Paulus extenta manu, ꝓ se dicebat: Sup̃ omĩbus de q̃b⁹ accusor à Iudæis, rex Agrippa, existimo me beatũ, q̃ causã dicturus sim apud te hodie: quũ tu maxime sis gnarus earũ quæ apud Iudęos sunt, & cõsuetudinũ & quęstionũ. Quapropter obsecro te, ut patiẽter me audias. Itaq; uitã q̃dẽ meã, quã egi ab adolescẽtia, q̃ ab initio fuit in gẽte mea Hierosolymis, nouerũt oẽs Iudæi, q̃ prius nouerãt me ab initio, si uelint testimoniũ ferre: q̃d secũdũ exq̃sitissimã sectã nostræ religiõis uixerim pharisæus. Et nũc ob spem repromissionis quæ ad patres nostros facta est à deo, sto iudicio subiect⁹, ad quã duodecim trib. nostrę ĩstãter nocte et die colẽtes deũ, sperãt se ꝑuẽturas. de qua spe accusor, rex Agrippa, à Iudęis. Cur incredibile iudicat̃ apd̃ uos, si de⁹ mortuos suscitat? Et ego q̃dẽ existimabã me aduersus nomẽ Iesu Nazareni multa repugnãdo facturũ, qd̃ & feci Hierosolymis: & multos sanctorũ ego carcerib. ĩclusi, à principib. sacerdotũ potestate accepta: & cũ occiderẽt̃, detuli sentẽtiã. Et ꝑ oẽs synagogas frequẽter puniens, eos cõpellebã blasphemare, et ampli⁹ insaniẽs in eos, ꝑsequebar etiã ĩ exteras usq; ciuitates. Quarũ rerũ studio quũ irẽ Damascũ cũ autoritate & ꝑmissu principũ sacerdotũ, die medio, rex, in uia uidi è cœlo sup̃ splẽdorẽ solis circũfulsisse me lumẽ & eos q̃mecũ faciebãt iter. Quũ aũt oẽs nos decidissem⁹ in terrã, audiui uocẽ loquentẽ ad me, ac dicentẽ hebraica lingua: Saul, Saul, q̃dme ꝑsequeris? Durũ est tibi cõtra stimulos calcitrare. Ego autẽ dixi: Quis es dñe? at ille dixit: Ego sũ Iesus quẽ tu ꝑsequeris. Sed exurge & sta sup̃ pedes tuos. Ad hoc em̃ apparui tibi, ut cõstituã te ministrũ ac testẽ & eorũ quę uidisti & eorũ in q̃b⁹ apparebo tibi, eripiẽs te à populo & gẽtib. in quas nũc te mitto: ut ap̃ias oculos eorũ, ut cõuertãt̃ à tenebris ad lucẽ, & à potestate satanę ad deũ, ut accipiãt remissionẽ peccatorũ, & sortẽ inter eos q̃ sanctificati sunt ꝑ fidẽ quę ẽ erga me. Vnde rex Agrippa, nõ fui inobediẽs cœlesti uisioni, sed his q̃ sunt Damasci primũ et Hierosolymis et ꝑ oẽm regionem

XXVI

ραν τῆς ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλων μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρούμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ μωσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ παῦλε. τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δὲ, οὐ μαίνομαί φησι κράτιστε φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ. λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τί τούτων, οὐ πείθομαι οὐδέν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦλος εἶπεν. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους, ὁποῖος κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥ τε βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθημένοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλήλους λέγοντες. ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολέλυσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα. ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀπαπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττινῷ μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό, τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδιπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην. μόλις τε παρα

gionem Iudææ, deinde & gẽtibus annunciabam, ut pœnitentiam agerẽt, & conuerterentur ad deũ, opera facientes digna his qui resipuissent. Hac ex causa Iudæi me in templo comprehensum tentauerunt interficere. Auxilium igitur nactus dei, usq; in hodiernum diem sto, testificãs tum paruo tum magno, nihil aliud dicens, q̃ ea quæ prophetæ prædixerãt futura esse, & Moses, an passurus fuerit Christus, an primus ex resurrectione mortuorũ lumen annunciaturus sit populo et gẽtibus. Hæc autem quũ pro se diceret, Festus magna uoce ait: Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniam cõuertunt. Et Paulus: Nõ insanio, inquit, optime Feste, sed ueritatis & sobrietatis uerba eloquor. Scit enim de his rex apud quem & libere loquor. Latere enim eũ nihil horũ arbitror. Neq; enim hoc in angulo gestũ est. Credis rex Agrippa, prophetis? Scio q̃ credis. Agrippa autẽ ad Paulũ ait: Modica ex parte ꝑsuades mihi ut fiam Christianus. Et Paulus ait: Optarim à deo non solũ modica ex parte, uerum etiã magna: nõ te modo, sed oẽs etiam qui me audiunt hodie, esse tales, qualis ego sum, exceptis uinculis his. Et hæc eo loquuto, surrexit rex ac præses & Bernice & q̃ assidebant eis. Et quũ secessissent, loquebant̃ inter se dicentes: Nihil morte aut uinculis dignũ facit homo iste. Agrippa aũt Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si nõ appellasset Cæsarẽ. Postq̃ aũt decretum est, ut nos nauigaremus in Italiã, tradiderunt & Paulũ & quosdã alios uinctos cẽturioni, noĩe Iulio, cohortis Augustæ. Conscensa aũt naue Adramyttina nauigaturi iuxta loca Asiæ, soluimus, perseuerãte nobiscũ Aristarcho Macedone Thessalonicẽsi. Sequẽti aũt die appulimus Sidonẽ. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaret̃. Et inde quũ soluissemus, subnauigauimus iuxta Cyprũ, propterea quòd essent uẽti cõtrarij. Et pelagus quod est contra Ciliciam et Pamphyliã, emensi, peruenimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi nactus Centurio nauem Alexandrinã, nauigãtem in Italiam, imposuit nos in eam. Et quũ multis diebus tarde nauigaremus, uixq; deuenissemus cõtra Gnidũ, prohibente nos uento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonẽ. Et uix

XXVII

παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγνομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοός, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς. ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φορτου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις. ἀνεύθετον δὲ τοῦ λιμένος ὑπαρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι ἐκεῖθεν, εἴπως δύναιντο καταντήσαντες εἰς φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον. ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον, παρελέγοντο τὴν κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς, ὁ καλούμενος εὐρο κλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες, καλούμενον κλαῦδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἣν αἴροντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλασάντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐῤῥίψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐφεστηκότος, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σῴζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. ἔδει μὲν ὦ ἄνδρες πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ ζημίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ παῦλε, καίσαρί σε δεῖ παρασταθῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι. εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τὴς νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν, καὶ βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας

κύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις. ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει. οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, ηὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδομηκοντέξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύοντο εἰ δυνατὸν, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιτεμόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπώκλασαν τὴν ναῦν. καὶ ἡ μὲν πρῷρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος διασῶσαι τὸν παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος. ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀποῤῥίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν ὅτι μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνακαύσαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος. συσπείραντος δὲ τοῦ παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἄπο-

coris quatuor, optabãt diem oriri. Nautis uero quærentib. fugere è naui, quũ demissent scaphã in mare, sub prætextu uelut è prora ancoras extẽsuri, dixit Paulus centurioni & militibus: Nisi hi in naui manserint, uos saluí fieri nõ potestis. Tunc abscinderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. Et quũ dies inciperet apparere, hortabat Paulus oẽs sumere cibũ, dicens: Dies hic decimusquartus est, q̃ expectantes ieiuni p manetis, nihil accipientes: propter quod hortor uos, ut sumatis cibũ: hoc enim ad salutem uestram pertinet: qa nullius uestrũ capillus de capite cadet. Et quũ hęc dixisset, sumpto pane gratias egit deo in cõspectu omnium, & quum fregisset, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omniũ, sumpserunt & ipsi cibum. Eramus uero uniuersæ animæ in naui ducentę septuagintasex. Et satiati cibo, alleuabãt nauem, eijcientes triticũ in mare. Quũ aũt dies esset, terrã non agnoscebãt: sinum uero quendã animaduertunt, habentem littus: in quod cogitabãt, si possent, impingere nauem. Et quũ ancoras sustulissent, cõmittebant se mari: simul laxatis iuncturis gubernaculorũ, & sublato artemone ad auræ flatũ, tendebant ad littus. Et quũ incidissent in locum bimarẽ, impegerunt nauem. Ac prora quidẽ infixa manebat immobilis: puppis uero soluebatur à ui undarũ. Militum aũt consiliũ erat, ut uinctos occiderent, ne quis quum enatasset, effugeret. At centurio uolens seruare Paulum, cõpescuit eos à consilio: iussitq; ut qui possent natare, abijcerẽt se primos, & in terrã euaderẽt: cæteriq; partim in tabulis, partim in quibusdã nauis fragmentis. Et sic factum est, ut omnes incolumes euaderent in terram. Et quum euasissent, tunc cognouerũt quod Melite insula uocaret. Barbari uero præstabant nõ uulgarem humanitatẽ nobis. Accensa enim pyra, recipiebãt nos omnes propter imbrem qui imminebat, & propter frigus. Quum cõgregasset autem Paulus sarmentorũ multitudinem, & imposuisset in ignẽ, uipera è calore prorepens, inuasit manum eius. Vt uero uiderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, inter sese dicebant: Omnino homicida est homo hic, quem seruatũ è mari, ultio non sinit uiuere. Et ille quidem

ἀφελόντες τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθον οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκείνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τούτου δὲ γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνῳ παρασήμῳ διοσκούροις. καὶ καταχθέντες εἰς Συρακοῦσσαν ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτίολους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις Ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἐλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς Ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτόν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν Παῦλον τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολύσαι, διὰ τὸ μηδὲν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἀνακαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περί σου ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι πονηρόν σου. ἀξιοῦμεν δὲ παρά σου ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἔχειν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. τα-

ξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν

excussa uipera in ignem, mali nihil passus est. At illi existimabant futurũ ut incenderetur, aut cõcideret repente mortuus. Diu autẽ illis expectãtibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mente dicebant eum esse deũ. In locis autẽ illis erant prædia primati insulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo benigne tractauit hospitio. Contigit autẽ patrẽ Publij febrib. ac dysenterijs uexatũ decumbere. Ad quem Paulus intrauit: & quũ orasset, imposuisset q; ei manus, sanauit eum. Hoc igitẽ facto, cæteri quoq; qui habebant infirmitates in insula, accedebant, & sanabantur: qui etiam multis honorib. nos honorauerunt, & soluentib. imposuerunt quę necessaria erant. Post menses autẽ tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux. Et quũ uenissemus Syracusas, mansimus triduo. Inde circũlegentes deuenimus Rhegiũ, et post unũ diẽ afflante austro, postridie uenimus Puteolos: ubi repertis fratrib. rogati sumus manere apud eos dies septẽ, et sic uenimus Romam. Et inde quũ audissent fratres de nobis, prodierunt in occursum nobis usq; ad Appij forum ac tres Tabernas. Quos quũ uidisset Paul⁹, gratijs actis deo, sumpsit fiducią. Quũ autẽ uenissemus Romã, centurio tradidit uinctos principi exercitus. Permissum est autẽ Paulo, ut maneret solus cum custodiente ipsum milite. Post tertiũ autẽ diem cõuocauit Paulus Iudæorum primores. Quumq; uenissent dicebat eis: Ego, uiri fratres, quum nihil fecerim aduersus plebem, aut institutа maiorũ, uinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Romanorũ: qui quũ examinassent, uoluerũt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Sed cõtradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, nõ quasi habeã de quo gentẽ meã accusem. Propter hanc igitẽ causam aduocaui uos, ut uiderẽ et alloquerer. Propter spẽ enim Israelis catena hac circundatus sum. At illi dixerũt ad eum: Nos neq; literas accepimus de te à Iudæa, neq; aduenies alicuis fratrũ nũciauit, aut locutus est aliq̃d de te malí. Volumus autẽ ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista, notũ est nobis, quod ubiq; ei contradicitur. Quum constituissent autẽ illi diẽ, uenerunt ad eum in hospitium

νίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωὶ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἕν. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

spitium cõplures, quibus exponebat testificans regnũ dei, suadensq; eis de Iesu ex lege Mosi & prophetis, à mane usque ad uesperã. Et quidã credebant his quæ dicebantur, quidã uero nõ credebãt. Quũq; inter se non essent cõcordes, discedebãt, ubi dixisset Paulus unũ uerbum: Bene spiritus sanctus loquutus est per Hesaiã prophetã ad patres nostros, dicẽs: Vade ad populum istũ, & dic: Auribus audietis, & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & nõ perspicietis. Incrassatũ est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierũt, & oculos suos cõpresserunt: ne quãdo uideãt oculis, et auribus audiãt, & corde intelligãt, & conuertantur & sanẽ eos. Notũ ergo sit uobis, quod gẽtibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audiẽt. Et quum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multã habẽtes inter se disceptationẽ. Mansit autẽ Paulus biennio toto in suo conducto: & suscipiebat oẽs qui ingrediebãtur ad ipsum, prædicãs regnum dei, ac docens quæ sunt de domino Iesu, cũ omni fiducia, nemine prohibente.

ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΕΛΟΣ

ACTORVM FINIS

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ Κορίνθου, μήπω μὲν ἑωρακὼς Ῥωμαίους, ἀκούων δὲ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐπιποθῶν αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγελλομένην ὁρῶν πανταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον, καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν ποιεῖται περὶ κλήσεως ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ λέλυται τὸ παράπτωμα τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου παρῆλθε. τὴν μὲν οὖν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκευάζει, οὕτως ἀποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτως τῇ φύσει, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως δύνασθαι γινώσκειν τὸν θεόν. διὸ καὶ εἰκότως αἰτιᾶται πρῶτον Ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τῆς ἀϊδίου δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι θεὸν τὸν τούτων δημιουργόν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. αἰτιᾶται δὲ καὶ Ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας, καὶ οὕτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ. ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπ' ἴσοις οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι τοῦ λυτρουμένου δέονται. τῆς δὲ χάριτος καὶ λυτρώσεως ἐπ' ἴσης τοῖς Ἰουδαίοις γενομένης καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν. τῆς δὲ κλήσεως τῶν ἐθνῶν γενομένης, ἐξ ἀνάγκης πέπαυται ἡ περιτομή, καὶ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ Ἀβραάμ φησιν, οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ πρὸ τῆς περιτομῆς δικαιωθείς, μετωνομάσθη μὲν Ἀβραάμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἔμελλεν εἶναι, κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν περιτομὴν ἐν σαρκί, ἵνα σημεῖον ᾖ τοῖς κατὰ σάρκα γενομένοις ἐξ αὐτοῦ, παύσασθαί ποτε τὴν περιτομήν, ὅτ' ἂν τὰ ἔθνη γένηται τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ἀρξάμενα πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραάμ, ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυστίᾳ. τούτων γὰρ χάριν καὶ μετωνομάσθη Ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τῶν σημαινομένων, παύσασθαι τὸ σημαῖνον. εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι περιτέμνεσθαι, παυέτωσαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ καλείσθω Ἄβραμ. εἰ δὲ Ἀβραὰμ παρὰ θεοῦ μετωνομάσθη, οὐ δεῖ περιτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατὰ σάρκα Ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλεῖται. καὶ γὰρ οὐ χρείαν ἔχει τις λοιπὸν περιτέμνεσθαι, ἀρκούμενος τῇ πίστει τοῦ Ἀβραάμ, οὐδὲ τῆς ἄλλης δὲ τῆς ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. οὐ γὰρ ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ Ἀβραάμ. ταῦτα οὕτως κατασκευάσας, ἀποδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν γένοιτο λύτρωσις καὶ χάρις τῷ Ἰσραήλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰ μὴ διαλυθῇ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, ἡ εἰς πάντας γενομένη. δι' ἄλλου δὲ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐξαλειφθῆναι φησί, ἢ διὰ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν ἄλλον λῦσαι τὸ παράπτωμα. δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεν. εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως τοῦτο οὐ μὴ γένηται, εἰ μὴ σῶμα φορέσῃ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γένηται ἄνθρωπος, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χάρις γένηται. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, τοὺς μὲν Ἰουδαίους παραμυθεῖται, ὅτι οὐ παραβάται γίνεσθε τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς Χριστὸν πιστεύσητε. τοῖς δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν παρεγγυᾷ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς κλάδοι ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐπὶ τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη, διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΙΣ ΠΑΣΑΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ΣΥΝΕΧΩΣ ἀκούων ἀναγινωσκομένων τῶν ἐπιστολῶν τοῦ μακαρίου Παύλου, καὶ καθ' ἑκάστην ἑβδομάδα δὶς πολλάκις καὶ τρὶς καὶ τετράκις, ἡνίκα ἂν μαρτύρων ἁγίων ἐπιτελῶμεν μνήμας, χαίρω τῆς σάλπιγγος ἀπολαύων τῆς πνευματικῆς, καὶ διανίσταμαι καὶ θερμαίνομαι τῷ πόθῳ, τὴν ἐμὴν φίλην ἐπιγινώσκων φωνήν, καὶ μονονουχὶ παρόντα αὐτὸν δοκῶ φαντάζεσθαι καὶ διαλεγόμενον ὁρᾶν. ἀλγῶ δὲ καὶ ὀδυνῶμαι, ὅτι τὸν ἄνδρα τοῦτον, οὐχ ἅπαντες ἴσασιν ὥσπερ εἰδέναι χρή, ἀλλ' οὕτως τινὲς αὐτὸν ἀγνοοῦσιν, ὡς μηδὲ μίαν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ εἰδέναι σαφῶς. τοῦτο δὲ γίνεται, οὐ παρὰ ἀμαθίαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ μὴ βούλεσθαι συνεχῶς ὁμιλεῖν τῷ μακαρίῳ τούτῳ. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὅσαπερ ἴσμεν, εἴπερ τινὰ ἴσμεν, δι' εὐφυΐαν, καὶ ὀξύτητα διανοίας ἐπιστάμεθα, ἀλλὰ διὰ τὸ συνεχῶς ἔχεσθαι τοῦ ἀνδρός, καὶ σφόδρα διακεῖσθαι πρὸς αὐτόν. τὰ γὰρ τῶν φιλουμένων πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, οἱ φιλοῦντες ἴσασιν, ἅτε δὴ μεριμνῶντες αὐτούς. ὅπερ μακάριος οὗτος ἐνδεικνύμενος ἔλεγε Φιλιππησίοις, καθὼς δίκαιόν ἐστιν ἐμὲ τοῦτο φρονεῖν περὶ ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου. ὥστε κἂν ὑμεῖς θέλητε μετὰ προθυμίας προσέχειν τῇ ἀναγνώσει, οὐδενὸς ἑτέρου δεήσεσθε, ἀψευδὴς γὰρ ὁ τοῦ Χριστοῦ λόγος εἰπών. ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλέον ἡμῖν τῶν ἐνταῦθα συλλεγομένων, καὶ παιδοτροφίαν, καὶ γυναικὸς ἐπιμέλειαν, καὶ οἰκίας πρόνοιαν ἀνεδέξαντο, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ὅλους ἑαυτοὺς δοῦναι τῷ πόνῳ τούτῳ, πρὸς γοῦν τὸ λαβεῖν τὰ παρ' ἑτέρων συλλεγέντα, διανάστητε, καὶ τοσαύτην ἀπονείματε σπουδήν, τῇ τῶν λεγομένων ἀκροάσει, ὅσην τῇ τῶν χρημάτων συλλογῇ. εἰ γὰρ καὶ αἰσχρὸν τοσαύτην ἀπαιτῆσαι παρ' ὑμῶν μόνην, ἀλλ' ἀγαπητὸν ἄν. τοσαύτην γοῦν δότε, καὶ γὰρ ἐντεῦθεν τὰ μυρία ἔφυ κακά, ἀπὸ τῆς τῶν γραφῶν ἀγνοίας. ἐντεῦθεν ἡ πολλὴ τῶν αἱρέσεων ἐβλάστησε λύμη, ἐντεῦθεν οἱ ἠμελημένοι βίοι, ἐντεῦθεν οἱ ἀκερδεῖς πόνοι. ὥσπερ γὰρ οἱ τοῦ φωτὸς τούτου ἐστερημένοι, οὐκ ἂν ὀρθὰ βαδίσαιεν, οὕτως οἱ πρὸς τὴν ἀκτῖνα τῶν θείων μὴ βλέποντες γραφῶν, πολλὰ ἀναγκάζονται καὶ συνεχῶς ἁμαρτάνειν, ἅτε δὴ ἐν σκότῳ χαλεπῷ βαδίζοντες. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται ἀνοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν λαμπηδόνα τῶν ἀποστολικῶν ῥημάτων. καὶ γὰρ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἔλαμψεν ἡ τούτου γλῶττα, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπλεονέκτησε τῷ τῆς διδασκαλίας λόγῳ. ἐπειδὴ γὰρ περισσότερον αὐτῶν ἐκοπίασε, πολλὴν καὶ τοῦ πνεύματος ἐπεσπάσατο τὴν χάριν. καὶ τοῦτο οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπιστολῶν ἰσχυρίζομαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πράξεων. εἰ γάρ που δημηγορίας ἦν καιρός, αὐτῷ πανταχοῦ παρεχώρουν. διὸ καὶ Ἑρμῆς εἶναι ἐνομίζετο παρὰ τοῖς ἀπίστοις, διὰ τὸ τοῦ λόγου κατάρχειν. μέλλοντας δὲ εἰς τὴν ἐπιστολὴν κατιέναι ταύτην, ἀναγκαῖον καὶ τὸν χρόνον εἰπεῖν καθ' ὃν ἐγράφη. οὐδὲ γὰρ ὥσπερ οἱ πολλοὶ νομίζουσι πρὸ πασῶν τῶν ἄλλων ἐστίν, ἀλλὰ τῶν μὲν ἀπὸ Ῥώμης γραφεισῶν προτέρα πασῶν, τῶν δὲ ἄλλων προτέρα, εἰ καὶ μὴ πασῶν. καὶ γὰρ αἱ πρὸς Κορινθίους ἀμφότεραι πρὸ ταύτης εἰσὶν ἀπεσταλμέναι. καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν ἐν τῷ τέλει αὐτῆς ἔγραψεν, οὑτωσὶ λέγων, νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις, εὐδόκησε γὰρ Μακεδόσι, καὶ Ἀχαΐᾳ κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. Κορινθίοις δὲ ἐπιστέλλων ἔλεγεν, ἐὰν ᾖ ἄξιον τὸ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται, περὶ τῶν ἀποκομιζόντων ἐκεῖσε τὰ χρήματα, ταῦτα λέγων. ὅθεν δῆλον ἡνίκα μὲν ἀπέστελλε Κορινθίοις, ἀμφίβολον ἦν τὸ τῆς τοιαύτης ἀποδημίας αὐτοῦ. ὅτε δὲ Ῥωμαίοις, ἦν κεκυρωμένον λοιπόν. τούτου δὲ ὡμολογημένου κἀκεῖνο δῆλον, ὅτι αὕτη μετ' ἐκείνας ἡ ἐπιστολή. καὶ ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς δὲ ἐμοὶ δοκεῖ, προτέρα τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς εἶναι. καὶ γὰρ ἐκείνοις πρότερον ἀποστείλας, καὶ τὸν τῆς ἐλεημοσύνης πρὸς αὐτοὺς κινήσας λόγον, ὅτε ἔλεγε, περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ θεοδίδακτοί ἐστε, εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφούς, τότε Κορινθίοις ἐπέστελλε, καὶ τοῦτο αὐτὸ δηλοῖ λέγων. οἶδα γὰρ τὴν προθυ-

μίαν

μίαν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐκκλησίαν μακεδόσιν, ὅτι ἀρχαία προσκαθέδρα ἀπὸ παίδων, καὶ ὁ δῆμος ὑμῶν ζῆλος, παρέθηκε τοὺς πλείονας. δι' ὧν ἔδειξεν ὅτι πρώτοις ἐκείνοις πρὸς τοῦτο διελέχθη. τοῦτον μὲν οὖν ὑστέρᾳ τῶν ἐπιστολῶν, αὖτη. τῶν δὲ ἀπὸ ῥώμης πρώτη, οὐδέπω γὰρ τῆς ῥωμαίων πόλεως ἐπέβας τὴν ἀνίκητα ταύτην ἔγραφε τὴν ἐπιστολήν. καὶ τοῦτο δηλοῖ λέγων, ὥσπερθε γάρ ἐλθεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ ὑμῖν χάρισμα πνευματικόν. ἀπὸ ῥώμης δὲ φιλιππησίοις ἐπιστέλλει. διό φησι, τοὺς ἀπὸ τῆς ἰταλίας ἀσπάζεσθαι παύοντας αὐτούς. καὶ τὴν πρὸς τιμόθεον δὲ ἐπιστολὴν καὶ αὐτὴν ἀπὸ ῥώμης διεπέμψω, ἣ καὶ θυγάτηρ μοι δοκεῖ πασῶν τῶν ἐπιστολῶν εἶναι, καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ τέλους. ἐγὼ γὰρ ἤδη ἀσπάζομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν. ὅτι δὲ ἐκεῖ τὸν βίον κατέλυσε παυτὶ που δῆλόν ἐστιν. ἡ δὲ πρὸς φιλήμονα θυγάτηρ μὲν καὶ αὕτη, πρὸς γὰρ θυγάτρᾳ γήρᾳ αὐτὴν ἔγραψε, διό καὶ ἔλεγεν, ὡς παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος ἰησοῦ χριστοῦ. τῆς μὲν τι πρὸς κολασσαεῖς πατρὸς. καὶ τοῦτο ἀπό τοῦ τέλους δῆλόν ἐστι. κολασσῆσι γὰρ γράφων φησί, ὅτι τυχικὸς παύτα γνωρίσει ὑμῖν, ὃν ἐπεμψα σὺν ὀνησίμῳ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ. ὀνησίμου δὲ οὗτος ἦν τὴν πρὸς φιλήμονα ἐπιστολὴν σωιέθηκε. καὶ ὅτι οὐκ ἦν ἄλλος ὁμώνυμος ἐκείνῳ οὗτος, δῆλον ἀπό τοῦ ἀρχίππου. ὃν γὰρ ἔλαβε συνεργὸν ἐν τῇ πρὸς φιλήμονα ἐπιστολῇ, τῆς παρακλήσεως τῆς ὑπὲρ ὀνησίμου, τοῦτον καὶ παρὰ κολασσῆσι ἐπιστέλλων διευθύνει λέγων. εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. δοκεῖ δέμοι καὶ ἡ πρὸς γαλάτας πατρὶς εἶναι τῆς πρὸς ῥωμαίους. εἰ δὲ ἐν τοῖς βιβλίοις ἑτέραν ἔχουσι τάξιν, θαυμαστὸν οὐδέν. ἐπεὶ καὶ οἱ πρὸ φῆται οἱ δώδεκα, οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ πολλῷ διεστηκότες ἀλλήλων ἐν τῇ τῶν βιβλίων τάξει ἐφεξῆς εἰσι τεθειμένοι. ὁ γοῦν ἀμὼς καὶ ζαχαρίας μὴ ἄγγιος μετὰ τὸν ἰεζεκιήλ, καὶ διανιήλ πρὸ ἡσαΐου. καὶ παῦλος μετὰ τὸν ἰωνᾶν καὶ σοφονίαν, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἅπαντας, ἀλλ' ὅμως συνεμμένοι πᾶσιν εἰσιν ἐκείνοις, ὧν τοσοῦτον χρόνῳ διεστήκασιν. μηδεὶς δὲ παρέργου ἡγείσθω τοῦτον τὸν τόπον, μηδὲ πολυργίας πολιτῆς τὴν τοιαύτην ὄψιν. σωτηρία γὰρ ἡμῖν πρὸς τὰ ζητούμενα οὐ μικρὸν ὁ τῶν ἐπιστολῶν χρόνος. ὅταν γὰρ ἴδωμεν ῥωμαίοις καὶ κολασσεῦσιν, ὑπὲρ τῶν αὐτῶν μὲν ἐπιστέλλοντα, οὐχ ὁμοίως δὲ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἐκείνοις μὲν μετὰ πολλῆς τῆς συγκαταβάσεως, ὅταν λέγῃ, ὃν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν. ὁ δὲ ἀσθενῶν λαχανα ἐσθίει. καὶ κολασσεῦσι δὲ οὐχ οὕτως πρὸς τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ πλείονος παῤῥησίας, εἰ γὰρ ἀπεθάνετε φησι σὺν χριστῷ, ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε, μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἃ πάντα ἐστὶ παύτα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός, οὐδαμοῦ ἄλλο ἄτοπον εὑρίσκω τῆς διαφορᾶς ταύτης, ἢ τὸν τῶν χραμμάτων χρόνον. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ συγκαταβαίνειν ἔδει, μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι. καὶ πολλαχοῦ τοῦτο ἄν τις εὕροι ποιοῦντα αὐτήν. οὕτω καὶ ἰατρὸς καὶ διδάσκαλος ποιεῖν εἰώθασιν. οὔτε γὰρ τοῖς ἐξ ἀρχῆς νοσοῦσιν ἰατρὸς καὶ τοῖς πρὸς τὸ τέλος ὑγείας ἐλθοῦσιν, οὔτε τοῖς ἐξ ἀρχῆς μανθάνουσι παισὶν ὁ διδάσκαλος, καὶ τοῖς τῶν τελειοτέρων διεμφέρουσι διδαγμάτων, ὁμοίως χρήσαιντο. τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις, ἐξ αἰτίας τινὸς καὶ ὑποθέσεως ἐνοῦσιν ἐπέστελλε, καὶ δηλοῖ τοῦτο κορινθίοις μὲν λέγων, πόθεν δὲ ὧν ἐγράψατό μοι, καὶ γαλάταις δὲ ὁμοίως, ἐκ τοῦ προοιμίου καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἁπάσης τοῦτο ἐμφαίνων. τούτοις δὲ τίνος ἕνεκεν καὶ ἅμα τί; καὶ γὰρ φαίνεται μαρτυρῶν αὐτοῖς, ὅτι μεσοί εἰσιν ἀγαθωσυνῆς, πεπληρωμένοι πάσης τῆς γνώσεως, δυναμένοι καὶ ἄλλους νουθετεῖν. τίνος οὖν ἕνεκεν ἐπέστελλε; ἅμα τὴν χάριν τοῦ θεοῦ φησι τὴν δοθεῖσάν μοι, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ καὶ ἐν ἀρχῇ ἔλεγεν. ὀφειλέτης εἰμὶ τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. καὶ γὰρ τὰ εἰρημένα, οἷον ὅτι δυνάντοι καὶ ἄλλους νουθετεῖν. καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐγκωμίου μᾶλλόν εἰσι καὶ παραινέσεως, καὶ ἀναγκαῖα καὶ ἡ ἅμα τῶν γραμμάτων διόρθωσις, καὶ τούτοις ἦν. ἐπειδὴ γὰρ οὔπω παρεγεγόνει ἦν, ἁπλῆ ῥυθμίζει τοὺς ἄνδρας, καὶ τῇ τῶν γραμμάτων ὠφελείᾳ, καὶ τῇ τῆς παρουσίας προσδοκίᾳ. τοιαύτη γὰρ ἡ ἁγία ψυχή, πᾶσαν προσλαμβάνει τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐν αὐτῷ πρὸ ἐφόρων ἅπαντας, καὶ συγγένειαν μεγίστην τὴν κατὰ θεὸν εἶναι νομίζων, καὶ ὥσπερ πάντας αὐτοὺς ἀποτίκτων, οὕτως ἐφίλει. μᾶλλον δὲ πατρὸς παντὸς μείζονα ἐπεδείκνυτο φιλοσοργίαν. τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος χάρις, νικᾷ τὰς σαρκικὰς ὠδῖνας, καὶ δριμύτερον ἐπιδείκνυται τὸν πόθον. διὰ τοῦτο μοι δοκεῖ δεῖν ἰδεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς παύλου, ὃς καθάπερ τινὸς ἐκ τοῦ τῆς ἀγάπης ῥεύματος, ἅπαντας ἀπείκασι σωτηρίως, οὐδαμοῦ μείων οὐδ' ἰσάμενος. ἐπειδὴ γὰρ ἥνυσε τὸ χρεὼν λέγοντος, ὡς τρεῖς μὲ φιλεῖς με, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, καὶ ὄρος μέγιστον ὄρος ἐκφέροντος ἀγάπης, μεθ' ὑποβολῆς αὐτὸν ἐπεδείκνυτο. ὄρος οὖν καὶ ἡμεῖς ζηλώσαντες, εἰ καὶ μὴ τῷ οἰκουμενίῳ, μηδὲ πόλεις ὁλοκλήρους καὶ ἔθνη, ἀλλὰ τῷ οἰκίαν ἕκαστος ῥυθμιζέτω τῷ ἑαυτοῦ, τὴν γυναῖκα, τὰ παιδία, τοὺς φίλους, τοὺς γείτονας. καὶ μή μοι λεγέτω τις, ὅτι ἄπειρός εἰμι καὶ ἰδιώτης. οὐδεὶς ἀμαθέστερος παύλου, οὐδὲ ἰδιωτικώτερος παύλου, καὶ ὄρος αὐτὸς ὁμολογεῖ καὶ οὐκ ἀληθεύεται λέγω, εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ὅμως ὁ ἰδιώτης οὗτος, καὶ ὁ ἀμαθὴς ἐκεῖνος μυρίους ᾐκισαν φιλοσόφους, μυρίους ἐπεσόμησαν ῥήτορας, ἀπὸ τῆς αὐτῶν πολυμαθείας καὶ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος, ὃ καὶ ὀργασώμενοι. τίνα οὖν ἔξωθεν ἀπολογίαν ἡμεῖς, οὐδὲ τοῖς σωιοικοῦσιν ὄντως χρήσιμοι; σκῆψις ταῦτα καὶ πρόφασις. οὐδὲ γὰρ ἀμαθία καὶ ἀπαιδευσία ἰωλύει τὴν διδασκαλείαν, ἀλλὰ νωθρεία καὶ ὕπνος. ὄρος οὖν ἀρτιναξώμενοι τὸν ὕπνον, μετὰ πάσης παρουσίας αὐτοχώμεθα τῷ οἰκείῳ μισθῷ, ἵνα καὶ ὑπὸ τοσαύτης πολλῆς ἀκραλέους ὦμεν τῆς γαλήνης, κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον τὸν ἡμῖν ὑπαπιλείπουσι ῥυθμιζόντος, ᾧ ἐκεῖ μυρίοι μετάσχωμεν ἀγαθῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

IN EPISTOLAM PAVLI AD ROMANOS ARGVMENTVM PER DES. ERASMVM ROT.

IAM QVO RES SIT DILVCIDIOR, argumentum epistolæ paucis explicandum. Atque ut exordiar ab ipso nomine, quanquam me nõ fugit Hieronymum in commentarijs, quos scripsit in epistolam ad Philemonẽ in hac esse sententia, ut existimet apostolum prius uocatum Saulum, Pauli uerò cognomen ceu tropheum usurpasse à Sergio Paulo procõsule, quem Christo lucrifecit: quemadmodum legimus in Actis apostolorum capite decimotertio. Rursus alios esse, quibus placeat in Iudaismo dictum Saulũ, mutata religione simul & nomen mutasse. Sed alteram minus probabilẽ facit, quod Lucas hoc ipso quod modo citauimus capite scribit: Saulus qui & Paulus repletus spiritu sancto. haud obscure declarans eum binominẽ fuisse, prius q̃ Sergius Paulus esset conuersus. alteram planè refellit: quod quũ alijs aliquot locis, tum in eodem capite, Saulus dicitur, iam Christi prædicans euangelium: Dixit illis spiritus sanctus, Segregate mihi Saulum & Barnabam. Proinde mihi uero propior uidetur Origenis opinio, quemadmodum in ueteris instrumenti libris aliquot comperimus diuersis nominibus notatos, uelut Idida dictum, qui aliàs uocatus est Salomon: & Oziam alicubi dictum, qui alibi sit Azarias. Item in euãgelicis literis, Lucæ dictum Leui, qui se in suo euangelio Matthæum nominat: ita Paulo geminum fuisse uocabulum: quanquam ipse in suis epistolis se nunquam Saulum appellat, sed ubiq; Paulum: fortassis ob id, quod Pauli uocabulum, Græcorum ac Romanorum ad quos scribebat, auribus esset familiarius. Saulus enim sic à Saul Hebræa uoce deflexũ apparet, ut Græci à Ioseph Iosephum deflexerunt. Paulus autem Hebræis sonat mirabilẽ, si tamen ferendum putamus, Romanæ seu Græcanicæ uocis etymologiam à peregrina lingua peti. Quod tamen Hieronymus quum alicubi in alijs reprehendat, hic sibi permittit, opinor, ut in re non admodum seria. Certe Græcis sonat quietum, Latinis pusillum. Saul Hebræis sonat postulatum, & si Ambrosio credimus, inquietudinem siue tentationem. Atque hæc quidem de ratione nominis, ut in argumento penè plus satis. Cæterum dicta uit hanc epistolam, excipiente Tertio, quod is quoque in calce epistolæ testatur, adijciẽs: Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Missam apparet è Corintho, per Phœbem fœminam Cenchreensem. Est autẽ Cenchreę portus Corinthiorum, haud procul ab urbe dissitus. Quod si tempus quoq; requiratur, scriptam apparet post utramq; ad Corinthios epistolam: unde putant in hac absolutæ iam & confirmatæ pietatis argumenta potissimum elucere: id temporis quum peragrata iam Achaia, in qua Corinthus est, & huic finitima Macedonia usque ad Illyricum: ac non solum prædicato ubiq; Christi euangelio, in his duntaxat locis, in quibus aliorum apostolorum nemo prædicauerat, uerum etiam iuxta Petri monita, collecta à suis aliquanta pecunia in subsidium pauperum, adornaret iter Hierosolymam, ut exhibito quod acceperat, illinc proficisceretur in Hispaniam, Roma iter facturus, atq; illic obiter salutaturus Christianos, de quorum fide ac religione audierat, quum ipsos nondum uidisset. Acciderat enim illis diuersum quiddã atque Gallatis. Siquidem hi primum recte à Paulo instituti, postea fraude pseudapostolorum circunuenti sunt, & retracti in Iudaismum. Contrà Romani, primum male instituti à pseudapostolis, simul atque pro sua prudentia senserant fraudem, resipuerũt, & in eo quod rectum esse cognouerũt, perseuerabant. Nam in ecclesiæ nascentis primordijs erant qui existimarent, euangelij gratiam, quoniam Abrahæ posteris & Iudaicæ genti peculiariter promissa uidebatur, non esse propagandam in prophanas gẽtes, & simulachrorum ac dæmonum cultui deditas. In qua sententia & Petrum apparet fuisse, qui uiso monendus erat, ut Cornelium centurionem admitteret: quo nomine mox illi exhibitũ est negotium Hierosolymis

mis, expostulantibus his qui ex Iudaismo conuersi fuerant ad Christum, quod cum incircuncisis habuisset commercium: atque in his probabile est & apostolos aliquot fuisse. Sic enim legimus in Actis capite undecimo: Audierunt autem apostoli & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & gentes receperunt uerbũ dei. Quum autem ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circuncisione, dicẽtes: Quare introisti ad uiros præputium habentes, & manducasti cum illis? Erant rursus, qui licet non existimarent gentes prorsus arcendas ab euangelij consortio, non admittendas tamen ducebant nisi circunciderentur ritu Iudaico: perinde quasi Christus egeret adminiculo legis Mosaicæ: simul ut euangelij gloriã in suam gentẽ transferrent. Et in Actis apostolorũ capite undecimo proditũ est, eos qui ob persequutionem quę accidit à morte Stephani, profugerant in Phœnicen, in Cyprum & in Antiochiã, nemini prædicasse Christũ nisi solis Iudæis. Rursus capite decimoquinto: Quidã Iudæi ueniunt Antiochiã, palàm aduersus Paulum & Barnabam, prædicantes non esse spem salutis: nisi iuxta Moysi præscriptũ circunciderentur. Tantusq; tumultus per hos cõcitatus est, ut coacto concilio decretum sit, ut Paulus & Barnabas unà cum aduersarijs Hierosolymam irent, & lis apostolorum ac seniorum arbitrio componeretur. Atque illic rursum acriter obnitentibus nõnullis, præsertim factionis pharisaicæ Christianis, cuius fuerat & Paulus, coacta est synodus apostolorum & seniorũ, ac Petri Iacobiq; autoritate decretũ est, ne gentes onerarẽtur lege Mosaica, tantum temperarent ab esu suffocati animãtis: à sanguine, à carnibus simulacro immolatis, & à stupris. Quod tamen pro ratione temporũ, inuincibili Iudæorum superstitioni datum esse uel illud argumẽto est, quòd tria illa iam olim uidemus esse sublata, ac prorsus abolita. Ex eodem fonte nata est illa Pauli cum Petro concertatio Antiochiæ, quum gentium apostolus cernens suos ob Petri simulationẽ periclitari, palàm illũ redarguit, quemadmodum refert ipse in epistola ad Galatas capite secũdo. Rursum Hierosolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos sparsum rumorẽ, quod retrahere uideretur à lege Mosaica, cum cęteris caluitium induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus munus obtulit in templo, sicuti refert Lucas Actorum capite uigesimoprimo. Quo quidem exemplo uidetur Iacobus, tametsi gentes prius onere legis Mosaicæ propemodum liberasset, esse tamen in hac sententia, ut putaret à Iudæis exigendã esse legis obseruationem, uel in hoc ut placarentur ij, qui nondum sic profecerant in euangelica ueritate, ut possent omnino patrios ritus contemnere. Sic enim loquitur, ut est coniectandum multitudinis congregatæ nomine, Iacobus: Et scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legẽ. Nec alia de causa, opinor, totõdit caput ex uoto Cenchreis, capite decimooctauo. Consimili necessitate circuncidit Timotheũ, capite decimosexto: quum esset matre quidem Iudęa natus, sed patre ethnico. Tãtæ molis erat ex Iudæo facere Christianum. Est enim ei genti peculiaris quędam pertinacia, nec ulla fuit unquam suæ religionis tenacior: ut eleganter docet Iosephus in apologia Iudaicarum antiquitatũ. Ad hęc ut Iudæorum natio tum omnibus orbis nationibus erat peculiariter inuisa, ita uicissim omnes execrabantur illi, ceu impuros, prophanos & impios: adeo ut nec cõgressu dignarentur, & templũ suum pollui crederent, si quis fortè incircuncisus esset ingressus. Tantum erat præcisæ pelliculę supercilium. Quum igitur spes non esset fore, ut Græci Romaniq; legem inuisam reciperent, & incredibili pertinacia reclamarent Iudæi, Paulus intelligens periculum esse, ne tam exitiabili dissidio magna ex parte periret euãgelij fructus, & Christi gloria Mosaici nominis obscuraretur admixtu, hoc in primis agit ubique, ut legis ceremonias abroget atq; antiquet, omnemq; salutis adipiscẽdæ fiduciam, in unum Christum transferat. Sicut autẽ Galatas acriter, sed tamen amanter obiurgat, quod essent in Iudaismum adducti: ita Romanos pręmunit & instruit, ne ab pseudapostolis, quos sciebat nusquam cessare, illaqueẽtur incauti: sed in recta doctrina quam amplecti cœpissent, persisterent. Erat enim Romæ ingens Iudæorum numerus, siue illuc à Pompeio translatus, siue quod iam Romanorum esset prouincia Iudæa: quorum superstitio crebro & apud Iuuenalem atq; Horatium & apud Senecam notatur. Cum quibus & Paulo multum negotij

fuisse,postea quàm Romam peruenisset: testatur extremum caput Actorum apostolico/
rum. Ac miro consilio singularis artifex in hac epistola sermonem temperat inter Iudæos
& gentes, dum studet omneis omnibus modis ad Christum pellicere: neque uult, si fieri
possit, quenquam omnino mortalium perire suo duci cui militabat. Itaq; nunc hos obiur/
gat, nunc illos: nunc rursus erigit, ac subleuat. Gentium supercilium deprimit, ostendens
nihil illis profuisse neque naturæ legem, neq; philosophiam, cuius professione tumebant,
quo minus in omne scelerum dedecus prolaberentur. Rursum Iudæorum arrogantiã co/
hercet, qui legis fiducia perdidissent id quod erat totius legis caput, fidem in Christum Ie/
sum: docens legis ceremonias antiquatas esse, iam coruscante Christi euangelio, quem le/
gis umbræ deliniarant, abrogata iam ocia sabbatorum, circuncisionis iniuriam, calenda/
rum recursus, ter quotannis redeuntes ferias, delectum ciborum, in singulos dies iterum
sordidãda lauacra, pecudum innoxiarum lanienam, templi religionem assiduis inquinati
cædibus. Has rerum umbras emicante luce ueritatis euanescere. Veros esse filios Abra/
hæ, qui fidem Abrahæ referrent: uere Iudæos esse, qui Christũ profiterentur: uere circun/
cisos, qui mentem haberent à fœdis cupiditatibus repurgatam: ueram iustitiam ac perfe/
ctam salutem citra legis auxilia, per euangelium ac [redacted] fidem in Christo conferri ex æ/
quo omnibus: licet ea salus peculiariter olim esset promissa Iudæis: sed ita his promissa, ut
prophetæ non tacuerint, fore ut illis reijcientibus, ad gentes prædicatio Christi propagare
tur. Per legem Mosaicam ueram iustitiam nulli contingere, sed per fidem: idq; docet tum
exemplo Abrahæ, tum uarijs ipsius legis testimonijs. Et ad eum modum detracto utrisq;
supercilio, adempta utrisque fiducia sui, omneis æquat in negocio fidei euangelicę, ita gra
tulans saluti gentium, ut suæ gentis cæcitatem paterno deploret affectu, licet illam ubique
pertinacissime infensam experiretur: atq; id per se durum, ita mitigat, ut dicat nec omneis
excæcatos, & fore ut aliquando resipiscat Iudæorum natio, fide gentium prouocata. Atq;
hic obiter uaria multiplexq; doctrina de præfinitis siue de prædestinatis, de præscitis, de
uocatis, de gratia & merito, & libero arbitrio, de diuino cõsilio nobis inscrutabili, de lege
naturæ, de lege Moysi, de lege peccati. Varij itẽ allegoriarũ fontes, dum duos facit Adã:
alterum, quo nascimur iuxta carnem mortales: alterum, quo renascimur immortales futu/
ri. Duos homines, internum, & externum: internum, spiritui & rationi parentem: exter/
num, cupiditatibus & affectibus obnoxium. quorum priorem, aliquãdo spiritum appel/
lat: posteriorem, interim corpus siue membra, interim carnẽ, aliquoties legem peccati uo/
cat. Duplicem mortem, corporis, & animi: & tertiam qua morimur peccato & peccandi
affectibus. Triplicem item uitam, qua uiuimus corpore, qua animo, & qua uiuimus iusti/
tiæ & peccato. Duplicem seruitutem aut libertatem, qua uicissim uel innocentiæ serui/
mus, emancipati à peccatis: uel peccatis seruimus, liberi à iustitia. Duplicem Iudaismum:
duplicem circuncisionem: geminos posteros Abrahæ: duas partes legis Mosaicæ: carna
lem, ueluti corpus: spiritualem, uelut animam legis. Duplicem baptismum: quo primum
abluimur à peccatis pristinis, sacro lauacro: & quo Christo cõmorimur, abdicatis mundi
affectibus. Duplicem sepulturam: corporalem, qua triduo sepultus est Christus: & spiri/
tualem, qua nos semoti à mundi uitijs, requiescimus in illo. Duplicem resurrectionem: alte
ram, quæ præcessit in Christo, in nobis sequutura: alteram, qua nos à peccatis pristinis re/
diuiui, progredimur à uirtute ad uirtutem, hac parte quoad licet futuram immortalitatem
meditantes. Duplicem iustitiam, dei, & hominum. Duplex iudicium, dei, & hominũ. Du
plicem gloriam siue laudem, apud deum, & apud homines. His dissertis, transit ad lo/
cum moralem: in primis adhortans ad mutuam concordiam, exemplo membrorũ cor/
poris. Et quoniam pax constare non potest, ubi fastus est aut liuor, obsecrat, ut obsequijs
mutuis, mutuum amorem alant foueantq; Romanos, ut Iudæorum infirmitatem ex diu/
tina legis assuetudine relictam ferant: Contrà, Iudæos, ne gentibus in euangelij consor/
tium ascitis inuideant, sed illorum fidem ac libertatem potius æmulentur: & quum idem
sit omnium deus, idem Christus, eadem gratia, idem præmium, omnes in unum corpus
coalescant, neque quisquam sibi arroget quicquam: sed si qua dote præcellat aliquis, eam

ad fratris

ad fratris opem accommodet. Atque hunc locum uarie tractat, docens, quales se præstare
debeant erga Iudęos incredulos, quales erga Christianos superstitiosiores, siue, ut ipse uo
cat, infirmos: quales erga superiores, quales erga inferiores, quales erga pares, quales erga
principes ac magistratus Ethnicos, sed suo utcunque fungentes officio: quales in prospe/
ris, quales in aduersis. Deinde rursum laude Romanorum, mitigat admonitionis acerbita
tem: & suam apud illos autoritatem commendat, commemorans quãto plus cæteris pro/
mouerit in euangelio Christi: declarat quãta teneatur illos uidendi cupiditate, & spem fa/
cit sui aduentus: cur eum differre cogatur, aperit, laudans spontaneã Macedonum & Co/
rinthiorum in pauperes sanctos liberalitatem, tacite ac uerecunde Romanos ad æmulan/
dum prouocans. Caput extremũ pene totum occupat salutationibus non frigide conge/
stis multorũ nominibus, sed mire suo cuique addito elogio. Postremo, quoniam penitus
nouerat & pseudapostolorũ improbam uersutiam, & Romanorum simplicitatem, ac fa/
cilitatem: admonet etiam atq; etiam caueant, ne illorum blandiloquentia fallantur. Quan
quam autem horum pleraq; peculiarius ad eam pertinent ætatem, in qua rudis adhuc pau
latim suppullulabat ecclesia Iudęis & gẽtibus admixta, ac principibus Ethnicis obnoxia:
tamen nihil est, unde non ad hæc quoq; tempora salutaris aliquid doctrinæ possit accom/
modari: ueluti de fugienda superstitione, quæ dissidiorum est seminarium: & sic habet spe
ciem pietatis, ut nihil sit ueræ pietati aduersius: de stulta fiducia philosophię mundanæ, de
merito fidei, de uitando fastu, de toleranda alicubi minus eruditorũ aut superstitiosorum
imbecillitate, de mutuis obsequijs alenda concordia: de ferendis aliquousq; malis princi/
pibus & impijs episcopis, ne turbetur ordo status publici: de malefactis beneficentia su/
perandis, de nõ iudicando quod ad te nõ pertineat, de cõmode interpretando quicquid re
cto animo fieri potest, de cauenda insidiosa blandiloquentia: alijsq; id genus rebus, in qui/
bus hodieq; communis hominum uita uersatur. Sed utilitatem huius epistolæ æquat, ac
pene superat difficultas: idq; mihi tribus potissimum de causis accidere uidetur: siue quod
non alibi sermonis ordo confusior, nusquã oratio hyperbatis magis hiulca, nusquã anan/
tapodotis crebrius inabsoluta: quod subinde queritur interpres Origenes, in huiusmodi
difficultatibus passim luctans ac laborans. quod utrum interpreti aut scribæ Tertio sit tri/
buendum, an ipsi Paulo, aliorum esto iudicium. Ipse sanè agnoscit sermonis imperitiam,
licet rerum inscitiã deprecetur. Rursus adeo non affectauit orationem arte humana com/
positam, ut eam sibi fugiendam etiam duxerit, ne quid hinc decederet gloriæ crucis: atque
ob id Origenes existimat superuacaneum esse, sermonis compositionem in eo requirere.
Hieronymus aliãs illi uindicat orationis artificium, aliãs adimit, ingenue confitẽs è corru
pto Cilicum sermone nonnihil traxisse uitij. Augustinus etiam rhetorum ornamẽta flos/
culosq; ex huius depromit epistolis. Quin & in Actis dux uerbi est: & in epistola ad Co/
rinthios priore, supra cæteros omnes linguis loquitur. Quamuis enim, ut testatur Hiero/
nymus, id temporis totus oriens Græce loqueretur: tamen ut cõsentaneũ est, apud Celtas
non eandem fuisse Romani sermonis castimoniam, quæ fuit Romæ: ita uerisimile est, non
parum interfuisse inter Cilicem Græce loquentem, & Atticum. Ad hæc orationis incom
moda accessit Hebraismus: cuius idiomata passim refert, ita Græce loquens, ut nihilo se/
cius interim Hebræum agnoscas. Alteram difficultatis causam arbitror, quòd ob rerum
inexplicabilium obscuritatem, nõ alia sit crebrioribus impedita salebris, aut altioribus in/
terrupta uoraginibus, adeo ut ipse relicto quod instituerat, exclamare cogatur: O altitu/
do diuitiarũ. Quid quod quædã mysteria prudens sic attingit, ut ceu per transennam dun
taxat ostendat, pro temporum illorum ratione, proq; captu eorum quibus scribit, oratio/
nem attemperans. Nouerat & uiderat ille quædã, quæ nephas esset homini loqui, & no/
uit quatenus esset opus lacte, quatenus cibo solido. Sciebat ætatum in Christo gradus, &
quid cui foret adhibendum. Hoc consilio Petrus apostolus apud rudem cõtionem uerba
facturus de Christo, uirum eum nominat, deum tacet. Tertiam, opinor, crebram ac subi/
tam personarum mutationem, dum nunc Iudæos, nunc gentes, nunc utrinque, modo cre
dentes, modo incredulos respicit, aliãs infirmi, aliãs firmi, interim pij, interim impij, perso

nam ſuſtinet. Quibus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris quibuſdam inextricabilibus oberrans, nec unde ſit ingreſſus ſatis uideat, nec quà ſit exitus. Vt mihi non minus uere quàm elegãter Origenes Paulum adſimilem faciat ei, qui hoſpitem in opulentiſſimi cuiuſpiam principis palatium inducat, diuerſis uiarum ambagibus & conclauium ſeceſſibus perplexum. Quædam autem procul oſtendat, ex ditiſſimo opum theſauro, quædam propius admoueat, quædam uideri nolit. Sæpe interim per aliud ingreſſus hoſtium aliun de exeat, ut hoſpes ipſe miretur unde uenerit, ubi ſit, aut qua ſit exeundum. Agnouit hoc & Petrus apoſtolus in epiſtola ſecunda, teſtans eſſe in Paulinis epiſtolis quædam intellectu difficilia, quæ parum eruditi, parumq; firmi deprauarent ad ſuam pernicíem. Nos difficultates has pro uiribus conati ſumus amoliri, niſi quòd quædam Paulinæ linguæ adeo peculiaria ſunt, ut aliquoties mutari nõ queant: ueluti hæc, fides, gratia, corpus, caro, membra, ſpíritus, mens, ſenſus, ædificare, aliaq; huius generis, quæ ut prorſus mutari non debuerunt, ita quoad licuit emollire ſtuduimus.

EPISTOLAE PAVLI

APOSTOLI AD GRAECAM VERITATEM ET VETERVM Latinorum codicum fidem recognitæ, per DES. ERASMVM ROT. ſacræ theologiæ profeſſorem.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

α ΠΑΥΛΟΣ ΔΟΥΛΟΣ ἰησοῦ χρεισ̃, κλητὸς ἀπόστολ⊙, ἀφορισμένο⊙ εἰς ϑυαγγέλιον ϑεοῦ, ὃ
Γ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματο⊙ Δαβὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντ⊙ υἱοῦ ϑεοῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἰησοῦ χρεισ̃ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν, εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματο⊙ αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστὲ καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ἰησοῦ χρεισ̃. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς ϑεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ϑεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χρεισοῦ.

Β πρῶτον μὲν ϑυχαρίστω τῷ ϑεῷ μου, διὰ ἰησοῦ χρεισοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. μάρτυς γάρ μου ἔστιν ὁ ϑεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ ϑυαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενο⊙ εἴπως ἤδη ποτὲ ϑυοδωθήσομαι ἐν τῷ ϑελήματι τοῦ ϑεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

γ οὐ ϑέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεϑέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης εἰμί. οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ ϑυαγγελίσασϑαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ ϑυαγγέλιον τοῦ χρεισοῦ. δύναμις γὰρ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS

PAVLVS SERVVS Ieſu Chriſti, uocatus ad munus apoſtolicũ,
P ſegregatus in euangelíũ dei, quod ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis, de filio ſuo qui genitus fuit ex ſemine Dauid ſecũdum carnẽ, qui declaratus fuit filius dei cum potentia, ſecũdum ſpíritũ ſanctificationis, ex eo quod reſurrexit è mortuis Ieſus Chriſtus dominus noſter, per quẽ accepimus gratiã ac muneris apoſtolici functionẽ, ut obediatur fidei inter omnes gentes, ſuper ipſius nomine, quorum de numero eſtis & uos, uocati Ieſu Chriſti. Omnibus qui Romæ eſtis dilectis dei, uocatis ſanctis, gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto.

Primum quidẽ gratias ago deo meo per Ieſum Chriſtũ ſuper omnibus uobis, quod fides ueſtra annunciatur in toto mũdo. Teſtis enim mihi eſt deus, quẽ colo ſpíritu meo, in euangelio filij ipſius, quod indeſinenter mentionem ueſtri faciam ſemper in precibus meis, orans ſi quo modo tandẽ aliquando proſperum iter contingat, uolente deo, ut ueniã ad uos. Deſidero enim uidere uos, ut aliquod impertiar uobis donum ſpirituale, quo confirmemini: hoc eſt, ut communem capiam conſolationẽ in uobis, per mutuam fidem, ueſtram ſimul & meam.

Nolo aũt uos ignorare fratres, quod ſæpe propoſuerã uenire ad uos, licet præpeditus fuerim ad hunc uſq; diem, quo fructum aliquem haberem inter uos quoq;, quẽadmodum & inter reliquas gentes. Græcis ſimul & barbaris, eruditis pariter ac rudibus, debitor ſum: ita quãtũ in me eſt, paratus ſum uobis quoq; qui Romæ eſtis, euangelizare. Nõ enim me pudet euãgelij Chriſti. Potẽtia

γὰρ θεοῦ ὄντων εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλληνι. δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσε. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ, δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους. διότι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστὰς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστὶν

siquidē est dei, ad salutem omni credenti, Iudęo primū simul & Greco. Iustitia enim dei per illud patefit ex fide in fidē: sicuti scriptū est: Iustus aūt ex fide uiuturus est. Palā fit enim ira dei de cœlo aduersus omnē impietatem et iniustitiā hominū, qui ueritatē in iniustitia detinēt: propterea ꝙ id quod de deo cognosci potest, manifestū est in illis. Deus enim illis patefecit. Siquidē quæ sunt inuisibilia illius, ex creatione mundi, dū per opera intelliguntur, peruidētur, ipsaq; æterna eius potentia ac diuinitas, in hoc ut sint inexcusabiles: propterea ꝙ quū deum cognouerint, non ut deum glorificauerūt, neq; grati fuerunt: sed frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratū est insciēs cor eorū. Quum se crederēt esse sapiētes, stulti facti sunt: mutaueruntq; gloriā immortalis dei, per imaginem, non solū ad mortalis hominis similitudinem efficiā, uerum etiā uolatiliū & quadrupedum & reptiliū. Quapropter tradidit illos deus per cupiditates cordium suorū, in immunditiā, ut ignominia afficiant corpora sua inter se mutuo: qui cōmutarūt ueritatem eius mendacio: & uenerati sunt, coluerunt; q; ea quæ cōdita sunt, supra eum qui condidit, qui est laudādus in secula, amē. Quāobrē tradidit eos deus in cupiditates ignominiosas: nam & fœminæ illorū mutauerūt naturalem usum, in eum qui est præter naturam: similiterq; & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt per appetentiā sui, alius in alium, masculi in masculos fœditatē perpetrātes, & præmiū quod oportuit erroris sui in sese recipiētes. Et quēadmodū nō probauerunt ut deum agnoscerent, ita tradidit eos deus in reprobā mentē, ut facerent quæ non cōueniebat: repleti omni iniustitia, scortatione, uersutia, auaritia, malitia, pleni inuidia, cæde, cōtentione, dolo, malis præditi moribus, susurrones, obtrectatores, dei osores, cōtumelioſi, elati, glorioſi, excogitatores malorum, parētibus immorigeri, expertes intelligentiæ, pactorū haudquaq; tenaces, alienia charitatis affectu, nescij fœderis, immiseri cordes: qui quū dei iustitiā nouerint, nempe quod ij qui talia faciūt, digni sint morte, non solū ea faciunt, uerū etiā assentiūtur ijs qui faciūt. Quapꝓter inexcusabilis es ô homo, quisq; es qui iudicas. Nā hoc ipso quod iudicas alterū, teipsum condēnas. Eadē em facis, tu qui iudicas. Scimus aūt ꝙ iudiciū dei est

ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργὴ, θλῖψις καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ ἕλληνος. δόξα δὲ, τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπologουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ ἰησοῦ χριστοῦ. ἰδὲ σὺ ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν γνώσεως, καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμου πράσσῃς. ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμου τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν

est secundū ueritatē aduersus eos q̄ talia agunt. Cogitas aūt hoc, ó homo q̄ iudicas eos q̄ talia faciūt, et facis eadē, ꝙ tu suffugies iudiciū dei? Aut diuitias bonitatis illius ac tolerātiæ lenitatisq; cōtēnis, ignorās ꝙ bonitas dei ad pœnitētiā te inuitat? Sed iuxta duritiā tuā et cor pœnitere nescium, colligis tibijpsi irā in die iræ, quo patefiet iustū iudiciū dei, q̄ redditurus est unicuiq; iuxta facta sua: his q̄dē q̄ pseuerātes ī benefacīēdo, gloriā et honorē et īmortalitatē q̄runt, uitā æternā: ijs uero q̄ sunt cōtentiosi & q̄ ueritati q̄dē nō obtēperant, sed obtēperāt iniustitiæ, uētura est īdignatio & ira, & afflictio & anxietas aduersus oēm animā hominis ꝓpetrātis malū, Iudæi primū simul & græci; gloria uero & honor & pax oīni operāti bonū, Iudæo primū simul & græco. Nō em est ꝓsonarū respectus apd deū. Quicūq; em sine lege peccauerūt, sine lege & pibūt: & q̄cūq; in lege peccauerūt, p legem iudicabūt. Nō em q̄ audiūt legē, iusti sunt apud deū: sed q̄ legē factis exprimūt, iusti habebunt. Nā quū gētes quæ legē nō habēt, natura quæ legis sunt, fecerint: eę legē nō habētes, sibijpsis sunt lex, q̄ ostēdūt opus legis scriptū in cordib. suis, simul attestāte illorū cōscientia, et cogitationib. inter se accusantib. aut etiā excusantib. in eo die, quū iudicabit dns occulta hominū, iuxta euangeliū meū p Iesum Christū. Ecce tu Iudæus cognominaris, & acq̄escis in lege, & gloriaris in deo, & nosti uolūtatē, ac ꝓbas eximia, īstitutus ex lege, cōfidisq; te ipsū ducē esse cęcorū, lumē in tenebris uersantiū, eruditorē insipiētiū, doctorē impitorū, habētē formā cognitiōis ac ueritatis p legē: q igit doces aliū, teipsū nō doces: qui prędicas nō furādū, furaris: q dicis nō adulterandū, adulterīū cōmittis: q execraris simulacra, sacrilegiū admittis: q de lege gloriaris, p legis trāsgressionē deū dehonestas. nā nomē dei, ꝓpter uos male audit inter gētes: quēadmodū scriptū est. Nā circūcisio q̄dē, pdest, si legē seruaris. ꝙ si trāsgressor legis fueris, circūcisio tua in præputiū uersa est. Ergo si prepūtiū iustificatiōes legis seruauerit, nōne præputiū illius, p circūcisiōe imputabit? & iudicabit qd est ex natura præputiū, si legē seruauerit, te q̄ per literā & circūcisionē trāsgressor es legis? Nō is qui in manifesto Iudęus sit, Iudęus est: nec

ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ
κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν
πνεύματι, οὐ γράμματι· οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ
ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

2 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ
ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάντα
τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ
λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ
ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργή-
σει; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς
δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται, ὅπως
ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν
τῷ κρίνεσθαί σε.

3 Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην
συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπι-
φέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. μὴ
γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; εἰ
γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι
ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ
ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασ-
φημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν.
ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά. ὧν
τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι.

4 Τί οὖν προεχόμεθα; οὐ πάντως. προ-
τιασώμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας
πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγρα-
πται. ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔ-
στιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν.
πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔ-
στι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τά-
φος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσ-
σαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν. ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ
χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας
γέμει, ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύ-
ντριμμα, καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐ-
τῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι
φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.
οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ
νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπό-
δικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι
ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα
σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου ἐπί-
γνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαι-
οσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ
τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη δὲ
θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας,
καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ
ἐστι διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑ-
στεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δικαιούμενοι
δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυ-
τρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ θεὸς
ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵ-

ματι

ea quę in manifesto sit carnis circũcisio, cir
cũcisio est: sed qui in occulto Iudæus fue
rit, is Iudæus est: & circũcisio cordis, circũ
cisio est, quæ spũ constat, non litera: cuius
laus nõ ex hoibus est, sed ex deo. Quid III
igitur habet in quo præcellat Iudæus? aut
quæ utilitas circũcisionis? Multũ per oẽm
modũ. Nam primũ quidẽ illud, quod illis
cõmissa sunt oracula dei. Quid enim, si qui
dam fuerunt increduli? Nũ incredulitas il
lorũ, fidem dei faciet irritã? Absit. Imò sit
deus uerax, oĩs autẽ homo mẽdax. Quem
admodũ scriptũ est: Vt iustificeris in ser
monibus tuis, & uincas quum iudicaris.

Quod si iniustitia nostra, dei iustitiã cõ
mendat, q̃d dicemus? Nũ iniustus deus, q̃
inducat irã. Humano more loquor. Absit.
Nã quomodo iudicabit deus mundũ? Et
eñ si ueritas dei, per meũ mendaciũ excel
luit in gloriã ipsius, q̃d posthac & ego ue
luti peccator iudicor? Ac nõ potius (quẽ
admodũ de nobis male loquunt, & sicut
q̃dã aiũt nos dicere) faciamus mala, ut ue
niãt bona: quorũ dãnatio iusta est? Quid
igit̃ præcellimꝰ eos? Nullo modo. nã ante
causis redditis ostẽdimus & Iudęos et grę
cos oẽs peccato esse obnoxios: sicut scri
ptũ est: Nõ est iustus, ne unus q̃dẽ; nõ est q̃
intelligat, nõ est qui exquirat deũ: oẽs de
flexerunt, simul inutiles facti sunt: nõ est q̃
exerceat bonitatẽ, nõ est usq; ad unum. Se
pulchrũ apertũ guttur eorũ, linguis suis
ad dolũ usi sunt, uenenũ aspidũ sub labijs
eorũ. Quorũ os execratione et amarulẽtia
plenũ est: ueloces pedes illorũ ad effundẽ
dũ sanguinẽ. Cõtritio & calamitas in uijs
eorũ, et uiam pacis nõ cognouerũt. Nõ est
timor dei corã oculis eorũ. Scimus autẽ q̃
quæcũq; lex dicit, his q̃ in lege sunt dicat:
ut omne os obturet̃, & obnoxiꝰ fiat totus
mũdus deo: ꝓpterea q̃ ex operib. legis, nõ
iustificabit̃ oĩs caro in conspectu eius. Per
legẽ enim agnitio peccati. Nũc uero absq;
lege iustitia dei manifestata est, dũ cõpro
batur testimonio legis ac prophetarũ. Iu
stitia uero dei per fidẽ Iesu Christi in om
nes & super oẽs qui credunt. Nõ enim est
distinctio. Omnes enim peccauerũt, ac de
stituuntur gloria dei. Iustificantur aũt gra
tis per illius gratiã, per redemptionẽ, quæ
est in Christo Iesu, quẽ proposuit deus re
cõciliatorẽ per fidẽ, interueniẽte ipsiꝰ san

guine

ματι; εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ
τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημά-
των, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ; πρὸς ἔνδειξιν τῆς δι-
καιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ; εἰς τὸ εἶ-
ναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πί-
στεως Ἰησοῦ.

5 Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου
νόμου, τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πί-
στεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρω
πον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μό-
νον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ
εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως,
καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον οὖν κα-
ταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ
νόμον ἱστῶμεν.

4 Τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡ-
μῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ
ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς
τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ
Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιο-
σύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογί-
ζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα.
τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δι-
καιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ
εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει
τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογί-
ζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων. μακάριοι, ὧν
ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν
αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσῃ-
ται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μακαρισμὸς δὴ οὗτος,
ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν;
λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις
εἰς δικαιοσύνην. πῶς δὴ ἐλογίσθη; ἐν περιτο-
μῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ'
ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομὴς,
σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς
ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ; εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα
πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς
τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην,
καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτο-
μῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι
τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡ-
μῶν Ἀβραάμ. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία
τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κλη-
ρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου. ἀλλὰ διὰ
δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κλη-
ρονόμοι, ἐκκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται
ἡ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργά-
ζεται. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παρά-
βασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως; ἵνα κατὰ χάριν,
εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ
σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ

ἐκ

guine ad ostẽsionem iustitiæ suæ, propter
remissionẽ prætereitorum peccatorũ, quæ
deus tolerauit, ad ostẽdendã iustitiã suam
in præsenti tẽpore, in hoc, ut ipse sit iustus:
& iustificãs eum q̃ est ex fide Iesu. Vbi
igitur gloriatio? Exclusa est. Per quam le
gem? Operũ? Non: imò per legẽ fidei. Ar
bitramur igitur fide iustificari hominem
absq; operib. legis. An Iudæorũ deus tan
tum? An nõ & gentium? Certe & gentiũ.
Quandoquidẽ unus deus qui iustificabit
circũcisionem ex fide, & præputiũ per fi
dem. Legem igitur irritã facimus per fidẽ? IIII.
Absit. Imò legem stabilimus. Quid igi
tur dicemus, inuenisse Abrahã patrem no
strum secundũ carnẽ? Nam si Abrahã ex
operibus iustificatus fuit, habet quod glo
rietur, at nõ apud deũ. Quid enim scriptu
ra dicit? Credidit aũt Abrahã deo, & im
putatũ est ei ad iustitiã. Ei uero qui opera
tur, merces nõ imputatur secundũ gratiã,
sed secundũ debitum. Porrò ei qui nõ ope
ratur, sed credit in eũ qui iustificat impiũ,
imputat̃ fides sua ad iustitiã. Quemadmo
dum & Dauid explicat beatificationẽ ho
minis, cui deus imputat iustitiã absq; ope
ribus. Beati quorũ remissæ sunt iniquita
tes, & quorũ obtecta sunt peccata. Beatus
uir, cui nõ imputauit dñs peccatũ. Beatifi
catio igitur hęc, in circũcisionem tantum,
an & in pręputiũ deuenit? Dicimus enim
quod imputata fuerit Abrahæ fides ad iu
stitiã. Quomõ ergo imputata est? quũ es
set in circũcisiõe, an quũ esset in pręputio?
Non in circũcisione, sed in præputio. Et si
gnum accepit circũcisionis, signaculũ iu
stitiæ fidei, quæ fuerat in præputio, ut esset
pater omniũ credentium per præputium,
ut imputaretur & illis iustitia, & pater cir
cũcisionis ijs qui nõ solum genus ducerẽt
à circũcisis, uerum etiã ingrederẽtur uesti
gijs fidei, quæ fuit in præputio patris no
stri Abrahæ. Nõ enim per legẽ promissio
cõtigit Abrahæ, aut semini eius, illum hæ
redem fore mundi, sed per iustitiã fidei. Et
eñ si ij qui ad legẽ pertinẽt, hæredes sunt,
inanis facta est fides, & irrita facta est pro
missio: nam lex iram operat̃. Siquidẽ ubi
nõ est lex, ibi nec trãsgressio est. Idcirco ex
fide dat̃ hæreditas, ut secundũ gratiã, ut fir
ma sit, promissio uniuerso semini: nõ ei quod
est ex lege tantũ, uerum etiam ei quod est

ex

ἐκ πίστεως ἀβρααμ, ὃς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν. καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄντα. ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ ἐρρηθέν. οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχωμεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην. ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

ἔτι γὰρ χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν

ex fide Abrahæ, qui est pater omnium nostrum: sicut scriptum est: Patrē multarum gentium cōstitui te. nimirū ad exemplum dei cui crediderat, qui uitę restituit mortuos: ac uocat ea quæ nō sunt, tanq̄ sint: qui præter spem sub spe credidit, se fore patrē multarū gentium: iuxta id quod dictū est: Sic erit semen tuū. Ac nō infirmatus fide, haud cōsiderauit suum ipsius corpus iam emortuū, quum cētum fere natus esset annos, nec emortuam uuluam Saræ: uerū ad promissionē dei nō hæsitabat ob incredulitatē, sed robustus factus est fide, tribuens gloriam deo: certa persuasione concepta, quod is qui promiserat, idem potens esset & præstare. Quapropter etiam imputatū est illi ad iustitiam. Non scriptū est aūt propter illum tātum, imputatum fuisse illi, sed etiā propter nos, quibus imputabitur, credētibus in eum qui excitauit Iesum dominum nostrū à mortuis, qui traditus fuit propter peccata nostra, & excitatus est propter iustificationē nostri. Iustificati igitur ex fide, pacem habemus erga deū, per dñm nostrum Iesum Christum: per quem & contigit nobis, ut fide perduceremur in gratiam hanc, in qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ dei. Nec id solum, uerum etiam gloriamur super afflictionibus, scientes quod afflictio patientiā pariat, patiētia uero probationē, probatio aūt spem. Porrò spes nō pudefacit, quod dilectio dei effusa sit in cordibus nostris, per spiritū sanctum q datus est nobis. Christus enim, quū adhuc essemus infirmi, iuxta tēporis rationē, pro impijs mortuus est. Nam uix pro iusto quisq̄ morietur. Siquidē pro bono forsitā aliquis etiā mori sustinet. Commendat aūt suam charitatē erga nos deus, quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus fuit. Multo igitur magis iustificati nūc sanguine eius, seruabimur per eum ab ira. Nam si quum inimici essemus, reconciliati fuimus deo per mortē filij eius, multo magis recōciliati seruabimur per uitā ipsius. Non solū autem hoc, uerū etiam gloriantes in deo per dominū nostrū Iesum Christū, per quem nunc recōciliationē assequuti sumus. Propterea, quēadmodū per unum hominem peccatum in mundum introijt, ac per peccatū mors, & sic in oēs homines mors pertransit

θάνατος, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ ἀδὰμ μέχρι μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως ἀδὰμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς οὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνὸς, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοὶ. νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερπερίσσευσεν ἡ χάρις. ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ.

τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ὀφόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. εἰδότες ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει.

tiasit, quatenus omnes peccauimus. Vsque ad legem enim peccatū erat in mundo: porrò peccatum non imputatur, quum non est lex. Imò regnauit mors ab Adam usq̄ ad Mosen, in eos quoq̄ qui non peccauerāt ad similitudinem transgressionis Adam, qui typum gerit illius futuri. At non ut peccatum, ita & donū. Nam si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donum per gratiam, quæ fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et non sicut per unum qui peccauerat, uenerat mors, ita donum. Nam condemnatio quidem ex uno delicto ad cōdemnationem, donum autem ex multis delictis ad iustificationē. Etenim si per unius delictum mors regnauit per unum, multo magis ij qui exuberantiā gratiæ & doni iustitiæ accipiunt, per uitā regnabunt autore uno Iesu Christo. Itaq; sicut per unius delictum propagatū est malum in omnes homines ad cōdemnationem, ita & per unius iustificationē propagatur bonum in oēs homines ad iustificationem uitę. Quemadmodum enim per inobediētiam unius hominis, peccatores constituti fuimus multi: ita per obedientiam unius, iusti constituentur multi. Cæterū lex obiter subijt, ut abundaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatum, ibi magis exuberauit gratia: ut quemadmodum regnauerat peccatum in morte, sic & gratia regnaret per iustitiā ad uitam æternam per Iesum Christum. Quid igitur dicemus? Manebimus in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem?

An ignoratis, quod quicūq; baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igit sumus una cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Nam si insititij facti sumus illi, per similitudinem mortis eius: nimirum & resurrectionis participes erimus: illud sciētes, quod uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac nō seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus quod & uiuemus cum illo. Scientes quod Christus excitatus à mortuis, non amplius moritur: mors illi non amplius dominatur.

Nam

ὁ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

12 μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παρίστανετε τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει. οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν. τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ὐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παρίστανετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲκ καρδίας, εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω καὶ νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ, εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

7 ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα,

Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos reputate uosipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuentes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neq; accommodetis membra uestra, arma iniustitiæ peccato: sed accõmodetis uosmetipsos deo, uelut ex mortuis uiuẽtes, & membra uestra arma iustitiæ deo. Peccatũ enim uobis nõ dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, quod nõ simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accommodatis uosipsos seruos ad obediẽdũ, eius serui estis cui obeditis, siue peccati ad mortẽ, siue obediẽtiæ ad iustitiã? Gratia aũt deo quod fuistis quidem serui peccati, sed obedistis ex animo, in eam in quã traducti estis formam doctrinæ. Cæterum liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Humanum quiddã dico, propter infirmitatẽ carnis uestræ. Quẽadmodũ enim præbuistis mẽbra uestra seruа immũditiæ & iniquitati, ad aliã atq; aliã iniquitatẽ: sic & nunc præbete mẽbra uestra seruа iustitiæ ad sanctificationem. Quum enim serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ. Quem igitur fructum habebatis tunc in his, de quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors. Nunc uero manumissi à peccato, seruí autẽ facti deo, habetis fructũ uestrũ in sanctificationẽ, finem autẽ uitam æternã. Etenim autoramenta peccati, mors: donum aũt dei, uita æterna per Christum Iesum dominũ nostrũ.

An ignoratis fratres, scientibus enim legem loquor, quod lex tãtisper minetur homini, quoad ea uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, uiuenti uiro alligata est per legem: quod si mortuus fuerit uir, liberata est à lege uiri. Proinde uiuente uiro, adultera uocabitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin aũt mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri: ut non sit adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Itaq; fratres mei, uos quoq; mortificati estis legi per corpus Christi, ut iungeremini alteri: nimirum ei qui ex mortuis surrexit, ut fructificemus deo. Quũ enim essemus in carne, affectus peccatorum qui sunt per legem, uigebant in membris nostris ad fructificandum morti. Nunc aũt liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur,

ὥς τε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. ὥς τε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

14 οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. ἐγὼ δὲ σαρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοὶ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώ-

ut seruiamus per nouitatẽ spũs, & nõ per uetustatẽ literæ. Quid ergo dicemus? Lex peccatũ est? Absit. Sed peccatũ nõ cognoui, nisi per legẽ. Nam & concupiscentiam nõ nouissem, nisi lex dixisset, Non cõcupisces. Sed occasione accepta, peccatũ per præceptũ genuit in me oẽm concupiscentiam. Sine quidẽ absq; lege, peccatũ erat mortuum. Ego aũt uiuebã sine lege quondam. Porrò ueniente mãdato, peccatũ reuixit: ego uero mortuus sum. Et repertũ est, mandatum quod institutũ erat ad uitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatũ occasione accepta per præceptũ, decepit me: & per illud occidit. Itaq; lex ipsa quidem sancta, & præceptũ sanctum ac iustum & bonum. Ergo quod bonũ erat, mihi factum est mors? Absit. Imò peccatũ. Vt appareret peccatũ, per id quod erat bonũ mihi gignere mortẽ, ut fieret maiorẽ in modum peccans peccatũ per præceptũ. Scimus enim quod lex, spũalis est: at ego carnalis sum, uenditus sub peccatũ. Quod enim ago, nõ probo. Non eẽm quod uolo, hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Si uero q̃d non uolo, hoc facio, consentio legi, q̃ bona sit. Nunc aũt nõ iam ego ꝓpetro illud, sed inhabitãs in me peccatũ. Noui eẽm quod nõ habitet in me, hoc est in carne mea, bonũ. Nam uelle adest mihi, at ut facią bonum, nõ reperio. Nõ enim quod uolo facio bonũ, sed quod nõ uolo malũ, hoc ago. Porrò si quod nõ uolo ego, hoc facio: nõ iam ego ꝓpetro illud, sed inhabitãs in me peccatũ. Reperio igit̃ per legẽ uolenti mihi facere bonũ, quod mihi malum adiunctũ sit. Delectat eẽm me lex dei secundũ internum hominẽ. Sed uideo aliã legem in membris meis, rebellantẽ legi mentis meæ: & captiuũ reddentẽ me legi peccati, quæ est in mẽbris meis. Miser ego homo, q̃s me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Iesum Christũ dñm nostrum. Itaq; idem ego mẽte quidẽ seruio legi dei, carne uero legi peccati. Nulla igit̃ nunc est cõdemnatio, his q̃ insiti sunt Christo Iesu, qui nõ iuxta carnẽ uersantur, sed iuxta spiritum. Nam lex, spiritus uitæ per Christum Iesum, liberũ me reddidit à iure peccati & mortis. Etenim quod lex præstare non poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnẽ, hoc deus ꝓprio filio, misso sub

ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος.

ϛ θ τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν. τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

ρ ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται σμεν οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι σμὲν τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν.

ρα τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ

specie carnis peccato obnoxię, præstitit, ac de peccato cõdemnauit peccatum per carnem, ut iustificatio legis impleretur in nobis: qui nõ secundũ carnem uersamur, sed secundũ spiritum. Nam qui carnales sunt, quæ carnis sunt curant: at qui spirituales, quę spiritus sunt. Nam affectus carnis, mors est. Affectus uero spũs, uita & pax. Propterea quod affectꝰ carnis, inimicitia est aduersus deũ: nam legi dei nõ subdit̃, si quidem ne potest quidẽ. Qui uero in carne sunt, deo placere non possunt. Vos aũt nõ estis in carne, sed in spũ: siquidem spũs dei habitat in uobis. Quòd si quis spiritũ Christi nõ habet, hic non est eius. Porrò si Christus in uobis est, corpus quidẽ mortuum est propter peccatũ, spiritus aũt uita est propter iustificationem. Quòd si spíritus eius qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis: is qui excitauit Christũ ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, propter ipsius spiritũ inhabitãtem in uobis. Proinde fratres, debitores sumus, nõ carni, ut secundum carnem uiuamus: nam si secundũ carnẽ uixeritis, moriemini. Quòd si spũ facta corporis mortificetis, uiuetis. Etenim quicũq; spíritu dei ducuntur, hi sunt filij dei. Non enim accepistis spiritũ seruitutis iterũ ad timorem, sed accepistis spiritũ adoptionis: p̃ quem clamamus, Abba, pater. Idem spíritus testatur unà cum spíritu nostro, quod simus filij dei. Quòd si filij, igit̃ & hæredes. Hæredes quidem dei, cohæredes aũt Christi: siquidem simul cum eo patimur, ut & unà cum illo glorificemur. Nam reputo, non esse pares afflictiones præsentis temporis ad gloriam, quæ reuelabitur erga nos. Etenim solicita creaturæ expectatio expectat ut palã fiant filij dei. Quippe uanitati creatura subiacet: nõ uolens, sed propter eum qui subiecit illam sub spe. Quoniã & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum dei. Scimus enim quod oĩs creatura cõgemiscit, simulq; nobiscũ parturit usq; ad hoc tempus: non solum aũt illa, sed & ipsi qui primitias spíritus habemus: & nos ipsi in nobis ipsis gemimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri. Siquidem spe seruati sumus. Porrò spes si uideat̃, non est spes. Quod enim quis cernit, cur

τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς.

ρϐ οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν. οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο. ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται.

ργ τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρινῶν; χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ λιμὸς τοῦ; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχὴ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

ρδ ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵ τινές εἰσιν ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ρε οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος

cur idem speret? Si uero qd̃ non uidemus, speramus, id p patientiã expectamus. Cõsimiliter aũt & spíritus auxiliat̃ infirmitatibus nostris. Siquidẽ hoc ipsum quid oraturi simus, ut oportet, nõ nouimꝰ: uerum ipse spũs intercedit pro nobis, gemitib. inenarrabilibus. At ille qui scrutat̃ corda, nouit quis sit sensus spũs: quoniam secũdum deũ intercedit pro sanctis. Scimus autem quod his qui diligunt deũ, omnia simul adiumento sunt in bonum, nimirũ his qui iuxta propositũ uocati sunt. Quoniã quos præsciuerat, eosdem & præfiniuit, conformes imaginis filij suí, ut ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porrò quos prędefinierat, eosdem & uocauit. Et quos uocauit, eos et iustificauit. Quos aũt iustificauit, hos & glorificauit. Quid igit̃ dicemus ad hæc? Si deus pro nobis, qs contra nos? Qui proprio filio nõ pepercit, sed pro nobis oĩbus tradidit illum, qui fieri potest, ut nõ & cum eodem omnia nobis donet? Quis intentabit crimina aduersus electos dei? Deus est qui iustificat. Quis ille q̃ condemnet? Christus est, qui mortuꝰ est, imò qui & suscitatus est, qui etiam est ad dexteram dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos separabit à dilectione dei? nũ afflictio? num angustia? num p̃secutio? nũ fames? nũ nuditas? num periculũ? num gladius? Quẽadmodũ scriptũ est: Propter te mortificamur tota die, habiti sumꝰ uelut oues destinatæ mactationi. Verum in his omnibus superamus, per eum qui dilexit nos. Nam mihi persuasum habeo, quod neque mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; instãtia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profunditas, neq; ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione dei, quæ est in Christo Iesu dño nostro. Veritatẽ dico in Christo, non mentior, attestãte mihi simul cõscientia mea, p̃ spũm sanctũ, quod dolor mihi sit magnus & assiduus cruciatus cordí meo. Optarim eñ ego ipse, anathema esse à Christo pro fratribus meis, cognatis meis secundũ carnem, q̃ sunt Israelitæ, quorũ est adoptio et gloria & testamenta & legis cõstitutio & cultus & p̃missiones, quorũ sunt patres et ex q̃bus est Christꝰ quãtũ attinet ad carnẽ, q̃ est in oĩbus deus laudãdus in secula, amẽ. Nõ aũt hæc loquor q̃ exciderit ser

γος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ ἰσραὴλ, οὗ-
τοι ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα ἀβραάμ, πάν-
τες τέκνα, ἀλλ' ἐν ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρ-
μα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέ-
κνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας,
λογίζεται εἰς σπέρμα. ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος
οὗτος. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ
ἔσται τῇ σάῤῥᾳ υἱός. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ῥεβέκ-
κα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡ-
μῶν. μήπω γὰρ γεννηθέντων, μὴ δὲ πραξάντων τι
ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν, τοῦ θεοῦ
πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦν-
τος, ἐῤῥήθη αὐτῇ. ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τοῦ ἐλάσ-
σονι. καθὼς γέγραπται. τὸν ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν
δὲ ἡσαῦ ἐμίσησα.

κς τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τοῦ
θεῷ; μὴ γένοιτο. τοῦ γὰρ μωσῆ λέγει. ἐλεή-
σω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτεί-
ρω. ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐ δὲ τοῦ τρέ-
χοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. λέγει γὰρ
ἡ γραφὴ τοῦ φαραώ. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξή-
γειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύνα-
μίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν
πάσῃ τῇ γῇ.

κζ ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκλη-
ρύνει. ἐρεῖς οὖν μοι. τί ἔτι μέμφεται; τοῦ γὰρ
βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; μενοῦνγε ὦ ἄν-
θρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τοῦ
θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τοῦ πλάσαντι, τί με
ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξ οὐσίαν ὁ κερα-
μεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆ-
σαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν;
εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ
γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολ-
λῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς
ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς
δόξης αὐτοῦ, ὑπὲρ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν
εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ ἰου-
δαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν. ὡς καὶ ἐν τοῦ ὠσηὲ λέ-
γει. καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν
οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τοῦ
τόπῳ, οὗ ἐῤῥήθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ
κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.

κθ ἡσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ ἰσραήλ. ἐὰν
ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς
θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. λό-
γον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιο-
σύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύ-
ριος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ καθὼς προείρηκεν ἡ-
σαΐας. εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν
ἡμῖν σπέρμα, ὡς σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ
ὡς γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. τί οὖν ἐροῦ-
μεν

mo dei. Non em̄ oēs q̄ sunt ex Israel, sunt
Israel: neq; q̄a sunt semen Abrahæ, statim
oēs filij: sed per Isaac nominabitur tibi se-
men: hoc est, nō q̄ filij carnis, ij filij dei: sed
qui sunt filij promissionis, recensent̄ in se-
men. Promissionis enim sermo hic est: In
tempore hoc ueniā, & erit Saræ filius. Nō
solum aūt hoc, sed & Rebecca ex uno cō-
ceperat Isaac patre nostro: nondū enim na
tis pueris: quū neq; boni quippiā fecissent
neq; mali, ut secundū electionem, proposi
tum dei maneret: non ex operibus, sed ex
uocante, dictum est illi: Maior seruiet mi-
nori. sicut scriptū est: Iacob dilexi, Esau ue
ro odio habui. Quid igitur dicemus?
Num iniustitia est apud deū? Absit. Nam
Mosi dicit: Miserebor cuiuscūq; misereor,
& cōmiserabor quencunq; cōmiseror. Ita
que nō uolentis est, neq; currentis: sed mi-
serentis dei. Dicit enim scriptura Pharao-
ni: In hoc ipsum te excitaui, ut ostēdam in
te potentiā meam, & ut annuncietur no-
men meum in tota terra. Itaq; cui uult,
miseret̄: quem aūt uult, indurat. Dices er-
go mihi: Quid adhuc cōqueritur? Nā uo-
luntati illius q̄s resistit? Atqui, ó homo, tu
quis es, q̄ ex aduerso respōdes deo? Num
dicet figmentū, ei q̄ finxit, cur me finxisti
ad hunc modū? An non habet potestatē fi
gulus luti, ut ex eadem massa fingat aliud
quidem uas in honorē, aliud uero in igno
miniā. Quòd si deus uolēs ostēdere iram,
& notā facere potentiā suā, tulit multa ani
mi lenitate uasa irę, apparata in interitū, et
ut notas faceret diuitias gloriæ suæ, erga
uasa misericordiæ quæ pręparauerat ī glo
riam: quos & uocauit, nimirum nos, nō so
lum ex Iudæis, uerum etiam ex gentibus,
quemadmodū & Osee dicit: Vocabo po
pulum qui meus non erat, populum me-
um, & eam quæ dilecta nō erat, dilectam:
& erit in loco ubi dictum fuerat eis, Non
populus meus uos: ibi uocabūtur filij dei
uiuētis. Hesaias aūt clamat super Israel:
Si fuerit numer⁹ filiorū Israel, ut arena ma
ris, reliquiæ saluæ erūt. Sermonē enim per
ficiens & abbreuians cum iustitia, quoniā
sermonem abbreuiatū faciet dominus in
terra. Et quemadmodum prius dixit He-
saias: Nisi domin⁹ Sabaoth reliquisset no-
bis semen, ut Sodoma facti fuissemus, &
Gomorrhæ assimilati fuissem⁹. Quid igit̄
dicemus

μεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κα-
τέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πί-
στεως. ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς
νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ
πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. προσέκοψαν γὰρ
τοῦ λίθῳ τοῦ προσκόμματος. καθὼς γέγραπται.
ἰδοὺ τίθημι ἐν σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ
πέτραν σκανδάλου. καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐ-
τοῦ, οὐ καταισχυνθήσεται.

λα ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας,
καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ ἰσραὴλ
ἐστὶν εἰς σωτηρίαν. μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆ-
λον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐκ κατ' ἐπίγνωσιν. ἀ-
γνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ
τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δι-
καιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. τέλος γὰρ
νόμου χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τοῦ πι-
στεύοντι.

λβ μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν
ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζή-
σεται ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕ-
τως λέγει. μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβή-
σεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι χριστὸν καταγα-
γεῖν. ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέ-
στι χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει;
ἐγγύς σου τὸ ῥῆμα ἐστὶν ἐν τοῦ στόματί σου, καὶ ἐν
τῇ καρδίᾳ σου. τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ
κηρύσσομεν. ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τοῦ στόματί
σου κύριον ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ
σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθή-
σῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στό-
ματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ
γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτοῦ, οὐ καταισχυν-
θήσεται. οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολὴ ἰουδαίου τε καὶ
ἕλληνος. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλου-
τῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν.
πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου,
σωθήσεται.

λγ πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπί-
στευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν;
πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς
δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέ-
γραπται. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζο-
μένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά.
ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τοῦ εὐαγγελίου. ἡ-
σαΐας γὰρ λέγει. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡ-
μῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς. ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥή-
ματος θεοῦ. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; με-
νοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος
αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης
τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω
ἰσραήλ; πρῶτος μωσῆς λέγει. ἐγὼ παραζη-
λώσω

dicemus? Quòd gentes quę non sectaban
tur iustitiā, apprehenderunt iustitiā: iusti-
tiam aūt eam quæ est ex fide. Cōtra, Israel,
qui sectabat̄ legem iustitiæ, ad legē iustitiæ
nō peruenit. Propter quid? Quia nō ex fi-
de, sed tanq̄ ex operibus legis. Impegerūt
enim in lapidē offendiculi. Quemadmo-
dum scriptū est: Ecce pono in Sion lapidē
offendiculi, & petrā offensionis: & omnis
qui credit in eo, non pudefiet. Fratres, X
propensa quidem uoluntas cordis mei, &
deprecatio quæ fit ad deū, pro Israel est ad
salutem. Testimoniū enim illis perhibeo,
quòd studiū dei habent, sed nō secundum
scientiam. Nam ignorātes dei iustitiam, &
propriam iustitiā quærentes cōstituere, iu
stitiæ dei nō fuerunt subditi. Nam perfe-
ctio legis, Christus ad iustificationem om-
ni credenti. Moses enim scribit de iusti-
tia quæ est ex lege, quòd qui fecerit ea ho-
mo, uiuet per illa. Cæterū quæ ex fide est
iustitia, ea sic loquitur: Ne dixeris in corde
tuo, Quis ascendet in cœlū? Hoc est, Chri
stum ex alto deducere. Aut, quis descēdet
in abyssum? Hoc est, Christū ex mortuis
reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbū
est in ore tuo & in corde tuo. Hoc est, uer-
bum fidei, quod prædicamus: nēpe si con-
fessus fueris ore tuo dn̄m Iesum, & credi-
deris in corde tuo, quòd deus illum excita
uit à mortuis, saluus eris. Corde enim cre-
ditur ad iustitiā, ore autem confessio fit ad
salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui
fidit illi, nō pudefiet. Non enim est distin-
ctio uel Iudęi uel Græci: nam idem dn̄s o-
mnium, diues in omnes inuocātes se: quis-
quis enim inuocauerit nomen dn̄i, saluus
erit. Quomodo igitur inuocabūt eum,
in quem non crediderunt? Quomodo aūt
credent ei, de quo nō audierunt? Quomo-
do autem audient absq; prædicante? Quo
modo aūt prædicabunt, nisi missi fuerint?
Sicut scriptū est: Quàm speciosi pedes an
nunciantiū pacem, annunciātiū bona. At
non omnes obedierunt euāgelio. Hesaias
enim dicit: Dn̄e quis credidit sermonibus
nostris? Ergo fides, ex auditu est: auditus
aūt per uerbum dei. Sed dico, an nō audie
rūt? Atqui in omnem terram exiuit sonus
eorum, et in fines orbis terrarum uerba il-
lorum. Sed dico, nunquid non cognouit
Israel? Primus Moses dicit: Ego ad æmu

 lationem

λώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. ησαΐας δὲ ἀπὸ τολμᾷ, καὶ λέγει. ΒΥρέθλω τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγχρίομαι τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι. πρὸς δὲ τὸν ισραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

λα λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος ἀβραάμ, φυλῆς βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ ισραὴλ, λέγων. κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ κατελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός. κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βααλ. οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων. ἐπεὶ ἡ χάρις, οὐκέτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων οὐκέτι ἐστὶ χάρις. ἐπεὶ τὸ ἔργον, οὐκέτι ἐστὶν ἔργον.

λε τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ ισραὴλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν. ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. καθὼς γέγραπται. ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ δαυὶδ λέγει. γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς. σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰπαντὸς σύγκαμψον.

λς λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν.

λζ ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάσω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα. καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὤν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων

lationẽ prouocabo uos per gentẽ quæ nõ est gens, per gentẽ stultã ad iram cõmouebo uos. Hesaias aũt post hunc audet, ac dicit: Inuentus fui his q̃ me nõ quærebant: cõspicuus factus sum his q̃ de me nõ interrogabant. Aduersus Israel aũt dicit: Toto die expãdi manus meas ad populũ nõ credentem & contradicentẽ. Dico igit̃: Nũ repulit deus populũ suum? Absit. Nam et ego Israelita sum, ex semine Abrahæ, trib. Beniamin. Non repulit deus populũ suũ, quem ante agnouerat. An nescitis, de Elia q̃d dicat scriptura? Quomodo interpellat apud deũ aduersus Israel, dicẽs: Dñe, prophetas tuos occiderunt, & altaria tua subruerũt: & ego relictus fui solus, & insidiantur uitæ meæ. Sed q̃d dicit ei diuinũ respõsum? Reliqui mihi ipsi septẽ milia uirorũ, qui non inflexerunt genu imagini Baal. Sic igit̃ & in hoc tempore, reliquiæ secundum electionẽ gratię fuerunt. Quod si per gratiã, non iam ex opibus: quãdoquidem gratia, iam nõ est gratia. Sin ex operib. iam nõ est gratia: quandoquidẽ opus, iam non est opus. Quid igit̃? Quod quærit Israel, hoc nõ assequutus est: sed electio cõsequuta est, reliqui uero excæcati sunt: quemadmodũ scriptũ est: Dedit eis deus spiritum cõpunctionis, oculos ut nõ uideant, & aures ut nõ audiant, usq; ad hodiernũ diem. Et Dauid dicit: Vertat̃ mensa illorũ in laqueum & in captionẽ & in offendiculũ et in retaliationẽ ipsis. Obtenebrent̃ oculi eorum, ut nõ uideãt, & tergũ illorũ semp̃ incurua. Dico igit̃, num ideo impegerunt, ut cõciderent? Absit. Sed p̃ lapsum illorũ salus cõtigit gentib. in hoc ut eos ad æmulandũ p̃uocaret. Quòd si lapsus illorũ diuitiæ sunt mundi, & diminutio illorũ diuitię gentiũ, quanto magis plenitudo illorũ?

Vobis enim dico gentib. quatenus ego quidem sum apostolus gentiũ, ministeriũ meũ illustro, si quo modo ad æmulandum prouocẽ carnem meã, & saluos reddã nõnullos ex illis. Nam si reiectio illorũ, est reconciliatio mundi: quæ erit assumptio, nisi uita ex mortuis? Quòd si primitiæ sanctę, sancta est & conspersio: & si radix sancta, sancti erũt & rami: q̃d si nõnulli rami defracti sunt, tu uero cũ esses oleaster, insitus fuisti illis, & cõsors radicis & pinguitudinis oleæ factus es, ne glorieris aduersus ramos

λωμ. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. καλῶς. τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ. τοὺς μὲν πεσόντας, ἀποτομίαν. τοὺς δὲ σέ χρηστότης, ἐὰν ἐπιμένῃς τῇ χρηστότητι. ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμένωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ.

λη οὐ γάρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ ισραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς ισραὴλ σωθήσεται. καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ ιακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νυνὶ δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

λθ ὦ βάθους πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ. καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ διὰ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

μ παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν, καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μα λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρὰ ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

μβ καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν

mos: q̃ si gloriaris, nõ tu radicẽ portas, sed radix te. Dices igit̃, defracti sũt rami, ut ego insererer. bene dicis. p̃ incredulitatẽ defracti sũt, tu uero fide cõstitisti. Ne efferaris aio, sed timeas. Nã si deus naturalib⁹ ramis nõ pepcit, uide ne quã fiat, ut nec tibi parcat. Vide igit̃ bonitatẽ ac seueritatẽ dei: in eos quidẽ q̃ ceciderũt, seueritatẽ: in te uero bonitatẽ, si permanseris in bonitate. Alioq; & tu excideris: & illi rursum, si nõ permanserint in incredulitate, inserẽt̃. Potest em̃ deus denuo inserere illos. Etenim si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturã insitus es in uerã oleã, quãto magis hi q̃ naturales sunt, inserẽtur propriæ oleæ? Non em̃ uolo uos ignorare fratres mysteriũ hoc ut ne sitis apud uosmetipsos elati aio, q̃ ex cęcatio ex parte Israeli accidit, donec pleni tudo gẽtiũ aduenerit, & sic totus Israel saluus erit: sicut scriptũ est: Adueniet ex Sion ille q̃ liberat, & auertet impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentũ, quũ abstulero peccata ipsorũ. Secũ dũ euãgeliũ q̃dẽ, inimici propter uos: secũdũ electionẽ aũt, dilecti propter patres. Nã dona q̃dẽ & uocatio dei eiusmodi sunt, ut eorũ illũ pœnitere nõ possit. quẽadmodũ enim & uos quõdã increduli fuistis deo, nũc aũt misericordiã estis cõsequuti p̃ illorũ incredulitatẽ: sic & isti nũc increduli facti sunt, ex eo q̃ uos misericordiã estis adepti, ut & ipsi misericordiã cõsequant̃. Cõclusit enim deus oẽs sub incredulitatẽ, ut oĩum misereret̃. O profunditatẽ diuitiarũ & sapiẽtię & cognitionis dei, q̃ iscrutabilia sũt iudicia eius, & imp̃uestigabiles uiæ eius. Quis em̃ cognouit mentẽ dñi? aut q̃s illi fuit à cõsilijs? aut q̃s prior dedit illi, & reddet̃ ei? Quoniã ex illo & p̃ illũ & in illũ oĩa. Ipsi gloria in secula, amẽ. Obsecro igit̃ uos fratres, p̃ miseratio nes dei, ut p̃ebeatis corpora uestra hostiã uiuẽtẽ, sanctã, acceptã deo, rationalẽ cultũ uestrũ: et ne accõmodetis uos ad figurã seculi huius, sed trãformemini p̃ renouatiõẽ mẽtis uestræ, ut p̃betis quę sit uolũtas dei, q̃d bonũ est acceptũq; et p̃fectũ. Dico em̃ p̃ gratiã quę data est mihi, cuilibet uersanti inter uos, ne q̃s arrogãter de se sentiat, sup̃ q̃ oportet de se sentire: sed ita sentiat, ut modest⁹ sit et sobri⁹, ut cuiq; de⁹ partit⁹ est mẽ surã fidei. Quẽadmodũ em̃ in uno corpore mẽbra multa habemus: mẽbra uero nõ oĩa

ωὐτὼ ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμα ἐσμὲν ἐν χεῖσῳ. ὁ δὲ καθεὶς, ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διαφορα, εἴτε προφητειαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊσάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος· ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῇ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν, τὸ ἐφ' ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. γέγραπται γὰρ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

μγ Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γάρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πρᾶσσοντι. διὸ ἀναγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

μδ Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς. τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος. τῷ

eundē habent actū, sic multi unum corpus sumus in Christo: singulatim aūt alij alio-rum mēbra: sed tamen habētes dona iuxta gratiā datā nobis uaria, siue prophetiā iuxta portionē fidei, siue ministeriū in administratione, siue qui docet in doctrina, siue q exhortatur in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligentia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit nō simulata: fugientes odio prosequētes quod malū est, adhærentes ei quod bonū est, per fraternā charitatē, ad mutuo uos diligēdos propensi, honore alius alij prævenientes, studio non pigri, spiritu feruentes, tēpori seruientes, spe gaudentes, in afflictione patientes, precationi instantes, necessitatibus sancto-rum cōmunicantes, hospitalitatē sectātes. Bene loquamini de ijs qui uos infectātur: bene loquamini, inquā, & ne male precemini. Gaudete cū gaudentibus, & flete cum flētibus: eodē animo alij in alios affecti, nō arrogāter de uobisipsis sentiētes, sed humilibus uos accōmodantes. Ne sitis arrogantes apud uosmetipsos, neq; cuiq; malū pro malo reddatis, prouide parātes honesta in cōspectu omnium hominū: si fieri potest, quantū in uobis est, cū oībus hominibus in pace uiuētes, nō uosmetipsos ulciscētes dilecti, quin potius date locū iræ: scriptum est enim: Mihi ultio, ego repēdā, dicit dominus. Si igit̄ esurit inimicus tuus, pasce illū: si sitit da illi potū. Hoc enim si feceris, carbones ignis coaceruabis in caput illius. Ne uincaris à malo, imò uince bono malū.

Omnis anima potestatibus supeminen- XIII
tibus subdita sit. Nō enim est potestas nisi à deo: quæ uero sunt potestates, à deo ordinatæ sunt. Itaq; qsqs resistit potestati, dei ordinatiōi resistit: q aūt restiterint, sibijpsis iudiciū accipiēt: nam principes nō terrori sunt bene agentibus, sed male. Vis aūt nō timere potestatē? Quod bonū est facito, & feres laudē ab illa: dei enim minister est tibi in bonū. Quod si feceris id q̄d malū est, time: nō em̄ frustra gladiū gestat: nā dei minister est, ultor ad irā, ei q quod malū est fecerit. Quapropter oportet esse subditos, nō solū propter irā, uerū etiā propter conscientiā. Propter hoc enim & uectigalia solui-tis: siquidē ministri dei sunt, in hoc ipsū incūbētes. Reddite igit̄ oībus quod debet̄: cui tributū, tributū: cui uectigal, uectigal: cui

τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον. τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴτὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γὰρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολὴ, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται.

με Πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν. καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

μζ Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα. ὃς δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει, σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

μη Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.

μθ Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σύ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παρασταθησόμεθα τῷ βήματι τοῦ χριστοῦ. γέγραπται γάρ. ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ.

μηκέτι

cui timorē, timorem: cui honorē, honorē. Nemini quicq̄ debeatis, nisi hoc, ut inuicem diligatis. Nam qui diligit alterum, legem expleuit. Siquidē illa: Non mœchaberis: nō occides: non furaberis: nō falsum testimoniū dices: nō concupisces: & si quod aliud præceptum, in hoc sermone summatim cōprehenditur: nempe, Diliges proximum tuū sicut teipsum. Dilectio proximo malū non operatur. Consummatio itaq; legis, est dilectio. Præsertim quū sciamus tēpus, quòd tempestiuū sit, nos iam à somno expergisci. Nūc enim propius adest nobis salus, q̄ tum quum credebamus. Nox progressa est, dies aūt appropinquat. Abijciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis: tanquā in die compositè ambulemus, nō comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciuijs, non contentione & æmulatione, sed induamini dominum Iesum Christū: & carnis curam ne agatis ad concupiscentias. Porrò eū qui XIII
infirmatur fide, assumite, non ad dijudicationes disceptationū. Alius quidem credit, uescendum esse quibuslibet. Alius aūt qui infirmus est, holeribus uescitur. Qui uescitur, non uescentē ne despiciat. Et qui non uescitur, uescentē ne iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio domino stat aut cadit, imò sulcietur ut stet. Potens enim est deus efficere ut stet. Hic quidem iudicat, diem ad diem conferens: ille autem idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; sua mens satisfaciat. Qui curat diem, domino curat. Et qui non curat diem, domino non curat. Qui uescitur, dñō uescitur, gratias enim agit deo: & qui non uescitur, domino nō uescitur, & gratias agit deo. Nullus enim nostrum sibijpsi uiuit, & nullus sibijpsi moritur. Nā siue uiuimus, domino uiuimus: siue morimur, domino morimur. Siue igitur uiuamus, siue moriamur, dominī sumus. In hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit & reuixit, ut mortuis ac uiuētibus dominetur. Tu uero cur iudicas fratrē tuū? Aut etiā tu, cur despicis fratrem tuum? Omnes enim stabimur apud tribunal Christi. Scriptū est enim: Viuo ego dicit dominus: Mihi sese flectet omne genu, & omnis lingua cōfitebit̄ deo. Igitur unusquisq; nostrū de seipso rationē reddet deo.

Ne

μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρὰ, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

μθ ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

ν ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ ἰησοῦν χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει. εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν. αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν

Ne posthac igitur alius aliũ iudicemus: uerum illud iudicate magis, ne offendiculum ponatur fratri, aut lapsus occasio. Noui siquidẽ, & persuasum habeo per dominum Iesum, nihil esse cõmune per se, nisi ei qui existimat aliquid esse cõmune, illi cõmune est. Verũ si propter cibũ frater tuus contristatur, non iam secundũ charitatem ambulas. Ne cibo tuo illũ perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne uestrũ igitur bonum, hominũ maledicentię sit obnoxium. Non enim est regnũ dei cibus ac potus, sed iustitia & pax & gaudiũ, in spiritu sancto. Etenim qui per hæc seruit Christo, acceptus est deo, & probatus hominibus. Itaq; quæ pacis sunt, sectemur, & quæ ædificationis, alius erga alium. Ne cibi causa, destruas opus dei. Omnia quidẽ pura: sed malũ est homini, qui per offendiculũ uescitur. Bonum est nõ edere carnes, neq; bibere uinũ, neq; quicq̃, per quod frater tuus impingit aut offenditur aut infirmatur. Tu fidẽ habes? Apd' temetipsum habe corã deo. Beatus qui nõ iudicat seipsum, in eo quod probat. At qui dijudicat, si ederit condẽnatus est: quoniã nõ edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est, peccatum est. Debemus XV autẽ nos qui potentes sumus, infirmitates impotentiũ portare, ac non placere nobisipsis. Nã unusquisq; nostrũ proximo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim Christus nõ placuit sibijpsi, sed quẽadmodum scriptũ est: Opprobria opprobrantiũ tibi, inciderunt in me. Nam quæcunque præscripta sunt, in nostram doctrinã præscripta sunt: ut per patientiã & consolationem scripturarum spem habeamus. Deus autem patientiæ & consolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secũdum Iesum Christũ, ut unanimiter uno ore glorificetis deum ac patrem domini nostri Iesu Christi. Quapropter assumite uos inuicem, quemadmodũ & Christus assumpsit nos in gloriã dei. Illud autem dico, Iesum Christum ministrum fuisse circumcisionis pro ueritate dei, ad confirmandas promissiones patrum: cæterum, ut gentes pro misericordia glorificent deũ: sicut scriptum est: Propter hoc cõfitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canã. Et rursum dicit: Gaudete gentes cum populo eius. Et rursum: Laudate dñm omnes gẽtes, & collaudate eum

αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν ἡσαΐας λέγει, ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστὲ ἀγαθωσύνης πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀδελφοὶ ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῷ. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι. διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων, τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος, θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ἐφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαν γὰρ μακεδονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσίν. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν σπανίαν. οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς

eũ omnes populi. Et rursum Hesaias dicit: Erit radix Iesse, & qui exurget ad imperandum gentibus: in eo gẽtes sperabũt. Deus aũt spei impleat uos omni gaudio & pace, in credẽdo in hoc ut exuberetis in spe per potentiã spiritus sancti. Persuasum em̃ habeo fratres mei, & ipse ego de uobis, q̃ & ipsi pleni estis bonitate, impleti omni scientia, ualentes etiã inuicẽ alius aliũ admonere. Sed tamẽ audacius scripsi uobis fratres ex parte, ueluti cõmonefaciẽs uos, propter gratiã quę data est mihi à deo, in hoc ut sim minister Iesu Christi in gẽtes, administrãs euangeliũ dei, ut fiat oblatio gentiũ acceptabilis, sanctificata per spiritũ sanctũ. Habeo igit̃ quod glorier per Christũ Iesum, in his quæ ad deũ pertinẽt. Nõ enim ausim loqui quicq̃ eorũ, quæ nõ effecit Christus per me, in obedientiã gentiũ, uerbo & facto per potentiam signorũ ac prodigiorũ, per potentiã spiritus dei, ut ab Hierusalem & in circũiacẽtibus regionibus usq; ad Illyricum impleuerim euangelium Christi: ita porrò annitẽs prędicare euangeliũ, nõ ubi nominatus erat Christus, ut ne super alienum fundamentũ ædificarẽ, sed quẽadmodum scriptũ est: Quib. nõ est annũciatum de eo, uidebũt, & qui nõ audierant, intelligẽt. Quapropter & præpeditus sum sæpe, quo minus uenirẽ ad uos. Nunc uero quũ non amplius habeã locũ in regionibus his, desideriũ aũt habeã ueniẽdi ad uos multis iam annis, quandocunq; iter instituero in Hispaniã, ueniã ad uos. Spero enim fore, ut istac iter faciens, uideã uos, & à uobis ꝓducar illuc, si tamen uestra consuetudine prius ex parte fuero expletus. Nunc aũt proficiscor Hierosolymã, ministrans sanctis. Visum est enim Macedoniæ & Achaiæ, cõmunicationem aliquam facere in pauperes sanctos, qui sunt Hierosolymis. Nam ita uisum est ipsis, & debitores illorum sunt. Etenim si spiritualia sua cõmunicauerunt gentibus, debent & hæ in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur ubi perfecero, & obsignauero illis fructũ hũc, reuertar ꝑ uos in Hispaniã. Scio nanq; quod ubi uenero ad uos, cũ plenitudine benedictionis euãgelij Christi uenturus sim. Obsecro aũt uos fratres per dominũ nostrũ Iesum Christum, & per dilectionẽ spiritus, ut me laborãtẽ adiuuetis precationibus pro me ad

πῶς τὸν θεόν, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

συνίστημι δὲ ὑμῖν φοίβην, τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγένηθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε πρίσκαν καὶ ἀκύλαν, τοὺς συνεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν. οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε μαρίαμ, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. ἀσπάζεσθε ἀνδρόνικον καὶ ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε οὐρβανόν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν χριστῷ, καὶ στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. ἀσπάσασθε ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν χριστῷ. ἀσπάζεσθε τοὺς ἐκ τῶν ἀριστοβούλου. ἀσπάσασθε ἡρῳδίωνα τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε τρύφαιναν καὶ τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ. καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε ἀσύγκριτον, φλέγοντα, ἑρμᾶν, πατρόβαν, ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. ἀσπάσασθε φιλόλογον καὶ ἰουλίαν, νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν. θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγα-

θόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, ἐν τάχει. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος, καὶ ἰάσων, καὶ σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξένος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων ἡμῶν. ἀμήν.

τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

num, synceros autem ad malum. Deus autem pacis conteret satanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius. Salutat uos Erastus quæstor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini nostri Iesu Christi, sit cum omnibus uobis. Amen. Ei autem qui potens est uos confirmare secundum euangelium meum, & preconiũ Iesu Christi, iuxta reuelationem mysterij, tẽporibus æternis tacti, manifestati uero nunc, & per scripturas prophetícas iuxta delegationem æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti, soli sapienti deo, per Iesum Christum, cui gloria in secula. Amen.

Ad Romanos.

Missa fuit à Corintho per Phœben ministram Cenchreensis ecclesiæ.

ad deum, ut liberer ab incredulis in Iudæa, utq; ministerium hoc meum, quod exhibebo Hierosolymis, acceptum sit sanctis, ut cum gaudio ueniam ad uos, per uoluntatem dei, unaq; uobiscum refocciller. Deus autẽ pacis, sit cum omnibus uobis. Amen. XVI

Commendo autem uobis Phœben, sororem nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cenchreensis, ut illam suscipiatis in Christo, ita ut decet sanctos, & adstitis ei, in quocunque uobis eguerit negocio: nam hæc quũ multis adfuit, tum mihi etiam ipsi. Salutate Priscã & Aquilam, adiutores meos in Christo Iesu, qui pro anima mea suam ipsorum ceruicem supposuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed & omnes ecclesiæ gentium, item quę in domo illorum est congregationem. Salutate Epænetum dilectum meum, qui est primitiæ Achaiæ in Christo. Salutate Mariam, quę multum laborauit erga nos. Salutate Andronicum & Iuniam, cognatos meos & concaptiuos meos, qui sunt insignes inter apostolos, q etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam, dilectũ meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorẽ nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellam, probatũ in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionẽ, cognatum meũ. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familiaribus, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Persidem dilectam, quæ multum laborauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrẽ illius ac meam. Salutate Asyncritũ, Phlegontẽ, Hermam, Patrobam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologũ & Iuliam, Nereum & fororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate uos inuicem cum osculo sancto. Salutant uos ecclesiæ Christi. Obsecro autẽ uos fratres, ut considereretis eos qui dissidia & offendicula contra doctrinã quam uos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, dño Iesu Christo nõ seruiunt, sed suo uentri: & per blandiloquentiam & assentationem decipiunt corda simplicium. Nam uestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sanè de uobis. Sed uolo uos sapientes quidem esse ad bonum

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Τὰυτὴν ἐπιστέλλει ἀφ' ἐφέσου τῆς Ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοῦ πολλὰ καὶ διαλλάξας, ἐπομνήσκων δὲ ὅμως διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. κορίνθιοι ἐπὶ Φιλονικίας στασιάζοντες, ἐδυχίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἐν αὐτοῖς σχίσματα. καὶ ὄντων σχισμάτων παρεβλέποντο τὸν λαβόντα τὴν μητρῴαν. ἄλλοι δὲ ἤθελον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφάσει τῆς ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἤσθιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τῶν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ εἰς μὲν ἄλλους ὑβρίζειν, εἰς δὲ λαλεῖν ὑπερηφάνως ἐθαύμαζον. καὶ τέλος ἀνατέτραπτο καὶ εἰς τὸ πρὸς ἀνάστασιν μυστήριον, λέγοντος, μὴ ἐγείρεσθαι τὴν σάρκα ταύτην. πρὸ τούτων πάντων ἐν προοιμίῳ κινεῖται, γράφων οἷς λαοὶ θεοῦ ἀρτιόλως. καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα ἀντιγράφει. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. οὐκ ἀφαιρεῖται δὲ αὐτοῦ πιστοῦντας τὰ σχίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβάλλει μὴ ἐν λόγῳ τὴν ἀρετήν, ἀλλ' ἐν ὀργῇ καὶ δυνάμει ἡγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμήσας θεσμὸν τὴν μητρῴαν λαβόντα, καὶ παραινέσας μὴ ἔχειν κείμενα πρὸς ἑαυτόν, λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀφ' ἑκάστου, περὶ μὲν τοῦ γάμου διαλάσκων ἄφρηκτον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν διὰ τὴν σύχνην. διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾶν αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν, γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐ κεῖται ἀνάγκην, ἀλλὰ γνώμου ἐστὶ καὶ ἐξουσίας γινέσθαι. ἔπειτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ κατακρίνωνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. λοιδυλοῦσι τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζωνται οἱ μακροί. ἔπειτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφθείρωνται ἐν τοῖς χαρίσμασι, μηδὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα χάρισμα τόδε, τοῦ ἔχοντος τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἐστὶν λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διαλέγεται, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀφθαρσίᾳ πουσα μὲν σαρκὶ, ἐγδρομὴν δὲ ἄφθαρτος ἡ τοῦ θεοῦ χάρις. τὴν δὲ ἀναίρεσιν, ἀφ' τοῦ ἐγγράφειν τὸν χρίσαντα, σωίσησι. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους παραγγέλλει, καὶ οὕτως τελεῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM argumentum per Des. Eraſmum Roterodamum.

CORinthus Achaię metropolis olim erat, ob portuum cõmoditatẽ, eſt enim Iſthmos emporium totius Achaiæ tum celeberrimũ tum opulentiſſimum. Ferè fit autem ut eiuſmodi ciuitatũ mores multo ſint corruptiſſimi, quòd undiq; ex omni natione, non tam mores quàm uitia ſoleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum genus ſibi uindicat. Proinde Corinthij, tametſi prædicatione Pauli iampridẽ euangelicã doctrinam accepiſſent, tamen adhuc ingenij uitæq; prioris ueſtigia nonnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculũ eſſet, ne per philoſophos, crucis prædicationẽ, ut humilem & indoctam faſtidientes, & pſeudapoſtolos ad Iudaiſmum inuitantes, à Chriſti ſyncerítate alienarentur. Vſque adeo ardua res eſt, ab ijs in quibus natus ſis & quibus diu aſſueueris, in alium hominem transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione ſecundi libri Commentariorum, quos ſcripſit in epiſtolã ad Galatas, teſtatur, ſua etiamnum ætate apud Achaícos, horum quæ Paulus Corinthijs obijcit, extitiſſe reliquias. Quum hodie ſatis eſſe putemus, aquula modo tingi, ut ſubito ſias Chriſtianus. Paulus igitur ſciens, non minoris eſſe uirtutis parta tueri, quàm parare: filios ſuos, quos magno ſtudio Chriſto genuerat, nam ſeſquiannum apud illos egerat, pari ſtudio ad Chriſtum reuocat, & in euãgelica doctrina confirmat: nunc apoſtolica ſæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans deniq; nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & neceſſariæ reprehenſionis acrimoniam laudis admixtu leniens: & ſapientũ medicorum exemplo, amarum abſinthij pharmacum prælito melle condulcans, ac ſingulis malis opportuna admouens remedia. Primũ, opulentiæ comes ſolet eſſe tumor ac ferocitas: & inter feroces plerũq; factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & ſe quiſq; potiorem ducit. Ad hęc opes comitatur luxus et gulę ſtudium, luxus libidinem comitem trahit. Porrò negociatorũ peculiaris eſt auaritia. Neq; uero ſolum tumebant opibus, uerum etiam Græcanicæ philoſophiæ ſupercilio, ſine qua cæteros ut barbaros deſpiciebant. Tumoris erat, quòd ex dignitate apoſtolorum, à quoquiſq;

quiſque fuerat baptizatus, efferrẽt ſeſe. Hinc illę diſſidiorum uoces: Ego Apollo: ego Cephæ: ego Pauli. Præterea quòd ne in conuenticulis quidem ſolennibus ſatis inter eos conueniret, quum in donis ſpiritualibus ſibi quiſq; placeret: & dum in eodem dono ſibi nolunt inuicem cedere, tumultus & confuſio naſceretur, adeo ut in publico cõuentu, mulieres etiam loquerentur ac docerent. Porrò luxus ſimul & tumoris erat, quòd quoties ad ſacroſanctam cœnam conuenirent, quam Paulus dominicam uocat, in qua maxímè conueniebat præſtare Chriſtianã concordiam, diuites non expectatis tenuioribus cibum caperent, & uſque ad temulentiam ſeſe ingurgitarent, eſurientibus cæteris: ut iam non ſolum diſſidium illic eſſet & intemperantia, uerum etiam indecora quædam inæqualitas, quam dominica cœna neſciebat. Iam partim tumoris, partim philoſophiæ uitiũ erat, quod Paulũ quidam illorũ, ut tenuẽ atq; humilem, deinde ineloquentẽ & imperitum, faſtidirent. Proprium uero philoſophiæ fuit, quod reſurrectionem mortuorum, fidei noſtræ baſim, in dubium uocarent. Luxus erat, quod promiſcue ueſcerentur ijs, quæ tum ſimulachris dæmonum immolabantur, non uitato offendiculo infirmorũ. Libidinis erat, quæ nuſq; gentium regnabat impunitius quàm Corinthi: quòd præter alia repertus ſit inter eos, qui patris uxorem, hoc eſt nouercam ſuã, ſtupro contaminarit: nec huius autorem flagitij è ſuo contubernio profligarint: quodq; cum alijs flagitioſis Chriſtianis cõmercium habuerint, uelut illorum uitijs fauentes. Huc pertinet, quod præter decorum & uiri eſſent comati, & mulieres non uererentur nudo capite conſpici in cœtu eccleſiaſtico, uelut ipſo corporis habitu mores effœminatos, ac delicias præ ſe ferentes. Auaritiæ erat, quòd non de fama, neq; de capite, ſed de re pecuniaria inter ſeſe lites agitarent, eò gliſcente pecuniæ ſtudio, ut Chriſtiani rerum eiuſmodi cõtemptum profeſſi, apud ethnicos & impios iudices litigarẽt magno dedecore Chriſtiani nominis. Et adeo non negligerent potius pecuniolæ iacturã, ut ipſi ultro alios in huiuſmodi negocijs circumuenirent. Poſtremo de matrimonio inter ſeſe diſſentiebant, iam tum aſſeuerantibus quibuſdam Chriſtianis, in totum à coniugio temperandum, quum uiderent apoſtolos ab uxoribus ſuis abſtinere. Morbos oſtẽdi Corinthiorum, non omnium, ſed quorundam: qui ne gregem uniuerſum contagio inficerẽt, Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præfatus fiduciam ſuam de futura illorum conſtantia in euangelio Chriſti, ſeuerius obiurgat, ac docet: ne per contentionem humanam in hominibus glorientur, ſed per concordiam ex æquo glorientur in Chriſto: cui uni accepta ferẽda ſunt omnia, obiter indicãs fontem eiuſmodi diſſidiorum, animi tumorem eſſe. Proinde à ſupercilio mundanæ philoſophiæ ad crucis humilitatem reuocat: quæ licet oſtẽtationem non habeat, uim tamen & energiam habet. Indicat & autores huius mali pſeudapoſtolos, qui poſt Pauli abitum ſeſe ingerebant, declarans ſe rectum iecíſſe fundamẽtum, cauendũ ne illi ſuperſtruerent quod paulopoſt eſſet demoliendum: hoc eſt, ne quid diſcerẽt Corinthij, quod mox eſſet dediſcendum. Deinde ceu pater cum filijs expoſtulat, quòd huc prouecti ſint magnitudinis, ut iam autorem ſuum uelut humilem, contemnant, níhil non perpetientem euangelij gratia, cui ob id ipſum magis etiam fauere conueniebat. Hortatur autem filios, ne degenerent à patre, nec ultro ſe pædagogis in ſeruitutem dedant. Atque hęc quidem potiſſimũ agit capite primo, ſecũdo, tertio, & quarto. Porrò quarti finis ad quinti initiũ mihi uidetur pertinere. De inceſto præcipit, & publico cõſilio decernit, uitandã hominis conſuetudinẽ, partim quo pudore correctus reſipiſcat, partim ne huius contactu cæteri inficiantur. Admonet autem non hunc modo uitandum, uerum etiam omnes qui falſo titulo Chriſtiani manifeſtis flagitijs eſſent infames. Nam ethnicos flagitioſos non ita oportere uitari, uel quòd noſtra nõ referat, quales illi ſint: uel quòd paſſim eſſent flagitioſi, ut omnes uitãdi fuerint ei, qui flagitioſos uellet effugere. Hæc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet, ſi quid huiuſmodi quæſtionũ inter ipſos natum eſſet, quòd ipſum tamen inter Chriſtianos fœdum uideretur, ob pecuniam, quæ nobis debeat eſſe uiliſſima contendere: ne res eò procedat, ut ethnici iudices adeãtur, ſed ipſi per arbitros quoſcunq; rem inter ſe tranſigant. Idq; agit capite ſexto, cuius magna pars ad ſeptimũ pertinet, mea quidem ſententia: nimirum ab eo loco, quo de matrimonio tractaturus, inter cætera uitia ſcortationem, adulterium, & maſculam Venerem damnat: idq; proſequitur ſub initium

proximi capitis: Nescitis quòd membra uestra templa sunt Christi? Quarto loco præcipit de matrimonio, de uiduitate, de impari cõnubio, de diuortijs, de uirginitate: obiter admonens, ob susceptum Christianismum non esse mutandum uitæ statum. Totoq; hoc sermone ita hortatur ad cœlibatum, & continentiam, ut tamen coniugij remedium non admittat ijs, quibus opus est. Hoc agitur capite septimo. Quinto docet, carnes immolatas simulacris, re nihil differre à cæteris carnibus: & tamen ab his abstinendum, si periculum sit, ne quis ethnicus, aut Christianus infirmior, ex eo quod uescaris, existimet te simulacrorũ assentiri culturæ. Ab his & huiusmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idq; agit capite octauo, & rursus capite nono. Nam in medio expatiatur in cõmendationem sui, tacite se præferẽs cæteris apostolis etiam summis, qui solus omnium Corinthijs gratis impartierit doctrinã euangelicam. Sexto docet, quid oporteat obseruari in conuentu publico Christianorum, ne uiri sint comati, ne mulieres nudo capillitio, tum in dominico conuiuio seruetur communitas & æqualitas: neq; enim illic agi negocium uentris, quod domi rectius agatur, sed mysticis epulis repræsentari cœnam dominicam. Præterea monet, ne quis ob dotem spiritualem sibi placeat, sed suam quisq; dotem in commune cõferat commodum, exemplo membrorum corporis, exhortans, ut reliquis quidem donis quæ cõtigerunt, recte utantur, præcipue tamen enitantur ad charitatem, sine qua reliqua adeo nihil conducant, ut officiant etiã. Porrò quum charitati primas tribuerit, proximas tribuit prophetiæ, sic enim uocat enarrationem arcanæ scripturæ. In hac admonet uitandum esse tumultum & confusionem. Id fore, si uicissim & pauci dicant, mulieribus interim silere iussis, adeo ut nec discendi gratia rogare liceat in cœtu. Hæc agit capite undecimo, duodecimo, decimotertio & decimoquarto. Septimo loco uarijs argumentis astruit resurrectionem mortuorum, declarãs qualis & quibus modis ea sit futura. Atque id quidem capite decimoquinto. Postremo capite familiaria quædam subijcit, de collatione pecuniæ in subsidia pauperum, de suo ad Corinthios reditu. Postremo Timotheum & alios aliquot illis cõmendat.

Diuus Ambrosius putat hanc non esse primã epistolam, quam Paulus scripserit Corinthijs: hanc opinor coniecturam sequutus, quòd capite quinto: Scripsi, inquit, uobis in epistola. quasi prius alteris literis super hac re ad illos scripserit. Etiã si Græci interpretes dissentiunt. Hanc missam putant per Timotheum, cuius semel atq; iterum facit mentionem, simulq; per Stephanam, Fortunatum & Achaicum, quos illis cõmendat. Rursus alij putant ab Epheso missam, quod in calce scribat: Permanebo autẽ Ephesi usque ad pentecosten. Alij e Philippis, nam hanc inscriptionem habent Græcorum codices. Nec mihi cõiectare licet, quid sequuti sint, qui ita senserunt, nisi colligunt ex itinere scriptam, ob ea quæ scribit Paulus: ueniam autem quum Macedoniam pertransiero, nam Macedoniam pertransibo. Ac mox: Nolo enim uos modo in transitu uidere.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ: εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

β παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

γ ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι. λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ. μεμέρισται ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρίσπον καὶ γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβαπτίσατε. ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν στεφανᾶ οἶκον. λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα.

δ οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χριστοῦ.

ε ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν, δυνάμις θεοῦ ἐστι.

ς γέγραπται γάρ. ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; ἐπειδὴ γὰρ

γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας.
ἐπειδὴ καὶ ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν. αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν.

ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ. ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ.

σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις. σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐ δὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα

posteā in sapientia dei, non cognouit mundus per sapientiā deum, uisum est deo, per stultitiā prædicatiōis saluos facere credentes. Quādoquidē & Iudæi signū postulāt, & Græci sapientiā quærunt. Nos aūt prædicamus Christū crucifixū, Iudæis quidē offendiculū, Græcis uero stultitiā: sed ijsdē uocatis, Iudæis pariter & Græcis, Christū dei potentiā ac dei sapientiā. Quoniā stultitia dei sapientior est q̄ hoīes, & imbecillitas dei robustior est q̄ hoīes. Videtis enim uocationē uestrā, fratres, quod nō multi sapiētes secundū carnem, nō multi potētes, non multi claro genere nati: uerū quę stulta erāt secundū mundū, delegit deus, ut pudefaceret sapientes: & quæ erāt imbecillia in mundo, delegit deus, ut pudefaceret ea quæ sunt robusta: & quę ignobilia erant in mundo contēptaq̄, delegit deus: & ea quę non erant, ut ea quæ sunt, obliteraret: ut ne gloriareť ulla caro corā ipso. Ex eodē aūt uos estis, in Christo Iesu, qui factus fuit nobis sapiētia à deo, iustitiaq̄ & sanctificatio & redēptio: ut quēadmodum scriptū est: Qui gloriatur in domino glorieť. Et ego quū uenirē ad uos, fratres, non ueniebam cum eminētia sermonis aut sapiētię, annūciās uobis testimoniū dei. Non enim me iudicaui quicquam scire inter uos, nisi Iesum Christū, & hunc crucifixū. Et ego per infirmitatē, et cum timore, ac in tremore multo apud uos uersatus sum: & sermo meus, & prædicatio mea, nō erat in persuasorijs humanæ sapiētię uerbis, sed in ostēsione spiritus ac potentiæ, ut fides uestra non sit in sapientia hominū, sed in potētia dei. Porrò sapientiā loquimur inter perfectos: sapientiam aūt non seculi huius, neq̄ principū seculi huius qui abolētur: sed loquimur sapientiā dei in mysterio, quæ est recōdita, quā præfinierat deus ante secula, in gloriam nostrā, quā nemo prīcipū seculi huius cognouit: nā si cognouissent, haud qua q̄ dominū gloriæ crucifixissent: sed quēadmodū scriptum est: Quæ oculus nō uidit, & auris nō audiuit, & in cor hominis non ascenderūt, quæ præparauit deus diligētibus se. Nobis aūt deus reuelauit per spiritū suū. Spiritus enim omnia scrutať, etiā profunditates dei. Quis enim hominū nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus homīs q̄ est in eo? Sic & ea quæ sunt dei, nemo nouit nisi spiritus

μα τοῦ θεοῦ.

ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνεύματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

καὶ ἐγὼ ἀδελφοὶ, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὐπω γὰρ ἠδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλος; ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥς τε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ φυτεύων δὲ, καὶ ὁ ποτίζων, ἓν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἰησοῦς χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλαμην, ἑνὸς ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. καὶ ἑνὸς ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴτινος τὸ ἔργον μενεῖ, ὃ ἐποῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σο-

ritus dei. Nos uero nō spiritū mūdi accepimus, sed spiritū q̄ est ex deo, ut sciamus q̄ à Christo donata sint nobis, quæ & loq̄mur, nō sermonib. quos docet humana sapientia, sed quos docet spūs sanctus, spiritualib. spūalia cōparantes. Animalis aūt homo nō accipit ea quæ sunt spūs dei: stultitia siq̄dē illi sunt: nec potest cognoscere q̄ spūaliter dijudicāť. At spūalis dijudicat quidem oīa: ipse uero à nemine dijudicať. Quis em̄ cognouit mentē dñi, qui cōsiliū daturus sit illi? Nos aūt mentem Christi tenemus. Et ego, fratres, nō potui loq̄ uobis ut spūalibus, sed loquendū fuit ut carnalibus, ut infantib. in Christo. Lactis potu uos alui, & nō cibo: nondū enim poteratis, imò ne nūc quidē adhuc potestis, nam adhuc carnales estis: siquidē quū in uobis sit æmulatio & cōtentio & factiones, nónne carnales estis, & secūdū hominē ambulatis? Etem̄ quū dicat aliquis, Ego quidem sū Paul: alter uero, ego Apollo, nōne carnales estis? Quis igit̄ est Paulus? quis aut̄ Apollo, nisi ministri p̄ quos credidistis, & ut cuiq̄ dñs dedit? Ego plātaui, Apollo rigauit, sed deus dedit incremētū. Itaq̄ neq̄ q̄ plantat, est aliq̄d, neq̄ q̄ rigat, sed q̄ dat incrementū, deus: cæterū is q̄ plantat, & is qui rigat, unū sunt: unusq̄sq̄ tamē suā mercedē accipiet, iuxta suū laborē. Etem̄ dei sumus cooperarij, dei agricolatio, dei ędificatio estis, iuxta gratiā dei quæ data est mihi. Vt sapiēs architect⁹ fundamētū posui, alius aūt sup illud ędificat. Porrò quisq̄ uideat quomodo supstruat. Nā fundamentum aliud nemo potest ponere, prēter hoc quod positū est, quod est Iesus Christus. Quòd si quis supstruit super fundamentū hoc, aurū, argētū, lapides pręciosos, ligna, fœnū, stipulā, cuiusq̄ opus manifestū fiet. Dies em̄ declarabit, quòd in igne reuelaťur: et cuiusq̄ opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus māserit quod supstruxit, mercedē accipiet: si cui⁹ opus exustū fuerit, damnū patiet̄, ipse uero saluus fiet, sed sic tanq̄ per ignem. An nescitis q̄ templū dei estis, & spiritus dei habitat in uobis? Si q̄s templū dei prophanat, hunc perdet deus. Nam templum dei sanctum est, quod estis uos. Ne quis seipsum fallat. Si quis sibi uidetur sapiens esse inter uos, in seculo hoc stultus fiat, ut reddatur sapiens. Etenim sa-

κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστίν. γέγραπται γάρ. ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν. κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

ις ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις. πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλώς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ. χριστὸς δὲ θεοῦ.

ις οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος. ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

ιθ ταῦτα δέ ἀδελφοὶ μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν, καὶ ἀπολλῶ, διὰ ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ, εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστὲ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

ιθ δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ.

κ ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.

κα παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὅς ἐστίν μου τέκνον ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ,

pientia mũdi huius, stultitia est apud deũ. Scriptũ est enim: Qui cõprehẽdit sapientes in astutia ipsorũ. Et rursum: Dñs nouit cogitationes sapientiũ, quod sint uanæ. Itaq; ne qs glorietur in hominib. oĩa nanq; uestra sunt, siue Paul⁹, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura: oĩa inq; uestra sunt, uos aũt Christi, Christus uero dei. Sic nos qstimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorũ dei: quod superest aũt, illud requritur in dispẽsatorib. ut fidus alíqs reperiatur. Mihi uero pro minimo est, ut à uobis dijudicer, aut ab humano iudicio: imò nec meipsum dijudico. Nullius enim rei mihi cõscius sum, sed nõ p hoc iustificatus sum: cæterũ q me iudicat, dñs est. Proinde ne ante tẽpus quicq̃ iudicetis, do nec uenerit dñs q & illustraturus est occulta tenebrarũ, & patefaciet cõsilia cordiũ, ac tunc laus erit unicuiq; à deo. Hæc aũt fratres p figurã transtuli ad meipsum & in Apollo ꝓpter uos, ut ĩ nobis disceretis, ne quis supra id q̃d scriptũ est, de se sentiat: ut ne, hic illius, ille huius noĩe inflemini alius aduersus aliũ. Quis em̃ te dijudicat? Quid aũt habes, quod nõ accepisti? Q̃d si etiam accepisti, q̃d gloriaris, quasi nõ acceperis? Iã saturati estis, iã ditati estis, absq; nobis regnũ adepti estis: atq; utinã sanè adepti sitis, ut et nos simul uobiscũ regnemus. Arbitror em̃ quod deus, nos q sumus apostoli postremi, ostẽderit tanq̃ mortiaddictos: quoniã spectaculũ facti sumus mũdo et angelis et hoĩbus: nos stulti propter Christũ, uos aũt prudẽtes ꝓ Christũ: nos ĩbecilles, uos aũt ualidi: uos clari, nos cõtempti. Ad hoc usq; tẽpus & esurimus & sitimus & nudi sumus, & colaphis cędimur, & ĩcertis uagamur sedib. & laboramus operãtes propriis manib. male audiẽtes, benedicimus: ꝑsecutionẽ patiẽtes, sustinemus: cõuitijs affecti, obsecramus: ueluti excremẽta mũdi facti sumus, oĩm reiectamentũ ad hũc usq; diẽ. Nõ quo uos pudore suffundã, hęc scribo: sed ut filios meos dilectos admoneo. Nã etiã si ĩnumeros pędagogos habeatis ĩ Christo, nõ multos tñ habetis patres. Siq̃dẽ in Christo Iesu, ꝑ euangeliũ ego uos genui. Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheũ, q est filius meus dilectus, & fidelis ĩ dño,

ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;

κθ ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὡς τε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν, καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

λ ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ.

λα οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

λβ ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρινεῖ. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

λγ τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι. καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξου-

qui uobis in memoriã reducet uias meas quæ sunt in Christo, quemadmodũ ubiq; in omni ecclesia doceo. Perinde quasi non sim uẽturus ad uos, inflati sunt quidã. Sed ueniã breui ad uos, si dñs uoluerit, et cognoscã non sermonẽ istorũ qui inflati sunt, sed uirtutẽ. Nõ enim in sermone regnum est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cũ uirga ueniam ad uos, an cum charitate & spiritu lenitatis? Omnino auditur inter uos V
stuprũ, & huiusmodi stuprũ quod nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac non potius luxistis, ut tolleretur de medio uestrũ, qui facinus hoc ꝓpetrasset. Nam ego quidẽ, ut absens corpore, præsens aũt spiritu, iam decreui tanq̃ præsens, ut is qui sic hoc patrauit, in noĩe domini nostri Iesu Christi, cõgregatis uobis & meo spũ, unà cum potestate dñi nostri Iesu Christi, tradatur Satanæ ad interitũ carnis, quo spiritus saluus sit in die dñi Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis quod paululũ fermenti totam conspersionẽ fermentat? Expurgate itaq; uetus fermentũ, ut sitis noua conspersio, sicut estis infermẽtati. Nam & pascha nostrũ pro nobis immolatus est Christus. Itaq; festũ celebremus, nõ in fermẽto ueteri, nec in fermẽto malitiæ & uersutiæ, sed in panibus fermento carentib. hoc est, synceritate & ueritate. Scripsi uobis per epistolã: Ne cõmisceremini cum scortatoribus: ac nõ omino cum scortatorib. mundi huius, aut cum auaris, aut cum rapacib. aut simulacrorũ cultorib. Alioqui utinam uidelicet è mundo exissetis. Nunc aũt scripsi uobis, ne cõmisceamini. Si quis quum frater appellet, fuerit scortator, aut auarus, aut simulacrorũ cultor, aut cõuitiator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne cibũ quidẽ capiatis. Quid enim ad me attinet, etiã de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his q intus sunt, iudicatis? eos uero qui foris sunt, deus iudicat. Etiã profligate istũ q malus est, ex uobisipsis. Sustinet aliVI
quis uestrũ, negociũ habẽs cum altero, iudicari sub iniustis, et nõ magis sub sanctis? An nescitis, q̃ sancti mundũ iudicabũt. Et si p uos iudicatur mũdus, indigni estis minimis iudicijs? An nescitis q̃ angelos iudicabimus, nõ tantũ ista quę ad uitã ꝑtinent? Proinde iudicia siquidem habueritis de ijs quæ

ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους κα-
θίζετε. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ
ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς, ὃς διακρινεῖ
ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελ-
φὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ
ἀπίστων;

κζ ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρί-
ματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδι-
κεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς
ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ τοῦτο ἀδελφούς;

κη ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κλη-
ρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰ-
δωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε
ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται,
οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν
θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καί ταῦτά τινες ἦτε.
ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδι-
καιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, καὶ ἐν
τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κθ πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει.
πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσο-
μαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοι-
λία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦ-
τα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ
τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ
τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνά-
μεως αὐτοῦ.

λ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ
ἐστιν; ἆρας οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης
μέλη; μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος
τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ φησιν, οἱ
δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ,
ἓν πνεῦμά ἐστι.

λα φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα,
ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐ-
στιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτά-
νει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς
τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀ-
πὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ
τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑ-
μῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅ τινά ἐ-
στι τοῦ θεοῦ.

λβ περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώ-
πῳ, γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορ-
νείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ
ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀ-
νὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως
δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώ-
ματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὁμοίως
δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιά
ζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους; εἰ μή
τι ἐὰν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάσητε
τῇ νηστείᾳ

quæ ad uitæ usum attinent, qui contempti sunt in ecclesia, eos constituite. Ad erubescentiam uestram dico. Adeo nō est inter uos sapiens, ne unus quidē, qui possit dijudicare inter fratrē suum & fratrē? Sed frater cum fratre litigat, idq; sub infidelibus.

Itaq; iam quidem omnino delictū in uobis est, quòd lites habetis inter uos inuicē. Cur non potius iniuriā patimini? cur non potius damnū accipitis? Imò uos iniuriā facitis, & dāno afficitis: idq; fratres. An nescitis, quòd iniusti, regni dei hæreditatē nō consequēt? Ne erretis: neq; scortatores, neq; cultores simulacrorū, neq; adulteri, neq; molles, neq; q cōcumbūt cum masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces, regni dei hæreditatē accipient. Atq; hæc eratis quidā, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis p nomen dñi Iesu, et per spiritum dei nostri. Omnia mihi licent, at nō omnia cōducunt. Omniū mihi potestas est, at ego non redigar sub ullius potestatē. Escæ uentri destinatæ sunt, & uenter escis: deus aūt & hunc & illas abolebit. Corpus uero non stupro, sed dño, & dominus corpori. Deus aūt & dominū suscitauit, & nos suscitabit per potentiā suam. An nescitis, quod corpora uestra, membra sunt Christi? Num igit̄ tollēs membra Christi, faciā scorti membra? Absit. An nescitis quod q adglutinat̄ scorto, unum corpus est? Redigentur enim, inq̄t, duo in carnē unam. At qui adglutinat̄ dño, unus spiritus est. Fugite scortationē. Omne peccatū quodcunque fecerit homo, extra corpus est: sed qui scortat̄, in propriū corpus peccat. An nescitis quod corpus uestrū, templum est habitantis in uobis spūs sancti, quem habetis à deo, & nō estis ipsi uestri iuris? Nam empti estis precio. Glorificate iam deū in corpore uestro, & in spū uestro, quæ sunt dei. Cæterū de quibus scripsistis mihi: VII Bonum est homini, uxorem nō attingere. Attamē propter stupra uitāda, suā quisq; uxorem habeat; & suum quæq; uirum habeat: similiter aūt & uxor uiro. Vxori uir debitā beneuolentiā reddat: similiter aūt & uxor uiro. Vxor proprij corporis ius nō habet, sed marītus. Similiter & marītus proprij corporis ius nō habet, sed uxor. Ne fraudetis uos inuicē, nisi fortè ex cōsensu, pro tēpore ut uacetis ieiunio

τῇ νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐ-
τὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς
διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

λγ τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπι-
ταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ
ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ,
ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

λδ λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλὸν
αὐτοῖς ἐάν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγ-
κρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γάρ ἐστι γα-
μῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

λε τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐ-
γὼ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χω-
ρισθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγα-
μος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα,
γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέ-
γω, οὐχ ὁ κύριος.

λς εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ
αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω
αὐτήν. καὶ γυνή, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ
οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω
ἄνδρα. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυ-
ναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀν-
δρί. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι,
νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται,
χωριζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελ-
φὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡ-
μᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώ
σεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; εἰ
μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκαστον ὡς κέκλη
κεν ὁ κύριος, οὕτως περιπατείτω, καὶ οὕτως
ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι. περι-
τετμημένῳ τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν
ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ πε
ριτομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστι,
ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.

λζ ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν τού-
τῃ μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω,
ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλ-
λον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος,
ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύ
θερος κληθείς, δοῦλός ἐστι χριστοῦ. τιμῆς ἠ-
γοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. ἕ-
καστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέ
τω παρὰ θεῷ.

λη περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυ-
ρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεη-
μένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν
τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀ-
νάγκην. ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕτως εἶ-
ναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέλυ-
σαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ
γήμῃς

ieiunio & precationi: & rursum in unū cōueniatis, ne tentet uos satanas propter intemperantiā uestram. Hoc aūt dico iuxta indulgentiā, non iuxta præceptū. Nam uelim oēs homines esse, ut et ipse sum. Sed unusquisq; proprium donum habet ex deo, alius quidem sic, alius aūt sic. Dico aūt inconiugatis & uiduis, bonū eis est si manserint ut & ego: quod si se nō continēt, cōtrahant matrimoniū. Nam satius est matrimonium cōtrahere, q̄ uri. At cōiugatis præcipio, nō ego, imò dñs: Vxor à uiro ne separetur: quod si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur: & maritus uxorē ne dimittat. Reliquis aūt ego dico, non dñs. Si quis frater uxorē habet infidelē, & hæc assentitur ut habitet cū illo, ne dimittat eā: & mulier quæ habet maritum infidelem, & is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illā. Sanctificatus est enim marītus incredulus per uxorē, et sanctificata est uxor incredula per maritum. Alioqui filij uestri immūdi essent, nūc aūt sancti sunt. Quòd si incredulus discedit, discedat. Nō est seruituti subiect⁹ frater aut soror in huiusmodi, sed in pace uocauit nos deus. Qui nāq; scis mulier, an maritum sis seruaturā? aut q scis uir, an uxorē sis seruaturus? Vtcunque fuerit, unusquisq; ut ipsi partitus est deus, unusquisque ut illum uocauit dñs, ita ambulet: & sic in ecclesijs omnib. ordino. Circūcisus aliq̄s uocatus est? ne accersat præputiū. In præputio aliquis uocatus est? ne circuncidat̄. Circuncisio nihil est, & præputiū nihil est, sed obseruatio mandatorū dei. Vnusquisq; in ea uocatiōe in qua uocatus fuit, maneat. Seruus uocatus es? ne sit tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri, potiꝰ utere. Etenim q in dño uocatus est seruus, libertꝰ domini est. Similiter & q liber uocatus fuit, seruus est Christi. Pretio empti fuistis, nolite fieri serui hominum. Vnusquisq; in eo, in quo uocatus fuit, fratres, maneat apud deum.

De uirginibus autem præceptū domini non habeo: consilium tamen do, tanq̄ misericordiam consequutus à domino, in hoc ut sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonum esse propter præsentē necessitatem. Nam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? ne quære diuortium. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorem. Quòd si

duxeris

γήμας, οὐχ ἥμαρτες. καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε. θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος. τὸ λοιπόν ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες. καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρώμενοι τὸν κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

λθ εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω. οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε καὶ ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

μ γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλεύθερά ἐστιν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

μα Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἴ δέ τις δοκεῖ ἐπίγνωσίν τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοί, καὶ κύριοι πολλοί, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεός, ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χρι-

duxeris uxorẽ, non peccasti. Et si nupserit uirgo, nõ peccauit. Attamen afflictionẽ in carne habituri sunt huiusmodi. Ego uero uobis parco. Cæterũ illud dico fratres, tẽpus contractũ est: superest, ut qui habẽt uxores, sint tanq̃ non habeãt: & qui plorant, tanq̃ non plorent: & qui gaudent, tanquã nõ gaudeant: & qui emunt, tanq̃ nõ possideant: & qui utuntur mundo hoc, tanquã non utantur. Præterit enim habitus huius mundi. Velim aũt uos absq̃ sollicitudine esse. Qui cœlebs est, curat ea quę sunt dñi, quomodo placiturus sit dño. At qui duxit uxorẽ, sollicit⁹ est de his quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori. Diuisa sunt hæc duo: mulier & uirgo. Innupta curat ea quæ sunt dñi, ut sit sancta quum corpore tum spiritu. Cõtrà, quæ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quomodo placitura sit uiro. Hoc aũt ad id, quod uobis cõducibile est, dico: non utí laqueum uobis iniĵciam: sed ut quod honestũ ac decorũ est, se quamini, & adhæreatis dño, absq̃ ulla distractione. Quòd si quis indecorũ uirgini suę putat, si prętereat nubendi tempus, & sic oportet fieri: quod uult faciat, non peccat, iungantur matrimonio. Cæterum qui stat firmus in corde, nõ habens necessitatem, sed potestatem habet propriæ uoluntatis: & hoc decreuit in corde suo, ut seruet suam uirginẽ, bene facit. Itaq; qui elocat nuptum, bene facit. Attamen qui non elocat nuptũ, melius facit. Vxor alligata est matrimonio, quandiu uiuit maritus eius: quòd si dormierit maritus illius, libera est ad cui uelit nubendũ, modo in dño. Attamen beatior est, si sic maneat, iuxta meam sententiã. Opinor aũt quod & ipse spiritũ dei habeam. Cæterũ de ĩjs quæ VIII simulacris immolant, scimus q̃ oẽs scientiam habemus. Scientia inflat, charitas uero ædificat. Quòd si qs sibi uidet aliq̃d scire, nõdum quicq̃ nouit, quemadmodũ oporteat scire. At si qs diligit deũ, hic cognitus est ab illo. De esu igitur eorũ quæ simulacris immolant, scimus quod nullã est simulacrum in mundo, & q̃ nullus sit deus alius, nisi unus. Nã etiã si sunt q̃ dicant dĩj, siue in cœlo, siue in terra, quemadmodum sunt dĩj multi, & domini multi: nobis tamen unus est deus, qui est pater ille ex quo oĩa, & nos in illũ: & unus dñs Iesus Chri-

stus

στός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ ἕως ἄρτι, ὡς εἰδώλῳ εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα, μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δέ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη προσκόμμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενὼν ἀδελφός, διὰ τὴν σὴν γνῶσιν, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

μβ οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστε ἐν Κυρίῳ. ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν οὗτος ἐστί. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται· οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν, τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερισόμεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται

stus, per quem oĩa, & nos per illũ: sed non in omnibus est scientia. Nõnulli uero cum cõscientia simulacri usq̃ ad hoc tempus, tanq̃ simulacris immolatũ edunt, & conscientia illorum infirma quũ sit, polluitur. Atqui esca nos non cõmendat deo: neq; si comedamus, aliquid nobis supereſt: neq; si nõ comedamus, quicq̃ nobis deest. Sed uidete ne quo modo facultas illa uestra, offendiculo sit ĩjs qui infirmi sunt. Etenim si quis cõspexerit te, qui habes scientiã, in epulo simulacrorũ accũbentem, nõne cõscientia eius qui infirmus est, ædificabitur ad edendũ ea quæ sunt simulacris immolata? Et pibit frater qui infirmus est, in tua scientia, propter quẽ Christus fuit mortuus. Sic aũt peccãtes in fratres & uulnerantes illorum conscientiã infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca offendit fratrẽ meum, haud quaq̃ uescar carnibus in æternum, ne fratri meo sim offendiculo.

An nõ sum apostolus? an nõ sum liber? IX
an nõ Iesum Christũ dñm nostrum uidi? an non opus meũ uos estis in dño? Si cæteris nõ sum apostolus, at sanè uobis sum: sí quidẽ sigillum apostolatus mei, uos estis in dño. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An nõ habemus potestatẽ edẽdi ac bibẽdi? An nõ habemus potestatẽ sororẽ mulierẽ circũducẽdi, quemadmodũ & cæteri apostoli & fratres dñi & Cephas? Aut solus ego et Barnabas nõ habemus potestatẽ hoc faciendi? Quis militat suis stipendijs unq̃? Quis plantat uineã, et de fructu eius nõ edit? Aut quis pascit gregẽ, & de lacte gregis nõ edit? Num secundũ hominem hęc dico? An nõ & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptũ est: Non obligabis os bouí triturãti. Num boues curæ sunt deo? An hoc propter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc scriptũ est, quod sub spe debeat is qui arat, arare: & q̃ triturat sub spe, spei suæ particeps esse debeat. Si nos uobis spiritualia seminauimus, magnum est si nos uestra carnalia messuerimus? Si cæteri potestatis erga uos participes sunt, quur non potius nos? Atqui nõ usi fuimus potestate ista, sed omnia sufferimus, ne quod offendiculum demus euãgelio Christi. An nescitis quod ĩj qui in sacris operant, ex sacrificio uiuunt? Qui sacrario assistunt, unà cũ sacrario par

A tem

μερίζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί. καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοί ἐστιν ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ, μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

μθ ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις, ὡς ἰουδαῖος, ἵνα ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννομος χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. πάντα δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.

μγ οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

μδ ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

με οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπιον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός.

μς ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευ-

tem accipiunt? Sic et dñs ordinauit, ut qui euangeliũ annunciant, ex euãgelio uiuãt. Ego tamẽ nullo horũ usus fui. Quanq̃ nõ scripsi hęc, ut ita fiat in me. Nam bonũ est mihi mori potius, q̃ ut gloriationẽ meam aliquis inanem reddat. Etenim si euangelizem, nõ est quod glorier. Necessitas enim mihi incumbit. Væ aũt mihi est, nisi euangelizem. Nam si uolens hoc faciam, præmium habeo: sin inuitus, dispensatio commissa est mihi. Quod igitur mihi est præmium? Vt quũ euangelizem, gratuitũ efficiam euangeliũ Christi, in hoc, ne abutar potestate mea in euãgelio. Etenim quũ liber sim ab omnib⁹, omnib. meipsum seruum feci, quo plureis lucrifaciã: & factus sum ludæis, quasi ludæus, ut ludæos lucrifaciã: ijs qui sub lege sunt, quasi sim sub lege, ut eos q̃ sub lege sunt, lucrifaciã: his q̃ sine lege sunt, tanq̃ sim sine lege: quũ nõ sim sine lege deo, sed obnoxius legi Christi, ut lucrifaciã eos qui sunt sine lege. Faci⁹ sum infirmis quasi infirmus, ut infirmos lucrifaciam. Omnibus factus sum oĩa, ut omnino aliquos seruem. Hoc aũt facio propter euãgeliũ, ut particeps illius fiam. An nescitis quod q̃ in stadio currũt, oẽs quidem currunt, sed unus accipit præmiũ? Sic curite, ut cõprehendatis. Omnis aũt qui certat, per oĩa temperãs est: illi quidem igitur, ut periturã coronã accipiãt, nos aũt ut æternã. Ego itaq̃ sic curro, ut nõ in incertum: sic pugilẽ ago, non uelut aerẽ feriens: uerũ subijcio corpus meum, & in seruitutem redigo, ne quo modo fiat, ut quũ alijs prædicarim, ipse reprobus efficiar. No- X lim autẽ uos ignorare fratres, quod patres nostri oẽs sub nube erant, & oẽs per mare trãsierunt, & oẽs in Mosen baptizati sunt in nube & in mari: & oẽs eandem escã spiritualem comedebant, & oẽs eundem potum spiritualem bibebant. Bibebant enim de spirituali, quę illos comitabat, petra: petra uero fuit Christus. Sed plures illorũ nõ approbauit deus: pstrati sunt eñ in deserto. Hæc aũt figuræ nostri fuerũt, ne nos simus cõcupiscentes rerũ malarũ, quẽadmodũ et illi cõcupierũt. Neq; simulacrorũ sitis cultores, sicuti quidã illorũ, quẽadmodum scriptum est: Sedit populus ut ederet ac biberet, et surrexerũt ad ludendũ. Neq; stupris inquinemur, sicuti quidam illorũ stupris

ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστόν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθώς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

μζ ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος.

μη πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑποφέρειν. διόπερ ἀγαπητοί μου φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι.

μθ τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

ν βλέπετε τὸν ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἴδωλόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων. οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμέν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

να πᾶν τὸ ἐν μακέλλῃ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἴ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

νβ ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστιν, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

νγ εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε

stupris polluti sunt, & cõciderunt uno die uiginti tria millia. Neq; tentemus Christũ, sicut & quidã illorum tentauerunt, & à serpentibus extincti sunt. Neq; murmuretis, sicut & quidam illorũ murmurauerunt, et interempti sunt ab extinctore. Hæc aũt oĩa figuræ contigerunt illis. Scripta uero sunt propter admonitionẽ nostri, in quos termini ætatũ inciderunt. Proinde qui sibi uidẽ stare, uideat ne cadat. Tentatio uos non cępit, nisi humana. Sed fidelis est deus qui nõ sinet uos tẽtari supra id quod potestis: imò faciet unà cum tentatione euentũ, quo possitis sufferre. Quapropter dilecti mei, fugite ab simulacrorũ cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos quod dico. Poculũ benedictionis, cui benedicimus, nõne cõmunicatio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nónne cõmunicatio corporis Christi est? Quoniã unus panis, unum corpus multi sumus. Nam omnes ex eodẽ pane participamus. Videte Israelem iuxta carnem. Nónne qui edunt uictimas, participes sacrarij sunt? Quid ergo dico, quod simulacrũ aliq̃d sit? aut quod simulacris immolatũ aliquid sit? Non: uerũ illud dico, quod quę immolant gentes, dæmonijs imolant, & nõ deo. Nolim aũt uos cõsortes dæmoniorũ esse. Nõ potestis poculũ dñi bibere, & poculũ dæmoniorũ. Non potestis mensæ dñi participes esse, & mensæ dæmoniorũ. An prouocamus dñm? Num fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, at non oĩa conducunt. Omnia mihi licent, sed non oĩa ædificant. Nemo quod suũ est, quærat, sed quisq; q̃d alterius est. Omne quod in macello uenditur, edite: nihil interrogãtes, propter cõscientiã. Dñi siquidẽ est terra, et plenitudo eius. Quòd si quis uocat uos infidelium, & uultis ire, quicq̃d apponit uobis, edite: nihil interrogãtes, ppter cõscientiã. Quòd si quis uobis dixerit, Hoc simulacris immolatum est: ne edatis propter illum qui indicauit, & propter conscientiã. Domini siq̃dem est terra, & plenitudo eius. Porrò cõscientiam dico, non tuã, sed illius alterius. Cur eñ libertas mea iudicatur ab alia cõscientia? Quòd si ego cũ gratia participo, cur ob id mihi male dicit, pro quo ego gratias ago? Siue igit editis, siue bibitis, siue quid facitis, oĩa in gloriã dei facite. Tales

γίνεδε, καὶ ἰουδαίοις, καὶ ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. μιμηταί μου γίνεδε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ.

ver. 2 ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησδε. καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.

ver. 3 θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλή, ὁ χριστός ἐστι, κεφαλὴ δὲ γυναικός, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ χριστοῦ, ὁ θεός.

ver. 4 πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνὴ, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσδω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασδαι ἢ ξυρᾶσδαι, κατακαλυπτέσδω. ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσδαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσδη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους, πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσδαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι; γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται.

ver. 5 εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεδε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.

ver. 6 συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστον γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν. καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεδύει. μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσδίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. ἐγὼ γὰρ παρέ-

estote, ut nullũ præbeatis offendiculũ, neque Iudæis, neq; Græcis, neq; ecclesiæ dei: quemadmodũ ego per omnia omnib. placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorũ ut salui fiãt. Imitatores mei XI estote, sicut & ego Christi. Collaudo autẽ uos fratres, quòd omnia mea memoria tenetis: & quemadmodũ tradidi uobis, instituta tenetis. Sed uolo uos scire, quòd omnis uiri caput Christus est: caput aũt mulieris, uir: caput uero Christi, deus. Omnis uir orans, aut prophetans, quicquã habens in capite, probro afficit caput suum. Omnis uero mulier, orans aut prophetãs nõ uelato capite, dehonestat caput suum. Nam id perinde est prorsus, ac si rasa esset. Etenim si nõ uelatur mulier, etiam tondeatur. Quòd si fœdũ est mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidem non debet uelare caput, quũ is imago sit & gloria dei. At mulier, gloria uiri est. Non enim est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Neq; eñ conditus est uir propter mulierem, sed mulier propter uirum. Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite, propter angelos: alioquí neq; uir absq; muliere, neque mulier absq; uiro in dño. Nam quẽadmodum mulier ex uiro est, ita & uir per mulierem, omnia uero ex deo. Inter uosipsos iudicate, num decorũ est, mulierem nõ uelatam deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet uos, quòd uiro quidẽ si comatus fuerit, probro sit? Contrà mulieri, si comata fuerit, gloriæ sit? eo quod coma pro uelamine data sit. Cæterũ si quis uidetur contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinẽ non habemus, neq; ecclesiæ dei. Illud tamen præcipiens, non laudo quòd non in melius, sed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, quũ conuenitis in ecclesia, audio dissidia in uobis esse, & alíqua ex parte credo. Oportet eñ & sectas in uobis esse, quo quí probati sunt, manifesti fiant inter uos. Igitur quum conuenitis in eundem locum, nõ licet dominicam cœnam edere, quod unusquisq; propriam cœnam occupat in edendo. Et hic quidem esurit, ille uero ebrius est. Nũ sanè domos non habetis ad edendum & bibendũ? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui non habent? Quíd uobis dicam? Laudabo uos? In hoc nõ laudo. Ego enim

παρελάβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου.

ver. 30 διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεδα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεδα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριδῶμεν.

ver. 33 ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεδε. εἴ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησδε. τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

ver. 1 περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσδε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς ὁ θεὸς, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ χρι-

accepi à dño, quod & tradidi uobis, quod dñs Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panẽ: & postq̃ gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite. Hoc meũ est corpus, quod pro uobis frãgitur, hoc facite in mei cõmemorationem. Ad eundem modũ & poculũ, peracta cœna, dícens: hoc poculũ nouũ testamentũ est in meo sanguine: hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei cõmemorationẽ. Quotiescunq; eñ comederitis panẽ hũc, & de poculo hoc biberitis, mortem dñi annunciatis, donec uenerit. Itaq; quiscq̃s ederit panẽ hunc, aut biberit de poculo dñi indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet aũt homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam q̃ edit & bibit indigne, iudiciũ sibíipsi edit & bibit, non díjudicãs corpus domini. Propter hoc inter uos multi imbecilles et inualidi, & dormiũt multi. Etenim si nosipsos díjudicassemus, haudquaq̃ iudicati fuissemus. At quũ iudicamur, à domino corripimur, ne cum mundo cõdemnemur. Itaq; fratres mei, quum cõuenítis ad comedendũ, alius alium expectate. Quòd si quís esurit, domi edat, ne ad cõdemnationem cõueniatis. Cætera uero, quũ uenero disponã. Porrò de spũalibus fra XII tres, nolo uos ignorare. Scitis q̃ gentes fuistis, & ad simulacra muta utcunq; ducebamini sequẽtes. Quapropter notũ uobis facio, q̃ nullus per spíritũ dei loquens dicit anathema Iesũ: & nemo potest dícere dominũ Iesum, nisi per spíritũ sanctum. Diuisiones aũt donorũ sunt, sed idẽ spũs, & díuisiones ministeriorũ sunt, & idem dominus: & diuisiones operationũ sunt, sed idẽ est deus, efficiẽs oĩa in omnibus. Vnicuiq̃ uero datur manifestatio spũs ad id quod expedit. Nam huic quidẽ per spíritũ datur sermo sapientiæ, alíj uero sermo sciẽtiæ, secundũ eundem spíritũ: alíj uero fides per eundẽ spíritũ: alíj uero dona sanationũ p eundẽ spíritũ: alíj uero efficaciæ potentiarum: alíj uero pphetia, alíj uero discretiones spíritũ, alíj uero genera linguarũ, alíj uero interpretatio linguarum. Sed omnia hæc efficit unus ille et idem spũs, diuidens peculiariter unicuiq̃ sicuti uult. Quemadmodũ eñ corpus unũ est, & mẽbra habet multa, oĩa uero membra corporis unius, multa quũ sint, unũ sunt corpus, sic & Chri-

σός. καὶ γὰρ ἓν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα τῆς μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμοτέρα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συνχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

ξζ ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὡς τὰ ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται. ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ ἀγάπη

stus. Etenim per unũ spíritũ nos oẽs in unũ corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi: & oẽs unũ spíritum hausimꝰ. Etenim corpus nõ est unũ membrũ, sed multa. Si dicat pes, non sum manus, non sum de corpore: num idcirco nõ est de corpore? Et si dicat auris, nõ sum oculus, nõ sum de corpore: num ideo non est de corpore? Si totũ corpus oculus, ubi auditꝰ? Si totũ auditus, ubi olfactus? Nũc aũt deus posuit membra, unũquodq; singulatim in corpore, quemadmodũ uoluit. Quòd si essent oĩa unũ membrũ, ubi corpus? Nunc aũt multa quidẽ membra, unũ uero corpus. At non potest oculus dícere manuí, nõ est míhi opus te: aut rursum caput pedibus, nõ est míhi opus uobis. imò multo potius, quæ uidentur membra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quę putamus minus honesta esse corporis, his honorẽ uberiorẽ apponimus: & indecora nostri, copiosiorẽ decorem habent. Cæterum quæ decora sunt nostri, nõ indigent: sed deus simul tẽperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorẽ addens honorẽ, ne sit dissídium in corpore, sed inuicẽ alía, p alijs eandem sollicitudínẽ gerant membra. Et siue patiť unum mẽbrum, simul patiuntur oĩa mẽbra: siue glorificať unũ membrũ, simul gaudẽt oĩa membra. Vos aũt estis corpus Christi, & membra ex parte. Et alios quidem posuit deus in ecclesia, primũ apostolos, deínde pphetas, tertio doctores, deínde potestates, deínde dona sanationũ, subsídia, gubernationes, genera linguarũ. Nũ oẽs apostoli? num oẽs prophetæ? num omnes doctores? num oẽs potestates? num omnes dona habent sanationũ? nũ oẽs línguis loquuntur? num oẽs ínterpretantur? Sectemíni uero dona potiora. Et adhuc his excellentiorẽ uiam uobis ostẽdo. Si XIII

línguis hominũ loquar & angelorum, charitatem aũt non habeã, factus sum æs resonans, aut cymbalũ tinniens. Et si habeam prophetiam, & nouerim mysteria oĩa, omnemq; scientiã: & si habeã oẽm fidẽ, adeo ut montes loco dimoueã, charitatẽ autem non habeã, nihil sum. Et si ínsumam in alímoniam oẽs facultates meas, & si tradam corpus meũ ut cõburar, charitatẽ aũt non habeam, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est: charitas non inuidet:

charitas

ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

ξγ διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομήν, καὶ παράκλησιν, καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσας, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. νυνὶ δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλός, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεύμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστι; προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. ψαλῶ τῷ πνεύματι

πνεύματι

charitas nõ est procax, non inflatur, nõ est fastidiosa, nõ quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, nõ gaudet de iniustitia, sed congaudet ueritati: omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat, oĩa sustinet. Charitas nunq̃ excídit: siue prophetię abolebunť, siue línguæ cessabũt, siue scientia abolebiť. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Ast ubi uenerit quod perfectũ est, tũc qđ ex parte est, abolebitur. Quum essem puer, ut puer loquebar, ut puer sentiebã, ut puer cogitabã. At ubi factus sum uir, abolcuí puerília. Cernimus enim nũc p speculũ in ænígmate, tũc aũt facie ad faciẽ, nunc cognosco ex parte, tunc uero cognoscã quẽadmodũ & cognitus sum. Nunc aũt manet fides, spes, charitas, tria hæc, sed maxíma in his charitas.

Sectemíni charitatẽ, æmulemíni spíritua XIIII

lía, magís tamen ut prophetetis. Nã qui loquitur língua, nõ homínibus loquitur, sed deo. nullus enim audit: spíritu uero loquitur mysteria. Cæterũ q̃ prophetat, homínibus loquitur ædificationẽ & exhortationẽ & cõsolationẽ. Qui loquitur língua, seipsum ædificat: at qui prophetat, cõgregationem ædificat. Volo aũt oẽs uos loq̃ línguis, magis tamen ut prophetetis. Maior eñ q̃ prophetat, q̃ qui loquitur línguis, nísi interpretetur, ut ecclesia ędificationẽ accípiat. Nũc aũt fratres, si uenia ad uos línguis loquens, quíd uobis prodero? nísi uobis loquar aut per reuelationẽ aut p scientiã aut per prophetiã aut per doctrínã? Quin & inanima uocẽ reddentia, siue tibia siue cithara, nísi distínctionẽ sonis dederint, quomodo cognoscetur quod tibia canitur aut cithara? Etenim si incertã uocẽ tuba dederit, quis apparabitur ad bellũ? Sic & uos p línguã, nísi significantẽ sermonẽ dederítis, quomodo intelligetur quod dícitur? erítis enim in aerem loquẽtes. Tam multa, uerbi gratia, genera uocum sunt in mundo, & níhil horum mutũ. Itaq; si nesciero uim uocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus. Itaq; & uos, quãdoquidem sectatores estis spíritũ, ad ędificationẽ ecclesię quærite, ut excellatis. Quapropter quí loquitur língua, oret ut ínterpretetur. Nã si orẽ língua, spíritus meus orat, at mẽs mea fructu uacat. Quíd igitur est? Orabo spíritu, sed orabo & mente. Canam

πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ, τί λέγεις, οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις. ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω. εἴτε γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἀνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου ἐστὶν ἐντολή. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε, ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προ-

spiritu, sed cana & mente. Alioquí si bene dixeris spiritu, ís qui implet locũ indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gratiarum actionẽ? quandoquidẽ quid dicas, nescit. Nam tu quidẽ bene gratias agis, uerum alius non ædificatur. Gratias ago deo meo, quod magis q̃ omnes uos, línguis loquor. Sed ín ecclesía uolo q̃nq; uerba mente mea loq, ut & alíos ínstituã, potius q̃ decem mília uerborũ língua. Fratres, ne lítis pueri sensibus, sed malítia pueri sítis: sensibus uero pfecti sítis. In lege scriptũ est: Varijs línguis & labijs uarijs loquar populo huic, & ne sic quidẽ audient me, dícit dñs. Itaq; línguae signi uice sunt, non ijs qui credunt, sed incredulis: cõtrà prophetía, nõ ín credulis, sed credẽtibus. Ergo si cõuenerít ecclesía tota símul, & oẽs línguis loquant: ingrediãtur aũt indocti aut increduli, nónne dícẽt uos ínsanire? Quòd si oẽs prophetis, ingrediatur aũt incredulus aut índoctus, coarguit ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: & sic occulta cordís eius manifesta fiunt: atq; ita procidẽs ín faciẽ adorabít deũ, renuncíãs quod deus reuera ín uobis sit. Quid ígitur est fratres? Quoties conuenítis, unusquisq; uestrũ cantícũ habet, doctrinã habet, línguã habet, reuelationẽ habet, interpretationẽ habet: omnia ad ædificationẽ fiãt: síue língua quís loquítur, fiat per bínos, aut ad summũ ternos, idq; uicíssim, & unus interpretetur: quòd si non sít interpres, taceat ín ecclesía: cæterũ sibíjpsi loquatur & deo. Prophetę uero duo aut tres loquãtur, & cæteri díjudicẽt. Porrò si alíj fuerit reuelatum assídenti, prior taceat. Potestis enim síngulatím oẽs prophetare, ut omnes díscãt, & omnes cõsolationẽ accipiãt, & spíritus prophetarũ prophetis subíjciũtur. Nõ enim est cõfusiõis autor deus, sed pacis, ut ín omnibus cõgregationibus sanctorũ. Mulieres uestrę ín ecclesíjs sileant: nec enim permíssum est illís ut loquãtur, sed ut subditæ sínt: quẽadmodum & lex dícit. Quòd si quid díscere uolũt, domi suos uíros interrogent. Nam turpe est mulieribus ín cœtu loqui. An à uobis sermo dei profectus est? An ín uos solos incidit? Si quis uídetur propheta esse, aut spíritualis, agnoscat quę scribo uobis, quod dómini sínt præcepta: cæterũ si quis ignorat, ignoret. Proínde fratres ad íd enitamini, ut

prophe-

φητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν, ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι, ὅ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν. εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν. ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα τὸ τέλος, ὅτ' ἂν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὅτ' ἂν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἔσχατος

prophetetis, & loquí línguis ne uetueritis Oĩa decẽter, & secũdũ ordinẽ fiãt. Notũ aũt uobís facio fratres, cuãgelíũ quod euãgelizaui uobís, q̃d & accepístis, ín q̃ & statis, p quod & salutẽ cõsequímini: quo pacto annũciarim uobis, sí tenetis, nisi frustra credidístis. Tradidi enim uobis ín primis, quod et acceperã: quod Christus mortuus fuerit, p peccatis nostrís, secũdũ scripturas: & quod sepultus sit, & q̃ resurrexerit tertío die, secũdũ scripturas: & q̃ uísus sit Cephę, deínde duodecim illís: postea uísus est plus q̃ quĩgẽtis fratrib. símul: ex q̃bus plures manẽt ad hunc usq; diẽ, q̃dã aũt & obdormierũt: deínde uísus est Iacobo, pòst a postolís oĩbus, postremo uero oĩum uelut abortíuo uísus est & mihi. Ego emĩ sum mínimus apostolorũ: q̃ nõ sum ídoneus ut dícar apostolus, propterea q̃ pfequutus sum ecclesíã dei: sed gratía dei sum íd quod sum. Et gratía eíus quæ profecta est in me non fuit ínanis, sed copiosíus q̃ illí oẽs laborauí: nõ ego tamẽ, sed gratía dei quę mihi adest. Síue ígitur ego, síue illi, sic prædícamus, et sic credidístis. Quòd si Christus prædicat à mortuis resurrexísse, quomõ dícũt q̃dã ínter uos nõ esse resurrectionẽ mortuorũ? Porrò si resurrectío mortuorum nõ est, ne Christus q̃dẽ resurrexit. Quòd si Christus nõ resurrexit, ínanis uidelícet est prædicatío nostra, ínanis aũt est & fides uestra. Reperímur aũt & falsí testes dei, q̃m testificati sumus de deo, quod excitauerit Christũ, quẽ nõ excitauit, si uidelícet mortuí nõ resurgunt. Etenim sí mortuí nõ resurgũt, ne Christus q̃dẽ resurrexit. Quòd si Christus nõ resurrexit, supua canea est fides uestra: adhuc estís ín peccatís uestrís. Igĩt & q̃ obdormierũt in Christo, pierũt. Sí ín uíta hac spem ín Christo tantũ fixã habemus, maxime miserabíles omniũ hoĩum sumus. Nũc aũt Christus surrexít ex mortuís, primítiæ eorũ q̃ dormierãt, fuit. Post q̃ emĩ p hoĩem mors, etiã p hoĩem resurrectío mortuorũ. Quẽadmodũ emĩ p Adã oẽs moriunt, ita et p Christũ oẽs uiuificabunt: unusq̃sq; aũt ín proprío ordine: primítiæ Christus, deínde ijq̃ sunt Christí in aduẽtu ípsíus: mox fínís, quũ tradiderit regnũ deo & patrí, quũ aboleuerit omnẽ princípatũ & oẽm potestatẽ ac uírtutẽ: nã oportet eũ regnare, donec posuerit oẽs ínimícos sub pedes suos:

Nouíssimus

ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. πάν-
τα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅτ' ἂν
δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δηλονότι, ἐκ-
τὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτοῦ τὰ πάντα. ὅτ' ἂν
δὲ ὑποταγῇ αὐτοῦ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς
ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται, τοῦ ὑποτάξαντι αὐτοῦ τὰ
πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ
τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νε-
κρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βα-
πτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κιν-
δυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνή-
σκω, νὴ τὴν ἡμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν χρι-
στῷ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. εἰ κατὰ ἄνθρωπον
ἐθηριομάχησα ἐν ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νε-
κροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔ-
ριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρου-
σιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως,
καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινὲς
ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις.
πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχον-
ται; ἄφρον. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ
ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησό-
μενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι,
σίτου, ἢ τινὸς τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτοῦ δί-
δωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν
σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ
αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων,
ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ
* πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώμα-
τα ἐπίγεια. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων
δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα ἡ
ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα
ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. οὕ-
τως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν
φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀ-
τιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ,
ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν,
ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχι-
κόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ γέ-
γραπται. ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀδὰμ
εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος ἀδὰμ εἰς πνεῦ-
μα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον, τὸ πνευματι-
κόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν.
ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτε-
ρος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ
χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπου-
ράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς
ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ
τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελ-
φοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρο-
νομῆσαι οὐ δύνανται. οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρ-
σίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω.
πάντου

* Aliàs πετεινῶν

Nouissimus hostis aboletur mors. Nã oĩa subiecit sub pedes illius. Atq quũ dicat, ꝙ oĩa subiecta sint, palã est, excipiendũ eũ q subiecit illi oĩa. Quũ aũt subiecta fuerint illi oĩa, tũc & ipse filius subijcietur ei qui illi subiecit oĩa, ut sit deus omnia in omnibus. Alioq quid faciẽt ij q baptizãtur pro mortuis, si omnino mortui nõ resurgũt? Cur & baptizãtur pro mortuis? Quid & nos periclitamur omni tẽpore? In dies morior per nostrã gloriationẽ, quã habeo in Christo Iesu dño nostro. Si secundũ hominẽ cũ bestijs depugnaui Ephesi, quę mihi utilitas, si mortui nõ resurgũt? Edamus & bibamus, cras em̃ morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloqa corrũpũt mala. Expergiscimini iuste, & ne peccetis: nam ignorationẽ dei nõnulli habẽt. ad pudorẽ uobis loquor. At dicet aliquis: Quo modo resurgũt mortui? Quali aũt corpore ueniẽt? Stulte. Tu ꝙ seminas, nõ uiuificat̃, nisi mortuũ fuerit. Et hoc quod seminas, nõ corpus quod nascet̃, seminas, sed nudũ granũ, exẽpli causa, tritici aut alicuius ex cæteris. Sed deus illi dat corpus ut uoluit, et unicuiq; seminũ suũ corpus. Nõ omnis caro, eadẽ caro: sed alia quidẽ caro hoĩum, alia uero caro pecorum, alia uero pisciũ, alia uero uolucriũ. Et sunt corpora cœlestia & sunt corpora terrestria. Verũ alia qdẽ cœlestiũ gloria, alia uero terrestriũ: alia gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarũ. Stella siqdẽ à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorũ. Seminat̃ ĩ corruptiõe, resurgit in ĩcorruptibilitate: seminat̃ in ignominia, resurgit in gloria: seminat̃ in infirmitate, resurgit in potẽtia: seminat̃ corpus aĩale, resurgit corpus spirituale. Est corpus aĩale, et est corpus spũale: quẽadmodũ & scriptũ est: Factus est primus homo Adã in animã uiuẽtẽ, extremus Adã in spũm uiuificãtẽ. At nõ primũ, quod spũale, sed quod aĩale, deinde quod spũale. Primus homo de terra, terrenus: secũdus homo, ipse dñs de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi q terreni sunt: & qualis ille cœlestis, tales & ij q cœlestes sũt. Et quẽadmodũ gestauimus imaginẽ trrreni, gestabimus & imaginẽ cœlestis. Hoc aũt dico fratres, quod caro & sanguis regni dei hæreditatẽ cõsequi nõ possunt: neq; corruptio incorruptibilitatis hæreditatẽ accipit. Ecce mysteriũ uobis dico.

Non

πάντου μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντου δὲ ἀλ-
λαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ
ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐ-
γερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμε-
θα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν ἔσω ἐνδύσασθαι ἀφθαρ-
σίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἔσω ἐνδύσασθαι ἀθανα-
σίαν. ὅτ' ἂν δὲ τὸ φθαρτὸν ἔσω ἐνδύσηται
ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται
ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γε-
γραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος.
ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ
νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρ-
τία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τοῦ
δὲ θεῷ χάρις, τοῦ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ
τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ὥστε ἀδελφοί
μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι,
περισσεύοντες ἐν τοῦ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάν-
τοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς
ἐν κυρίῳ.

ξζ περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους,
ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλα-
τίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν
σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέ-
τω, θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅτ'
ἂν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅτ' ἂν δὲ
παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάζητε δι' ὧν
στολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χά-
ριν ὑμῶν εἰς ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ,
κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐ-
λεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅτ' ἂν μακεδονίαν
διέλθω. μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς
ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμά-
σω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πο-
ρεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρό-
δῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ χρόνον τινὰ ὧν μεῖναι
πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ὧν τρέπῃ. ὧν-
μενῶ δὲ ἐν ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύ-
ρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ
ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος,
βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς. τὸ
γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς καὶ ἐγώ. μή
τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ
αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχο-
μαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ
ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα
αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελ-
φῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλ-
θῃ. ἐλεύσεται δὲ, ὅτ' ἂν εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖ-
τε, στήκετε ἐν τῇ πίστει. ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε.
πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ
ὑμᾶς ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι
ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς
ἁγίοις

Non omnes quidẽ dormiemus, omnes tamen immutabimur, in puncto tẽporis, in momento oculi, per extremã tubã. Canet enim, & mortui resurgent incorruptibiles, & nos immutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ, et mortale hoc induere immortalitatẽ. Quũ aũt corruptibile hoc induerit incorruptibilitatẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tũc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in uictoriã. Vbi tuus mors aculeus? Vbi tua inferne uictoria? Aculeus aũt mortis, peccatũ: potentia uero peccati, lex. Sed deo gratia, qui dedit nobis uictoriam, per dominũ nostrũ Iesum Christum. Itaq; fratres mei dilecti, stabiles sitis, immobiles, abundãtes in opere domini semper, quũ sciatis quòd labor uester nõ est inanis in domino. Cæterum de collatione in XVI
sanctos, quemadmodũ ordinaui ecclesijs Galatiæ, ita & uos facite. In una sabbatorum unusquisq; uestrũ apud se seponat, recondẽs quicquid cõmodũ fuerit: ne quum uenero, tunc collationes fiant. Vbi uenero aũt, quoscunq; probaueritis per epistolas, hos mittã ut perferant munificentiã uestram Hierosolymã. Quòd si fuerit operæ preciũ ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur. Veniam aũt ad uos, quũ Macedoniam transiero. Macedoniã enim pertransiturus sum. Apud uos aũt fortè permanebo, aut etiam hybernabo, ut uos me deducatis quocũq; proficiscar. Nolo enim uos nunc in transcursu uidere, sed spero tẽpus aliquantum mansurũ me apud uos, si dominus permiserit. Cõmorabor autem Ephesi, usq; ad diẽ quinquagesimũ. Nam hostiũ mihi apertũ est magnũ & efficax & aduersarij multi. Quòd si uenerit Timotheus, uidete ut absq; metu sit apud uos: opus enim domini operatur, quẽadmodum & ego. Ne quis igitur eum spernat, sed prosequamini eum cum pace, ut ueniat ad me. Expecto enim illũ cum fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multũ hortatus sum illum, ut iret ad uos cum fratribus, & omnino nõ erat uoluntas nunc eundi. Venturus est aũt quũ opportunitatẽ erit nactus. Vigilate, state in fide, uiriliter agite, estote fortes. Omnia uobis cum charitate fiãt. Obsecro autẽ uos fratres: nostis familiã Stephanæ esse primitias Achaiæ, & ꝙ in ministeriũ sanctis

ἁγίοις ἐπᾶξαν ἑαυτῶν, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ, καὶ Φουρτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν Φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους, πρώτη.

ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ Στεφανᾶ καὶ Φορτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου.

sanctis ordinarũt seipsos, ut & uos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laboranti. Gaudeo uero de aduentu Stephanæ & Fortunati & Achaici: quoniam id quod mihi deerat uestri, hi suppleuerũt: refocillauerunt enim spiritũ meũ ac uestrũ: agnoscite itaque huiusmodi. Salutant uos eccle siæ Asiæ. Salutant uos in domino multum Aquila & Priscilla, cum ea quæ in domo est ipsorum ecclesia. Salutant uos fratres omnes. Salutate inuicem osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli: Si quis nõ diligit dominũ Iesum Christũ, sit anathema, maranatha. Gratia domini Iesu Christi sit uobiscum. Dilectio mea cum omnibus uobis in Christo Iesu. Amen.

Ad Corinthios, prior.

Missa fuit è Philippis, per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ
κορινθίους δευτέρας ἐπιστολῆς.

ΤΑύτην ἐπιστέλει ἀπὸ μακεδονίας, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. διαβαλλόμενοι κορίνθιοι τὴν προτέραν ἐπιστολήν, κατηνύγκασαν αὐτὴ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν μαρτυρίαν, καὶ ἐλυπήθησαν, ὡς παρειδότος τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. εἶτα ὑφυποπτάζοντό τινων, τῶν καὶ τὰς προφάσεις τῶν χισμάτων ποιούντων, ὡς τε παρακαθέζεσθαι τῷ γράμματι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιαφορεῖν ἡγεῖσθαι τὴν παρὰ τοῦ χριστοῦ χάριν, καὶ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ λαγχωμένοις. ἦσαν δὲ καὶ περὶ φιλογίας, τῆς εἰς οὓς ἁγίους φροντίζοντος καλῶς. πρὸς ταῦτα οὖν ἀντιγράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται οὗς ἐκβαλόντας τὸν παρανομήσαντα. ἔπειτα ἀξιώσασιν αὐτοὺς αὐθις ἐκτρύσαι, καὶ μετανόησαντα ἐκεῖνον λελῦσαι δεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει περὶ τοῦ νόμου, διαιρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμβάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς γράμμασι τὴν διάνοιαν ὁρᾶσθαι. οὐ γὰρ μόνον ῥῆμά ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἐν τοῖς ῥητοῖς ὅτι, καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τοῦ χριστοῦ ἐλθόντος, καινὴ λύσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ λοιπὸν τὰ παλαιὰ ζητεῖν. ἀλλ' ὡς ἐν καινῇ λύσει, ἐν πᾶσιν ἀναστρέφεσθαι, καὶ ἀργεῖν λοιπὸν τὴν πρόνοιαν. ἀπορρίπτεται δὲ αὐτοῦ καὶ εἴ τι ἐν διαφωνίᾳ, ἢ προτέπεται αὐτὴν μᾶλλον πλεονάζειν. ἐπιτίμησε δὲ οὓς ἐν προσώπῳ λαγχωμένους, καταλεγὼν πάντα, ἅπερ ἐπονθεν ἐν τοῦ λύειν. καὶ τὰς ὀπτασίας δὲ διηγεῖται, ἃς ἑώρακεν, εἴς τε τὸν παράδεισον, καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγείς. εἶτα παραγγέλλει μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν οὓς ἁμαρτάνοντας ἐν συνεσίᾳ, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ὅτι ἐν τῇ ἐπιστολῇ περί τε ἑαυτοῦ, καὶ περὶ κορινθίων, καὶ περὶ ψευδαποστόλων. καὶ ἐκ τούτων τῆς ἐπανορθώσεως, πρόοιμιον εἰς τε τὰ τῆς χάριτος θεοῦ, καὶ περὶ ἀγαθῆς πολιτείας, κατὰ τὸ συμπαθητικὸν μέρος, καὶ τὸ ἐναγώνιον, καὶ τὸ ἀφιλαργύρητον, καὶ περὶ μετανοητικῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῶν ψευδαποστόλων. καὶ ἐκ τούτων ἀλαζονείας καὶ πονηρίας.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM argumentum per Des. Erasmum Rot.

PRimum reddit causas Corinthijs, quare nõ reuiserit illos, quemadmodum pollicitus est epistola superiore: prius quædam præfatus de suis afflictionibus, quas ob euangelium Christi perpetiebatur, ostendens in tantis malis deum sibi fuisse solatio. Mox recõciliat Corinthijs eum, quem superiore epistola iusserat tradi satanæ, ut amanter reciperẽt castigatum, quem peccantem ciecerant. Hæc fermè capite primo ac secundo. Deinde prædicat studium suum in euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pseudapostolos, qui suo seruientes quæstui, suæ studentes gloriæ, nusquã non pelliciebant ad legem Mosaicam, quam Christo sic conabantur admiscere, quasi sine huius accessione non esset spes salutis. Itaque umbris legis Mosaicæ præfert euangelij lucem: subinde adhortãs illos non ad ceremonias legis, sed ad conscientiã uitamq; Christo dignam: testans interim qua synceritate prædicauerit euangelium Christi, quantumq; malorũ eius gratia perpessus sit spe præmij cœlestis. Ad hæc indicat quibus in rebus sita sit potissimum Christiana pietas. Hæc tractãtur in calce capitis secũdi, capite tertio, quarto, quinto, & principio sexti. Nam reliqua huius capitis parte, simulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoscẽtes dignitatem & sanctitatem suæ professionis, modis omnibus abstineant ab inquinamẽtis ethnicorum, cum quibus nihil esset illis cõmune. Quarto loco lenit superioris reprehensionis acerbitatem, collaudãs illorum obedientiam, quod epistolæ suæ, licet obiurgatrici, per omnia paruissent: gratulaturq;, quòd is mœror temporarius summum gaudium utriq; pepererit, uelut quum examaro pharmaco consequitur gratissima sanitas. Quinto loco quũ exemplo Macedonum, tum uarijs argumẽtis ac scripturarum testimonijs prouocat, ut pro sua quisque facultate, proq; animi propensione conferat aliquid in subsidium sanctorum qui Hierosolymis agebant, memor hoc sibi mandatũ à Petro: ad hoc negocij missso Tito cum altero collega, ut plerique putant, Luca, quos cõmendat Corinthijs, Hæc agit capite octauo & nono. Sexto, quos ante taxauit oblique, palàm insectatur pseudapostolos, qui fastu ac supercilio dignitatem ac maiestatem apostolicam præ se ferebant, Paulum in contemptum uocantes uelut humilem, ut qui cerdonicam exercuerit, uelut imperitum & infantem, ad hæc toties cæsum ac uexatum iniurijs. Aduersus hos autoritatem suam asserit apud Corinthios, testans nusquam sibi deesse autoritatem ac potestatem apostolicam, sed qua nolit uti, grauandis alijs, quemadmodum cæteri, sed tantum ad commodum suorum & Christi gloriam. Deinde præfatus ueniam stultitiæ, quòd de se gloriosius quædam dicere cogeretur: primum æquat se summis apostolis: deinde præfert etiam, idq; multis nominibus, uel quòd latius sparserit euangelij doctrinam, uel quòd unus gratuito eam tradiderit, neq; per se neq; per suos grauans Achaicos, uel quòd plura perpessus sit euangelij causa, quàm illorum quisquam: ea sibi gloriæ uertens, ob quæ quibusdam uidebatur contemptior. Porrò sermonis imperitiam agnoscens modestiæ causa, rerum scientiam sibi uindicat, ne quid uel hic desiderent. Postremo quoniam pseudapostoli fictis angelorum uisionibus sese ueditabant apud simplices, Paulus ueram & insignem adducit uisionem, se raptum in tertium usque cœlum, atq; illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè capite decimo, undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pseudapostolos relaberentur in pristina uitia, testatur sibi in animo esse, inuisere illos: cum autoritate interminãs, ne tales eos offendat, ut sui similis esse cogatur: aut ne, sicut epistola sæuire coactus est, ita presens quoq; sæuire cogatur, quod antehac non fecerit, quum suo iure potuisset. Hæc agit in calce capitis duodecimi, & capite decimotertio. Græcorum inscriptiones testantur, hanc epistolam missam è Philippis per Titum & Lucam. Cæterum argumenta quæ nullo autore, sed commoda breuitate habẽtur in Latinis codicibus, testantur, per eosdem missam è Troade: nam huius loci meminit capite secundo.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS SECVNDA

α ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ὑμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν, τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ χριστοῦ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν, εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

β οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι κατὰ ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

γ οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε, καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμὲν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν

PAVLVS apostolus Iesu Christi per uoluntatẽ dei, ac Timotheus frater, cõgregatiõi dei quæ est Corinthi, una cũ sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia: gratia uobis & pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui est pater misericordiarũ, & deus omnis cõsolationis, consolans nos in omni afflictione nostra, in hoc ut possimus cõsolari eos qui sunt in quauis afflictione, per cõsolationẽ qua ipsi nosipsos consolatur deus. Quoniã sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christũ abũdat & cõsolatio nostra. Siue aũt affligimur, id fit pro uestri consolatione ac salute quæ operatur in tolerãtia earũdem afflictionũ, quas & nos patimur: siue cõsolationẽ accipimus pro uestri consolatione ac salute, spes etiam nostra firma est pro uobis, quũ sciamus quod quemadmodũ participes estis afflictionũ, sic futuri sitis & cõsolationis. Non enim uolumus uos ignorare fratres, de afflictione nostra quæ nobis accidit in Asia, quoniam supra modũ grauati fuimus supra uires, adeo ut desperauerimus etiã de uita. Quin ipsi in nobisipsis, sententiã mortis acceperamus, ne confideremus in nobisipsis, sed in deo, qui ad uitam suscitat mortuos, qui ex tãta morte eripuit nos, & eripit: in quo spem fixã habemus, quod etiã posthac erepturus sit, simul adiuuãtibus et uobis, per deprecationẽ pro nobis, ut ex multis personis, pro dono in nos collato, p multos gratiæ agãtur pro nobis: nam gloriatio nostra hęc est, testimoniũ conscientiæ nostræ: quod cũ simplicitate & synceritate dei, nõ sapiẽtia carnali, sed per gratiã dei conuersati fuerimus in mundo, abũdantius aũt erga uos. Non eñ alia scribimus uobis, q̃ quæ legitis aut etiam agnoscitis. Spero aũt quod usq; ad finem quoq; agnoscetis, quẽadmodũ & agnouistis nos ex parte, quoniam gloria uestra sumus, quẽadmodum & uos nostra, in die domini Iesu. Et hac fiducia uolebã ad uos uenire prius, ut geminã apud uos initẽ

χάριν ἔχωμεν, καὶ διὰ ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλευόμενος μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι; ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἰησοῦς χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν διὰ ἡμῶν κηρυχθείς, δι' ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστόν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν· τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν, λύπην σχῶ, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μή πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ

gratiã, & p uos ptrãsire in Macedoniã, & rursum à Macedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci in Iudæã. Hoc igitur quũ in aõ uersarẽ, nuncubi leuitate sum usus? aut nũ quæ cogito, secũdũ carnẽ cogito? Vt sit apud me quod est, etiã, etiã, & quod est, nõ, non. Imò fidelis deus q̃ sermo noster erga uos, nõ fuit etiã & nõ. Nam dei filius Iesus Christus, q̃ inter uos p nos prædicatus est, p me & Syluanũ ac Timotheũ, nõ fuit etiã & nõ, sed etiã p ipsum fuit. Quotq̃t enim sunt promissiones dei, p ipsum sunt etiã, & p ipsum amẽ, deo ad gloriã p nos. Porrò q̃ cõfirmat nos unà uobiscũ in Christũ: & q̃ unxit nos, deus est: q̃ etiã obsignauit nos, deditq; arrã spiritus in cordib. nostris. Ego uero testẽ deũ inuoco in animã meã, q̃ parcens uobis, nõdũ uenerim Corinthũ, nõ q̃ dominemur uobis noĩe fidei, sed adiutores sumus gaudij uestri: nã fide statis. Sed de 11
creui apud memetipsum hoc, non iterũ cũ dolore ad uos uenire. Nam si ego mœrore uos afficiã, & q̃s est q̃ exhilaret me, nisi is qui mœrore afficit ex me? Et scripsi uobis hoc ipsum: ne si uenissem ad uos, dolorẽ caperẽ ex his, ex q̃bus oportebat me capere uoluptatẽ: fiduciã hãc habẽs erga uos oẽs, q̃ meũ gaudiũ omniũ uestrũ sit. Nã ex multa afflictiõe & anxietate cordis scripsi uobis, p̃ multas lachrymas, nõ ut mœrore afficeremini, sed ut cognosceretis charitatẽ quã habeo abũdãtius erga uos. Quòd si q̃s dolore affecit, nõ me dolore affecit, sed ex parte, ne aggrauẽ omneis uos. Sufficit istiusmodi homini increpatio hæc, quæ facta est à plurib. adeo ut è diuerso magis cõdonare debeatis & consolari: ne quo modo fiat, ut immodico dolore absorbeat᷑ huiusmodi. Quapropter obsecro uos, efficite ut ualeat in illũ charitas. Nã & in hoc scripserã ut cognoscerẽ probationẽ uestri an ad oĩa obedientes sitis. Cui uero cõdonatis aliq̃d, & ego cõdono. Nã et ego si q̃d cõdonaui, cui cõdonaui, propter uos cõdonaui in cõspectu Christi, ne occuparemur à satana. Non eĩm illius cogitatiões ignoramus. Cęterũ quũ uenissem Troadẽ in euãgeliũ Christi, & ostiũ mihi esset apertũ p dñm, nõ habui relaxationẽ spũ meo, eo quod nõ inuenissem Titũ fratrẽ meũ, sed dimissis illis abij in Macedoniã. Deo aũt gratia, qui semper triũphat p nos in Christo, & odorẽ notitię

suæ

τοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι χρεσοῦ ἐσμεν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατ' ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. εἰ μὴ χρήζομέν ὡς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ, διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίαις σαρκίναις.

πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμέν ἀφ' ἑαυτῶν, λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτέινει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λιθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου, ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

suæ manifestat per nos in omni loco. Quoniam Christi bona fragrantia sumus deo, in his q̃ salui fiunt: & in his qui pereũt, his quidem odor mortis ad mortem: illis uero odor uitæ ad uitã. Et ad hęc quis idoneus? Nõ enim sumus ut pleriq; cauponãtes sermonẽ dei, sed uelut ex synceritate, sed uelut ex deo in cõspectu dei per Christũ loquimur. Incipimus rursus nosipsos cõ- III
mendare. Nũ egemus ut nonnulli cõmendatitijs epistolis apud uos, aut à uobis cõmẽdatitijs? Epistola nostra uos estis, inscripta in cordibus nostris: quę intelligitur & legit᷑ ab omnibus hominib. dum declaratis q̃ estis epistola Christi, subministrata, à nobis inscripta, nõ atramento, sed spũ dei uiuentis, nõ in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis. Fiduciã aũt huiusmodi habemus per Christũ erga deum, nõ q̃ idonei simus, ex nobisipsis cogitare quic q̃ tanq̃ ex nobisipsis: sed si ad aliquid idonei sumus, id ex deo est, q̃ et idoneos fecit nos ministros noui testamẽti, nõ literæ sed spiritus: nam litera occidit, spũs aũt uiuificat. Quòd si administratio mortis in literis, deformata in saxis, fuit in gloria, adeo ut nõ possent oculos intẽdere filij Israel in faciẽ Mosi, propter gloriã uultus eius, quę abolebatur: cur nõ potius administratio spũs erit in gloria? Nã si administratio condemnationis gloria, multo magis excellit administratio iustitiæ in gloria. Quandoquidẽ ne glorificatũ quidẽ fuit, q̃ glorificatũ est in hac parte, propter eminẽtẽ gloriã. Etenim si quod abolẽ᷑ fuit in gloria, multo magis id quod manet, est in gloria. Itaq; quum habeamus huiusmodi spem, multa libertate utamur: et nõ quemadmodũ Moses ponebat uelamen in facie sua, ne intenderẽt filij Israel in finẽ eius quod abolebat᷑. Sed obcæcati sunt sensus illorũ. Nã usq; ad diem hodiernũ, idem uelamen in lectione ueteris testamenti manet, nec tollit᷑ uelũ, quod per Christũ abolẽ᷑: sed ad hunc usq; diem quũ legitur Moses, uelamen cordib. illorũ impositũ est: at ubi conuersi fuerint ad dominum, tolletur uelamẽ. Dñs aũt spiritus est. Porrò ubi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriã domini in speculo repræsentãtes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu.

διὰ ὅπερ ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστάνοντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν, εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.

οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει

Propterea quũ miniſterium hoc habeamus, ut noſtri miſertus eſt deus, haud degeneramus, ſed reiecimus occultamẽta de decoris, nõ uerſantes per aſtutiã, neq; dolo tractãtes uerbũ dei, ſed manifeſtatiõe ueritatis, cõmendãtes noſipſos apud omnẽ cõ ſcientiã hominũ, in cõſpectu dei. Quod ſi adhuc uelatũ eſt euangeliũ noſtrũ, in his qui pereũt uelatũ eſt: in quibus deus huius ſeculi excæcauit ſenſus incredulorũ, ne illuceſceret illis lumẽ euãgelij gloriæ Chriſti, q eſt imago dei. Nõ enim noſipſos prædicamus, ſed Chriſtũ Ieſum dñm: nos aũt ſeruos ueſtros propter Ieſum. Qm̃ deus eſt, q iuſſit è tenebris lucẽ illuceſcere, q luxit in cordibus noſtris, ad illuminationem cognitiõis gloriæ dei, in facie Ieſu Chriſti. Habemus aũt theſaurũ hũc in teſtaceis uaſculis, ut uirtutis eminẽtia ſit dei, & nõ ex nobis, dũ in oĩbus premimur, at nõ anxij reddimur: laboramus, at non deſtituimur: perſequutionẽ patimur, at nõ in ea deſerimur: deijcimur, at nõ perimus: ſemp mortificationẽ dñi Ieſu in corpore circũferentes, ut & uita Ieſu in corpore noſtro manifeſtet. Semper enim nos qui uiuimus, in mortẽ tradimur propter Ieſum, ut & uita Ieſu manifeſtetur in mortali carne noſtra. Itaq; mors qdẽ in nobis agit, uita uero in uobis. Cæterũ quũ habeamus eundẽ ſpiritum fidei, iuxta illud quod ſcriptũ eſt: Credidi, & ideo loquutus ſũ: & nos credimus, quapropter & loquimur, ſciẽtes quod qui ſuſcitauit dñm Ieſum, nos quoq; p Ieſum ſuſcitabit, & cõſtituet uobiſcum. Nam oĩa propter uos, ut beneficiũ quod exundauit, pluribus gratias agẽtibus exuberet in gloriã dei. Propterea nõ defatigamur ſed quãuis externus homo noſter corrumpi, internus tamen renouat in dies ſingulos. Nã momẽtanea leuitas afflictionis noſtræ mire ſupra modum æternũ põdus gloriæ parit nobis, dum nõ ſpectamus ea quæ uidentur, ſed ea quæ nõ uidẽtur. Nã quę uident, tẽporaria ſunt: at quæ nõ uidentur, ẽterna.

Scimus em̃ quod ſi terrenũ noſtrũ domicilij huius tabernaculi deſtructũ fuerit, ædificationẽ ex deo habemus, domicilij nõ manufactũ, æternũ in cœlis. Nã in hoc gemimus, domicilio noſtro qd' è cœlo eſt, ſuperindui deſiderãtes. Si tamẽ induti, nõ nudi reperiemur. Etenim qui ſumus in hoc tabernaculo, gemimus oneratí: propterea quod nolimus exui, ſed ſuperinduí, ut abſorbeatur mortalitas à uita. Porrò q parauit nos in hoc ipſum, deus eſt: q idẽ dedit nobis arrabonẽ ſpũs. Itaq; bono aĩo ſumus ſemp, & ſcimus q quũ domi ſumus in corpore, pegrinamur à deo. Per fidẽ enim ambulamus, nõ per ſpeciẽ. Cõfidimus aũt & pbamus magis, pegre abeſſe à corpore, & præſentes adeſſe apd deũ. Quapropter cõtendim⁹, ſiue domi præſentes, ſiue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Oẽs em̃ nos manifeſtari oportet coram tribunali Chriſti, ut reportet unuſq; q ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, ſiue bonũ ſiue malũ. Sciẽtes igitur terrorẽ illum dñi, ſuademus hominib. deo uero manifeſti ſumus. Spero aũt nos et in cõſcientijs ueſtris manifeſtos eſſe. Non enim iterũ noſipſos cõmendamus uobis, ſed occaſionem damus uobis gloriãdi de nobis, ut aliq d habeatis aduerſus eos qui in facie gloriant̃, et nõ in corde. Nã ſiue inſanimus, deo inſanimus: ſiue ſani ſumus, uobis ſani ſum⁹. Charitas enim Chriſti cõſtringit nos, iudicantes illud, q ſi unus p omnib. mortuus fuit, ergo oẽs mortui fuerũt: & pro oĩbus mortuus eſt, ut qui uiuunt, poſthac non ſibi uiuant, ſed ei qui p ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Itaq; nos poſthac neminẽ nouimus ſecũdũ carnem. Porrò etiã ſi cognouimus Chriſtũ ſecundũ carnem, nunc tamen nõ amplius nouimus. Proinde ſi quis eſt in Chriſto, noua creatura eſt. Vetera præterierunt, ecce noua facta ſunt omnia. Omnia aũt ex deo, qui recõciliauit nos ſibi per Ieſum Chriſtũ, deditq; nobis miniſterium recõciliationis: quando quidẽ deus erat in Chriſto, mundũ reconciliãs ſibi, nõ imputans eis peccata ſua, & poſuit in nobis ſermonẽ recõciliationis. Itaq; nomine Chriſti legatione fungimur: tanq; deo uos obſecrante per nos, rogamus, p Chriſto, reconciliemini deo: eum enim qui nõ nouit peccatum, pro nobis peccatũ fecit, ut nos efficeremur iuſtitia dei per illum. Quin & adiuuãtes obſecramus, ne in uacuum gratiam dei receperitis. Dicit enim: In tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis ſuccurri tibi. Ecce nunc tempus acceptũ, ecce nũc dies ſalutis. Ne quam uſquam demus offenſionẽ, ne reprehẽdatur miniſterium,

σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, * ἐπ' οἷς οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός, ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμεθα. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, λογισάμενοι τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις, τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς. ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ, κόσμου καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν

ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

ιη τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς Κορίνθιοι. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστοῦ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

ιθ ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν.

κ πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν

sed in oĩbus cõmendemus nosipsos ut dei miníſtri, in tolerãtia multa, in afflictionib. in neceſſitatib. in anxietatib⁹, in plagis, in carceribus, in ſeditionib. in laborib⁹, in uigilijs, in ieiunijs, ĩ puritate, in ſcíẽtia, in animi lenitate, in benignitate, in ſpũ ſancto, in charitate nõ ſimulata, ĩ ſermone ueritatis, in potẽtia dei, per arma iuſtitiæ dextra ac ſiniſtra, p gloriã & ignominiã, per cõuitia & laudes: quaſi impoſtores, & tamen ueraces: quaſi ignoti, & tñ noti: quaſi moriẽtes, & ecce uiuimus: quaſi correpti, et non occiſi: quaſi dolentes, ſemp tamen gaudentes: quaſi pauperes, multos tamen ditãtes: ut níhil habẽtes, & tamen oĩa poſſidentes.

Os noſtrũ apertum eſt erga uos Corinthíj: cor noſtrũ dilatatũ eſt: nõ eſtis anguſti in nobis, ſed anguſti eſtis in uiſceribus ueſtris. Eandẽ autẽ remunerationẽ ut à filijs exígo. Dilatemini & uos, ne ducatis iugũ cũ incredulís. Quod eñ conſortiũ iuſtitiæ cũ iniuſtitia? aut quæ cõmunio lucí cũ tenebris? aut quæ cõcordia Chriſto cũ Belíal? aut quæ pars fideli cũ infideli? aut qd cõuenit templo dei cũ ſimulacris? Nã uos templũ eſtis dei uiuentis, quemdmodũ dixit deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorũ deus: et ipſi erunt míhi populus. Quapropter exíte de medío illorũ, & ſeparemini ab illís, dicit dñs: & immundũ ne tetigeritis, & ego ſuſcípiã uos, et ero uobis loco patris, & uos eritis míhi uice filiorũ ac filiarũ: dicit dñs omípotẽs. Has VII
ígit̃ p̃miſſiones quũ habeamus chariſſimi, mũdemus noſipſos ab omni inq̃namento carnis ac ſpũs, p̃ficiẽtes ſanctimoniã cum timore dei. Capaces eſtote noſtri: neminẽ læſimus, neminẽ corrupimus, neminẽ frauduimus. Nõ hoc ad cõdemnationẽ ueſtri dico. Siquidẽ iam ante dixi uobis, q̃ ĩ cordibus noſtris eſtis ad cõmoriendũ & cõuiuendum. Multa míhi fiducia erga uos, multa míhi gloriatio de uobis, ĩpletus ſum cõſolatione, uehemẽter exundo gaudio in omni afflictione noſtra. Etẽm quũ uenìſſemus in Macedoniã, nullam habuit relaxationẽ caro noſtra, ſed in omĩbus afflígebamur. Foris pugnæ, íntus terrores. Verũ q conſolat̃ humíles, cõſolatus eſt nos deus p aduentũ Titi: nõ ſolum aũt per aduentum illius, uerũetiam per cõſolationem quam ille accepit de uobis, cũ annunciaret nobis

ueſtrum

ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γάρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται. ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἵνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἵνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' εἵνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα· ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτως καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ Τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

κα γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

κβ ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε

ad corinthios 197

ueſtrũ deſiderĩũ, ueſtrũ fletum, ueſtrũ pro me ſtudiũ, adeo ut magis gauiſus fuerim. Nã etiã ſi cõtriſtaui uos p epiſtolã, nõ me pœnitet, etiã ſi pœnituiſſet. Video nãq; q epiſtola illa, tametſi ad tempus cõtriſtauit uos. Nunc gaudeo, non q cõtriſtati fueritis, ſed q cõtriſtati ſitis ad pœnitentiã. Nã contriſtati eſtis ſecundũ deũ, ſic ut nulla in re detrimento ſitis affecti p nos. Nam q ſecundũ deum eſt dolor, is pœnitentiã ad ſalutem haud pœnitendã parit: cõtrà mundi dolor mortẽ adfert. Ecce eñ iſtuc ipſum, q ſecundũ deum cõtriſtati fuiſtis, quãtam in uobis genuit ſolicitudinem, imò ſatisfactionem, imò indignationẽ, imò timorẽ, imò deſiderĩũ, imò æmulationẽ, imò uindictam. Siquidẽ ubiq; cõmendaſtis uoſipſos, q puri ſitis in eo negocio. Proinde tametſi ſcripſi uobis, nõ id feci eius cauſa qui læſerat, nec eius cauſa qui læſus fuerat, ſed ob id ut palã fieret ſtudiũ ueſtrũ pro nobis apud uos in cõſpectu dei. Idcirco conſolatione accepimus ex cõſolatione ueſtri: q̃ uberius inſup gauiſi ſumus ob gaudiũ Titi, q refocillatus ſit ſpũs illíus ab oĩbus uobis, q ſi quid apud illũ de uobis gloriatus ſum, nõ fuerim pudefactus, ſed ut oĩa cum ueritate loquuti ſumus uobis, ita & gloriatio noſtra qua uſus erã apud Titũ, ueritas facta eſt. Et uiſcera illíus maiorẽ in modũ erga uos affecta ſunt, dũ recolit omniũ ueſtrum obedientiã, quẽadmodũ cum timore ac tremore exceperitis ipſum. Gaudeo q in oĩb. confidã uobis. Certiores aũt VIII
uos facio fratres, de gratia dei quæ data fuit in eccleſijs Macedoniæ, quoniã p multam probationem afflictionis exuberauit gaudiũ illorum, et profunda paupertas illorum exundauit in diuitias ſimplicitatis ipſorũ. Nã pro uíribus teſtor, etiã ſupra uires prõpti fuerunt, multa cũ obteſtatione rogãtes nos, ut beneficiũ & ſocietatẽ miniſterij ſuſciperemus in ſanctos: ac nõ quatenus ſperabamus, quinetiã ſemetipſos dederunt primũ dño, deinde & nobis per uoluntatem dei, in hoc ut adhortaremur Titum, ut quemadmodũ ante cœpiſſet, ità et cõſummaret hanc quoq; erga uos beneficentiã. Imò quẽadmodũ ubiq; abũdatis fidẽ & ſermone & ſcíẽtia & omi diligẽtia & in ea quæ ex uobis erga nos eſt charitate, facite ut in hac quoq; beneficẽtia abun-

detis

τε. οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται. ὁ τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε. καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησε. χάρις δὲ τῷ θεῷ, τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ὑμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν. στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, προνοούμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργὸς, εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοι ἐστὶ τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν. ὅτι ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε.

μή πως

detis. Nõ secundũ imperiũ loquor, sed per sollicitudinẽ erga alios, etiã uestrę dilectionis syncerit atẽ approbãs. Nostis eñ beneficentiã dñi nostri Iesu Christi, ꝙ propter uos paup factus sit, quũ esset diues, ut uos illius paupertate ditesceretis. Et cõsiliũ in hoc do, nã hoc uobis cõducit: q̃ quidẽ non solũ facere, uerũ etiã uelle iam cœpistis anno superiore. Nunc aũt & illud quod facere cœpistis, perficite: ut quemadmodum uoluntas prõpta fuit, ita & pficiatis ex eo q̃d potestis. Etem̃ si prius adsit animi prõptitudo, ea iuxta quicq̃d illud est qđ possidet aliquis, accepta est, nõ iuxta id qđ non possidet. Nõ enim ut alijs relaxatio sit, uobis aũt angustia, sed ut ex æquabilitate in præsenti tẽpore uestra copia illorũ succurrat inopię, & illorum copia uestræ succurrat inopię, ut fiat ęquabilitas, quẽadmodũ scriptũ est: Qui multũ habebat, huic nihil supfuit: & qui paulũ habebat, is nihilominus habuit. Gratia aũt deo qui dedit eãdẽ sollicitudinẽ ꝑ uobis in corde Titi, q̃ exhortationẽ acceperit: quin poti⁹ quũ esset diligẽtior, suapte spõte ad uos uenerit. Misimus aũt unà cũ illo fratrẽ eum cuius laus est in euãgelio p oẽs ecclesias: nec id solũ, uerum etiã delectus est ab ecclesijs, comes pegrinationis nostræ, cũ hac beneficentia q̃ administrať à nobis ad eiusdẽ dñi gloriã, & animi uestri prõptitudinem: declinãtes hoc, ne q̃s nos carpat ĩ hac exuberãtia quę administrať à nobis, procurantes honesta, nõ tantũ coram dño, sed etiã corã hoĩbus. Misimus aũt una cũ illis fratrẽ nostrũ, quẽ pbaueramus in multis sæpenumero diligentẽ, nũc aũt multo diligentiorẽ, ob multam fiduciã, quã habeo erga uos, siue Titi noĩe, qui socius meus est, & erga uos adiutor, siue aliorũ, qui fratres nostri sunt & legati ecclesiarũ, gloria Christi. Proinde documentũ charitatis uestræ & nostræ de uobis gloriationis, in eos demonstretis etiam in cõspectu ecclesiarũ. Nam de submi- IX
nistratione quidem quæ fiat in sanctos, superuacuũ est mihi scribere uobis. Noui eñ prõptitudinem animi uestri, quã de uobis iacto apud Macedones, ꝙ Achaia parata est ab ãno supiore, & uestrũ exẽplũ puocauit cõplures. Misi tñ hos fratres, ne gloria nostra qua glorior de uobis, ĩanis fiat ĩ hac parte, ut quẽadmodũ dicebã parati sitis,

ne quo

μή πως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὥσπερ πλεονεξίαν. τοῦτο δὲ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησι, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν * εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

* Aliâs εὐχαριστιῶν

ι αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πρᾳότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας, ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χρι-

στοῦ

ne quo pacto fiat, ut si mecũ uenerint Macedones, & offenderint uos ĩparatos, nos pudore suffundamur, ut ne dicã uos ĩ hoc argumẽto gloriatiõis. Proinde necessariũ arbitratus sum adhortari fratres, ut prius accederẽt ad uos, & præpararẽt iam ante pmissam bonã collationem uestrã, ut ea sit in prõptu, sic tanq̃ bona collatio, & nõ tanq̃ fraudatio. Illud aũt *dico*: Qui sementẽ facit parce, is parce messurus est. Et q̃ sementem facit, libenter ac benigne largiẽdo, copiose messurus est, unusquisq; secundũ ꝑpositũ cordis, nõ ex molestia aut necessitate: nam hilarẽ datorem diligit deus. Potẽs est aũt deus efficere, ut totum beneficiũ in uos exuberet: ut in oĩbus omnẽ sufficiẽtiã habentes, exuberetis in omne opus bonũ, quemadmodũ scriptũ est: Dispersit, dedit pauperib. iustitia eius manet ĩ seculũ. Porrò q̃ suppeditat semen seminãti, is & panẽ in cibũ suppeditet, & multiplicet sementẽ uestrã, & augeat ꝓuentus iustitiæ uestræ, ut in oĩbus locupletemini, in omnẽ simplicitatem, quæ p nos efficit, ut gratiæ agãtur deo. Nã functio huius ministerij nõ solum supplet ea quæ desũt sanctis, uerũ etiã exuberat in hoc, ꝙ per multos agantur gratiæ deo, q̃ per ꝓbationem ministerij huius glorificant deũ sup obediẽtia cõsensus uestri in euangeliũ Christi, & de simplicitate cõmunicationis in ipsos, & in omneis, & in illorũ oratione ꝑ uobis, q̃ desiderãt uos ꝓpter eminẽtem gratiã dei in uobis. Gratia autem deo sup inenarrabili suo munere.

Cæterũ ipse ego Paulus obsecro uos p X
lenitatem & mãsuetudinem Christi, q̃ iuxta faciem quidẽ humilis sum inter uos, absens tamẽ audax sum erga uos. Rogo aũt uos, ne præsens audeã ea fiducia, qua cogito audax fuisse in quosdã, qui putãt nos ueluti secundũ carnem ambulare: nam in carne ambulãtes non secundũ carnem militamus. Siq̃dem arma militiæ nostrę non carnalia sunt, sed potentia deo, ad demolitionem munitionũ, quib. cõsilia demolimur, & oẽm celsitudinẽ quæ extolliť aduersus cognitionẽ dei, & captiuã ducimus omnẽ cogitationem ad obediendũ Christo, & in promptu habemus uindictã aduersus omnem inobedientiã, quum impleta fuerit uestra obedientia. Quæ in cõspectu sunt, uidetis? Si quis de seipso cõfidit, quòd Christi

sti

σοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χριστοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ κατοισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν, ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραὶ, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστάντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

κδ ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρόν τι ἀφροσύνης. ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. ἁρμοστάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ, μή πως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν.

κε εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνείχεσθε. λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς, οὐ κατενάρκησα

ὁ δὲ

sti sit, illud rursum perpendat ex seipso, q̃ quemadmodum ipse Christi est, ita et nos Christi sumus. Nam si et amplius quippiã glorier de potestate nostra, quã dedit dñs nobis in ædificationẽ, & nõ in destructionem uestri, non pudefiã, ne uidear ceu per terrefacere uos per epistolas. Nam epistolæ quidẽ, inquit, graues sunt & robustę, at præsentia corporis infirma, & sermo contemptus. Hoc reputet q̃ istiusmodi est, q̃ quales sumus sermone p̃ epistolas, quũ absumus, tales sumus & quũ adsum⁹, facto, Non em̃ sustinemus inserere, aut cõferre nosipsos cum quibusdã, q̃ seipsos cõmendant. Sed isti nõ intelligunt, q̃ ipsi inter se se seipsos metiunt̃, & comparãt semet sibi. At nos nõ in immẽsum gloriabimur, uerũ iuxta mensurã regulæ, qua partitus est nobis deus, mensura ptingendi etiã usq̃ uos. Non em̃ quasi nõ ptingamus usq̃ ad uos, extẽdimus nosipsos supra modũ. Nã usq̃ ad uos quoq̃ puenimus in euãgelio Christi, nõ in immensum gloriantes sup̃ alienis laboribus: sperãtes futurũ, ut suboleſcente fide uestra ĩ uobis, magnificemur iuxta regulã nostrã in exuberantiã: ut ijs quoq̃ regionibus quæ ultra uos sunt, euangelizẽ, nõ per alienã regulam, ut de his quæ parata sunt gloriemur: sed q̃ gloriaf̃, in dño glorietur. Nõ enim q̃ seipsum cõmendat, ille probatus est, sed is quem dñs cõmendat.

Vtinã tolerasſetis me pauliſper in inſi- xi
piẽtia mea: imò & suffertis me: nam zelotypus sum erga uos, dei zelo. Adiunxi em̃ uos uni uiro, ut uirginẽ castã exhiberetis Christo: sed metuo ne quà fiat, ut quemadmodũ serpẽs Euã decepit uersutia sua, ita corrũpan̄ sensus uestri à simplicitate, quæ erat erga Christũ. Nam si is q̃ uenit, aliũ Iesum prędicat, quẽ nõ prędicauimus: aut si spiritũ aliũ accipitis, quẽ non accepistis, aut euangeliũ aliud quod nõ accepistis, recte sustinuissetis. Arbitror enim me nihilo inferiorẽ fuisse eximijs apostolis. Cæterũ licet impitus sim sermone, nõ tamen scientia. Verũ ubiq̃ manifesti fuimus in omnib. erga uos. Num illud peccaui, q̃ meipsum humiliarim, ut uos exaltaremini, q̃ gratuito euangelium dei prædicauerim uobis? Cęteras ecclesias deprædat⁹ sum accepto ab illis stipẽdio, quo uobis inseruirẽ. Et cũ apud uos essem & egerẽ, non onerosus fui

cuiq̃

οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσαναπληρωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. ἔστιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεταί μοι εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν, τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς καὶ ἡμεῖς.

κς οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα μικρόν τι κἀγὼ καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν. ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ ἰουδαίων τεσσαρακοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην. ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυαγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτὸς, ἡ ἐπισύστασίς μου, ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.

ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδο-

μαι

cuiq̃. Nam quod mihi deerat, suppleuerũt fratres q̃ uenerãt à Macedonia: et in oĩbus sic me seruabã, ne cui essem onerosus, atq̃ ita seruabo. Est ueritas Christi in me, q̃ hęc gloriatio nõ interrũpetur contra me in regionibus Achaię. Quapropter? An quod nõ diligã uos? Deus nouit. Verũ quod facio, idẽ & faciã, ut amputẽ occasionẽ ijs q̃ cupiũt occasionẽ: ut in eo de quo gloriant̃, reperiant̃, quẽadmodũ & nos. Siq̃dẽ istiusmodi pseudoapostoli, operarij dolosi sunt, sũpta p̃sona apostolorũ Christi: atq̃ haud mirũ, quãdoquidẽ ipse satanas trãsfiguraf̃ in angelũ lucis. Nõ magnũ est igit̃, si & ministri illius p̃sonã in se trãsferũt, quasi sint ministri iustitiæ, quorũ finis erit iuxta opera eorũ. Iterũ dico, ne q̃s me putet insipientẽ esse, alioquin & iã ut insipientẽ accipite me, ut paululũ q̃ddã & ego glorier. Quod dico, non dico secundũ dñm, sed uelut per insipientiã, in hoc argumẽto gloriationis. Quãdoquidẽ multi gloriant̃ secundũ carnẽ, & ego gloriabor. Libenter em̃ suffertis insipiẽtes, quum sitis sapiẽtes. Suffertis em̃, si q̃s uos in seruitutẽ adigit, si q̃s exedit, si q̃s accipit, si q̃s attollit sese, si q̃s uos in faciem cædit: iuxta cõtumeliã loquor: perinde quasi nos infirmi fuerimus. Imò in quo cunq̃ audet aliq̃s, per insipientiã loquor, audeo & ego. Hebræi sunt, sum & ego. Israelitę sunt, sum & ego. Semẽ Abrahę sũt, sum & ego. Ministri Christi sunt, desipiẽs loquor, excellentius sum ego: in laboribus copiosius, in uerberibus sup̃ modũ, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter: à Iudæis q̃nquies quadragenas plagas, una minus, accepi: ter uirgis cæsus fui: semel fui lapidatus: ter naufragiũ feci: nocte ac die in p̃fundo egi: in itineribus sæpe, in periculis fluminũ, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gẽtib. periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres: in labore & molestia, in uigilijs sępe, in fame et siti, in ieiunijs sæpe, in frigore & nuditate: præter ea quę extrinsecus accidũt, incũbẽs mihi quotidiana cura omniũ ecclesiarum. Quis infirmaf̃, & ego nõ infirmor? Quis offendit̃, & ego non uror? Si gloriari oporteat, de his quę infirmitatis meæ sũt, gloriabor. Deus & pater dñi nostri Iesu Christi xii
q̃ est laudãdus in secula, nouit q̃ nõ men-

C tiar

μαι. ἐν δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δὲ μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι. ἀρκεῖσοί σοι ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δυναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ. ὅτ' ἀν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος. ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧσσον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς τίτος; οὐ

tiar. In Damasci ciuitate, gentis præfectus noīe Aretę regis excubias posuerat in Damascenorū urbe, cupiens me cōprehendere, ac p̄ fenestrā in sporta demissus fui per mœnia, effugiq; manus eius. Gloriari sanè nō expedit mihi, ueniā enim ad uisiōes & reuelationes dn̄i. Nouī hominē in Christo ante annos quatuordecim, an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio, deus nouit: raptū huiusmodi in tertium usq; cœlū: & scio huiusmodi hominē: an in corpore, an extra corpo, nescio, deus nouit: raptū fuisse in paradisum, & audisse arcana uerba, quę fas nō sit homini loq. Sup̄ huiusmodi hoīe gloriabor, de meipso uero nō gloriabor, nisi sup̄ infirmitatib. meis. Nam si uoluero gloriari, nō ero insipiēs, ueritatē em̄ dicā: sed parco *uobis*, ne quis de me cogitet, supra id quod uidet esse me, aut quod audit ex me. Et ne excellentia reuelationū supra modū efferrer, dat̄ fuit mihi stimulus p̄ carnē, nūcius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne supra modū efferrer. Sup̄ hoc ter dn̄m rogaui, ut discederet à me, et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nā uirtus mea p̄ infirmitatē perficitur. Libentissime igitur gloriabor potius sup̄ infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quāobrem placeo mihi in infirmitatibus, in cōtumelijs, in necessitatibus, in p̄secutionibus, in anxietatibus pro Christo. Quū enim infirmus sum, tūc robust̄ sum. Facius sum insipiēs gloriādo. Vos me coegistis: nam ego debuerā à uobis cōmendari. Nulla enim in re inferior fui summis apostolis: tametsi nihil sum. Signa quidē apostoli pacta fuerūt inter uos cum omni patientia et signis & p̄digijs & potentib. factis. Nam q̄d est in quo fuistis inferiores cæteris ecclesijs, nisi q̄ ipse ego nō fuerim uobis onerosus: Cōdonate mihi hanc iniuriā. Ecce tertio p̄sus aīo sum, ut uenīā ad uos, nec ero uobis onerosus. Nō em̄ quæro quæ uestra sunt, sed uos. Nō enim debent filij parētibus recōdere, sed filijs parētes. Ego uerò libentissime impendā, & expendar pro aīabus uestris: licet uberius uos diligēs, minus dilīgar. Sed esto, ipse nō grauaui uos: uerū quū essem astutus, dolo uos cepi. Nūq̄ quenq̄ eorū quos misi ad uos, expilaui uos: Rogaui Titū, et unà cum illo misi fratrem. Nū quid à uobis extorsit Titus: An non

αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατ' ὄψιν τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα ἀγαπητοί ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι γάρ, μή πως ἐλθὼν, οὐχ οἷον θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε, μή πως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. προεῖρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι ἰησοῦς χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μή τι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δέ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὐχόμαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακόν μηδέν. οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅτ' ἂν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοί ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο τοῦ τὰ ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομήν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. λοιπόν ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους, δευτέρα.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

nō eodem spū ambulauimus? an nō ijsdē uestigijs? Rursum arbitramini q̄ nos uobis excusem⁹? In cōspectu dei, in Christo loq̄mur, sed oīa charissimi, p̄ uestri ędificatione. Nam metuo ne quà fiat ut si uenero, nō quales uelim, reperiā uos, & ego reperiar uobis qualē nolitis, ne quo modo sint cōtentiones, æmulationes, iræ, cōcertationes, obtrectationes, susurri, tumores, sedi tiones. Ne iterū ubi uenero, humilē faciat me deus meus apud uos, & lugeā multos eorū q̄ ante peccauerūt: nec eos pœnituit immūdiciæ libidinisq̄ & impudicitię quā patrarūt. Hic tertius crit aduētus meus ad uos. In ore duorū testiū aut trium cōstituet omne uerbū. Prædixi & prædico, ut præsens quū essem iterū, ita & absens nūc scribo ijs q̄ ante peccauerūt, & reliq̄s omnibus: q̄ si uenero denuo, nō parcā. Quandoquidē experimētū quęritis in me loquentis Christi, q̄ erga uos nō est infirmus, sed potens est in uobis. Nā quāuis crucifixus fuit ex infirmitate, uiuit tñ ex uirtute dei. Si quidē et nos infirmi sumus in illo, sed uiuemus cū illo ex uirtute dei erga uos. Vosipsos tentate, num sitis in fide. Vosipsos probate. An nō cognoscitis uosmetipsos, q̄ Iesus Christus in uobis est? Nisi forte reprobi estis. At spero uos cognituros q̄ nos nō simus reprobi. Opto aūt apd' deū, ne quid mali faciatis: nō quo uos probati appareamus, sed ut uos quod honestū est, faciatis, nos uero ueluti reprobi simus. Non enim possum⁹ quicq̄ aduersus ueritatē, sed pro ueritate. Gaudemus enim cū nos infirmi fuerimus, uos autē ualidi fueritis. Hoc aūt insup̄ optamus, uestrā integritatē. Propterea hæc absens scribo, ne quū præsens fuero, rigidus sim iuxta potestatē quā dedit mihi dn̄s ī extructionē & nō in destructionē. Quod superest fratres, ualete, ītegri estote, cōsolationem habete, unanimes sitis, in pace agite, & deus charitatis ac pacis erit uobiscū. Salutate uos mutuo sancto osculo. Salutant uos sancti oēs. Gratia dn̄i Iesu Christi, & charitas dei, et cōmunicatio spiritus sancti sit cū omnibus uobis. Amen.

Ad Corinthios, secunda.

Missa fuit à Philippis Macedoniæ per Titum & Lucam.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑ/
λατας ἐπιστολῆς παύλου.

ΤΑύτην ὡσπερεὶ μέλλων ἐρεῖν, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. διδαχθέντες παλαὶ οἱ γαλάται παρὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ πιστεύσαντες τὸν γνησίως εἰς τὸν χριστὸν, ἀφιλημένως τοῦ ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν παρά τινων, ὡς τε πολὺ μεθεῖναι. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς πρὸ ἧς ἔχουσι πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς αὐτομάτως πρὸ ἐξαπατηθέντας, καὶ μεταβαλομένους αὐτούς. ἔπειτα διδασκαλίαν περὶ τοῦ νόμου καὶ τῆς τοῦ ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀφ' εἱκνυσιν ἔστε τοῦ νόμου, καὶ τῶν γυναικῶν τὸ ἀβραὰμ, ἀλληγορικῶς αὐτάς, μέχρι κεφαλαίου διδάσκει τὴν σκιὰν, καὶ τὴν περιβολὴν, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας. καὶ οὕτως ἀφελέσας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατήσασι, μᾶλλα μᾶλλον ἔχειν τὸν πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ χρισῶ πίστεως ἀναργεῖ τὴν σάρκα περιβολήν. καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη παινέσας καὶ διδάξας, τελοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

GAlatæ Græci sunt, sed ex Gallis oriundi: unde iuxta D. Hieronymum, originis ingenium, ingenij tarditate referebant: quandoquidē & Hilarius Gallus ipse, in hymnorum carmine, Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgās, ἀνοήτους appellat. Ad quorum ingeniū suum attemperans sermonē, acerbius illos castigat q̄ ullos in cæteris epistolis, & reprehendit magis q̄ docet, ut quibus ratio suadere nō poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epistola quod nusq̄ non agit, ut à legis Mosaicæ seruitute inuitet ad euangelij gratiā: quod idem agit in epistola ad Romanos: nam utriusq̄ idē error acciderat, sed diuersa ratione: nam Romani primū in Iudaismū inducti, postea resipuerunt: Galatæ recte ab apostolo instituti, pseudapostolorū opera in Iudaismum retracti fuerunt. Quod Romani perperā instituti sunt, simplicitatis erat: quod mox admoniti resipuerūt, prudentiæ. Contrà, quod Galatæ Christū amplexi sunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaismum relapsi sunt, leuitatis atq̄ stultitiæ. Ad hos igitur subierant pseudapostoli, uelut à Petro & Iacobo summatibus apostolis missi: & Pauli autoritatē calumnijs eleuabāt, negātes illi fidem habendā qui sibi non cōstaret, nunc legis utens ceremonijs, susceptis uotis, rasoq̄ capite, & circūciso Timotheo, nūc cum ethnicis legem negligens ac damnās: potius audiendos qui apud Petrum & Iacobū uersati fuissent, quiq̄ dominū Iesum uidissent: quū Paulus nec uidisset Christū, et discipulorū duntaxat discipulus esset, nō Christi. Proinde Paulus uehemēti & acri oratione, neq̄ enim est ulla epistola cōcitatior, salubriq̄ austeritate & clemēti sæuitia, simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit autoritatē, & pseudapostolorum fraudulētiā aperit. In ipso statim epistolæ limine testatur, sese uel summis apostolis parem, aut etiam superiorē, in hoc quod euangelij prædicādi autoritatem à Christo immortali cœlitus accepisset: atq̄ hoc autore fretū, in Arabia & Damasci aliquādiu prædicasse Christum, prius q̄ cum quoquā apostolorū cōtulisset: deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrū ac Iacobū diebus perpaucis, neq̄ quicquā tamē ab illis adiutū esse: sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Christi præconem egisse: donec admonitus diuinitus, Hierosolymā reuersus unà cū Barnaba ac Tito, cū primarijs apostolis contulit euangeliū suum. Non quod de tot annorū prædicatione iam uenisset in dubiū: sed ut eorum cōprobatione, quorum sūma erat apud omnes autoritas, magis confirmarētur cæteri: sed ita contulisse cū Petro, ut ab illo nihil accesserit, quod ad euangelij rem attineret: & adeo nō fuisse se compulsum à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis cōmunibus uescētem, ubi se metu superuenientiū Iudæorū, è cōuiuio subduceret, palam in os reprehēderit, docens, ex fide contingere salutem euangelicā, non ex obseruatione legis iam antiquatæ. Id uelutí Petro dicí cœptū, latius prosequitur, uersus ad Galatas: demonstrans, legem Mosaicā ad tempus modo fuisse datā, & ad unum Christū illa spectasse omnia: in illa fuisse carnem, in euangelio spiritum: in illa umbras, in euāgelio lucem: in illa imagines, in euangelio ueritatem: in illa seruitutem, in euangelio libertatē. Demētiæ uero esse, gustatis potioribus, ultro recidere ad deteriora. Hęc agit capite primo, secundo, tertio, quarto. Deinde grauiter interminatus eis, ne circuncisione recepta, turpiter se dedāt in seruitutem legis: ostēdit, Christianam libertatē non esse peccādi licentiam, sed ultroneam functionē officiorū pietatis, quæ charitate dictante, non lege iubēte præstantur. Postremo hortatur ad Christianā concordiā, ad subleuandos infirmiores aut lapsos, ad benemerendum de ijs qui nos fidē edocuerunt. Huiusmodi factis quoniam spiritus sunt, æterna deberi præmia: quū ceremonijs temporarijs temporaria sit gloria: obiter in odium uocans pseudapostolos, qui nō ob aliud studebant circuncidi Galatas, nisi ut super hoc gloriarētur uelut autores huius facinoris. [illegible] Hanc epistolam, ut apparet, Paulus, quo singularē erga Galatas affectum testaretur, totam sua manu scripsit: quum in alijs soleat duntaxat subscribere. Nostra argumenta scriptā testantur ab Epheso ciuitate: Græcorum inscriptiones, ab urbe Roma.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD GALATAS

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. θαυμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι * χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, * Alias θεὸ εἰ μή τινές εἰσιν, οἱ ταράσσοντές ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μετατρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως ἰησοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύ-

PAVLVS apostolus non ab hoīibus, neq; per homínem, ſed p Ieſum Chriſtū ac deū patrē, q ſuſcitauit illum ex mortuís, quiq; mecum ſunt oēs fratres, eccleſijs Galatiæ: gratia uobís & pax à deo patre & domino noſtro Ieſu Chriſto, q dedit ſeipſum pro peccatís noſtris, ut eriperet nos ex præſenti ſeculo malo, iuxta uoluntatē dei & patrís noſtrí, cui gloria in ſecula ſeculorū, Amen. Miror q à Chriſto q uocauit uos p gratiā, adeo cito transferaminí in aliud euangeliū, quod nō eſt aliud, niſi q quidā ſunt qui turbant uos, & uolūt inuertere euangeliū Chriſti. Cæterū etiā ſi nos aut angelus è cœlo prædicauerit uobís euangeliū, præter íd quod prędicauimus uobis, anathema ſit. Quem admodū ante díximus, & nunc íterū díco: ſi quís uobís prædicauerit euangeliū præter íd quod accepiſtis, anathema ſit. Nunc enim utrū hoībus ſuadeo, an deo: aut quæro hoībus placere? Nā ſi hactenus hoībus placuiſſem, Chriſtí ſeruus haud quaq; eſſem. Notū aūt uobis facio fratres, euangelium quod prædicatū eſt à me, non eſſe ſecundum hominē. Neq; enim ego ab hoīe accepi illud, neq; didící, ſed per reuelationem Ieſu Chriſtí. Audiſtis enim meā conuerſationē quondā in Iudaiſmo, q ſupra modū pſequebar eccleſiā dei, ac depopulabar illam, & proficiebā in Iudaiſmo ſupra multos æquales in genere meo, quū uehementer eſſem ſtudioſus à maioribus meis traditorū inſtitutorū. Aſt ubi deo, qui ſegregauerat me ab utero matrís meę, & uocauit p gratiā ſuam in hoc, ut reuelaret fílium ſuū per me, uiſum eſt ut prædicarem ipſum inter gentes, cōtinuo, non cōtuli cū carne et ſanguíne, neq; rediī Hieroſolymā, ad eos q ante me fuerant apoſtolí: ſed abiī in Arabiā, ac denuo reuerſus ſum Damaſcum. Deinde poſt annos treis rediī Hieroſolymā ut uiderem Petrū, & māſi apud illū dies quindecim. Alium aūt ex apoſtolís non uidí quenq;, niſi Iacobū fratrē dñi. Porrò quę ſcribo uobis, ecce corā deo nō mentior

ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας καὶ τῆς κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας, ταῖς οὔσαις ἐν χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ τίτον. ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ τίτος ὁ σὺν ἐμοί, ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται. οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει. πρόσωπον ἀνθρώπου θεὸς οὐ λαμβάνει. ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς πέτρος τῆς περιτομῆς. ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, ἰάκωβος καὶ κηφᾶς καὶ ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν. ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. ὅτε δὲ ἦλθε πέτρος εἰς ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν. ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ, καὶ οἱ λοιποὶ ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων. εἰ σὺ ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ

mẽtior. Deinde uenī in regiones Syriæ Ciliciæq;. Eram aūt ignotus iuxta faciem eccleſijs Iudææ, quæ erāt in Chriſto. Sed tantū hic rumor apud illos erat: qui perſequebatur nos aliquando, nunc prædicat fidē, quā quondā expugnabat, & glorificabāt in me deū. Deinde poſt annos quatuor II decim rurſum aſcendi Hieroſolymā unà cū Barnaba, aſſumpto ſimul & Tito: aſcendi aūt iuxta reuelationē, & contulí cum illís euangeliū quod prædico inter gentes, ſed priuatim cum ijs qui erāt in precio, ne quo modo in uanū currerem aut cucurriſſem. Sed neq; Titus qui mecū erat, quum eſſet Græcus, cōpulſus fuit circūcidi, propter obiter ingreſſos falſos fratres, qui ſubintroierant ad explorandum libertatē noſtram, quam habemus in Chriſto Ieſu, quo nos in ſeruitutē adigerent. Quibus ne ad tēpus quidē ceſſimus per ſubiectionē, ut ueritas euāgelij permaneret apud uos. Ab ijs aūt qui uidebantur aliquid eſſe, quales aliquādo fuerint, nihil mea refert. Perſonā hominis deus non accipit. Nam mihi qui uidebātur eſſe in precio, nihil cōtulerunt. Imò contrà, quū uidiſſent mihi concredítum fuiſſe euangeliū præputij, quēadmodum Petro circunciſionis. Nā qui efficax fuit in Petro ad apoſtolatū circūciſionis, efficax fuit & in me erga gentes. Quumq; cognouiſſent gratiā mihi datā Iacobus & Cephas & Ioannes, qui uidebātur eſſe columnæ; dextras dederunt mihi ac Barnabæ ſocietatis, ut nos in gentes, ípſi uero in circūciſionē apoſtolatu fungeremur, tantum ut pauperū memores eſſemus. In quo & diligens fuí, ut hoc ipſum facerē. Quū aūt ueniſſet Petrus Antiochiā, palàm illi reſtití, eo quod reprehenſus eſſet. Nā antēq; ueniſſent quidā à Iacobo, unà cum gentibus ſumebat cibū: quū aūt ueniſſent, ſubduxit ac ſeparauit ſe ab illis, metuens eos qui erant ex circūciſione: ac ſimulabāt unà cum illo cæteri quoq; Iudæi, adeo ut Barnabas ſimul abduceretur in illorū ſimulationem. Verū ubi uidiſſem q nō recto pede incederēt ad ueritatē euāgelij, dixi Petro corā omnibus: Si tu quū ſis Iudæus, gētiliter uiuis, ac nō Iudaice, cur gētes cogis Iudaiſare? Nos natura Iudæi, & nō ex gentibus peccatores: qm̄ ſcimus nō iuſtificarí hoīem ex opib. legis, niſi p fidē Ieſu Chriſti

καὶ ἡμεῖς εἰς χριστὸν ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ. εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

Ὦ ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφή, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προευηγελίσατο τῷ ἀβραάμ, ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς

& nos in Christũ Iesum credidimus, ut iustificaremur ex fide Christi, & nõ ex operibus legis: propterea quod nõ iustificabitur ex operibus legis omnis caro. Quòd si dũ quærimus iustificari per Christũ reperimur & ipsi peccatores, num ergo Christus peccati minister est? Absit. Nã si quę destruxi, ea rursum ædifico, transgressorẽ meipsum constituo. Ego enim per legẽ legi mortuus fui, ut deo uiuerẽ, unà cũ Christo crucifixus sum. Viuo tñ, nõ iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitã aũt quam nunc uiuo in carne, per fidẽ uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Nõ aspernor gratiã dei. Nã si per legẽ est iustitia, igitur Christus frustra mortuus est. O stulti Galatæ, quis uos fascinauit, ut nõ credere tis ueritati? quibus prę oculis Iesus Christus ante fuit depictus, inter uos crucifixus. Hoc solũ cupio discere à uobis, Ex operibus legis spiritũ accepistis, an ex prædicatione fidei? Adeo stulti estis, quũ spũ cœperitis, nunc carne cõsummamini? Tã multa passi estis frustra, si tamẽ & frustra. Qui igitur subministrat uobis spũm, & operatur uirtutes in uobis, utrũ ex operibus legis, an ex prędicatiõe fidei id facit? Quẽadmodũ Abrahã credidit deo, & imputatum est illi ad iustitiã. Scitis igitur qui ex fide sunt, hi sint filij Abrahæ. Præuidens aũt scriptura, qd ex fide iustificet gentes deus, prius rẽ lætã nũciauit Abrahæ: Benedicentur, inquens, in te oẽs gentes. Itaq; qui ex fide sunt, benedicuntur cũ fideli Abraham. Nã quotquot ex operibus legis sunt, execrationi sunt obnoxij. Scriptũ est enim: Execrabilis omnis, q nõ manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Quod aũt in lege nullus iustificetur apud deum, palàm est. Siquidẽ iustus ex fide uiuet, lex aũt nõ est ex fide: sed qui fecerit ea homo, uiuet in ipsis. Christus uos redemit ab execratiõe legis, dũ pro uobis factus est execratio, Scriptũ est enim, Execrabilis omnis qui pẽdet in ligno, ut in gẽtes benedictio Abrahę ueniret per Christum Iesum, ut promissionẽ spiritus acciperemus per fidem. Fratres, secundum hominem dico. Hominis licet testamentum, tamen si sit comprobatum, nemo reijcit, aut addit aliquid. Porrò Abrahę dictę sunt promissiones & semini eius. Nõ dicit, Et seminibus: tanquam

ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος. οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς. ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κρᾶζον, ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί

tanq̃ de multis, sed tanq̃ de uno: & in semine tuo qui est Christus. Hoc aũt dico, testamentũ ante cõprobatũ à deo erga Christũ, lex quę post annos quadringẽtos & triginta cœpit, nõ facit irritũ, ut abroget promissionẽ. Nam si ex lege est hæreditas, nõ iam ex promissione. Atqui Abrahæ per promissionẽ donauit deus. Quid igit̃ lex? Propter trãsgressiones addita fuit, donec ueniret semẽ cui promissum fuerat, ordinata p angelos in manu intercessoris. Intercessor aũt unius non est, at deus unus est. Lex igit̃ num est aduersus promissiones dei? Absit. Etenim si data fuisset lex, quæ possit uiuificare, uere ex lege esset iustitia. Sed cõclusit scriptura oĩa sub peccatũ, ut promissio ex fide Iesu Christi dareẽ credẽtibus. Cæterũ anteqũ uenisset fides, sub lege custodiebamur, cõclusi in eã fidẽ quæ erat reuelanda. Itaq; lex pædagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide iustificaremur. At postquã uenit fides, nõ amplius sub pædagogo sumus. Oẽs enim filij dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu. Nã quicunq; baptizati estis, Christũ induistis. Nõ est Iudæus neq; Græcus. Nõ est seruus neq; liber. Non est masculus ac fœmina. Omnes enim uos unus estis in Christo Iesu. Quòd si uos estis Christi, igitur Abrahæ semẽ estis, & iuxta promissionẽ hæredes. Dico aũt, q̃ diu hęres puer est, nihil differt à seruo, quũ sit dñs omniũ, sed sub tutoribus & actoribus est usq; ad tempus quod pater præscripserit. Sic & nos quũ essemus pueri, sub elementis mundi eramus, in seruitutem adacti. At ubi uenit plenitudo tẽporis, emisit deus filium suũ, factũ ex muliere, factũ legi obnoxium: ut eos qui legi erãt obnoxij, redimeret: ut adoptione ius filiorũ acciperemus. Quoniã aũt estis filij, emisit deus spiritũ filij sui in corda nostra clamantẽ, abba pater. Itaq; iam nõ es seruus, sed filius: quod si filius, & hæres dei per Christum. Sed tum quidem quum ignoraretis deum, seruiebatis ijs qui natura nõ sunt dij. At nunc postea q̃ cognouistis deũ, quin potius cognitẽ estis à deo, quomodo conuertimini denuo ad infirma & egena elemẽta, quib. iterũ ab integro seruire uultis? Dies obseruatis & mẽses et tẽpora et annos. Metuo de uobis, ne frustra laborauerim erga uos. Estote ut ego sum, quandoquidẽ & ego sum ut uos, fratres

ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον, καὶ τὸν πειρασμὸν μου, τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλῶτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. οὗτοι γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ. τὸ γὰρ Ἄγαρ, Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συνοικεῖ δὲ τῇ νῦν Ἰερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γὰρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ὥστε ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἧ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ

fratres, rogo uos. Nihil me læsistis. Nostis q per infirmitatē carnis euangelizauerim uobis prius, & experimētū mei quod erat in carne mea nō estis aspernati, neq; respuistis, sed me uelut angelū dei suscepistis, uelut Christū Iesum. Quæ est igit̄ beatitudo uestra? Testimoniū enim reddo uobis q si fieri potuisset, oculos uestros effossos dedissetis mihi. Igit̄ inimicus factus sum uobis, uera loquēdo uobis? Ambiūt uos non bene, imò excludere uos uolūt, ut ipsos æmulemini. Bonū aūt est çmulari in re bona semper, & nō solū quū præsens sum apud uos filioli mei, quos iterū parturio, donec formet̄ Christus in uobis. Vellē aūt adesse apud uos nūc, & mutare uocē meā, qm̄ cō filij inops sum in uobis. Dicite mihi q sub lege uultis esse, legē ipsam nō auditis? Scriptum est enim q Abrahā duos filios habebat, unū ex ancilla, & unū ex libera. Verū is q ex ancilla natus est, secundū carnē natus est: qui uero ex libera per repromissionem, quæ per allegoriā dicuntur. Nā hæc sunt duo testamēta, unū quidē à monte Sina, in seruitutē generās, qui est Agar: nam Agar, Sina mons est in Arabia, cōfinis est aūt ei, quæ nunc uocatur Hierusalē: seruit aūt cum filijs suis. At quæ sursum est Hierusalē, libera est, quæ est mater omniū nostrū. Scriptū est em̄: Lætare sterilis quæ nō paris, erūpe & clama quæ nō parturis, qm̄ multi liberi desertæ, magis q̄ eius quæ habet uirū. Nos aūt fratres secūdū Isaac promissionis filij sumus. Sed quēadmodū tūc is qui secundū carnē natus erat p̄sequebatur eum, qui natus erat secundū spiritū, ita & nūc. At quid dicit scriptura? Eijce ancillā & filiū illius: nō enim hæres erit filius ancillæ cū filio liberę. Itaq; frēs, nō sumus ancillæ filij, sed liberę. In libertate igit̄ qua V Christus nos liberauit, state, et ne rursus iugo seruitutis īplicemini. Ecce ego Paulus dico uobis, q si circūdamini, Christus nihil uobis p̄derit. Cōtestor aūt oēm hoiem qui circūcidit̄, q debitor est totius legis seruādæ. Christus uobis factus est otiosus, q̄cūq; per legē iustificamini, à gratia excidistis. Nos enim spū ex fide, spē iustitiæ expectamus. Nā in Christo Iesu, neq; circūcisio quicq̄ ualet, neq; præputiū, sed fides p dilectionē operās. Currebatis bene, quis uos impediuit, ut nō crederetis ueritati? Nēpe persuasio

πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ποτ' ἂν ᾖ. ἐγὼ δὲ ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. ὄφελον καὶ ἀποκόψωνται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί. μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκὶ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. λέγω δὲ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὢν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον.

persuasio nō ex eo profecta, q uocat uos. Paulū fermēti totā cōspersionē fermentat. Ego cōfido de uobis in dño, q nihil aliud sensuri sitis. Cæterū q cōturbat uos, portabit iudiciū, quisq; fuerit. Ego aūt fratres, si circūcisionē adhuc prędico, qd adhuc persequuntionē patior? Abolitū est igit̄ offendi culū crucis. Vtinā & abscindatur qui uos labefactāt. Vos em̄ in libertatē uocati fuistis fratres, tātū ne libertatē in occasionem detis carni, sed p charitatē seruite uobis īuicē. nā tota lex in uno uerbo cōpletur, nēpe hoc: Diliges proximū tuū ut teipsū. Quòd si alius aliū uicissim mordetis & deuoratis, uidete ne uicissim alius ab alio cōsumamini. Dico aūt, spū ambulate, & cōcupiscentiā carnis nō perficietis. Nam caro cōcupiscit aduersus spiritū, spūs aūt aduersus carnē. Hæc aūt inter se mutuo aduersant̄, ut non q̄cūq; uolueritis, ea dē faciatis. Quòd si spū ducimini, nō estis sub lege. Porrò manifesta sūt opa carnis, quæ sunt hęc: adulteriū, scortatio, immūdicia, lasciuia, simulacrorū cultus, ueneficiū, inimicitiæ, lis, æmulationes, iræ, cōcertationes, seditiones, sectę, inuidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia: de q̄bus prædico uobis quēadmodū & prædixi, q̄ q talia agūt, regni dei hęredes nō erūt Cōtrà, fructus spiritus est, charitas, gaudiū, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, māsuetudo, tēperantia. Aduersus huiusmodi nō est lex. Qui uero sūt Christi carnē crucifixerūt cū affectibus & cōcupiscētijs. Si uiuimus spū, spū & incedamus. Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicē nos puocātes, inuicē inuidētes.

Fratres, etiā si occupatus fuerit homo in V aliq̄ delicto, uos q spūales estis, instaurate huiusmodi spū māsuetudinis, cōsiderās temetipsum, ne et tu tēteris. Inuicē alij aliorū onera portate, & sic cōplete legē Christi. nā si qs sibi uidet̄ aliq̄d esse, quū nihil sit, suū ipse fallit animū. Opus aūt suū probet unusq̄sq;, & tūc in semetipso tātū gloriatio nē habebit, & nō in alio. Vnusquisq; enim propriā sarcinā baiulabit. Cōmunicet aūt qui catechizat̄ sermōe, ei qui se catechizat in omnibus bonis. Ne erretis, deus nō irridet̄. Quicquid em̄ seminauerit homo, hoc & metet. Nā qui semināt per carnē suā, de carne metet corruptionē: sed qui semināt per spiritū, de spiritu metet uitā æternam.

Bonum

τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς οἰκείους τῆς πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν δοκησωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις, καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

EPISTOLA II

Bonum autē faciendo ne defatigemur. Tē pore eī suo metemus nō defatigati. Itaq; dum tēpus habemus, operemur bonum, quum erga omnes, tum uero maxime erga domesticos fidei. Videtis quāta uobis epistola scripserim mea manu. Quicunq; uolunt iuxta facīe placere in carne, ii cogunt uos circuncidi, tātum ne ob crucē Christi persequutionē patiamur. Nā qui circumciduntur ne ipsi quidē legē seruant: sed uolunt uos circumcidi, ut in uestra carne gloriētur. Ego uero absit ut glorier, nisi in cruce dñi nostri Iesu Christi, per quē mihi mūdus crucifixus est, & ego mundo. Nam in Christo Iesu neq; circumcisio quicq; ualet, neq; præputium, sed noua creatura. Et quicunq; iuxta regulā hanc incedunt, pax super eos, & misericordia, & super Israelem dei. De cætero ne quis mihi molestias exhibeat, ego enim stigmata dñi Iesu in corpore meo porto. Gratia dñi nostri Iesu Christi cum spiritu uestro fratres, Amen.

πρὸς γαλάτας.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

Ad Galatas.

Missa fuit è Roma.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ἐφεσίους ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΙΣΤΕΛΛΕΙ ΑΠΟ ῥώμης, ὅπου μὲν αὐτὸν ἑωρακὼς, ἀκόλας δὲ πρὸ αὐτοῦ. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐφέσιοι πιστεύσαντες εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν, γνησίαν ἔσχον εἰς αὐτὸν τὴν πίστιν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους τὴν ἀγάπην, ἃ ἐβούλοντο παρὰ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι. μαθὼν τοίνυν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ἐπιστολήν, ὥσπερ κατηχητικήν. ἐν πρώτοις μὲν διείκνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸν καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι τοῦτον σύνδικον τοῦ θεοῦ. ὥστε τὸν χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα πρὸς κλῆσιν ἐθνῶν σφαλέγεται, ἵνα δείξῃ ἀξίους αὐτοὺς γεγενῆσθαι. καὶ ἀρθείκνυσιν, ὅτι ἡ κλῆσις αὐτῶν γέγονεν, οὐ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ὄντι υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μαθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πιστεύσαντες τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ τὴν ἑαυτοῦ σφᾶς ἀπιστάλθαι λυρούσθαι τὸ δυσαγγέλιον, καὶ ὅτι πολλὰ αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ παντράσι καὶ τέκνοις, δουλοις καὶ δεσπόταις, τίθησιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ. καὶ ὅλως πάντας πᾶσαν διδάσκει τῆς τοῦ σφαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους ἡμῖν εἶναι τὸν πάλεμον. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτης ἀλείψας τοῖς λόγοις πάντας τῆς σφαβολικῆς γόργιας, οὕτως τελοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

EPhesus metropolis quondam erat Asię minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, non illius uenatricis, cui poetæ sagittas & arma tribuūt, sed multimāmiæ, quam Græci πολύμαστον appellant, quam uolebant omniū animantiū esse nutricē, ut indicauit Hieronymus. Nam de tēplo Ephesiæ Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiā ethnici meminere scriptores. Hos curiosarū artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationē apostolorū magicos libros ab eis cōportatos, igni traditos fuisse, & supputato precio, compertum fuisse quinquagies mille numūm argenti: sicut refertur in Actis cap. xix. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennīū apud illos egit, nihil interim nō faciens quod ad illorū salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi: ubi & bestijs obiectus est, quemadmodū ipse testatur in secunda ad Corinthios epistola. At discedēs, Timotheū apud eos remanere iussit. Abūdabat aūt ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ita doctissimis uiris. Vnde Paulus, ut ad omniū mores & ingenia sese attemperat, de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorū ac malorū differentiam indicās. Ad hæc retrusa quædā aperit. Nec enim est ulla epistola, quæ tam abditos habeat sensus, ut ob hanc potissimū Petrus scripsisse uideatur: Sicut & charissimus frater noster Paulus secundū datam sibi sapientiā scripsit uobis, sicut in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quædā difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suā ipsorum perditionē. Difficultas aūt non tam in uerbis sita est, quanquā haud alibi sermonis phrasis perplexior, q̄ in sensibus: quod agnoscit & D. Hieronymus in præfatione Cōmentariorū. Hæc idcirco uniuersa replicauimus, ut ostenderemus, quare apostolus in hac uel potissimū epistola obscuros sensus & ignota seculis sacramēta cōgesserit. Hos igitur quoniā in fide perstiterāt, hortatur ut pergant, & ad perfectionē proficiant, cōmonefaciens cuiusmodi fuerint, quū uitijs addicti seruirent impijs spiritibus, & quales nunc facti sint, insiti Christo, docens interim euāgelij gratiā cōsilio diuino, licet Iudæis promissam, in gētes quoq; recte propagatā & huius muneris se ministrū à deo constitutū. Quoniā aūt scripsit è carcere, hortatur ne deficiantur animo, ob ipsius afflictiones, uerū eas potius sibi gloriæ ducāt. Hæc agit capite primo & secūdo. In cæteris tribus uitæ formā illis præscribit, demonstrans quid sequendū, quid fugiendū: quæ officia maritorū in uxores, uxorū in maritos: quæ parentū in liberos, liberorū in parētes: quæ dominorū in seruos, seruorū in dominos. Scripta est epistola ab urbe Roma per Tychicū diaconū, cuius meminit in calce, fidelē ministrū eū uocās. Ambrosius addit, scriptā è carcere, quū Hierosolymis Romā deductus sub fideiussore degeret extra castra in suo conducto.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, οὓς προηλπικότας ἐν τῷ χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ. διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν

PAVLVS apostolus Iesu Christi per uoluntatē dei, sanctis qui agūt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu: gratia uobis & pax à deo patre nostro, et dño Iesu Christo. Benedictus deus & pater dñi nostri Iesu Christi, q benedixit nos omni benedictiõe spirituali in cœlestibus Christo. Quēadmodū elegit nos in ipso, ante q̄ iacerētur fundamēta mūdi, ut essemus sancti & irreprehensibiles corā illo p̄ charitatē, qui prædestinauit nos ut adoptaret in filios per Iesum Christū in sese, iuxta beneplacitū uolūtatis suæ, ut laudetur gloria gratiæ suæ, qua charos reddidit nos p̄ illū dilectū. Per quē habemus redemptionem per sanguinē ipsius, remissionē peccatorum, iuxta diuitias gratiæ suæ: de qua ubertim nobis impartiuit in omni sapientia & prudētia, patefacto nobis arcano uolūtatis suæ, iuxta beneplacitū suū: quod proposuerat in seipso, usq; ad dispēsationē plenitudinis tēporū, ut summatim instauraret oīa p̄ Christū & quæ in cœlis sunt & quæ in terra per eundē: per quē & in sortē ascīti sumus, prædestinati secundū propositū ipsius: cuius ui fiunt uniuersa iuxta decretum uolūtatis ipsius, ut simus nos in laudē glorię illius: q̄ priores sperauimus in Christo, in quo speratis & uos, audito uerbo ueritatis, euangelio salutis uestræ: in quo etiā postea q̄ credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arabo hæreditatis nostræ, in redēptionē acquisitæ possessionis, in laudē gloriæ ipsius. Quapropter & ego quū audissem, eam quæ in uobis est fidē in dño Iesu, & charitatē in omnes sanctos, non desino gratias agere pro uobis mentionē uestri faciens in precibus meis, ut deus dñi nostri Iesu Christi, pater gloriæ det uobis spiritū sapiētiæ & reuelationis, p̄ agnitionē sui, illuminatos oculos mētis uestræ: ut sciatis quæ sit spes ad quā ille uocauit, et q̄ opulēta gloria hereditatis illius in sanctis, & quę sit excellēs magnitudo potētiæ illius in nos, q̄ credimus secundū efficaciā roboris fortitudinis eius, quā

exercuit

ἐνήργησεν ἐν τῷ χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ χριστῷ. χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῇ γὰρ χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς, οἵ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα, ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες

exercuit in Christo, quū suscitaret eum ex mortuis, & sedere fecit ad dextrā suā in cœlestibus, supra omnē principatū ac potestatē & uirtutē & dominiū & omne nomen quod nominat̄, nō solū in seculo hoc, uerū etiā in futuro. Et oīa subiecit sub pedes illius, & eū dedit caput super oīa ipsi ecclesiæ, quæ est corpus illius, cōplementū eius qui omnia in omnibus adimplet. Et uos quum essetis mortui delictis ac peccatis, in quibus aliquando ambulastis iuxta seculū mūdi huius, iuxta principē cui potestas est aeris, & spūs nūc agētis in filijs cōtumacibus, inter quos & nos oēs cōuersabamur aliquādo in cōcupiscentijs carnis nostræ, facientes quæ carni ac menti libebāt, & eramus natura filij iræ, quēadmodū & cæteri. Sed deus q̄ dives est in misericordia, propter multā charitatē suā qua dilexit nos, etiā quū essemus mortui per delicta, cōuiuificauit nos unà cū Christo: per gratiam estis seruati, simulq; cū eo resuscitauit, et simul cum eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu, ut ostēderet in seculis supuenientibus eminentē opulentiā gratiæ suę, benignitate erga nos per Christū Iesum. Gratia em̄ estis seruati per fidē, idq; non ex uobis. Dei donū est, nō ex opibus, ne q̄s glorietur. Nā ipsius sumus opus, cōditi in Christo Iesu ad opa bona quę præparauit deus, ut in eis ambularemus. Quapropter mementote q̄ uos quondā gētes in carne, uocabamini præputiū, ab ea quæ uocat̄ circūcisio in carne, quæ circūcisio manibus fit: quod in quā eratis in tēpore illo, sine Christo: abalienati à republica Israelis, & extranei à testamētis promissionis, spem nō habētes, deoq; carētes in mūdo. Nūc aūt per Christū Iesum, uos q̄ quondā eratis lōgin qui, propinq; facti estis per sanguinē Christi. Ipse em̄ est pax nostra, q̄ fecit ex utrisq; unū, et interstitiū macerię diruit, simultatē per carnē suā, legem mādatorū in decretis sitā abrogās, ut duos cōderet in semetipso in unū nouū hominē, faciens pacem: & ut recōciliaret ambos in uno corpore deo p̄ crucē, perēpta inimicitia per eā: & ueniens euāgelizauit pacē uobis, qui procul aberatis, & ijs qui prope. Quoniā aūt p̄ illū habemus aditū utriq; in uno spiritu ad patrē. Iam igitur non estis hospites & incolæ, sed conciues sanctorū ac domestici dei, superstructi

δμαθόντες ὑπὸ τοῦ θεμελίου τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν. εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν τῷ χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ ἀξίως

structi super fundamētū apostolorū ac prophetarū, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, in q̄ quæcūq; structura coagmētatur, ea crescit in tēplū sanctū in dño, in quo et uos coædificamini in habitaculū dei per spiritū. Huius rei gratia ego Paulus uinc III ctus sum Christi Iesu pro uobis gentibus. Siquidē audistis dispensationē gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, ꝙ secūdū reuelationē notū mihi fecit mysteriū, quēadmodū ante scripsi paucis, ex quibus potestis legētes intelligere cognitionē meā in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus nō innotuit filijs hominū, quēadmodū nunc reuelatū est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritū, ut sint gentes cohæredes, & eiusdē corporis, consortesq; promissionis eius in Christo, per euangeliū cuius factus sum minister, secundū donū gratiæ dei, ꝙ datū est mihi secundū efficaciā potētiæ illius. Mihi minimo oīum sanctorū data est gratia hæc, ut inter gētes euāgelizē imperuestigabiles diuitias Christi, & in lucē proferam omnibus quæ sit cōmunio mysterij quod erat absconditū à seculis in deo, qui uniuersa cōdidit per Iesum Christū: ut nota fiat nunc principatibus ac potestatibus in cœlestibus per ecclesiā, uehementer uaria sapientia dei, secundū præfinitionē seculorū, quā fecit in Christo Iesu domino nostro, per quē habemus audaciā & aditū cū fiducia, quę est per fidē illius. Quapropter peto, ne deficiatis ob afflictiōes meas quas pro uobis tolero, quæ est gloria uestra. Huius rei gratia flectio genua mea ad patrē domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis à cōmuni patre cognatio in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremini per spiritū suū in internū hominē, ut inhabitet Christus per fidē in cordibus uestris, fixis in charitate radicibus, et fundamēto iacto: ut ualeatis assequi cū oībus sanctis, quæ sit latitudo & lōgitudo & profunditas & sublimitas, cognoscereq; præminentē cognitioni dilectionē Christi, ut impleamini in omnē plenitudinē dei. Ei uero qui potest cumulate facere ultra omnia quæ petimus aut cogitamus, iuxta uim agentē in nobis, sit gloria in ecclesia per Christum Iesum, in omnes ætates seculi seculorum, Amen.

Hortor itaq; uos ego uinctus in domino IIII

ut

ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις. ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς. ὁ καταβὰς αὐτός ἐστιν, καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῇ διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστόν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος

ut ambuletis, ita ut dignū est uocatiōe qua uocati estis, cū omni submissione ac mansuetudine, cū animi lenitate, tolerātes uos inuicē per charitatē, studētes seruare unitatem spūs p uinculū pacis. Vnū corpus & unus spiritus, quēadmodū & uocati estis in una spe uocatiōis uestrę. Vnus dñs, una fides, unū baptisma, unus deus & pater omniū qui est super oīa & per oīa, & in omnibus uobis. Verū unicuiq; nostrū data est gratia iuxta mensurā donationis Christi. Quapropter dicit: Quū ascēdisset in altū, captiuā duxit captiuitatē et dedit dona hominibus. Cæterū illud ascēdit, quid est, nisi ꝙ etiā descenderat prius in infimas partes terræ: Qui descēdit, idem ille est, qui etiam ascendit supra oēs cœlos, ut impleret oīa. Et idem dedit, alios quidē apostolos, alios uero prophetas, alios aūt euāgelistas, alios aūt pastores ac doctores, ad instaurationē sanctorū in opus administrationis, in ędificationē corporis Christi, donec peruenia/mus oēs in unitatē fidei & agnitionis filij dei, in uirū perfectū, in mensurā ætatis plenę adultę Christi, ut nō amplius simus pueri, qui fluctuemus & circūferamur quouis uento doctrinæ, per uersutiā hominū, per astutiā, qua nos adoriūtur, ut imponāt nobis, sed ueritatē sectātes in charitate, adolescamus in illū per omnia, qui est caput, nēpe Christus: in q̄ totū corpus, si coagmentetur, & cōpingatur per omnē cōmissurā submiīstrationis, iuxta actū in mensura uniuscuiusq; partis, incremētū corporis facit, in ædificationē sui ipsius per charitatē. Hoc itaq; dico, & testor per dominum ne posthac ambuletis, quēadmodū et reliquę gentes ambulāt in uanitate mentis suæ, dūmentē habent obtenebratā, abalienati à uita dei, propter ignorantiā quæ est in illis, et excęcationē cordis eorū, qui postea q̄ peruenerūt eò ut dolore desierint, semetipsos dediderūt lasciuiæ, ad patrandū immundiciam omnē cum auiditate. Vos aūt non sic didicistis Christū: siquidē illum audistis, & in eo docti fuistis quēadmodum est ueritas in Iesu, deponere iuxta priorē cōuersationē ueterē hominē, qui corrūpitur iuxta concupiscētias erroris: renouari uero spiritu mētis uestræ, & induere nouū hominē, qui iuxta deum conditus est per iustitiā & sanctitatē ueritatis. Quapropter depositomenda-

δος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλη-
σίον αὐτοῦ, ὅτι εὐμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε,
καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ
τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μή τε δίδοτε τόπον τῷ
διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλ-
λον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς
χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.
πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκ-
πορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν
τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ
λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσ-
φραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα
πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ
βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κα-
κίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι,
χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ
ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγα-
πητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ
χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν
ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσ-
μὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία,
ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς
πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ
εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον
εὐχαριστία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι
πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς
ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς ἀπα-
τάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ
ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν
γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γάρ ποτε σκό-
τος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς πε-
ριπατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν
πάσῃ ἀγαθοσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀλη-
θείᾳ, δοκιμάζοντες, τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυ-
ρίῳ. καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀ-
κάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε.
τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι
καὶ λέγειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ
φωτὸς φανερούνται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον,
φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνά-
στα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός.
βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε μὴ ὡς
ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοὶ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν και-
ρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γί-
νεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέλημα
τοῦ κυρίου. καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν
ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦν-
τες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς
πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ
καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες πάν-

τοτε

mendacio, loquamini ueritatē q̄sq; proxi-
mo suo, qm̄ sumus īuicē mēbra. Irascimini
& nō peccetis. Sol ne occidat super irā ue-
strā, neq; detis locū calūniatori. Qui fura-
batur, nō amplius furet: magis aūt laboret
operādo manibus quod bonū est. ut possit
impartiri ei qui opus habuerit. Oīs sermo
spurcus ex ore uestro ne procedat: sed si q̄s
est bonus ad ædificationem, quoties opus
est, ut det gratiā audientib. Et ne cōtristetis
spiritū sanctū dei, p̄ quē obsignati estis in
diē redēptionis. Omnis amarulentia & tu-
mor & ira & uociferatio & maledicentia
tollatur à uobis, cū omni malicia. Sitis aūt
inuicem alius in aliū comes, misericordes,
largientes uobis inuicē, quemadmodū &
deus per Christū largitus est uobis. Sitis V
igit̄ imitatores dei, tanq̄ filij dilecti, & am-
buletis in dilectione, quēadmodū & Chri-
stus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro
nobis oblationē ac uictimā deo in odorem
bonæ fragrātię. Cęterū scortatio & oīs im-
mundicia aut auaricia ne nominet̄ q̄dē in-
ter uos: sicut decet sanctos: aut obscœni-
tas, aut stultiloquiū, aut urbanitas, quæ nō
cōueniūt, sed magis gratiarū actio. Nā hoc
scitis, q̄ oīs scortator, aut immundus, aut
auarus, qui est simulacrorū cultor, non ha-
bet hæreditatē in regno Christi & dei. Ne
q̄sq̄ uos decipiat inanibus sermonib. Pro-
pter hæc em̄ uenire solet ira dei in filios in-
obediētes. Ne sitis igit̄ cōsortes illorū. Era-
tis quondā tenebrę, nūc aūt lux in dño. Vt
filij lucis ambulate: nā fructus spiritus si-
tus est in omni bonitate & iustitia & uerita-
te, probātes quid sit acceptū dño. Et ne cō-
merciū habueritis cū opibus infrugiferis
tenebrarū, quin ea potius etiā arguite. Nā
quę secreto fiūt ab istis, turpe est uel dice-
re: sed oīa dū prodūtur à luce manifesta fi-
unt. Nā q̄cq̄d manifestū reddit̄, lumen est.
Quapropter dicit: Expgiscere q̄ dormis,
& surge à mortuis, & illucescet tibi Chri-
stus. Videte igitur quō circūspecte ambu-
letis, nō ut insipientes, sed ut sapientes, re-
dimentes occasionē, q̄ dies mali sint. Pro-
pterea ne sitis imprudētes, sed intelligētes
quæ sit uolūtas dñi. Et ne inebriemini ui-
no, in quo luxus est, sed impleamini spū, lo-
quētes uobisipsis p̄ psalmos & hymnos et
cantiones spirituales, canentes ac psallētes
in corde uestro dño, gratias agentes sem-

per

τοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀν-
δράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἐστι
κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ
τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος.
ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χρι-
στῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδρά-
σιν ἐν παντί. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας
ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκ-
κλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς,
ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ
ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυ-
τῷ ἔνδοξον, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον,
ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ
ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν
τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα.
ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ.
οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν,
ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτὴν, καθὼς καὶ ὁ
κύριος τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώ-
ματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν
ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρω-
πος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολ-
ληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται
οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα
ἐστὶν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν. πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν
ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτὸν, ἡ δὲ
γυνὴ, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν
ἐν κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα
σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν
ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρό-
νιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ
τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ
καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς
κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν
ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ
κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ'
ὡς δοῦλοι τοῦ χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ
ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ.
καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ὃ ἐάν τι ἕκαστος
ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου,
εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐ-
τὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτοὺς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰ-
δότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρα-
νοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοι-
πὸν ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ
κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν
τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς με-
θοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη

πρὸς

per de omnibus, in nomine dñi nostri Iesu
Christi, deo & patri. Subditi uicissim alius
alij cum timore dei. Vxores proprijs uiris
subditæ sitis, ueluti dño: quoniā uir est ca-
put uxoris, quemadmodū & Christus est
caput ecclesiæ: & idem est, qui salutem dat
corpori. Itaq; quemadmodū ecclesia sub-
dita est Christo, sic & uxores suis uiris sub-
ditæ sint in omnibus. Viri, diligite uxores
uestras, sicut et Christus dilexit ecclesiā, et
semetipsum exposuit pro ea, ut illam san-
ctificaret, mundatā lauacro aquæ per uer-
bum, ut adhiberet eam sibijpsi gloriosam,
ecclesiā, nō habentem maculā aut rugam,
aut quicq̄ eiusmodi, sed ut esset sancta et ir
reprehēsibilis. Sic debent uiri diligere suas
uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui dili-
git suam uxorem, seipsum diligit. Nullus
enim unq̄ suam ipsius carnē odio habuit,
imò enutrit ac fouet eam, sicut & dñs ec-
clesiam. Quoniā membra sumus corporis
eiusdē, ex carne eius & ex ossibus eius. Hu-
ius rei gratia, relinquet homo patrē ac ma-
trem, & adiungetur uxori suæ, atq; è duo-
bus fiet una caro. Mysteriū hoc magnum
est, uerū ego loquor de Christo et de eccle-
sia. Quanq̄ & uos singulatim hoc præsta-
te, ut suam quisq; uxorē diligat tanquā se-
ipsum: uxor aūt ut reuereatur uirum. Fi VI
lij, obedite parētibus uestris in dño, nā id
est iustum. Honora patrē tuum & matrē:
quod est præceptū primum in promissio-
ne, ut bene tibi sit, & sis longæuus in terra.
Patres, ne prouocetis ad iram liberos ue-
stros, sed educetis eos per eruditionem &
correptionē dñi. Serui obedite ijs qui dñi
sunt iuxta carnem, cum timore ac tremo-
re, cum simplicitate cordis uestri, tāquam
Christo, nō ad oculū seruientes, uelut ho-
minibus placere studentes: sed tanq̄ serui
Christi, facientes quæ uult deus ex aīo, cū
beneuolentia, seruientes dño, & nō homi-
nibus: illud scientes q̄ unusquisq; quod fe-
cerit boni, hoc reportabit à deo, siue ser-
uus fuerit, siue liber. Et uos domini eadem
facite erga illos, remittētes minas, scientes
q̄ & uester ipsorū domin⁹ est in cœlis, nec
p̄sonæ respect⁹ est apud illū. Quod supest
fratres mei, sitis fortes per dominū, perq;
potentiam roboris illius. Induite totam ar-
maturam dei, ut possitis stare aduersus as-
sultus diaboli. Quoniā nō est nobis lucta

 aduer

πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐν πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης πρὸς ἐφεσίους διὰ τυχικοῦ.

aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatꝰ, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestib. Quapropter assumite uniuersam armaturā dei, ut possitis resistere ī die mala, & omnibus peractis stare. State igit̄, lumbis circūcinctis baltheo per ueritatē, & induti thoracē iustitiæ, & calciati pedibus, ut parati sitis ad euangeliū pacis, super oīa assumpto scuto fidei, quo possitis oīa iacula mali illiꝰ ignita extinguere. Galeāq; salutaris accipite, et gladiū spīritus, qui est uerbū dei, in omni deprecatione & obsecratione, orantes in omni tempore, in spīritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate & deprecatione pro omnib. sanctis, & pro me: ut mihi det̄ sermo in apertione oris mei cum libertate, ut notum faciam mysteriū euangelij mei, super quo legatione fungor in catena, ut in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt autē sciatis & uos quæ ad me ptinent, quid agam, de omnibus uos certiores reddet Tychicus dilectꝰ frater & fidus minister in dño, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscere tis de rebus nostris, & consolaret̄ corda uestra. Pax fratribus, & charitas cum fide à deo patre, & dño Iesu Christo. Gratia sit cum omnib. diligentibus dīm nostrum Iesum Christum cum synceritate. Amen.

Missa fuit è Roma ad Ephesios per Tychicum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠ/ ΠΗΣΙΟΥΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ὑπεστήλατο ἡ ῥώμη, ἐναργέστατα αὐτοῦ ἅμα καὶ διδάσκαλος. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ὑποστολῆς αὕτη· πεμφθέντων Φιλιππησίων διακονίαν τοῦ παύλου, καὶ λοιπὸν πολιορκουμένων, τὸ διαφθαρέντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροάσεων πρόφασιν τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι σωθῆναι, μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει Φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῶν τὴν πίστιν, καὶ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα διηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτοῦ βάρεις γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοῖς προτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐξηγούμενος τὴν τοῦ σωτῆρος Φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς. εἶτα πρὸς τοὺς περιτομῆς, καὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου διαλαβών, ἀπροφυλάκτους λοιπὸν ἀρχὴν γενήσεσθαι τῆς περιτομῆς, λαμβάνων ἐφ' ἑκατέρῳ τὸ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι τοῦτο πάντα ἤγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. διὸ καὶ αὐτοὺς μὲν διδάσκοντας ὧδε περιτέμνειν, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμφάμενος, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοὺς αὖθις τὸ χεῖρος, ἀπροφυλάκτους Φιλιππησίους διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας δόσιν. καὶ πάντα τρεφάμενος πάλιν εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ, τελεῖ τὴν ὑποστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

PHilippenses in prima Macedoniæ parte sunt, ut narratur in Actis capite decimosexto, colonia oriunda ab urbe Philippis, dicta à Philippo conditore. Horum metropolis est Thessalonice. Qui quoniam in fide semel accepta perstiterant, nō admissis pseudapostolis, quibus auscultarant Corinthij & Galatæ, merito ab apostolo collaudantur. Ad hos Paulus, admonitu spīritus profectus, complures dies apud illos egit, non sine negocio. Nam hic flagris cæsus est Paulus, & cum Sila coniectus est in carcerem. Quo tempore carceris custos cum tota familia baptizatus est. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima cōuersa, Paulum excepit hospitio. Hic & milites, cognito quòd Romanus esset ciuis, ultro rogarunt, ut quò uellet abiret, & Christi nomen satis felicibus auspicijs inclaruit. Quinetiā quum Paulus Romæ ageret in uinculis, miserunt illi quę ad uitæ necessitatē pertinebant, per Epaphroditū: quod & ante fecerant, quum ageret Thessalonicę, sicut in hac ipse testatur epistola. Collaudatos igitur eos adhortat̄, ut perseuerent ac proficiant: ostendens gloriandū etiam in afflictionibus, quæ ad illustrandū Christi euangelium facerent: se uero uel mortem adeo nō horrere, ut optet etiam, si Christo uolente contingat. Deinde quum primis hortatur ad mutuam concordiā, quæ inter elatos esse non potest. Et quo æquiore sint animo, pollicetur Timotheum atq; etiam ipsum breui ad illos rediturum: interim misso Epaphrodito, qui ex periculosissima ægrotatione cōualuerat. Hęc agit duobus primis capitibus. Nam in tertio confirmat animos illorum aduersus pseudapostolos, ad Iudaismum ubiq; sollicitātes, quos canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Christi, & qui uentrem dei loco colerent, nusquā apertius in eos stomachatus. Quartum cōmendationibus & salutationibus occupat, nisi quòd monita quædam obiter admiscet, & Philippensibus pro sua in se munificentia gratias agit. Scripsit ex urbe Roma per Epaphroditum, quum iterum esset in carcere. Nam post primam defensionem, rursus in carcerem ductus est: cuius rei meminit ipse in epistola ad Timotheum.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΑΥΛΟΣ καὶ Τιμόθεος δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης, τὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου. οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES

PAVLVS ac Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis ī Christo Iesu q sūt Philippis, unà cum episcopis ac diacōis: gratia uobis et pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo. Gratias ago deo meo in omni memoria uestri, semp in omni precatione mea p oībus uobis, cū gaudio precationē faciens: q uenerītis in cōmunionē euangelij, à primo die usq ad hoc tempus: psuasum habens hoc ipsum, q is q cœpit in uobis opus bonū, perficiet usq ad diē Iesu Christi: sicut iustū est mihi, ut hoc sentiā de oībus uobis: propterea quod habeā uos in corde & in uinculis meis & in defensione & confirmatione euāgelij, quī sītis oēs mihi cōfortes gratię. Testis enim mihi est deus, cui desiderē uos oēs in uiscerib. Iesu Christi. Et illud oro, ut charitas uestra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omnis intelligentia, ut probetis quæ sunt præstātia, ut sītis synceri: ac tales, ut nemini sītis offendiculo in diem Christi: impleti fructu iustitię, q contingit per Iesum Christū ad gloriam & laudem dei. Scire aūt uos uolo fratres, q quę mihi acciderūt, magis ad profectū euangelij euenerunt: ita ut uincula mea manifesta facta sint in Christo in toto prętorio ac cæteris oībus: utq plures ex fratrib. in domino, freti uinculis meis, uberius auderēt, impauide sermonē loqui. Nōnulli quidem p inuidiā & cōtentionē, nōnulli uero & propter bonā uolūtatē Christū prędicāt. Alij q dem ex cōtentiōe Christū annūciant nō pure, existimātes sese afflictionem addere uinculis meis: alij rursus ex charitate, scientes q in defensionē euāgelij cōstitut⁹ sim. Quid em? Attamē quouis modo siue per occasionē, siue per ueritatē, Christus tamē annunciat: & in hoc gaudeo, quinetiā gaudebo. Nouī em q hoc mihi cedet in salutē per uestrā deprecationē & submīnistrationem spūs Iesu Christi, secundū expectationem & spē meā, q nulla in re pudefiā: sed cū omni libertate, ut semper, ita nūc quoq magnificabitur Christus in corpore meo, siue

εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρποῦ ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω. συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις αὐτοῖς μέν ἐστιν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. τοῦτο γὰρ φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥστε ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ

sīue p uitā sīue per mortē. Nam mihi uita Christus est, & mors lucrū. Quòd si cōtingat uiuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & q d eligā, ignoro. Coartor em ex his duob. desiderās dissolui, et esse cū Christo, multo lōgeq meliusest. Cæterū manere in carne, magis necessariū, p ter uos. Et hoc certo scio q mānsurus sim, & cū oībus uobis p mānsurus sim, in uestrū profectū & gaudiū fidei, ut gloriatio uestra exuberet p Christū Iesum in me, p meū ad uos reditum. Tantū ut dignū est euāgelio Christi, conuersemini, ut sīue cū uenero & uidero uos, sīue absens sim, audiā de reb uestris: q stetis in uno spū, una aīa, adiuuantes de certantē fidem euāgelij, nec in ullo terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidē est causa p ditionis, uobis aūt salutis: et hoc à deo: qa uobis donatū est, p Christo, nō solū ut in eū credatis, uerūetiā ut, p illo patiamini, idē certamen habētes quale uidistis in me & nūc auditis in me. Si qua igit cōsolatio in Christo, si q d solatiū dilectionis, si qua cōmunio spūs, si qua uiscera ac miserationes, cōplete meum gaudiū, ut similiter affecti sītis: eandem charitatē habentes, unanimes, idē sentiētes, ne q d fiat p cōtentionē aut p inanē gloriā, sed p humilitatē animi, aliū quisq se prestantiorē existimet: ne sua q sq spectetis, sed unusq sq quæ sunt aliorum. Is em affectus sit in uobis, q fuit & in Christo Iesu: q quī esset in forma dei, non rapinā arbitratus est, ut esset æqualis deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta in similitudine hominū cōstitutus, & figura reptus ut homo, humilem præbuit se metipsum, factus obediens usq ad mortē, mortē aūt crucis. Qua, ppter & deus illū in summā extulit sublimitatē, ac donauit illi nomē, q d est sup oē nomen: ut in noīe Iesu omne genu se flectat, cœlestiū ac terrestriū & infernorū, oīsq lingua cōfiteat q dns sit Iesus Christus ad gloriā dei patris. Proīde dilecti mei, quēadmodū semp obedistis, nō tā q ī præsentia mea solū, sed nūc multo magis in absentia mea, cū timore ac tremore uestrā ipsorū salutē operemini: nā deus est is q agit ī uobis, & ut uelitis & ut efficiatis, p bono animi, ppositio. Oīa facite sine murmuratiōib⁹ ac disceptatiōib. tales ut nemo de uobis q̄ri possit, syncericq filij dei irreprehēsibiles ī medio natiōis prauæ

ac

καὶ διεσταμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς ἐμὸν καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι. ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς· πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴ τις δοκεῖ ἄλλῳ πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμὶν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἡγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως

ac tortuosę, inter quos lucete tanq̃ lumi/naria in mundo, sermonē uitæ sustinentes, ut gloriari possim in diem Christi, q̃ nō in uanum laborauerim, nec in uanum cucurrerim. Quinetiā si immolor sup̃ hostia sacrificioq; fidei uestræ, gaudeo & cōgaudeo omnib⁹ uobis. Ob id ipsum aūt & uos gaudetis, & cōgaudetis mihi. Spero aūt in domino Iesu, me Timotheū breui missurum uobis, ut & ego læto sim animo, cognito statu uestro. Neminē enim habeo pari me cum aīo præditū, qui germane res uestras curaturus sit. Nam oēs quæ sua ipsorum sunt, quærunt, nō quæ Christi Iesu. Porrò probationē eius nostis, q̃ ut filius mecum uelut cū patre seruierit in euangeliū. Hūc igitur spero me missurum, mox ubi uidero mea negocia. Cōfido aūt in dño, q̃ & ipse breui uenturus sim. Sed operæpretiū arbitratus sum, Epaphroditū fratrem & collegam et cōmilitonem meū, uestrum autem apostolum, quiq̃ mihi subministrat in necessitate mea, mittere ad uos. Quandoquidem desiderabat oēs uos anxi⁹ animi, propterea quod audissetis eū infirmatū fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut esset uicinus morti, sed deus misertus est illius: at nō illius tantū, sed & mei, ne dolorē haberē sup dolorē. Studiosius itaq̃ misi illū, ut quū uideretis illū, denuo gaudeatis, et ego magis uacē dolore. Excipite igit illum in dño cū omni gaudio, & q̃ huiusmodi sunt, eos in precio habete: quoniā propter opus Christi eò accessit, ut morti p̃ximus fuerit, non habita ratiōe uitæ, ut suppleret id quod in uestro erga me officio fuit diminutum.

Quod superest fratres, gaudete in dño. Ea dē scribere uobis, me q̃dē haud piget, uobis aūt tutum est. Cauete canes, cauete malos operarios, cauete cōcisionē. Nos em̄ sumus circūcisio, q̃ spū deū colimus, & gloriamur in Christo Iesu, et nō cōfidimus in carne, quanq̃ ego confidā etiā in carne. Si quisq̃ alius uidet fiduciā habere in carne, ego magis habeo, circūcisus octauo die, Israel ex genere, tribus Beniamin, hebræus ex Hebræis, iuxta legē pharisęus, iuxta studium p̃sequens ecclesiā, iuxta iustitiā quę est in lege, factus irreprehēsibilis. Sed quæ mihi erāt lucra, ea arbitratus sum propter Christū damnū esse. Quinetiā arbitror oīa damnū esse p̃pter excellentiā cognitionis Christi

χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετέλειωμαι, διώκω δὲ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. ἀδελφοὶ, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δὲ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοὶ, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον ἰησοῦν χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

* Alias τὸ γενέσθαι

Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα

Christi Iesu dñi mei, propter quē oīa pro damnis duxi, habeoq; p reiectamentis, ut Christū lucrifaciā: utq; reperiar in illo non habens meam iustitiā ex lege, sed eam quę per fidē est Christi, quæ est ex deo iustitiā sup fide: ut cognoscā illum, & potentiā resurrectionis illius, & cōmunionē afflictionum illius, dum cōformis fio morti eius, si quo modo pertingā ad resurrectionem mortuorū: non q̃ apprehenderim aut iam p̃fectus sim, sed sector si etiā apprehendā, quatenus & apprehēsus sum à Christo Iesu. Fratres, ego meipsum nondū arbitror assequutū esse. Vnum aūt illud ago, ea quidem quę à tergo sunt obliuiscens, ad ea uero quæ à fronte sunt, emitens: iuxta præfixum signū insequor ad palmā sup̃nę uocationis dei, p Christū Iesum. Quotq̃t itaq; p̃fecti sumus, hoc sentiamus: & si q̃d aliter sentitis, hoc quoque uobis deus reuelabit. Attamē ad id quod assequuti sumus, eadē p̃cedamus regula, ut simus cōcordes. Pariter estote imitatores mei, fratres, & cōsiderate eos q̃ sic ambulāt, quēadmodū habetis nos pro exemplari, Nam cōplures ambulant, de q̃bus sæpe dixi uobis: nunc aūt & flens dico, inimici crucis Christi, quorū finis perditio est, quorū deus uenter et gloria in dedecore ipsorū, qui terrestria curāt. Nā nostra cōuersatio in cœlis est, ex quo & seruatorē expectam⁹, dñm Iesum Christum: qui trāsfigurabit corpus nostrū humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso, secundū efficaciā, qua potest etiā sub iicere sibi oīa. Proinde fratres mei dilecti ac desiderati, gaudiū & corona mea, sic state in dño dilecti. Euodiā obsecro, et Syntychen obsecro, ut sint concordes in dño. Sanè rogo & te compar germana, adiuua eas quæ in euāgelio decertarunt mecum, unà cū Clemente quoq; & reliquis coperarijs meis, quorū noīa sunt in libro uitæ. Gaudete in domino semper, & iterū dico gaudete. Modestia uestra nota sit oīmbus hoībus. Dominus p̃pe est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni precatione & obsecratione cū gratiarū actione petitiones uestræ innotescant apud deū: & pax dei quæ superat omnē intellectū, custodiet corda uestra & sensus uestros p Christū Iesum. Quod reliquū est fratres, quæcūq; sunt uera, quæcūq; honesta, quæcūq; iusta, quæ-

ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου, τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ἐπαφροδίτου.

cunq; pura, quęcũq; accõmoda, q̃cũq; boni ominis, si qua uirtus, & si qua laus: hæc cogitate quæ & didicistis & accepistis, & audistis & uidistis in me: hęc facite, et deus pacis erit uobiscũ. Gauisus sum aũt in dño magnopę, q̃ iam tãdẽ reuiguit uestra pro me sollicitudo, in eo in quo & soliciti eratis, uerũ deerat oportunitas: non q̃ iuxta penuriã loquar: nam ego didici, in quibus sum his cõtẽtus esse. Noui & humilis esse, noui & excellere: ubiq; & in oĩbus institutus sum, & saturari & esurire, et abundare & penuriã pati. Oĩa possum per Christũ, q̃ me corroborat. Attamẽ recte feciſtis, q̃ simul cõmunicastis meę afflictioni. Nostis aũt & uos Philippẽses, q̃ in principio euãgelij quũ proficiscerer à Macedonia, nulla mihi ecclesia cõmunicauerit in rationẽ dandi & accipiẽdi, nisi uos soli: nam & in Thessalonica quũ essem, semel & iterum quod opus erat mihi misistis: nõ quod requirã munus, sed requiro fructũ exuberãtem in rationẽ uestrã. Recepi tamẽ oĩa, & abundo. Expletus sum postea q̃ accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis missa fuerant, odorẽ bonæ fragrãtiæ, hostiã acceptã gratamq; deo. Deus aũt meus supplebit quicq̃d opus fuerit uobis, secũdũ diuitias suas, cũ gloria p̃ Christũ Iesum. Deo aũt & patri nostro gloria ĩ secula seculorũ, Amen.

Salutate omnem sanctũ in Christo Iesu. Salutant uos q̃ mecũ sunt fratres. Salutãt uos oẽs sancti, maxime uero q̃ sunt ex Cæsaris familia. Gratia dñi nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. Amen.

Scripta est è Roma per Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἔπεμψε μὲν ἀπὸ Ῥώμης, οὐχ ἑωρακὼς μὲν αὐτοὺς, ἀκηκοὼς δὲ παρὰ αὐτῶν. ἦν δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. οὓς κολασασθεὶς ἠβούλοντό τινες ἀπατᾶσθαι ὑποσιμασιν ἑλληνικῆς, ἐκ τῆς εἰς ἐμὲ πίστεως, καὶ παρὰ τὴν ἐν νόμῳ βρωμάτων, καὶ περιβολῆς. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολὴν ὥσπερ κατηχίζουσαν αὐτοῖς ταῦτα. καὶ πρῶτον μὲν σύγχαιρεῖν τῷ θεῷ, σημαίνων ἐκ τῶν σπόρος αὐτοὺς μεταβεβηκέναι εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὃν ἐπίστευσαν εἰκὼν ὢν τοῦ θεοῦ καὶ λόγος, ἀλλ' οὐ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἔπρεπεν αὐτὸν δημιουργὸν ὄντα, γεγενέσθαι αὐτὸν πρωτότοκον τῆς κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφότερα σωμάτῃ, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. πεπροέφθη δὲ αὐτοῖς ἐμμένειν γὰρ τῇ πίστει, σημαίνων, ὅτι αὐτὸς παῦλος διαπονούς ὅτι τὴν εὐαγγελίου, ἐν ᾧ κατηχήθησαν. εἰ τὰ καὶ περὶ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ βρωμάτων, καὶ περὶ ἡμερῶν, καὶ ψιλοσοφίας κενοῦ ἠργυκώς. λοιπὸν τὰ παλαιὰ, καὶ τὰ περιβολῆς, συμβουλεύει τε αὐτοῖς μὴ παλαιοῦσθαι ἀπὸ τῶν ὁρίζομένων, καὶ παλαιοῦν αὐτοὺς θελόντων. καὶ λοιπὸν παρανέλασις, καὶ ὧδε γόνυ κλίνει καὶ τέκνοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξί, δούλοις καὶ ἐλευθέροις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἤθη συμβαλούσας, παλαιοῖ τὴν ψιλοσοφίαν.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

COlossenses in Asia minore sunt, finitimi Laodicensibus, Hos nõ uiderat apostolus. Nam Archippi, siue, quod addit Ambrosius, Epaphræ, quibus hoc delegatũ erat, prædicatione conuersi sunt ad Christum. His uehementer immínebant pseudapostoli conantes in dogma multo peruersissimum inducere, docentes non esse filium dei salutis autorem, sed per angelos uiam patere ad patrem. Neq; enim uenisse filium dei in hunc mundum, neq; uenturũ: quum in ueteri testamento per angelos administrata sint omnia. Deinde Iudaismum & philosophiæ superstitionẽ cum Christi doctrina miscebant, obseruantes quædam legis instituta, & superstitiose obseruãtes solem, lunam, ac stellas, & elementa huius mundi, quibus docebant nos esse obnoxios. Hos igitur suæ professionis commonefacit, ostendens illos quicquid hactenus assequuti sunt, nõ angelis debere, sed Christo angelorum conditori: hunc unum esse caput ecclesiæ, nec ab alio quoquam petendam salutem. Atq; interim autoritatem suam asserit. Diligenter autem monet, ne pseudapostolorum magniloquentia confictis q̃ uisionibus angelorum sibi imponi paterentur, & uel in Iudaismum uel in philosophicam superstitionẽ prolaberentur. Atq; hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præscribens, qualis uxor erga maritum, qualis debeat esse maritus in uxorem, qualis parẽs erga liberos, liberi erga parẽtes, serui erga dominos, domini erga seruos. Extrema pars salutationibus occupatur, nisi quod Archippum cõmonet officij sui. Scripsit autem è carcere ab Epheso per Tychicum: quòd ipse palàm testatur in huius epistolæ capite quarto, cui collegam dederat Onesimum. Græcorũ inscriptiones ex urbe Roma missam, testantur. Hinc certe remisit Onesimum, quem illic in uinculis genuerat Christo.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

EPISTOLA PAVLI AD COLOSSENSES

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τοῖς ἐν κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχετε εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρί, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησεν πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ γῆς

PAVLVS apostolus Iesu Christi per uoluntatem dei, & Timotheus frater, iis qui sunt Coloſſis ſanctis ac fidelib. fratrib. in Chriſto: gratia uobis & pax à deo patre noſtro & dño Ieſu Chriſto. Gratias agimus deo & patri dñi noſtri Ieſu Chriſti, ſemp de uobis, quũ oramus: quoniam audiuimus fidem ueſtrã in Chriſto Ieſu, et charitatẽ erga oẽs ſanctos, ꝓpter ſpem repoſitã uobis in cœlis: de qua priùs audieratis per ſermonẽ ueracẽ euangelij, quod puenit ad uos, quemadmodũ & in toto mundo etiã fructificat, ſicut & in uobis, ex eo die quo audiſtis & cognouiſtis gratiã dei per ueritatẽ. Quemadmodum & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſeruo noſtro, q eſt fidus ꝓ uobis miniſter Chriſti, q et expoſuit nobis ueſtrã dilectionem in ſpũ. Propterea & nos, ex quo die audiuimus, nõ deſinimus ꝓ uobis orare et poſcere ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in oĩ ſapiẽtia & prudẽtia ſpũali: ut ambuletis digne dño, ut per oĩa placentis, in oĩ opere bono fructificãtes, & creſcentes in agnitionẽ dei, omni robore corroborati, iuxta potentiã gloriæ illius, ad omnem tolerãtiã ac patientiã cum gaudio: gratias agentes patri, q idoneos nos fecit ad participationẽ ſortis ſanctorũ in lumine, q eripuit nos à poteſtate tenebrarũ, ac trãſtulit in regnũ filij ſibi dilecti, ꝓ quẽ habemus redemptionẽ ꝓ ſanguinẽ ipſius, remiſſionẽ peccatorũ: q eſt imago dei inconſpicui, primogenitus uniuerſæ creaturæ, quod ꝓ illum creata ſint oĩa quæ in cœlis ſunt & quę in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dñationes, ſiue principat⁹, ſiue poteſtates. Oĩa per illum & in illum creata ſunt, & ipſe eſt ante oĩa, & omnia ꝓ illũ conſiſtũt: & ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principiũ, primogenitus ex mortuis, ut ſit in oĩbus ipſe primas tenẽs: quoniã in illo complacitũ eſt patri uniuerſam plenitudinẽ inhabitare, & per eum reconciliare cuncta erga ſe, pacificatis ꝓ ſanguinem crucis eius, per eundẽ, ſiue quæ in terra

τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ παῦλος διάκονος. νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δέ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἀπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ

terra ſunt, ſiue quæ ĩ cœlis. Et uos q quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nũc tamen recõciliauit ĩ corpore carnis ſuæ ꝓ mortẽ, ut exhiberet uos ſanctos & irreprehẽſibiles & inculpatos in cõſpectu ſuo. Siqdem ꝓmanetis in fide fundati ac ſtabiles, nec dimouemini à ſpe euãgelij, quod audiſtis, quod prędicatũ eſt apd uniuerſam creaturã quę ſub cœlo eſt, cuius factus ſum ego Paulus miniſter. Nũc gaudeo ſup afflictionib. meis pro uobis, et ſuppleo quod deerat afflictionũ Chriſti in carne mea, ꝓ corpore ipſius, quod eſt eccleſia: cuius eccleſiæ factus ſum ego miniſter iuxta diſpenſationẽ dei, quæ data eſt mihi in uos implendi ſermonẽ dei, myſteriũ qd reconditũ fuit à ſeculis et à generationib⁹. Nunc aũt patefactũ eſt ſanctis illius, q uoluit deus notum facere quæ ſint diuitiæ gloriæ myſterij huius inter gentes, qui eſt Chriſtus in uobis, ſpes gloriæ: quẽ nos annunciamus, admonentes oẽm hominẽ, & docentes omnẽ hoĩem in omni ſapientia, ut exhibeamus omnẽ hominẽ ꝓfectum in Chriſto Ieſu: ad quod etiã enitor, decertãs ſecundũ efficaciã eius, agẽtem in me ꝓ uirtutem. Nã uolo uos ſcire, quantã ſollicitudinẽ habeã de uobis & his qui ſunt Laodiciæ, & quotquot nõ uiderunt faciẽ meã in carne, ut conſolationẽ accipiãt corda illorum, quũ fuerint cõpacti in charitate & in omnẽ opulentiã certæ ꝓſuaſionis intelligentiæ, in agnitionẽ myſterij dei & patris & Chriſti, in quo ſunt oẽs theſauri ſapientiæ ac ſcientiæ reconditi. Hoc aũt dico, ne quis uobis imponat ꝓbabilitate ſermonis. Etenim quãuis carne ſim abſens, tamẽ ſpiritu uobiſcũ ſum, gaudẽs ac uidens ueſtrũ ordinẽ & ſoliditatẽ ueſtræ in Chriſtũ fidei. Quẽadmodũ igitur accepiſtis Chriſtũ Ieſum dñm, ita in eo ambulate, ſic ut radices habeãtis in illo fixas, et in illo ſuperstruamini confirmemini q; per fidẽ, ſicut edocti eſtis, exuberãtes in ea cum gratiarũ actione. Videte ne quis ſit qui uos deprædetur per philoſophiã & inanẽ deceptionẽ, iuxta conſtitutionẽ hominũ, iuxta elementa mundi, et nõ iuxta Chriſtũ. Quoniã in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & eſtis in illo cõpleti, qui eſt caput omnis principatus ac poteſtatis, per quẽ & circũciſi eſtis circunciſione quæ fit ſine

ροσπιώτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἃ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἔρχεται ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς ποτε περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος

manibus, dum exuistis corpus peccatorũ carnis p circuncisionẽ Christi, cõsepulti simul cum illo p baptismũ, in quo simul etiã cum illo resurrexistis per fidẽ operationis dei, q excitauit illũ ex mortuis. Et uos quũ essetis mortui, p delicta & per præputium carnis uestræ, simul cũ illo uiuificauit, condonans nobis oĩa delicta, deleto quod aduersus nos erat, chirographo, qd erat contrarium nobis p decreta, & illud sustulit è medio, affixũ cruci: expoliatosq; principatus ac potestates ostentauit palã, triumphãs de illis p semetipsum. Ne quis igitur uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorũ, quę sunt umbra rerũ futurarũ, corpꝰ aũt Christi. Ne quis uobis palmã interuertat data opera per humilitatẽ & supstitionem angelorũ, in ijs quæ non uidit fastuosus incedẽs, frustra inflatus à mẽte carnis suæ, nec obtinẽs caput, ex quo totũ corpus p commissuras & cõpagines subministratũ et cõpactum, augescit augmẽto dei. Itaq; si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, qd quasi uiuẽtes in mũdo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neq; cõtrectaris, quæ oĩa ipso pereunt abusu, iuxta præcepta & doctrinas hominũ, quæ uerbotenus qdem habent speciẽ sapientiæ per supstitionẽ ac humilitatẽ animi & læsionẽ corporis, nõ per honorẽ aliquem ad expletionẽ carnis. Itaq; si resurrexistis unà cũ Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexterã dei sedens. Superna curate, nõ terrestria: siquidẽ emortui estis, & uita uestra absc̃ondita est cũ Christo in deo. Quando cunq; Christus manifestatus fuerit, uita nostra, tũc & uos cũ illo manifestabimini in gloria. Mortificate igitur membra uestra terrestria, stuprũ, ĩmundiciã, mollicie, concupiscentiã malã, & auaritiã, quæ est simulacrorũ cultus, ob quæ uenire solet ira dei in filios intractabiles: inter quos ambulabatis quondã, quũ uiuereti in his. Nũc aũt deponite & uos oĩa, iram, indignationem, maliciam, maledicentiã, turpiloquẽtiam ab ore uestro. Ne mẽtiamini alius aduersus aliũ, postea q̃ exuistis ueterẽ hominem cum factis suis, & induistis nouũ, qui renouatur ad agnitionẽ & imaginem eius qui condidit illum, ubi non est Græcus & Iudæus, circuncisio & præputium, barbarus

ρος, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν. πάντα ὑμῖν γνωρίσουσι τὰ ὧδε.

rus, Scytha, seruus, liber: sed oĩa in omnibus Christus. Sitis igit̃ induti tanq̃ electi dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationum, comitatẽ, modestiã, mansuetudinẽ, lenitatem, sufferentes uos inuicẽ, et cõdonantes uobis mutuo, si q̃s aduersus aliquẽ habuerit querelã: quẽadmodũ & Christus cõdonauit uobis, ita & uos. Super oĩa aũt hæc, charitatẽ, quæ est uinculũ perfectionis, & pax dei palmã ferat in cordibus uestris, in quã & uocati estis in uno corpore, & gratí sitis. Sermo Christi inhabitet in uobis opulẽte cũ omni sapiẽtia. Docetec̃q; et cõmonete uos inuicẽ, cãtionibus & laudibus & cantilenis spiritualibus cũ gratia canentes in corde uestro dño. Et quicqd egeritis fermone aut facto, oĩa in nomine dñi Iesu facite, gratias agẽtes deo & patri per illũ. Vxores, subditæ estote propriis uiris, sicuti conuenit, in dño. Viri, diligite uxores, & ne sitis amarulenti aduersus illas. Filij, obedite parẽtibus in omnibus: hoc enim bene placet dño. Patres, ne prouocetis liberos uestros, ne desponde ãt animũ. Serui, obedite per oĩa ijs qui domini sunt secundũ carnẽ, non obsequijs ad oculũ exhibitis tanq̃ hominibus placere studentes, sed cũ simplicitate cordis, timentes deũ. Et quicquid feceritis, ex animo facite, tanquã dño & nõ hominibus, scientes quòd à domino recipietis mercedẽ hæreditatis, nã domino Christo seruitis. Cæterũ qui peccarit, reportabit peccatũ suũ, & nõ est personarũ respectus. Vos domini, æquitatẽ & æquabilitatẽ seruis exhibete, scientes quòd & uos habeatis dominum in cœlis. Obsecrationi instate, uigilãtes in ea cum gratiarũ actione, orãtes simul & pro nobis, ut deus aperiat nobis ostiũ sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod & uinctus sum, ut manifestẽ illud, sicut oportet me loqui. Sapiẽter ambulate erga extraneos, opportunitatẽ redimentes. Sermo uester sẽper cum gratia, sit sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuiq; respõdere. De omnibus rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilectus frater & fidus minister & cõseruus in dño, quẽ misi ad uos, in hoc ipsum ut cognoscat quid agatis & consoletur corda uestra, unà cũ Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex uobis: de omnibus, uobis exponẽt, quæ hic agãtur.

ἀσπάζεται ὑμᾶς ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ μάρκος ὁ ἀνεψιὸς βαρναβᾶ, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν, καὶ ἰησοῦς ὁ λεγόμενος ἰοῦστος. οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα σταθῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός, καὶ δημᾶς. ἀσπάσασθε τοὺς ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφούς, καὶ νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν. καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε, καὶ εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

Salutat uos Aristarchus cõcaptiuus meus, & Marcus cõsobrinus Barnabæ, de q̃ accepistis mãdata. Si uenerit ad uos, excipite eũ, & Iesus qui uocat̃ Iustus, qui sunt ex circuncisione. Hi soli cooperarij sunt ad regnũ dei, qui fuere mihi solatio. Salutat uos Epaphras, qui ex uobis est seruus Christi, semper anxie laborans pro uobis in precationibus, ut stetis ꝓfecti & cõpleti in omni uolũtate dei. Testimonium enim illi perhibeo, quod habeat multũ studium pro uobis & his qui sunt Laodiceæ & his qui Hierapoli. Salutat uos Lucas medicus dilectus & Demas. Salutate fratres qui sunt Laodiceę, & Nymphã, & quæ in domo illius est congregationẽ: & quũ recitata fuerit à uobis epistola, facite ut & in Laodicẽsium ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, ut uos quoq; legatis. Et dicite Archippo: uide ministeriũ quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis uinculorum meorũ. Gratia uobiscum. Amen.

Missa è Roma per Tychicum & Onesimum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΕΜΨΕ ἀπὸ ἀθηνῶν, ἐνεργακὼς προστρόπον αὐτοῦ, καὶ διατρίψας παρ' αὐτοῖς. ἡ δὲ προφασις ἦν ἐπιστολῆς αὐτῶν, ὁ ἀποστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν φιλίπποις τ' μακεδονίας ἠ ἐν θεσσαλονίκῃ, γινώσκων τε ὅσα πεπονθε ἐν θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκούσαντες θεσσαλονικεῖς ἃ πεπονθῶν ἐν ταῖς πρώτεραις πόλεσι, σφᾶς αὐτοὺς τοῦ πειράζοντος, ἠ σκανδαλιζομένους, μαθὼν δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἀρθενήσασι κατώκουν ἐνθένδε, ἀρεστέλλῃ τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ τ ἐπιστολῆς ταύτης. ἠ πρῶτον μὲν ἐπισκέπτεται αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὡς τε μὴ σαλεύεσθαι ἐκ τὰς θλίψεις, ἐν μυσταγωγῶν ἔχουσι αὐτοὺς πεπονθέναι τοῦτο. αὐτοὶ γὰρ ἴσασι. τὸ θλίβεσθαι ἐμ τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ πέρανέσεις αὐτοῖς οὕτως, ὡς πέλαθον παρ' αὐτοῦ, ἀναστρέψασθαι, γράφῃ πρὸς τὸν πελαυνόντων, πέραμυθέμενος αὐτοὺς, ἐν διδάσκων μὴ βαρέως φέρειν. οὐ γὰρ εἰς θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὑπὲρ ἀναστάσεως. ἐπέμπετο δὲ ἐν πρὸς τὸν χρόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἀσθένειν τὴν ἡμέραν γινώσκωντὸν, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγελλομένῳ πρὸς αὐτ. ἑστάναι γάρ φησι τὴν παρουσίαν ὅτως, ὡς τε οὐ πρὸ ἐλθόμενον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθανεῖν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὴν πάντων ἁλλαγὴν, διδάσκει. πῶς τούτοις, πορεύεσθαι αὐτοὺς βελτιοῦσθαι ἐν τοῖς ἤθεσι, πορεύεται αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τοῦ κυρίῳ, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES PRIOREM argumentum per Des. Erasmum Roterodamum.

THessalonica Macedoniæ metropolis est, unde & regionis incolæ Thessalonicenses appellati. Hi in fide semel accepta, tanta constantia perstiterũt, ut & Pauli exemplo, ciuium suorũ persequutiones, infracto & alacri pertulerint animo, nec ullo pseudapostolorum suasu quiuerint ab euangelica institutione deflecti. Quod ueritus Paulus, quẽ non latebat pseudapostolorũ improbitas, quũ ipsi non liceret illos inuisere, misit Timotheum. Ex quo reuerso quum didicisset illorum cõstantiam, collaudat eos, gratias agẽs deo. Atq; id quidem agit capite primo & secundo. In cæteris duobus instituit eos in uarijs pietatis officijs, subindicans esse inter eos, qui nondũ omnino puri essent ab omni libidine, nec deesse qui ocio diditi grauarent alios: item qui inquieti ipsi, turbarent ecclesiæ tranquillitatẽ, quos corripi iubet. Præterea qui de resurrectione nondum satis confirmata essent opinione, quũ defunctos ita lugerent, quasi periissent, ac non potius ad meliora demigrassent: hos instituit atq; confirmat. Rursus alios disputasse de die aduentus *domini*, quasi is præsciri prædiciq; possit, quum incertus sit omnibus. Verum eum ait subitum, & præter omnium expectationẽ adfuturum, quo magis simus ad omne momentum parati. Scripsit ab Athenis per Tychicum ministrum, iuxta Græcorũ inscriptionem: cui collegam addunt Onesimum nostra argumenta, quæ incerto autore leguntur in uulgatis exemplaribus.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΩΤΗ

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES PRIMA

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ'

PAVLVS & Siluanus & Timotheus eccleſiæ Theſſalonicenſiũ, in deo patre & dño Ieſu Chriſto: gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus deo ſemper de oĩbus uobis mentionẽ ueſtri facientes in precibus noſtris, indeſinẽter memores ueſtri propter opus fidei ac laborẽ charitatis, & quod pmãſiſtis in ſpe dñi noſtri Ieſu Chriſti, corã deo & patre noſtro; ſciẽtes fratres dilecti à deo electionem ueſtrã: qm euangeliũ noſtrũ fuit erga uos nõ per ſermonẽ ſolũ, uerũ etiã per uirtutẽ & per ſpiritũ ſanctũ, perq; certitudinẽ multã, quẽadmodũ noſtis quales fuerimus inter uos, ueſtra cauſa. Et uos imitatores noſtri facti fuiſtis, et dñi, recipiẽtes ſermonẽ cum afflictione multa, cum gaudio ſpũs ſancti: adeo ut fueritis exẽplo omnibus credentibus in Macedonia & Achaia. A uobis eñ pertonuit ſermo dñi, non ſolũ in Macedonia & Achaia, uerũ etiã in omni loco fides ueſtra quæ eſt in deũ, dimanauit, ut non ſit nobis neceſſe loqui quicq̃. Siquidẽ ipſi de uobis annunciãt, qualẽ ingreſſum habuerimus ad uos, & quomõ conuerſi fueritis ad deũ à ſimulacris, ut ſeruiretis deo uiuẽti & ueraci, & expectaretis filiũ eius de cœlis, quẽ excitauit à mortuis Ieſum, qui liberat nos ab ira uẽtura. Nã ipſi noſtis frẽs, in- II troitũ noſtrũ ad uos, q̃ nõ fuerit inanis, ſed q̃ antè malis afflicti & cõtumelijs affecti, quẽadmodũ ſcitis Philippis, audacter egerimus in dño noſtro ad loquendum apud uos euangeliũ dei, in multo certamine. Siquidẽ exhortatio noſtra nõ fuit ex impoſtura, neq; ex immundicia, neq; cum dolo, ſed quẽadmodũ probati fueramus à deo, ut nobis cõmitteretur euangeliũ: ita loquimur, nõ ut hominibus placẽtes, ſed deo, q̃ probat corda noſtra. Neq; enim unq̃ per ſermonẽ adulatiõis uerſati ſumus, quẽadmodũ noſtis: nec per occaſionẽ auaritiæ, deus eſt teſtis: neq; quærẽtes ex hominib. gloriã, nec à uobis, nec ab alijs: quũ poſſemus ĩ autoritate eſſe, tãq̃ apoſtoli Chriſti:

ſed

ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγένησθε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοί τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον. νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ὑμῶν, τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. διὰ τοῦτο κἀγὼ

AD THESSALONICENSES 335

ſed fuimus placidi in medio ueſtri, perinde ac ſi nutrix foueat ſuos filios, ſic affecti, pr/penſi in uos, aĩo cupiebamus impertire uobis, nõ ſolũ euangeliũ dei, uerũ etiã noſtras ipſorũ animas, propterea quod chari nobis facti eſtis. Meminiſtis eñ fratres laboris noſtri, ac ſudoris: nocte eñ ac die opus facientes, ob id ne cui ueſtrũ eſſemus oneri, prædicauimus apud uos euangelium dei. Vos aũt teſtes eſtis & deus, q̃ ſancte & iuſte & inculpate uobiſcũ qui credebatis uerſati fuerimus: quẽadmodũ noſtis, ut erga unumquenq; ueſtrũ, tanq̃ pater erga filios ſuos, fuerimus affecti, obſecrãtes uos et cõſolãtes & obteſtãtes, ut ambularetis digne deo, qui uocaſſet uos in ſuũ regnũ ac gloriam. Quapropter & nos gratias agimus deo indeſinẽter, q̃ quũ accipereti ſermonem à nobis, quo deũ diſcebatis, accepiſtis nõ ſermonẽ hominũ, ſed ſicut erat uere ſermonẽ dei, qui & agit in uobis credẽtibus. Vos enim imitatores facti eſtis fratres eccleſiarũ dei quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu, q̃ eadẽ paſſi ſitis & uos à propriis contribulibus: quẽadmodum & ipſi nos à Iudæis, q̃ ut & dñm occiderũt Ieſum, & proprios prophetas, ita & nos perſequuti ſũt, & deo nõ placẽt, & omnibus hominibus aduerſantur: qui obſiſtũt nobis, ne loquamur gẽtibus, quo ſalui fiant, ut expleãt ſua peccata ſemper: peruenit aũt in illos ira in finem. Cæterũ nos fratres, orbati uobis ad ſpatium tẽporis, aſpectu, non corde, uehementius ſtuduimus uidere facĩ ueſtram, cum multo deſiderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidẽ Paulus, & ſemel & iterũ, & obſtitit nobis ſatanas. Nã quæ eſt noſtra ſpes aut gaudiũ aut corona gloriationis, an nõ & uos in conſpectu domini noſtri Ieſu Chriſti, in eius aduentu? Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

Proinde quũ non amplius ferremus, uiſum eſt nobis, ut Athenis reſideremus ſoli, ac miſimus Timotheũ fratrem noſtrũ ac miniſtrũ dei & adiutorem operis noſtri in euangelio Chriſti, ut cõfirmaret uos & cõſolaretur uos de fide noſtra, ne quiſq̃ turbaretur in afflictionibus his. Nam ipſi noſtis, nos in hunc uſum poſitos eſſe. Etenim quũ apud uos eſſemus, prædicebamus uobis fore, ut afflictionẽ pateremur, quẽadmodum & euenit, & noſtis. Quapropter

& ego

κἀγὼ μηκέτι στέγων ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. ἄρτι δὲ ἐλθόντος τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελιζαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοὶ ἐν ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ. τινὰ γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος, πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. οἴδατε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τοῦτο γὰρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν, τὸν διδόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν. αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω.

& ego nõ amplius ferẽs, misi ad hoc, ut cognoscerẽ fidẽ uestrã, ne quo pacto tẽtasset uos ille q tẽtat, & inanis factus esset labor noster. Nup aũt quũ uenisset Timotheus ad nos à uobis, et annũciasset nobis fidẽ ac dilectionẽ uestrã, & quod habeatis memoriã nostri bonã semper, desiderãtes nos uidere, quẽadmodũ nos quoq; uos. Idcirco cõsolationẽ accepimus frẽs per uos super omni afflictione & necessitate nostra, per uestrã fidẽ. Qm̃ nunc uiuimus, si uos statis in dño. Quã enim gratiarũ actionẽ possumus deo rependere de uobis super omni gaudio, qd' gaudemus propter uos in conspectu dei nostri, nocte ac die supra modũ orantes, ut uideamus uestrã faciẽ, & suppleamus quæ desunt fidei uestræ. Ipse uero deus & pater noster & dñs noster Iesus Christus dirigat uiam nostrã ad uos. Vos aũt dñs abũdãtes & exuberãtes faciat mutua inter uos charitate, & in oẽs, quẽadmodum & nos in uos, ut confirmet corda uestra, irreprehensibilia in sanctimonia corã deo & patre nostro, in aduẽtu dñi nostri Iesu Christi, cũ oĩbus sanctis eius. Quod su 1111
perest igitur frẽs, rogamus uos & adhortamur p dominũ Iesum, quẽadmodũ accepistis à nobis, quõ oporteat uos uersari et placere deo, ut abundetis magis. Nostis enim quæ præcepta dederimus uobis per dominũ Iesum. Hæc em̃ est uolũtas dei, sanctificatio uestra, ut abstineatis à scortatione, & sciat unusquisq; uestrũ suũ uas possidere, cũ sanctificatione & honore, nõ cum affectu cõcupiscentiæ, quẽadmodũ & gentes quæ nõ nouerũt deũ, ne quis opprimat ac fraudet in negocio fratrem suũ: propterea quod ultor est dñs de omnibus his, quemadmodũ & ante diximus uobis, ac testati sumus. Nõ enim uocauit nos deus immũdiciæ causa, sed ad sanctificationẽ. Proinde qui reijcit, nõ reijcit hoĩem, sed deũ, qui dedit spiritũ suũ sanctũ in uos. Cæterũ de fraterna charitate non necesse habetis, ut scribã uobis. Ipsi nãq; diuinitus docti estis, ut diligatis uos inuicẽ. Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui sunt in tota Macedonia. Obsecramus aũt uos fratres, ut abũdetis magis, & in hoc incũbatis, ut quieti sitis, & agatis res proprias, & op emini proprijs manibus uestris, sicuti uobis præcepimus, ut uos geratis honeste erga extra-

καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπεῖσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, οὕτως ἔρχεται. ὅτ' ἂν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνιδίως αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοὶ οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθε αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῶ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχε-

rios, & nulla re uobis sit opus. Cæterũ nolo uos ignorare fratres, de ijs q obdormierunt, ne doleatis, quemadmodum & cæteri non habentes spem: nam si credimus q Iesus mortuus est & resurrexit, sic & deus eos qui obdormierunt per Iesum, adducet cum illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quòd nos qui uiuemus & reliqui erimus in aduentum domini, nequaquã præueniemus eos qui dormiunt: quoniam ipse dominus cum hortatu & uoce archangeli, ac tuba dei descendet de cœlo, & mortui in Christo resurgent primũ, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus simul cum illis rapiemur in nubibus in occursum dñi in aera: & sic semper cũ domino erimus. Proinde consolemini uos mutuo sermonibus his. Porrò de tempori- V
bus & articulis temporũ, fratres, nõ est opus ut uobis scribã. Ipsi em̃ planè scitis, q dies ille dñi, ut fur in nocte, ita uẽturus sit. Quum enim dixerint, Pax, & tuta omnia: tunc repẽtinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At uos fratres, non estis in tenebris, ut dies ille uos tanq̃ fur opprimat. Om̃es uos filij lucis estis, ac filij diei: nõ sumus noctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & cæteri, sed uigilemus et sobrij simus. Nam qui dormiũt, nocte domiunt, & qui inebriantur, noctu sunt ebrij: at nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracem fidei & charitatis, & pro galea spẽ salutis. Quoniã non constituit nos deus, ut iram nobis cõcitemus, sed ut salutẽ consequamur per dominũ nostrum Iesum Christum qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus siue dormiamus, simul cum illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, et ędificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus aũt uos fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonẽt uos, ut habeatis illos in summo precio per charitatem propter opus illorũ: pacẽ habere cũ illis. Obsecramus autẽ uos fratres, monete inordinatos, consolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed semper quod bonũ est sectemini, tum erga uos inuicem, tum erga omneis. Semper gaudete, indesinẽter ora-

δε, ϕ̄ παντὶ δυχαριδῆτε. οὗτο γὰρ θέλημα θεοῦ ϕ̄ χεισῷ ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητίας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς ὁ εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς. καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ϕ̄ τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χεισοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοί, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάζεσθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ϕ̄ φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χεισοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη, ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

te, in omnibus gratias agite. Hæc enim est uoluntas dei per Christū Iesum erga uos. Spiritum ne extinguatis, prophetias ne aspernemini. Omnia probate: quod bonū fuerit, tenete. Ab omni specie mala abstinete. Ipse autem deus pacis sanctificet uos totos: & integer uester spiritus, & anima & corpus, ita ut ī nullo possitis culpari, in aduentu domini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui idē efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cū osculo sancto. Adiuro uos per dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum.

Ad Thessalonicenses prima, scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ
θεσσαλονικεῖς δ' ΔΥΤΕΡΑΣ ΩΙΣΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ὡσὶ ἔλαι ἀφ' ἑαυτῆς. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ὡισολῆς αὕτη. τινὲς ἀφ' θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἀπρακτοι πολυπραγμονοῦντες, ὡς δὴ ἀδελφοὺς ἀφαιρπάζοιμι, ὡς ἤδη ἡ παρουσίας τοῦ κυρίου ἐνεστώσης. ἐπτόηντο ὑπ' αὐτῶν ἀκούοντες, ὡς τοῦ ἀποστόλου ὄντος ἐν αὐτοῖς, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολὴν, ἐν πρώτου μὲν ἀφ' ἑαυτῶν αὐξάνεσθαι. καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρουσι. δεύτερον δὲ αὐτοὺς ὡς δυνάμενος ἐκδικίας παρ' θεοῦ ἡμῶν ἐπιτυχεῖν αὐτοῦ ἐκδικωτέρου. ἔπειτα περὶ ἡ παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδεμίαν αὐτοὺς πείθεσθαι, μηδὲ θροεῖσθαι αὐτοὺς, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε ὡς αὐτοῦ γράψαντος, μηδ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτήν. μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτὴν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μεθ' αὐτὴν ὁ ἀντίχρισος, ὁ υἱὸς ἡ ἀπωλείας, οὗ τὴν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδεσι λαπ' ἐνέργειαν τ' σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει. ἔστε παραινέσας αὐτοῖς σήκειν γενναίως, καὶ μὴ ἀπατᾶν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγέλλει μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀναβάλλειν αὐτούς. εἰ γὰρ πολύεργος ἐκ πλάνης ἐδιδάσκοντο οὗτοι τοιοῦτος. καὶ καθόλου δὲ παραγγέλλει τὸν μὴ ὑπακούοντα διὰ λόγου αὐτοῦ, δεῖν ἀφορίζεσθαι γίνεσθαι. καὶ λοιπὸν ἐπεύχεται αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀσπασμοῦ τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ δεδήλωκεν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES
posteriorem, argumentum per Des.
Erasmum Roterodamum.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuisendi Thessalonicenses, per epistolā confirmat illorum animos, ut fortiter ferant illatas ob Christum afflictiones, nec ipsis defuturū præmium, nec aduersarijs uindictam. Rursum de die aduentus domini, de quo nonnihil attigerat in epistola superiori, monet, ne quid cōmouerentur quorundam dictis, qui asseuerabant illum iam instare, tecte, sicuti putant, significans, prius abolendum Romanum imperium, ac deinde uenturum antichristum. Attentius etiam inculcat, coercendos esse, qui ocio & curiositate sua turbarēt quietem & ordinem publicū, & ad opus adigendos, quum ipse Paulus apud eos manibus suis laborarit. Scripsit Athenis per eosdem per quos misit priorem epistolam, ut nostra docent argumenta.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί ὑπὲρ παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοός, μήτε θροεῖσθε, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ. μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θεός.

οὐ μνημ-

EPISTOLA PAVLI AD THESSALONICENSES SECVNDA

PAVLVS & Siluanus ac Timotheus eccleſiæ Theſſalonicenſiũ, in deo patre noſtro & dño Ieſu Chriſto: gratia ſit uobis & pax à deo patre noſtro & dño Ieſu Chriſto. Gratias agere debemus deo ſemper de uobis, fratres, ut par eſt quod uehementer augeſcit fides ueſtra, & exuberat mutua ueſtra omniũ charitas, cuiuſq; in alterum, adeo ut nos ipſi de uobis gloriemur in eccleſiis dei, de toleran tia ueſtra & fide ſuper omnibus perſequu tionibus ueſtris et afflictionibus quas ſuſti netis, documentũ iuſti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro quo & pa timini. Siquidẽ iuſtum eſt apud deũ, redde re ijs qui affligunt uos, afflictionẽ, & uobis qui affligimini relaxationẽ nobiſcum, quũ reuelabitur dominus Ieſus de cœlo, cũ angelis potentiæ ſuæ, cũ incendio flammæ, qui infligit ultionem ijs qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euãgelio domini noſtri Ieſu Chriſti: qui pœnã luẽt, interitum æternũ, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, quũ uenerit ut glorificetur in ſanctis ſuis, & admirãdus fiat in omnibus credẽtibus, quòd fides habita ſit teſtimonio noſtro erga uos in die illo: ad quod etiã oramus ſemp pro uobis, ut uos dignos habeat iſta uocatione deus noſter, & cõpleat omne bonũ propoſitũ bonitatis, & opus fidei cum potẽtia: ut illuſtretur nomẽ domini noſtri Ieſu Chriſti per uos, & uos per illum, iuxta gratiã dei noſtri & domini Ieſu Chriſti. Rogamus autẽ uos 11
fratres, per aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtri aggregationẽ in illum, ne cito dimoueamini à mente, neq; turbemini, neq; per ſpiritũ, neq; per ſermonẽ, neq; per epiſtolam, tanquam nobis autoribus, quaſi inſtet dies Chriſti, ne quis uos decipiat ullo modo: quoniã nõ adueniet dñs, niſi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus, filius perditus, qui eſt aduerſarius, & effertur aduerſus omnẽ qui dicitur deus aut numẽ, adeo ut in templo dei ſedeat, oſtẽtans ſeipſum eſſe deum.

An

θυ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν

AD THESSALONICENSES EPISTOLA PAVLI

An hon meminiſtis, q̃ quum adhuc eſſem apud uos, hæc dixerim uobis: Et nũc quid detineat ſcitis, nẽpe, ut ille reueletur in ſuo tempore. Nam myſteriũ nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in preſentia teneat, donec è medio tollatur, & tũc patefiet iniquus ille, quẽ dominus cõficiet ſpiritu oris ſui, & abolebit claritate aduẽtus ſui, cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, cũ omni potẽtia & ſignis ac prodigijs mendacibus, & cũ omni deceptione iniuſtitiæ in ijs q̃ pereũt, pro eo quod dilectionem ueritatis nõ receperũt, in hoc ut ſaluifierẽt. Et propterea mittet illis deus efficaciam illuſionis, ut credant mendacio, ut iudicẽtur omnes qui nõ crediderũt ueritati, ſed approbauerunt iniuſtitiã. Nos autem debemus gratias agere deo ſemper de uobis, fratres dilecti à domino, quòd elegerit uos deus ab initio in ſalutẽ, per ſanctificationem ſpiritus ac fidẽ ueritatis, ad quod uocauit uos per euangeliũ noſtrum, in acquiſitionẽ gloriæ domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaq; fratres ſtate, et tenete inſtitutiones quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolã noſtrã. Ipſe uero dominus noſter Ieſus Chriſtus & deus ac pater noſter qui dilexit nos & dedit conſolationẽ æternam & ſpem bonam per gratiam, cõſoletur ueſtra corda et ſtabiliat uos in omni ſermone & opere bono. Quod ſupereſt, orate fra 111
tres pro nobis, ut ſermo dñi currat & glorificeẽ ſicut & apud uos, & ut eripiamur ab abſurdis ac peruerſis hominibus. Nõ eñ omnium eſt fides, ſed fidelis eſt dominus, qui ſtabiliet uos & cuſtodiet à malo. Confidimus autẽ per dominũ de uobis, quòd quæ præcipimus uobis & faciatis & facturi ſitis. Porrò dominus dirigat ueſtra corda in dilectionem dei & in expectationem Chriſti. Præcipimus aũt uobis fratres, per nomẽ domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubducatis uos ab omni fratre qui inordinate ſe gerit, & nõ iuxta inſtitutionẽ quã accepit à nobis. Nã ipſi ſcitis, quomodo oporteat imitari nos: quoniam nõ inordinate geſſimus nos inter uos, neq; gratis panem accepimus à quoquã, ſed cum labore et ſudore nocte dieq; faciẽtes opus, ad hoc ne cui ueſtrum eſſemus onerioſi: nõ quòd id nobis nõ liceat, ſed ut noſmetipſos formam exhibeamus uobis ad imitandũ nos. Etenim quũ

ἡμῖν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐγκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

EPISTOLA II

essemus apud uos, hoc præcipiebamus uobis, ut si quis nollet operari, is nec ederet. Audimus enim quosdam uersantes inter uos inordinate, nihil operis facientes, sed curiose agentes. Iis autē qui sunt istiusmodi, præcipimus & obsecramus per dominum nostrum Iesum Christū, ut cum quiete operantes, suum ipsorū panem edant. Vos autem fratres, ne defatigemini in bene faciendo. Quòd si quis non obedit sermoni nostro, per epistolam hunc indicate: & ne commercium habeatis cum illo, ut pudore suffundatur: neq; uelut inimicū habeatis, sed admonete ut fratrem. Ipse autē dominus pacis det uobis pacem semper omnibus modis. Dominus sit cum omnibus uobis. Salutatio mea manu Pauli, quod est signū in omni epistola. Ita scribo. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus uobis. Amen.

Missa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ὁ ἀπόστολος ἔγραψε Τιμοθέῳ, ὃν ἐκ μητρὸς Ἰουδαίας, πατρὸς δὲ Ἕλληνος ἐκ Λύστρων ἐπεκέρασε τῇ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ, καὶ ἀποστολῇ τῶν ἐθνῶν ἐπιτρέπει τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἐπισκοπήν. ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος ἐν τῇ Ἐφέσῳ τινὲς ἑτεροδιδασκαλοῦντας ἐπεχείρησε διορθοῦσθαι, καὶ ἀπατεῶνας τοὺς ἀκράτους προφάσει τοῦ νόμου. ὅτι δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, πρὸς τρέπεται τὸν Τιμόθεον ἐκεῖ προσμεῖναι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν, γράφει δὲ τῇ ἐπιστολῇ, ἣν πρῶτον μὲν ὑπομιμνήσκει Τιμόθεον, ἐδόθη τῷ ἐν Χριστῷ πίστιν, διδάσκων αὐτὸν πρὸς τοὺς νόμους λαλεῖν μὴ πρὸς τοὺς ὀρθὴν διδασκαλίαν λαλοῦντας, ἐπιτιμᾶν τε αὐτοῖς. ὁ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμνίαιος ἦν ἀλεξανδρεὺς ναυαγήσαντας περὶ τὴν πίστιν, πρὸς ὧν καὶ Παῦλος παραδίδωσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσεται αὐτῷ διακόνους ἐκκλησιαστικοὺς πρὸς προσευχὴς, ὡς καὶ τοῦ, καὶ περὶ τίνων δεῖ προσεύχεσθαι, πρὸς τοὺς σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναῖκας, ἢ μᾶλλον μανθάνειν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. πρὸς ἐπισκόπων. ὁ προσευτέρων ἢ διακόνων, ὡς ὁποίους δεῖ δεῖ οὖν καθίστασθαι. πρὸς τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χηρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν χρὴ ταύτας καταλέγεσθαι, ἢ ὁποίας αὐτὰς εἶναι δεῖ, ὁ πῶς αὐτοὺς δεῖ πρὸς ἔχειν. πρὸς τοὺς πλουσίους, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλοῦτῳ. πρὸς τούτῳ διατάσσεται προστάττει αὐτῷ ταῦτα διδάσκειν, ἢ μηδὲν ὑποστοτεῖν, πῶς ἔχειν δὲ ἑαυτὸν καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ἐδόθη, ἔστιν ἃ καιρὸς ἦν οἷς ἀρεσκόσουτός τινων τῆς πίστεως. διατάξας δὲ ἱκανῶς δεῖ καὶ τὰ βρώματα, καὶ πραγείλας αὐτῷ ἐκβάλλειν τὰς ἐμπλεκομένους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ' οἷς τινὲς καυχώμενοι παρέβησαν τὴν πίστιν, οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM
argumentum per Des. Erasmum Roterodamum.

TImotheum matre Iudæa, sed Christiana, patre Græco, Paulus in ministerīū adoptarat, probæ indolis iuuenem, & sacris literis eruditum, quē tamen ob Iudæos coactus est circuncidere. Quoniam autem huic ecclesiarum curam delegarat, sicut & Tito, quas ipse non poterat adire, instituit eum in functione episcopali, & in disciplina ecclesiæ, non sic admonens ut discipulum, sed ut filium & collegam. Id quo cum maiore faciat autoritate, subinde apostolicam autoritatem sibi uindicat. Admonet autem, ut reiectis qui Iudaicas fabulas inueherent, ea doceret quæ essent fidei & charitatis: deinde principū licet ethnicorum, autoritatem, quoniam hinc pendebat ordo ciuitatis & tranquillitas rei publicæ, adeo non spernendam Christianis, ut pro his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu ecclesiastico, quid mulieres, præscribit. Episcopum depingit cum sua familia. Atque hæc ferme tribus capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborū delectu, de uitando cōiugio. Mox docet, qualem se præstare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & ecclesiæ stipe alendas, erga adolescentiores & suspectæ etiamnum ætatis. Ad hæc præscribit, quid præcipere debeat dominis, quid seruis, quid diuitibus: admonens modis omnibus reiiciendas contentiosas quæstiones sophistarum, inani doctrinæ specie sese uenditantium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις, καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινες ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις, καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως, καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται ἰησοῦς χριστὸς τὴν ἅπασαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

τούτῳ

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM PRIMA

PAVLVS apostolus Iesu Christi iuxta delegationē dei seruatoris nostri et domini Iesu Christi, q est spes nostra: Timotheo germano filio in fide, gratia, misericordia, pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo domino nostro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Ephesi, cū proficiscerer in Macedoniā, ita facito: ut denuncies quibusdā, ne diuersam sequant doctrinā, nec attendant fabulis & genealogijs nunquam finiendis, quę quæstiones præbent magis quàm ædificationem dei, quæ est per fidem. Porrò finis præcepti, est charitas ex puro corde, & cōscientia bona & fide nō simulata. A quib. q aberrarunt quidam, deflexerūt ad uaniloquiū, uolentes esse legis doctores, non intelligentes quæ loquūtur, neq de quibus asseuerant. Scimus autem q bona sit lex, siquis ea legitime utatur, sciens illud, q iusto lex nō sit posita, sed iniustis & inobsequentibus, impijs & peccatoribus, irreuerentibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorū cōcubitoribus, plagiarijs, mēdacibus, periuris, & si qd aliud est quod sanæ doctrinæ aduersetur secūdū euāgeliū gloriæ beati dei, quod concreditū est mihi. Et gratiā habeo, qui me potētē reddidit Christo Iesu dño nostro, qa fidelem me iudicauit, ponēdo in ministeriū, qui prius erā blasphemus & persequutor & uiolentus, sed & misericordiā adeptus sum, quod ignorās fecerim per incredulitatē. Exuberauit autē supra modū gratia domini nostri cū fide & dilectione, quæ est per Christū Iesum. Certus sermo & dignus, quē modis omnibus amplectamur, q Christus Iesus uenit in mundū, ut peccatores saluos face ret, quorū primus sum ego. Verū ideo misericordiam sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnem clementiam ad exprimendū exemplar ijs, qui crediturí essent in ipso, in uitam æternā. Regi aūt seculorū īmortali, inuisibili, soli sapienti deo honor, gloria in secula seculorū, amē.

Hoc

ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν ἣν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυαγησαν, ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος χριστὸς ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν διὰ ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα εὔα, καὶ ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

πιστὸς ὁ λόγος. εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊσταμένον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. ἐὰν δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ

Hoc præceptū cōmēdo tibi fili Timothee, iuxta prophetias quæ de te præcesserunt, ut milites in eis bonā militiā habens fidem & bonam conscientiā, qua repulsa nōnulli circa fidem naufragiū fecerunt, quorum de numero est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant nō maledicere. Adhortor igitur ut ante oīa fiant II
deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarū actiones pro oībus hominibus, pro regibus, & omnibus in eminentia constitutis, ut placidā ac quietā uitam degamus cum omni pietate & honestate. Nā hoc bonū est & acceptū coram seruatore nostro deo, q cunctos hoīes uult saluos fieri, & ad agnitionē ueritatis uenire. Vnus ēm deus, unus etiā conciliator dei & hominū, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum prectū redemptionis p omnibus, ut esset testimoniū temporib. suis, in quod positus sum ego præco & apostolus. Veritatē dico in Christo, nō mentior, doctor gentiū cum fide & ueritate. Volo igit orare uiros in omni loco sustollentes puras manus, absque ira & disceptatione. Cōsimiliter & mulieres in amictu modesto, cū uerecūdia & castitate ornare semetipsas, nō tortis crinib. aut auro aut margaritis aut uestitu sūptuoso, sed qd decet mulieres, profitētes pietatē p opa bona. Mulier in silentio discat cū omni subiectione. Ceterū mulieri docere nō pmitto, neq; auctoritatē usurpare in uiros, sed esse in silentio. Adam enim prior formatus est, deinde Eua: et Adam nō fuit deceptus, sed mulier seducta obnoxia facta est trāsgressioni: saluabitur tamē fiet p generationē liberorū, si mānserint in fide ac dilectione & sanctificatione cū castitate. Indubitatus sermo: si qs III
episcopi munus appetit, honestū opus desiderat. Oportet igit episcopū irreprehensibilē esse, unius uxoris maritū, uigilantē, sobriū, modestū, hospitalē, aptū ad docendum, nō uinolentū, nō pcussorem, nō turpiter lucri cupidū, sed æquū, alienū à pugnis, alienū ab auaritia, q suæ domui bene præsit, q liberos habeat in subiectiōe cum oīmi reuerētia. q si qs, pprie domui præesse nō nouit, quō ecclesiā dei curabit? Nō nouitiū, ne inflatus in cōdemnationē incidat calūniatoris. Oportet aūt illū & bonū habere testimoniū ab extraneis, ne ī probrū

incidas

ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ δίλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδείας, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι, καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήμφθη ἐν δόξῃ.

τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυστηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ἣ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ

incidat & laqueum calumniatoris. Ministros itidem cõpositos, non bilingues, nõ multo uino deditos, nõ turpiter lucri auidos, tenentes mysteriũ fidei cum pura cõscientia: atq; hi probentur prius, deinde ministrent, sic ut nemo possit illos criminari. Vxores similiter modestas, nõ calũniosas, sobrias, fidas in omnibus. Diaconi sint unius uxoris mariti, q̃ liberis recte præsint & ꝓprijs familijs. Nã qui bene ministrauerint, gradũ sibi bonũ acquirũt, & multam libertatem in fide quæ est in Christo Iesu. Hæc tibi scribo, sperans fore, ut ueniam ad te cito. Quòd si tardius uenero, ut noris quõ oporteat in domo dei uersari, quę est ecclesia dei uiuẽtis, columna & stabilimentum ueritatis. Et citra cõtrouersiã magnũ est pietatis mysteriũ. Deus manifestatus est in carne, iustificatus est in spũ, uisus est angelis, prædicatus est gentibus, fides illi habita est in mundo, receptus est in gloria.

Spũs aũt certo loquitur, q̃ in posteriori IIII
bus temporib. descisc̃at quidã à fide, attendentes spiritibus impostorib. ac doctrinis dæmoniorũ per simulationem falsiloquorum, cauterio notatã habentium conscientiam, prohibentiũ cõtrahere matrimoniũ, iubentiũ abstinere à cibis, quos deus creauit ad sumendũ cum gratiarũ actione fidelibus & ijs q̃ cognouerũt ueritatẽ, q̃ quicquid creauit deus bonũ sit: & nihil reijciendum, si cum gratiarũ actione sumat̃. Sanctificat̃ enim per sermonẽ dei, ac precationem. De his, si cõmonefeceris fratres, bonus eris minister Iesu Christi, enutritus in sermonib. fidei, bonę q̃ doctrinæ, quã usq; secutus es. Cęterũ ꝓphanas & aniles fabulas reijce, quin potius exerce temetipsum ad pietatẽ. Nã corporalis exercitatio, paululũ habet utilitatis: at pietas ad oĩa utilis est, ut quæ ꝓmissiones habeat uitæ præsentis ac futuræ. Indubitatus sermo dignus q̃ q̃ omnib. modis approbẽ. Nam in hoc & laboramus & probris afficimur, q̃ spem fixam habeamus in deo uiuente, q̃ est seruator omniũ hominũ maxime fideliũ. Præcipe hæc & doce. Nemo tuam iuuentutẽ despiciat, sed esto forma fideliũ in sermõe, in cõuersatione, in dilectiõe, in spũ, in fide, in puritate. Donec uenero attẽde lectioni, exhortationi, doctrinæ. Ne neglexeris q̃d in te est donũ, quod datũ est tibi ꝓ prophetiã

cum

μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς· πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίλημπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περιέρχεσθαι τὰς οἰκίας, οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν. ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν, ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. εἴ τις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. καὶ, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως

eum impositione manuũ, autoritate sacerdotij. Hæc exerce, in his esto, ut tuus profectus manifestus sit in omnibus. Attende tibi ipsi & doctrinæ, persiste in his. Nam id si feceris, teipsum seruabis, & eos qui te audierint. Seniorẽ ne sæuius obiurges, sed V
adhortare ut patrẽ: iuniores, ut fratres: mulieres natu grãdiores, ut matres: iuniores, ut sorores, cũ omni castitate. uiduas honora, quæ uere uiduæ sunt. Quòd si qua uidua liberos aut nepotes habet, discant primum propriã domũ pie tractare, & uicem rependere maioribus. Hoc enim est honestũ & acceptum corã deo. Porrò quæ uere uidua est ac desolata, sperat in deo, & perseuerat in obsecrationibus ac precationibus noctu dieq;. Porrò quę in delicijs uersatur, ea uiuens mortua est. Et hæc præcipe, ut irreprehẽsibiles sint. Quòd si qua suis & maxime familiaribus nõ prouidet, fidẽ abnegauit, & est infideli deterior. Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius uiri uxor, in operib. bonis hominũ testimonio cõprobata, si filios educauit, si fuit hospitalis, si sanctorũ pedes lauit, si afflictis subministrauit, si in omni opere bono fuit assidua. Porrò iuniores uiduas reijce: quũ enim lasciuire cœperint aduersus Christũ, nubere uolũt, habẽtes cõdemnationẽ quòd primã fidem reiecerint: simul autẽ & ociosę discũt circũire domos: imò non solũ ociosæ, uerum etiã garrulæ & curiosæ, loquẽtes quę nõ oportet. Volo igit̃ iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullã occasionẽ dare aduersario, ut habeat maledicendi causam. Iam enim nõnullæ deflexerũt, sequutæ satanã. Quòd si q̃s fidelis, aut si qua fidelis habet uiduas suppeditet illis, & nõ oneretur ecclesia: ut ijs quæ uere uiduæ sunt, suppetat. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeãtur: maxime ij q̃ laborãt in sermone et doctrina. Dicit em̃ scriptura: Boui triturãti nõ obligabis os. Et: Dignus est operarius mercede sua. Aduersus presbyterũ accusationẽ ne admiseris, nisi sub duobus aut tribus testib. Eos qui peccant, corã omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant. Obtestor in conspectu dei & domini Iesu Christi & electorũ angelorũ, ut hęc serues sine præcipitatione iudicij, nihil faciens iuxta propensionẽ animi. Manus

cito

χέως μηδενὶ ὠθιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσάντως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλα ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύνανται.

ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοί, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ὠθιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, παραδιατρίβαι διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα, ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ὠθυμίας πολλὰς ἀνόητους καὶ βλαβερὰς, αἵ τινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα. ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ὠθὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον, μέχρι τῆς ὠφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων

cito ne cui imponas, neq; cõmunices peccatis alienis. Temetipsum purũ serua. Ne posthac bibas aquã, sed uino paululo utere propter stomachũ tuũ, & crebras tuas infirmitates. Quorundam hominum peccata ante manifesta sunt, præcedẽtia ad iudicium, quosdam uero & subsequuntur. Consimiliter & bona opera ante manifesta sunt, & ea quæ secus habent, occultari nõ possunt. Quicunq; sub iugo sunt seruí, suos dominos omni honore dignos ducant, ne nomen dei & doctrina male audiat. Qui uero fideles habent dños, ne contemnant, quod fratres sint: sed magis inseruiant, quod fideles sint ac dilecti, q beneficentiæ participes sunt. Hęc doce & exhortare. Si quis diuersam sequitur doctrinã, et nõ accedit sanis sermonibus dñi nostri Iesu Christi, & ei qui secundũ pietatẽ est doctrinæ, is inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quęstiones ac disputationũ pugnas, ex quibus nascitur inuidia, cõtentio, maledicentia, suspiciones malæ, superuacaneæ cõflictationes hominũ mente corruptorum, & quibus adempta est ueritas, q existimant quæstum esse pietatẽ. Seiungere ab ijs qui eiusmodi sunt. Est aũt quæstus magnus, pietas cum aĩo sua sorte contento. Nihil enim intulimus in mundũ, ui delicet nec efferre quicq̃ possumus: sed habentes alimenta, & quib. tegamur, his contenti erimus. Cęterũ qui uolunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quę demergunt homines in exitium & interitũ. Siquidem radix omnium malorũ est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerunt doloribus multis. Tu uero homo dei, ista fuge: sectare autem iustitiã, pietatẽ, fidem, charitatem, patientiã, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende uitam æternã, ad quam & uocatus es, et professus es bonam professionem cõram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, q uiuificat oĩa, & Iesu Christi, q testatam fecit sub Pontio Pilato bonam professionẽ, ut serues pręceptum immaculatum, irreprehensibilis, usq; ad apparitionem domini nostri Iesu Christi: quam temporibus suis ostẽsurus est ille beatus & solus princeps, rex regnantiũ, & dominꝰ dominantium

κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μὴ δὲ ἠλπικέναι ὠθὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικοὺς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ὠθιλαβῶνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. ὦ τιμόθεε τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ λαοδικείας, ἥ τις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας τῆς πακατιανῆς.

minantiũ, qui solus habet ĩmortalitatẽ, lucem habitãs inaccessam, quem uidit nemo hominũ, neq; uidere potest: cui honor & imperiũ sempiternũ, amen. His q diuites sunt ĩ præsenti seculo, pręcipe ne elato sint aĩo, neq; spem ponãt in diuitijs ĩcertis, sed in deo uiuente, qui præbet nobis oĩa affatim ad fruendũ, ut bene faciant, ut diuites sint operib. bonis, ut faciles sint ad impartiendũ, libenter cõmunicantes, recondentes sibijpsis fundamentũ bonum in posterum, ut apprehendãt ęternã uitã. O Timothee depositũ serua, deuitãs ꝓphanas uocum inanitates, & oppositiones falsò nominatæ sciẽtiæ, quã nõnulli ꝓfitẽtes, circa fidẽ aberrauerũt. Gratia sit tecũ. Amen.

Missa fuit ex Laodicea, quę est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟθεον δευτέρας ὠθιστολῆς.

ΤΑύτην ὠθιστέλλει πάλιν ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ὠθιστολῆς αὕτη. τῶν συναποδημοῦντων τῷ παύλῳ καταλειψάντων αὐτὸν, βουλόμενος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν τιμόθεον πρὸς αὐτὸν, γραφεῖ τὴν ὠθιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτῆς τε τῆς εὐλαβείας, καὶ τῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλῶν, ὅτι οἱ ἀπὸ ἀσίας, ὧν ἐστι φύγελλος καὶ ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις. μόνῳ δὲ ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ σπουδὴν, καὶ σῶτον ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, καὶ προσμείναντα αὐτῷ. παραγγέλλει δὲ αὐτὸν παραιτεῖσθαι τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι μάχας. καὶ γὰρ ὑμέναιος καὶ φιλητὸς οὕτως ἐκτραπέντες, πρέβησαν τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ τινὰς ἀνατρέπουσι. μᾶλλον οὖν παραινεῖ αὐτῷ προσέχειν ἑαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ εἰδέναι μὲν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέποντα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεσθαι τοὺς λαοὺς, μή τις ἐξ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τῆς διδασκαλίας ἀκρίβειαν. πολλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν, καὶ σημάνας τὸν καιρὸν τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐνστῆναι, καὶ μέλλειν σπένδεσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην καὶ τὰ βιβλία. παρήνεσε δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φυλάττεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ὠθιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM POSTERIOREM argumentum per Des. Erasmum Roterodamum.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditus fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quòd Romæ in uinculis haberetur, literis eum cõfirmat, ne persequutionum procellis deijciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam, pietatis prætextu ueram pietatem subuertentes: itaq; sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac nõ potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, seq; iam à plerisque destitutum, iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Romã ueniat. Scripsit Romæ, quum iterum ad Neronis tribunal sisteretur.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

EPISTOLA PAVLI AD TIMOTHEVM SECVNDA

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει ὡς ἀδιαλείπτην ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μαμμῃ σου λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου εὐνίκῃ. πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συνκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γάρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὴν καλὴν * παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου, τὸ ἐνοικοῦν ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελος καὶ ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη ἀλλὰ γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε,

PAVLVS apostol⁹ Iesu Christi p uoluntatē dei, secūdum promissionē uitæ quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio: gratia, misericordia, pax à deo patre et Christo Iesu dño nostro. Gratiā habeo deo, cui seruio à maioribus cū pura cōscientia, q̄ citra ullā intermissionē facia de te mentionē in precationib⁹ meis noctu dieq̄, desiderās te uidere, memor tuarum lachrymarū: ut gaudio replear, ubi cōmonefactus fuero eius quę est in te nō simulatæ fidei: quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica: certū aūt scio, q̄ ī te quoq̄. Quā ob causam cōmonefacio te, ut suscites donū dei, quod est in te p impositionē manuū mearum. Nō em̄ dedit nobis deus spīritū timiditatis, sed potētiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igitur te pudeat testimonij dñi nostri, neq̄ te pudeat mei, q̄ sum uinct⁹ illius, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potentiā dei: q̄ saluos fecit nos, & uocauit uocatione sancta, nō secundū opera nostra, sed secūdū suū propositū & gratiā quæ data quidē est nobis p Christū Iesum ante tempora æterna, sed palā facta est nūc p apparitionē seruatoris nostri Iesu Christi: q̄ mortem quidē aboleuit, uitā aūt in lucem produxit ac immortalitatē, per euangelium in quod positus sum ego præco & apostolus, ac doctor gentiū: quam ob causam & hæc patior, attamen non erubesco. Nouī enim certusq̄ sum, quod is cuī credidi, potens sit depositū meū custodire in illum diē. Formā habeto sanorū sermonū, quos à me audisti cū fide & charitate quæ est in Christo Iesu. Egregiū depositū seruato p spīritū sanctum q̄ inhabitat in nobis. Nosti hoc, q̄ auersati fuerint me omnes q̄ sunt in Asia, quorum est Phygelus & Hermogenes. Det misericordiam dñs Onesiphori familię, quoniā sæpe me refocillauit & de catena mea nō erubuit: sed quū esset Romæ, studiosius quæsiuit me, & inuenit. Det ei dñs, ut inueniat misericordiā apud dñm in die illo. Et in q̄ multis Ephesi ministrauerit,

* Aliàs παραθήκλω

κόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στέφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω, δώσῃ γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος δαβὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, ἐς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παρεστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ φίλητος, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τινῶν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πραΰτητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε δῴη αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου

strauerit, melius tu nosti. Tu igit̄ fili mi, fortis esto in gratia, q̄ est p Christū Iesum, & in his quæ audisti à me p multos testes. Hæc cōmenda fidelib. hoībus, q̄ erunt idonei, ut alios quoq̄ doceāt. Tu igit̄ feras afflictionē, ut bonus miles Iesu Christi. Nemo q̄ militat, implicat̄ uitæ negocijs, ut ei q̄ se in militiā delegit, placeat. Quòd si certet etiā aliq̄s, nō coronat̄, nisi legitime certauerit. Laborantē agricolā oportet primū de fructib. p̄cipere. Cogita quæ dico. Det em̄ tibi dñs in oībus intellectū. Memento, Iesum Christū resurrexisse ex mortuis, ex semine Dauid, secundū euangeliū meū, in quo malis afflígor, quasi facinorosus usq̄ ad uincula. At sermo dei nō fuit uinctus. Propterea oīa suffero, p̄pter electos, ut & ipsi salutē cōsequant̄, quę est in Christo Iesu, cū gloria æterna. Certus sermo. Nam si cōmortui sumus, & cōuiuemus, si sufferimus, & cōregnabimus: si negamus, & ille negabit nos: si increduli sumus, ille fidelis manet, negare seipsū nō potest. Hęc admone, cōtestans corā dño ne uerborū pugnas sequant̄, ad nullā utilitatē, ad subuersionē audientiū. Stude teipsū probatū exhibere deo, operariū nō erubescendū, recte secantē sermonē ueritatis. Cæterū p̄phanas uocū inanitates prætermitto: ad maiorē em̄ proficiēt impietatē: & sermo illorū, ut cancer morbus pastionē habebit, quorū de numero est Hymenæus & Philetus, q̄ circa ueritatē aberrārūt dicētes, resurrectionē iā esse factā, & subuertūt quorūdā fidē. Solidū tamen fundamentū dei stat, habēs signaculū hoc: Nouit dñs q̄ sint sui, & discedat ab iniquitate oīs, q̄ nōiat nomē Christi. Cæterū in magna domo nō tātum sunt uasa aurea & argentea, uerū etiā lignea ac testacea, & alia q̄dē in honorē, alia uero in cōtumeliā. Si q̄s igit̄ expurgarit seipsū ab his, erit uas in honorē sanctificatū, accōmodū usibus dñi, ad oīne opus bonū præparatū. Iuueniles aūt cōcupiscentias fuge, sectare uero iustitiā, fidē, charitatē, pacē, cū his q̄ inuocāt dñm ex puro corde. Stultas aūt & inerudi tas quæstiones respue, sciens eas parere pugnas. Porrò seruū dñi nō oportet pugnare sed placidū esse erga oēs, p̄pēsum ad docē dū, tolerātē malos cū mānsuetudine, eruditē eos q̄ obsistūt, si q̄n det illis de⁹ pœnitē tiā ad agnoscendū ueritatē, & resipiscāt è

τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς
τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστή
σονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι
φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι,
βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι,
ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι,
ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμέ
νοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφω
σιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι,
καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐν
δύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες
τὰ γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμε
να ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα,
καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν
δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀν
τέστησαν Μωσῆ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ
ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀ
δόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ
πλέον. ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν,
ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. σὺ δὲ παρηκολούθησάς
μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ
πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς
διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀν
τιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπέ
μεινα. καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος. καὶ
πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰη
σοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόη
τες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ
πλανώμενοι. σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώ
θης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες καὶ ὅτι ἀπὸ βρέ
φους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε
σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰη
σοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος
πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρ
θωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρ
τιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀ
γαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ,
καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρί
νειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν
αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. κήρυξον τὸν λό
γον. ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἔλεγξον, ἐπιτί
μησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ
διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρός, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης
διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας
ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδα
σκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς
ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύ
θους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακο
πάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν
σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ
καιρὸς

diaboli laqueo, captí ab eo ad ipſius uolun
tatem. Illud autē ſcito, q̄ in extremis die/ III
bus inſtabunt tempora piculoſa. Erunt e/
nim homines ſui amātes, auari, faſtuoſi, ſuper/
bi, maledici, parentib. immorigeri, ingrati,
impij, carentes affectu, neſcij fœderis, calu
mniatores, intemperātes, īmites, negligen
tes bonorū, proditores, præcipites, inflati,
uoluptatū amantes potius q̄ amātes dei,
habentes formā pietatis, ſed q̄ uim eius ab
negarint. Et iſtos auerſare. Ex his em̄ ſunt
q̄ ſubeunt in familias, & captiuas ducunt
mulierculas oneratas peccatis, quę ducun
tur cōcupiſcentijs uarijs, ſemp̄ diſcentes,
nec unq̄ ad cognitionē ueritatis uenire ua
lentes. Quemadmodū aūt Iannes & Iam/
bres reſiſtebāt Moſi, ita & hi reſiſtunt ueri
tati: homines mente corrupti, reprobi circa fi/
dem: ſed nō p̄ficiēt amplius. Siq̄dē amen/
tia iſtorū euidēs erit oībus, quemadmodū
& illorū fuit. Tu uero aſſectatus es doctri/
nam meā, inſtitutionē, propoſitū, fidem, le
nitatem, charitatē, patientiā, p̄ſecutiones,
afflictiōes, quæ mihi acciderūt Antiochię,
Iconij, Lyſtris, quas p̄ſecutiones ſuſtinue/
rim. Et ex oībus eripuit me dominus. Sed
& oēs qui uolunt pie uiuere in Chriſto Ie/
ſu, p̄ſecutionē patient̄. Porrò mali homines et
impoſtores proficient in peius, dum & in
errorē adducunt, & errant ipſi. At tu perſi
ſtito in his quæ didiciſti, & quæ tibi cōcre/
dita ſunt, ſciens à quo didiceris, & q̄ à pue
ro ſacras literas noueris, quæ te poſſunt e/
ruditū reddere ad ſalutē per fidem quæ eſt
in Chriſto Ieſu. Oīs ſcriptura diuinitus in
ſpirata, et utilis ad doctrinā, ad redargutio
nē, ad correctionē, ad inſtitutionē quæ eſt
in iuſtitia, ut integer ſit dei homo, ad oīne
opus bonū apparatus. Obteſtor igit̄ ego IIII
corā deo & domino Ieſu Chriſto, q̄ iudica
turus eſt uiuos & mortuos in apparitione
ſua & in regno ſuo. Prędica ſermonē, inſta
tempeſtiue, intēpeſtiue: argue, increpa: ex
hortare cū oīmi lenitate & doctrina. Nam
erit tēpus, quum ſanā doctrinā nō ſuſtine
bunt: ſed iuxta cōcupiſcentias ſuas coacer
uabūt ſibi doctores, ij q̄bus pruriūt aures,
& à ueritate quidē aures auertent, ad fabu
las uero conuertent̄. At tu uigila in omni/
bus, obdura in afflictionibus: opus perage
euāgeliſtę, miniſterium tuum ad plenū pro/
batum reddito. Nam ipſe iam immolor, &
tempus

καιρός μου ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα
τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν
πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δι/
καιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ
ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφά/
νειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως.
Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν
αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην. Κρήσκης
εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν, Λουκᾶς ἐστὶν
μόνος μετ' ἐμοῦ. μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ
σεαυτοῦ, ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. τυ
χικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην, ὃν
ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος
φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας.
Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξα
το, ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐ
τοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου. λίαν γὰρ ἀντέστη τοῖς
ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐ
δείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκα
τέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρ
έστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγ
μα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη,
καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος. καὶ ῥύσεταί
με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώ
σει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον,
ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἄσπα
σαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου
οἶκον. ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, τρόφιμον δὲ ἀπέ
λιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χει
μῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πού
δης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάν
τες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός
σου. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέ
ρα, ὅτε παρέστη Παῦλος τῷ Καίσαρι
τὸ δεύτερον.

tempus meæ reſolutiōis inſtat. Certamen
bonū decertaui, curſum cōſummaui, fidē
ſeruaui. Quod ſupereſt, repoſita eſt mihi iu/
ſtitię corona, quam reddet mihi dñs in illo
die, q̄ eſt iuſtus iudex: nō ſolū aūt mihi, ſed
& oībus q̄ diligūt aduentū ipſius. Da ope
ram ut uenias ad me cito: nā Demas me
dereliqt, amplexus præſens ſeculū, & pro
fectus eſt Theſſalonicā, Creſcens in Gala/
tiam, Titus ī Dalmatiā, Lucas mecū eſt ſo
lus. Marcū aſſumptū adducito unà tecū:
eſt enim mihi utilis ad miniſteriū. Porrò
Tychicū miſi Epheſum. Penulā quam re/
liqui Troade apud Carpū, quū uenies ap/
porta, & libros, maxime aūt membranas.
Alexander faber ærarius multis malis me
affecit, reddat illi dñs iuxta facta ipſius: quē
& tu caue. Vehementer em̄ reſtitit ſermo/
nibus noſtris. In prima defenſione nemo
mihi adfuit, ſed oēs me deſeruerūt. Ne il/
lis imputet̄: ſed dominꝰ mihi adfuit, & cor
roborauit me, ut p̄ me præconiū expleret̄,
& audirēt oēs gentes, & ereptus fui ex ore
leonis, & eripiet me dominus ab omni fa/
cto malo, ſeruabitq̄ in regnū ſuū cœleſte,
cui gloria in ſecula ſeculorū, Amē. Saluta
Priſcā & Aquilā, & Oneſiphori familiā.
Eraſtus manſit Corinthi. Trophimū autē
reliqui in Mileto languentē. Da operā ut
uenias ante hyemē. Salutat te Eubulus &
Pudens & Linus & Claudia & fratres o/
mnes. Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiri
tu tuo. Gratia uobiſcum. Amen.

Scripta è Roma ad Timotheum
ſecunda, quum Paulus ite/
rum ſiſteretur Cæſa/
ri Neroni.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑύτῳ ἀπολελοιπὼς νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ ἐχείμαζον. ἡ δὲ πρόφασις τοῦ ἀποστολοῦς αὐτῷ, εἰς μὲν τὸν ἱερώτατον ἀπελαύνειν τὸ τίτου, ἵνα κατασήσῃ κατὰ πόλεις ἐκκλησίας. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ τῶν ἀδιαφόρων τῶν πεφασμένων τοῦ νόμου ἀπατᾶν τοὺς λαούς, μεθ' ὃ μαθὼν ὁ παῦλος γράφει. καὶ πρῶτον μὲν διαχειρίζων τὸν θεὸν δίκαι τὴν αὐτοῦ διδαθείαν, σημαίνει τὴν ἐν χριστῷ πίστιν μὴ νεωστὶ αὐτὴν εἶναι, ἀλλ' ἐξ αἰῶνος ἡτοιμάσθαι καὶ ἐπηγγέλθαι πρὸ τοῦ θεὸ τοῦτον. ἔπειτα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐκκλησιῶν ἐν ζύτῳ διδάσκει, ὡς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ὡς τιμᾶν δὲ φιλοτέλεται αὐτῷ τοὺς αὐτιλέγοντι τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει, μάλιστα δὲ οὓς ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τε αὐτοὺς λέγοντας, ὅτι αἱρετοί εἰσι καὶ χρήζουσι ὡς τιμῶν. διδάξας δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς προϊσταμένας ὑποτάσσειν τοὺς ὀφειλόντας σωφρονίζειν τὰς νέας, παραινεῖ ὡς δεῖ καὶ αὐτὸν δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χάρις οὐκ ἐξ ὀργῆς ἡμᾶς ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, ἣν παρεγένετο τοῖς νομικοῖς μάχας ἐκβέπειν ὡς ἀναιρούντας αὐτόν, μετὰ τὸ πέμψαι πρὸς αὐτὸν ἀρτεμᾶν ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν, γνεῖλατό τε αὐτῷ ὡς τε διδάσκειν, καὶ αὐτὸν καλῶν ὀργῆν πρὸ ἴστασθαι, καὶ ὅτως τελοῖ τὴν ὑπολήν.

IN EPISTOLAM AD TITVM ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

TItum discipulũ suum ac filij loco habitum, ob exímias dotes ínsulae nobilíssimae Cretae praefecerat apostolus, & illínc abiens, archiepiscopũ cõsecrarat. Huíc scribit ex urbe Nicopoli, quae est in Actiaco littore, rebus, ut apparet, adhuc trãquillioribus: siquidem afflictionũ aut pſecutionum nulla mentío. Monet aũt ut quod ipse apud Cretenses cœperat, cõsummet absoluatq; per singulas ciuitates, quas centũ habuisse memorat ea ínsula, episcopos instituat, quos & presbyteros uocat, idonei episcopi formã praescribens. Et quoniã huc quoq; penetrarant pseudapostoli, qui Iudaísmũ suum omnibus ingerebãt, animat eum, ut eos fortiter reíciat ac refutet. Deínde personarũ & ætatum praescribit officia, quemadmodũ Timotheo praescribit: illud addens, ne quisquã Christianae religionis praetextu principibus ac magistratibus resisteret, suo fungẽtibus officío, quãuis essent à Christi fide alieni: quin magis eos leniter ferendos, si quãdo forte, uolente deo & illi resipiscãt. Postremo iubet Titum ad se uenire Nicopolim, sed príus q̃ Paulus Artemam aut Tychi cum illuc misisset, ne Cretenses destituti uiderentur episcopi solatio.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

EPISTOLA PAVLI AD TITVM

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀποστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τῆ κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης. κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μεμιασμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀποστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τῆ κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης. κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μεμιασμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ

PAVLVS seruus dei, apostolus aũt Iesu Christi, iuxta fidẽ electorũ dei & agnitionẽ ueritatis, quę est secundũ pietatẽ in spe uitae æternae, quã promisit is q̃ mẽtiri nescit, deus, ante tẽpora æterna: patefecit aũt tẽporibus suis sermonẽ suũ per prædicationẽ, quae cõmissa est mihi, secũdũ delegationẽ seruatoris nostri dei: Tito germano filio iuxta cõmunẽ fidem, gratia, misericordía, pax à deo patre & dño Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut quę desunt, pergas corrigere, & cõstituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinarã. Si q̃s est inculpatus unius uxoris uir, liberos habẽs fideles, nõ obnoxios crimini luxus, aut q̃ nõ sint intractabiles. Oportet enim episcopũ inculpatũ esse, tanq̃ dei dispensatorẽ, non prę fractũ, nõ iracundũ, nõ uinosum, nõ percussorẽ, nõ turpiter lucro dedítum: sed hospitalẽ, bonarũ rerũ studiosum, sobriũ, iustũ, pium, tẽperantẽ, tenacẽ eius qui secundũ doctrinã est, fidelis sermonis: ut potẽs sit etiã exhortari per doctrinã sanã, & cõtradicentes cõuincere. Sunt enim multi intractabiles & uaniloqui & mentiũ seductores, maxime íj qui sunt ex circuncisione, quibus oportet obturare os, q̃ totas domos subuertunt, docẽtes quae nõ oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidã ex ístis, proprius ipsorũ propheta: Cretenses semper mẽdaces, malae bestiae, uẽtres pígri. Testimoniũ hoc, est uerum: quã ob causam redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, nõ attẽdentes Iudaícis fabulis et pręceptis hominũ, auersantiũ ueritatẽ. Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelíbus, níhil est purũ: sed polluta est illorum & mens & conscientia. Deũ profitentur se scire, cæterum factis negãt, quum sint abominabiles, & dícto nõ audiẽtes, & ad omne opus bonũ reprobi. Tu uero loquere quae decent sanã doctrinã. Senes, ut sobrij sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patientia. Anus itidẽ, ut in habitu sint qui religionem deceat, non calũniatrices, nõ uino

πολλῷ λόδυλωμένους, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶν, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουρούς ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, πρὸς πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων· ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων πρὸς ὑμῶν λέγειν φαῦλον. δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περιφρονείτω.

ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶν, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραιτοῦ. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν

multo seruientes,ut honesta doceant,quo possint modestas reddere adolescẽtulas,ut maritos suos diligãt,ut liberos amẽt,ut sobrię sint,purę,domus custodes,bonę,subditæ suis uiris, ne sermo dei male audiat. Adolescentes cõsimiliter adhortare,ut sobriį sint,per oĩa temetipsum prębẽs formã bonorũ operũ in doctrina, integritatẽ, grauitatẽ, sermonẽ sanũ,irreprehensibilẽ:ut is qui repugnat rubore suffundatur, nihil habẽs, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare,ut suis dominis pareãt,in omnibus illis placeãt, nõ respõsatores, nõ suffurãtes, sed fidẽ omnẽ ostendẽtes bonã, ut doctrinam seruatoris nostri dei ornent in omnibus. Illuxit emm gratia dei, salutifera omnibus hominibus, erudiens nos,ut abnegata impietate & mundanis cõcupiscentijs,sobrie & iuste & pie uiuamus in præsenti seculo,expectãtes beatã illã spem & illustrationẽ gloriæ magni dei & seruatoris nostri Iesu Christi,qui dedit semetipsum pro nobis,ut redimeret nos ab omni iniquitate,et purificaret sibijpsi populũ peculiarẽ, sectatorem bonorũ operũ. Hæc loquere & hortare, & argue cum omni præcipiendi studio. Nemo te despiciat. Admoneto illos III ut principatibus ac potestatib.subditi sint, ut magistratibus pareãt, ut ad omne opus bonũ sint parati,ne de quoquã maledicãt, ne sint pugnaces,sed humani, omnẽ exhibentes mãsuetudinẽ erga oẽs hoĩes. Nam eramus quondã & nos stulti,inobediẽtes, errãtes, seruientes desiderijs ac uoluptatibus uarijs,in malitia & inuidia degẽtes,odiosi,inuicẽ odio prosequẽtes. At postquã bonitas & erga hoĩes amor apparuit seruatoris nostri dei,nõ ex operibus quę sunt in iustitia,quæ faciebamus nos,sed secũdum suã misericordiã saluos nos fecit per lauacrum regenerationis ac renouationis spiritus sancti,quẽ effudit in nos opulente, per Iesum Christũ seruatorẽ nostrũ, ut iustificati illius gratia,hęredes efficeremur iuxta spem uitæ æternæ.Indubitatus sermo. De his uolo ut cõfirmes, q̃ sollicíti sint,ut bonis operibus præsint qui crediderunt deo. Hæc enim sunt honesta & utilia hominibus. Stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales omitte,sunt enim inutiles & superuacaneæ. Sectarũ autorẽ hominẽ, post unã & alterã admo-

νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅτ' ἂν πέμψω ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἐκ νικοπόλεως τῆς μακεδονίας.

admonitionẽ fuge,sciens q̃ euersus sit,qui eiusmodi est, & peccet per se damnatus. Quum aũt misero Arteman ad te,aut Tychicum,da operã ut ueniας ad me Nicopolim:nam illic decreui hybernare. Zenã legisperitũ & Apollo studiose deducito, ne quid illis desit.Discant aũt & nostri, bonis operibus præesse,ad necessariosusus,ut nõ sint infrugiferi. Salutãt te,qui mecum sunt omnes. Saluta eos,qui diligũt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ἐπιστολῆς.

Τοῦτῳ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. πρὸς τοῦτον τοίνυν γράφει φιλήμονι, πέμπων ἐπιστολὴν αὐτῷ τὸν ὀνήσιμον ἵνα πρόσκτηται αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. παρεγγυᾷ δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, εὕρῃ πᾶν μένον. καὶ οὕτως πρὸς τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM ARGVMEN-tum per Des.Erasmum Roterodamum.

GRæci tradunt,hunc Philemonem genere Phrygem fuisse, quam nationem intractabilem ac seruilem esse,uel Græco prouerbio iactatum est:Phryx plagis emendatur. Quem tamen Paulus ob pietatem & officia in sanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius seruus Onesimus Romam profugerat, non sine furto, quod ferè seruí solent. Illic audito Paulo,qui tum in uinculis erat,euangelicam doctrinam amplexus est,ac Paulo seruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob seruí fugam animo cruciaretur,remittit eum:sed miro studio,miraq; ciuilitate seruum & fugitiuum & compilatorem domino recõcilians, se interim sponsorẽ offerens,dependsurus,si quid ille suppilasset in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Onesimum,quem & filium uocat.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος χριστοῦ ἰησοῦ καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς χριστὸν ἰησοῦν. χάριν γὰρ ἔχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν ἐν χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὢν, ὡς παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος ἰησοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτὸν, τουτέστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σου διακονῇ μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνὸν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναὶ ἀδελφέ. ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ, ὅτι καὶ διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. ἀσπάζονταί σε ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, μάρκος, ἀρίσταρχος, δημᾶς, λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ὀνησίμου οἰκέτου.

EPISTOLA PAULI AD PHILEMONEM

PAULUS uinctus Christi Iesu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegę nostro, & Apphiæ dilectæ, & Archippo cõmilitoni nostro, & quæ domi tuæ est, cõgregationi: gratia uobis & pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo. Gratias ago deo meo, semp mentionẽ tui faciẽs in precib. meis, quũ audiã tuã charitatẽ ac fidẽ, quã habes erga dñm Iesum & erga oẽs sanctos, ut cõmunicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitiõe omnis boni, quod est in uobis erga Christũ Iesum. Gaudiũ em̃ habemus multũ, & cõsolationẽ in dilectione tua, ꝙ uiscera sanctorũ refocillata sunt ꝑ te frater. Quapropter quãuis multã in Christo fiduciã habeã iniungẽdi tibi, id quod officij tui erat: tñ propter charitatẽ potius rogo, quũ talis sim, nẽpe Paulus senex, nunc aũt etiam uinctus Iesu Christi. Rogo aũt pro filio meo quẽ genui in uinculis meis, Onesimo quondã tibi inutili, nũc uero tibi & mihi perutili, quẽ remisi. Tu aũt eum, hoc est uiscera mea suscipe, quẽ ego cupiebã apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in uinculis euãgelij, sed absq; tua sentẽtia nihil uolui facere, ne uelut ex necessitate bonũ tuũ esset, sed spõtaneũ. Nã propterea forsitan secessit ad tẽpus, ut æternũ eũ reciperes, nõ iam ut seruũ, sed supra seruũ, nẽpe fratrẽ dilectũ, maxime mihi, quãto aũt magis tibi & in carne & in dño: Si igit̃ me habes cõsortẽ, suscipe illũ tanq̃ me. Quòd si q̃d læsit te, aut debet, hoc mihi imputato. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego depẽdã, ut ne dicã tibi, ꝙ etiã teipsum mihi insuꝑ debes. Etiã frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiscera in dño. Cõfisus de obediẽtia tua scripsi tibi sciẽs, ꝙ etiã ultra q̃ dico facturus sis. Simul autẽ etiã prępara mihi hospitiũ. Spero em̃ ꝙ auxilio precũ uestrarũ donabor uobis. Salutant te Epaphras cõcaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia dñi nostri Iesu Christi sit cum spũ uestro. Amen.

Missa fuit è Roma per Onesimum seruum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ἑβραίους ἐπιστολῆς.

ΤΑύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ἰταλίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. ἐπειδὴ οἱ ἰουδαῖοι ἐνίσταντο τῷ νόμῳ καὶ ταῖς σκιαῖς, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος παῦλος διδάσκαλος ἐθνῶν γενόμενος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποσταλεὶς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γράψας τε πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασιν ἑβραίοις ἀποδεικτικὴν ταύτην ἐπιστολὴν, περὶ τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας, καὶ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν σκιὰν τοῦ νόμου. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεστάλθαι, ἵνα περὶ τοῦ σωτῆρος ἀπαγγείλωσι, καὶ μετ' αὐτοὺς αὐτὸς ἔλθῃ, δούλους τε εἶναι τοὺς προφήτας, καὶ μηνυτὰς τῆς αὐτοῦ παρουσίας, αὐτὸν δὲ τὸν χριστὸν υἱὸν εἶναι θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε. καὶ ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα διὰ τῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον. οὐ γὰρ δι' αἵματος μόσχου, ἢ τράγου, ἀλλὰ δι' αἵματος χριστοῦ ἔσεσθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις. ἀποδείκνυσι δὲ ὅτι ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκιὰν εἶχε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ λαὸς, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσιν ἡμῖν ἀπολείπεται ἡ ἡμέρα τῆς καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία μετετέθη ἀπὸ ἀαρὼν εἰς τὸν χριστὸν, οὗ τύπος ἦν ὁ μελχισεδέκ. οὐκοῦν ἐκ τοῦ λευὶ πίστει δεδικαιῶσθαι τοὺς πατέρας σημαίνει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη προτρεψάμενος αὐτοὺς, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν διὰ χριστὸν ὑπομονὴν, καὶ πείθεσθαι τιμᾶν τοὺς πρεσβυτέρους, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS ARGUMENTUM per Des. Erasmum Roterodamum.

NUlla gens obstinatioribus animis repugnabat euangelio Christi, quàm Iudæorum, qui Paulo etiam peculiariter erant infensi, quòd se gentium apostolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur: quodq; legem Mosaicam, quam illi sacrosanctam habebãt, & euangelij uice per uniuersum orbem spargi cupiebant, antiquare uideretur: adeo ut essent inter hos quoq; qui Christi doctrinam receperãt, qui putarent legis obseruationem cum euangelio miscendam. Hierosolymis igitur qui crediderãt, uarijs calamitatibus afficiebantur ab ijs qui resistebant euangelio: nam penes hos erat publica autoritas: conijciebantur in uincula, cædebantur, diripiebantur illorũ bona. Hos itaque cõsolatur Paulus, partim exemplo ueterum sanctorum, quorum pleriq; similibus aut grauioribus calamitatibus exerciti sunt, quo uirtus illorum esset exploratior spectatiorq;, ac præcipue exemplo Christi, partim spe præmij cœlestis. Deinde declarat, coruscãte iam euangelio Christi, cessasse umbras legis Mosaicæ, multa repetens ex ueteri testamento, & ad Christum accommodans. Docet non ex obseruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ, sperandam esse salutem, sed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ sanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat sacrosancta, deo potissimũ placuissent. In fine tradit pręcepta quædam ad mores Christianos facientia.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων· υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν· ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅτ' ἂν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ σύ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται, σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δέ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε; κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μήποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ

BEATI PAVLI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRAEOS

DEVS olim multifariam, multisq; modis loquutus patribus per prophetas, extremis diebus hisce loquutus est nobis, per filium quem constituit hæredem omnium, per quem etiam secula condidit: qui quum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, modereturq; omnia uerbo potentiæ suæ: per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextera maiestatis in excelsis: tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquã angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum aũt quum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidẽ dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammã. Ad filium autem: Thronus tuus deus in seculum seculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamenta iecisti, & opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt; tu autem permanes, & omnes ut uestimentum ueterascent ac uelut amictum circumuolues eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorũ dixit unquam: Sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Nónne omnes sunt administratorij spiritus qui in ministerium emittuntur propter eos qui hæredes erũt salutis? Propterea oportet nos uehemẽtius attendere ijs quę dicta sunt nobis, ne quãdo perfluamus. Et enim si is qui per angelos dictus fuerat sermo fuit firmus, & omnis transgressio & inobediẽtia iustã præmij repensationẽ accepit, quomodo nos effugiemus, si tantã neglexerimus salutẽ? quæ cum primũ enarrari cœperit per ipsum dominum, ab ijs qui audierãt, in nos cõfirmata fuit, attestãte deo

τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύράτο δέ πού τις, λέγων· τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλαττώσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅτε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν· ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν· ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας θεός. καὶ Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων· Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐὰν τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι

te deo et signis et prodigijs simul, uarijsq; uirtutib. & spiritussancti distributionib. iuxta ipsius uoluntatẽ. Nõ eñ angelis subiecit orbẽ terrę futurũ, de quo loquimur. Testatus est aũt alicubi q̃dã dicẽs. Quid est homo q̃ memor es eius, aut filius hois q̃ inuisis illũ? Fecisti eñ paulisp̃ inferiorẽ angelis, gloria & honore coronasti eũ & cõstituisti eũ sup̃ opa manuũ tuarũ. Oĩa subiecisti sub pedib. eius. In hoc eñ quod ei subiecit oĩa, nihil omisit illi nõ subiectũ. At nondũ uidemus illi oĩa esse subiecta. Eũ uero qui paulisp̃ diminutus fuerat ifra angelos, cernimus Iesum, propter cruciatũ mortis, gloria & honore coronatũ, ut p̃ gratiã dei pro omni gustaret mortẽ. Decebat eñ eũ propter quem sunt oĩa & per quẽ sunt oĩa, ut multis filijs in gloriã adductis, principẽ salutis illorũ per afflictiones perfectũ redderet. Quãdo q̃ dẽ & q̃ sanctificat & qui sanctificant, ex uno sunt oẽs. Quã ob causam nõ erubescit fratres illos uocare, dicẽs: Annunciabo nomẽ tuũ fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Et rursũ: Ego ero fidẽs in illo. Et iterũ: Ecce ego et pueri quos mihi dedit deus. Postea q̃ igit̃ pueri cõmerciũ habẽt cũ carne & sanguine, et ipse similiter particeps factus est eorũdẽ, ut p̃ mortẽ aboleret cũ q̃ mortis habebat imperiũ, hoc est diabolũ, & liberos redderet eos, q̃ cũq; metu mortis p̃ oẽm uitã obnoxij erãt seruituti. nõ eñ uidelicet angelos assumit, sed semẽ Abrahæ assumit. Vnde debuit p̃ oĩa fratrib. similis reddi, ut misericors esset & fidelis põtifex, in his quæ apd̃ deũ forẽt agẽda, ad expiandũ peccata populi. Nã ex hoc quod ipse cõtigit tentatũ esse, potest & ijs q̃ tẽtant̃ succurrere. Vnde frẽs sancti, 111
uocationis cœlestis participes, cõsiderate apostolũ & pontificẽ confessionis nostræ Christũ Iesum, q̃ fidelis sit ei q̃ ipsum cõstituit, quẽadmodũ et Moses in tota domo ipsius. Tãto nãq; maiore gloria cẽq; Moses, hic dignus est habitus, quãto maiorẽ habet honorẽ is qui cõstruxit domum cẽq; ipsa domus. Omnis enim domus cõstruitur ab aliquo. Porrò qui cõdidit omnia, deus est. Et Moses q̃dẽ fidelis fuit in tota domo illius uelut minister, in testimoniũ eorum quæ post dicẽda erant. At Christus tanq̃ filius administrauit domũ ipsius, cuius domus sumus nos, si fiduciã & gloriationem spei,

μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶμεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ. καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσάν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ αἰγύπτου διὰ μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

φοβηθῶμεν οὖν, μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκερασμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινὰς εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας.

ad finem usq; firmã tenuerimus. Quapropter sicut dicit spiritus ille sanctus: Hodie si uocẽ eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione in die tentationis in deserto, ubi tentauerũt me patres uestri, probauerunt me, & uiderunt opera mea quadraginta annis. Quapropter infensus erã generationi illi, & dicebã: Semper errant corde, ipsi uero nõ cognouerũt uias meas, sicut iurauí in ira mea, si ingressuri sunt in requiẽ meã. Videte fratres, ne quãdo sit in ullo uestrum cor prauum, obnoxium incredulitati, ut desciscat à deo uiuente, sed exhortemini uos inuicẽ quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, ne quis ex uobis indurẽ seductione peccati. Christi participes facti sumus, si fanè initiũ substãtiæ, usq; ad finẽ firmum tenuerimus. In hoc quod dicitur, Hodie si uocẽ eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione. Nam quidã quũ audissent, exacerbauerunt: at non omnes qui profecti fuerãt ex Aegypto per Mosen. Quibus aũt infensus fuit quadraginta ãnis: Nonne ijs qui peccauerant: quorũ membra conciderunt in deserto? Quibus autẽ iurauit, nõ ingressuros in requiẽ suam, nisi ijs qui non obedierant? Et uidemus quod non potuerint ingredí propter incredulitatẽ. Metuamus igitur ne quãdo derelicta promissione introeundi in requiem eius, uideatur aliquis ex uobis fuisse frustratus. Etenim nobis annunciatũ est, quẽadmodũ & illis. At non profuit illis audisse sermonẽ, quod is non esset cum fide cõiunctus ijs qui audierant. Introimus enim requiem nos qui credidimus, quemadmodũ dixit: Sicut iurauí in ira mea, si ingressuri sint in requiem meam, licet operibus à factis fundamentis mundi perfectis. Dixit enim quodã in loco de septimo die sic: Et requieuit deus die septimo ab omnibus operibus suis. Et in hoc rursum: Si introibũt in requiẽ meam. Postea quàm igitur illud reliquum est, aliquos introire in eam, & quibus prius annunciatum fuit, nõ introierunt propter incredulitatẽ: rursum quendã præfinit diem, hodie, in Dauid dicẽs, post tantum tempo ris, quemadmodũ dictum est: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra. Nam si eis Iesus requiẽ præstitisset, ne- IIII
qua q̃ de alio posthac die loquutus fuisset.

Itaq;

ἀφῇ ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε, καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ Ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. υἱός μου εἶ σὺ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῴζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος

Itaq; relinquitur sabbatismus populo dei. Nã qui ingressus est in requiẽ illius, & ipse requieuit ab operibus suis, quẽadmodũ à suis deus. Studeamus igitur ingredi in illã requiẽ, ne quis eodẽ cõcidat incredulitatis exẽplo. Viuus est enim sermo dei & efficax & penetrãtior quouis gladio utrinq; incidẽte, ac pertingẽs usq; ad diuisionẽ animæ simul ac spiritus, cõpagumq; & medullarũ, & discretor cogitationũ & intentionũ cordis, nec est ulla creatura quæ non manifesta sit in cõspectu illius. Sed oĩa nuda & resupinata oculis eius, ad quẽ nobis est sermo. Habẽtes igitur pontificẽ magnũ qui penetrauit cœlos Iesum filium dei, teneamus professionẽ. Nõ enim habemus pontificẽ qui nõ possit affici sensu infirmitatũ nostrarũ, sed tentatũ per oĩa iuxta similitudinẽ absq; peccato. Accedamus igit cum fiducia ad thronũ gratiæ, ut consequamur misericordiã, & gratiã inueniamus ad opportunũ auxiliũ. Nã omnis põtifex qui ex hominibus assumitur, pro hoibus cõstituitur in his quæ apud deũ agũtur, ut offerat donaria & uictimas pro peccatis, q placabilis esse possit ignorãtibus & errãtibus, quãdoquidẽ & ipse circũdatus est infirmitate. Et propter hãc debet, quẽadmodum pro populo, ita et pro seipso immolare pro peccatis. Nemo sibijpsi usurpat honorem, sed qui uocatur etiã à deo, quẽadmodũ & Aaron. Ita & Christus nõ semetipsum glorificauit, ut fieret põtifex, sed is qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacerdos in æternum secundũ ordinẽ Melchisedec. Qui in diebus carnis suæ, quũ & precationes & supplicatiões apud illũ qui poterat ipsum à morte seruare, cum clamore ualido & lachrymis obtulisset, & exaudítus esset pro reuerẽtia, tametsi filius erat, tamen didicit ex his quæ passus est, obediẽtiã, ac pfectus redditus, oĩbus qui sibi obedierũt fuit causa salutis æternæ, cognominatus à deo pontifex secũdũ ordinationẽ Melchisedec. de quo nobis multa forent dicẽda, eaq; difficilia explicatu, quãdoquidẽ segnes facti estis auribus. Etenim quũ debeatis pro tẽporis ratiõe doctores esse, rursum opus habetis, ut doceamus uos quæ sint elemẽta initij eloquiorũ dei: factiq; estis ij, quibus lacte sit opus, & nõ solido cibo. Nã quisquis lactis

λακτ☉, ἄπειρ☉ λόγου δικαιοσύνης, νήπι☉ γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

διὸ ἀφέντες τὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν περ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ, ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοί, τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων. ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς

τὸ

est particeps, is rudis est sermonis iustitiæ, infans enim est. Porrò perfectorũ est solidus cibus, nempe horũ qui propter assuetudinem, sensus habẽt exercitatos ad discretionẽ boni pariter ac mali. Quapropter omisso qui in Christo rudes inchoat, sermone, ad perfectionẽ feramur, nõ rursum fundamentũ iacientes pœnitẽtiæ ab operibus mortuis, & fidei in deũ, baptismatũ, doctrinæ, ac manuũ impositionis, & resurrectionis mortuorũ, & iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidẽ permiserit deus. Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donũ cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonũ dei uerbũ, ac uirtutes futuri seculi, si prolabantur, denuo renouẽtur per pœnitentiã, ab integro crucifigẽtes sibimetipsis filiũ dei, & ludibrio exponẽtes. Siquidẽ terra quæ imbrẽ sæpius in se uenientẽ combiberit, & progenuerit herbã accõmodã eis, opera quorũ & colitur, recipit benedictionẽ à deo. At quæ produxerit spinas & tribulos, reproba est, & maledictioni cõfinis, cuius exitus huc tendit ut exuratur. Cæterum persuasissimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cũ salute cõiuncta, tametsi sic loquamur. Nõ enim iniustus est deus, ut obliuiscatur operis uestri, & laboris ex charitate suscepti, quã exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis & ministratis. Cupimus aũt ut unusquisq; uestrũ idẽ præstet studiũ ad plenã spei certitudinẽ, usq; ad perfectionẽ, ne segnes imbecilles, sed imitatores eorũ, qui per fidem ac patientiã hæreditatẽ accipiũt promissionis. Deus enim pollicitus Abrahæ, quũ nõ posset per quẽq; maiorẽ iurare, iurauit per seipsum dicẽs, Nisi benedicens benedixero tibi, & multiplicãs multiplicauero te. Atq; ita quum patiẽter expectasset, cõsequutus est promissum. Nã hoies quidẽ per eum iurant qui sit maior, atq; ĩsdẽ omnis controuersiæ finis est, si accedat iurisiurãdi cõfirmatio. Qua in re deus quũ eximie uellet hæredibus promissionis ostẽdere firmitatẽ cõsilij sui, interposuit iusiurandũ, ut per duas res immutabiles in quibus fieri nõ posset ut mẽtiretur deus, ualidã consolationẽ haberemus, qui huc cõfugimus ut potiamur proposita spe, quã uelut ancorã tenemus animæ tũ tutã tũ firmã & introeuntẽ usq;

ad

τὸ ἐνδότερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενο☉ βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητο☉, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλο☉ ἔχων, ἀφωμοιωμένο☉ δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. θεωρεῖτε δὲ, πηλίκο☉ οὗτο☉, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύο☉ Ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενο☉ ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονο☉ εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν θνήσκοντες ἀποδεκατοῦσι ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐπεὶ δὲ μαρτυρούμενο☉, ὅτι ζῇ, καὶ ὡς ἔπο☉ εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευὶ ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ Μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηται, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γὰρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριο☉ ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης Μωσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερόν ἐστι κατάδηλον, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερο☉, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γὰρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀδύνατον καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμο☉, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονο☉ ἐλπίδο☉, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ

ad ea quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est Iesus iuxta ordinẽ Melchisedec, pontifex factus in æternum.

Nã hic erat Melchisedec rex Salẽ, pontifex dei altissimi, q occurrit Abrahæ reuertenti à cẽde regũ, et benedixit illi, cui et decimas ex oĩbus impartitus est Abraham: qui primũ quidẽ ex interpretatiõe dicitur rex iustitiæ, deinde uero etiã rex Salẽ, qd est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initiũ dierũ, neq; uitæ finẽ habẽs, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuũ. Cõsiderate uero quãtus hic fuerit, cui etiã decimas dederit Abrahã patriarcha de spolijs: Atq; ij quidẽ q ex sint de numero filiorũ Leui, sacerdotij functionẽ sumũt, præceptũ habẽt, ut decimas accipiãt à populo iuxta legẽ, hoc est à fratribus suis, licet egressis ex lũbis Abrahæ. At is cuius genus nõ recẽsetur ex illis, decimas accepit ab Abraham, & habẽti promissiões benedixit. Porrò nemo negat qn id qd minus est, ab eo quod maius est benedictionẽ accipiat. Atq; hic quidẽ hoies q moriũtur, decimas accipiunt. Illic aũt is de quo testatũ est quòd uiuat, et, ut ita loquar, in Abrahã decimatus est etiã ipse Leui, qui decimas solet accipere. Nã is adhuc in lũbis patris erat, quũ occurreret Abrahæ Melchisedec. Proinde si cõsummatio per Leuiticũ sacerdotiũ erat, siquidẽ per hoc populus legẽ accepat, qd præterea fuit opus alium exoriri sacerdotẽ, q secundũ ordinẽ Melchisedec, & nõ secundũ ordinẽ Aaron dicerẽtur? quãdoquidẽ trãslato sacerdotio, necesse est ut legis quoq; translatio fiat. Nã is de quo dicuntur hæc, ad alią tribũ ptinet, de qua nullus altari astitit. Palã est enim q è tribu Iuda exortus sit dñs noster. At nihil loquutus est de sacerdotio Moses, qd ad hãc tribũ ptineat. Idq; magis etiã liquet, siquidẽ ad similitudinẽ Melchisedec exoriũ sacerdos alius, qui nõ iuxta legẽ mãdati carnalis factus sit, sed iuxta potẽtiã uitæ indissolubilis. testificat enim ad hũc modũ, Tu sacerdos in æternũ secũdũ ordinẽ Melchisedec. Abrogat enim qd præcessit præceptum propter imbecillitatẽ & inutilitatẽ. Nã nihil ad perfectionẽ adduxit lex, uerum erat introductio ad spẽ potiorẽ per quam appropinquamus deo, atq; hoc potiorẽ, q non absq; iureiurando res acta sit. Nam illi

γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες· ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν· ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς. καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἦμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν· ὅρα γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονος ἐστὶ διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δεύτερας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει· ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος· ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς

quidē citra iusiurādū sacerdotes facti sunt, hic uero cū iureiurādo, per eū qui dixit ad illū: Iurauit dñs & nō pœnitebit eum, tu sacerdos in ęternū secūdū ordinationē Melchisedec. Tāto potioris testameti spōsor factus est Iesus. & illi quidē plures facti fuerūt sacerdotes, propterea q̄ per mortē nō sinerētur pmanere. at hic quod idē maneat in æternū, perpetuū habet sacerdotiū, unde et saluos facere ad plenū potest, q̄ ipsū adeunt deū, semper uiuēs, ad hoc ut interpellet pro illis. Talis enim decebat ut esset nobis spōtifex, pius, innocēs impollutus, segregatus à peccatorib. & sublimior cœlis factꝰ, cui nō sit quotidie necesse, quēadmodū illis pōtificibus, prius pro proprijs peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nā id fecit semel, quū semetipsum obtulit. Si quidē lex hoīes cōstituit pōtifices, habētes infirmitatē. Porrò sermo iusiurādi, qui supra legē fuit, filiū cōstituit in æternū cōsummatū. Cæterū eorū quæ dicimus illud est caput, q̄ talē habemus pontificē, q̄ cōsedit ad dexterā throni maiestatis in cœlis, sanctorū administrator, ac ueri tabernaculi quod fixit deus, & nō homo. Omnis em̄ pontifex ad offerendū donaria & uictimas cōstituitur, unde necesse est, ut hic etiā habeat aliq̄d quod offerat. Nam si esset in terra, ne sacerdos q̄dē esset, ubi sūt sacerdotes q̄ offerūt iuxta legē donaria, q̄ quidē exēplari & umbræ deseruiūt cœlestiū. quēadmodū oraculo respōsū est Mosi, quū esset absoluturus tabernaculū: nam uide, inquit, ut facias oīa secundū exēplar quod ostēsum est tibi in monte. nunc uero hoc excellētius sortitus est sacerdotiū, quo pręstātioris est testamēti intercessor, quod in præstātioribꝫ promissis sancitū est. Etem̄ si prius illud tale fuisset, ut nihil in eo posset reprehēdi, haud quaq̄ fuisset secūdo quæsitus locus. Nā incusans eos loq̄t illis, Ecce dies ueniēt, dicit dñs, et cōsummabo super domū Israel & sup domū Iuda, testamētū nouū, nō iuxta testamētū quod feci patribus illorū in die quū apprehenderē manū illorū, ut educerē eos ex Aegypto, qm̄ ipsi nō pstiterūt in testamēto meo, et ego neglexi eos, dicit dñs. Nam hoc est testamētū quod disponā domui Israel post dies illos, dicit dñs, dans leges meas in mentem illorū, et in corde illorū inscribā illas, et ero illis

VIII

αὐτῶν εἰς θεὸν, καὶ αὐτοί μου ἔσονται λαός. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ δὲ λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἁγία. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἁγία ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, πανταχόθεν περικεκαλυμμένην χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐ δὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος. εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη

illis deus, & ipsi ei sūt mihi populus. Et non docebūt q̄sq̄ pximū suū et unusquisq̄ fratrem suū, dicentes: Cognosce dñm, q̄ oēs cognituri sint me, ab eo q̄ pusillus fuerit inter eos usq̄ ad eū q̄ magnus est inter illos: quoniā placatus ero sup iniustitijs illorū et peccatis eorū, & iniq̄tatū illorū nō recordabor amplius. Per hoc q̄d dicit nouū, antiquauit prius. porrò quod antiquat ac senescit, in propinquo est ut euanescat. Igit̄ habebat quidē etiā prius illud, iustificationes cultus ac sanctū mūdanū. Siq̄dē tabernaculū factū fuit primū, i quo erāt & lucernæ & mēsa & propositio panū quā uocāt sancta. Post secūdū aūt uelū erat tabernaculū, q̄d uocat̄ sanctū sanctorū, aureū habēs thuribulū & arcā testamēti undiq̄ circūtectam auro, in qua urna aurea habēs mānā & uirga Aaron quę germinauerat & tabulæ testamēti. Supra hāc aūt Cherubim gloriæ, obūbrātia propitiatorij. de quibus nō est nūc dicendū singulatim. His aūt ad hūc ordinatis modū, in prius quidē tabernaculū semp ingrediūt̄ sacerdotes, q̄ sacrorū ritus pagant: in secundū aūt semel quotānis solus pōtifex, nō sine sanguine quē offert pro seipso et pro populi ignorātijs. Illud significāte spū sancto, nōdū manifestatā esse sanctorū uiam, adhuc priore tabernaculo cōsistente, quæ erat similitudo pro tēpore tū præsente, in quo dona sacrificiaq̄ offerunt̄, quæ nō possint iuxta cōscientiā pfectū reddere cultorē, in cibis dūtaxat & potionibus et diuersis ablutionib. ac iustificationib. carnis usq̄ ad tēpus correctiōis impositа. At Christus accedēs pōtifex futurorū bonorū, p̄ maius & pfectius tabernaculū nō manu factū, hoc est, nō huius structuræ, neq̄ p̄ sāguinē hircorū ac uitulorū, sed p̄ proprīū sanguinē ingressus est semel in sancta, æterna redēptione repta. Nam si sanguis taurorū & hircorū & cinis iuuencæ, aspgens inq̄natos, sanctificat ad carnis purificationē, quāto magis sanguis Christi qui per spiritū æternū seipsū obtulit immaculatū deo, purgabit cōscientiā uestrā à mortuarijs operib. ad seruiendū deo uiuēti? Et ob id noui testamēti cōciliator est, ut morte intercedente, ad redemptionē earum præuaricationū, quæ fuerāt sub priori testamēto, ij qui uocati sūt, promissionē accipiāt æternę hæreditatis. Siquidem ubi

διαθήκη, θάνατον ἀναγκαῖον φέρεσθαι τὸν διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζ�ᾷ ὁ διαθεμένος. ὅθεν οὐδ' ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ μωσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων. τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι πάντα ὁμοίως ἐρράντισε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσιν θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς, οὐδέποτε δύνανται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀναμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον. ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐ δὲ εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ τὸν νόμον

testamentũ est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamentũ in mortuis ratum est, quandoquidẽ nondũ ualet quũ uiuit testator. Vnde ne prius q̃dẽ illud absq; sanguine dedicatũ fuit. Quũ enim Moses omne pręceptũ iuxta legẽ exposuisset omni populo, sũpto sanguine uitulorũ & hircorũ, cũ aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librũ & totũ populũ asperſit, dicẽs: Hic est sanguis testamenti, quod mãdauit uobis deus. Insuper aũt & tabernaculũ & oĩa uasa ministerij, sanguine cõsimiliter aspergebat. Et oĩa ferè secundũ legem sanguine purificãtur, & absq; sanguinis effusiõe nõ fit remissio. Itaq; necesse est ut exemplaria quidẽ corũ quæ sunt in cœlis, hisce rebus purificentur, cęterum ipsa cœlestia potioribus q̃ hæ sint, uictimis mundentur. Non enim in manu facta sancta ingressus est Christus, exẽplaria uerorũ, sed in ipsum cœlũ ut appareat nunc in cõspectu dei pro nobis, non ut sæpius offerat semetipsum, quemadmodũ pontifex ingreditur in sancta singulis annis per sanguinẽ alienũ. Alioqui oportuisset illum sæpius passum fuisse à cõdito mũdo. Nunc aũt semel sub cõsummationem seculorũ, ad profligationẽ peccati, per immolationẽ suiipsius apparuit. Et quatenus illud manet homines, ut semel morianť, post hoc aũt iudiciũ: ita et Christus semel oblatus, ut multorum peccata tolleret, rursus absq; peccato cõspicietur, ijs qui illũ expectant in salutẽ.

Nã lex umbrã obtinens futurorũ bonorum, non ipsam imaginẽ rerum his hostijs quas singulis annis easdẽ cõtinenter offerunt, nunq̃ potest accedẽtes perfectos reddere. Alioq nónne desiisſent offerri? propterea q̃ nullã iam habuisſent conſcientiã peccatorũ, qui sacrificassent, ac semel purgati essent. Atq in istis commemoratio fit peccatorũ quotãnis. Non em̃ potest sanguis taurorũ & hircorum auferre peccata. Quapropter quũ ingressurus est mũdum, dicit: Sacrificium & oblationem noluisti. Corpus autẽ aptasti mihi, holocautomata et pro peccato non comprobasti. Tunc dixi: Ecce adsum, in capite libri scriptum est de me, ut faciam deus uoluntatem tuã. Superius quum dicit, Sacrificium & oblationem & holocautomata & pro peccato noluisti, neque comprobasti, quæ iuxta legem

νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἁγιασμένοι ἐσμὲν, οἱ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἁμαρτίας. οὗτος δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας λέγει κύριος, δώσω νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας. ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς. καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, ἀκλινῆ. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθώς ἔθος τισὶν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε τὴν ἡμέραν ἐγγίζουσαν. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρείας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας. οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν

legẽ offerunť, tunc dixit: Ecce adsum ut faciam deus uoluntatẽ tuã: tollit prius, ut posterius statuat: per quã uolũtatẽ sanctificati sumus per oblationẽ corporis Iesu Christi semel peractã. Et oĩs quidẽ sacerdos assistit quotidie, sacra peragẽs, & easdẽ sępius offerens hostias quę nunq̃ possint auferre peccata. Hic uero una pro peccatis oblata uictima, perpetuo sedet ad dexterã dei, id quod supereſt expectãs, donec reddãť inimici ipsius scabellũ pedũ eius. Vnica enim oblatiõe perfectos effecit in perpetuũ eos qui sanctificanť. Testificatur aũt nobis & ipse spũs sanctus, nimirũ quum prædixerit, Hoc est tamẽtũ quod condã erga illos post dies illos, dicit dominus, dãs leges meas in corde illorũ, & in mentibus illorũ inscribã eas, & peccatorũ atq; iniquitatũ illorũ nõ recordabor amplius. Porrò ubi horũ est remissio, non est amplius oblatio pro peccato. Quum igitur fratres, habeamus libertatẽ adeũdi in sancta per sanguinem Iesu, ea uia quam dedicauit nobis recentem ac uiuentẽ, per uelamentũ, hoc est per carnem suã, quumq̃ habeamus sacerdotem magnũ prępectũ domui dei, acceda mus cum uero corde, in certitudine fidei, aspersi cordibus, ac depulsa cõscientia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confessionẽ spei, non uacillantẽ: fidelis em̃ q̃ promisit: & cõsideremus nos inuicẽ, in hoc, ut prouocemus ad charitatẽ & bona opera, nõ deserentes aggregationẽ nostri mutuã, sicuti mos est nonnullis, sed adhortantes inuicẽ, idq; hoc magis quod uidetis appropinquantẽ diem. Nã si uolentes peccauerimus post acceptã cognitionem ueritatis, nõ ultra pro peccatis reliqua est hostia, sed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis uehemẽtia, q̃ deuoraturus est aduersarios. Qui aspernatus fuerit Mosi legem, absq; misericordia sub duob⁹ aut tribus testibus moritť. Quãto putatis peioribus afficietur supplicijs, q̃ filium dei conculcarit, & sanguinẽ testamenti ceu rẽ prophanã habuerit, p̃ quẽ fuerat sanctificat⁹, & spiritũ gratiæ cõtumelia affecerit. Nouimus em̃ eũ q̃ dixit, Meũ est ulcisci ego rependã, dicit dñs. Et rursum, Dñs iudicabit populũ suũ. Horrendũ est incidere in manus dei uiuẽtis. Redeãt aũt uobis ĩ memoriã supiores dies, in q̃bus illuminati ingẽs certamen

ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων· τοῦτο μέν,
ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦ-
το δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενη-
θέντες· καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθή-
σατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν
μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔ-
χειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς
καὶ μένουσαν. μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤ-
ῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μεγαλαποδοσίαν με-
γάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θε-
λημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐ-
παγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχό-
μενος ἥξει, καὶ οὐ χρονίσει. ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ
πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐ-
δοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν
ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς
περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις,
πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἐν
ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι.
πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥή-
ματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλε-
πόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν Ἄ-
βελ παρὰ Καϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς
ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος
ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐ-
τῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ μετε-
τέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκε-
το, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς
μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέ-
ναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐα-
ρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμε-
νον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐ-
τὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς
Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβη-
θεὶς, κατεσκεύασε λιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ
οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον καὶ
τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρο-
νόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκου-
σεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἤμελλε λαμ-
βάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπι-
στάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει παρῴκησεν εἰς
γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν
σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ
τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐ-
τῆς. ἐξεδέχετο γὰρ, τὴν τοὺς θεμελίους
ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουρ-
γὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ Σάῤῥα δύνα-
μιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ
παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγή-
σατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑ-
νὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου,
καθὼς

ΕΠΙΣΤΟΛΑ

certamen sustinuistis afflictionũ, partim q-
dem dũ & probris & pressuris affecti, spe-
ctaculo fuistis oĩbus, partim dum cõsortes
ita cõuersantiũ facti estis. Siq dem & affli-
ctionũ quæ ex uinculis meis cõtingerunt
participes fuistis, & direptionẽ facultatũ
uestrarũ cũ gaudio accepistis, scientes uos
habere in uobis, potiorẽ substantiã in cœ-
lis aẽ manentẽ. Ne abiecerit is igit fiduciã
uestrã quæ magnã habet præmij retribu-
tionẽ. Nã patiẽtia uobis est op⁹, ut ubi uo
luntatẽ dei peregeritis, reportetis promis-
sionẽ. Adhuc eñ ppusillũ temporis et qui
uẽturus est ueniet & nõ tardabit. Iust⁹ aũt
ex fide uicturus est: & si se subduxerit, non
probabit aĩo meo. At nos nõ sumus q sub
ducamus nos in perditionẽ, sed ad fidẽ pti
nemus in acquisitionẽ aĩæ. Est aũt fides XI
earũ rerũ quæ sperant, substãtia, argumen
tum eorũ quę nõ uidentˀ. p hãc eñ testimo
niũ meruerũt seniores. Per fidẽ itelligimus
pfecta fuisse secula uerbo dei, ut ex his quę
nõ apparebãt, ea quæ uidentˀ fierẽt. Per fi-
dem uberiorẽ hostiã Abel obtulit deo q̃
Cain: p quã testimoniũ meruit, cp esset iu-
stus, testimoniũ phibẽte de donarijs illius
deo, & p hanc mortuus adhuc loquit. Per
fidẽ Enoch fuit translatus, ne uideret mor
tẽ, nec fuit inuẽtus propterea quod trãstu
lerat illũ deus: prius q̃ eñ trãsferret, testi-
moniũ meruerat, quod placuisset deo. At
qui sine fide, fieri nõ potest, ut quis illi pla-
ceat. Nam q accedit ad deũ, hunc credere
oportet esse deũ & esse remuneratorẽ quę
rentib. se. Per fidẽ admonit⁹ oraculo Noe
ea quæ nõdũ uidebant, ueritus, apparauit
arcã ad salutẽ domus suæ, p quã arcã con-
demnauit mundũ, & eius quæ secundũ fi-
dem est, iustitiæ factus est heres. Per fidem
appellatus Abrahã obedijt, ut exiret in lo-
cum quẽ accepturus erat in hæreditatẽ, &
exiuit, nesciens quò esset uẽturus. Per fidẽ
cõmigrauit in terrã pmissionis, ueluti pe-
grinã, quũ in tabernaculis habitasset cum
Isaac & Iacob cohæredib. eiusdẽ pmissio-
nis. Expectauerat eñ habentẽ fundamẽta
ciuitatẽ, cuius opifex & cõditor est deus.
Per fidẽ & ipsa Sara uim ad cõcipiendum
ac retinendũ semen accepit, ac præter æta-
tis rationem peperit, cp fidelem iudicaret
eum qui pmiserat. Quapropter & ex uno
pgnati sunt posteri, eoq; iam annis effœto

tanto

καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ
ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσ-
σης ἡ ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον
οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελί-
ας, ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέν-
τες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι
ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ
γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πα-
τρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημό
νευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνα
κάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτ-
έστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς
ὁ θεός, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοίμασε γὰρ αὐ
τοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ
πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ
τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλή
θη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισά
μενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεός,
ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πίστει
περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ
τὸν Ἠσαῦ. πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν
υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ
ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει, Ἰωσὴφ τελευ
τῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-
μόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετεί-
λατο. πίστει, μωσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμη-
νον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀ-
στεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διά-
ταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, μωσῆς μέγας γε
νόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φα-
ραὼ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ
λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας
ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν
ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χρι-
στοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πί-
στει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυ
μὸν τοῦ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν
ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν
προχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων
τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει δὲ διέβη-
σαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς
πεῖραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι, κατεπόθη-
σαν. πίστει τὰ τείχη Ἰεριχὼ κατέπεσε, κυ-
κλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρ
νη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη
τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέ
γω; ἐπιλείψει γάρ με διηγουμένου ὁ χρόνος πε
ρὶ Γεδεών, Βαράκ τε, καὶ Σαμψὼν καὶ Ἰεφθάε,
Δαβὶδ τε καὶ Σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἳ
διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργά-
σαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔ-
φραξαν στόματα λεόντων ἔσβεσαν δύναμιν πυρός
ἔφυγον

AD HEBRAEOS

tãto numero quãto sunt stellæ cœli, & ue-
lut arena quæ est iuxta marginẽ maris in-
numerabilis. Iuxta fidẽ mortui sunt hi oẽs,
quũ nõ accepissent pmissiones, sed procul
eas uidissent & credidissent, salutassentq;
& cõfessi fuissent se hospites atq; aduenas
esse in terra. Nã hæc q dicunt, declarant se
patriã inquirere. Et si illius quidẽ memo-
res fuissent unde fuerãt profecti, habebãt
opportunitatẽ reuertẽdi. Nũc aũt meliorẽ
expetunt, hoc est cœlestẽ. Quapropter nõ
erubescit ipse deus uocari deus illorũ. pa-
rauerat enim illis ciuitatẽ. Per fidem obtu
lit Abrahã Isaac, quũ tentaret, & unigeni-
tum obtulit, in quo, pmissiones acceperat,
ad quẽ dictũ fuerat, In Isaac uocabit tibi se
men, quũ illud secum ppendisset, deũ uel à
mortuis excitare posse, unde illũ etiam re-
surrectionis typo reduxit. Per fidẽ de futu
ris benedixit Isaac filio Iacob & Esau. Per
fidẽ Iacob moriẽs, singulis filijs Ioseph bñ
dixit, & adorauit fastigiũ uirgæ illius. Per
fidẽ Ioseph moriens, de egressione filiorũ
Israel meminit, deq; ossibus suis mãdauit.
Per fidẽ quum natus esset Moses, occulta
tus est menses treis à parentib. suis, propte
rea cp uiderent elegantẽ puellum, nec ueri-
ti sunt edictũ regis. Per fidem Moses iam
grãdis renuit uocari filius filię Pharaonis,
potius eligẽs simul malis affici cum popu
lo dei, q̃ tẽporarijs peccati cõmodis frui,
maiores arbitratus diuitias probrũ Chri-
sti, q̃ Aegyptiorũ thesauros. Respectũ eñ
habebat remunerationis. Per fidẽ reliquit
Aegyptũ, haud ueritus ferocitã regis. Per-
inde eñ quasi uidisset eum q est inuisibilis
ita obdurauit. Per fidẽ fecit pascha & effu
sionẽ sanguinis, ne is q perimebat primo-
genita, tãgeret ipsos. Per fidem trãsierunt
rubrũ mare, ueluti p siccã terrã, cp quũ ten
tassent Aegyptij, absorpti sunt. Per fidem
mœnia Hiericho cõciderunt, circũdata ad
dies septem. Per fidem Raab meretrix nõ
perijt unà cum ijs qui nõ obedierãt, quum
excepisset hospitio exploratores pacifice.
Et quid præterea loquor? Deficiet eñ me
tempus, cõmemorantem de Gedeone, de
Barac & Sampsone & Hiephthae, necnõ
Dauid & Samuele ac prophetis, qui per fi
dem expugnauerũt regna, operati sunt iu-
stitiã, assequuti sunt promissiones, occlusę
runt ora leonum, extinxerunt uim ignis,

effugerunt

ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθισεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἡ τις ὑμῖν ὡς ὑοῖς διαλέγεται. ὑέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μὴ δὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα ὑὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς ὑοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν ὑὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρὶς ἐστὲ παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ ὑοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ

effugerunt acies gladij, ualidi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, incursiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos. Alij uero distēti sunt, aspernati redēptionem, ut potiorē sortirētur resurrectionem. Alij rursus ludibrijs & flagris explorati sunt, insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerūt, oberrarūt in ouillis et caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errātes & montibus ac speluncis & cauernis terræ. Atq; oēs hi testimonium promeriti per fidē, non acceperant promissionem, ꝙ deus de nobis melius quiddā prouiderat, ne sine nobis cōsummarentur.

Proinde nos quoq; quū tāta septi simus nube testiū, deposito onere omni, et tenaciter inhærente peccato, ꝑ tolerantiā curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducē et cōsummatorem Iesum, q̄ proposito sibi gaudio ꝑtulit crucē ignominia cōtempta, & ad dexterā throni dei cōsedit. Reputate enim ꝙ is talē sustinuerit à peccatoribus aduersus se cōtradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondū usq; ad sanguinē restitistis, aduersus peccatū repugnantes, & obliti estis exhortationis quę uobis tanq̄ filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionē domini, neq; deficias quū ab eo argueris. Quē em̄ diligit dominus, corripit: flagellat aūt omnem filium quem recipit. Si castigationem sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt oēs, igitur spurij estis, nō filij. Itaq; quum carnis nostrę patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multo magis subijciemur patri spirituum & uiuemus. Atq; illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant: hic autem ad cōmodum nostrum in hoc ut impartiat nobis sanctimoniā suam. Omnis aūt castigatio in præsens quidem, non uidetur esse gaudij, sed molestiæ. At postea fructum trāquillum iustitiæ reddit ijs qui per illā fuerint exercitati. Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite, & facite ut recti sint gressus pedibus uestris, ne claudicatio aberret à uia, imò sanetur

θῇ δὲ μᾶλλον. εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοὶ, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς ἡσαὺ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γὰρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καί περ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, παρῃτήσαντο μὴ προσεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. μωσῆς εἶπεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσεληλύθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρείττονα λαλοῦντι παρὰ τὸ ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων. ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥς τε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων

net potius. Pacē sectemini cū oībus & sanctimoniā, sine qua nemo uidebit dn̄m, curam agētes ne q̄s sit q̄ deficiat à gratia dei, ne qua radix amarulentię suppullulās obturbet, & ꝑ hāc inq̄nent multi: ne q̄s scortator aut ꝓphanꝰ, uelut Esau, q̄ unico edulio ꝑmutauit ius primogeniti. Scitis em̄ ꝙ & postea quū uellet hęreditario iure bn̄dictionē asseq̄, reprobatus sit. Nō enim reperit pœnitētiæ locū, tametsi cum lachrymis quæsiuissent eā. Non em̄ accessistis ad cōtactū montē & incēsum ignē ac turbinē et caliginē & procellā tubæq; sonitū & uocē uerborū, quā q̄ audierāt deprecati sunt ne his adiungeret oratio. Non em̄ ferebāt qd' edicebat. Si bestia tetigerit montē, lapidabit aut iaculo cōfiget. et adeo terribile erat uisū qd' apparebat. Moses dixit, Expauefactus sum ac tremebūdus: sed accessistis ad montē Sion & ad ciuitatē dei uiuētis, Hierusalē cœlestē, & ad innumerabiliū angelorū cœtū, & ad cōtionē primogenitorū q̄ cōscripti sunt in cœlis, & ad iudicē uniuersorū deū, et ad spūs iustorū ꝑfectorū, & ad noui testamēti cōciliatorē Iesum, et ad sanguinē asꝑsionis, meliora loquētē q̄ loquebat sanguis Abel. Videte ne asꝑnemini eū q̄ loquit. nā si illi nō effugerūt q̄ auersabātur eū qui loquebat in terra, multo magis nos, si eū qui de cœlis est auersemur: cuius uox tū cōcussit terrā, at nūc denūciauit dicens, Adhuc semel ego cōcutio, nō modo terrā, uerū etiā cœlū. Porrò illud quod dicit, Adhuc semel: significat eorū quę cōcutiunt translationē, utpote quę facta sint, ut maneāt ea quæ nō cōcutiūt. Quapropter regnū assumētes quod cōcuti nō possit, habeamus gratiā, ꝑ quam ita colamꝰ deū, ut illi placeamus cū reuerentia & religione.

Etem̄ deus noster cōsumēs ignis est. Fraterna charitas maneat. Hospitalitatis ne sitis īmemores. Per hanc em̄ quidā insciētes exceperūt angelos hospitio. Memores estote uinctorū, tāq̄ unà cū illis uincti, eorū qui affligūt, ueluti ipsi quoq; uersantes in corpore. Honorabile est inter oēs cōiugiū & cubile impollutū. Scortatores aūt & adulteros iudicabit deꝰ. Sint mores alieni ab auaritia, cōtēti ijs quę adsunt. Siquidē ipse dixit, Nō te desero neq; derelinquo ut fidētes dicamꝰ, Dn̄s mihi auxiliator, nec timebo q̄d faciat mihi homo. Memores estote

μῶν ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες ἐν αὐτοῖς. ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γάρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. διʼ αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε δὲ τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πειθόμεθα γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν λύτρον ἡμῶν ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάζεσθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ἐγράφη ἀπὸ ἰταλίας διὰ τιμοθέου.

eorũ qui præsunt uobis, q locuti sunt uobis sermonẽ dei, quorũ imitemini fidẽ, cõsiderãtes qui fuerit exitus cõuersationis illorũ. Iesus Christus heri & hodie, idem est etiã in secula. Doctrinis uarijs ac peregrinis ne circũferamini. Bonũ est enim gratia cõstabiliri cor, nõ escis quę nõ profuerunt ijs qui uersati sunt in illis. Habemus altare de quo nõ est fas edere ijs qui tabernaculo deseruiunt. Animaliũ enim quorũ sanguis infertur pro peccato, in sancta per pontificem, horũ corpora cremantur extra castra. Quapropter et Iesus ut sanctificaret p proprium sanguinẽ populũ, extra portã passus est. Exeamus igitur ad eũ extra castra, opprobriũ eius portãtes. Non enim habemus hic manẽtẽ ciuitatẽ, sed futurã inquirimus. Per ipsum igit offerimus hostiã laudis semp deo, hoc est fructũ labiorũ confitentium nomini eius. Cæterũ beneficẽtiæ & cõmunicationis ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis placetur deo. Parete ijs qui præsunt uobis, & cõcedite: siquidẽ illi uigilant pro aĩabus uestris, tanq rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciãt, & nõ gementes. nam id est inutile uobis. Orate pro nobis: cõfidimus enim q bonam habemus conscientiã inter oẽs cupientes honeste cõuersari. Magis aũt obsecro uos ut id faciatis, quo celerius restituar uobis. Deus autem pacis qui reduxit à mortuis pastorem ouium illum magnũ per sanguinẽ testamenti æterni, dñm nostrum Iesum, absolutos uos reddat in oĩ opere bono, ad faciendũ uoluntatẽ ipsius, efficiẽs ut quod agitis, acceptũ sit in conspectu suo per Iesum Christũ, cui gloria in secula seculorũ. amen. Obsecro uos fratres, sufferte sermonem exhortationis. Etenim paucis scripsi uobis. Scitis fratrem nostrũ Timotheum solutũ esse, cum quo, si celerius uenerit, uisam uos. Salutate omnes qui præsunt uobis, & oẽs sanctos. Salutant uos Itali. Gratia cum omnibus uobis. amen.

Missa ab Italia per Timotheum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ἁγίου ἰακώβου.

ΤΑύτην ὑπεστήλατο τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπορᾷσι, καὶ πεδύνασιν εἰς τὴν λύτρωσιν ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. γράφει δὲ διδασκαλικὴν τὴν ὑπόθεσιν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πράσεως, πίστεως μόνης ἀρκούσης τῷ θεῷ, ποίας δὲ ἀρκούσης τῶν ἀνθρώπων ὄφελος. καὶ ὅτι ὁ λόγος μόνον, ἀλλὰ μὴ ὄργανα διδασκάλου ἐστὶν ἡ πίστις, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ᾽ οἱ ποιηταὶ δικαιοῦνται. πορίζεται πλασίων πραγμάτων, ἵνα μὴ προσκρούσωσι τοῖς πλουσίοις ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὠφελήσωσιν· ὡς ὑποδήλωσιν. καὶ τέλος παραμυθούμενος οὐκ ἀδικουμένους, καὶ προβλέψασθαι παρακελεύεται, ἵνα μακροθυμήσωμεν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου, καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ ἰὼβ τὸ χρήσιμον τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει μὴ σκάλλειν τοὺς προσευχομένους ὑπὲρ τῶν ἀσθενούντων, καὶ ἀποδιδόναι ὑπὲρ τῶν πλανηθέντων ὑπὸ τῆς ἀληθείας, εἶτα γῆν οὕτω μαθὼν παρὰ τοῦ λυτρώσαντος ἁμαρτιῶν. καὶ οὕτως τελεῖ τὴν ὑπόθεσιν.

IN EPISTOLAM IACOBI ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

IAcobus quoniã erat Hierosolymitarũ episcopus, scribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uarijs præceptis uitam illorũ formans & instituens.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ

ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις. γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ. ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο. οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ᾽ ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐκ κατεργάζεται. διὸ ἀπόθεμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ ἀκροαταὶ

EPISTOLA BEATI IACOBI

IACOBVS dei ac domini Iesu Christi seruus, duodecim tribubus quæ sunt in dispersione, salutē. Pro summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tētationes incideritis uarias, illud scientes, q̄ exploratio fidei uestræ parit patiētiam. Cæterū patientia opus perfectū habeat, ut sitis p̄fecti & integri, nullaq̄ in parte dimi nuti. Quòd si cui uestrū deest sapientia, postulet ab eo qui dat, nēpe deo, qui dat inc̄p̄ oībus simpliciter, nec exprobrat, ac dabit ei. Sed postulet cū fiducia, nihil hęsitās. Nā q̄ hæsitat, is similis est fluctui maris q̄ uentis agitur & impetu rapit. Neq̄ enim existimet homo ille, se quicq̄ accepturū à domino. Vir aīo duplici, incōstans est in omnibus uijs suis. Gloriet aūt frater q̄ est humilis, in sublimitate sua: contrà qui diues est, in humiliatione sui, quoniā ueluti flos herbæ præteribit: exortus est em̄ sol cū æstu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aspect⁹ illius perijt: sic & diues in uijs suis marcescet. Beatus uir q̄ suffert tentationē, quoniā quum probatus erit, accipiet coronā uitę, quā promisit dñs ijs à quibus fuerit dilectus. ne quis quum tentat, dicat se à deo tentari: nā deus ut malis tentari non potest, ita nec ipse quen q̄ tentat, imò unusq̄sq̄ tentatur, dum à propria cōcupiscentia abstrahit & inescatur. deinde cōcupiscentia postea q̄ concepit, parit peccatū: peccatū uero p̄fectum, progignit mortem. Ne erretis fratres mei dilecti. Oīs donatio bona & omne donū perfectū, è supnis est, descendēs à patre luminū, apud quem nō est trāsmutatio aut cōuersionis obumbratio. Is destinata uoluntate, p̄genuit nos sermone ueritatis, ut essemus primitię quędā suarū creaturarū. Itaq̄ fratres mei dilecti, sit oīs homo uelox ad audiendū, tardus ad loquendū, tardus ad iram: nā ira uiri iustitiā dei nō efficit. Quapropter depositā omni immundicia & redundātia malitiæ, cū māsuetudine recipite insitum sermonem, qui potest saluas reddere animas uestras. Sitis aūt effectores sermonis, & nō auditores

τοὺ παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ, καὶ οὐ ποιητὴς, οὗτος ἐοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δοκεῖ θρησκὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου, καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ᾽ ὑμᾶς. εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφὴν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει πταίσει δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς δὲ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. κρίσις γὰρ ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε. μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώ-

IACOBI

res, fallētes uosmetipsos. quoniā si q̄s audiat sermonē, nec eum factis exprimat, hic similis est uiro cōsideranti faciē nativitatis suæ in speculo: cōsideravit em̄ seipsum & abijt, & cōtinuo oblitus est qualis esset. At q̄ p̄spexerit in legē perfectā, quæ est libertatis, & permānserit, hic quū nō sit auditor obliuiosus, sed effector operis, beat⁹ facto suo erit. Si q̄s uidet religiosus esse ĩter uos, q̄ nō frenat linguā suam, sed aberrare finit cor suū, huius uana est religio. Religio pura & imaculata apud deū & patrē hęc est, inuisere orphanos & uiduas in afflictione sua, ĩmaculatū seipsum seruare à mundo.

Fratres mei, ne cū respectu personarū habeatis fidē dn̄i nostri Iesu Christi ex opinione. nā si ingrediat̄ in cœtū uestrū uir aureum gestās anulū, uestę indutus splēdida, ingrediat̄ aūt & pauper in sordida uestę, & respexeritis ad illū q̄ uestē gestat splendidam, & dixeritis illi. Tu sede hic bene: et paupi dicatis, Tu sta illic, aut sede hic subter scabellū meū: & non dijudicati estis in uobisipsis, & facti estis iudices cogitationū malarū. Audite fratres mei dilecti, nónne deus elegit pauperes mūdi huius, diuites in fide, & hæredes regni q̄d, p̄misit ijs à quib. dilectus fuerit? Vos aūt cōtemptui habuistis pauperē. Nōne diuites tyranni dem exercēt in uos, & ijdē trahunt uos ad tribunalia, et ijdem male loquunt̄ de bono noīe quod ĩnuocatū est super uos? Si legē quidē regiā perficitis iuxta scripturā. Diliges proximū tuū sicut teipsum: bene facitis. sin uero personā respicitis, peccatū cōmittitis, & redarguimini à lege ueluti trāsgressores. Quisq̄s em̄ totam legē seruauerit, offenderit aūt in uno, factus est omniū reus. nā qui dixit, Ne mœcheris: dixit etiā, Ne occidas. quod si nō fueris mœchatus, occideris tamē, factus es trāsgressor legis. Ita loquamini, & ita faciatis, ueluti per legē libertatis iudicandi. Siq̄ dē iudiciū absq̄ misericordia erit ei, qui non præstiterit misericordiā: & gloriat̄ misericordia aduersus iudiciū. Quę utilitas fratres mei, si fidē dicat aliquis habere se, facta uero nō habeat? Nū potest fides saluū facere illū? Quòd si frater aut soror nudi fuerint, & egentes q̄tidiano uictu, dicat aūt aliq̄s uestrū illis, Abite cū pace, calescite & saturamini: nō tamē dederitis illis quę sunt necessaria cor

μασος, τί τὸ ὄφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δείξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου. κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου. σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς. καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι. θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέπεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα. ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί μου, εἰδότες, ὅτι μεῖζον κρίμα ληψόμεθα. πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται. οὕτως καὶἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρή ἀδελφοί μου ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδὲ μία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰ-

pori, quæ erit utilitas? Sic & fides si facta nō habuerit, mortua est p se. Sed dicet aliquis, Tu fidē habes, & ego facta habeo: ostende mihi fidē tuā ex factis tuis, et ego ostendā tibi ex factis meis fidē meā. Tu credis q deus unus est? Recte facis. Et dæmonia credūt ac cōtremiscūt. Vis uero scire ó homo inanis, q fides absq factis mortua sit? Abrahā pater noster nōne ex factis iustificatus est, cū obtulisset Isaac filiū suū super altare? Vides q fides adiumēto fuerit factis illius, et ex factis fides pfecta fuerit? Et impleta est scriptura quæ dicit, Credidit Abrahā deo, et imputatū est illi ad iustitiā, & amicus dei uocatus est. Videtis igit q ex factis iustificet homo, & nō ex fide tantum? Similiter aūt & Rhaab meretrix, an non ex factis iustificata est quū excepisset nūcios & alia uia emisisset? Nā quēadmodū corpus absq spū mortuū est, ita et fides absque factis mortua est. Nolite plures III
magistri fieri fratres mei, scientes q maius iudiciū sumpturi simus. In multis em labimur oēs. Si q̄s in sermone nō labit, hic pfectus est uir, q possit freno moderari totum etiā corpus. Ecce equis frena in ora immittimus, ut obediāt nobis, & totū corpus illorū circūagimus. Ecce naues quoq quū tantæ sint, & à uentis fortibus agant, circūagūtur à minimo gubernaculo, quocūq impetus dirigētis uoluerit. Ita & lingua pusillū membrū est, et magna iactat. Ecce exiguus ignis quātam materiā incendit. Et lingua ignis est, mūdus iniquitatis, sic lingua cōstituit in mēbris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflāmat rotā natiuitatis, & inflāmatur à gehēna. Oīs enim natura & ferarum & uolucrū serpentiūq & marinorum domat, & domita est à natura hūana. Linguā aūt nullus hominū domare potest, incoercibile malū, plena ueneno mortifero. Per ipsam bñdicimus deo & patri, & p ipsam maledicimus hoībus, q ad similitudinē dei cōditi sunt. Ex eodē ore procedit bñdictio et maledictio. Nō oportet fratres mei hęc ita fieri. Nunquid fons ex eodē foramine emittit dulcem & amarā aquam? Nunq̄d potest fratres mei, ficus oleas gignere, aut uitis ficus? Sic nullus fons salsam ac dulcē potest ædere aquā. Quis sapiēs et scientia prædītus inter uos? Ostēdat ex bona conuersatione opera sua cum mansuetudine

πητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἀνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε. φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν. μαχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου, ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. διόπερ λέγει. ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μετατραφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμου. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν, οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστε πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν

tudine sapiētię. Quòd si æmulationē amarā habetis & cōtētionē in corde uestro, nolite gloriari & mēdaces esse aduersus ueritatē. Nō est enim ista sapiētia è supernis descēdēs, sed terrena, aīalis, dæmoniaca. Vbi em̄ emulatio & cōtentio, ibi incōstantia & omne opus prauū. Quæ aūt è supnis est sapiētia, primū quidē casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena misericordia & fructibus bonis absq; dijudicatione sine simulatione. Fructus aūt iustitiæ in pace seminat, faciētibus pacē. Vnde bella & li- IIII
tes ī uobis? Nōne hinc? nimirū ex uoluptatibus uestris quæ militāt in mēbris uestris? Cōcupiscitis & nō habetis, inuidetis & æmulamini, et nō potestis adipisci. pugnatis & bellatis: nō habetis, propterea q nō postulatis. Petitis & nō accipitis, eo qđ male petatis, ut in uoluptatib. uestris insumatis. Adulteri & adulteræ nescitis q amicitia mūdi, inimicitia est cū deo? Quicūq; ergo uoluerit amicus esse mūdi, inimicus dei cōstituit. An putatis q inaniter scriptura dicat: Ad inuidiā cōcupiscit spūs qui habitauit in nobis? Maiorē aūt dat gratiā. Subdíti ergo estote deo, resistite aūt diabolo, et fugiet à uobis. Appinquate deo, & appropinquabit uobis. Emūdate manus ô peccatores, & purificate corda duplices aīo. Affligimini & lugete & plorate. risus uester in luctū cōuertatur, & gaudiū in mœrorē. Humiles uos reddite in cōspectu dñi, et eriget uos. Nolite detrahere uobis iuicē frēs. Qui detrahit fratri, q̄q iudicat fratrē suū, detrahit legi & iudicat legē. q si iudicas legē, nō es obseruator legis, sed iudex. Vnus est legislator q pōt seruare & perdere. Tu q̄s es q iudicas aliū? Age nūc q dicitis, Hodie & cras eamus in hāc ciuitatē, & faciamus ibi annū unū et mercemur & lucrū faciamus, qui ignoratis q̄d futurū sit postero die. Quæ est em̄ uita uestra? Vapor em̄ est q ad exiguū tēpus apparet & deinde euanescit, p eo q dicere debueritis, Si dñs uoluerit, & si uixerim^o, faciam^o hoc aut illud. Nūc aūt exultatis in superbijs uestris. Oīs exultatio talis mala est. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

Agite nūc diuites, plorate, ululātes sup V
miserijs uestris q̄ aduenientē uobis. Diuitiæ uestræ putrefactę sunt, uestimēta uestra tineis obnoxia facta sunt. Aurū & argētum

ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίζατε γὰρ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν βοᾷ. καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα Κυρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν. μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε. ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ τῆς μακροθυμίας· οἳ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι Κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας. τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ Κύριος καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναί. καὶ τὸ οὒ, οὔ. ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. Ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

uestrũ erugine uitiatũ est, & erugo eorum in testimoniũ uobis erit, & exedet carnes uestras sicut ignis. Thesaurũ cõgessistis in extremis diebus. Ecce merces operariorũ qui messuerũt regiones uestras, quæ fraude nõ reddita est a uobis, clamat: & clamores eorũ qui messuerãt, ĩ aures dñi sabaoth introierũt. In delicijs uixistis super terram, & lasciuistis, enutrijstis corda uestra, ut in die occisionis. Cõdemnastis, & occidistis iustũ, & non resistit uobis. Patientes igitur estote fratres usq; ad aduentũ domini: Ecce agricola expectat precio sum fructũ terræ, patienter expectãs illũ, donec accipiat pluuiam tẽpestiuã & serotinã. Patiẽtes igitur estote & uos, & confirmate corda uestra, quoniã aduentus domini appropinquat. Nolite ingemiscere alius aduersus aliũ fratres, ut ne cõdẽnemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplũ accipite fratres mei afflictionis ac patientiæ prophetas, qui loquuti sunt in noie domini. Ecce beatos ducimus eos qui sustinẽt. Tolerantiã Iob audistis, & finẽ domini uidistis, q̃ ualde misericors sit dñs ac cõmiserans. Ante omnia aũt fratres mei, nolite iurare neq; per cœlũ neq; per terrã neq; p̃ aliud quodcũq; iusiurandũ: sit aũt uestrũ, est, est: nõ, non: ut ne in simulationẽ incidatis. Affligitur aliquis inter uos? oret. Aequo animo est aliq; s? psallat. Infirmaͣ quis inter uos? accersat presbyteros ecclesiæ, & orẽt super eum, ungentes eum oleo in noie domini. Et obsecratio fidei saluũ reddet laborantẽ, & eriget eum dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Confitemini inuicẽ alius alij delicta, et orate pro uobis inuicẽ, ut sani sitis. Multum enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius affectionibus ut nos, & precatione precatus est ne pluueret: & non pluit super terrã annos tres & mẽses sex. Et rursum orauit, & cœlũ dedit pluuiã & terra produxit fructũ suũ. Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, sciat, q̃ qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ suæ, saluam faciet animã à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου.

ΤΑύτῃ ὥσπερ ἔλλει ὁ μακάριος Πέτρος τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ οὖσιν, Ἰουδαίοις τε καὶ ἡλληνισμένοις χρῆται νοῖς. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν διὰ σιλουανοῦ, ἐπιστηρίζων αὐτὸν, διότι γνήσιος ἀπόστολος Ἰουδαίων ἐπίσκοπος. καὶ πρῶτον μὲν ἐξηγεῖται καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν χριστὸν πίστις, ἀπὸ τῶν προφητῶν κατηγγέλθη, καὶ διὰ αὐτῶν ἐμαρτύρθη, ἡ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ σωτὴρ εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος αὐτοὺς ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν. γυναιξὶν γὰρ καὶ αὐθαδέσιν ὁμοφροσύνῃ κατηγγέλει. καὶ εἰς τὰ ἤθη πᾶσαν εἶδε λύσεις ὀλίγα, σημαίνων, ὅτι καὶ εἰς τὸν ἅδην γέγονε πρὰ λύσεως τὸ λύτρωμα τῆς σωτηρίας καὶ ἀναστάσεως. ἵνα καὶ οἱ παθητὸν αὐτὸν ἀναιροῦσι, καὶ λειθῶσι μὲν τοῦ σώματος, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως διαμείνωσι, καὶ ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγου ἀπαιτοῦντος τοῦ μεσιτοῦ. καὶ οὕτως τελεῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

PEtrus quemadmodum & Iacobus, Iudæis scribit, sparsim incolentibus gentium regiones, epistolam profecto dignam apostolorum principe, plenam autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcam, sententijs differtam. Hortatur autem ad tolerantiã malorum, quæ ob euangelij inuidiam perpetiebantur, spe præmiorum. Ad hæc admonet, ut iuxta prophetiarũ oracula in tantam dignitatem uocati gratis, uitam præstent sua professione dignam: Christianismum enim non in titulo aut baptismo tantum, sed in morum innocentia situm esse. alioqui quod affliguntur malis, non cessurum ad gloriam Christi, si ob malefacta pœnas dare uideantur. Ad hæc admonet, ne freti Christianismo, detrectent parére magistratibus licet ethnicis, ne prouocati nec conuertantur ad Christum, & acrius sæuiant: item ne serui negent officium suum heris, licet ethnicis. Christianæ bonitatis esse omnia perpeti: item ne mulieres Christianæ uiros suos licet ethnicos contemnant, sed moribus suis ad meliora studeant prouocare. Maritos admonet, ut uxoribus suis deferant, ut à coitu nonnunquam temperent, quo magis uacet orare. Deinde exemplo Christi prouocat ad tolerantiam malorum, ne conentur iniuriam iniuria pensare, sed mansuetudine & benefactis uincere studeant male meritos. Atq; hæc agit tribus primis capitibus, & initio quarti. Post hæc hortatur ad nouitatem uitæ, dehortãs à uitijs gentium. Inuitat ad sobrietatem, ad uigilantiam, ad preces assiduas, in primis ad mutuam charitatẽ, ad hospitalitatem, ad officia mutua, rursus ad patientiã persequutionũ ob Christi nomen illatarũ. Mox episcopos instituit, & his subditũ populum. In calce testatur sese & alterã epistolã ad eosdem scripsisse per Syluanum, quæ intercidit. Hanc scriptã apparet ex Babylone: nam huius ecclesiæ uerbis iubet eos saluere, si cui de Roma commentum non probatur.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν διὰ ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ, καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηραύνησαν προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γένησθε, διότι γέγραπται. ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἰμι. καὶ

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA

PETRVS apostolus Iesu Christi, aduenis sparsim incolētibus, Pontū, Galatiā, Cappadociā, Asiā & Bithyniā, delectis iuxta præfinitionem dei patris, per sanctificationē spūs, in obedientiam & asperſionē sanguinis Iesu Christi: gratia uobis et pax multiplicet. Laudādus est deus & pater dñi nostri Iesu Christi qui iuxta copiosam suā misericordiā regenuit nos in spem uiuā, per hoc q resurrexit Iesus Christus ex mortuis in hæreditatē immortalē & incōtaminabilē atq; immarcessibilē, cōseruatā in cœlis erga uos qui uirtute dei custodimini per fidē ad salutē, quę in hoc parata est, ut patefiat in tempore supremo: in quo exultatis, nunc ad breue tēpus afflicti in uarijs experimētis, si opus sit, quo exploratio fidei uestræ, multo precio/sior auro quod perit, & tamen per ignem probatur, reperiatur in laudē & gloriā & honorē, tū quū reuelabitur Iesus Christus: quē quū non uideritis, diligitis: in quem in præsentia, quū nō uideatis, credētes tamē, exultatis gaudio ineffabili & glorificato, reportātes finē fidei uestræ, salutē animarum: de qua salute exquisierūt & scrutati sunt prophetæ, qui de uētura in uos gratia uaticinati sunt, scrutātes ad quē aut cuiusmodi tēporis articulū significaret q in illis erat spūs Christi: qui prius cū acciderēt, testabatur uenturas in Christū afflictiones, & quæ essent consecuturæ glorias: quibus & illud reuelatū est, q haud sibijpsis, imò nobis ministrarēt hęc, q nūc annūciata sūt uobis per eos qui uobis prædicauerūt euāgeliū, per spiritū sanctū emissum è cœlo, in quæ desiderāt angeli prospicere. Quapropter succincti lūbis mētis uestræ, sobrij perfecte sperate in eā quæ ad uos defertur gratiā, dū uobis patefit Iesus Christus, tanq; filij obedientes, ut nō accōmodetis uos pristinis cōcupiscētijs, q̄bus dū adhuc ignoretis Christū, agebamini, sed quē admodū is q uos uocauit, sanctus est, ita ipsi quoq; sancti in oī cōuersatione reddamini, propter ea q scriptū est, Sācti estote, nā ego sāctus sum. Et

μι. καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε. εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε, τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιὰς, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. εἴπερ ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ. ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθος ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε

sum. Et si patrē inuocatis citra p̄sonārū respectū iudicantē iuxta cuiusq; opus, uidete ut in timore cōuersantes incolatus uestri tēpus trāsigatis. Quū sciatis uos, nō caducis rebus uelut argēto & auro fuisse redēptos à uana uestra cōuersatione, quā ex patrum acceperatis traditione, sed precioso sanguine uelut agni immaculati & incōtaminati Christi: qui præordinatus quidē fuerat, antequā cōditus esset mūdus, sed manifestatus fuit extremis tēporibus propter uos qui per illū creditis in deū: qui illū excitauit è mortuis, & gloriā ei dedit, ut uos fidē ac spē haberetis erga deū, qui animas uestras purificastis obedīcdo ueritati, per spiritū cū charitate fraterna, ab omni simulatiōe aliena, ex puro corde uos inuicē diligite impense, renati nō ex semine mortali sed ex immortali per sermonē uiuētis dei & manētis in ęternū, propterea q omnis caro gramē sit, & omnis gloria hominis quasi flos graminis. Exaruit gramē, & flos decidit: at uerbum dñi manet in æternū. Hoc aūt est uerbum, quod per euāgeliū delatū est ad uos.

Proinde depositā omni malitia & omni dolo & simulationibus et inuidētijs & omnibus obtrectatiōibus, ut modo nati infantes, lac illud nō corporis sed animi q̄d dolū nescit, appetite, ut p illud suboleſcatis. Si quidē gustastis q benignus sit dñs, ad quē accedētes, qui lapis est uiuus, ab hoīnibus quidē reprobatus, apud deū uero electus ac precīosus: ipsi quoq; uelut uiui lapides ædificemini, domus spūalis, sacerdotiū sanctum ad offerēdū spūales hostias, acceptabiles deo p Iesum Christū. quapropter & cōtinet scriptura, Ecce pono in Sion lapidē, in summo ponendū angulo, electū, precīosum: & q crediderit in illo, nō pudefiet. Vobis igit̄ precīosus est, qui creditis. Cętērū ijs qui nō credūt, lapis quē reprobauerāt ædificātes, hic cœpit esse caput anguli: & lapis in quē ipingit̄, & petra ad quā offendāt, nēpe ijs qui ipingūt̄ sermonē, nec; credunt in id ad q̄d & instituti fuerāt. Vos aūt genus electū, regale sacerdotiū, gēs sancta, populus q in lucrū accessit, ut uirtutes prędicetis illius q è tenebris uos uocauit i admirabilē suā lucē: q quōdā eratis nō populꝰ, nūc populꝰ dei: q quōdā nō cōsecuti misericordiā, nūc estis misericordiā cōsecuti. Dilecti, obsecro tā q̄ aduēas ac pegrinos

abstinete

ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς θεοῦ δοῦλοι. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἴ τις διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες, καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐν πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τοῦ πραέως καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι εἰς τὸν θεόν, ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν

abstinete à carnalibus concupiscentijs quę militāt aduersus animā,& cōuersationē uestram habete honestā inter gētes,ut in hoc quod obtrectant uobis quasi maleficis, ex bonis operibus æstimātes uos, glorificent deū in die uisitationis.Proinde subditi esto te cuiuis humanæ creaturæ propter dñm, siue regi tanq̄ præcellēti, siue præsidibus ut qui per eum mittātur ad uindictā quidē nocentiū, laudē uero recte agentiū. Quoniā sic est uolūtas dei,ut benefacīēdo obturetis os hominibus stultis & ignorātibus, tanq̄ liberi,& nō ueluti prætextū habētes malitiæ libertatē, sed tanq̄ serui dei. Omnes honorate,fraternitatē diligite,deum timete,regem honorate.Famuli subditi sint cum timore dominis,nō solū bonis ac humanis,uerū etiā prauis. Nā hæc est gratia, si quis propter cōscientiā dei suffert molestias,præter meritum affectus malis. Quæ enim est laus,si quū peccantes alapis cædimini sufferetis? At si quū benefacitis, & tamen malis afficimini, suffertis. Hæc enim est gratia apud deū. Siquidē in hoc uocati estis, quoniā & Christus afflictus est pro nobis,relinquēs nobis exemplum ut insequeremini uestigia ipsius qui peccatū non fecerat,nec inuentus est dolus in ore illius: qui quū maledictis incesseretur, nō regessit maledicta:quū malis afficeretur, nō minabatur:sed tradidit uindictā ei qui iudicat iuste,qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignū,quo peccatis mortui iustitiæ uiueremus: cuius eiusdē uibice sanati fuistis:nā eratis uelut oues errātes,sed cōuersi estis nunc ad pastorē & curatorem animarū uestrarū. Similiter uxores subditæ sitis uestris uiris,ut etiā qui nō obtemperāt sermoni, per uxorū cōuersationem absq; sermone lucrifiāt:dū considerāt cum reuerētia coniunctā castā cōuersationē uestrā,quarū ornatus sit nō externus, q̄ situs est in plicatura capillorū et additione auri, aut in palliorū amictu,uerū occultus,q̄ est in corde homo,si is careat omni corruptela,ita ut spūs placidus sit ac quietus,q̄ spūs in oculis dei magnifica ac sumptuosa res est. Nā ad eū modū olim & sanctæ illę mulieres sperātes in deo,comebāt sese,& subditæ erāt suis uiris, quēadmodū Sara obediuit Abrahę, dñm illū appellās, cuius factę estis filię dū benefacitis,et nō terremini ullo

δὲ μίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμήν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθάς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν. ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὴν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖσθε ὑμῶν, ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἅπαξ ἐξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος, ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεόν, δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκί, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον

ullo pauore. Viri similiter cohabitēt secundū scientiā, uelut infirmiori uasi muliebri impartientes honorē,tanq̄ etiā cohęredes gratiæ uitæ,ne interrūpant preces uestræ. In summa,oēs sitis unanimes,similiter affecti, fraterna præditi charitate, misericordes,affabiles,nō retaliantes malū malo aut conuitium cōuitio,sed cōtrà, benedicētes: sciētes uos in hoc uocatos esse ut benedictionē hæreditate possideatis. Nā qui uult uitā diligere,et uidere dies bonos,coerceat linguā suā à malo, & labia sua ne loquantur dolū.Declinet à malo,& faciat bonū,quęrat pacē & persequatur eam: quoniā oculi domini super iustos, & aures eius ad deprecationē illorū. Rursus aspectus domini super eos qui faciūt mala. Et quis est qui sit afflicturus uos,si bonitatis æmulatores fueritis? Imò si quid etiā acciderit incōmodi propter iustitiā,beati tamen estis. Cæterum terrore illorū ne terreamini, neq; turbemini,sed dominū deū sanctificate in cordibus uestris. Sitis aūt parati semper ad respōdendū cuilibet petēti, ut loquamini de ea quæ in uobis est spe, cū māsuetudine & reuerētia,conscientiā habentes bonam,ut in hoc quod uobis detrahunt tanq̄ scelerosis,pudeāt hi qui incessunt uestrā bonā in Christo conuersationē. Præstat enim ut bene agentes, si ita uelit dei uolūtas, malis afficiamini,q̄ male faciētes. Quādoquidē & Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iniustis, ut nos adduceret deo, mortificatus quidē carne, sed uiuificatus spiritu,in quo etiam abiit & spiritibus qui erant in carcere prædicauit,qui inobedientes fuerant quondā. Quum semel expectabatur dei lenitas in diebus Noe,quū apparabatur arca,in qua paucæ,hoc est octo animæ seruatæ fuerūt per aquā: cuius figuræ nunc respondēs baptismus, nos quoq; saluos reddit: quo non carnis sordes abiiciuntur,sed quo fit ut bona cōsciētia bene respondeat apud deū,per resurrectionem Iesu Christi qui est ad dexterā dei, profectus in cœlū,subiectis sibi angelis & potestatibus ac uirtutibus. Quū igitur Christus passus sit p nobis carne,uos quoq; iuxta eandē cogitationē armemini,q̄ qui patiebatur in carne, destitit à peccato: in hoc ut iam nō concupiscentijs hominū sed uoluntati dei,quod superest in carne tempus

χρόνον · ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρίαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμοῦ. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ. εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἐστὶν τὸ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεύς, ἢ κλέπτης, ἢ κακοποιός, ἢ ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος. εἰ δὲ ὡς χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ὅτι καὶ ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ. καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πασχοντες κατὰ θέλημα θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν, ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι

uiuat. Sat enim est nobis q anteacto uitæ tempore uoluntatē gentiū patrauerimus, quū uersaremur in lasciuijs, cōcupiscētijs, uinolētijs, comessationibus, cōpotationibus, et nefarijs simulacrorū cultib. Atq; id absurdū illis uidet, q nō accurratis una cū ipsis in eandē luxus refusionē, qui de uobis male loquunt. Qui reddituri sunt rationē ei qui paratus est ad iudicādū uiuos & mortuos. Nam in hoc mortuis quoq; prædicatū est euāgeliū, ut iudicētur quidē secūdū homines carne, uiuāt aūt iuxta deū spū. Porrò rerū omniū finis imminet. Sitis igitur sobrij & uigilātes ad orādū: ante oīa uero charitatē inter uos uehementē habētes: nā charitas operiet multitudinē peccatorū. Hospitales estote erga uos inuicē, sine murmurationibus, ut quisq; accepit donū, ita alius in alīū illud ministrātes, ut boni dispēsatores uariæ gratiæ dei. Si quis loquit̄, loquat̄ ut eloquia dei: si qs ministrat, ministret tanq̄ ex uirtute quā suppeditat deus, ut oībus glorificetur deus p Iesum Christū, cui est gloria et imperiū in secula seculorū, amē. Charissimi, ne miremini, dū per ignē explorami, quę res ad experimentū uestri fit, perinde quasi nouū aliq̄d uobis obtingat: imò in hoc q̄d cōsortes estis afflictionū Christi, gaudete, ut in reuelatione quoque gloriæ eiusdē gaudeatis exultātes. Si probris afficimini in noīe Christi, beati estis: quoniam gloria & spūs dei super uos requiescit. Iuxta ipsos quidē maledicētis afficit̄, iuxta uos aūt glorificat̄. Ne quis em̄ uestrū affligat̄, ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut curiosus alienarū rerū. Porrò si ut Christianus affligitur aliquis, ne pudeāt, imò glorificet deū in parte hac. Quādoquidē & tē pus est ut īcipiat iudiciū à domo dei: quod si primū incipit à nobis, quis erit finis eorū qui nō credūt dei euāgelio? Et si iustus uix saluus efficit̄, impius & peccator ubi cōparebit? Proinde qui affligūtur iuxta uolūtatem dei, tanq̄ apd̄ fidelē cōditorē deponāt aīas suas benefaciēdo. Presbyteros q̄ inter uos sūt obsecro, q̄ sū & ipse presbyter, ac testis afflictionū Christi, atq; idē cōsors gloriæ quæ reuelabitur, pascite quantū in uobis est gregē Christi, curā illi⁹ agētes nō coactie, sed uolētes: nō turpiter affectantes lucrū, sed propēso aīo, neq; ceu dominium exercētes aduersus cleros, sed sic ut sitis exē

plaria

μνοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποιμένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι. τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τινα καταπίῃ. ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὸν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι. αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

plaria gregis. Et quū apparuerit ille pastorum princeps, reportabitis īmarcescibilē gloriæ coronā. Similiter iuniores subditi estote senioribus, sic ut omnes alius alij uicissim subijciamini. Humilitatē animi uobis infixā habete propterea q deus superbis resistit, humilibus aūt dat gratiā. Humiliemini igitur sub potenti manu dei, ut uos extollat quū erit opportunū, omni cura uestra cōiecta in illum. nam illi cura est de uobis. Sobrij estote, uigilate, quoniā aduersarius uester diabolus tanq̄ leo rugiēs obambulat, quærēs quem deuoret. Cui resistite, solidi fide, scientes easdem afflictiones uestræ quæ in mundo est fraternitati cōsummari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad æternā suam gloriā per Christum Iesum, parū per afflictos, idē instauret uos, fulciat, roboret, stabiliat: Ipsi gloria, imperium in secula seculorū, amē. Per Syluanū uobis fidelē fratrē, ut arbitror, paucis scripsi, adhortās ac testificās hanc esse ueram gratiā dei, in qua statis. Salutat uos ea, quæ est in Babylone, uestræ cōsors electionis ecclesia, & Marcus filius meus. Salutate uos mutuo charitatis osculo. Pax uobis omnibus, qui estis in Christo Iesu.

Amen

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ καθολικῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου.

ΤΑύτην πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πεπιστευκόσιν, ἐπὶ τῇ προτέρᾳ μνημονεύσας αὐτῶν ἐπιστολῇ, ἐπομνήσας αὐτῶν τῆς προφητείας, εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτοῦ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ὅτι πάλαι σε πάντας ἐπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν ἀληθῆ καὶ παλαίαν, καὶ πρῶτον πλείονσιν ἀπὸ τῆς προφητείας αὐτὴν διαγγελίαν, καὶ ὅτι αἱ προφητεῖαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἰσὶν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παλαιῶν γέγονε. προμυθεῖται δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαίκται παρεπιστήσονται, καὶ θελήσουσιν ἀπατᾶν τινας, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρ' ἡμῶν τὴν παρουσίαν τοῦ σωτῆρος, ἀφ' οὗ γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, οὕτως πάντα διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. ἐπιτιμᾷ δὲ τούτοις ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῆς τῶν Σοδόμων πυρώσεως, ἐλέγχων αὐτῶν τὴν ἀσέλγειαν, καὶ τὴν ἀπιστίαν. ἐπιφέρει δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίας, ὅτι μακροθυμεῖ ἵνα μὴ τινες ἀπόλωνται, ἀλλὰ πάντες εἰς μετάνοιαν χωρήσωσιν. ἐπιφέρει δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἡμέρας, ὅτι ἥξει ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, καὶ τὰ στοιχεῖα καυσούμενα λυθήσεται, καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα εὑρεθήσεται. ἐπειδὴ οὖν ταῦτα πάντα λυθήσεται, ποταπὸν δεῖ ὑμᾶς εἶναι ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οἱ οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ τὰ στοιχεῖα τήκεται καιόμενα. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ καὶ σπουδάσωμεν ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἡγησώμεθα. καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν παῦλος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν αἷς ἐστί τινα δυσνόητα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ. αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. ἀμήν.

IN EPISTOLAM PETRI POSTERIOREM ARGVMENtum per Des. Erasmum Roterodamum.

HAnc, ut apparet, scripsit admodum senex, & iam morti uicinus, quandoquidem de obitu suo meminit. Scribit autem promiscue Christianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehementer infectans eos qui simplicium animos peruersa doctrina corrumperent, negantes aduenturum Christum.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΣΥΜΕΩΝ πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες, οὐ μὴ πταίσητέ ποτε. οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δύναμιν, καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου

EPISTOLA PETRI APOSTOLI SECVNDA

SYMEON Petrus seruus et apostolus Iesu Christi, ijs qui æque preciosam nobiscũ sortiti sunt fidẽ per iustitiam dei nostri et seruatoris Iesu Christi: gratia uobis & pax multiplicet̃ p agnitionem dei et Iesu dñi nostri, sic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita est, quæ ad uitã ac pietatem pertinent, per agnitionẽ eius qui uocauit nos per gloriã & uirtutẽ, per quæ preciosa nobis ac maxima promissa donata sunt, ut per hæc efficeremini diuinę cõsortes naturæ, si refugeritis à corruptione quæ est in mũdo per concupiscentiam. Sed in hoc ipsum omni adhibito studio, subministrate in fide uestra uirtutẽ, in uirtute uero scientiã, in scientia uero tẽperantiam, in tẽperãtia uero patientiã: rursus in patiẽtia pietatem, in pietate aũt fraternam charitatem, in fraterna uero charitate dilectionem. Hæc enim quum uobis adsint & exuberent, haud ociosos, nec in irritum laborantes efficiunt, ad domini nostri Iesu Christi cognitionem. Nam cui non adsunt hæc, is cæcus est, & manu uiã tentans, oblitus sese à ueteribus peccatis suis fuisse purgatũ. Quapropter fratres potius operam date, ut uocationẽ & electionem uestram firmam efficiatis. Hæc enim si feceritis, nõ labemini unquã. Siquidem ad hunc modum, abũde subministrabitur uobis introitus in æternũ regnum domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Quapropter haud negligam, uos semper commonere de his, tametsi sciatis, & confirmati sitis in præsenti ueritate. Attamen iustũ arbitror, quandiu sum in hoc tabernaculo, excitare uos per commonitionem, quum sciam breui futurum, ut deponã hoc tabernaculum meum: quẽadmodũ & dñs noster Iesus Christus significauit mihi. Quin & dabo semper operam, ut uos post exitum meum, horum mentionem facere possitis. Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam uobis fecimus dñi nostri Iesu Christi uirtutẽ & aduẽtũ, sed q oculis nostris aspeximus

ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἁγίοι θεοῦ ἄνθρωποι.

ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον νῶε δικαιοσύνης* κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ γομόῤῥας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς. καὶ δίκαιον λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο. βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολμητὰ, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες. ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα, εἰς ἅλωσιν καὶ φθορὰν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, σπῖλοι καὶ

*Aliàs κήρυγμα

illius maiestatē. Acceperat enim à deo patre honorē & gloriā, uoce ad illū delata huiusmodi à magnifica gloria, Hic est ille filius meus dilectus, in quo mihi cōplacitū est. Et hāc uocē nos audiuimus è cœlo delatā, quū essemus unà cū illo in monte sancto. Et habemus firmiorē sermonē propheticum, cui dū attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus uestris. Si illud prius noueritis, quod oīs prophetica scriptura nō sit priuatæ interpretationis. nō enim uolūtate hominis allata est olim prophetia, sed à spiritu sancto impulsi, loquuti sunt sancti dei hoīes. II

Fuerūt aūt & pseudoprophetæ in populo, quēadmodū & inter uos erunt falsi doctores, qui clam inducent sectas perniciosas, etiā dn̄m qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibijpsis celerē interitū: & pleriq; sequentur illorū exitia: per quos uia ueritatis maledictis afficietur, & per auaritiā facticijs sermonibus de uobis negociabūtur, quib. iudiciū iam olim nō tardat, & perditio illorū nō dormitat. Nam si deus angelis qui peccauerant nō pepercit, sed catenis noctis in tartarū præcipitatos, tradidit seruatos in iudiciū, & prisco mundo non pepercit, sed octauū iustitiæ pręconem Noe seruauit, diluuio in mundū impiorum inducto, et ciuitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerē redactas, subuersione cōdemnauit, eosq; fecit exēplum ijs qui impie forent acturi: & iustum Lot qui opprimebatur à nefarijs per libidinosam cōuersationē, eripuit. Is enim oculis & auribus iustus, quū habitaret inter illos, quotidie animā iustā iniquis illorū factis excruciabat. Nouit dn̄s pios è tētatione eripere, iniustos aūt in diē iudicij puniendos seruare, maxime uero illos qui carnē sequentes in cōcupiscentia pollutionis ambulant, ac dominationē contēnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellentes nō uerentur cōuitijs incessere. Quū ipsi angeli qui sunt robore ac uirtute maiores, non ferunt aduersus sese apud dn̄m, maledicū iudicium. At isti ueluti bruta animātia, natura genita in capturā & in pernicīē, in his quæ nō intelligunt maledicētes in perditione sua peribūt, reportātes mercedē iniustitiæ, pro uoluptate ducētes, si in diē delicijs fruātur, labes ac

λοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκαταπάυστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίαις ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ βαλαὰμ τοῦ βοσὸρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας, ὑποζύγιον ἄφωνον, ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπερόγκα γὰρ ματαιότητος φθεγξάμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις, τοὺς ὄντως ἀποφυγόντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ὑπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες, ποῦ ἐστιν ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ διὶ ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτοῦ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἐν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύ-

bes ac maculæ, qui conuiuantes in erroribus suis insultant uobis, oculos habentes plenos adulteræ, & q̄ à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes exercitatū rapinis, execrabiles filij qui relicta recta uia aberrarunt, sequuti uiam Balaam, filij Bosor, qui mercedē iniquitatis dilexit, sed redargutus fuit de sua iniquitate: aīal subiugale mutum, humana uoce loquens, prohibuit prophetę dementiam. Isti sunt fontes aqua carētes, nebulæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarū in æternū seruata est. Siquidē ubi uehemēter fastuosa uanitatis uerba sonuerint, inescant hoīes per cōcupiscentias carnis uoluptatibus, eos qui uere aufugerant ab his q̄ in errore conuersant̄, dum illis libertatem pollicent̄, quū ipsi serui sint corruptionis. Siquidē à quo q̄s superatus est, huic etiā in seruitutē est addictus. Nam si postea q̄ refugerūt ab inq̄namentis mundi, p̄ agnitionē dn̄i & seruatoris Iesu Christi, tamen his rursum inuoluti superant̄, facta sunt illis postrema peiora primis. Satius em̄ fuisset illis, nō cognouisse uiam iustitiæ, q̄ ubi cognouerūt, cōuerti ab eo quod illis traditū fuit, sancto præcepto. Verum accidit illis id quod uero prouerbio dici solet: Canis reuersus ad suum ipsius uomitū: & sus lota, reuersa ad uolutabrum cœni. III

Hasce iam alteras uobis charissimi scribo literas, in q̄bus extimulo uestram, per cōmonitionem, syncerā mentē, ut memores sitis uerborū, quæ prædicta sunt à sanctis prophetis, & mandati nostri, q̄ sumus apostoli dn̄i et seruatoris, illud primū sciētes, uenturos in extremis diebus illusores, q̄ iuxta proprias cōcupiscentias ambulēt, & dicāt: Vbi est pollicitatio aduētus eius. Siquidē ex quo die patres obdormierunt, sic oīa p̄manent ab initio cōditionis. Nam illud uolentes nesciūt, q̄ cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquā cōsistens dei sermone, per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus perijt. At q̄ nūc sunt cœli ac terra, eiusdē sermone repositi sunt, & seruantur igni, in diem iudicij & perditionis impiorum hominū. Vnum autem hoc ne lateat uos dilecti, quòd unus dies apud dominū perinde est ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dominus qui promisit, quemadmodū nonnulli

βραδύτητα ἡγοῦνται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπόλεσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ ἀγαπητοὶ ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπηλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε. καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος.

ἀμήν.

tarditatē existimāt. Verū patiens est erga nos, dū nō uult ullos perire, sed oēs ad pœnitentiā recipere. Veniet aūt dies dñi sicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem trāsibunt: elementa uero æstuantia soluentur, terraq; & quę in ea sunt opera, exurentur. Quum igitur hæc oīa soluantur, quales oportet esse uos in sanctis conuersationibus ac pietatibus, expectātes & accelerantes aduentū dici dei, ꝑ quē cœli incensi soluent̄, & elementa ęstuantia liquescēt. Sed cœlos nouos ac terrā nouā iuxta promissum illius expectamus, in quibus iustitia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operā, ut immaculati & incōtaminati, ab illo reperiamini in pace: dominiq; nostri patientiā, salutem arbitremini. quemadmodū & dilectus frater noster Paulus, iuxta sibi datam sapientiā scripsit uobis, etiā in omnib. ferè epistolis loquēs de his, inter quæ sunt nōnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquent, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorū pernicie. Vos igit̄ dilecti, postea q̄ præmoniti estis, cauete ne simul cū alijs nefariorū errore abducti, excidatis à propria stabilitate, sed crescite ī gratia, & cognitione dñi nostri et seruatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis.

Amen.

ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ
ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

ΤΑΥΤΗΝ αὐτὸς ὁ ἰωάννης, τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ὑπὸ τέλλει, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς τὸν κύριον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὑπὸ τολῇ θεολογεῖ περὶ τοῦ λόγου, ἀπαρδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα ἐξ αὐτοῦ εἶναι. θεολογῶν δὲ, ἐξηγεῖται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνειν αὐτὸ, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ κυρίῳ, ὅς τις ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὸ ἄπιον δὲ τοῦ τούτου παρουσίας, καὶ ὑπὸ φανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοῦτο, ὑπὸ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν ὑιόν, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. εἶτα λοιπὸν δι' ὅλης τοῦ ὑπὸ τολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐξηγεῖται οὖν περὶ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ περὶ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ περὶ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, ποῖον δὲ τοῦ πλάνης, καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἔστιν ἄξιος τοῦ κλήσεως, οὐδὲ δύναται λέγεσθαι τοῦ χριστοῦ. καὶ τὴν ἑνότητα δὲ τοῦ ὑιοῦ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν ὑιόν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ὑπὸ τολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀντιχρίστου, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν ὑιὸν αὐτὸν τὸν χριστόν, ἵνα δῆλον ὡς μὴ ὄντος ἐκείνου, ἑαυτὸν εἴπῃ εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ δι' ὅλης ὑπὸ τολῆς, μὴ ἀθυμεῖν τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι τὸ μίσος τοῦ κόσμου, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν τῆς οὐρανίου πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς ὑπὸ τολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ ὑιός, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινόν, καὶ ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν, καὶ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIOREM ARgumentum per Des. Erasmum Roterodamum.

HAnc epistolam esse Ioannis apostoli qui scripsit euangeliū, uel ipse sermonis character arguit. Multus est in mētione lucis ac tenebrarū, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterādis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo Quod genus est illud, ut exemplo quod dicimus, fiat dilucidius: Nolite diligere mundū: neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundū, non est charitas patris in eo, quoniā omne quod in mundo est: & cætera. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mūdo est. Et, mundus transit. Quoties hic iterat̄ mundus? Postremo, est in toto huius sermone quiddā minus astrictum, ac fusius q̄ in sermone reliquorum apostolorū. Est autem dilucidior epistola, q̄ ut egeat argumento: quemadmodum & duæ sequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero, non apostolo tribuuntur.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΩΤΗ

Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτόν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

Τεκνία μου ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. ἀδελφοί, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιάν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν

EPISTOLA IOANNIS APOSTOLI PRIMA

QVOD erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone uitæ, & uita manifestata est, uidimus: etiã testamur, & annunciamus uobis uitam æternam quæ erat apud patrẽ, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus annunciamus uobis, ut & uos societatẽ habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus uobis, ut gaudiũ uestrum sit plenũ. Et hęc est promissio quam audiuimus ex ipso, & annũciamus uobis, q̃ deus lux est, & tenebræ in eo nõ sunt ullæ. Si dixerimus quod societatẽ habemus cũ eo, et in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatẽ non facimus. Quòd si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatẽ habemus inter nos mutuã, & sanguis Iesu Christi filij eius emũdat nos ab oñi peccato. Si dixerimus, Peccatũ nõ habemus: nosipsos fallimus, et ueritas ī nobis nõ est. Si cõfitemur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emũdet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, Nõ peccauimus: mẽdacẽ facimus eũ, & sermo eius nõ est in nobis. Filioli mei, hęc scribo uobis, 11
Ne peccetis: & si q̃s peccauerit, aduocatũ habemus apud patrẽ Iesum Christũ iustũ. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nõ pro nostris aũt tantum, sed etiã pro totius mũdi. Et p̃ hoc scimus quod cognouimus eũ, si iussa illius obseruamus. Qui dicit, Noui eum, & præcepta eius nõ seruat, mẽdax est, & in eo ueritas nõ est. Qui aũt seruat sermonẽ eius, uere in hoc charitas dei p̃fecta est. Per hoc scimus, quod ī ipso sumus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Fratres, nõ præceptũ nouum scribo uobis, sed præceptũ uetus, quod habuistis ab initio. Præceptũ uetus, est sermo quẽ audistis ab initio. Rursum præceptũ nouũ scribo uobis, Quod ueŕũ est in ipso, idem uerũ est et in uobis

ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν, τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν, παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτήν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱόν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ὑμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν

in uobis: quia tenebræ prætereunt, & uerum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrẽ suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrẽ suũ, in lumine manet, & offendiculũ in eo nõ est. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo uobis filioli, quoniam remittuntur uobis peccata propter nomen eius. Scribo uobis patres, quoniã cognouistis eum qui ab initio est. Scribo uobis adolescẽtes, quoniam uicistis illum malum. Scribo uobis filioli, quoniã cognouistis patrẽ. Scripsi uobis patres, quoniã cognouistis eum qui ab initio est. Scripsi uobis adolescentes, quoniam fortes estis, & uerbũ dei manet in uobis, et uicistis illum malum. Ne diligatis mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quoniam oñe quod est in mundo, ueluti cõcupiscentia carnis & concupiscentia oculorum & fastus uitæ, nõ est ex patre, sed ex mũdo est. Et mundus transit et concupiscentia eius. Qui autem facit uoluntatem dei, manet in æternum. Filioli, nouissimum tempus est: & sicut audistis quòd antichristus uenturus sit, etiam nũc antichristi multi cœperunt esse: unde scimus nouissimũ tempus esse. E nobis egressi sunt, sed nõ erant ex nobis. nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Sed ut manifesti fierent, quòd non sint omnes ex nobis. Sed uos unctionem habetis à sancto illo, & nostis omnia. Non scripsi uobis, quasi ignorãtibus ueritatem, sed tanquam scientibus eam: quod'que omne mendacium ex ueritate non est. Quis est mendax, nisi is qui negat Iesum esse Christum? Hic est antichristus, qui negat patrem & filium. Quisquis negat filium, is ne patrem quidẽ habet. Vos igitur quod audistis ab initio, in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos ī filio & patre manebitis. Et hęc est repromissio qua ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis de his qui seducunt uos. Et unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis ut quisquam doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de oñibus & uerax est, & nõ est mendacium. Et sicut docuit

διδλαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅτ' ἂν φανερωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμέν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δέ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμ-

προσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων

docuit uos, manete in ea. Et nũc filioli manete in eo, ut quum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudefiamus ab eo in aduẽtu eius. Si scitis q̃ iustus est, scitote q̃ omnis qui facit iustitiã, ex ipso natus est.

Videte qualẽ charitatẽ dedit nobis pater, ut filij dei noïemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondũ apparuit id quod futuri sumus. Scimus autem quòd si apparuerit, similes ei erimus: quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se sicut & ille purus est. Omnis qui commíttit peccatum, idem & iniquitatẽ commíttit: & peccatũ est iniquitas. Et scitis quòd ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eũ. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui cõmíttit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum nõ commíttit: quoniam semen ipsíus in eo manet, & nõ potest peccare, eo quod ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filij dei & filij diaboli, Omnis qui non facit iustitiã, non est ex deo, & qui non dilígit fratrem suum. quoniam est hæc annũciatio quam audistis ab initio, ut dilígamus nos inuicem. Nõ sicut Cain, ex illo malo erat, & occidit fratrẽ suum. Et propter quid occidit eum? Quia opera eius mala erant, fratris autem eius iusta. Ne miremini fratres mei, si odit uos mũdus. Nos scimus quòd trãslati sumus de morte ad uitam, quia dilígimus fratres. Qui non dilígit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrẽ suum, homicida est. Et scitis quòd omnis homicida non habet uitam æternã in se manentem. Per hoc cognouímus charitatẽ, quoniam ille animã suã pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui uero habuerit substantiam mundi, & uiderit fratrem suum egentem, & clauserit uíscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, ne dilígamus uerbo neq; língua, sed opere & ueritate. Per hoc cognoscímus, quòd ex ueritate sumus, & in conspectu

spectu eius suadebimus cordíbus nostris. Quoniã si condemnet nos cor nostrũ, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrũ non condemnet nos, fiduciã habemus erga deum: & quicquid petierimus, accipímus ab eo: quoniã præcepta eius custodímus, & ea quæ sunt placita corã eo, facímus. Et hoc est præceptum eius, ut credamꝰ nomini filij eius Iesu Christi, & dilígamus nos mutuo, sicut dedit præceptũ. Et q̃ seruat præcepta eius, in illo manet, & ipse in eo. Et p̃ hoc scímus q̃ manet in nobis è spũ quem nobis dedit.

Charissimi, ne cuiuis spíritui credatis, sed probate spũs an ex deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoscite spíritũ dei. Omnis spũs qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est. Et omnis spíritus qui non confitetur Iesum Christum in carne uenísse, ex deo non est. Et híc est ille spíritus antichristi, de quo audistis, q̃ uenturus sit, & nunc iam in mundo est. Vos ex deo estis filioli, & uicistis eos: quoniã maior est qui in uobis est, q̃ qui in mũdo. Ipsi è mundo sunt, ideo è mundo loquũtur, & mũdus eos audit. Nos ex deo sumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. Per hoc cognoscímus spíritum ueritatis et spíritũ erroris. Charissimi, dilígamus nos inuicem: quia charitas ex deo est. Et omnis qui dilígit ex deo natus est, et cognoscit deum. Qui nõ dilígit, non nouit deum, quoniam deus charitas est. In hoc apparuit charitas dei in nobis, quòd filium suum unigenitũ misit deus in mundum, ut uíuamus per eum. In hoc est charitas, non q̃ nos dilexerimus deum, sed q̃ ipse dilexerit nos: & miserit filium suũ propitiationem pro peccatis nostris. Charissimi, si sic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo dilígere. Deum nemo uidit unquam. Si dilígamus nos inuicẽ, deus in nobis manet, & charitas eius est pfecta in nobis. Ex hoc cognoscímus, in eo nos manere, et ipsum in nobis: q̃ de spíritu suo dedit nobis. Et nos uidimus & testamur, q̃ pater misit filium seruatorẽ mũdi. Quisquis confessus fuerit, quòd Iesus est filius dei, deus in eo maner, & ipse in deo. Et nos cognouimus & credidimus charitatẽ, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, &

ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστός, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον ἡ πίστις ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος Ἰησοῦς χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον. καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, πνεῦμα, καὶ ὕδωρ, καὶ αἷμα. καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν

q manet in charitate, in deo manet, et deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscū, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quòd sicut ille est & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed pfecta charitas foras eijcit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, nō est perfect⁹ in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit, Diligo deum, & fratrem suum oderit, mēdax est. Qui enim nō diligit fratrem suum quem uidit, deum quem non uidit, quomodo potest diligere? Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum. Omnis qui cre V dit Iesum esse Christū, ex deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quòd diligamus filios dei, quū deum diligimus, & præcepta eius seruamus. Hęc est enim charitas dei, ut præcepta eius seruemus, & præcepta eius grauia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex deo, uincit mundum: & hæc est uictoria quæ uicit mundū, fides nostra. Quis est qui uincit mundū, nisi qui credit, q Iesus est filius dei? Hic est qui uenit per aquam et sanguinem Iesus Christus: nō per aquam solum, sed p aquam & sanguinem. Et spiritus est qui testificatur, quoniā spiritus est ueritas: quoniam tres sunt qui testimoniū dant in cœlo, pater, sermo, & spūs sanctus: & hi tres unū sunt. Et tres sunt qui testimoniū dant in terra, spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt. Si testimoniū hominū accipimus, testimonium dei maius est: quoniam hoc est testimonium dei, quo testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium in seipso. Qui non credit deo, mendacem fecit eum: quia non credit in testimoniū, quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quòd uitam æternam dedit nobis deus: & hæc uita in filio eius est. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium dei, uitam non habet. Hæc scripsi uobis, qui creditis in nomine filij dei, ut sciatis quòd uitam habetis æternam, & ut credatis in nomine filij dei. Et hæc est fiducia quam habemus apud deū, quòd si quid petierimus secundū uoluntatē eius, audit nos. Et si scimus, quòd audit nos q̄cquid petierimus,

scimus

οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ. ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν. καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δέ, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει. καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

ἀμήν.

scimus quòd habemꝰ petitiones quas postulauimus ab eo. Si quis uiderit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei uitam, peccantibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, nō pro illo dico ut roges. Omnis iniquitas peccatum est. Et est peccatum nō ad mortem. Scimus quod omnis qui natus est ex deo, non peccat: sed qui genitus est ex deo, seruat seipsum, & malus ille non tangit eum. Scimus quòd ex deo sumus, & mundus totus in malo constitutus est. Scimus autem quòd filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus illum qui uerus est: & sumus in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à simulacris.

Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΤΑΥΤΑ ὁ προφήτης χαράξας ἐλευθερίαν καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς, αὕτη. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλανῶντας τοὺς ἀφιλοχρήματους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι τὴν παρουσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκὶ, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀσπάζεται αὐτῆς τὰ τέκνα. εἶτα διδάσκων, μὴ νεώτερόν εἶναι τὸ καθ' ὑμᾶς μυστήριον, παλαιὰν πάλιν ποιεῖ ἀγάπης, ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς, καὶ λοιπὸν διδασκάλους αὐτὴν ἔχειν, τοὺς λέγοντας, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δὲ, ὡς τοὺς θεοῦ τέκνους μὴ δέχεσθαι εἰς οἰκίαν, μηδὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῖς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται καθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρὸς. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτοὺς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ἦ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς.

ἀμήν.

EPISTOLA
BEATI IOANNIS SECVNDA

SENIOR electę dominę & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: et nõ ego solus, sed & oẽs qui cognouerunt ueritatẽ, propter ueritatẽ quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre et à dño Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, ꝙ inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut pręceptũ accepimus à patre. & nunc rogo te dña, non tanquã mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundũ præceptum eius. Hoc est præceptũ, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundũ, qui non confitent̃ Iesum Christũ uenturũ in carne. Hic est seductor & antichristus. Intuemini uosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui trãsgreditur, et non manet in doctrina Christi, deũ non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, ne recipiatis eum in domũ, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue, cõmunicat operibus eius malis. Quum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartã & atramentum. Sed spero me uenturũ ad uos, & præsentem præsentibus loquuturũ, ut gaudiũ nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ.

Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ
ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου ἰωάννου ἀπιστόλου τοῦ θεολόγου.

ΕΣΤΙΝ ἡ ἐπιστολὴ περὶ φιλοξενίας. καὶ πρῶτον μὲν ἀπιδέχεται τὸν γαΐον, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων ὑπὸ φιλοξενίας. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφούς. πάλιν τε αὐτοῦ μὲν τὴν προσφορὰν ἀπιδέχεται. αἰτιᾶται δὲ διοτρεφῆ, ὡς μήτε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημήτριον δὲ συνίστησι μαρτυρῶν αὐτῷ τὰ κάλλιστα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΚΑΘΟΛΙΚΗ Γ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητὲ, περὶ πάντων εὔχομαί σε, εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαρὰν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητὲ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητὲ μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν, οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλαίμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

EPISTOLA
CATHOLICA BEATI IOANNIS THEOLOGI III

SENIOR Gaio dilecto, quẽ ego diligo ĩ ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut prospere agant & recte ualeãt, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum enim ualde uenientibus fratribus & testimonium reddentibus ueritati tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. maius ijs non habeo gaudiũ, quàm ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres & in hospites qui testimoniũ reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ: quos benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine em̃ eius profecti sunt, nihil accipientes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos. Propter hoc si uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis maliciosis garriens in nos: & nec his cõtentus, non solum non recipit fratres, uerũ etiam uolentes recipere, prohibet, & è cõgregatione eijcit. Dilecte, ne imiteris quod malũ est, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex deo est: qui aũt malefacit, nõ uidet deũ. Demetrio testimoniũ redditũ est ab omnib. & ab ipsa ueritate: sed & nos testimoniũ perhibemꝰ, & nostis ꝙ testimoniũ nostrum uerũ est. Multa habebã quæ scriberem, sed nolo per atramentum & calamũ scribere tibi: spero aũt protinus me uisurum te, & præsentes coràm loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ἐπιστολῆς.

ΤΑύτῃ ἐπιστολὴν γράφῃ τοῖς ἤδη πεπιστευκόσιν. ἡ δὲ πρόφασις αὐτῷ παρῆλθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀγνοημόνως μὲν λύειν, ἀναγκαίως ἔχειν γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀπειλεῖ τοῖς τοιούτοις, ὡς πλάνοις. καὶ παραγγέλλει, μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἐλεεῖσθαι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως παρεπιστήσωμεν τῇ ἐλεήσει. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρόστροπον λαὸν ἀπαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεός, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε, καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο. διεῖδεν ἄρα τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπενεγκὼν βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γὰρ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν ὡς σοβαρῶν διελέγετο. ἅτε παρεικὼς εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐπιλέγων αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τὸ λυεῖν, παρεῖναι τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE ARGVMENTVM per Des. Erasmum Roterodamum.

MVltis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, aduersabãtur euangelio. Quod tamen nouum uideri non debeat, quum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coercere, uel admonendo seruare. Quòd si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΙΟΥΔΑΣ ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ ἰησοῦ χριστῷ τετηρημένοις, κλητοῖς. ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη. ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν, περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεόν, καὶ κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἀρνούμενοι. ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ πάντα, ὅτι ὁ κύριος λαὸν, ἐκ τῆς αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς σόδομα, καὶ γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ μωσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν. ἐπιτιμήσαί σοι κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄυδροι, ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, καὶ ἐκριζωθέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλα-

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IVDAE APOSTOLI

IVDAS Iesu Christi seruus, frater Iacobi, iis qui in deo patre sanctificati sunt, quiq; Iesu Christo seruati sunt, uocatis. Misericordia uobis & pax & charitas multiplicetur. Dilecti, tãtum mihi studium fuit scribẽdi ad uos, de communi salute, ut non potuerim nõ scribere uobis, obsecrãs, ut uestris laboribus adiumento sitis fidei, quæ semel data est sanctis. Obiter enim subierũt quidam homines impij qui prius descripti fuerãt in hoc iudicium, qui dei nostri gratiam transferunt ad lasciuiam, ac deum qui solus est herus, ac dominum nostrum Iesum Christũ negant. Volo aũt uos commonefacere, quum sciatis semel illud, quòd dominus postea q̃ populum ex Aegypto saluum eduxerat, rursus eos qui non credebãt, perdidit: quodq; angelos qui nõ seruauerant suam originem, sed reliquerant suum domicilium, ad iudicium magni illius diei uinculis æternis sub caligine seruauit. Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ ciuitates, quæ ad consimilem modũ cum illis stupris inquinatæ fuerant, ac sequutæ fuerant carnem alienam, propositæ sunt exẽplo, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter sanè & hi delusi insomnijs carnem quidem polluũt, dominos uero spernũt, in potestate prædictos maledicta congerunt. At Michael archangelus, quũ aduersus diabolum certãs disceptaret de corpore Mosi, nõ ausus est illi impingere notã maledicti, sed dixit: Increpet te dominus. At isti quę nõ nouerũt, ea maledictis insectãtur: quæ uero natura ceu animãtia rationis expertia sciũt, in his corrũpuntur. uæ illis quoniã uiã Cain ingressi sunt, & deceptiõe mercedis, qua deceptus fuit Balaã, effusi sunt, et cõtradictione Core perierũt. Hi sunt iter charitates uestras, maculę iter se cõuiuãtes, absq; ullius timore, suopte ductu arbitrioq; uiuẽtes, nubes aquã nõ habẽtes, quę à uẽtis circũagũtur, arbores autũno marcescẽtes, infrugiferę, bis emortuę et eradicatę, undę efferę maris, despumantes sua ipsorũ dedecora, stel-

ρου πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους, εἰς αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ ὁ Ἑνὼχ, λέγων. ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπερόγκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ἀμήν.

læ erraticæ, quibus caligo tenebrarũ in æternũ ſeruata eſt. Prius aũt his uaticinatus eſt ſeptimus ab Adam Enoch, dicẽs: Ecce uenit dñs in ſanctis milibus ſuis, ut faciat iudiciũ aduerſus omneis, & redarguat oẽs ex ijs q̃ ſunt impíj, de factis omnibus quæ impie patrarunt, deq; omnibus duris quæ loquuti ſunt aduerſus eum, peccatores impíj. Hi ſunt murmuratores, queruli, iuxta cõcupiſcentias ſuas ambulantes, & os illorum loquitur tumida, admirantes perſonas, utilitatis gratia. Vos aũt dilecti, memores eſtis uerborũ quæ ante hac dicta fuerũt ab apoſtolis dñi noſtri Ieſu Chriſti, quòd dixerũt uobis in extremo tẽpore futuros illuſores, q̃ iuxta ſuas ipias cupiditates ambularẽt. Hi ſunt qui ſegregãt animales, ſpiritum nõ habẽtes. Vos aũt dilecti, ſanctiſſimæ ueſtræ fidei ſuperſtruentes uoſipſos, per ſpiritũ ſanctũ orãtes, uos inuicẽ in charitate dei ſeruate, expectãtes miſericordiã domini noſtri Ieſu Chriſti in uitã æternã. Et hos quidẽ cõmiſeremini dum iudicamini: illos aũt per timorẽ ſaluos facite, ex incendio rapiẽtes, odio proſequẽtes, & eam quæ in carne eſt maculatã tunicã. Ei uero q̃ poteſt illos ſeruare à peccato immunes, & ſtatuere in cõſpectu gloriæ ſuæ, incõtaminatos cũ exultatione, ſoli ſapiẽti deo ſeruatori noſtro, gloria & magnificẽtia & imperiũ & poteſtas, nũc & in omnia ſecula, Amen.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα τε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς, καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμός, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, ναί, ἀμήν. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ. ἐγὼ ἰωάννης ὁ καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν ἰησοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ. ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἐκκλησίαις, ταῖς ἐν ἀσίᾳ, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρναν, καὶ εἰς πέργαμον, καὶ εἰς θυάτειρα, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς λαοδίκειαν, καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνήν, ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσᾶν. ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευκαί, ὡσεὶ ἔριον λευκόν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκο-

APOCALYPSIS
BEATI IOANNIS THEOLOGI

REVELATIO Ieſu Chriſti, quã dedit illi deus, ut palã faceret ſeruis ſuis, quæ oporteat fieri cito, & ſignificauit, quũ miſiſſet mandatum per angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, qui teſtificatus eſt ſermonem dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, & quæcunq; uidit. Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ, & ſeruat ea quæ in ea ſcripta ſunt. Tempus enim prope eſt. Ioannes ſeptem eccleſijs quæ ſunt in Aſia: gratia uobis & pax ab eo qui eſt, & qui erat, & qui uenturus eſt, & à ſeptem ſpiritibus qui in cõſpectu throni eius ſunt, & à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: ei qui dilexit nos & lauit nos à peccatis noſtris per ſanguinem ipſius, & fecit nos reges & ſacerdotes deo & patri ſuo: ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen. Ecce uenit cum nubibus, et uidebit eum omnis oculus, & qui cõpunxerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ, Etiam, Amen. Ego ſum alpha & ω, principium & finis, dicit dominus, qui eſt, & qui erat, & qui uenturus eſt omnipotens. Ego Ioannes frater ueſter & particeps in afflictione & regno & patientia in Chriſto Ieſu, fui in inſula quæ appellatur Patmos, propter ſermonem dei & teſtimoniũ Ieſu Chriſti. Fui in ſpiritu in dominico die, & audiui poſt me uocem magnam tanquam tubæ, dicentis: Ego ſum alpha & ω, primus & nouiſſimus. Quod uides ſcribe in libro: & mitte ſeptem eccleſijs, quæ ſunt in Aſia, Epheſo & Smyrnæ & Pergamo & Thyatiræ & Sardis & Philadelphiæ & Laodiciæ. Et conuerſus ſum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecum. Et conuerſus, uidi ſeptem candelabra aurea, & in medio ſeptem cãdelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, ueſtitum ueſte ad pedes uſque demiſſa, & præcinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi, ueluti lana alba, & tanquam nix. Et oculi eius tanquã flamma ignis, et pedes eius ſimiles chalco-

χαλκολιβάνῳ, ὡς γὴ καμίνῳ πεπυρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ἀστέρας ἑπτά, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ λέγων μοι. μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ᾅδου καὶ τοῦ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσὶ, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα. τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι. καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου. καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπειρασω τοὺς φάσκοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσὶ. καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ἐβάστασας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' ἔχω κατά σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων γράψον. τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, πλουσιος δὲ εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ

chalcolíbano, uelut in camino ardentes. Et uox illíus tanq̃ uox aquarũ multarũ, & habebat in dextera sua stellas septẽ. Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Et quum uidissem eum, cecidi ad pedes eius tanq̃ mortuus. Et posuit dexterã suam super me, dícens mihi: Noli timere, ego sum primus & nouíssimus & uiuus, & fui mortuus, & ecce sum uiuens in secula seculorũ Amen, & habeo claues inferorum & mortis. Scribe quæ uidísti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hęc. Sacramentũ septem stellarũ, quas uidísti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem stellæ, angeli sunt septẽ ecclesiarum: & candelabra septem quæ uidísti, septem ecclesiæ sunt.

Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septẽ stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorũ. Scio opera tua, & laborem & patientiam tuam, & quòd non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & nõ sunt: & inuenisti eos mendaces, & tulisti, & patientiã habes, & propter nomen meũ laborasti, & nõ defecisti. Sed habeo aduersum te, quòd charitatem tuam primã relíquisti. Memor esto itaq; unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: sin minus, ueniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat quid spíritus dícat ecclesijs: Vincẽti dabo edere de ligno uitæ, quod est in medio paradísi dei. Et angelo Smyrnæorum ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouíssimus, qui fuit mortuus & uiuit. Scio opera tua & afflictiónem & paupertatem, sed díues es: & blasphemiam eorum qui se dícunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ. Nihil horum tímeas quę passurus es. Ecce míssurus est díabolus alíquos ex uobis in carcerem ut tentemini, & habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Qui habet aurem, audíat quid spíritus dícat ecclesijs: Qui uícerit, nõ lædetur à morte secunda. Et angelo Pergamensis ecclesiæ scribe: Hæc dícit qui habet rhomphæã utraque parte acutam: Scio opera tua, & ubi

ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐμάς, Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου κατοικεῖ ὁ σατανᾶς. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν ἐν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν, ὁμοίως. μετανόησον, εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ λαμβάνων. καὶ Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν θυατείροις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διακονίαν καὶ τὴν ὑπομονήν σου καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι, καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς, καὶ οὐ μετενόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐραυνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις, ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν.

*Aliàs ἐν αἷς

*Aliàs ὁμοίως

ubi habítas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomẽ meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus meis, Antipas testis meus fidelis, qui occísus est apud uos, ubi satanas habítat. Sed habeo aduersus te pauca, quia habes ísthic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat in Balac mittere scandalũ coram filijs Israel, edere ex ijs quę símulacris immolantur, & scortari: ita habes & tu tenẽtes doctrinam Nicolaitarum, quod odi. Resipísce, alioqui ueniam tibi cito, & pugnabo cũ illis gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat quid spíritus dícat ecclesijs. Vincenti dabo edere ex manna absconditó, & dabo illi calculum candidũ, & in calculo nomen nouum scríptum: quod nemo scit, nisi qui accípit. Et angelo Thyatirénsis ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & pedes eius símiles chalcolíbano: Noui opera tua & charitatem & ministerium & fidem & patientiam tuam & opera tua & nouíssima plura prioribus. Sed habeo aduersus te pauca, quía permittis mulierem Hiezabel, quę se dícit prophetam, docere, & seducere seruos meos, scortari & edere ex ijs quæ símulacris immolantur. Et dedi illi tẽpus, ut resipísceret à scortatione sua, nec resípuit. Ecce ego mitto eã in lectum, & qui adulterio míscentur cum ea, in afflictionem maximam, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis, & filios eius interfícíam morte: & scient omnes ecclesię, quòd ego sim ille scrutans renes & corda, & dabo unicuíq; uestrum secundum opera sua. Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatíræ estis, Quícunq; non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt profundítates satanæ, quemadmodũ dícunt, non mítto super uos aliud pondus: tamẽ id quod habetis, tenete, donec ueniam. Et qui uícerit & custodíerit usq; in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, & reget eas uirga ferrea, & tanquã uasa figuli confringẽtur. Sicut et ego accepi à patre meo, et dabo illi stellam matutínam. Qui habet aurem, audíat quid spíritus dicat ecclesijs.

Et angelo ecclesiæ quę est Sardis, scribe: Hæc dícit qui habet septẽ spíritus dei et septem stellas: Scio opera tua, quía nomẽ habes quòd uiuas, et mortuus es. esto uígilans, et cõfirma cætera quæ moritura erãt.

Non

οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ἐπί σε ὡς κλέπτης. καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν Σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὕτως περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον. καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ τῶν λεγόντων αὐτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειρασαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Λαοδικέων γράψον. τάδε λέγει, ὁ ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός. ὄφελον ψυχρὸς εἶης ἢ ζεστός. οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς, οὔτε ζεστός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς, καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω, καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις

Non eũ inueni opera tua plena corã deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & serua, & resipisce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanq̃ fur, & nescias qua hora ueniam ad te. Habes pauca nomina & Sardis, qui non inquinauerunt uestimenta sua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui uicerit, sic uestietur uestimentis albis: & nõ delebo nomen eius de libro uitæ, & cõfitebor nomẽ eius coram patre meo & corã angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Et angelo Philadelphiensis ecclesię scribe: Hæc dicit sanctus & uerax, qui habet clauẽ Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit, et nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostiũ apertũ, & nemo potest claudere illud, quia modicam habes uirtutem. Et seruasti sermonẽ meum, & non negasti nomen meum. Ecce do de synagoga satanæ, qui dicũt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos ut ueniant & adorẽt ante pedes tuos, & sciant quòd ego dilexi te, quoniam seruasti sermonem patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum, ut tentet habitantes in terra. Ecce uenio cito, tene quod habes ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo dei mei, & foras non egredietur amplius. Et scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouę Hierusalem, quæ descendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Et angelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hęc dicit, Amẽ testis fidelis & uerus, principiũ creaturæ dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neq; feruidus, utinam frigidus esses aut feruidus. Itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo: qa dicis, Diues sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis quòd tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, ut locuples fias, & uestimentis albis induaris, ut non appareat dedecus nuditatis tuę, et collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego quoscunque amo, arguo & castigo. Aemulare ergo ac resipisce, ecce sto ad ostium & pulso. Si quis

ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι. καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος. καὶ ὁ καθήμενος ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἰρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι εἴκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἴδον τοὺς εἴκοσι καὶ τέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔσχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν, καὶ ὄπισθεν. καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, *ἓν καθ' ἓν ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντα. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὁ ὤν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅτ' ἂν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνοῦσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βάλλουσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου ἐσί, καὶ ἐκτίσθησαν.

καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατασφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ἐσιν ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ

Sí quis audierit uocem meam et aperuerit ianuã, intrabo ad illum & cœnabo cum illo et ipse mecum. Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego uici & consedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesijs.

Post hæc uidi, & ecce ostium apertum in cœlo, & uox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens, Ascende huc, & ostẽdam tibi quę oportet fieri post hæc. Et statim fui in spiritu. Et ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris erat in circũitu sedis, similis aspectu smaragdino. Et in circumitu sedis sedilia uigintiquatuor, & super thronos uidi uigintiquatuor seniores sedentes, circumamictos stolis albis, & habebãt in capitibus suis coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura & tonitrua, & uoces, et septem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus dei. Et in conspectu sedis tãquam mare uitreum simile crystallo, & in medio sedis & in circũitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante et retro. Et animal primũ simile leoni, & secundum animal simile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartum animal simile aquilę uolanti. Et quatuor animalia singula eorum habebãt alas senas in circumitu, & intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui uenturus est. Et quum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionẽ sedenti super thronum, uiuenti in secula seculorum, procidunt uigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant uiuentẽ in secula seculorum, & abijciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorẽ & uirtutem: quia tu creasti omnia, & propter uoluntatem tuam sunt, & creata sunt.

Et uidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus & in tergo, signatum sigillis septem. Et uidi angelum fortem, prædicantem uoce magna: Quis est dignus aperire librum et soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in

*Aliàs ἓν καθ' ἓν ἀνὰ τ' ἔχων

οὐρανῷ, οὐδὲ ὑπὸ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολλά, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτά, οἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ τοῦ θεοῦ πνεύματα τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινήν, λέγοντες. ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ. ἄξιόν ἐστιν τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης εἶσιν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ἤκουσα λέγοντας. τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, δεῦρο, καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέγοντος, δεῦρο, καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. καὶ ὅτε

cœlo, neque in terra, neque ſubter terram, aperire librum neq; aſpicere illum. Et ego flebam multũ, quod nemo dignus inuentus eſſet aperire & legere librum, nec uidere eum. Et unus de ſenioribus dicit mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, & ſoluat ſeptem ſignacula eius. Et uidi, & ecce in medio throni & quatuor animaliũ, & in medio ſeniorum agnus ſtans tanquam occiſus, habẽs cornua ſeptẽ & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus dei, miſſi in omnem terrã. Et uenit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum. Et quum accepiſſet librum quatuor animalia, & uiginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habẽtes ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt precationes ſanctorum, & canunt canticum nouum, dicentes: dignus es accipere librum & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos deo per ſanguinem tuum, ex omni tribu & lingua & populo & natione, & feciſti nos deo noſtro reges & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terrã. Et uidi & audiui uocem angelorũ multorum in circuitu throni & animalium & ſeniorum & milia milium, dicẽtia uoce magna: Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipere uirtutem & diuitias & ſapientiam & fortitudinem & honorem & gloriam & benedictionem. Et omnẽ creaturam quæ in cœlo eſt, & quæ ſuper terram & ſub terra & in mari, & quæ in eis ſunt omnia, audiui, dicentes: Sedenti in throno & agno benedictio & honor & gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum. Et quatuor animalia dicebant, Amen. Et uiginti quatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt uiuentem in ſecula ſeculorum.

Et uidi quum aperuiſſet agnus unum VI
de ſigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens tanquam uocem tonitrui: Veni, & uide. Et uidi, et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et quum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecũdum animal, dicens: Veni, & uide. Et exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei, ut tolleret pacem de terra, et ut inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus.

Et quum

καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος, δεῦρο, καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῶν δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν, δεῦρο, καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ὑπὸ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον. καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες. ἕως ποτὲ ὁ δεσπότης ἅγιος, καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν ἑκάστοις στολαὶ λευκαί, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως οὗ πληρώσωνται, καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον. καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοί, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι; καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ τῶν δένδρων. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα ἄχρι σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ

Et quum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal, dicẽs: Veni, & uide. Et uidi, & ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtatheram in manu ſua. Et audiui uocem in medio quatuor animalium, dicentem: Chœnix tritici denario uno, & tres chœnices hordei denario uno, & uinũ & oleum ne læſeris. Et quum aperuiſſet ſigillũ quartum, audiui uocẽ quarti animalis, dicentem: Veni, & uide. Et uidi, & ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eũ, nomen illi mors, & infernus ſequitur eũ. Et data eſt illis poteſtas interficiendi ſuper quartam partem terræ, gladio & fame & morte & à beſtijs terræ. Et quũ aperuiſſet ſigillum quintũ, uidi ſubter altare animas interfectorũ propter uerbũ dei & propter teſtimoniũ quod habebant. Et clamabant uoce magna, dicentes: Vſque quo domine, qui es ſanctus & uerax, non iudicas ac uindicas ſanguinẽ noſtrum de his qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec cõplerentur conſerui eorum & fratres eorũ, qui interficiendi eſſent ſicut & illi. Et uidi, quum aperuiſſet ſigillum ſextum, & ecce terræmotus magnus factus eſt. Et ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus abijcit groſſos ſuos, quum à uento magno mouetur. Et cœlum receſſit ſicut liber qui circumuoluitur, & omnis mons & inſulę de locis ſuis motæ ſunt, & reges terrę, principes & diuites & tribuni & fortes & omnis ſeruus & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronũ, & ab ira agni: quoniã uenit dies magnus iræ illius. Et quis poterit ſtare?

Poſt hæc uidi quatuor angelos ſtantes VII
ſuper quatuor angulos terræ, tenẽtes quatuor uentos terræ, ne flaret uẽtus ſuper terram, neq; ſuper mare, neque in ullam arborem. Et uidi alterũ angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habẽtem ſigillum dei uiui, & clamauit uoce magna quatuor angelis, quibus datum eſt nocere terræ & mari, dicẽs: Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos

θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶ μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ρμδ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ισραήλ. ἐκ φυλῆς Ιούδα, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ρουβίμ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Γαδ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ασὴρ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Νεφθαλίμ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Μανασσῆ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Συμεών, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Λευί, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ισσαχάρ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ζαβουλών, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ιωσήφ, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ιβ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδυνάτο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζοντες φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου τῷ θεῷ ἡμῶν, καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν. καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν. ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι. οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς τίνες εἰσί, καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ ἔρηκα αὐτῷ. κύριε σὺ οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν στολὰς αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου. διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. Καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους, οἳ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων

dei nostri in frōtibus suis. Et audiui numerum signatorum, cētum quadragintaquatuor milia signati, ex omni tribu filiorum Israel. Ex tribu Iuda, duodecim milia signati: ex tribu Ruben, duodecim milia signati: ex tribu Gad, duodecim milia signati: ex tribu Aser, duodecim milia signati: ex tribu neptalim, duodecim milia signati: ex tribu Manasse, duodecim milia signati: ex tribu Symeon, duodecim milia signati: ex tribu Leui, duodecim milia signati: ex tribu Isachar, duodecim milia signati: ex tribu Zabulon, duodecim milia signati: ex tribu Ioseph, duodecim milia signati: ex tribu Beniamin, duodecim milia signati. Post hæc uidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Salus ei qui sedet super thronū dei nostri & agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium, & procubuerunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt deū, dicentes: Amē. Benedictio & claritas & sapientia & gratiarumactio, honor & uirtus & fortitudo deo nostro in secula seculorum: Amen. Et respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt & unde uenerunt? Et dixi illi: Domine, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt qui uenerunt ex afflictione magna, & dilauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas per sanguinem agni. Ideo sunt ante thronum dei, & seruiunt ei die ac nocte in tēplo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. Non esurient, neq; sitient amplius, nec cadet super illos sol, neq; ullus æstus: quoniam agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad uiuos fontes aquarum, & absterget deus omnē lachrymam ab oculis eorum.

Et quum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cœlo, media fermè hora. Et uidi septem angelos stantes in conspectu dei, & datæ sunt illis septem tubæ. Et alius angelus uenit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de precationibus sanctorum omnium VIII

πων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων τῶν προσευχῶν τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμὸς, καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε. Καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. Καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, Καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων, τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται Ἄψινθος. καὶ γίνεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν, καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς. καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετομένου ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, οὐαὶ οὐαὶ οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς, καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους μόνους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὸν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν πατάξῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς

nīū super altare aureū, quod est ante thronum. Et ascendit fumus incensorū de precibus sanctorū ē manu angeli coram deo. Et accepit angelus thuribulum, & implenit illud de igne altaris, & misit in terrā: & facta sunt tonitrua & uoces & fulgura & terræmotus, & septem angeli qui habebāt septem tubas, præparauerūt se, ut tuba canerent. Et primus angelus tuba cecinit, & facta est grando & ignis mixta sanguine, & missa sunt in terram, & tertia pars arborum concremata est, & omne fœnū uiride combustū est. Et secūdus angelus tuba cecinit, & tanquā mons magnus igne ardēs proiectus est in mare. Et facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturarū, quæ erāt in mari, quæ habebāt animas, & tertia pars nauiū interijt. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit ē cœlo stella magna ardēs tanquā facula, & cecidit in tertiam partē fluminū, & in fontes aquarū, & nomen stellæ dicitur absinthiū. Et uersa est tertia pars in absinthium, & multi homines mortui sunt ex aquis, quia amarę factæ sunt. Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars corū, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. Et uidi, & audiui unū angelum uolantem per mediū cœli, dicentem uoce magna: Væ uæ uæ habitantibus in terra, ē cæteris uocibus tubæ trium angelorum, qui erant tuba canturi. Et quintus angelus tuba cecinit, & uidi stellā de cœlo cecidisse in terram, & data est ei clauis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi, et ascēdit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aer à fumo putei. Et de fumo exierūt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Et præceptum est illis ne lęderent fœnum terræ, neq; omne uiride, neq; omnem arborem, nisi tātum homines, qui non habēt signum dei in frontibus suis. Et datum est illis, ne occiderēt eos, sed ut cruciarētur mensibus quinq;. Et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpij, quū percusserit hominem. Et in diebus illis quærēt homines mortem, & nō inuenient eam & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et similitudines locustarū símiles eqs paratis

εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. ☪ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν. ☪ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις. ☪ ἰσχὺς ἦν ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν, ☪ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε. καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑαυτῷ ἑβραϊστὶ ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, ἀπολλύων. ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, ☪ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγοντα τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα. λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δισμυριάδες μυριάδων μυριάδων. ☪ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτοῖς ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. ☪ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τοῖς στόμασιν αὐτῶν εἰσιν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταύταις ταῖς πληγαῖς, οὐδὲ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ ☪ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λιθινὰ καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην. καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός. ☪ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ * Alias αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ

in prælium, & super capita earũ tanquã coronæ, símiles auro, & facies earũ tanquam facies hominũ: & habebant capillos sicut capillos mulierũ, & dentes earũ quasi leonũ erant: & habebant loricas sicut loricas ferreas, & uox alarũ earũ sicut uox curruum equis multis currentibus ad bellum: & habent caudas símiles scorpionum, & aculei erant in caudis earũ, & potestas earum nocere hominibus mensibus quinq;. Et habent super se regem angelũ abyssi, cui nomen Hebraice abbadon, Græce aũt ἀπολλύων, id est perdens. Væ unũ abijt, & ecce ueniunt adhuc duo uæ post hæc. Et sextus angelus tuba cecinit, & audiui uocẽ unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos dei, dícentem sexto angelo qui habebat tubam: Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erãt in horã & diẽ & mensem et annũ, ut occiderẽt tertiã partẽ hominũ. Et numerus equestris exercitus uicies míllies decẽ míllia. Et audiui numerũ eorũ. Et ita uidi equos in uisione, & qui sedebãt super eos, habebant thoraces ígneos & hyacínthinos & sulphureos. Et capita equorum erant tanquã capita leonũ, & de ore ipsorũ procedebat ignis & fumus & sulphur. Ab his tribus *plagis* occisa est tertia pars hominum, de ígne & de fumo & sulphure, quæ procedebant ex ore ipsorũ. Potestas enim eorũ in ore eorũ est, & *in caudis eorum*. Nam caudæ eorum símiles serpentibus, habentes capita, & per hæc nocẽt. Et cæteri hominẽs qui nõ sunt occísi his plagis, neq; resipuerunt ab operibus manuũ suarum, ut non adorarent dæmonia & símulacra aurea & argẽtea & ęrea & lapídea & lígnea, quæ neq; uídere possunt neq; audíre neq; ambulare, & nõ egerunt pœnitentiam ab homicídijs suis, neq; à ueneficijs suis, neq; à fornicatione sua, neq; à furtis suis. x

Et uidi alium angelũ fortem descendentem de cœlo, amictũ nube, & íris in capite eius, & facies eius erat ut sol, et pedes eius tanq; colũnę ígnis, Et habebat in manu sua libellũ apertũ, et posuit pedẽ suũ dextrũ super mare, sinistrũ aũt super terrã, et clamauit uoce magna, quẽadmodum quũ leo rugit. Et quũ clamasset, locuta sunt septẽ tonitrua uoces suas. Et cũ locuta fuíssent septẽ

tonitrua

βροντὰς τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, ἔμελλον γράφειν. ☪ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς. ☪ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους τοὺς προφήτας. καὶ ἡ φωνὴν ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα. ὕπαγε, λάβε τὸ * βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι, λαβὲ, καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγουσί μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἔθνεσι, καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

καὶ ἐδόθη μοι καλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων, ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, ☪ καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ. καὶ τὴν αὐλὴν * Alias ἔξωθεν τὴν ἔξω, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς. ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους. οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, ☪ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, ☪ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. ☪ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς προφητείας αὐτῶν, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, ☪ πατάξαι τὴν γῆν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. ☪ ὅταν τελέσουσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, ☪ νικήσει αὐτοὺς, ☪ ἀποκτενεῖ αὐτούς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα ☪ αἴγυπτος, ὅπου ☪ ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. ☪ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν

* Alias βιβλίδιον

tonitrua uoces suas, & ego scripturus erã. Et audiui uocẽ de cœlo dicentẽ mihi: Obsigna quæ loquuta sunt septẽ tonitrua, & ne ea scribas. Et angelus quẽ uidi stantem sup mare & super terram, leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per uiuentẽ in secula seculorum, qui creauit cœlum & ea quæ in illo sunt, & terram & ea quæ in ea sunt, & mare & ea quæ in eo sunt: tempus nõ fore amplius, sed in diebus uocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummandũ esse mysterium dei, sicut euangelizauit seruis suis, pphetis. Et audiui uocem de cœlo iterum loquentẽ mecum, & dicentẽ: Vade et accipe libellum apertum in manu angeli, stãtis super mare & super terram. Et abij ad angelum, dícens ei, ut daret mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe *libellum* & deuora illum, & faciet amaricari uẽtrem tuum, sed in ore tuo erit dulcis tanquam mel. Et accepi libellum de manu angeli, & deuorauí illum, & erat in ore meo tanq; mel dulcis. Et quũ deuorassem eum, amaricatus est uenter meus. Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare in gẽtibus & línguis et *populis* & regibus multis.

Et datus est mihi calamus símilis uír- XI
gæ, & dictũ est mihi: Surge & metire templum dei & altare, & adorantes in eo. Et atrium quod intra templũ est, eíjce foras, & ne metiaris illud, quoniã datum est gentibus & ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadragintaduob⁹, et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ et duo cãdelabra in conspectu dei terræ stantia. Et si quís uoluerit eis nocere, ígnis exit de ore eorum et deuorat ínimícos eorum. Et si quis uoluerit eos lædere, sic oportet eum occídi. Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum, et potestatem habent super aquas conuertendi eas in sanguinẽ, & percutiendi terram omni plaga quotiescunque uoluerint. Et quum finierint testímonium suum, bestia quę ascendit de abysso faciet aduersus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ uocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus noster crucifixus est. Et uidebunt de tribubus & populís, et

γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαροῦσιν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανοῦνται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀνάβατε ὧδε. καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν, ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη, ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι, ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις. καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμός, καὶ χάλαζα μεγάλη.

καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα, καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα ἑπτά. καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, κατάφαγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ σιδηρᾷ.

linguis, & gentibus corpora eorum, per tres dies & dimidium, & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram, gaudebunt super illis & lætabuntur, & munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitãt super terram. Et post dies tres & dimidium spiritus uitæ à deo intrauit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos qui uiderunt eos. Et audierunt uocem magnam de cœlo, dicentem ipsis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube, & uiderunt illos inimici corũ. Et in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occisa sũt in terræmotu nomina hominũ septem milia & reliqui territi sunt, & dederunt gloriam deo cœli. Væ secundum abijt, & ecce uæ tertium uenient cito. Et septimus angelus tuba cecinit, & factæ sunt uoces magnæ in cœlo, dicentes: Facta sunt regna huius mundi domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorũ, Amen. Et uigintiquatuor seniores, qui in cõspectu dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt deum, dicentes: Gratias agimus tibi domine deus omnipotens, qui es & qui eras & qui uenturus es, quia accepisti uirtutem tuam magnã, & regnasti. Et iratæ sunt gentes, & aduenit ira tua & tempus mortuorum, ut iudicentur: & reddas mercedem seruis tuis prophetis & sanctis, & timentibus nomẽ tuum pusillis & magnis, et perdas eos qui perdũt terram. Et apertum est templum dei in cœlo, & uisa est arca testamenti eius in templo eius, et facta sunt fulgura et uoces & tonitrua et terræmotus & grando magna.

Et signum magnum apparuit in cœlo: XII
Mulier amicta sole & luna sub pedibus eius, et in capite eius corona stellarum duodecim. Et in utero habẽs, clamat parturiẽs, et cruciatur ut pariat. Et uisum est aliud signum in cœlo, & ecce draco magnꝰ rufus habens capita septem, et cornua decem: et in capitibus suis diademata septẽ, et cauda eius trahit tertiã partẽ stellarũ cœli, et misit eas in terrã, et draco stetit ante mulierẽ quæ erat paritura: ut quũ peperisset filium eius deuoraret. Et pepit filium masculũ qui recturus erat omnes gẽtes in uirga ferrea:

& raptus

καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα. καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ. ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην, λέγουσαν, ἐν τῷ οὐρανῷ ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγωρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὁ κατηγορῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου, καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα, καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη τὴ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα ὅς ἔδωκεν

ἐξουσίαν

& raptus est filius eius ad deũ & ad thronum eius: & mulier fugit in solitudinẽ, ubi habet locum paratum à deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta. Et factum est prælium magnũ in cœlo. Michael & angeli eius præliabant cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & non ualuerunt, neq; locus inuentus est eorum amplius in cœlo. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui uocatur diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem: & proiectus est in terram, & angeli eius cum illo proiecti sunt. Et audiui uocem magnam dicentẽ: In cœlo nunc facta est salus & uirtus, & regnum dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrũ nostrorum, qui accusabat illos ante conspectũ dei nostri die ac nocte: & ipsi uicerũt eum propter sanguinẽ agni & propter sermonẽ testimonij sui, & non dilexerũt animã suam usq; ad mortẽ. Propterea lętamini cœli et qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris, quia descendit diabolus ad uos habens iram magnam, sciens quod modicũ tempus habet. Et postq; uidit draco quod proiectus esset in terram, persequutus est mulierem quæ peperit masculũ. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uolaret in desertũ in locum suũ ubi alitur per tempus & tempora & dimidiũ temporis à facie serpentis. Et eiecit serpens ex ore suo post mulierem aquã tanq; flumen, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumẽ quod eiecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mulierem, & abijt ut faceret prælium cum reliquis de semine eius qui custodiunt mandata dei, & habent testimonium Iesu Christi. Et steti super arenam maris. Et uidi de mari bestiam XII
ascendentẽ, habentem capita septẽ & cornua decem, & super cornua eius decẽ diademata, & super capita eius nomen blasphemiæ. Et bestia quã uidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes ursi, et os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco uirtutem suam & sedem suam & potestatẽ magnã. Et uidi unum de capitibus eius quasi occisum in mortẽ, & plaga mortis eius curata est. Et admiratio fuit in uniuersa terra post bestiam. Et adorauerũt draconem q dedit

potesta-

ἐξουσίαν τοῦ θηρίου, καὶ προσκυνοῦσαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλήν, καὶ γλῶσσαν, καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει. εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τὴν εἰκόνα τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικρούς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχούς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύναται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. καὶ φωνὴ ἣν ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν

potestatem bestiæ, & adorauerũt bestiam dicentes: Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea? Et datũ est ei os loquens magna & blasphemias, & data est ei potestas faciendi menses quadraginta duos. Et aperuit os suũ in conuitia ad deum, ut conuitijs afficeret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitãt. Et est datũ illi bellum facere cum sanctis, & uincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum & populum & linguã & gentem, & adorabunt eam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mũdi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem uadit: qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patiẽtia & fides sanctorum. Et uidi aliam bestiam ascẽdentem de terra, & habebat cornua duo, similia agni, & loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestiæ omnem facit in conspectu eius, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare bestiam primam, cuius curata est plaga mortis. Et facit signa magna, ut etiã ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi ut faceret in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestiæ, quæ habet plagam gladij, et uixit. Et datum est illi ut daret spirituũ imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ, et faciet ut quicunque non adorauerint imaginem bestiæ occidantur. Et facit omnes pusillos & magnos & diuites & pauperes & liberos & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis posset emere aut uendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ aut numerum nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerũ bestiæ. Numerus enim hominis est & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

Et uidi, & ecce agnus stans super mon- XIIII
tem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de cœlo tanquam uocem aquarum multarum, & tanquã uocem tonitrui magni, & uocem audiui citharœdorum citharizantium citharis suis. Et cantant quasi canticum

ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδήν, εἰμὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν. οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ. οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δόλος. ἄμωμοι γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετώμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλήν, καὶ γλῶσσαν, καὶ λαόν, λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ, φοβήθητε τὸν θεόν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων φωνῇ μεγάλῃ, εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐνώπιον ἀγγέλων τῶν ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς αἰῶνας αἰώνων. καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧδε οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι. γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. ναὶ, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν, ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν μεγάλῃ φωνῇ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τὴν νεφέλην. πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθε σοι ἡ ὥρα τοῦ θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ. καὶ ἄλλος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων

canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia & seniores, & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: uirgines enim sunt. Hi sequuntur agnum quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ deo & agno, & in ore eorum nõ est inuentus dolus. Sine macula enim sunt ante thronum dei. Et uidi alterum angelum uolantem per medium cœli, habentem euangelium æternum, ut euangelizaret habitantibus super terram, & omni genti & tribui & linguæ & populo, dicentem magna uoce: Timete deum, & date illi honorem, quia uenit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum & terram, mare & fontes aquarum. Et alius angelus sequutus est, dicens: Cecidit, cecidit Babylon ciuitas illa magna: quia à uino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et tertius angelus sequutus est illos, dicens uoce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua, & hic bibet de uino iræ dei, quod mixtum est mero in calice ipsius. Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni. Et fumus tormenti eorum ascendit in secula seculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia sanctorum est. Hic qui custodiunt mandata dei, & fidem Iesu. Et audiui uocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo. Etiam, dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Sed opera illorum sequuntur illos. Et uidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, clamans uoce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam, & mete, quia uenit tibi hora ut metas, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terrã, & demessa est terra. Et alius angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens

καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὸν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μέγαν, καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τοῦ ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ὑστάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγάς, ἐκ τοῦ ναοῦ ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν καὶ λαμπρόν, καὶ περιεζωσμένοι πρὸς τοῖς στήθεσι ζώνας χρυσᾶς, καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναόν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦντας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς

& ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & clamauit uoce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt uuæ eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & uindemiauit uineam terræ, et misit in lacum iræ dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, usq; ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

Et uidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis cõsummata est ira dei. Et uidi tanquam mare uitreum mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de bestia & de imagine eius, & de charactere eius, & de numero nominis eius, stantes super mare uitreum, habentes citharas dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna et mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotens: iustæ & ueræ sunt uiæ tuæ rex sanctorum: Quis non timebit te domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniam omnes gentes uenient, & adorabunt in cõspectu tuo, quoniã iudicia tua manifestata sunt. Et post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlo, et exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, uestiti lino mũdo & candido, et præcincti circa pectora zonis aureis. Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundię dei uiuentis in secula seculorum. Et impletũ est templum fumo à maiestate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templũ, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum.

XV

Et audiui uocẽ magnam de templo dicentẽ septem angelis: Ite, effundite *septem* phialas iræ dei in terram. Et abijt primus *angelus* & effudit phialam suam in terrã, & factum est uulnus malum ac noxiũ in hominibus qui habebant characterem bestiæ et in eos qui adorabant imaginem eius. Et secũdus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui, & oĩs anima uiuens mortua est in mari. Et tertius angelus effudit phialam suam in flumina

XVI

εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος, δίκαιος εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πεῖν, ἄξιοι γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, λέγοντος. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα. καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

XVII

καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας

Et uenit unus de septẽ angelis, qui habebant septem phialas

φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων μοι, δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνης, τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μεθ' ἃς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνόματα βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ καὶ κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος. διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, καὶ θαυμασθήσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλεπόντων τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καίπερ ἔστιν. ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηταί ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἔστι, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ διδιδώσουσιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτοὺς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοί καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσσαι, καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην

phialas, & loquutus est mecum, dicens mihi, Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnę, quę sedet super aquas multas, cum qua scortati sunt reges terrę, & inebriati sunt qui inhabitant terram de uino prostitutionis eius. Et abstulit me spiritu in desertum. Et uidi mulierem sedētem super bestiam coccinam, plenam nominibus maledicentiæ, habentem capita septem & cornua decem. Et mulier erat circundata purpura & coccino & inaurata auro & lapide precioso & margaritis, habēs poculum aureum in manu sua plenum abominationibus & immūditia libidinis suæ. Et in fronte eius nomen scriptum mysterium, Babylon magna mater scortationum & abominationum terræ. Et uidi mulierem ebriam de sanguine sanctorū & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cū uiderem illam admiratione magna. Et dixit mihi angelus, Quare miraris? ego dicā tibi mysterium mulieris & bestiæ quæ portat eam quę habet capita septem & cornua decem. Bestia quam uidisti, fuit, & nō est, & ascensura est de abysso, & in interitū ibit, & mirabuntur inhabitantes terram, quorū nomina scripta non sunt in libro uitæ à cōditio mundo, uidentes bestiā quę erat & non est. Hic est mens quæ habet sapientiam. Septem capita, septē mōtes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. Quinq; ceciderunt, unus est, & alius nondum uenit. Et quum uenerit, oportet illum breue tempus manere. Et bestia quæ erat, & non est, & ipse octauus est, & de septem est, & in interitum uadit. Et decem cornua quæ uidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora accipient cum bestia. Hi unum consilium habēt, & uirtutem & potestatem suam bestiæ tradēt. Hi cum agno pugnabūt, & agnus uincet illos, quoniam dominus dominorum est, & rex regum: et qui cum illo sunt uocati, & electi & fideles. Et dicit mihi: Aquę quas uidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt & turbę & gentes & linguæ. Et decem cornua quæ uidisti & in bestia, hi odio prosequētur meretricem, & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius comedent, & ipsam igne concremabūt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum est illi, ut unā faciant

γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθῇ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπτώκασι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος. ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς θάνατος, καὶ πένθος καὶ λιμὸς, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρινῶν αὐτήν. καὶ κλαύσουσιν αὐτὴν καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλὼν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρὰ, ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθε ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου καὶ βυσσου καὶ πορφύρας καὶ σηρικοῦ καὶ κοκκίνου καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου καὶ κινάμωμον καὶ θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν καὶ σῖτον καὶ κτήνη καὶ πρόβατα καὶ ἵππων καὶ ῥεδῶν καὶ σωμάτων καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων καὶ

* Aliàs ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθον ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτά. οἱ ἔμποροι

ciant uoluntatem, ut dent regnum suum bestiæ, donec consummētur uerba dei. Et mulier quam uidisti, est ciuitas magna quę habet regnum super reges terræ. Et post hæc uidi alium angelum descendentem de cœlo, habentē potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit per fortitudinem uoce magna, dicens, Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorū, & custodia omnis spiritus immūdi, & custodia omnis uolucris immundę & inuisæ: quia de uino iræ scortationis eius biberunt omnes gentes. Et reges terræ cū illa scortati sunt, & mercatores terræ de uirtute deliciarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam uocem de cœlo dicentē, Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorū eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius usq; ad cœlum, & recordatus est deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit uobis, & duplicate ei duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit, miscete illi duplū. Quantum glorificauit se & in delicijs fuit, tātum date illi tormentum & luctum, quia in corde suo dicit, Sedeo regina, & uidua non sum, & luctum nō uidebo. Ideo in una die uenient plagæ eius, mors & luctus & fames, & igne cōburetur: quia fortis est dominus deus, qui iudicabit illam. Et flebūt illam, & plangent se super illa reges terrę, qui cum illa scortati sunt, & in delicijs uixerunt, quum uiderint fumū incēdij eius, longe stantes propter timorem tormenti eius, dicētes, Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniā in una hora uenit iudiciū tuum. Et negociatores terræ flent & lugent super illa: quoniam merces eorum nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis precioſi, neq; margaritæ & byssi & purpuræ & serici & coccini & omne lignū thyinum, & omne uas eburneū & omne uas de ligno precioſiſſimo & ære & ferro & marmore & cinnamomum & odoramētum & unguentum & thus & uinum & oleum & similā & triticum & iumenta & oues & equorum & rhedarū & mancipiorum et animas hominū. Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & oīa pinguia & præclara perierūt à te, & amplius illa iā nō inuenies. Mercatores

πτορι τούτῳ οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις. ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ τὸν τόπον ὁμιλῶν καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἔκραζον ὁρῶντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανὲ καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοί. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων τὸ ἀλληλουϊά. ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ, ἐκ χειρὸς αὐτῆς, καὶ δεύτερον εἴρηκαν, ἀλληλουϊά. καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσον οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου λέγοντες, ἀμὴν ἀλληλουϊά. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθεν λέγουσα, αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτόν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λέγοντας

catores horum qui diuites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugētes, & dicentes, Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byssō & purpura & cocco, et deaurata erat auro & lapide precioso et margaritis: quoniam una hora destitutę sunt tantæ diuitiæ. & omnis gubernator et omnis in nauibus uersantium turba & nautę & qui in mari operantur, longe steterunt. & clamauerunt, uidentes fumum incendij eius, dicētes, Quę similis ciuitati huic magnæ? Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerūt flentes ac lugentes, dicētes, Væ uę ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebāt naues in mari de precijs eius, quoniā una hora desolata est. Exulta super eam cœlum & sancti apostoli & prophetæ, quoniā iudicauit deus iudicium uestrū de illa. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens, Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam non inuenietur: & uox citharœdorū & musicorum & tibia canentium & tuba, nō audietur in te amplius, & omīs artifex cuiuscunque artis non inuenietur in te amplius, & uox molæ non audiet in te amplius, & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & uox sponsi & sponsæ non audietur posthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in ueneficijs tuis errauerunt omnes gentes, & in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuētus est, & omnium qui interfecti sunt in terra. Post hæc audiui XIX uocem magnam turbæ multæ in cœlo dicētis, Alleluia: salus & honor & gloria & uirtus domino deo nostro est: quia uera et iusta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quę corrupit terram prostitutione sui, & uindicauit sanguinem seruorum suorum de eius manu. Et iterum dixerunt, Alleluia. Et fumus eius ascendit in secula seculorum. Et ceciderunt uigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, & adorauerunt deum sedentem super thronum, dicentes, Amen alleluia. Et uox de throno exiuit, dicens, Laudem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & magni. Et audiui sicut uocem turbæ multæ et sicut uocem aquarum multarum & sicut uocem tonitruorum magnorum, dicentium

λέγοντες, ἀλληλουϊά, ὅτι ἐβασίλευσεν κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι γράψον, μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή, σύνδουλός σου εἰμί, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ ἰησοῦ ἐστὶν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἠνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινός, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ. καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσιν τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις ἐν μεσουρανήματι, δεῦτε καὶ συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτοῖς, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων καὶ δούλων, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησεν τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν κεκαυμένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

καὶ εἶδον

dicentium, Alleluia: quoniā regnauit dominus deus noster omnipotens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit mihi: Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum agni uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi, Vide ne feceris: cōseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœlū apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, uocabatur fidelis et uerax, & per iustitiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptū quod nemo nouit nisi ipse. Et uestitus erat ueste tincta sanguine, & uocatur nomen eius, Sermo dei. Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebātur eum in equis albis, uestiti byssino albo & mundo: & ex ore eius procedit gladius acutus, ut eo percutiat gentes. Et ipse reget eas uirga ferrea. Et ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimento & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantem in sole, & clamauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per medium cœli: Venite & congregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac seruorum, & pusillorum ac magnorum. Et uidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum cōgregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudopropheta, qui fecit signa corā ipsa, in quibus seduxit eos qui acceperunt characterē bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui conjecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

καὶ εἶδον

καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησεν τὸν δράκοντα ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ * ὅτε ἐτελέσθησαν τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς τὸν γὼγ καὶ τὸν μαγὼγ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῷ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον * τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκροὺς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος, καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθαν

* Alias ὅταν τελεσθῇ

* Alias θρόνου

Et uidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi & catenã magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpentem antiquũ, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eum, & signauit super illũ ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illũ solui modico tempore. Et uidi sedes, & sederũt super eas, & iudicium datum est illis; & animas decollatorum propter testimonium Iesu & propter sermonẽ dei, & qui non adorauerunt bestiam neque imaginem eius, nec acceperunt characterẽ eius in frontib⁹ suis aut in manibus suis, & uixerunt & regnauerunt cum Christo mille annis. Cæteri uero mortuorum nõ reuixerunt, donec cõsummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partẽ in resurrectione prima. In ijs secunda mors nõ habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. Et quũ consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, et exibit ut seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, ut congreget eos in præliũ, quorũ numerus est sicut arena maris. Et ascenderũt super latitudinem terræ & circũiecerunt castra sanctorum et ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à deo de cœlo, & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorũ. Et uidi thronum magnum candidum & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos & pusillos stantes in cõspectu dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, q est uitæ, & iudicati sũt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundũ opera ipsorum: & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederũt eos, qui in ipsis erant mortuos, & iudicatum est de singulis secundũ opera ipsorum. Et infernus & mors coniecti sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui nõ inuẽtus est in libro uitæ scriptus, cõiectus est in stagnum ignis. Et uidi cœlum nouũ & terram nouam. Primum enim cœlum & prima terra abiit

XX

XXI

παρῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου. ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα. καὶ λέγει μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονεν· ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. δειλοῖς δὲ καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖσι καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι θάνατος ὁ δεύτερος. καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ὑστάτων, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην τὴν γυναῖκα. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὁμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσα τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν υἱῶν Ἰσραηλ. ἀπ' ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε καλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον ἐστὶν ὅσον καὶ τὸ πλάτος, καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν ἐν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων, τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἰάσπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὅμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς

abiit, & mare iam non est. Et ego Ioannes uidi sanctam ciuitatẽ Hierusalem nouam descendentẽ de cœlo, à deo paratam, sicut sponsam ornatã uiro suo. Et audiui uocem magnam de cœlo dicentem, Ecce taberna culũ dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse deus cum eis erit corũ deus. Et absterſurus est deus omnem lachrymã ab oculis eorum. Et mors ultra nõ erit neq; luctus neq; clamor neq; dolor erit ultra, quia prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno, Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hęc uerba fidelia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha & ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uitæ gratis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autẽ & incredulis & execratis & homicidis et scortatoribus & uenefícis & idololatris & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et uenit ad me unus de septem angelis habentibus septem phialas plenas septẽ plagis nouissimis, & loquutus est mecum, dicẽs, Veni ostẽdam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me spiritu in mõtem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam, sanctam Hierusalem descendentẽ de cœlo à deo habentẽ claritatem dei. Et lumẽ eius simile lapidi precioſissimo tanquam lapidi iaspidi crystallisanti. Et murũ magnum & altum habentẽ portas XII, & in portis angelos XII, & nomina inscripta, quæ sunt nomina XII tribuum filiorũ Israel. Ab oriẽte portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres: & murus ciuitatis habẽs fundamẽta XII, & in ipsis duodecim nomina XII apostolorũ agni. Et qui loquebatur mecũ habebat mensurã arundineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius & murum eius. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tãta est quãta & latitudo, et mensus est ciuitatẽ de arũdine *aurea* per stadia duodecim milia, et lõgitudo et altitudo et latitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murũ eius CXLIIII cubitorũ, mẽsura hominis quę est angeli. Et erat structura muri eius ex iaspide. Ipsa uero ciuitas aurũ mundũ, simílis uitro mũdo, & fundamẽta muri

τῆς πύλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἰάσπις, ὁ δεύτερος σάπφιρος, ὁ τρίτος χαλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται εἰσὶ ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρόν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ περιπατήσουσιν τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτὴν, καὶ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας· νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτὴν, καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδοῦν τὸν καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν * κατανάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται. καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ οὐ χρείαν ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα, καὶ λέγει μοι. ὅρα μή, σύνδουλός σού εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι. μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. ὁ

* Alias κατάθεμα

ciuitatis omni lapide precioso ornata. Fundamentum primum iaspis, secũdum saphirus, tertium calcedonius, quartum smaragdus, quintum sardonyx, sextũ sardius, septimum chrysolitus, octauũ berillus, nonum topazius, decimũ chrysoprasus, undecimum hyacinthus, duodecimum amethystus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt, p singulas, & singulæ porte singulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mũdum tanquã uitrum perlucidum. Et templum nõ uidi in ea. Dominus enim deus omnipotens templum illius est & agnus. Et ciuitas non eget sole neq; luna, ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus. Et ambulabunt gentes quæ seruatæ fuerunt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriã suam & honorem in illam, & portæ eius nõ claudentur per diem. Nox enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam. Nõ intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro uitæ agni. Et ostendit mihi purum fluuium XXII aquæ uiuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede dei & agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. Et omne maledictum nõ erit amplius, sed sedes dei & agni in illa erit, & serui eius seruient illi. Et uidebunt faciem eius, & nomen eius in frontibus suis. Et nox illic non erit, & non egent lumine lucernæ, neq; lumine solis, quoniam dominus deus illuminat illos, & regnabũt in secula seculorum. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dominus deus sanctorum prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatus qui custodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Ioãnes qui audiui & uidi hæc. Et postquã audissem et uidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc ostendebat. Et dicit mihi, Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui seruant uerba prophetiæ libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obsignaueris uerba prophetiæ libri huius.

Tempus

ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι. καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπωσάτω ἔτι. καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι. καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐστιν. ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαβίδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν· ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἐάν τις ἐπιθῇ ἐπ' αὐτὰ, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφαιρήσει ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· ναί ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ

Tẽpus enim prope est. Qui nocet, noceat adhuc: et qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc: & ecce uenio cito, et merces mea mecũ est, ut reddam unicuiq; ut opus illius erit. Ego sum alpha & Ω, primus & nouissimus, principium & finis. Beati qui seruant mandata illius, ut sit potestas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici & impudici & homicidæ & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Iesus misi angelum meum, ut testificaretur uobis hæc in ecclesijs. Ego sum radix & genus Dauid, stella splẽdida & matutina. Et spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit dicat, Veni. Et qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto: & si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius è libro uitæ & à ciuitate sancta, & ex his quę scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam, uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis, Amen.

FINIS

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRAECAM VERITATEM uetuſtiſſimorumq; codicum latinorum fidem & ad probatiſſimorum autorum citationem & interpretationem iam poſtremum accurate recogniti, opera ſtudioq; Des. Eraſmi Roterodami theologiæ profeſſoris
ANNO M. D. XXXV.

Τοῦ θεοῦ λόγος.

BASILEAE, APVD HIERONYMVM FROBENIVM
ET NICOLAVM EPISCOPIVM ANNO
M D XXXIX MENSE
SEPTEMBRI

Index ternionum.

α β γ δ a b c d e f g h i k l m n o p q r s t
u x y z A B C D E F G H I K L M N
Omnes terniones.

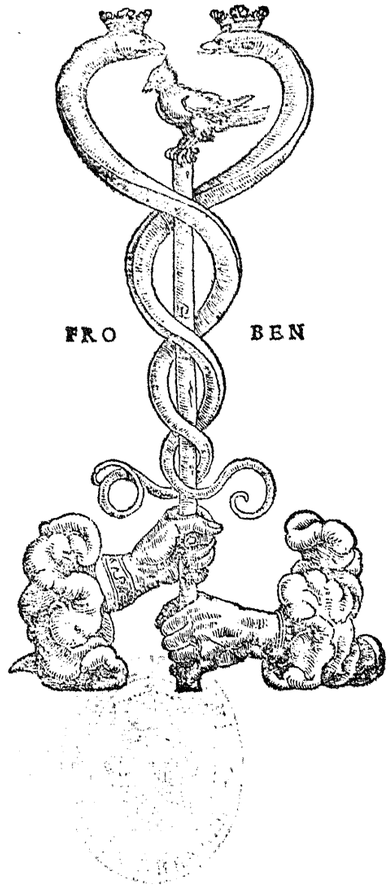
FRO
BEN